

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ [Ö. 1604] DÎVÂNI
(İNCELEME-METİN)

DOKTORA TEZİ

ÖNDER YAŞAR

İSTANBUL 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ [Ö. 1604] DÎVÂNİ
(İNCELEME-METİN)

DOKTORA TEZİ

ÖNDER YAŞAR

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ÜMRAN AY

İSTANBUL 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Doktora öğrencisi Önder YAŞAR'ın **Muhyî-i Gülşenî [ö.1604] Dîvânı (İnceleme-Metin)** konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ümran AY
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Hakan TAŞ
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Uğur DEMİR
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Orhan BİLGİN
Üniversitesi İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

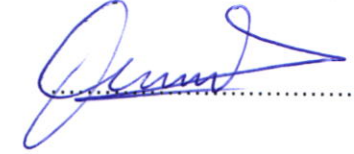
Üye : Prof. Dr. Ozan YILMAZ
Üniversitesi Sakarya Üniversitesi

.....

.....

.....

.....

.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..09../.12../ 2019 tarih ve 2019/26-5..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	VI
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ'NİN HAYATI – ESERLERİ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1.1. HAYATI	7
1.2. ESERLERİ	12
1.2.1. Manzum Eserleri	12
1.2.1.1. Dîvân	12
1.2.1.2. Gazâle-nâme	12
1.2.1.3. Gül-i Sad-Berg	12
1.2.1.4. Hedyü'l-Harameyn	12
1.2.1.5. İhsân-nâme	13
1.2.1.6. Mevlevî	13
1.2.1.7. Nefehâtü'l-Eshâr	13
1.2.1.8. Şehd-i Ebrâr	13
1.2.2. Mensur Eserleri	14
1.2.2.1. Ahlâk-ı Kerîm	14
1.2.2.2. Ahlâk-ı Kirâm	14
1.2.2.3. Bâleybelen	14
1.2.2.4. Bünyâd-ı Şi'r-i 'Ârif	15
1.2.2.5. Füyûzü'l-Velî	15
1.2.2.6. Gazâle-nâme	15
1.2.2.7. Hakka'l-Yakîn	15
1.2.2.8. Hüsn ü Dil	15
1.2.2.9. Kalbü Hakîkatî'l-Hakâik (Elfiyye-i Muhyî)	16
1.2.2.10. Kitâb-ı Me'âb	16
1.2.2.11. İttihâd-ı Esmâ Bi-Hüviyyet-i Müsemmâ	16
1.2.2.12. Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî	16

1.2.2.13. Reşehât-ı Aynü'l-Hayât Tercümesi	16
1.2.2.14. Risâle-i Beyne'l-Işâeyn	17
1.2.2.15. Risâle Fî-Akâ'id	17
1.2.2.16. Risâle Fî-Esmâ'il-Hüsna	17
1.2.2.17. Risâle Fî-Havâssı Anber	17
1.2.2.18. Silsiletü'l-Aşk	17
1.2.2.19. Simsimiyetü'l-Musavver	17
1.2.2.20. Sîret-i Murâd-ı Cihân	18
1.2.2.21. Şerh-i Hadîs-i Cibrîl	18
1.2.2.22. Şerh-i Hadîs-i Erbaîn	18
1.2.2.23. Şerh-i Müstezâd-ı Muhyî	18
1.2.2.24. Tefsîrü Sûreti'l-Kadr	18
1.3. EDEBÎ ŞAHSİYETİ	19
1.3.1. Kaynaklarda Şair Hakkında Yapılan Değerlendirmeler	19
1.3.2. Şairin Kendi Şiiri Hakkındaki Görüşleri	20
1.3.3. Şairin Etkilendiği Bazı İsimler	22
1.3.4. Dil ve Üslup	23

İKİNCİ BÖLÜM MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ DÎVÂNİ

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	32
2.1.1. Nazım Şekilleri ve Türleri	32
2.1.1.1. Kasideler	32
2.1.1.2. Terci-bend ve Terki-bendler	37
2.1.1.3. Mesnevîler	37
2.1.1.4. Musammatlar	37
2.1.1.5. Gazeller	38
2.1.1.6. Kıtalar	39
2.1.1.7. Rubâîler	42
2.1.1.8. Nazmlar	42
2.1.1.9. Matlalar	43
2.1.1.10. Müfredler	43
2.1.1.11. Mısralar	43
2.1.2. Vezin	46
2.1.2.1. Dîvan'da Kullanılan Aruz Kalıpları	46

2.1.2.2. Şairin Vezin Kullanımı	52
2.1.3. Kafiye ve Redif	56
2.1.3.1. Divanda Kullanılan Kafiye Türleri ve Şairin Kafiye Kullanımı	59
2.1.4. Ahenk Unsurları	60
2.1.4.1. Söz Tekrarları	61
2.1.4.2. Paralellikler	63
2.1.4.3. İkilemeler	63
2.1.4.4. Ses Tekrarları	64
2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	65
2.2.1. Din	65
2.2.1.1. Allâh	65
2.2.1.2. Melekler	67
2.2.1.3. Peygamberler	69
2.2.1.4. Ehl-i Beyt ve Sahabeler	72
2.2.1.5. Âyetler	74
2.2.1.6. Hadisler	77
2.2.2. Tasavvuf	79
2.2.2.1. Aşk - Âşık - Maşuk	81
2.2.2.2. Vücûd - Adem	83
2.2.2.3. Tevhîd - Vahdet-i Vücûd	85
2.2.2.4. Rind - Zâhid	87
2.2.2.5. İnsân-ı Kâmil	88
2.2.2.6. Ârif	89
2.2.2.7. Sâkî	90
2.2.2.8. Fenâ – Bekâ	90
2.2.2.9. Mahv – İsbât	91
2.2.2.10. Uzlet	92
2.2.2.11. Tevekkül	93
2.2.3. Şahıslar	93
2.2.3.1. Tarihî Şahıslar	93
2.2.3.2. Efsânevî Şahıslar	104
2.2.3.3. Tasavvufî Şahıslar	107
2.2.3.4. Âlimler - Şâirler – Sanatkârlar	110
2.2.3.5. Aşk Hikâyelerinin Kahramanları Olan Şahıslar	114

2.2.4. Edebî Sanatlar	115
2.2.4.1. Aks	116
2.2.4.2. Cinas	116
2.2.4.3. Hüsn-i Ta'lîl	117
2.2.4.4. İktibas	118
2.2.4.5. İstiare	118
2.2.4.6. İstifham	119
2.2.4.7. İştikak	119
2.2.4.8. Kinâye	119
2.2.4.9. Leff ü Neşr	120
2.2.4.10. Mübâlağa	120
2.2.4.11. Nidâ	121
2.2.4.12. Tarsî	121
2.2.4.13. Tecrîd	122
2.2.4.14. Tekrîr	122
2.2.4.15. Telmih	122
2.2.4.16. Tenâsüp	123
2.2.4.17. Teşbih	123
2.2.4.18. Tezâd	123
2.2.5. Atasözleri Deyimler ve Halk Söyleyişleri	124
2.2.5.1. Atasözleri	124
2.2.5.2. Deyimler	126
2.2.5.3. Halk Söyleyişleri	135

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAZMA NÜSHA

3.1. YAZMANIN TAVSİFİ	137
3.2. YAZMANIN İMLA ÖZELLİKLERİ	139
3.3. YAZMANIN BAZI HUSUSİYETLERİ	144

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

4.1. METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM	152
4.2. ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	154
4.3. METİN	155

MECMUALARDA MUHYÎ'YE AİT OLMASI MUHTEMEL ŞİİRLER	685
SONUÇ	693
KAYNAKÇA	695
ÖZEL ADLAR DİZİNİ	707
YAZMA NÜSHADAN ÖRNEKLER	722

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatı eserleri, manzum ve mensur olmak üzere ikiye ayrılır. Manzum eserleri ağırlıklı olarak divanlar ve mesneviler oluşturur. 15. asırdan 20. asra kadar pek çok mesnevi ve divan telif edilmiştir. Edebiyatın bu süreç içerisindeki olgun dönemlerinden biri Bâkî, Hayâlî ve Fuzûlî gibi şairlerin yer aldığı 16. asırdır. Bu asrın sanatkarları arasında saray ve çevresinde, medreselerde yetişenler olduğu gibi tekke ve dergâh gibi ortamlarda feyiz bulanlar da vardır. Bu iki farklı ortamı ve düşünce dünyasını kendinde bir araya getiren şairlerden biri, Muhyî-i Gülşenî'dir. Edirne'de doğan, İstanbul'da eğitim gören ve Kahire'de vefat eden Muhyî tarihte, edebiyatta ve dinî ilimlerde Türk kültürüne ellinin üzerinde eser bırakmış, dünyadaki bilinen ilk yapma dili oluşturmuştur.

Bu tezin konusu Muhyî-i Gülşenî'nin *Dîvân*'ıdır. Eserin tespit edilebilen tek nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha, Mısır Millî Kütüphanesi (Darü'l-Kütübi'l-Kavmiyyeti'l-Hıdiviyye)'ndedir. *Dîvân* ile ilgili bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Türk ilim, sanat ve tasavvuf tarihinde önemli bir yeri olan Muhyî'nin şiirlerini ortaya koymak, değerlendirmek ve böylece klasik Türk edebiyatı tarihine küçük de olsa bir katkıda bulunmak bu çalışmanın temel amacıdır.

Çalışmanın 'Giriş' bölümünün başında 16. asrın siyasî ve edebî durumu hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Onun ardından Gülşenî tarikatı tanıtılmış, Türk edebiyatındaki Gülşenî şairler ve musikişinaslar hakkında bilgi verilmiştir. 'Birinci Bölüm'ün ilk başlığında Muhyî'nin hayatı genel hatlarıyla aktarılmıştır. İkinci başlık altında Muhyî'nin bilinen eserleri manzum ve mensur olmak üzere tasnif edilmiş, bunlar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Üçüncü başlıkta tezkirelerden ve şairin kendi ifadelerinden hareketle onun edebî şahsiyeti ortaya konmaya çalışılmıştır. 'İkinci Bölüm'de *Divan*, şekil ve muhteva açısından incelenmiştir. 'Üçüncü Bölüm'de eserin Mısır Millî Kütüphanesi (Darü'l-Kütübi'l-Kavmiyyeti'l-Hıdiviyye)'nde bulunan, şimdiye kadar tespit edilebilen tek nüshası tavsif edilmiş, müellifin metindeki bazı tasarrufları ve imla bozuklukları belirtilmiştir. 'Dördüncü Bölüm'de; okuyucunun, metnin kurgusunu anlamasını kolaylaştırmaya yönelik bazı bilgiler sunulmuştur. 'Metin' başlığı altında Muhyî'nin şiirlerinin çevriyazı metni verilmiştir.

Bu tezin ortaya çıkmasında pek çok ismin emeği ve yardımı olmuştur. Doktora süreci boyunca çalışmayı özenle takip eden, tecrübelerini paylaşan değerli danışman

hocam Doç. Dr. Ümran AY'a minnettarım. Kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Tez konusunun belirlenmesinde destek veren, takıldığım her yerde yardıma koşan, önerilerini eksik etmeyen hocam Dr. İsa AKPINAR'a; metindeki müşkül noktaların çözümünde, Muhyî'nin ve şiirlerinin değerlendirilmesinde yol gösteren hocalarım Doç. Dr. Ferudun Hakan ÖZKAN'a ve Dr. Öğretim Üyesi Taner GÖK'e; Muhyî hakkındaki kıymetli bilgilerini paylaştan Prof. Dr. Mustafa KOÇ'a; teknik sorunlar karşısında desteklerini esirgemeyen dostlarım Ferhat MUSLUOĞLU, Muzaffer KILIÇ'a; maddî manevî destek veren Erdal YAŞAR'a; Arapça şiirlerin okunmasına ve tercümesine yardım eden öğrencim Muhammed ALFARES'e müteşekkirim. Beni, bu çalışmayı yapabilecek yaşa getiren, yetiştiren; benden maddî ve manevî desteklerini esirgemeyen annem Nezahat YAŞAR'a, babama, ağabeyim Barış YAŞAR'a ve kardeşlerime gönülden teşekkür ederim.

Çalışma, baştan sona kadar azamî dikkatle incelenmesine, kontrol edilmesine rağmen muhakkak gözden kaçan noktalar ve eksiklikler barındırmaktadır. Okuyucuların bu kusurları hoş görmeleri ve yazarı uyarmaları gönülden bir temennidir.

Önder YAŞAR

İstanbul 2019

ÖZET

Çalışmanın konusunu, 16. asırda yaşamış âlim, şair ve mutasavvıf bir şahsiyet olan Muhyî-i Gülşenî'nin *Dîvân*'ı oluşturmaktadır. Giriş kısmında 16. asrın siyâsî ve edebî durumundan kısaca bahsedilmiş, ardından Türk sanat tarihinde yer etmiş Gülşenî sanatkârlar tanıtılmıştır. Birinci Bölüm'de Muhyî-i Gülşenî'nin hayatına, eserlerine ve şiirlerinden hareketle edebî kişiliğine değinilmiştir. İkinci Bölüm'de Muhyî'nin, Mısır Millî Kütüphanesi Mecâmî-i Türkî numara 23'te kayıtlı olan mecmuasındaki *Dîvân*'ı şekil ve muhteva açısından değerlendirilmiştir. Üçüncü Bölüm'de, bu yazma tanıtılmış, yazma metnin özellikleri aktarılmıştır. Dördüncü Bölüm'de çalışmanın yöntemi belirtilmiş ve 'Metin' başlığı altında *Dîvân*'ın çevriyazısı verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Muhyî-i Gülşenî, *Dîvân*, Türk Edebiyatı.

ABSTRACT

The subject of the study is the *Dîvân* of Muhyî-i Gülşenî who was a scholar, poet and sufi person who lived in 16th century. In the introduction part, the political and literary situation of the 16th century is briefly mentioned and then the Gülşenî artisans who have taken place in the history of Turkish art are introduced. In the first part, the life of Muhyî-i Gülşenî, his works and his literary personality are mentioned. In the second part, the form and content of the *Dîvân*, which was found in the number 23 of Muhyî's Mecami-i Turki, the Egyptian National Library, were evaluated. In the third chapter, this writing is introduced, the features of the writing text are explained. In the fourth chapter the method of the study is mentioned and the translation text of the *Dîvân* is given under the title of 'Text'.

Key Words: Muhyî-i Gülşenî, Dîvân, Turkish Literature.

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
cc.	: Celle celaluhu
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
GF	: Farsça gazel
GML	: Mülemma Gazel
GT	: Türkçe gazel
h.	: hicrî
Hz.	: Hazret-i
Hzl.	: Hazırlayan
K	: Kaside
Kt.	: Kıta
m.	: miladî
M	: Mesnevî
Mf.	: Müfred
Mh.	: Muhammes
Mr.	: Murabba
Msr.	: Mısra
Mt.	: Matla
N	: Nazm

No.	: Numara
ö.	: ölüm tarihi
Rb.	: Rubâî
s.	: sayfa
S	: Sayı
ss.	: sayfa sayısı
Tb.	: Terci-bend
Tc.	: Terki-bend
Th.	: Tahmis
vb.	: ve benzeri
v.	: vefatı
vd.	: ve diğçerleri
vr.	: varak
Yay.	: Yayınlayan

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin en parlak dönemi olarak bilinen 16. asra, Osmanlı-Venedik savaşı (1499-1503), Safevî Devleti ile yapılan Çaldıran savaşı (1514); Memluklerle girişilen Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) savaşlarıyla girilir. Yavuz Sultan Selîm (1512-1520)'in Kansu Gavri (1501-1516) ve Tumanbay(1516-1517)'ı bozguna uğratması ile Şam, Filistin ve Mısır Osmanlı topraklarına katılır. Güneye doğru ilerleyen orduların başarıları neticesinde Kâbe'nin anahtarı Yavuz Sultan Selîm'e gönderilir.¹ Arap ülkeleri ile Mekke ve Medine Osmanlı topraklarına katılır.² Böylece Osmanlı Devleti, bütün İslam âleminin koruyucusu konumuna yükselir.³ Yavuz Sultan Selîm'in ardından oğlu I. Süleymân (1520-1566) 1520 yılında Osmanlı tahtına oturur. Devlet bu dönemde yüzünü batıya çevirir. Batıda Belgrad'ın fethi (1521), Mohaç zaferi (1526), Macaristan'ın ilhaki, Preveze zaferi (1538) gibi başarılar kazanılırken; doğuda Bağdat, Tebriz, Doğu Anadolu, Azerbaycan, Irak-ı Acem ele geçirilir.⁴ Sultan I. Süleymân'ın ölümünden (1566) sonra tahta oğlu II. Selîm (1566-1574) oturur (1566). Bu dönemde Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa(ö. 1579)'nın başarılı yönetimi sonucu Sakız, Kıbrıs, Tunus ve Yemen fethedilir. III. Murâd (1574-1595) devrinde büyük nüfus artışı, Avrupa'nın gelişmesi ve Osmanlı'nın geri kalması, medreselerde ve devlet kademelerindeki bozulmalar, uzun süren savaşlar sebebiyle malî bunalımın artması gibi sebeplerle Osmanlı Devleti duraklama / bunalım dönemine girer.⁵

16. asır, devletin büyümesine paralel olarak Türk kültürünün, medeniyetinin ve sanatının, önceki asırlarda atılan temellerin üzerinde geliştiği bir dönemdir.⁶ Sanat, Türk dünyasında bir saygınlık vesilesi olduğundan bu dönem sultanları sanata ve sanatçıya değer vererek onları birer ganimet olarak görürler. Kendisi de şair olan Yavuz Sultan Selîm, Şark dünyasından pek çok âlim ve sanatkârı İstanbul'a davet eder. Yavuz Sultan Selîm döneminde Kemâlpaşazâde (ö. 1534), Kınalızâde Alî (ö. 1572), Tacâzâde Cafer Çelebi (ö. 1515), İdris-i Bidlisî (ö. 1520), Nişancı Koca Mustafa Çelebi (Celalzâde) (ö.

¹ Halil İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, Klasik Dönem (1302-1606), Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009, s. 132-143.

² Halil İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, s. 149,157-179.

³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1983, C II, s. 426.

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 312, 324, 378.

⁵ Halil İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, s. 191.

⁶ Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1987, C I, s. 557.

1567), Şeyh Hamdullâh (ö. 1520), Nihâlî Cafer Çelebi (ö. 1542) gibi âlimler ve sanatkârlar yer alır. Babası gibi ilmin ve sanatın değerini bilen Sultan I. Süleymân zamanında devlet, sanat ve ilim, olgun dönemlerinden birini yaşar. Sultanın lütfuna erişen Şeyhülislam Ebussuûd Efendi (ö. 1574), Mimar Sinân (ö. 1588), Taşköprüzâde İsmeddîn Ahmed (ö. 1561), Kemâlpaşazâde, Kınalızâde Alî gibi âlimler bu dönemde de çeşitli eserler vererek ilmin ve sanatın gelişmesine katkı sunarlar.⁷

Divan sahibi bir şair olan I. Süleymân; II. Selîm, III. Murâd gibi ilmin ve sanatın kıymetini bilen hükümdarların himayelerine kavuşan şairler sayesinde edebiyat bu asırda büyük bir gelişme gösterir. Divan şiiri, Hayâlî Bey (ö. 1556-57), Nev'î (ö. 1599), Fuzûlî (ö. 1556), Gelibolulu Âlî (ö. 1600), Ulvî (ö. 1585), Âşık Çelebi (ö. 1572), Zâtî (ö. 1546), Lâmi'î (ö. 1532), Kemâlpaşazâde, Figânî (ö. 1532), Taşlıcalı Yahyâ (ö. 1582), Ârifî Fethullâh Çelebi (ö. 1562?), Fevrî (ö. 1571) ve özellikle Bâkî (ö. 1600) gibi şairlerle klasik dönemini yaşar ve sonlandırır.⁸

İslam'ın zahir ve batın hükümleri çerçevesinde yaşanan hayat tarzına 'tasavvuf' adı verilir.⁹ Mutasavvıf sanatkârlar, şiir ve musiki gibi sanatların gelişmesinde önemli rol oynarlar. Sultan, reaya; köylü, şehirli; zengin, fakir; âlim, cahil; sünî, alevî gibi bütün karşıt grupların buluşma noktası olan tasavvuf¹⁰, şiirlerde de kendine yer bulur ve işlenir. Ömer Ferit Kam, genelde halkın özelde ise şairlerin tasavvufu nasıl gördüğünü ve değerlendirdiğini şöyle dile getirir:

“Tasavvuf zevkinden nasipsiz olmak eskilere göre kusurdan sayılırdı. Bundan dolayı tasavvuftan nasibi olsun olmasın milletin hemen her ferdi, bunlar arasında bilhassa şâirler kendilerini sûfilere ait lezzetten tadmış gibi göstermek isterler, tasavvufa ait derin nükteler ve ince fikirlerle eserlerini yüceltmeye çalışırlardı.”¹¹

16. asırda eser vermiş olan sanatçılar arasında mutasavvıf şairler de bulunmaktadır. Mustafa İsen, şairleri Ömer Ferit Kam'a benzer şekilde, tasavvufa yaklaşımlarına göre değerlendirir ve iki gruba ayırır: İlk grubu tasavvufu bizzat yaşayan, tarikat ehli şeyh ve mürşit şairler; ikinci grubu ise tasavvufun derin mecaz,

⁷ Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 558, 565-566.

⁸ Mehmet Çavuşoğlu, “Divan Şiiri”, *Türk Dili- Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, (1986), C LII, S 415, s. 13.

⁹ Reşat Öngören, “Tasavvuf”, *DİA*, İstanbul 2011, C 40, s. 119.

¹⁰ Mahmut Erol Kılıç, *Sûfî ve Şiir - Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2004, s.36-37.

¹¹ Ömer Ferit Kam *Ve Âsâr-ı Edebiye Tedkikatı*, (Hzl. Hasan Çeltik), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 104.

terim ve alegori dünyasından faydalanan şairler oluşturur. İlk grup şairleri için tasavvuf önce gelirken ikinci grup şairleri sanata ve şiire daha fazla önem verir.¹²

Tasavvuf ehli şairler ile bağlı oldukları tarikatlar, güzel sanatların gelişiminde önemli rol oynar. Güzel sanatların bir dalı olan edebiyat, onlar için heyecanlarını dile getirme vasıtası olur. Şairlerin, -özellikle İbrâhîm-i Gülşenî'nin hayatta olduğu 16. asırda- en çok tercih ettikleri tarikatlardan biri de Gülşenîlikdir.¹³

Gülşenîlik¹⁴, 15. asırda Halvetîliğin Rûşenîye koluna bağlı olarak ortaya çıkar. Tarikatın kurucusu olan İbrâhîm-i Gülşenî, Halvetî şeyhi Dede Ömer Rûşenî'nin mürididir. İbrâhîm-i Gülşenî Kahire'de ilk Gülşenî tekkesini kurarak tarikatın temellerini atar. Gülşenîliğin silsilesi İbrâhîm-i Gülşenî, Dede Ömer Rûşenî, Pîr-i Sâni Seyyid Yahyâ-yı Şirvanî, Pîr Sadreddîn, Âhî İzzeddîn, Âhî Mirem vasıtasıyla Ömer-i Halvetî'ye kadar ulaşır.¹⁵ Gülşenîliğin teşkilatlanıp sistemleşmesi, 16. asırda babası İbrâhîm-i Gülşenî'den sonra postnişin olan Ahmed-i Hayâlî döneminde gerçekleşir.¹⁶ Gülşenîlik, Kahire'den sonra Diyarbakır, Bursa, Rumeli ve İstanbul'da teşkilatlanır.¹⁷

Osmanlı Devleti'nde fikir, yorum ve tavırlarından dolayı tepki gören tarikatlardan biri de Gülşenîlikdir. Gülşenîliğin yaygınlaşması ve kalabalık bir taraftar kitlesine ulaşması devletin dikkatini çeker. Bu kadar büyük bir kesime hitap eden, devlete karşı isyan edebileceğinden kuşku duyulan, zındıklık ve mülhitlikle suçlanan İbrâhîm-i Gülşenî, 1523 yılında İstanbul'a getirilir ve hakkında bir soruşturma başlatılır. Yapılan tetkikler sonucu İbrâhîm-i Gülşenî hakkındaki iddiaların asılsız olduğu anlaşılır ve şeyh Kahire'ye döner.¹⁸ Ancak şeyhin önde gelen halifelerinden Muhyiddîn-i Karamanî, kendisine yöneltilen zındıklık, mülhitlik suçlarından dolayı 1543 yılında idam edilir.¹⁹

¹² Mustafa İsen, "Dîvân Şâirlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", *Tezkireden Biyografiye*, Kapı Yayınları, İstanbul 2010, s. 184. Osmanlı şairlerindeki tasavvuf etkisini görmek için bkz. Mahmut Erol Kılıç, *Sûfi ve Şiir - Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2004.

¹³ Mustafa İsen, "Dîvân Şâirlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", *Tezkireden Biyografiye*, s. 186.

¹⁴ Gülşenîlik hakkında bilgi için bkz. Mustafa Kara, "Gülşeniyye", *DİA*, İstanbul 1996, C 14; Mustafa Kara, "Gülşeniye ve Güldeste", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1998), C 7, S. 7, s. 41-58; Himmet Konur, *İbrâhîm Gülşenî, Hayatı, Eserleri, Tarikatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şive-i Tarikat-i Gülşeniyye*, (Yay. Tahsin Yazıcı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982; Mahmud Cemaleddîn el-Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye (Halvetî Büyüklerinin Tatlı Halleri)*, (Hzl. Mehmet Serhan Tayşî), Semerkand Yayınları 2. Baskı İstanbul 2013; Rüya Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Gülşenî Tarikatı (Genel Bir Yaklaşım Denemesi)" *OTAM*, (2004), S 15, s. 209-226.

¹⁵ Mustafa Kara, "Gülşeniyye", s. 256.

¹⁶ Mustafa Kara, "Gülşeniyye", s. 256.

¹⁷ Mustafa Kara, "Gülşeniyye", s. 256.

¹⁸ Rüya Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Gülşenî Tarikatı (Genel Bir Yaklaşım Denemesi)", s. 212.

¹⁹ Rüya Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Gülşenî Tarikatı (Genel Bir Yaklaşım Denemesi)" s. 213.

Gülşenîliğin adap ve erkânı, diğer tarikatlarla benzerlik gösterir. Ancak Mevlevîlik ile Gülşenîlik arasında çok daha yakın bir bağ vardır. İbrâhîm-i Gülşenî, Mevlânâ'nın *Mesnevî* adlı eserine nazire olarak *Manevî* isimli Farsça bir mesnevî yazar. Kahire'deki Gülşenî tekkesinin birkaç hücresi Mevlevî dervişlerine ayrılır. İki tarikatın dervişlerine, hem *Mesnevî* hem de *Manevî* okutulur. İki tarikatta da Pîr makamındakilere 'çelebi', yeni intisap eden dervişe 'nevniyaz' ismi verilir.²⁰

Gülşenîlik sonraları, Sezâ-i Gülşenî'ye nispet edilen Sezâiye ve Hasan-ı Hâletî'ye nispet edilen Hâletîye adlı iki şubeye ayrılır.²¹

Mustafa İsen, tezkirelerden yaptığı derleme sonucu 17 Gülşenî şaire ulaşır. Bu sayı, Gülşenîliğin, şairler tarafından tercih edilmede 4. sırada olduğunu gösterir. Bu sayının tarikat mensubu şairlere oranı ise %5'tir.²² Ancak başka kaynakların taranmasıyla bu sayı artar. Bu durum, Gülşenîliğin Osmanlı şairleri nazarındaki ilgiyi gösterir. Kaynakların verdiği bilgiye göre Gülşenîliğe mensup şairlerin başında tarikatın kurucusu İbrâhîm-i Gülşenî gelir. İbrâhîm-i Gülşenî, divan sahibi bir şairdir.²³ İbrâhîm-i Gülşenî'nin oğlu Ahmed-i Hayâlî de mevlit yazmış, şiirleri bir divan oluşturabilecek bir şairdir. Ahmed-i Hayâlî'nin oğlu Alî Safvetî ve torunu Hâletî de Gülşenî şairlerdendir. Hâletî, *Pend-nâme* ve *Kıdem-nâme* adlı iki mesnevî yazmıştır. Muhyî'nin oğlu Seyyid Hasan'ın az sayıda da olsa şiiri bulunur. İbrâhîm-i Gülşenî'nin kızının oğlu olan Fethullâh Çelebi (Ârifî) Farsça şeh-nâme yazmış bir şairdir.²⁴

Ârifî mahlasıyla şiir yazan Hüseyin Çelebi (ö. 1552), Defterdâr Mahmûd Çelebi kalemindeki tezkireciliğinden azledilince malını mülkünü dağıtıp Gülşenî tekkesine bağlanmıştır. Semâ mahlaslı Solakzâde Hasan (ö. 1586 - 1589 arasında) da Gülşenî tekkesine bağlanmış bir şairdir. Lâyhî mahlaslı Sirozlu Mustafa (ö. 1565) da Gülşenîliğe gönül vermiştir. Zârî mahlaslı Noktazâde Cafer Çelebi (ö. 1630) Mısır'a gidip Gülşenî olmuştur. Sâilî (ö. ?) Gülşenîliğe intisap etmiş şairlerdendir.²⁵ Ancak şeyhi Muhyiddîn-i Karamanî'nin idamı üzerine korkup Ebussuûd Efendi'nin meclislerine başlamıştır.²⁶ Rumeli'de Gülşenîliğin temsilcisi olan Usûlî (ö. 1538), bu

²⁰ Mustafa Kara, "Gülşeniyye", s. 257-258.

²¹ Mustafa Kara, "Gülşeniyye", s. 259.

²² Mustafa İsen, "Dîvân Şairlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", *Tezkireden Biyografiye*, s. 189.

²³ Mehmet Akay, *İbrahim Gülşenî'nin Dîvânı*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1996.

²⁴ Muhsin Macit, "Osmanlı Kültür ve Sanatında İbrahim Gülşenî'nin İşlevi", *Bilig* (2012), S 60, s. 195-197. s. 194-195.

²⁵ Âşık Çelebi, *Meşairü'ş-Şu'arâ*, (Hzl. Filiz Kılıç), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2010, C 2, s. 941-942.

²⁶ Muhsin Macit, "Osmanlı Kültür ve Sanatında İbrahim Gülşenî'nin İşlevi", s. 197-198.

tarikata mensup şairlerin en meşhurlarındandır. Onun hemşerisi olan Şevkî mahlaslı Baba Dıraz ve önce Selmânî sonra İlâhî mahlasını kullanan Seyyid Selmân Çelebi, İbrâhîm-i Gülşenî'ye bağlanmış şairlerdendir.²⁷

Gülşenîliğin önemli merkezlerinden olan Edirne'de yaşayıp bu tarikata bağlanan şairler bulunmaktadır. Kurtzâde Vâlihî (ö. 1585), Sâlikî (ö. ?), Bülendî (ö. 1630), Hüsâmî (ö. ?), La'li Fenâyî (ö. 1700), Nazîr İbrâhîm Çelebi (ö. 1774), Edirneli Gülşenî (ö. 1689), Kâmî (ö. 1724), Sezâî (ö. 1738), Şerefeddîn Efendi (ö. 1911), Şeyh Müsellem (ö. 1763), Şeyh Vefâ (ö. 1797), Said-i Gülşenî, Abdülkerîm Efendi (ö. 1584), Hâtemî (ö. 1595), Muhtârî (ö. ?), Şifâyî (ö. 1664), Bahtî (ö. 1742), Abdî (ö. 1742), Örfî (ö. 1772'den sonra), 1789), Seyfî (ö. 1818) Edirne'de yaşamış Gülşenî şairlerdir.²⁸

Bursa'da yaşamış Gülşenî şairler bulunmaktadır. Bunlar, Rindî mahlaslı Şemlelizâde Ahmed (ö. 1621) ve Hamdî'dir.²⁹ Şiirlerinde Hurûflilik izleri bulunan Za'fî (ö. 1566-1570 arası) de Bursa'da yaşayan Gülşenî şairlerdendir.³⁰

Ayrıca Mevlevî olup Gülşenîlerle irtibat kuran ve Gülşenî sohbetlerine katılan şairler de bulunmaktadır. Semâî Sultân-ı Dîvânî (ö. 1529), Yûsuf-ı Sîneçâk (ö. 1546), Garîbî (ö. 1547), Şâhidî Dede (ö. 1550), Günâhî (ö. 1580), Derûnî (ö. 1584-1586 arası), Şühûdî Dede (ö. 1591), Arşî (ö. 1591) ve Bekâyî (ö. 1591) bu şairlerdendir.³¹

Kaynaklarda Gülşenî olarak anılan diğer şairler şunlardır: Ârif (ö. 1724), Hasan Hüsâmî (ö. 1594), Hüsâmî (ö. 1648), Rindî (ö. 1678), Şifâyî (ö. 1633), Zaîfî (ö. 1631)³²; Âşık Efendi (ö. 1568)³³; Hulvî (ö. 1654)³⁴; Muhyiddîn-i Karamanî (ö. 1550)³⁵, Sânî (ö. 1586)³⁶; Ubûdî (ö. ?)³⁷; Zarîfî (ö. 1569).³⁸

Gülşenîlerin zikir meclislerinde musikinin önemli bir yeri vardır. Yukarıda bahsedilen şairler yanında Gülşenî tarikatına bağlanmış bazı musikişinaslar da

²⁷ Muhsin Macit, "Osmanlı Kültür ve Sanatında İbrahim Gülşenî'nin İşlevi", s. 199-200.

²⁸ Uğurtan Yapıcı, *Edirneli Mevlevî ve Gülşenî Şairler*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009, s. 116-223; Muhsin Macit, "Osmanlı Kültür ve Sanatında İbrahim Gülşenî'nin İşlevi", s. 200-

²⁹ Muhsin Macit, "Osmanlı Kültür ve Sanatında İbrahim Gülşenî'nin İşlevi", s. 204-205.

³⁰ Abdurrahman Adak, "Gülşenîye Tarikatı İle İrtibatı Olan Bazı Mevlevî Şairler", *Marife*, (2008), S 1, s. 116.

³¹ Abdurrahman Adak, "Gülşenîye Tarikatı İle İrtibatı Olan Bazı Mevlevî Şairler", s. 129.

³² Mustafa İsen, "Dîvân Şâirlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", *Tezkireden Biyografiye*, s. 186.

³³ Nev'îzâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'îzâde Atâyi'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 1, s. 668.

³⁴ Mahmud Cemaleddîn el-Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye (Halvetî Büyüklelerinin Tatlı Halleri)*, (Hzl. Mehmet Serhan Tayşî), Semerkand Yayınları 2. Baskı İstanbul 2013, s. 16.

³⁵ Reşat Öngören, "Muhyiddîn Karamânî", *DİA*, İstanbul 2006, C 31, s. 82-83.

³⁶ Mustafa İsen, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994, s. 296.

³⁷ Hünkâr Soytürk, *Ubûdî'nin Menâkıb-ı Evliyâ-yı Mısır'ı*, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 25.

³⁸ Nev'îzâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'îzâde Atâyi'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 1, s. 680-681.

bulunmaktadır. Latîfî Efendi (ö. 1534), İstanbullu Derviş Sadâyî (ö. 1655), Alî Şirüganî (ö. 1714), Edirneli Şabân Dede (ö. 1721), Hüdayî Dede (ö. 1583), Mustafa Dede (ö. 1812) ve Abdülganî Efendi (ö. 1730), Yakubzâde Mehmed Efendi (ö. 1666), Tokatlı Derviş Ömer Efendi (ö. ?), Kefeli Derviş Abdî (ö. 1695), Edirneli Salih Dede (ö. 1730), Ahmed Vefkî Efendi (ö. 1748), Edirneli İmâmzâde Efendi (ö. 1756), Neyzen Derviş Ömer (ö. 1782) ve Yaşar Baba (ö. 1934), Gülşenî musikişinas ve bestekârlardandır.³⁹ Görüldüğü üzere Gülşenî tarikatı, Osmanlı sanat tarihinde önemli bir yere sahiptir.

16. asırda yaşamış Gülşenî şairlerden biri de Muhyî-i Gülşenî'dir. Muhyî, Edirne'de doğar. Edirne, İstanbul ve Kahire arasında gidip gelen bir hayat sürer. Kahire'de Gülşenîliğe girer, tarikatın önde gelenlerinden olur. 1604 yılında Kahire'de vefat eder. Tasavvufu bizzat yaşar ve şiirlerinde yaşatır. Şiirleri bir divan oluşturacak niceliktedir. Aşağıdaki başlık altında Muhyî'nin hayatı ve eserleri genişçe ele alınmıştır.

³⁹ Hüseyin Akpınar, *Gülşenîlik'te Mûsikî Ve Mûsikîşinaslar*, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Şanlıurfa 2004, s. 120-139; Rüya Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Gülşenî Tarikatı (Genel Bir Yaklaşım Denemesi)", s. 223; Muhsin Macit, "Osmanlı Kültür ve Sanatında İbrahim Gülşenî'nin İşlevi", s. 209-210.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ'NİN HAYATI – ESERLERİ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1.1. HAYATI⁴⁰

Muhyî'nin tam adı, Mehmed bin Fethullâh bin Ebû Tâlib'dir. Eserlerinde, 'canlılık ve hayat veren, canlandırıcı' anlamlarına gelen 'Muhyî' mahlasını kullanır.⁴¹ Muhyî, çeşitli eserlerinde kendini 'Mehmed bin Fethu'llâh bin Ebû Tâlib el-Edirnevî eş-Şehîr bi-Muhyî-i Mısrî min-Fukarâyi's-Şeyh Ahmed bin İbrâhîm-i Gülşenî'⁴², çağdaşları ise onu 'Acem Fethioğlu' ve 'Muhyî Çelebi' şeklinde tanıtır.⁴³ Muhyî, h. 935 / m. 1528-29 yılında Edirne'de doğar.⁴⁴ Dedesi Ebû Tâlib (ö. 1501?), Şirazlı bir tüccardır. Ebû Tâlib, 1475 yılında, Akkoyunlu Devletinin Şiraz valisi Halîl'den (ö. 1479) kaçarak Kazvin'e yerleşir ve burada öldürülür.⁴⁵ Muhyî'nin babası Fethullâh (ö. 1528'den sonra), Ebû Tâlib'in katli üzerine Edirne'ye yerleşir. Fethullâh, burada Zâhîde Hanım'la (ö. 1551) evlenir. Bu evlilikten Mehmed (Etmekçizâde) (ö. 1568),

⁴⁰ Muhyî'nin hayatı ve eserleriyle ilgili bugüne kadarki en geniş çalışmayı Mustafa Koç yapmıştır (*Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, (Hzl. Mustafa Koç), Klasik Yayınları, İstanbul 2005). Muhyî ile ilgili ayrıca şu kaynaklara başvurulabilir: Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (İndeksli Tıpkıbasım)*, (Hzl. Süleyman Solmaz), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, 181a-181b; Mustafa İsen, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994, s. 325; Mahmud Cemaleddin el-Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye (Halvetî Büyüklerinin Tatlı Halleri)*, (Hzl. Mehmet Serhan Tayşî), Semerkand Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 529-531; Nev'izâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'izâde Atayî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, (Hzl. Suat Donuk), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2017, C 2, s. 1517-1518; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (Hzl. Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, C 4, s. 1104-1105; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, (Hzl. M. A. Yekta Saraç), Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara 2016, C 1, s. 173-174; Mehmed Tahir, *Kelime-i Tayyibe'de Osmanlı Müellifleri*'ndeki bilgileri tekrar eder: Bursalı Mehmed Tahir, "Muhyî Efendi", *Kelime-i Tayyibe*, C 1, S 3, (1320), s. 88-89; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî-Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, C II, s. 923; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şive-i Tarikat-i Gülşenîye*, (Yay. Tahsin Yazıcı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982; Tahsin Yazıcı, "Muhyî-i Gülşenî", *DİA*, İstanbul 2006, C 31, s. 79-81; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, (Hzl. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, (Hzl. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014; Ahmed Bâdî, Ahdî'nin söylediklerini aynen aktarır: Niyazi Adıgüzel, *Edirneli Ahmed Bâdî'nin "Riyâz-ı Belde-i Edirne" Adlı Eserinin Tezkire Kısım*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Edirne 2008, s. 323; Uğurtan Yapıcı, *Edirneli Mevlevî ve Gülşenî Şairler*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009, s. 142-149; Rıdvan Canım, *Başlangıçtan Günümüze Edirne Şairleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 232-236; Selami Şimşek, *Osmanlı'nın İkinci Başkenti Edirne'de Tasavvuf Kültürü*, Buhara Yayınları, İstanbul 2008, s. 354-357; Ali Öztürk, "Halvetiyye Tarikatına Mensup XVI. Yüzyıl Divan Şairleri Üzerine Bir İnceleme", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, (2005), S 15, s. 239; Tahsin Yazıcı, "Gülşenî, Mohyî Mohammad", *Encyclopaedia Iranica*, (2003), Volume XI, s. 113; *Osmanlı Tıbbî Bilimler Literatürü Tarihi*, "Derviş Muhyî-i Gülşenî", (Hzl. Ekmeleddin İhsanoğlu ve diğerleri), İstanbul 2008, C I, s. 217; *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı: Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, "Muhyî", Ankara 2005, C VI, s. 420-421; *Edeb-i Farsî Der-Anadolu ve Balkan*, "Muhyî-i Gülşenî", (Editör: Hasan Enüşe), Tahran 1383, C 6, s. 774.

⁴¹ Muhyî, bu ismi *Divân*'daki 340 numaralı şiirde 'her şey hayat veren, canlıların onunla hayat bulduğu Muhyî, isimlerin imamıdır.' şeklinde açıklar.

⁴² Muhyî, *Tefsîr-i Sûretü'l-Kadr, Mecmûa-i Muhyî*, Darü'l-Kütübü'l-Kavmiyyeti'l-Hıdiviyye-Mecâmî-i Türkî, no. 23, vr. 147^b; Muhyî, *Hakka'l-Yakîn, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 162^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 1.

⁴³ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 4.

⁴⁴ Muhyî, 1546'da 18; 1603'te 77 ve 1605'te 78 yaşında olduğunu belirtmektedir: Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şive-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. 414-448-492.

⁴⁵ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 1.

Mehammed (Muhyî) ve adı bilinmeyen bir kız çocuğu dünyaya gelir.⁴⁶ Fethullâh'ın mesleği hakkında *Lemezât*'ta yer alan, “*Babası ve erkek kardeşleri defterdârlık görevinde bulunmuşlardı.*” şeklindeki kayıt dışında herhangi bir bilgi yoktur.⁴⁷

Etmekçizâde Fethullâh, Edirne'de Ubeydullâh-ı Ahrâr (ö. 1490)'ın halifelerinden Hâce Kâsım (ö. 1551'den sonra)'ın meclislerine devam eder. Babası Ebû Tâlib'in daha önce görüştüğü İbrâhîm-i Gülşenî (ö. 1534) ile Fethullâh'ın ilk buluşması, İbrâhîm-i Gülşenî sorgulanmak üzere İbrâhîm Paşa tarafından İstanbul'a getirilince burada gerçekleşir. Muhyî'nin, yüz yüze görüşme imkânı bulamadığı İbrâhîm-i Gülşenî ile olan manevî bağı burada kurulur. Fethullâh'ın Gülşenî, Nakşî ve Melâmîlerle kurduğu bu ilişki, daha sonra oğulları Mehmed ve Muhyî'ye devredilecektir.⁴⁸ Muhyî'nin annesi olan Zâhide Hanım, züht ve takva sahibi bir insandır. Zâhide Hanım, 1551 yılında, Edirne'ye gelmiş olan Kübrevî şeyhlerinden Abdullatîf-i Câmî (ö. 1556)'ye intisap ettikten sonra vefat eder.⁴⁹

Muhyî'nin kardeşi Etmekçizâde Mehmed, medrese eğitimini tamamladıktan sonra Balkanlar'da Budin, İstuni Belgrad ve Estergon kalelerine kâtip olur.⁵⁰ 1562'de Rumeli, 1564'te Mısır defterdârlığı görevine getirilir. 1568 yılında Arafat'tan Kâbe'ye su getirme işini tamamladıktan sonra vefat eder.⁵¹ Muhyî'nin kız kardeşine dair yegâne bilgi ise, oğlu Mahmud Çelebi'nin 1557'de İstanbul'da kâğıt emini olduğudur.⁵²

Muhyî, ilk eğitimini babasından ve onun içinde bulunduğu çevreden alır. Medrese eğitimine Edirne Üçşerefeli Medrese'de başlar. Medrese eğitimi esnasında, ömrü boyunca vahdet-i vücud anlayışını benimseyeceği İbni Arabî'yi (ö. 1240) okur. Onun, İbrâhîm Paşa Camii'nde bulunan iki yüz kadar eserini inceler. 1545 senesinde Hatîb Sinân Efendi'nin (ö. 1578) derslerini takip eden Muhyî, aynı yıl Edirne'de Rumeli Kazaskeri Çivizâde Mehmed Efendi (ö. 1547) ile yaptığı İbni Arabî hakkındaki konuşmasıyla ünlenir.⁵³

⁴⁶ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 1-4.

⁴⁷ Mahmud Cemaleddîn el-Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye (Halvetî Büyüklerinin Tatlı Halleri)*, s. 529.

⁴⁸ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 1-3; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 372.

⁴⁹ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 3.

⁵⁰ *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 50.

⁵¹ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 5.

⁵² *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 125.

⁵³ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 10; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 293-296. Muhyî bu münakaşa sonucunda, Çivizâde'nin kendisine lütuflar gösterdiğini aktarır. *Lemezât*'ta ise Çivizâde'nin Muhyî'yi hapsediği kayıtlıdır (Bkz. Mahmud Cemaleddîn el-Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye (Halvetî Büyüklerinin Tatlı Halleri)*, s. 529-530).

Medrese eğitimi sırasında, babası Fethullâh'ın, daha küçükken yanına götürdüğü ve oğlu Mehmed'le yakın dostluk kuracağı Ahrârî şeyhi Hâce Kâsım (ö. 1551'den önce)'ın tekkesine devam eder.⁵⁴ Orta Asya'dan, geçici ve kalıcı olarak İstanbul'a ve Edirne'ye gelen dervişler, Muhyî'nin manevî eğitimini Nakşî⁵⁵, Kübrevî⁵⁶, Halvetî⁵⁷ bir yolda sürdürmesini sağlar.⁵⁸

Edirne'de Üçşerefeli ve Bâyezid medreselerinden mezun olan Muhyî, 1546 senesinde İstanbul'a gelir.⁵⁹ Burada Sahn-ı Semân Medresesi'ne başlar. Ebussuûd Efendi (ö. 1574) ve Gelibolulu Sürûrî (ö. 1562)'nin derslerine devam eder.⁶⁰ Muhyî İstanbul'da kendisini manevî olarak olgunlaştıracak Muhyiddîn-i Karamanî (ö. 1550), Nakşî Hakîm Çelebi (ö. 1566), Şeyh Âhte (ö. ?), Hâfız Mehmed-i Semerkandî (ö. ?), Baba Haydar (ö. 1550), Mehmed-i Lâcivert-şûy (ö. ?), Hâce Îsâ-yı Fâzıl (ö. ?) ve Abdullatîf Efendi (ö. 1563) gibi sufilerle ilişki kurar.⁶¹

Muhyî, Edirne ve İstanbul medreselerinde iyi bir eğitim alır, Arapça ve Farsçayı bu dillerde eser verecek hatta bu dillerden de faydalanarak yeni bir dil (*Baleybelen*) oluşturacak kadar iyi öğrenir. Bu sırada tekke ehline olan yakınlığı ile kendisini manevî yönden de geliştirir. 1547 yılında medrese eğitimini tamamlayarak Edirne'ye döner. Burada Kübrevî şeyhi Abdullatîf-i Câmî'ye intisap ederek Kübrevî hilâfetini alır.⁶² İstanbul'da ve Edirne'de şiir meclislerine katılmayı da ihmal etmez. Bu toplantılarda Zâtî (ö. 1546), Fethullâh Ârif Çelebi (ö. 1561), Âşık Çelebi (ö. 1572), Rızâyî (ö. 1579), Kâtibî (ö. ?), Sehâbî (ö. 1563), Kıyâsî (ö. ?), Hayâlî Bey (ö. 1557), Beyânî (ö. 1597), Rumûzî (ö. 1582'den önce) gibi şair ve bilginlerle irtibat kurar.⁶³

⁵⁴ *Muhyî-i Gülşenî: Baleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 6; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 109.

⁵⁵ Nakşibendilik hakkında bilgi için bkz. Hamid Algar, *Nakşibendilik*, İnsan Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2013; Itzhak Weismann, *Nakşibendilik*, (Çev. İlhan Kelkitli), Litera Yayınları, İstanbul 2015.

⁵⁶ Kübrevîlik hakkında bilgi için bkz. Hamid Algar, "Necmeddîn-i Kübrâ", *DİA*, İstanbul 2006, C 32, s. 498-506.

⁵⁷ Halvetîlik hakkında bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, "Halvetiyye", *DİA*, İstanbul 1997, C 15, s. 393-395; Mahmud Cemaleddîn el-Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye (Halvetî Büyüklerinin Tatlı Halleri)*, (Hız. Mehmet Serhan Tayşî), Semerkand Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2013; Rahmi Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetilik Ve Halvetiler*, Petek Yayınları, İstanbul 1984.

⁵⁸ *Muhyî-i Gülşenî: Baleybelen, İlk Yapma Dil*, s. s. 6.

⁵⁹ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. 414; *Muhyî-i Gülşenî: Baleybelen, İlk Yapma Dil*, s. s. 12-13.

⁶⁰ *Muhyî-i Gülşenî: Baleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 12; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 343.

⁶¹ Muhyî'nin manevî gelişimini etkileyen bazı şeyhler için bkz. Mustafa Koç, "16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri", *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, (2005), S 7, s. 213-254; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 13-101.

⁶² *Muhyî-i Gülşenî: Baleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 17-18; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. IX.

⁶³ Muhyî'nin dönemin sanatçılarıyla olan sohbet ve münakaşaları için bkz. *Muhyî-i Gülşenî: Baleybelen, İlk Yapma Dil*, s. s. 19-22. Tahsin Yazıcı, "Muhyî-i Gülşenî", s. 79.

Medrese öğrenimini tamamlayıp Edirne'ye dönen Muhyî, 1553 yılında, Mısır'a kadı olarak atanan Bâkî Efendi'nin naibi⁶⁴ olur ve Kahire'ye gider.⁶⁵ Aynı sene İbrâhîm-i Gülşenî'nin oğlu Ahmed-i Hayâlî (ö. 1570)'ye biat eder ve Gülşenî hilâfetini alır. Şeyhi tarafından Kahire'deki Gülşenî dergâhının haziresinde türbedârlık görevine getirilir. Hilafet sahibi Muhyî, 'Gülşenî' nisbesini alır.⁶⁶

Kendisine gelen davetler üzerine İstanbul'a gitmeye karar veren Ahmed-i Hayâlî, tekke mensupları ile Mısır hazine kervanına katılarak 1556 yılında İstanbul'a hareket eder. Muhyî de şeyhine refakat için bu yolculuğa katılır.⁶⁷ İstanbul'da Gelibolulu Sürûrî Efendi, Büyük Alî Paşa (ö. 1564), Rüstem Paşa (ö. 1561) ve Ebussuûd Efendi ziyaret edilir.⁶⁸ Ahmed-i Hayâlî, Mısır'a dönerken Muhyî'yi şeyhlik vazifesi ile İstanbul'da bırakır. Muhyî, aynı sene otuz kadar müridiyle İstanbul'dan Edirne'ye gider ve 1557 yılına kadar burada bir zaviyede ikamet eder.⁶⁹ *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*'de, 1557 senesinde Mısır'da bulunduğunu belirten Muhyî, 1558 yılında hacca gider.⁷⁰ Döndüğünde şeyhi Ahmed-i Hayâlî'nin kızıyla evlenir.⁷¹

1565 yılında Mısır kadısı Şâh Efendi, Muhyî'yi Zimâmiye, Kayıtbay ve Şeyho Ömer vakıflarının nezaretine⁷² getirir.⁷³ Muhyî, Mısır'da bulunduğu sürede Gülşenî dergâhında dinî-tasavvufî eserler okutur⁷⁴, Farsça dersleri verir.

Muhyî'nin şeyhi Ahmed-i Hayâlî 1570 yılında vefat eder. Muhyî, şeyhinin ölümünden duyduğu üzüntüyle bir mersiye yazar.⁷⁵ Şeyhin vefatından sonra irşat

⁶⁴ Kadı naibi, kadıların gitmedikleri yerlere gönderdikleri vekiller hakkında kullanılan bir tabirdir. Bu kişiler kadılığa dair işleri görürler ve hâsılatlarından vekâletini yaptıkları kadılarına hisse verirlerdi. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2004, C 2, s. 126.

⁶⁵ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 27; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. IX-72.

⁶⁶ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. IX-72; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 301; Muhyî-i Gülşenî: *Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 29.

⁶⁷ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 31-33; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. 411.

⁶⁸ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 33-34. Bu seyahat ve sonrasında yaşanan bazı olayları *Nefehâtü'l-Eshâr* isimli eserinde anlatır. Bkz. Muhyî-i Gülşenî, *Nefehâtü'l-Eshâr, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 11^b-13^b.

⁶⁹ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 35-36; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 288-290.

⁷⁰ Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 232; Muhyî-i Gülşenî: *Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 36-37; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 348.

⁷¹ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 37; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 351. Muhyî, sonraki bir tarihte şeyhi Ahmed-i Hayâlî'nin diğer kızıyla da evlenecektir. Muhyî'nin bu evliliklerden, Mustafa, Ahmed, Mehmet ve Hasan isimlerinde dört oğlu olacaktır: Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 45-131; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. XI.

⁷² Nâzır-ı vakıf, bir vakıfta mütevellilerin tasarrufatına nezaret etmek üzere tayin olunanlar hakkında kullanılan tabirdir. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*, C 2, s. 666.

⁷³ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 38; Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 184.

⁷⁴ Muhyî, özellikle İbni Arabî ve Mevlanâ'nın eserlerini okutur: *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 40.

makamına Muhyî yerine Ahmed-i Hayâlî'nin oğlu Ali Safvetî geçer.⁷⁶ Muhyî, şeyhi Ahmed-i Hayâlî'nin ölümü üzerine irşat makamına kendisinin gelmesi gerektiğini düşünür ve başta bu durumu kabullenemez. Ancak sonra Alî Safvetî'ye biat eder. Şair,

Munçalib-aḥvâl olma ḳalbünjî āgâh ḳıl
'Arif ol a'rafî anla maṭlabuḅ Allâh ḳıl (135/1)⁷⁷

matlalı şiiri, bu durum üzerine yazar. Muhyî Mısır'da Muhammed-i Emîn (ö. 1565'ten sonra), Cemâleddîn-i Hazrecî, Abdullâh-ı A'mâ-yı Semerkandî, Pîr Baba Hasan gibi sufîlerin hizmetinde bulunur, Mevlevîlerle yakın ilişki içinde olur.⁷⁸

Muhyî, 1577 senesinde nâzır-ı nuzzârlık görevinin Cize kadısına verilmesi üzerine İstanbul'a gelerek Sultan III. Murâd'a müracaat eder.⁷⁹ I. Süleymân (1520-1566)⁸⁰, II. Selîm (1566-1574), III. Murad (1574-1595)⁸¹, III. Mehmed (1595-1603) ve I. Ahmed (1603-1617) dönemlerine şahit olur. İstanbul, Mısır ve Edirne'de İbrâhîm Paşa, Sinan Paşa, Malkoç Alî Paşa, Hadım Hasan Paşa, Üveys Paşa, Hızır Paşa, Pîrî Beg gibi devlet büyükleriyle yakınlık kuran Muhyî, ömrünün sonlarına doğru Mısır'da ortaya çıkan bir taun sebebiyle öleceğini düşünür ve kendi (muhtemel) vefatına tarih düşer:

Şühûdî seyr-i Ḥaḳ'la ḳıldî ḥâsıl (1011)
Şehîd-i 'iṣḳ-ı Ḥak Muhyî-i bî-dil⁸² (h. 1011 / m. 1602)

Muhyî, 1604 senesinde, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*'yi tamamlamak için İmâm-ı Şâfiî'nin türbesine çekilir.⁸³ h. 1013 / m. 1604 yılında 77 yaşında Kahire'de vefat ederek Gülşenî dergâhı haziresine defnedilir. Talebesi Ubûdî (ö. ?), ölümüne:

Şehîd-i 'iṣḳ-ı cânân oldî Muhyî (h. 1013 / m. 1604)

tarihini düşer.⁸⁴

⁷⁵ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 40; *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 372; *Muhyî-i Gülşenî, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 448^b-449^b.

⁷⁶ Muhyî, bir süre bu durumu kabullenemese de sonra Ali-i Safvetî'ye biat eder. *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 42; *Muhyî-i Gülşenî, Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 164.

⁷⁷ Parantez içindeki sayılardan ilki şiir, eğik çizgiden (/) sonrakiler ise beyit numaralarını göstermektedir.

⁷⁸ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 40-42; *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 103.

⁷⁹ *Divan*'daki 847 numaralı şiir Şâh Efendi'ye, 1036 ve 1037 numaralı şiirler Bakî Efendi'ye, 301 numaralı şiir ise Nûh Efendi'ye bu konuda yazılmış şikâyetlerdir. 695 numaralı tarihten Muhyî'nin, görevine iade edildiği anlaşılıyor. *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 47.

⁸⁰ 312, 314 ve 857 numaralı şiirler, Muhyî'nin Sultan I. Süleymân'la olan yakınlığını aktarması bakımından önemlidir. Muhyî bu şiirlerde Sultan Süleymân'ı över, onunla ava katıldığını, yolculuk yaptığını aktarır. Muhyî, medrese eğitimi sırasında Sultan I. Süleymân'a kasideler yazıp, kendisine 'Küçük Acem' diye hitap eden Kapağası Haydar Ağa ile gönderdiğini aktarır. *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şive-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. 414.

⁸¹ Muhyî, Sultan III. Murâd'a cülûsiye (573) ve methiye (908) yazar.

⁸² *Divan*'daki 257, 802, 811 numaralı şiirler.

⁸³ *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 381; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 43.

1.2. ESERLERİ

Türkçe, Arapça ve Farsça'ya hâkim olan Muhyî, bu dillerde 200 eser kaleme aldığı belirtilir.⁸⁵ Ancak bugün onun 55 eseri bilinmektedir.⁸⁶ Muhyî'nin eserlerinin çoğu, Mısır Millî Kütüphanesi'nde yer alan mecmua içindedir.⁸⁷

1.2.1. Manzum Eserleri

1.2.1.1. *Dîvân*

Muhyî, şiirlerini mürettep bir divanda toplamamıştır. Onun şiirleri, Mısır Millî Kütüphanesi'ndeki bir mecmuada dağınık halde bulunmaktadır. *Dîvân*'ı oluşturan, gazeller, kasideler, tarihler, musammatlar, kıtalar, müfredler, mesnevîler, lugazlar ve diğer şiirler bu çalışmanın konusu olup ileride müstakil olarak ele alınacaktır.

1.2.1.2. *Gazâle-nâme*

Bu eser, Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın, Memlûkluların son dönemlerinde ortaya çıkarak Kahire ve çevresinde bozgunculuk yapan Gazâle Araplarına karşı verdiği mücadeleyi ele alır. 355 beyitlik mesnevîde, Ahmed Paşa'nın bu kabileyi ortadan kaldırmak için düzenlediği akınlar anlatılır.⁸⁸

1.2.1.3. *Gül-i Sad-Berg*

Müslim ve Buhârî'den seçilmiş yüz hadisin Türkçe ve manzum olarak tercüme edilmesiyle oluşturulmuş bir eserdir.⁸⁹

1.2.1.4. *Hedyü'l-Harameyn*

Muhyiddîn-i Lârî (ö. 1526)'nin *Fütûhü'l-Harameyn* adlı Farsça hac kılavuzunun genişletilmiş Türkçe tercümesidir. 1570 yılında hacca giden Muhyî, Lârî'nin eserini

⁸⁴ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 43; Hünkâr Soytürk, *Ubûdî'nin Menâkıb-ı Evliyâ-yı Mısır*'ı, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s.187. *Divan*'da Muhyî'nin hayatı ile ilgili pek çok bilgi bulmak mümkündür. Yakın arkadaşları, çocukları, atının ismi, bazı görevleri, sosyal durumu vb. Bunların bir kısmı hayatı başlığında belirtilmiştir. Bu tip bilgiler ekseriyetle mesnevî, kıta, müfred ve matla gibi şiirlerinde bulunur. Muhyî, durumunun kötülüğünü ve yardıma muhtaç olduğunu çeşitli şiirlerde dile getirir. Durumunun çok kötü olduğunu belirterek Mesih Paşa'dan vakıf nezareti ister (290 numaralı şiir). Atının ölümü üzerine perişan olduğunu söyleyerek Pîrî Bey'den yeni bir binek istemek için iki kaside yazar (291, 292 numaralı şiirler).⁸⁴ Şiirlerinde atının ismini 'Bersim' olarak verir (913, 922, 923, 924). 319 numaralı şiirde Hz. Ali ve evladını över, gönüllerin onlara bağlanmasını ister. Kardeşinin Rumeli Defterdârı olması münasebetiyle bir kıta yazar (497). Kütüphanesinin tamirine (599); kölelerinin azat edilmesine tarihler düşer (675, 769, 784, 794, 795). Oğullarına nasihat içerikli şiirler yazar (980, 981, 982).

⁸⁵ *Muhyî-i Gülşenî, Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 121; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 43; *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şive-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. XIX.

⁸⁶ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 44-52.

⁸⁷ *Muhyî-i Gülşenî, Mecmûa-i Muhyî, Darü'l-Kütübî'l-Kavmiyyeti'l-Hıdiviyye-Mecâmi-i Türkî*, no. 23.

⁸⁸ *Muhyî-i Gülşenî, Gazâlenâme-i Muhyî-i Manzûm, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 407^b-412^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 49.

⁸⁹ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 50; İ. Çetin Derdiyok, "Gül-i Sad-Berk", *DİA*, İstanbul 1996, C 14, s. 225-226.

görüp beğenmiş ve aynı yıl tercüme etmiştir. Mesnevî nazım şekliyle yazılmış 1940 beyitten oluşan eser, Muhyî'nin hac ibadetini de içine alan bir hac kılavuzudur.⁹⁰

1.2.1.5. İhsân-nâme

Muhyî, 432 beyitten oluşan bu mesnevîde, bir Hıristiyan güzeli ile yaşadığı aşk macerasını anlatır. Eser, 1598 yılında yazılmıştır.⁹¹

1.2.1.6. Mevlevî

Muhyî bu Farsça mesnevîsinde, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'si etrafında kendi manevî tekâmülünü, etkilendiği bazı kişileri ve olayları ele alır.⁹²

1.2.1.7. Nefehâtü'l-Eshâr

Eser, mesnevî nazım şekliyle yazılmış 2354 beyitten oluşur. Muhyî bu Türkçe eserinde manevî seyrini, başından geçen önemli olayları, tanıştığı bazı şeyhleri, İbni Arabî felsefesini, Gülşenîliğe girişini, Ahmed-i Hayâlî ile yaptığı İstanbul seyahatini, bu seyahat sırasında ve sonrasında yaşadıklarını ele alır. Eser, 'Nefehâtü'l-Eshâr' isminin ebced karşılığı olan 1589 yılında tamamlanır.⁹³

1.2.1.8. Şehd-i Ebrâr

Muhyî, 1505 beyitlik Türkçe bir mesnevî olan *Şehd-i Ebrâr*'da, Hz. Muhammed'in mucizelerini, Hulefâ-i Râşidîn ile Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'in ve Hz. Zeynelâbidîn'in menkıbelerini anlatır.⁹⁴ Eser üzerine iki yüksek lisans⁹⁵ bir de doktora⁹⁶ tezi yapılmıştır.

⁹⁰ Muhyî-i Gülşenî, *Hedyü'l-Harameyn, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 24^b-44^a.

⁹¹ Mustafa Koç, "16. Yüzyıl'da Kaleme Alınmış Bir Aşk Metni: Muhyî-i Gülşenî'nin İhsânâme Adlı Mesnevîsi", *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, (2005), S 8, s. 185-237.

⁹² Eser, mecmuada *Hakka'l-Yakîn*'in kenârında yer alır: Muhyî-i Gülşenî, *Mevlevî, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 162^b-173^a; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 47.

⁹³ Muhyî-i Gülşenî, *Nefehâtü'l-Eshâr, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 1^b-23^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 45-46. Muhyî, bazı eserlerini, yazılış tarihlerine göre isimlendirir bkz. *Ahlâk-ı Kirâm, Sîret-i Murâd-ı Cihân, Ahlâk-ı Kerîm*.

⁹⁴ Ceren Ulusoy, *Muhyî-i Gülşenî "Şehd-i Ebrâr" Mesnevîsi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 11.

⁹⁵ Ceren Ulusoy, *Muhyî-i Gülşenî "Şehd-i Ebrâr" Mesnevîsi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014; Zehra Kale, *Muhyî'nin Şehd-i Ebrâr İsimli Manzum Dört Halife Menâkıbnâmesi (İnceleme-Metin)*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2016.

⁹⁶ Nülüfer Çelik, *Muhyî-i Gülşenî Şehd-i Ebrâr (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 2014.

1.2.2. Mensur Eserleri

1.2.2.1. *Ahlâk-ı Kerîm*

Muhyî'nin, adalet, ihsan ve insanın güzel yanlarını ortaya koyduğu Türkçe mensur eseridir.⁹⁷

1.2.2.2. *Ahlâk-ı Kirâm*

Muhyî'nin, oğulları için yazdığı aile, toplum, birey ahlâkını konu edinen Türkçe, mensur bir ahlâk kitabıdır. Bu eser, daha önce yazdığı *Sîret-i Murâd-ı Cihân* isimli eserin tekrarı mahiyetindedir. Eser bir unvan, üç ihsân ve bir pâ-yân bölümlerinden oluşur. Abdullah Tümssek, eser üzerine doktora tezi⁹⁸ hazırlamış sonrasında çalışmasını kitap olarak yayınlamıştır.⁹⁹ Mustafa Koç, bu kitap hakkında bir değerlendirme yazısı kaleme almıştır.¹⁰⁰

1.2.2.3. *Bâleybelen*

Muhyî Türkçe, Arapça ve Farsça'yı kullanan Müslümanları tek bir dilin çatısı altında toplamak ister. Bu isteğine ulaşmak için söz konusu üç dilden esinlenerek *Bâleybelen* adlı yapma bir dil oluşturur. Bu dil, dünya üzerindeki bilinen ilk yapma dildir.

Muhyî'nin *Bâleybelen* ile ilgili yazdığı 12 risale bulunmaktadır: *Bereme'y-Kâbe'y-Nele*, *Keveme'y-Vünâ e Neveme'y-Zünâ*, *Zimiye Beremâ Beniye Neremâ*, *Lebeme'y-Velâ sir Kâbe'y-Mevlâ*, *İzhâr-ı İzmâr-ı Mâ-Tekaddem ve Keşf-i Estâr-ı Mercî'ün-İleyh-i Mübhem*¹⁰¹, *Ye-Haşeme'y-Bezem de'y-Ezenâ'y-milîer*, *Tâfe bûyâ*, *Kereme'y-Âd*, *Zâte'y-Vekeşâ ve Hâte'y-Bekeşâ*, *Kitâb-ı Pîre Fân-Beben*, *Mesâdir-ı Elsine-i Erba'a*, *Şâmilü'l-Luga*.¹⁰² Mustafa Koç, Muhyî'nin *Bâleybelen* ile ilgili yazdığı risaleleri derlemiş ve bir kitap altında toplamıştır.¹⁰³

⁹⁷ Muhyî-i Gülşenî, *Ahlâk-ı Kerîm*, *Mecmûa-i Muhyî*, vr. 242^b-253^a; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen*, *İlk Yapma Dil*, s. 48.

⁹⁸ Abdullah Tümssek, *Muhyî-i Gülşenî ve Ahlâk-ı Kirâm İsimli Eseri*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1995.

⁹⁹ Muhyî-i Gülşenî, *Ahlâk-ı Kirâm*, (Hzl. Abdullah Tümssek), İnsan Yayınları, İstanbul 2004.

¹⁰⁰ Mustafa Koç, "Ahlâk-ı Kirâm Yayımı: Akademik Rezalet!", *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, (2005), S 8, s. 309-315.

¹⁰¹ Mustafa Koç, "16. Yüzyılda Yazılmış İzhâr-ı İzmâr-ı Mâ-Tekaddem ve Keşf-i Estâr-ı Mercî'ün-İleyh-i Mübhem Adlı Zamir Kitabı", *V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2004, C II, s. 2005-2022.

¹⁰² Bu eser, Muhyî'nin, İmâdî-i Karahisarî (ö. 1540.)'nin *Şâmilü'l-Luga* isimli Farsça-Türkçe sözlüğünün satır arasına, kelimelerin *Bâleybelen* karşılıklarını vererek oluşturduğu yeni bir sözlüktür.

¹⁰³ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen*, *İlk Yapma Dil*, (Hzl. Mustafa Koç), Klasik Yayınları, İstanbul 2005. *Bâleybelen* ile ilgili diğer çalışmalar: Midhat Sertoğlu, "İlk Milletlerarası Dili Bir Türk İcat Etmişti", *Hayat Tarih Mecmuası*, (1966), C 1, S 1, s. 66-68; İhsan Fazlıoğlu, "Her Şeye Yeniden Başlamak: Muhyî-i Gülşenî'nin *Bâleybelen*'inin Düşündürdükleri", *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, (2006), S 10, s. 369-374; Mustafa Koç, "Babilden *Bâleybelene*: İlk Yapma Dil, İlk Kutsal Dil", *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*,

1.2.2.4 *Bünyâd-ı Şi'r-i 'Ârif*

Muhyî'nin, Türkçenin ve Bâleybelen'in kafiye ve yapı bilgisini ortaya koyduğu eseridir. Muhyî esere, Cemâlîzâde Bâkî Efendi'nin isteği üzerine başlamıştır. *Bünyâd-ı Şi'r-i 'Ârif*, 1580'de tamamlanmış, 1597'de 'metn ü şerh' bölümlerinin eklenmesiyle genişletilmiştir.¹⁰⁴ Mustafa Koç, eser hakkında bir tanıtım yazısı yayınlamıştır.¹⁰⁵ Eser üzerine Murat Aşıcı yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹⁰⁶

1.2.2.5. *Füyûzü'l-Velî*

1565 senesinde yazılan bu Türkçe risale, peygamberlik ve velilik konularını ele alır.¹⁰⁷

1.2.2.6. *Gazâle-nâme*

Bu mensur eserde, Gazâle Araplarının katledilmelerinin caiz olduğuna dair Maide suresinden hareketle dinî gerekçeler sunulur.¹⁰⁸

1.2.2.7. *Hakka'l-Yakîn*

Muhyî, Mısır kadısı Hasan Bey'in isteği üzerine yazdığı bu Farsça, mensur eserinde 'hakka'l-yakîn', 'ayne'l-yakîn' ve 'ilme'l-yakîn' kavramlarını açıklar. Eser, 1559'da tamamlanır.¹⁰⁹

1.2.2.8 *Hüsn ü Dil*

Fettahî-i Nişaburî (ö. 1448)'nin *Hüsn ü Dil* adlı alegorik mesnevîsinin Muhyî tarafından 1578'de yapılan Türkçe, mensur tercümesidir. Berat Açıl eser üzerinde doktora tezi hazırlamış daha sonra eseri alegorik olarak ele almıştır.¹¹⁰ Zahide Berrin Özer Oktan, eser üzerine yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹¹¹

(2004), S 5, s. 211-240; Mustafa Koç, "Osmanlı'da Esperanto -İlk Yapma Dil Bâleybelen- İlk Yapma Dilin Kurucusu Muhyî-i Gülşenî", *Yeni Türkiye*, (2000), C 34, S 6, s. 179-183; Mustafa Koç, "Osmanlı'da Esperanto - İlk Yapma Dil Bâleybelen- İlk Yapma Dilin Kurucusu Muhyî-i Gülşenî", *Osmanlı: Kültür ve Sanat*, Ankara 1999, C 9, s. 463-467; Mustafa Koç, "Bilim Tarihinin İlk Yapma Dili Bâleybelen", 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi: Yurtta Sulh Cihanda Sulh Bildirileri*, Ankara 2008, s. 269-278.

¹⁰⁴ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 50-51.

¹⁰⁵ Mustafa Koç, "16. yy'da Yapılmış Osmanlı Türkçesi Gramer Çalışması: Bünyâd-ı Şi'r-i 'Ârif", *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, (2006), S 9, s. 209-234.

¹⁰⁶ Murat Aşıcı, *Bünyâd-ı Şi'r-i 'Ârif (Transkripsiyon-Gramer İncelemesi)*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989.

¹⁰⁷ Muhyî-i Gülşenî, *Füyûzü'l-Velî, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 185^b-201^a; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 47.

¹⁰⁸ Muhyî-i Gülşenî, *Gazâle-nâme-i Muhyî-i Mensûr, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 412^b-415^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 49.

¹⁰⁹ Muhyî-i Gülşenî, *Hakka'l-yakîn, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 162^b-172^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 47.

¹¹⁰ Berat Açıl, *Muhyî's Hüsn ü Dil: An Allegorical Work*, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2010; Berat Açıl, *Klasik Türk Edebiyatında Alegori*, Küre Yayınları, İstanbul 2013, s. 145-190.

¹¹¹ Zahide Berrin Özer Oktan, *Muhyî-i Gülşenî'nin Hüsn ü Dil'i ve İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

1.2.2.9. Kalbü Hakîkati'l-Hakâik (Elfiyye-i Muhyî)

Muhyî'nin, 1000 sayısına tekabül eden ibarelerin ve bin yılında ortaya çıkmış hakikatlerin mistik açıklamalarını yaptığı tasavvufî, mensur bir eserdir. Eserin yazılış tarihi, konusuna ve ismine uygun olarak h. 1000 / m. 1591'dir.¹¹²

1.2.2.10. Kitâb-ı Me'âb

Muhyî, Farsça, mensur olarak hazırladığı bu eserinde Tanrı bilgisi, sözün vasfı, ilahî isimler, varlık mertebeleri, ilahî aşk vb. konuları hem şeriat hükümlerine hem de meşhur mutasavvıfların görüşlerine göre ele alır.¹¹³

1.2.2.11. İttihâd-ı Esmâ Bi-Hüviyyet-i Müsemmâ

Muhyî, bu eserinde varlıklar âleminin oluşmasında ilahî isimlerin rolünü tahkiye üslubu ile anlatır. Bu Türkçe mensur eser, 1581 yılında tamamlanır.¹¹⁴

1.2.2.12. Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî

Gülşenîliğin kurucusu İbrâhîm-i Gülşenî'nin, Tebriz'de başlayıp Mısır'da son bulan hayatını konu edinen, Türkçe, mensur bir eserdir. Yazımına 1569'da başlanan ve 10 bölümden oluşan eser, 1604'te tamamlanır. Eser, Şeyh İbrâhîm-i Gülşenî'nin hayatı yanı sıra dönemin Akkoyunlu, Memluklu ve Osmanlı coğrafyasında yaşanan tarihî olayları konu edindiği için tarihî bir belge niteliği taşır.

Tahsin Yazıcı, eserin tenkitli metnini matbu olarak yayınlamıştır.¹¹⁵ Mustafa Koç ve Eyüp Tanrıverdi, eseri Latin harflerine aktararak yayınlamışlardır.¹¹⁶ Oğuzhan Uzun, eseri menkıbe geleneği açısından ele almıştır.¹¹⁷

1.2.2.13. Reşehât-ı Aynü'l-Hayât Tercümesi

Fahrüddîn Alî bin Hüseyin Vâiz-i Kâşifî (ö. 1505)'nin Nakşî şeyhlerinin menakıbını ele aldığı Farsça *Reşehât-ı Aynü'l-Hayât* isimli bir eseri bulunmaktadır.¹¹⁸ Muhyî'nin *Reşehât-ı Aynü'l-Hayât Tercümesi*, bu eserin ilk Türkçe tercümesidir. Bu mensur tercüme, Ahmed-i Hayâlî'nin öldüğü 1570 senesinde tamamlanır. Muhyî, eseri

¹¹² Muhyî-i Gülşenî, *Elfiyye-i Muhyî*, *Mecmûa-i Muhyî*, vr. 320^b-332^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 49.

¹¹³ Eser, mecmuada *Tefsîrî Süreti'l-Kadr* ile aynı sayfa aralığında der-kenâr olarak yer alır: Muhyî-i Gülşenî, *Kitâb-ı Me'âb, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 145^b-162^a; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 46.

¹¹⁴ Muhyî-i Gülşenî, *İttihâd-ı Esmâ Bi-Hüviyyet-i Müsemmâ, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 352^a-353^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 49.

¹¹⁵ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, (Yay. Tahsin Yazıcı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982.

¹¹⁶ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, (Hızl. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014.

¹¹⁷ Oğuzhan Uzun, "Türk Edebiyatında Menakıpnâme Yazımı Geleneği ve Menakıb-nâme-i İbrahim-i Gülşenî", V. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK)*, (2014), s. 315-344.

¹¹⁸ Necdet Tosun, "Reşehât", *DİA*, İstanbul 2008, C 35, s. 8-9.

1604 yılında gözden geçirip genişleterek, tanıştığı Nakşî şeyhlerin hal tercümelerini de ekler. Eklediği bu kısma *Zencîr-i zeheb* ismini verir.¹¹⁹ Mustafa Koç ve Eyüp Tanrıverdi eseri Latin harflerine aktararak yayınlamışlardır.¹²⁰

1.2.2.14. *Risâle-i Beyne'l-Işâeyn*

Bu Türkçe risale, Hz. Peygamber'in, bir bedevinin 'Tanrı âlemi yaratmadan önce neredeydi?' sorusuna verdiği cevabı konu alır.¹²¹

1.2.2.15. *Risâle Fî-Akâ'id*

Muhyî, Sadrazam Alî Paşa (ö. 1604)'ya sunduğu bu Türkçe risalede Tanrı'nın nitelikleri, kâinatın yaratılışı, peygamberlerin gönderilişi gibi konularda kelâmcılar ile sufiler arasındaki görüş ayrılıklarını ele alır.¹²²

1.2.2.16. *Risâle Fî-Esmâ'il-Hüsnâ*

Muhyî, iki sayfalık bu Türkçe risalede Allâh'ın isimleri ile varlıklar arasındaki ilişkiyi ele alır.¹²³

1.2.2.17. *Risâle Fî-Havâssı Anber*

1581 yılında yazılan bu Türkçe risalede, amberin kaynağı, türleri ve hangi hastalıklarda kullanılacağı ele alınır.¹²⁴

1.2.2.18. *Silsiletü'l-Aşk*

Silsiletü'l-Aşk, Muhyî'nin ilk eseridir. 1543 yılında kaleme alınmıştır. Eserde, İbni Arabî'nin vahdet, Mevlanâ'nın ilahî aşk anlayışı; insan-ı kâmil olma, ilahî isim ve sıfatlara ulaşma gibi konulardaki hadislerle meşhur mutasavvıfların sözleri işlenir.¹²⁵

1.2.2.19. *Simsimiyetü'l-Musavver*

İbni Arabî'nin *Fütûhâtü'l-Mekkiyye* adlı eserinin sekizinci babının genişletilmiş Türkçe tercümesi olan bu mensur eser, varlık mertebelerinden misal âlemini ele alır. Yazımına 1570'te başlanan eser, 1595 yılında tamamlanır.¹²⁶

¹¹⁹ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 45.

¹²⁰ Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, (Hzl. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014.

¹²¹ Muhyî-i Gülşenî, *Risâle-i Beyne'l-Işâeyn, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 202^b-203^a; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 47.

¹²² Muhyî, bu eseri *Sîret-i Murâd-ı Cihân* ile birleştirerek tek bir eser hâline getirir: Muhyî-i Gülşenî, *Risâle Fî-Akâ'id, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 173^b-184^a; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 47; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. XVIII.

¹²³ Muhyî-i Gülşenî, *Risâle Fî-Esmâ'il-Hüsnâ, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 457^a-457^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 50.

¹²⁴ Muhyî-i Gülşenî, *Risâle Fî-Havâssı Anber, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 458^a-458^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 50.

¹²⁵ Muhyî-i Gülşenî, *Silsiletü'l-Aşk, Mecmûa-i Muhyî*, vr. 203^b-205^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 47.

1.2.2.20. *Sîret-i Murâd-ı Cihân*

Muhyî, 1577 yılında nâzır-ı nuzzârlık görevinin elinden alınması üzerine, önceden (1568) yazdığı *Sîret-i Murâd-ı Cihân* adlı eseri ile III. Murad'a müracaat eder. Eser, klasik ahlâk ve siyaset-nâme konularını ihtiva eder. Abdullah Arı, eser üzerine yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹²⁷ Aynı yazar daha sonra eserin bir tanıtımını yapmıştır.¹²⁸ Özkan Öztürk, eseri medenî hikmet açısından ele almıştır.¹²⁹

1.2.2.21. *Şerh-i Hadîs-i Cibrîl*

Cebraîl'in, bir mecliste Hz. Peygamber'e sorduğu iman ve İslâm ile ilgili soruları ve cevapları içeren hadisin¹³⁰ tahlili niteliğinde Arapça bir risaledir.¹³¹

1.2.2.22. *Şerh-i Hadîs-i Erbaîn*

Zekiyüddîn Abdülazîm el-Münîrî (ö. 1258)'nin *Erba'ûn Fî-İstinâi'l-Ma'rûf Li'l-Müslimîn* isimli Arapça kırk hadis eserinin mensur Türkçe tercümesidir.¹³²

1.2.2.23. *Şerh-i Müstezâd-ı Muhyî*

Muhyî, Edirne'de girdiği bir halvet sonrasında Allâh'ın isimlerinin sırrına ermesini ve varlığın tespahini işleme noktasına ulaşmasını anlatan bir müstezâd yazar. Bu tek sayfalık Türkçe şerh, söz konusu müstezâda aittir.¹³³

1.2.2.24. *Tefsîrû Sûreti'l-Kadr*

Farsça yazılmış bu eser, Kadir suresinin mensur tefsiridir. Mısır kadısı Hasan Bey için kaleme alınmıştır.¹³⁴

Muhyî'nin, yukarıda sayılanlar dışında kalan, kendi eserlerinde bahsettiği, ismi bilinen fakat henüz ele geçmemiş eserleri şunlardır: *Aynü'l-Hayât Şerhi*, *Tuhfetü'l-Hekîm*, *Hakâyıku'l-Hikem*, *Mevlevî*, *Tenezzülât-ı Aşkîyye*, *Arûz-ı Kebîr*, *Sâka-i Kitâb*,

¹²⁶ Muhyî-i Gülşenî, *Simsimiyetü'l-Musavver*, *Mecmûa-i Muhyî*, vr. 333^a-351^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 49.

¹²⁷ Abdullah Arı, *Muhyî-i Gülşenî, Eserleri ve Sîret-i Murâd-ı Cihân (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2010.

¹²⁸ Abdullah Arı, "Muhyî-i Gülşenî'nin Sîret-i Murâd-ı Cihân İsimli Eseri", *Sufî Araştırmaları*, (2011), C 2, S 3, s. 51-76.

¹²⁹ Özkan Öztürk, "Muhyî-i Gülşenî'nin Sîret-i Murâd-ı Cihân'ında Medenî Hikmet Tasavvuru", *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2015), C 1, S 2, s. 72-105.

¹³⁰ Bekir Tatlı, "Buhârî (v. 256) Öncesi Dönemde Cibrîl Hadîsi ve Metin Tahlilleri", *Dinî Araştırmalar Dergisi*, (2005), C 8, S 22, s. 205-237.

¹³¹ Muhyî-i Gülşenî, *Şerh-i Hadîs-i Cibrîl*, *Mecmûa-i Muhyî*, vr. 207^b-213^a; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 47-48.

¹³² Muhyî-i Gülşenî, *Şerh-i Hadîs-i Erbaîn*, *Mecmûa-i Muhyî*, vr. 223^a-240^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 48.

¹³³ Muhyî-i Gülşenî, *Şerh-i Müstezâd-ı Muhyî*, *Mecmûa-i Muhyî*, vr. 456^b; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 50.

¹³⁴ Muhyî, *Tefsîrû Sûreti'l-Kadr*, *Mecmûa-i Muhyî*, vr. 145^b-162^a; *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 46.

*Meşâhidü'l-Vücûd ve Mevâcidü'ş-Şühûd, Risâle-i Vahdet, Hikâyâtü'l-Âşıkîn, Vefr-i Muhyî.*¹³⁵

1.3. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1.3.1. Kaynaklarda Şair Hakkında Yapılan Değerlendirmeler

Burada önce Muhyî hakkında kaynaklardaki bilgiler verilecek daha sonra *Dîvân*'dan hareketle onun şiiri değerlendirilecektir.

Muhyî, kaynaklarda şairliğinden çok âlim ve mutasavvıf kimliğiyle yer alır. Ahdî, onun coşkun mutasavvıf kişiliğinden, aşkla divane olduğundan bahseder. Ona göre Muhyî, sözü besleyen, adı dillerde dolaşan; kavrayış sahibi, zihni şiire yatkın, nazik yaradılışı nazımda olgun; din içerikli manzumesi sayısız, şairane pek çok sözü olan bir şairdir. Manzum-mensur pek çok rindmeşrep eseri vardır. Bu tarifteki önemli nokta, Muhyî'nin, mutasavvıf kimliğine rağmen rindane-divane edasını bir kenara bırakmamasıdır:

“MUHYÎ ÇELEBİ: (...) Ol vech ile şâhib-jende ve dervîş-i dil-zinde olup taşfiye-i bâtın itmiş kayd-ı bedenden hâlâş bulup hâlâyık içre maqbûl olmuş. Ve hadd-ı zâtında rind ü lâübâli 'âşık-ı şürîde-hâl ve reh-revi-i âşüfte-me'âl olmağın yârân-ı bî-gam içre dîvânelîğla mütthem ve dîvâne-râ kalem-nist diyü rakam itmişler. Ol merd-i zebân-âver ü suhen-perver zihn-i müdriki şi're mâyil ve tab'-ı nâzûki nazmuñ aksâmında kâmil geçinür. Eş'âr-ı muvaḥḥidânesi bî-hadd ve güftâr-ı şâ'irânesi lâ-yu'addur. Nazm u neşr ile te'lîfât-ı rindânesi çok ve taşnîfâtunuñ hiç birinde bahâne yok.”¹³⁶

Atâî, Muhyî'nin Edirneli olduğunu söyledikten sonra Çivizâde ile olan tartışmasına, Gülşenî oluşuna ve vefatına değinir. Sanat yönü için ise, pek çok marifeti kendinde toplayan, şiir ve inşaya kâdir, nadir cevherleri işlemeyi bilen, yeni ve hoş nüktelere malik, el attığı alanda tarz sahibi bir yazardır, der. Bu tanıtımda dikkat çekici nokta, Muhyî'nin kendine has bir üslubunun, tarzının bulunduğu; yeni ve hoş nüktelere sahip olduğudur:

“Azîz-i merķûm gül-deste-bend-i ma'ârif ü 'ulûm, şi'r ü inşaya kâdir, ḥakkâk-i cevahir-i nevâdir, nükte-senc-i tâze vü nağz, vâdîsinde şâhib-i tarz idi.”¹³⁷

¹³⁵ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 51-52.

¹³⁶ Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*, 181a-181b.

¹³⁷ Nev'izâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik (Nev'izâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 2, s. 1517-1518.

Gelibolulu Âlî, onun Kahire’de bulunduğunu, İbrâhîm-i Gülşenî yolundan gittiğini ve yapma dilini belirttikten sonra güzel ahlaklı ve cömert olduğunu; her dilde şiir yazdığını ama kendi yapma dilinde bir şiirinin henüz ortaya çıkmadığını söyler:

“Egerçi ki her dilden ebyât u eş’arı vardır. Feammâ ihtirâ’-ı hâşî olan lisânındaki ebyâtı ile’l-ân maḥfî ‘ani’l-enzârdur.”¹³⁸

Kendisiyle bizzat görüşmüş, çeşitli meclislerde bir arada bulunmuş olan Âşık Çelebi’nin, Muhyî’yi tezkiresine almamış olması ilginçtir. Görüldüğü üzere kaynaklar onu, nazım ve nesir vadisinde yeni ve nadir sözler söyleyen, pek çok dilde şiir yazabilen, divane ve şairane bir yaradılışı olan, mutasavvıf bir kişilik olarak tanımlar.

1.3.2. Şairin Kendi Şiiri Hakkındaki Görüşleri

Muhyî, *Divan*’da kendi şairliğini çeşitli vesilelerle değerlendirir. Onun şiiri, hamisini rakiplerin şeytanlık ve hilelerinden koruyan bir muskadır:

Behr-i hürz ez-ḥiyel ü şeyṭa[n]et-i dīv-raqîb
Şîr-i Muhyî-i du‘â-güy-i tü ezkâret bād¹³⁹ (45/5)

Şiirindeki hikmet, haset ehlinin kötü sözlerini kovar, uzaklaştırır:

Ne hikmet var kelâmuḡda ki Muhyî
Ḥasûduḡ mantıḡını ide maṭrûd (51/5)

Şiirinin edası, manasının güzelliği Hassân’ı (ö. 680) ayıplar; onun şiirinin edasını hissetse Hassân ona pek çok ihsanda bulunurdu (275/37); Hâtîfî ve Câmî Horasan’ı terk ederdi:

Ḥüsn-i ma’nâ vü edâ-yı şîrûḡ
Muhyiyâ ṭa’n kıılır Ḥassân’a (215/5)

Ḳoyup tenbelliḡini Hâtîfî hem
İdeydi Câmî’veş terk-i Ḥorâsân (305/37)

Onun şiiri *Mantıku’t-Tayr*’dır, böyle sihirli bir esere hürmet etmeyi herkes bilmez ancak Attâr (ö. 1221) bilir; Süleymân gibi, dünyaya nizamı onun şiiri verir, Fahreddîn (ö. 1289), Selmân (ö. 1376) ve Nizâmî (ö. 1214?) neden övünür ki:

Mantıḡu’t-ṭayr’uḡı ‘Aṭṭâr’a götür ey Muhyî
Ḥürmet-i siḡr-i ḡelâli ne bilür her sâḡir (260/23)

İtdi tefsîr-i ḡadıṡüḡde ma‘ânîyi beyân
Mantıḡum n’ola kelâmu’llâḡı olsa zâkir (260/24)

¹³⁸ Mustafa İsen, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı*, s. 325.

¹³⁹ Senin duacın olan Muhyî’nin şiiri, şeytan rakibin hile ve aldatmacalarından korunman için sana muska olsun.

Nazm-ı nuṭṭum vireli hemçü Süleymân nizâm
Fâhr u Selmân ü Nizâmî niye oldı fâhîr (260/ 25)

Muhyî, ölü gönüllere can vererek *İhyâ* sahibi Gazzalî gibi olmuştur:

Menem Muhyî-i herçi mürde-dil şüdü
Ġazâlî'vâr zû-*İhyâ* şüdem men¹⁴⁰ (173/11)

Selmân, Enverî (ö. 1189?), Zahîr (ö. 1201) geçmişte yazdıkları kasidelerle birer Seba-i Muallaka şairi oldular ama Muhyî'nin mucizeye benzeyen şiiri hepsinin kadrini düşürdü; o nazım ve nesir cevheriyle cihanı süsledi (273/53, 660/15):

Selefde gerçi ki Selmân ü Enverî vü Zahîr
Kaşâyidîler kılurlardı şi'rler iş'âr (267/49)

Mu'allakıdı çü Seb'-ı Mu'allaka ammâ
Düşürdi kadrin olaruñ bu şi'r-i mu'cizevâr (267/50)

Dağı benem ki döküp nazm ü neşr cevherini
Cihânı medhûñile eyledüm muraşşa'vâr (267/51)

Onun kasidesi, Zahîr'in kalbinde zuhur etseydi onu her nefes vird edinirdi:

Zuhûr ideydi kaşîdem Zahîr kâlbine ger
Kılurdu vird-i demâ ki mecâl olurdu muhâl (268/35)

Muhyî'nin sözlerinde cennet meyveleri vardır, onlar ayet ve hadislerle yetişmiştir:

Sözlerümde naḥl-i cennet berleri vardur benüm
Buldı âyât ü eḥâdişile tâ neşv ü nemâ (269/37)

Şiiri şeker gibi tatlıdır, lezzetlidir (270/9, 285/38); Hızır'ın hayat suyu gibidir;

Ḥâk-i pâyüña bu şîrîn sözleri kıldum revân
Armağan-ı Mısr sükker olduğıçün serverâ (269/44)

Ne var olsa revân bu şi'r-i âb-ı Hızır'veş rûḥum
Yoluñda cânsa da ola ḥâk-i pâyüña iş'âr (272/18)

Onun şiirinin değerli taşları, yeni manalar ortaya çıkarma esnasında düşüncelerin süsüdür:

Cevâhir-i süḥanet der-ma'ânî-i ibdâ'
Büved be-gâh-ı beyân zîb ü zînet-i efkâr¹⁴¹ (301/41)

Muhyî'nin yaradılışı, Hz. Peygamber'in feyiz denizinden inciler sağlar:

Mihr-i rüyüñ zerresinden oldı rüşen âftâb
Baḥr-i feyzüñ kaṭresinden oldı ṭab'um dür-feşân (259/24)

¹⁴⁰ *İhyâ* sahibi Gazzalî gibi her ölü gönle hayat veren Muhyî benim.

¹⁴¹ Senin sözünün değerli taşları, anlatma esnasında yeni ve güzel bir anlam yaratırken düşüncelerin süsü olur.

Kemâl (ö. 1240?), Muhyî'nin şiirini işitse “Nizâmî'nin şiiri buna cevap olamaz.”; Zahîr, “Bu parlak, değerli inci de nedir?” derdi:

Gerçi kelâmın işide idi anuñ Kemâl
Dirdi Nizâmî nazmı buña olmaya cevâb (306/53)

İdeydi albine bu aşıde eger zuhûr
Dirdi Zahir kim ne durur bu dür-i hoş-âb (306/54)

Muhyî, kutsanmış ruhlara ve söze can veren; sözsüz konuşan, dilsiz söz söyleyendir:

Muhyî-i ervâh-ı udsem zinde-kerd-i ân sühan
Nâtiam ammâ ki bî-manıık kelîmem bî-zebân¹⁴² (172/9)

Muhyî'nin şiiri, nazım ipine çekilmiş iri ve yuvarlak bir incidir:

Egerçi vaşf-ı tü ez-medh-i bende hest füzünter
Be-silk-i nazm keşîdem velî men in dür-i altân¹⁴³ (271/20)

1.3.3. Şairin Etkilendiği Bazı İsimler

Muhyî'nin üslubuna etki eden bazı kişiler vardır. Muhyî, Türk şairlerinden Taşlıcalı Yahyâ ve Bakî'yi över:

Nâmdur baki alan Baki'yi gör şî'ri ile
Selefün rûhını Yahyâ gibi kıldı ihyâ (939/3)

Muhyî'nin,

Düst düşmen derd bî-ad yâr ağyârile yâr
Baht bî-fermân âlî' bed felek nâ-sâz-đâr (69/1)

matlalı gazeli, Fuzulî'nin,

Dost bî-pervâ felek bî-rahm devrân bî-sükûn
*Derd oh hem-derd yoh düşmen kavî tâli' zebûn*¹⁴⁴

matlalı gazeliyle benzerlik gösterir.

Yine Muhyî'nin,

Girîbân pâre oldı 'ış elinden
Ciger pür-yâre oldı 'ış elinden (187/1)

matlalı gazeli Yunus Emre'nin,

Gönül hayrân olupdur 'ış elinden
*Ciger biryân olupdur 'ış elinden*¹⁴⁵

¹⁴² Sözü canlandıran ve meleklerle ruh veren dirilticiyim. Sözsüz sözüm, dilsiz konuşanım.

¹⁴³ Ben her ne kadar bu yuvarlak incileri nazım ipine geçirmiş olsam da senin vasfın bu kölenin övgüsünden daha yücedir.

¹⁴⁴ Kenan Akyüz vd., *Fuzulî Divanı*, Akağ Yayınları, Ankara 2000, s. 243-244, G. 232.

matlalı gazeline; şeyhi Ahmed-i Hayâlî'nin bayatî makamındaki,

*Gönül sūzân olupdur aşk elinden
Ciğer büryân olupdur aşk elinden*¹⁴⁶

matlalı ilahisine mana, redif ve vezin bakımından benzemektedir.

Muhyî'nin, Hâfız'ın iki gazelini, Molla Camî'nin bir na'atını tahmis etmesi¹⁴⁷; şiirlerinde -divan şiiri geleneği icabı olsa da- Hassân b. Sâbit (215/5), Hâtîfî (305/37), Attâr (260/23), Selmân-ı Sâvecî ve Nizâmî (260/25), Enverî ve Zahîr-i Fâryâbî (267/49), Kemâl-i İsfahanî gibi şairlerin isimlerini anması onun İran ve Arap şiirini yakından tanımış ve onlardan etkilenmiş olabileceğini gösterir.

Muhyî, pek çok mutasavvıfın bulunduğu bir çevrede doğar, büyür ve eğitim alır. Bu ortamda pek çok sufi şahsiyet ve düşünce ona etki eder. Bunlar arasında onun düşüncesini en çok İbni Arabî'nin vahdet-i vücud görüşü ve İbrâhîm-i Gülşenî etkiler. Busebeple Muhyî'nin şiirlerinde en çok karşılaşılan konu tasavvuttur. Tasavvufun vahdet-i vücud nazariyesi, onun tasavvufî şiirlerinin temelini oluşturur.

1.3.4. Dil ve Üslup

Burada *Dîvân*'dan hareketle Muhyî'nin üslubu hakkındaki tespitler paylaşılacaktır.

Muhyî, 16. asırda Edirne, İstanbul ve Kahire'de yaşamış ve divan şiiri geleneği içinde yetişmiş bir şairdir. Şairin dili Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini taşır. Tasavvufî konuları ele aldığı şiirlerdeki dil diğer konularda yazılanlara göre daha ağırdır. Bu sebeple tasavvufî şiirlerin anlaşılması diğerlerine göre daha zordur.

Türkçe, Arapça ve Farsça'ya hâkim olan Muhyî, bu dillerde tamlamalar oluşturur:

عَلَيْهِ لَآ أُجِبُ الْأَفْلِينَ
Eyledi şems-i 'adâlet ibtisâm (270/5)

Bir yaluñ yüzlü güzeldür tiğ-ı 'adlün kim aña
Hîl'at-i fethi Hudâ luğ u kerâmet eyledi (274/6)

Bir müsâfir-hânedür dünyâ evi
Gâfil olma burada kılma ruqâd (298/13)

¹⁴⁵ Mustafa Tatçı, *Yûnus Emre Divanı (Tenkitli Metin)*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997, C 2, s. 327, G. 245.

¹⁴⁶ Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Musiki Antolojisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1943, C II, s. 525-526.

¹⁴⁷ Bkz. 1042, 1043, 1044 numaralı şiirler.

İmkân kânı dürri vü 'ayn-ı 'ulûm-ı 'adl
Şandûk-ı şıdk gevheri maqbûl-i şeyh ü şâb (306/20)

Rûz-nâme-nâmeñi 'arz ideler hayrâtla
Halk-ı 'âlem râzî devletün rızası yâr ola (962/1)

Sîneden ilmez giçer gamzeñ çün ey ebrû-kemân
Ol cerâhatden benüm bağrumda her dem baş çıkar (68/2)

Nüzl-i rahmet iner mezârına (983/6)

Görmek dilerseñüz ki aça seyl-i hûn-revân
Muhyî gözinden akıcı cûya nigâh idüñ (123/5)

Taht-ı 'izzet mâliki olmaz şehâ Yûsuf-şıfat
Mısr-ı dilde sen 'azîze bende-fermân olmayan (188/2)

Kılıç yigitlere esbile tiğ ile 'aâ
Me'âlî-i kalem ü 'ilme dâyim ol nuşşâr (266/21)

Farsça-Türkçe yapılarla sözcük oluşturur; Türkçe şiirlerde Farsça, Farsçalarda Türkçe yapılar kullanır:

Cân u dil terk eyleyüp yoklıkla var kûyına kim
Nîstlikden gayrı Muhyî cümle bî-mikdârmuş (106/5)

Luţf u ihsân eyleyüp ben bendeye
Dest-reslik kıldı çün efgendeye (1033/7)

Yok durur çün mâ-sivâ kaydı göjülde muţlakâ
Nâmdan neng eyledük 'arî zi-'âr olduk yine (209/4)

Cihân ki 'izzet ü zülline i'timâd olmaz
'Azîz-i men ço o 'izzi ki züll durur her bâr (266/5)

Ânî ki tü-râ cā be-felek mî-hvâhem
Hükmet zi-semâ tâ be-semek mî-hvâhem
Men ez-tü ne şûf u kepenek mî-hvâhem
Ez-güşe-i çeşmet nazarek mî-hvâhem¹⁴⁸ (374)

Ki çün âyed ne-mâned der-pes ü pîş
Zi-kuşruk müyî vü çizî zi-kulak¹⁴⁹ (870/2)

Muhyî, hayatının büyük bir bölümünü Mısır'da geçirmiştir. Bu sebeple şiirlerine Mısır'da kullanılan bazı sözcükler girmiştir. 'kâ' eski Mısır dilinde 'benzer, çift' manalarına gelir. 'Şevne' ise ambar manasındadır. 'feddân' bir ölçü birimidir:

Fi'l-i şerî'atî-i heme kâ peyâm-berest¹⁵⁰ (300/27)

¹⁴⁸ Sana (bu) güzellikle felekte yer istiyorum. Hükümün yerden göğe kadar (geçsin) istiyorum. Ben senden yün ve kepenek değil, göz ucuyla bir bakış istiyorum.

¹⁴⁹ Geldiğinde ne kuyruğunda bir kıl ne de kulaklarında bir şey kalır.

Emîn-i Şevne-i Mısr'a Dinildi Bu Tārîh (579)

Be-Emîn-i Şevne (890)

Hâşıl eger **feddân**la ölçilse elţâfuñ senüñ
Olmaya in'âmıñ gibi haddıla 'ad hergiz aña (922/3)

Yaşadığı yerin Muhyî'nin şiir diline etki ettiğinin görüldüğü diğer unsurlar, içerisinde 'mısır' geçen benzetmeler ve tamlamalardır. Muhyî 'mısır' sözcüğünü hem 'ülke, memleket' hem de 'ülke ismi olan Mısır' anlamlarında çok fazla kullanır:

Ey sa'âdet güneşi şâhib-i **mısr-ı izzet** (30/1)

Dâyimâ 'izzetile **mısr-ı sa'âdet** içre (30/4)

Mısr-ı dil-râ hıfz kün k'ân fitne-cüy-ı men resîd¹⁵¹ (37/8)

Zi-gürg-i câh Yüsuf-râ be-**mısr-ı nûr** mâlik kerd¹⁵² (258/22)

Emîr-i cümle umûr ü velî-i **mısr-ı vücûd** (268/11)

Ki ü be-**mısr-ı kerâmet** büved çü Yüsuf-ı Ken'an¹⁵³ (271/6)

Vezir-i Hân Murâd ü hâkim-i **mısr-ı adâletsin** (272/3)

Divan'da en çok kullanılan nazım biçimi kıtadır (260 kıta). Onu gazel takip eder (213 gazel). Buna göre Muhyî, bir kıta ve gazel şairi olarak değerlendirilebilir. Muhyî, günlük hayattaki pek çok olayı şiirle anlatmaya yatkın olduğundan, bir çırpıda söz söylemek, az sözle çok şey ifade edebilmek ve tarih düşürmek için kısa vezinleri tercih eder. Türkçe, Arapça ve Farsça'ya hâkim olan Muhyî, bu dillerde şiirler yazmıştır.

Muhyî bir gazelinde,

Gerçi Muhyî be-zebân-ı 'Acemî güyed râz
Lîk der-ser-i hâkîkat sühaneş Tâzik'est¹⁵⁴ (24/5)

der. Buna göre o, şiirlerini Farsça yazıyor olsa da asıl dili Türkçedir. *Divan*'daki şiirler ekseriyetle Türkçedir. Ancak Türkçelere oranla Farsça şiirler de azımsanmayacak sayıdadır. Farsça şiirlerin, *Divan*'ın yarıya yakınına oluşturması, yukarıdaki beyti doğrular niteliktedir. Muhyî, hâkim olduğu üç dili şiirlerinde bir arada kullanarak mülemma şiirler yazar. Şiire Farsça başlar Türkçe ya da Arapça devam eder:

Ey hem-dem-i müşfik mededî ber-dil-i bî-tâb
Der-âteş-i ğam ten şüde çün müy be-şad tâb¹⁵⁵

¹⁵⁰ Şeriata göre iş yapan kişi, zamanının lideridir. [Onun] şeriata dönük bütün işleri peygamberlerinkine benzer.

¹⁵¹ Gönül ülkesini koru çünkü benim fitneci [sevgilim] geldi.

¹⁵² Yusuf'u kuyunun kurdundan kurtarıp nur ülkesinin sahibi yaptı.

¹⁵³ O, keramet ülkesine Kenan'ın Yusuf'u gibi olsun.

¹⁵⁴ Muhyî, sırları Acem dilinde söylüyor ama hakikatte onun dili Tazik[Türkçe]'dir.

Ey hem-dem-i müşfik dil-i sūzāna nefes vir
Kim yandı ciger eyleyeli sūz-ı dilüm t̄ab

Ey hem-dem-i müşfik ne-künem meyl be-cüz 'ışk'¹⁵⁶
الْقَلْبُ سَوْحِبِ كَمَا لَاتِكَ قَدْ تَابُ¹⁵⁷

Ey hem-dem-i müşfik kıoma hicrile dili t̄ar
Kim nūr-ı ruḥı ile anuḡ buldı cihān t̄ab

Ey hem-dem-i müşfik dil-i bī-t̄āqate raḥm it
Muḥyī gibi oldu o daḡı hicrile bī-t̄ab (13)

Muhyî'nin üslubunda dikkat çeken unsurlardan biri tekrardır. Şiirlerine bakıldığında seslerden sözcüklere, sözcüklerden beyitlere hatta şiirlere varıncaya kadar tüm *Divan*'ı saran bir tekrar görülecektir. Sesler ve sözcüklerdeki bu tekrarlar ses, ahenk ve edebî sanatlar açısından değerlendirilmiş, kendi başlıkları altında dile getirilmiştir. Bunun yanında *Divan*'da beyitlerin hatta şiirlerin tekrar edildiği görülür:

Bilüḡ ey evlād Allāhu Allāh
Tedbīr-i Revān li'llāhi li'llāh

matlaı, beş defa tekrar edilir (670, 676, 771, 790, 963).

Acıdur ḡaḡ söz velī virür devā
Kim naşīḡatdur dile ḡayru't-ḡa'ām (270/10)

'Doḡru söz acıdır' mealindeki bu ifadeyi Muhyî kalıp olarak pek çok yerde kullanır (265/35, 266/1, 269/11, 273/17).

'Gönül Allāh'ın evidir, mamur edilmelidir' ifadesi de Muhyî'nin kullanmayı sevdiği bir yapıdır (272/9, 283/9, 286/7, 970/44):

Gönül kim ḡaḡ evidür eyle yap yap gel anı ma'mūr
Binā-yı 'ışkı yıḡma hicr bünyādını berkitme (218/2)

Aşağıdaki 'Öl diril Muhyî' ifadesi tekrar eden kalıplardandır (69/5, 116/17):

Öl diril Muhyī gibi bul Rūḡ-ı ḡudsīden ḡayāt
Tā olasın zindeḡi-baḡş-ı dil-i 'İsī-şī'ār (66/5)

Divan şiirinde kullanılan 'dünya-kocakarı' benzetmesi Muhyî'nin sevdiği bir ifadedir (70/5, 72/6):

Pīre-zen dehre cihān zāviyesinde göḡlin
Virmeyen püst-nişīn tekye-i merdān eridür (64/3)

¹⁵⁵ Ey şefkatli dost, güçsüz gönlüme yardım et. Bedenim gam ateşinde, hararetle incelerek kıla döndü.

¹⁵⁶ Ey şefkatli dost, aşktan başka bir şeye meyletmem.

¹⁵⁷ Kalp, olgunluk bulutları gibi tövbe etti.

‘Key yaraşur ... addüñe’ kalıbını farklı kişiler için değiştirip kullanır (664, 745/4, 749, 750, 762, 763, 765/2, 777, 780, 781, 797/4):

Key yaraşur cāme-i ‘iz addüñe (761)

Divan’da aynen ya da az farkla tekrar eden şiirler de mevcuttur. 105 ve 443 numaralı şiirler birebir aynıdır. 815 ve 817 numaralı şiirler, ok az değişiklikle tekrar yazılır. 932 ve 943 numaralı şiirler de ok az farkla tekrar eder.

Muhyî’nin şiirlerindeki bir diğer dikkat ekici yön, nasihat üslubudur. Osmanlı, Akkoyunlu ve Memluklu coğrafyasının yöneticileri ve halkı üzerinde büyük bir tesir alanı oluşturan Gülşenî tarikatının¹⁵⁸ önde gelen isimlerinden biri olan Muhyî, bulunduğu konumu, mutasavvıf kimliği ve ilerleyen yaşı sebebiyle çevresindeki yönetici sınıfına eşitli nasihatlerde bulunur. Ona göre yöneticiler, Allâh’ı bilmeli, şeriata muhalif hareket etmemeli; âdil olmalı; fakire ve dervişe yardım etmeli; dünyanın geçici olduğunu unutmamalı; nefesine uymamalı; geçmiş büyüklere hürmet etmeli; sözünde durmalı; ilim ehline iyi davranmalı; gönül kırmamalı; affedici ve nazik olmalı; işi ehline vermeli; güzel konuşmalı; savaş ve barışın adabını bilmelidir¹⁵⁹:

Dür gibi sözlerümi mengüş it
ıl zebānuñda hemîşe evrād (265/2)

aqq’ı nāzır bil ü halkı manzür
Eyle tā kim olasın ‘ayn-ı ‘ibād (265/3)

Cihān ribāť-ı dü derdür arār yok anda
ururı sālİK olan niçün eyleye ey yār (266/2)

ayāt-ı dāyim ile āyim olmağ istersen
‘Adālet eyle ki nām-ı nikū virür a‘mār (266/11)

Ri‘āyet ıl re‘āyāya ęanemvār
Ki yoluñda olalar cümle urbān (275/21)

Muhyî, günün her anını şiirle yaşar, denebilir. Onun için önemli veya önemsiz herhangi bir mevzu şiir konusu olabilir.¹⁶⁰ Ahmed Paşa’dan kahve istediği “Be-Ahmed Paşa Berāy-ı Taleb-i ahve” başlıklı şiir bir hayli ilginçtir:

Ger hemī h‘āhī ki bāřī z’ehl-i cūd
ahve-i mev‘ūd-rā be’frist zūd¹⁶¹ (1022/1)

¹⁵⁸ Muhyî-i Gülşenî, *Menākıb-ı İbrāhim-i Gülşenî*, s. 90-91.

¹⁵⁹ Önder Yaşar, “Bir şairden Valilere Nasihat Kasideleri (Muhyî-i Gülşenî’den Yöneticilere Öğütler)”, *Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, anakkale 2018, s. 560.

¹⁶⁰ Önder Yaşar, “Günlük Hayatını şiire Aksettiren Bir şair: Muhyî-i Gülşenî”, *Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, TOKÜAD Yayınları, anakkale 2019, s. 978.

Z'ân ki mâ bisyâr teşne geşteim
Z'ebr-i cûdet bâr in bâr ey kerîm¹⁶² (1022/2)

Gerçi rûy-ı sâylân bâşed siyâh
Kâhve-i sâyl küned ammâ çü mâh¹⁶³ (1022/3)

İbrâhîm Paşa'dan öküz derisi istemek için şiir yazar (911); Kahire'deki Gülşenî dergâhına gül dikildiğinde tarih düşer (511); Molla Mehemmed Emin ile buluşmak ve yemek yemek için karşılıklı şiir söylerler (862, 863, 864, 865); dostlarına sitem etmek için şiire başvurur, nakibüleşrafi evde bulamadığında şiir yazar (886), kütüphanesini tamir ettiğinde sevincini yine şiire döker (894):

Çünkü kitâb-ḥānem ta'mîr kıldum ol dem
Mānend-i kaşr-ı cennet târîḥ didüm aña (988) (599/1)

Onun bu tip şiirlerinde konuşma üslubu ve samimiyet ön plandadır. Muhyî, karşısında biri varmış ve onunla konuşuyormuş gibi şiir yazar:

Ḥāne-i bendeḡ bende-ḥāneḡdür
Luḡf idüp teşrîf eyle ey nîkû (844/1)

Yoluḡ izüḡ açığı olsun dāyimā
İrişe râhuḡda sulṡāndan nüvîd (855/1)

Bilürsin kimsesi yok senden özge
Bu Muhyî-i ḥākîrîḡ ey mu'azzam (851/9)

Bî-vefâlar re'îsisiz çünkü
Bî-vefâ gibidür size yārân (894/1)

Klasik Türk edebiyatında bir hayalin daha önce kullanılmamış olduğunu söylemek çok zordur. Aynı durum Muhyî'nin şiirleri için de geçerlidir. *Divan*'da, ilk defa söylenmiştir, denilemese de dikkat çekici bazı hayaller göze çarpmaktadır. İlk örnekte zâhidin seccadesi gönül kuşunu avlamak için bir tuzak, tespihi ise o tuzağa konan yem olarak hayal edilmiştir:

Vâ'iz ṡolaşduḡı bu ki tesbîḡ zâhidüḡ
Seccādesiyle murḡ-ı dile dām u dānedür (62/4)

Bu beyitte ise şarap içen bir kişi sabah namazının kaç rekât olduğunu unutmuştur:

Şabūḡî nūş kerde reft 'aḡlem der-niyāz-ı şubḡ
Ne-mî dānem se ya heştet men hergiz namāz-ı şubḡ¹⁶⁴ (34/1)

¹⁶¹ Eğer cömertlik ehlinde olmak istiyorsan, vaat ettiğin kahveyi çabucak gönder.

¹⁶² Ey kerem sahibi, biz çok susadık. Cömertlik bulutundan yağmur yağdır.

¹⁶³ İsteyenin yüzü kara olsa da dilencinin kahvesi onu ay gibi yapar.

Aşağıdaki beyitte, çok çaba göstererek ruhunu kurtarmayan kişinin akıbeti satranç terimleriyle açıklanmıştır:

Şâh-ı rûhı esb-i himmetle şu kim kılmaz hâlâş
Ferz-bend-i naṭ'-ı cân manşûbesinde mât olur (61/5)

Aşağıdaki beyitte, şeytanın son nefeste insanla su arasına girmesiyle rakibin âşığı sevgilinin yanağını görmekten menetmesi arasında hoş bir bağlantı kurulmuştur:

Âb-ı 'izârın içmege mâni' olur rakîb
Şeytânı gör ki âbla îmâna kaçd ider (86/3)

Muhyî, deri ve kemikleriyle bir korunak yaparak gönlü heva ve heves etkisinden korur:

Deriyle üstüḥvânum kâğıdıla çâr-çübâsâ
Ki tâ te'sîr kılmaya hevâ beyt-i dile kaç'a (11)

Aşağıdaki beyitte dünya ve kılın değersizliği ile aşkın musiki ilmi ve sazların telleri arasında bir bağlantı kurulur:

Eger sen mü-be-mü edvâr-ı 'ışkı bilmek istersen
Hemân bir kıldan aḡla 'âlemi var zîr ü bamdan giç (32/3)

Allâh'ın dışındaki her şey buzdur, Muhyî gönül hararetiyle o buzları eritir:

Ġayr-ı Hâk yaḡ u mihr-i Hâk hürşîd
Mî-güdâzed zi-sûz-ı dil ân yaḡ¹⁶⁵ (36/3)

Muhyî, sevgilinin hasreti sebebiyle duvara tutunmadan ayağa kalkamayacak iki büküm bir gölge gibidir:

Benüm gibi sücûd itmiş za'fdan sâye bî-çâre
Yirinden kalkamaz yapışmasaydı rûy-ı dîvâre (211/1)

Muhyî'nin göz yaşları, sütunsuz ve ipsiz büyük bir çadırdır:

Hıyâm-ı bî-sütûn u bî-ṭnâbı fehm idem dirseḡ
Nazar kıl eşkümün her dem ḡabâbından kıbâbından (183/7)

Eğer Muhyî ağlamaktan sevgilinin yüzünü göremeyecek duruma gelirse onu görmenin hayaliyle yaşlı gözlerini dahi feda eder veya ağlamayı keser:

Ağlamakdan yüzini görmezse çeşmüm Muḡyiyâ
Dil ḡayâl-i 'arızıyla dîde-i terden giçer (63/5)

¹⁶⁴ Sevgiliyle söyleşme sabahında içkiyle aklım gittiği için sabah namazının üç rekât mı sekiz rekât mı olduğunu bilmiyorum.

¹⁶⁵ Masiva bir buzdur, Allâh'ın sevgisi ise güneş. Gönül ateşi, o buzu eritir.

Muhyî'nin ah etmesiyle ortaya çıkan kıvılcımlar, şeytan rakibe atılan ateş parçasına benzer:

Kaçan evc-i maḥabbetde şerâr-ı âhumı görse
Kaçar dīv-i raḳîbüñ ey perî anuñ şihâbından (184/3)

Âşık, sevgilinin saçlarının ipine gönlünü bağlamış bir canbazdır:

Resen-i zülf-i ḥabîbe dilini
Bağlayan 'arşda cân-bâzuz biz (100/5)

Güneşin etrafındaki kızılığın sebebi, sevgilinin dolunay gibi mavi elbisesini görünce kapıldığı utanma duygusudur:

Tâ ki mâh-ı bedrveş giydüñ kabâ-yı nîl-gün
Mihrüñ eṭrâfını aldı şermden deryâ-yı ḥün (189/1)

Divan'da, bir çırpıda söylenmiş hissi veren, konuşma üslubunu gösteren örnekler bulunmaktadır. Aşağıdaki beyitler, Muhyî'nin dilindeki söyleyiş rahatlığını ortaya koymaktadır:

Bed-hüy olursañ da başa hoşdur ki ğayrılar saña
Bed-hü diyü yâr olmaya tenhâ kalasın bir başa (9/1)

Yüzüñdür Muşlî şâhum câna meşhüd
Özüñdür pādşâhum ḳalbe ma'büd (51/1)

Didüñ al göñlümi ruḥuñ göster
Şaḳın ol dil-rübâ saña görünür (73/2)

Bir faḳîrüñ evini yapsa eger bir muḥsin
Ka'betu'llâh'ı şanasın yeñi inşâ eyler (76/5)

Bülbülâsâ ḥâra düşdüm nev-bahârum ḳandadır
Dil-ber-i ğonce-dehân-ı gül-'izârum ḳandadır (81/1)

Zebânuñ cân içinde cânumuzdur
Kelâmuñ ma'nî-i Furḳân'umuzdur (91/1)

Mübârek ola ḳadrüñ hem ḥuceste ola bayramuñ
Hemîşe Ḥaḳ te'âlâdan iriše luṭf u in'âmuñ (125/1)

Âh kim feryâd u âhumdan fiğânum var benüm
Ağlarum iki gözümden çok ziyânum var benüm (155/1)

Budur saña naşîḥat idüp her zamân sözüüm
Kendi elüñden eyle şikâyet iki gözüm (161/1)

Gözüm ağlar yürek yanar göñül inler ferâğum var
Bu dünyânuñ şarâbından kebâbından rebâbından (183/6)

Nazar ḳıl nergise ey dil şabâ oyardı ḥvâbından

İşit 'ışık âyetin bülbül ki okur gül kitabından (184/1)

Ruḥuḡı eyledüḡ nihân benden
Bunu mı umardı cân senden (195/1)

Ḥükümet saḡa lâyıkdur tamâmet ḡalka emr eyle
Buyur emrüḡ nedür bir kimse yok fermândan ḡaşra (208/11)

Benüm cānum benüm ḡanum kerem kııl
Benüm devletlü sulḡānum kerem kııl (970/43)

Muhyî'nin Bâleybelen isminde bir dil icat ettiği daha önce söylenmişti. Muhyî'nin bu dili kullanarak şiir yazmış olabileceği ümit edilmişti. Ancak *Divan*'da Bâleybelen diliyle yazılmış herhangi bir manzume tespit edilemedi. Muhyî, *Divan*'daki şiirlerinden sadece 'Luğaz-ı Çâder ki Muhyî Dilinde Câddur u Ma'lûm ola ki Ed Bir Dimekdür Ol Dilde' (1048) başlıklı bir lugazda Bâleybelen diline ait 'câd' yani 'çadır' ve 'ed' yani 'bir (1)' sözcüklerini kullanmıştır.

Muhyî, bir kıta ve gazel şairidir. Onun şiir dili Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini taşır. Arapça, Farsça, Türkçe sözcük ve ekleri bir araya getirerek farklı tamlamalar oluşturur. Bu üç dilden aldığı yapıları bir arada kullanabilir. Hayatının büyük bir bölümünü Mısır'da geçirdiği için o bölgeye ait bazı sözcükler onun şiir diline yerleşir; 'Mısır' sözcüğüyle terkipler oluşturur, benzetmeler yapar. Onun şiirlerinde göze çarpan diğer unsur, tekrardır. Şiirlerinde, mutasavvıf kimliğinden gelen bir nasihat üslubu da görölmektedir. O, hayatının her anını şiirle yaşar. Önemsiz bir olay dahi onun için şiir yazma vesilesi olur. Şiirlerindeki konuşma üslubu ve söyleyiş rahatlığı dile getirilmesi gereken bir diğer başlıktır.

İKİNCİ BÖLÜM

MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ DÎVÂNİ

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Nazım Şekilleri ve Türleri

Muhyî, şiirlerini mürettep olarak bir divan altında toplamamıştır. Onun şiirleri Mısır Millî Kütüphanesi'nde bulunan ve sadece kendi eserlerini içeren mecmuada¹⁶⁶ dağınık halde yer almaktadır.

Yapılan katalog taramaları sonucunda divanın başka bir nüshasına rastlanmamıştır. Dolayısıyla burada verilecek olan bilgiler, söz konusu mecmuada yer alan ve divanı oluşturan bölümlerden alınacaktır. Muhyî'nin, (varsa) başka şiirlerini tespit etmek amacıyla mecmualara müracaat edilmiştir. Ancak mahlas benzerliği yoluyla başkasının şiirini Muhyî-i Gülşenî'ye atfetmek hatasının önüne geçmek için mecmualardan alınan 'Muhyî' mahlaslı şiirler metne dâhil edilmemiş, ayrı bir başlık altında sunulmuştur. Nazım şekillerini sıralamada Ömer Faruk Akün'ün *Divan Edebiyatı* isimli kitabında verdiği tertibe uyulmuştur.¹⁶⁷

Muhyî, *Divan*'da nazım biçimlerinin hemen hepsini kullanmıştır. *Divan*'da kaside, terci-bend, terki-bend, mesnevî, murabba, tahmis, muhammes, gazel, kıta, rubâî, nazım, matla, müfred, mısra nazım biçimleri bulunmaktadır. *Divan*'da en çok bulunan nazım biçimi kıtadır. Onu gazel takip eder.

2.1.1.1. Kasideler

Divan'da 57 kaside bulunmaktadır. Kasidelerin başlıkları, içerikleri ve beyit sayıları şöyledir:

1. kaside(25): İydiye, Farsça, 13 beyit.
2. kaside(53): "Mu'ammā Be-ism-i Rumūzī ve Muvaşşahū'l-Eṭrāf Be-ism-i Rumūzī Muştafā Çelebi", Farsça, 14 beyit.
3. kaside(120): Mehemed Şâh methiyesi, Farsça, 10 beyit.
4. kaside(121): Methiye, Farsça, 10 beyit.
5. kaside(125): İydiyye, Türkçe, 6 beyit.

¹⁶⁶ Muhyî, *Mecmûa-i Muhyî*, Darü'l-Kütübî'l-Kavmiyyeti'l-Hıdiviyye-Mecâmi-i Türkî, no. 23.

¹⁶⁷ Bu tezde sadece tarih manzumeleri başlığı ayrı olarak verilmemiş, tarihler hangi nazım biçimiyle yazılmışsa o başlık altında değerlendirilmiştir. Ömer Faruk Akün, *Divan Edebiyatı*, İsam Yayınları, İstanbul 2013, s. 57.

6. kaside(199): Veyis Paşa'nın vezaretine, Türkçe, 6 beyit.
7. kaside(141): “Ma'lûl-zâde Efendi Hem Nakîbü'l-Eşraf Hem Rûmili Kâzî-
‘askeri Olıcağ Mısr’dan İrsâl Oldı”, Türkçe, 6 beyit.
8. kaside(142): Malûlzâde'nin nakibüleşraf ve Rumeli kazaskeri olmasına, Farsça, 5 beyit.
9. kaside(258): Tevhit, “Nazîre Hâce Selmân-râ Senâyî-râ vü Dîger-râ Zuhûr-ı
Hakğ be-tenzîheş Merâtib Nîz İcmâlen”¹⁶⁸, Farsça, Senâî'nin tevhidine nazire¹⁶⁹, 30 beyit.
10. kaside(259): Naat, “Efdal-i Peyğamberânun Na't ü Vaşfını Beyân”, Türkçe, 26 beyit.
11. kaside(260): “Gülşenî-zâde'nün Evşâfidur Olan Zâhir”, İbrâhîm-i Gülşenî'nin oğlu Ahmed-i Hayâlî methiyesi, Türkçe, 29 beyit.
12. kaside(261): “Ağmed İbni Şeyğ İbrâhîm Tevşîheş Be-Hvân”¹⁷⁰, İbrâhîm-i Gülşenî'nin oğlu Ahmed-i Hayâlî muvaşşah methiyesi, Farsça, 17 beyit.
13. kaside(264): “Na't-ı İbni Gülşenî vü Vaşf-ı Evlâd-ı Hıtân”, suriye, Türkçe, 30 beyit.
14. kaside(265): “Bu Naşîhatle Bulınur İrsâd”, methiye, Türkçe, 35 beyit.
15. kaside(267): “Vezîr-i A'zam Olıcağ Dinildi Bu Eş'âr”, Alî Paşa methiyesi, Türkçe, 59 beyit.
16. kaside(268): “Be-Mısr Gufteem Evvel Berây-ı İn Meh-i 'Âlî”¹⁷¹, Alî Paşa methiyesi, Farsça-Türkçe mülemma, 41 beyit.
17. kaside(269): “Medğ-i Şîr-i Hakğ u Nuşğ u Pend-i 'Âlim-muṭlağâ”, Türkçe, 48 beyit.
18. kaside(270): “Pend ile Teşrîfe Târîğ-i Nizâm”, İbrâhîm Paşa methiyesi, Türkçe, 57 beyit.

¹⁶⁸ Allâh'ın zuhurunu tenzih ederek, mertebeleri özetleyerek Hâce Selmân, Senâyî ve diğerlerine nazire.

¹⁶⁹ Senâî'nin tevhidi için bkz. *Divân-ı Hakîm Ebu'l-Mecid Mecdûd bin Âdem Senâyî-i Gaznevî*, (Hzl. Müderris Razavî), İntişârât-ı Senâyî, Tahrân 1362, s. 51.

¹⁷⁰ Şeyh İbrahim oğlu Ahmed'in muvaşşah şiirini oku.

¹⁷¹ Bu yüce ay için önceden Mısır'da söylemişim.

19. kaside(271): “Be-İd u İdî-i Paşa-yı Hazret-i Sultân”¹⁷², İbrâhîm Paşa methiyesi, aynı zamanda muamma, Farsça, 28 beyit.
20. kaside(272): “Bu İbrâhîm Paşa Medhidür Evşâfla Tekrâr”, İbrâhîm Paşa methiyesi, Türkçe, 26 beyit.
21. kaside(273): “Oldı İdiyye Aña Pend ü Naşîhat İmlâ”, İbrâhîm Paşa methiyesi, Türkçe, 55 beyit.
22. kaside(274): “Tiğ u ‘Adlünle Hıfâb Evvelde Hücçet Eyledi / Hil’atıla Şorça Ma’nâsında Gaybet Eyledi / Evvel-i Ebyâtı Tevşîh İtdi Zînet Eyledi / ‘Arif Olan Fehm İder Kim Nice Kısmet Eyledi”, İbrâhîm Paşa methiyesi, aynı zamanda muvaşşah, Türkçe, 27 beyit.
23. kaside(277): “İdiyye-ile Hüsni Hasan Buldı Ziyâyı”, Hasan Paşa methiyesi, ıydiyye, Türkçe, 28 beyit.
24. kaside(278): “Çünkü Dîdem Hüsni Ü-râ Güfte Şüd Der-Mekke İn”¹⁷³, Mısır kadısı Hasan Beg methiyesi, Farsça, 33 beyit.
25. kaside(279): “Berây-ı İd Nümüdâr Geşte İn Ta’vîd”¹⁷⁴, Mısır kadısı Hasan Beg methiyesi, ıydiyye, Farsça, 17 beyit.
26. kaside(280): “İn Mülemma’ Yäfte Der-İd-i Ađhâ İhtitâm”¹⁷⁵, Mısır kadısı Hasan Beg methiyesi, ıydiyye, Farsça-Türkçe mülemma, 35 beyit.
27. kaside(281): “Der-İN Gülşen Şüde Tâli’ Nihâl-i İbn-i Bostânî”¹⁷⁶, Mısır kadısı Mehmed ibni Bostân’ın methiyesi ve çocuğunun doğumunu tebrik, Farsça, 59 beyit.
28. kaside(282): “Paşa-yı Habeş-râ Ber-İd Âmâde Mâ-râ”¹⁷⁷, Habeş valisi Ahmed Paşa methiyesi, ıydiyye, Farsça, 32 beyit.
29. kaside(283): “Murâdumuz Yemen’e Gitudüğünde Oldı Edâ”, Murad Beg’in Yemen’e paşa olmasına methiye, Türkçe, 22 beyit.

¹⁷² Bayrama ve sultan hazretlerinin paşasının bayramına...

¹⁷³ Bu Onun Güzelliğini Gördüğümde Mekke’de Söylenmiştir

¹⁷⁴ Bu Bayramlaşma, Bayram İçin Ortaya Çıktı.

¹⁷⁵ Bu mülemma Kurban Bayramı’nda bitti.

¹⁷⁶ Bostânî’nin Oğlunun Fidanı Bu Gül Bahçesinde Doğdu.

¹⁷⁷ Habeş Paşa’sı Bayramda Bize Geldi.

30. kaside(284): “Pîrî Beg ‘Îd-i Ruḥı İçün Olupdur Bu Edâ”, Pîrî Beg methiyesi, ıydiye, Türkçe, 15 beyit.
31. kaside(285): “Teğazzülî Be-Mu‘ammâ vü Medḥ-i Üst Muḥarrer¹⁷⁸”, methiye ve nevrüziye, ayrıca muamma, Farsça, 46 beyit.
32. kaside(286): “Bu Medḥ Ḥazrete Dindi Çün Oldı Sür u Sürür”, Vezir Sinan Paşa methiyesi, Türkçe, 36 beyit.
33. kaside(288): “Böyle Feth Oldı Nuşratuḥ Süḥanı”, methiye, Türkçe, 26 beyit.
34. kaside(289): “Ferr-i Ferverdânle Müyînedür Bu Ey Perî”, Süleymân Paşa’nın Habeş’e tayinine methiye, nevrüziye, Türkçe, 35 beyit.
35. kaside(290): “İdiyyedür Ki Medḥle Olmuşdur İbtidâ”, Mesih Paşa methiyesi, ıydiye, Türkçe, 17 beyit.
36. kaside(291): “Bu Feres-nâme Olupdur Zü’l-ḳadem”, Pîrî Beg methiyesi, Türkçe, 21 beyit.
37. kaside(292): Türkçe, Pîrî Beg methiyesi, feres-nâme, 11 beyit.
38. kaside(293): “İn Dîdenest Ro’yet-i Ehl-i Sevâd u Sûd¹⁷⁹”, başlıklı kaside, Muhyî’nin, bir dostunu tekrar görmesi üzerine yazılmıştır. Farsça, 15 beyit.
39. kaside(294): “Eyle Şaṭranc-ı Kebîre İ’tibâr”, satranç-nâme, Türkçe, 56 beyit.
40. kaside(295): “Medḥ-i Ān Ehl-i Ḥaḳ Be-‘Ayn-ı ‘Ayân¹⁸⁰”, İbrâhîm-i Gülşenî’nin oğlu Ahmed-i Hayâlî methiyesi, Farsça, 21 beyit.
41. kaside(296): “Bu Şîr-i ‘Arz-ı Ḥâli Eyledüm Bir ‘Îd Aḳa İzâḥ”, Mısır kadısı Mehmed ibni Bostan methiyesi, ıydiye, Türkçe, 12 beyit.
42. kaside(297): Bahaeddînzâde Abdullâh Efendi’nin Mekke kadısı olmasını tebrik, Farsça, 17 beyit.
43. kaside(298): methiye, Türkçe, 23 beyit.
44. kaside(300): Mısır valisi Üveys Paşa methiyesi, Farsça, 41 beyit.
45. kaside(301): Nûh Efendi methiyesi, Farsça, 78 beyit.

¹⁷⁸ Onun Methi ve Muamma ile Yazılmış Bir Teğazzül

¹⁷⁹ Bu, Siyahlık [Mekke] ve Kazanç Ehlinin Yüzünü Görmektedir.

¹⁸⁰ Hak Dostunun Apaçık Övgüsünde

46. kaside(303): methiye, Farsça, 22 beyit.
47. kaside(304): Şam valisi Vezir Seyyid Mehemmed methiyesi, Farsça, 18 beyit.
48. kaside(306): “Kıldı ‘Adāletile ‘Alī Mışr’a Feth-i Bāb”, Mısır valisi Alī Paşa methiyesi, Türkçe, 60 beyit.
49. kaside(307): Mısır kadısı Yahyâ Efendi methiyesi, Türkçe, 18 beyit.
50. kaside(978): Pîrî Beg’in hac emiri olmasına methiye, Türkçe, 13 beyit.
51. kaside(544): “Mışr Kāzîsi Ramazān Efendi Oğlına”, Mısır kadısı Ramazan Efendi’nin oğlu olmasını tebrik etmek için yazılmış kaside, ayrıca muamma, Farsça, 8 beyit.
52. kaside(914): “Be-Defterdār Hasan Beg¹⁸¹”, defterdār Hasan Beg methiyesi, Türkçe, 11 beyit.
53. kaside(1046): Yahyâ Efendi’nin Mekke kadısı olmasını tebrik için yazılmış kaside, Türkçe-Arapça mülemma, 18 beyit.
54. kaside(228): Naat, Farsça, 9 beyit.
55. kaside(219): Kurd Mehmed Paşa’nın Mısır valisi olmasını tebrik için yazılmış kaside, Türkçe, 17 beyit.
56. kaside (857): “Be-Sultān Süleymān Der-‘unvān-ı kaşide”, I. Süleyman’a yazılmış Farsça, kısa bir kaside, 2 beyit.
57. kaside (961): Ebussuûd Efendi övgüsünde Farsça kısa bir kaside, 3 beyit.

Muhyî, bazı şiirlerinin başlıklarını vezinli olarak yazar. Kasidelerde de bunun örneğine rastlanmaktadır. Mesela, 274 numaralı kasidenin başlığı hem şiirle aynı vezindedir hem de bir ŝiirdir. 283 numaralı kasidenin başlığı da şiirle aynı vezindedir: “Murādumuz Yemen’e Gitdüğünde Oldı Edā”. *Divan*’da yek-ahenk bir kaside örneği de görölmektedir. 274 numaralı kasidenin her beytinde ‘tiğ’ ve ‘hilat’ sözcükleri tekrar eder. 978 numaralı kaside, musarra bir kasidedir. *Divan*’daki 219 ve 228 numaralı kasideler, musammat kasidedir. En uzun kaside 60¹⁸², en kısa kaside ise 2 beyittir¹⁸³.

¹⁸¹ Defterdār Hasan Beg’e

¹⁸² 306.

¹⁸³ 857.

2.1.1.2. Terci-bend ve Terki-bendler

Divan'da Muhyî'nin vahdet-i vücut düşüncesini ele alan 5 bendlik Farsça 1 terci-bend¹⁸⁴; Şehzâde Mustafa mersiyesi ve Alî Paşa övgüsünde 5 bendlik Türkçe 1 terki-bend¹⁸⁵; Ahmed-i Hayâlî mersiyesinde 9 bendlik, Türkçe 1 terci-bend¹⁸⁶ yer almaktadır.

2.1.1.3. Mesnevîler

Divan'da 32 adet mesnevî bulunmaktadır. Bunların iki tanesi Farsça¹⁸⁷, bir tanesi Türkçe-Farsça mülemma¹⁸⁸, kalanları ise Türkçedir. En kısa mesnevî 2 beyit¹⁸⁹, en uzun mesnevî ise 54 beyittir¹⁹⁰. 1048 ve 1049 numaralı mesnevîler, lugazdır. 971 ve 802 numaralı mesnevîler ise tarihtir. Muhyî'nin mesnevî şeklinde yazdığı "Şeyhu'l-Harem Şeyh Sinân İbni Şeyh Ya'qûb'a Mektûbdur¹⁹¹", "Mektûb-ı Du'â-üslûbla Mâ-fi'l-bâlî 'Arz-ı Hâldür¹⁹²", "Hem-sâyemüz Emîrû'l-hâc 'Alî Beg'e Mehemmed Şâhum İçün" başlıklı bazı mektupları da *Divan*'da yer alır.

2.1.1.4. Musammatlar

Divan'da, musammat olarak Molla Camî'nin naatının¹⁹³ 7 bendlik Farsça bir tahmisi¹⁹⁴; Muslî Şâh övgüsünde 3 bendlik Türkçe bir muhammes; Hâfız'ın bir gazelinin¹⁹⁵ 5 bendlik Farsça bir tahmisi¹⁹⁶; Muslî Şâh methinde üç bendlik Türkçe bir müstezâd murabba¹⁹⁷; yine Muslî Şâh methinde 3 bendlik Türkçe bir muhammes; Hâfız'ın bir başka gazelinin¹⁹⁸ 7 bendlik Farsça tahmisi¹⁹⁹; kime yazıldığı bilinmeyen 2 bendlik Türkçe muhammes²⁰⁰; münâcât konulu 6 bendlik Türkçe bir mütekerrir murabba²⁰¹ ve Pîrî Beg methinde 7 bendlik Türkçe-Farsça mülemma bir murabba²⁰² bulunmaktadır.

¹⁸⁴ 1045.

¹⁸⁵ 984.

¹⁸⁶ 983.

¹⁸⁷ 1022, 1040.

¹⁸⁸ 968.

¹⁸⁹ 1039.

¹⁹⁰ 967.

¹⁹¹ 968.

¹⁹² 969.

¹⁹³ Camî'nin divanında söz konusu zemin şiir bulunamamıştır.

¹⁹⁴ 1042.

¹⁹⁵ Hâfız'ın gazeli için bkz. Mehemmed İstilâmî, *Ders-i Hâfız: Nakd ü Şerh-i Gazelhâ-yı Hâfız*, İntişârât-ı Sohan, 2. Baskı, Tahrân 1383, C 1, s. 628.

¹⁹⁶ 1043.

¹⁹⁷ 1052.

¹⁹⁸ Hâfız'ın gazeli için bkz. Mehemmed İstilâmî, *Ders-i Hâfız: Nakd ü Şerh-i Gazelhâ-yı Hâfız*, s. 329.

¹⁹⁹ 1044.

²⁰⁰ 1055.

²⁰¹ 93.

Divan'da 8'li hece ölçüsü ve dörtlüklerle yazılmış Türkçe bir ilahi bulunmaktadır.²⁰³

2.1.1.5. Gazeller

Divan'da 213 gazel bulunmaktadır. Bunların 137'si Türkçe, 71'i Farsça; 1'i Türkçe-Farsça, 2'si Türkçe-Arapça, 1'i Arapça-Farsça ve 1'i Türkçe-Arapça-Farsça mülemmadır. Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere üç dile hâkim olan Muhyî, tüm şiirlerinde olduğu gibi gazellerinde de bu bilgisini ortaya koymaktadır. *Divan*'da Farsça gazellerin sayısı dikkat çekicidir. *Divan*'da iki adet na-tamam gazel bulunmaktadır.²⁰⁴ 116 ve 208 numaralı gazeller, mutavvel gazeldir. *Divan*'da en çok 5 beyitli gazel yer alır. Beyit sayılarına göre gazeller şu şekildedir:

3 beyitli 1 gazel,²⁰⁵

4 beyitli 3 gazel,²⁰⁶

5 beyitli 141 gazel,²⁰⁷

6 beyitli 24 gazel,²⁰⁸

7 beyitli 27 gazel,²⁰⁹

8 beyitli 6 gazel,²¹⁰

9 beyitli 3 gazel,²¹¹

10 beyitli 2 gazel,²¹²

11 beyitli 1 gazel,²¹³

14 beyitli 3 gazel,²¹⁴

²⁰² 584.

²⁰³ 136.

²⁰⁴ 50 (4 beyit), 87 (3 beyit).

²⁰⁵ 87.

²⁰⁶ 128, 50, 178.

²⁰⁷ 2, 10, 30, 38, 54, 55, 58, 12, 4, 216, 175, 167, 166, 147, 19, 31, 44, 60, 66, 68, 69, 70, 81, 82, 101, 103, 106, 107, 112, 124, 133, 135, 137, 145, 155, 156, 158, 163, 168, 192, 200, 249, 5, 6, 8, 24, 40, 45, 59, 64, 95, 134, 198, 239, 240, 243, 247, 248, 79, 196, 215, 217, 250, 3, 16, 22, 36, 75, 78, 117, 118, 119, 148, 151, 180, 195, 212, 232, 234, 238, 99, 15, 57, 165, 1, 13, 29, 83, 89, 17, 23, 51, 74, 77, 94, 143, 152, 187, 213, 214, 466, 18, 26, 32, 65, 149, 154, 160, 181, 184, 186, 211, 218, 220, 244, 245, 162, 33, 90, 129, 139, 171, 35, 62, 88, 110, 113, 123, 157, 161, 164, 174, 204, 41, 206, 253, 9, 132, 176, 146, 109.

²⁰⁸ 140, 63, 72, 185, 210, 202, 197, 230, 76, 241, 114, 100, 75, 150, 225, 236, 47, 254, 170, 193, 48, 46, 71, 191.

²⁰⁹ 7, 14, 179, 203, 61, 190, 201, 126, 138, 237, 104, 153, 194, 102, 182, 223, 21, 39, 233, 177, 235, 43, 115, 52, 67, 96, 42.

²¹⁰ 37, 188, 189, 209, 20, 186.

²¹¹ 172, 231, 56.

²¹² 205, 122.

²¹³ 173.

²¹⁴ 28, 222, 227.

17 beyitli 2 gazel.²¹⁵

Divan'da 1 musarra²¹⁶, 6 musammat gazel²¹⁷ bulunmaktadır.

Muhyî, elifbanın 22 harfiyle gazel yazmıştır. Bu harfler şunlardır:

Elif (ا), be (ب), te (ت), çim (چ), ha (ح), hı (خ), dal (د), ra (ر), ze (ز), sin (س), şın (ش), sad (ص), tı (ط), ayn (ع), kaf (ق), kef (ك), lam (ل), mim (م), nun (ن), vav (و), he (ه), ye (ی). En çok gazel, ra (ر) harfiyle yazılmıştır (34 gazel). Onu 28 gazelle nun (ن), 24'er gazelle mim (م) ve ye (ی) harfleri izler.

Muhyî, bazı gazellerinde başlık kullanmıştır. Bu tip şiirler, yek-ahenk gazel hüviyeti gösterir. Ahmed-i Hayâlî için yazılan “Muvaşşahü'l-Eṭrâf Be-İsm-i Aḥmed Şâh²¹⁸” başlıklı muvaşşah²¹⁹, “Be-Mesîḥ Paşa Berāy-ı Ferīdūn²²⁰” başlıklı istida²²¹, “İltizām-ı Ğamze vü Kemān-Ebrū²²²”, “Be-İltizām-ı Mihr ü Vefā vü Şafā²²³” bu tür şiirlere örnek verilebilir.²²⁴ Son iki örnekteki ‘gamze’, ‘keman’; ‘mihir’, ‘vefa’ ve ‘safa’ sözcükleri her beyitte tekrar eder.

Muhyî, mutasavvıf kişiliği sebebiyle gazellerinde daha çok tasavvufî konuları işler. Varlığın birliği, Allâh'ın insanda tecelli eden sıfatları, gazellerde ele alınan konulardandır. Bunun yanında sevgili, şarap, meyhane; tevhit²²⁵, naat²²⁶, fetih²²⁷ gibi konular da onun gazellerinde yer bulur.

2.1.1.6. Kıtalar

Divan'da en çok bulunan nazım biçimi kıtadır. Toplam 260 kıta yer alan *Divan*, kıta nazım biçimi açısından zengindir. Kıtaların 204'ü Türkçe, 50'si Farsça; 2'si Farsça-Türkçe, 1'i Farsça-Arapça, 1'i Türkçe-Farsça-Arapça, 1'i Çağatayca-Türkçe mülemma, 1'i Arapçadır. Kıtaların beyit sayısı 2 ile 43 arasında değişir. *Divan*'daki kıtaların geneli 15 beytin altındadır, 15 beyti aşan 8 kıta bulunur.²²⁸

²¹⁵ 116, 208.

²¹⁶ 65.

²¹⁷ 162, 253, 132, 56, 9, 227.

²¹⁸ Ahmed Şâh'ın ismiyle iki taraflı muvaşşah.

²¹⁹ 7.

²²⁰ Feridun İçin Mesih Paşa'ya

²²¹ 30.

²²² 68.

²²³ 157.

²²⁴ Diğer örnekler: 222, 227, 245, 254.

²²⁵ 1.

²²⁶ 2, 3.

²²⁷ 254.

²²⁸ 927(23 beyit), 275 (41 beyit), 276 (43 beyit), 305 (42 beyit), 928 20 beyit), 266 (43 beyit), 660 (16 beyit), 263 (18 beyit). Kıta-i kebire, yani büyük kıta kavramı kaynaklarda farklı şekillerde tanımlanır. Cem Dilçin, beyit sayısı

Genel konulu kıtalar

Divan'da 116 adet genel konulu kıta bulunmaktadır.²²⁹ Bu başlık altında tevhitler²³⁰, tasavvufî şiirler²³¹, ilim erbabıyla yapılan hasbihaller²³², şikâyetler²³³, çeşitli kişiler için yazılmış manzum davetiyeler²³⁴, methiyeler²³⁵, istidalar²³⁶, mersiyeler²³⁷, muamma ve lugazlar²³⁸ vb. yer alır. Bu bölümde Muhyî ile Mehmed Emin arasındaki soru-cevap şeklinde yazılmış manzumeler dikkat çeker.²³⁹ Kıtalar arasında bir tane musammat kıta bulunmaktadır.²⁴⁰ Ayrıca 986 numaralı kıta, Pîrî Beg için yazılmış bir muammadır. Bu başlık altındaki şiirlerde çoğunlukla mahlas kullanılmamıştır. Ancak mahlas kullanılan kıtalar da az değildir.

Tarih konulu kıtalar

Divan'da 144 adet tarih kıtası bulunmaktadır.²⁴¹ *Divan*'daki tarihler genel itibariyle "Ba'z-ı Tevārîh Ba'd Ez-Çâr Deh Sâlegî Ber-Mücib-i Havâdiş Vâqî' Şüd²⁴²" başlığı altında toplanmıştır. Ancak *Divan*'ın geneline bakıldığında kıta, gazel, müfred, matla, mısra gibi pek çok nazım biçiminde tarih düşüldüğü görülür. Bunların her biri kendi başlıklarında belirtilmiştir. Muhyî, önemli önemsiz pek çok konuda tarih

2'den artık olanları kıta-i kebîre olarak tanımlarken (bkz. Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2016, s. 203) Haluk İpekten, 15 beyit ve üstündekilere kıta-i kebîre der: Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 2009, s. 52.

²²⁹ 839, 858, 859, 862, 864, 866, 868, 869, 871, 874, 875, 877, 880, 882, 884, 889, 892, 893, 894, 897, 900, 904, 906, 907, 920, 927, 930, 934, 936, 945, 946, 948, 949, 951, 954, 965, 966, 979, 986, 950, 252, 852, 275, 276, 851, 856, 861, 878, 891, 898, 902, 921, 923, 955, 956, 959, 111, 845, 886, 912, 976, 888, 266, 302, 837, 383, 842, 850, 895, 975, 86, 841, 847, 849, 905, 947, 952, 899, 1047, 916, 922, 925, 913, 879, 953, 872, 885, 918, 977, 844, 836, 855, 890, 896, 909, 911, 924, 944, 1050, 447, 460, 917, 929, 935, 938, 940, 85, 262, 854, 873, 931, 843, 883, 910, 263, 901.

²³⁰ 836, 837, 843.

²³¹ 838, 849.

²³² 841.

²³³ 842, 847, 851.

²³⁴ 844, 859, 861.

²³⁵ 850, 858.

²³⁶ 854, 874, 875.

²³⁷ 460, 880, 896.

²³⁸ 447, 986, 1050.

²³⁹ 862, 864.

²⁴⁰ 899.

²⁴¹ 654, 656, 657, 672, 721, 725, 740, 797, 798, 814, 919, 628, 305, 454, 463, 467, 474, 488, 495, 497, 501, 549, 591, 595, 604, 620, 623, 624, 651, 661, 662, 673, 675, 690, 744, 747, 768, 800, 928, 643, 663, 491, 490, 256, 691, 723, 820, 457, 469, 470, 485, 487, 589, 594, 456, 598, 613, 745, 668, 634, 621, 655, 455, 616, 558, 817, 815, 561, 449, 450, 475, 486, 492, 503, 540, 660, 659, 642, 630, 615, 614, 610, 765, 826, 494, 489, 644, 631, 625, 608, 596, 573, 572, 650, 652, 666, 741, 766, 767, 801, 821, 819, 818, 816, 299, 458, 619, 645, 746, 743, 742, 671, 452, 468, 499, 512, 523, 542, 559, 825, 799, 796, 665, 632, 600, 587, 451, 471, 473, 571, 557, 546, 545, 522, 511, 459, 500, 641, 639, 636, 635, 603, 586, 585.

²⁴² 422^a, 'On Dört Yaşından Sonra Yaşanan Olaylar Üzerine Söylenen Bazı Tarihler'

düşüren bir şairdir. Bu merakı sebebiyle Ebussuûd Efendi kendisine ‘sahib-tarih’ diye hitap eder.²⁴³

Tarihlerde genellikle başlık kullanılmıştır. Tarihlerden bazılarının başlıkları ve şiir numaraları şunlardır: “Sulţān Murād Pādşāh Olduđda Dindi Bu”²⁴⁴. “Berāy-ı Őatlı-i Sulţān Muşţafā İbni Sulţān Süleymān”²⁴⁵ başlıklı bu tarih aynı zamanda bir mersiye dir. “İn Tārīh Be-Mevt-i Ħayred’dīn Paşast Ki Müjehā ve Ebrūhāş Sefīd Būd”²⁴⁶ bu tarih, Hızır Hayreddīn Paşa’nın ölümüne yazılmıştır. “Be-Velādet-i DuĦter-i Birāder”²⁴⁷ başlıklı şiir, kardeşinin kızının doğumuna yazılmıştır. “Faķiri Ħazret-i ŞeyĦ Őiyāfet İtdükde”²⁴⁸ başlıklı şiir, Ahmed-i Hayālī’nin Muhyī’yi hastalığında ziyaret etmesi için yazılmıştır. “Ħayāl-i Zılcı Āteş-bāz Usta ‘Alī Yandığına”²⁴⁹ başlıklı, bir hokkabazın yanarak vefat ettiğini anlatır. “Kāfiristānda Du‘ā İstid‘ā İtdüklerinde”²⁵⁰ başlıklı kıta, düşman elinde esir düşen bazı askerlerin dua isteyip kurtulmalarının tarihidir.

Muhyī, tarih ifadelerinin karşılığı olan sayıyı genellikle o ifadenin bulunduğu mısraın yanına veya altına yazar. Ancak sadece tarih ifadesi yazılmış, sayısal tarih verilmemiş örnekler de vardır.²⁵¹ Kıtalarda tamiyeli tarih²⁵² düşürmenin örnekleri bulunur (513, 604). Kıta biçimindeki tarihlerin geneli, tam tarihtir.²⁵³ Tarih lafzı bazen mısraın (586, 591, 598) veya beytin tamamı (499, 500, 585), bazen mısra ya da beyit içerisinden herhangi bir kelimedir (540, 592, 642). Bazı kıtalarda birden fazla tarih ifadesi bulunur (610, 615). Tam tarihlere şu kıta örnek verilebilir:

Didi MuĦyī çü RūĦü’l-ķuds tārīĦ
Şalādur ķanda varsa ehl-i ķudse (961) (Kt467)

²⁴³ *Muhyī-i Gülşenī: Bāleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 26.

²⁴⁴ 573.

²⁴⁵ 460, ‘Sultan Süleyman Oğlu Sultan Mustafa’nın Katli İçin’

²⁴⁶ 449, ‘Bu Tarih Kaşları ve Kırpikleri Beyaz Olan Hayreddīn Paşa’nın Ölümüne’

²⁴⁷ 469, ‘Kardeşin Kızının Doğumuna’

²⁴⁸ 473.

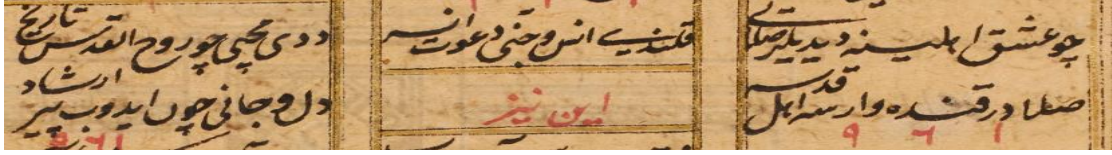
²⁴⁹ 503.

²⁵⁰ 621.

²⁵¹ 665, 666, 672, 673, 818.

²⁵² “Bir tarih mısraının harflerinin sayı değerleri toplamı bir olayın yılını tam olarak vermezse, o zaman sonuca kaç sayı ilave edileceği veya çıkarılacağı bir önceki mısra da -genellikle- açık veya kapalı bir üslûpla belirtilir. Bu tür tarihlere “ta’miyeli tarih”ler denir.” Bkz.: İsmail Yakıt, *Türk-İslām Kültüründe Ebcad Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992, s. 315.

²⁵³ “Bir tarih mısraının bütün harfleri ebcad alfabesindeki sayı değerlerine göre toplandığında ortaya çıkan yekün hadise yılını veren bir sayı ise bu tür tarihlere “tam tarih” veya “tarih-i tam” denir.” İsmail Yakıt, *Türk-İslām Kültüründe Ebcad Hesabı ve Tarih Düşürme*, s. 308. Türk edebiyatında tarih düşürme için bkz.: İsmail Yakıt, *Türk-İslām Kültüründe Ebcad Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992; Turgut Karabey, *Türk Edebiyatında Tarih Düşürme*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015.

Bu örnekte son mısradaki harflerin toplamı '961' tarihini verir.

595, 691, 766 numaralı kıtaların her mısraı ayrı ayrı birer tarihtir. 659, 660 numaralı kıtalarda tarih lâfzen söylenmiştir.

2.1.1.7. Rubâîler

Divan, rubâî bakımından zengindir. *Divan*'da 137 rubâî bulunmaktadır. Rubâîlerin 35'i Türkçe²⁵⁴, 101'i Farsça²⁵⁵, 1'i Arapçadır.²⁵⁶ Muhyî, bazı Farsça rubâîlerinde başlık kullanır: İn Rubâî Ez-ân Necm Râzîst Be-ğalaş Nüvişte Şüde²⁵⁷, Be-Sulţân Süleymân Nüvişte Şüd Der-şikâr²⁵⁸, Der-Merşiye-i Birâder.²⁵⁹

Muhyî rubâîlerde en çok tasavvufî (320, 323, 324, 325, 410, 339, 340) konuları ele alır. Allâh'ın insandaki tecellileri, Muhyî'nin diğer şiirlerinde olduğu gibi rubâîlerinde de kendine yer bulur. Bunun yanında tevhit (308, 309, 330), naat (311, 326), sultana övgü (312, 314), dostlarla sohbet, yakınlarından istek, soru-cevap (315, 400, 401, 402, 403, 404), arkadaşları gezintiye davet (317, 350, 351, 355, 356), mersiye (316), lugaz (388) içerikli rubâîler de bulunur.

Muhyî, klasik Türk edebiyatında çok az görülen müstezâd rubâî de yazmıştır.²⁶⁰ Şair rubâîlerinde genellikle mahlas kullanmamıştır.

2.1.1.8. Nazımlar

Divan'da 50 adet nazm bulunmaktadır.²⁶¹ 105 ve 443 numaralı nazımlar, müstezâd nazımdır. Nazımların 9 tanesi Farsça,²⁶² bir tanesi Farsça-Türkçe,²⁶³ bir diğeri

²⁵⁴ 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 444, 445, 446.

²⁵⁵ 169, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 860.

²⁵⁶ 392.

²⁵⁷ 343, 'Bu Rubâî O Yıldızdan Bir Sırdır Yanışlıkla Yazıldı'

²⁵⁸ 312, 'Avda Sultan Süleyman'a Yazıldı'

²⁵⁹ 316, 'Biraderin Mersiyesi İçin'

²⁶⁰ 319, 377, 411, 440, 441.

²⁶¹ 581, 601, 887, 926, 609, 937, 981, 590, 853, 939, 840, 960, 555, 581, 724, 848, 863, 867, 957, 964, 973, 484, 667, 105, 224, 443, 865, 870, 881, 974, 34, 49, 915, 980, 933, 1054, 908, 932, 941, 943, 982, 461, 229, 876, 972, 592, 226, 144, 933.

²⁶² 887, 863, 865, 870, 881, 34, 49, 908, 461.

²⁶³ 867.

Arapça-Farsça mülemma,²⁶⁴ 3'ü Arapça²⁶⁵, kalanı ise Türkçedir. 601, 609, 590, 555, 724, 484, 667, 461 ve 592 numaralı nazmlar tarihtir. En kısa nazm 2 beyit, en uzun nazm ise 29 beyittir.²⁶⁶

2.1.1.9. Matlalar

Divan'da 35 matla bulunmaktadır. Bunların 30'u Türkçe²⁶⁷, 5'i Farsçadır.²⁶⁸ Matlalardan 8'i muammadır.²⁶⁹ İlginç olarak 1 de müstezâd matla bulunmaktadır.²⁷⁰ Bu matla yarım kalmış bir başka şiire ait olmalıdır. *Divan*'da 11 tarih matla bulunmaktadır.²⁷¹

2.1.1.10. Müfredler

Divan'da 81 müfred bulunmaktadır. Bunların 56'sı Türkçe²⁷², 21'i Farsça²⁷³; 3'ü Farsça-Türkçe²⁷⁴, 1'i Arapça-Türkçe²⁷⁵ mülemmadır. Müfredlerden 22'si muamma²⁷⁶, 54'ü tarih²⁷⁷, 1'i Sahrî Kız Memi'ye yazılmış tarih ve hicivdir.²⁷⁸

2.1.1.11. Mısralar

Divan'da 89 mısra bulunmaktadır. Mısraların 70'i Türkçe²⁷⁹, 18'i Farsça²⁸⁰; 2'si Farsça-Türkçe mülemmadır.²⁸¹ Mısraların 85'i tarih²⁸², 2'si muammadır.²⁸³ Kalanların 1'i "Mizân²⁸⁴" diğeri "Der-ü Vâkı'a Güfte Şüd²⁸⁵" başlıklı iki mısradır.

²⁶⁴ 848.

²⁶⁵ 169, 581, 933.

²⁶⁶ 887.

²⁶⁷ 130, 92, 933, 1025, 98, 127, 221, 255, 1006, 242, 251, 1017, 97, 84, 91, 108, 496, 811, 996, 11, 80, 131, 564, 1010, 670, 676, 771, 790, 963, 640.

²⁶⁸ 1007, 1018, 995, 27, 462.

²⁶⁹ 993, 1007, 1018, 995, 1006, 1017, 996, 1010.

²⁷⁰ 84.

²⁷¹ 242, 496, 811, 564, 462, 670, 676, 771, 790, 963, 640.

²⁷² 568, 775, 795, 985, 481, 551, 566, 578, 653, 684, 987, 648, 563, 988, 1013, 1016, 498, 550, 562, 657, 582, 605, 687, 701, 794, 1001, 1014, 633, 649, 246, 453, 502, 513, 543, 565, 622, 770, 773, 812, 1015, 159, 560, 588, 602, 607, 612, 1002, 646, 828, 287, 541, 549, 593, 599, 769, 792.

²⁷³ 1008, 1009, 990, 991, 994, 1000, 1011, 992, 669, 772, 791, 774, 989, 1003, 997, 1012, 1005, 1004, 829, 942, 626.

²⁷⁴ 472, 674, 789.

²⁷⁵ 547.

²⁷⁶ 985, 1008, 1009, 987, 990, 991, 994, 1000, 1011, 988, 1013, 1016, 992, 1001, 1014, 989, 1002, 1003, 1004, 1005, 1012, 997.

²⁷⁷ 568, 775, 795, 551, 566, 578, 653, 684, 648, 563, 498, 547, 550, 562, 567, 582, 605, 687, 701, 794, 633, 649, 453, 472, 674, 502, 513, 543, 565, 622, 669, 770, 772, 773, 774, 789, 791, 812, 560, 588, 602, 607, 612, 646, 828, 287, 541, 549, 593, 599, 829, 769, 792, 626.

²⁷⁸ 481.

²⁷⁹ 480, 554, 647, 664, 761, 762, 763, 777, 780, 787, 834, 569, 689, 570, 757, 552, 597, 617, 618, 678, 831, 832, 493, 482, 507, 527, 532, 688, 749, 750, 753, 781, 785, 810, 827, 606, 525, 526, 533, 583, 508, 611, 683, 737, 751, 760, 808, 833, 846, 479, 679, 506, 530, 727, 758, 824, 504, 524, 694, 706, 707, 708, 713, 692, 764, 778, 712, 822, 806, 827.

²⁸⁰ 207, 448, 476, 477, 998, 999, 529, 553, 681, 759, 521, 699, 700, 720, 729, 535, 686, 805.

²⁸¹ 682, 726.

²⁸² 476, 477, 480, 554, 647, 664, 761, 762, 763, 777, 780, 787, 834, 569, 689, 570, 757, 528, 529, 552, 597, 617, 618, 678, 831, 832, 493, 553, 681, 759, 482, 507, 521, 527, 531, 532, 688, 699, 700, 720, 729, 732, 749, 750, 753, 781, 785, 810, 827, 606, 525, 526, 533, 583, 508, 535, 611, 683, 686, 722, 737, 751, 760, 808, 833, 846, 479, 574, 679, 506, 530, 727, 758, 824, 504, 524, 682, 694, 706, 707, 708, 713, 726, 692, 764, 778, 712, 805, 822.

Bu hesaba göre Muhyî'nin divanında toplam 964 manzume bulunmaktadır. Bunların 57'si kaside, 2'si terci-bend, 1'i terki-bend, 32'si mesnevî, 3'ü tahmis, 3'ü muhammes, 3'ü murabba, 1'i ilahi, 213'ü gazel, 260'ı kıta, 134'ü rubâî, 50'si nazm, 35'i matla, 81'i müfred, 89'u mısradır. Ancak Metin bölümündeki son şiirde '1055' sayısı yer almaktadır. *Divan*'da şiirler yanında, manzume ya da şiir değeri taşımayan çeşitli tarihleri bildiren mensur ifadeler de bulunmaktadır. Metin içerisinde bunlara da numara verilmiştir. '1055' sayısı bu ibarelerin eklenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bunlara, Muhyî'nin manevî keşiflerinden birini haber veren 'Beşâret-i Esmâ (1005)'²⁸⁶; tanıdığı bir şeyhin vefatı için söylediği "Âh şeyh-i mâ"²⁸⁷; Sultan Süleyman'ın ölümü için söylediği "مَاتَ سُلْطَانُ سُلَيْمَانَ بْنِ سَلِيمٍ"²⁸⁸ (974)" tarihleri örnek gösterilebilir.

Yukarıda bahsedilen 3 bendlik Türkçe müstezâd murabbain divan şiirinde şimdiye kadar başka örneğine rastlanmamıştır. Ayrıca müstezâd rubâî ve müstezâd matla Türk şiirinde pek az divanda bulunmaktadır.²⁸⁹ Bu durum Muhyî'nin biçimler üzerinde arayış içinde olduğunu göstermektedir.

Dîvân'da yer alan bazı nazım biçimleri biçim ve muhteva olarak farklılıklar göstermektedir. Klasik Türk edebiyatının nazım şekillerini inceleyen eserlerde kasidenin beyit sayısı için en az 15, 31, 33; en çok 99 sayıları verilmektedir. Ancak bu sayılardan daha kısa veya uzun kasidelerin bulunduğu da eklenmekte ve şiirin kısalığı konusunda açık kapı bırakılmaktadır. *Dîvân*'daki 857 numaralı şiir 2 beyit olup 'Be-Sulţân Süleymân Der-'unvân-ı Kaşîde' başlığını taşımaktadır. 961 numaralı şiir ise

Ebu's-su'ûd ki ey Muhyî fâzıl-ı dehrest
Güvâh-ı fazl-ı veyem in kaşîde mevcüdest²⁹⁰

matlı olup 3 beyitten oluşmaktadır. Şâir, bu iki şiir için de 'kaside' ismini kullanmıştır. Bu durumda söz konusu iki kısa şiire kaside mi nazım mı denmelidir? sorusu ortaya çıkmaktadır. Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik ise "Nazım şekli, kafiyenin belirlediği nazım biriminin kendisini en az bir defa tekrarıyla veya en az iki nazım birimiyle oluşur; fakat, birimlerin azamî sayısı için bir sınır yoktur."²⁹¹ diyerek

²⁸³ 998, 999.

²⁸⁴ 448.

²⁸⁵ 207, 'O Olayda Söylendi'

²⁸⁶ 903.

²⁸⁷ 464.

²⁸⁸ 515, 'Selim oğlu Sultan Süleyman öldü.'

²⁸⁹ Mehmet Sait Çalka, *Divan Şiirinde Rubâî*, Kriter Yayınları, Ankara 2015, s. 197.

²⁹⁰ Ey Muhyî, Ebussuûd'un dünyanın en faziletli insanı olduğuna şahit olarak bu kaside vardır.

²⁹¹ Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010, s. 132.

kasidenin en az 2 beyitten oluşabileceği görüşünü savunurlar. *Dîvân* mürettep olmadığından bu iki şiir ‘kıt’alar’ başlığı altında bulunmaktadır. Ancak şiirler kıt’a kafiyesinde olmadığından kıt’a olarak değerlendirilemezler. Söz konusu şiirlerin ikisinde de muhteva övgü ve duadır. Dolayısıyla kafiye şemaları, beyit sayıları ve muhtevalarını göz önüne alarak iki şiiri kaside şeklinde değerlendirmek gerekmektedir.

Dîvân’ın, kasidelerin yoğunlukta olduğu bölümünde yer alan, övgü ve dua içerdiği için kaside muhtevasında olan 275 ve 276 numaralı iki şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin ilki 41, ikincisi 43 beyittir. 276 numaralı şiir, 275’in bazı beyitleri değiştirilerek tekrar yazılmış ve bir başkasına sunulmuş halidir. Bu iki şiir pek çok yönden kaside özelliği göstermektedir. Ancak kafiye şemaları xa xa xa şeklindedir. İki şiirde de matla beytinin unutulmuş ya da hatalı yazılmış olması mümkün değildir. Bunun sebebi şairin aynı hatayı aynı şiir için ve peşpeşe yapmayacağı düşüncesidir. Ayrıca şiirlerin ilk beyti

Bi-ḥamdi’llāh ki irdi pādşehden
Sa‘ādet ḥil‘atiyle ‘izz ü iḥsān

şeklindedir. Beyit bu haliyle şiirin giriş kısmını göstermektedir. Bu değerlendirmelere göre 275 ve 276 numaralı şiirlerin kaside olmadıkları ortadadır. Söz konusu şiirler ‘kıt’a-i kebîre’ olarak değerlendirilebilir.

Dîvân’da rubâî vezni ile yazılan ancak rubâî olmayan manzumeler de bulunmaktadır. Bunların üç tanesi (558, 561, 901) kıt’a kafiyesinde, bir tanesi 592 gazel kafiyesindedir. Sait Çalka, rubâîler üzerine hazırladığı çalışmasında rubâîlerin xa xa kafiye şemasında da yazılabileceğini söyler.²⁹² Ancak Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik, nazım biçimlerini sadece kafiyenin oluşturabileceğini, kafiye şemasının her nazım şeklinde değişmesinin karmaşa yaratacağını, dolayısıyla rubâî’nin xa xa kafiyesiyle yazılamayacağını belirtir.²⁹³ Dolayısıyla *Dîvân*’da yer alan bu şiirler rubâî değil kıt’a (558, 561, 901) ve nazm (592) olarak değerlendirilmişlerdir.

Rubâî vezni ile yazılan ancak rubâî olmayan diğer manzumeler, 130 ve 367 numaralı matlalardır. Bu iki şiir, yarım kalmış rubâî izlenimi vermelerine rağmen rubâî beyit sayısında olmadıklarından matla olarak değerlendirilmiştir.

²⁹² Mehmet Sait Çalka, *Divan Şiirinde Rubâî*, s. 183.

²⁹³ Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, s. 112-116.

2.1.2. Vezin

2.1.2.1. Dîvan'da Kullanılan Aruz Kalıpları

Muhyî, 136 numaralı ilahi dışındaki tüm şiirlerini²⁹⁴ aruz vezni ile yazmıştır. Bu ilahisi ise 8'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Şair, aruzun 12 bahrini kullanmıştır. Bunlar arasından remel ve hezec bahirlerini diğerlerinden daha çok tercih etmiştir. *Divan*'da kullanılan bahirler ve kalıplar şunlardır:

Remel

fā'îlâtün fā'îlâtün fā'îlün²⁹⁵ 81 defa

fā'îlâtün fā'îlâtün fā'îlâtün fā'îlün²⁹⁶ 115 defa

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün²⁹⁷ 48 defa

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün²⁹⁸ 53 defa

fā'îlâtün fā'îlâtün²⁹⁹ 1 defa

fe'îlâtün fe'îlâtün³⁰⁰ 1 defa

fā'îlâtün fā'îlün³⁰¹ 1 defa

fe'îlâtün fe'îlün³⁰² 1 defa

²⁹⁴ *Divan*'da yer alan bazı tarih ifadeleri mensur olarak yazılmıştır. 'Geldüñüz', 'Âh şeyh-i mâ' gibi kısa ifadelerde vezin aranmamıştır.

²⁹⁵ G2, G7, G10, G14, G38, G54, G55, G58, Mt92, G116, G140, G147, G166, G167, G175, G179, G203, G216, K270, K291, K294, K298, Kt449, Kt450, Kt475, Msr477, Msr480, Kt486, Kt492, Kt503, Kt540, Msr554, Mf568, N601, Kt610, Kt614, Kt615, Kt630, Kt642, Msr647, Kt659, Kt660, Msr664, Msr761, Msr762, Msr763, Kt765, Mf775, Msr777, Msr780, Msr787, Mf795, Kt826, Msr834, Kt836, Kt855, N887, Kt890, Kt896, Kt909, Kt911, Kt924, N926, Kt944, K978, Mf985, Mt993, Msr998, Msr999, Mt1007, Mf1008, Mf1009, Mt1018, M1022, Mt1025, M1029, M1033, M1035, M1040, Tc1045, M1048, Kt1050.

²⁹⁶ G4, G12, G19, K25, G31, G37, G44, G60, G61, G63, G66, G68, G69, G70, G72, G81, G82, Mt98, G101, G103, G106, G107, G112, G124, Mt127, G133, G135, G137, G145, G155, G156, G158, G163, G168, G172, G185, G188, G189, G190, G192, G197, K199, G200, G201, G202, G209, G210, Mt221, G230, G249, Mt255, K259, K261, K264, K269, K274, K278, K280, K289, K304, Kt447, Kt460, Mf481, Kt489, Kt494, K544, Mf551, Mf566, Msr569, Kt572, Kt573, Mf578, Kt596, Kt608, N609, Kt625, Kt631, Kt644, Kt650, Kt652, Mf653, Kt666, Mf684, Msr689, Kt741, Msr759, Kt766, Kt767, Kt801, Kt816, Kt818, Kt819, Kt821, K857, Kt917, Kt929, Kt935, N937, Kt938, Kt940, N981, Tb984, Mf987, Mf990, Mf991, Mf994, Mt995, Mf1000, Mt1006, Mf1011, Th1042, M1049, Mh1051, Mr1052.

²⁹⁷ G5, G6, G8, G24, G30, G40, G45, G59, G64, G76, Kt85, G95, G114, G134, K141, K141, G198, G239, G240, G241, Mt242, G243, G247, G248, Mt251, K260, Kt262, K273, K284, K297, Kt299, Msr570, N590, Kt619, Kt645, Mf648, Kt671, Kt742, Kt743, Kt746, Msr757, N853, Kt854, Kt873, Kt931, N939, Mt1017, M1026, Th1043.

²⁹⁸ G79, Mt97, G100, K121, G126, G138, G196, G205, G215, G217, G237, G250, K265, Kt452, Kt468, Kt499, Kt512, Kt523, Msr529, Msr535, Kt542, Msr552, Kt559, Mf563, Kt587, Msr597, Kt600, Msr617, Msr618, Kt632, Kt665, Msr678, Kt796, Kt799, Kt825, Msr831, Msr832, N840, Kt843, Kt883, Kt910, N960, M968, M971, Mf988, Mf1013, Mf1016, M1021, M1024, M1028, M1036.

²⁹⁹ Msr493.

³⁰⁰ Msr679.

³⁰¹ Msr553.

³⁰² Msr681.

Hafif

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün³⁰³ 151 defa

Münserih

müfte‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün³⁰⁴ 4 defa

müstef‘ilün fā‘ilün³⁰⁵ 1 defa

Hezec

mef‘ülü mefā‘ilün fe‘ülün³⁰⁶ 9 defa

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün³⁰⁷ 23 defa

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün³⁰⁸ 106 defa

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün³⁰⁹ 56 defa

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün³¹⁰ 1 defa

mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün³¹¹ 3 defa

mefā‘ilün mefā‘ilün³¹² 1 defa

³⁰³ G3, G16, G20, G22, G36, G73, G75, G78, G104, G117, G118, G119, G128, G148, G150, G151, G153, G180, G194, G195, G212, G225, N226, G232, G234, G236, G238, Kt263, K288, K295, K307, Msr448, Kt451, Kt471, Kt473, Msr482, Mf498, Kt500, Msr507, Kt511, Msr521, Kt522, Msr527, Msr532, Kt545, Kt546, Mf547, Mf550, N555, Kt557, Mf562, Mf567, Kt571, Mf582, Kt585, Kt586, Kt603, Mf605, Kt635, Kt636, Kt639, Kt641, Kt654, Kt656, Kt657, Kt672, Msr686, Mf687, Msr688, Msr699, Msr700, Mf701, Msr720, Kt721, N724, Kt725, Msr729, Kt740, Msr749, Msr750, Msr753, Msr781, Msr785, Mf794, Kt797, Kt798, Msr810, Kt814, Msr827, Kt839, N848, Kt858, Kt859, Kt862, N863, Kt864, Kt866, N867, Kt868, Kt869, Kt871, Kt874, Kt875, Kt877, Kt880, Kt882, Kt884, Kt889, Kt892, Kt893, Kt894, Kt897, Kt900, Kt904, Kt906, Kt907, K914, Kt919, Kt920, Kt927, Kt930, Kt934, Kt936, Kt945, Kt946, Kt948, Kt949, Kt951, Kt954, N957, M958, N964, Kt965, Kt966, M967, M969, N973, Kt979, Tc983, Kt986, Mf992, Mf1001, Mf1014, M1019, M1020, M1023, M1027, M1034, M1037, K1046, Kt950.

³⁰⁴ G99, G122, Kt458, N484.

³⁰⁵ Msr476.

³⁰⁶ G15, G57, G165, G231, Msr606, Kt628, Mf633, N667, M1031.

³⁰⁷ G1, G13, G29, G47, G83, G89, G102, N105, G182, G223, N224, Kt252, G254, K277, K282, N443, Msr525, Msr526, Msr533, Msr583, Mf649, Kt852, Mh1053.

³⁰⁸ G17, G21, G23, G28, G39, G51, K53, G74, G77, Mt84, Mt91, G94, Mt108, K120, G143, G152, G173, G177, G187, G213, G214, G233, G235, Mf246, M257, Kt275, Kt276, Kt305, Mf453, Kt454, Kt463, G466, Kt467, Mf472, Kt474, Kt488, Kt495, Mt496, Kt497, Kt501, Mf502, Msr508, Mf513, Mf543, Mf565, Kt549, Kt591, Kt595, Kt604, Msr611, Kt620, Kt620, Mf622, Kt623, Kt624, Kt651, Kt661, Kt662, Mf669, Kt673, Mf674, Kt675, Msr683, Kt690, Msr737, Kt744, Kt747, Msr751, Msr760, Kt768, Mf770, Mf772, Mf773, Mf774, Mf789, Mf791, Kt800, M802, Msr808, Mt811, Mf812, Kt851, Kt856, Kt861, N865, N870, Kt878, N881, Kt891, Kt898, Kt902, Kt921, Kt923, Kt928, Kt955, Kt956, Kt959, M970, N974, Mt996, Mf1015, M1030, M1032, M1038, M1039, M1041.

³⁰⁹ Mt11, G18, G26, G32, N34, N49, G50, G65, Mt80, G87, Kt111, K125, Mt131, N144, G149, G154, Mf159, G160, G170, G181, G183, G184, G186, G193, G208, G211, G218, G220, G244, G245, K258, K272, K281, K296, Mf560, Mf588, Mf602, Mf607, Mf612, Kt643, Kt663, Msr833, Kt845, Msr846, Kt886, Kt912, N915, Kt976, N980, Mf1002, Mf1003, Mf1004, Mf1005, Mf1012, N1054.

³¹⁰ Msr806.

³¹¹ G162, Msr627, Kt888.

³¹² Msr479.

Müctes

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün³¹³ 41 defa

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün³¹⁴ 4 defa

Muzâri

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün³¹⁵ 51 defa

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün³¹⁶ 23 defa

Recez

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün³¹⁷ 12 defa

müstef'ilātün müstef'ilātün³¹⁸ 12 defa

müstef'ilün müstef'ilün³¹⁹ 1 defa

Mütekârib

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül³²⁰ 10 defa

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün³²¹ 9 defa

müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilātün³²² 1 defa

Kâmil

mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün³²³ 1 defa

Müşâkil

fā'ilātün mefā'ilün mefā'ilün 1 defa³²⁴

³¹³ Mt27, G33, G48, G90, G115, G129, G139, G171, G178, G222, Kt256, Kt266, K267, K268, K279, K283, K286, K301, Kt302, K303, Kt490, Kt491, Msr506, Msr530, Mf646, Kt691, Kt723, Msr727, Msr758, Kt820, Msr824, Kt837, Kt383, Kt842, Kt850, Kt895, K961, Kt975, Mf997, Th1044.

³¹⁴ K271, K228, K285, Mf989.

³¹⁵ G35, G43, G46, G52, G62, G67, G71, Kt86, G88, G110, G113, G123, G157, G161, G164, G174, G191, G204, Msr207, K290, K292, K293, K300, K306, Kt469, Kt470, Kt485, Kt487, Msr504, Msr524, Mt564, Kt589, Msr682, Msr694, Msr706, Msr707, Msr708, Msr713, Msr726, Mf828, Kt841, Kt847, Kt849, Kt905, N908, N932, N941, N943, Kt947, Kt952, N982.

³¹⁶ G41, G96, G206, K219, G253, Mf287, Kt456, N461, Mt462, Mf541, Mf549, Mf593, Kt594, Kt598, Mf599, Kt613, Msr692, Msr764, Msr778, Mf829, Kt899, Kt1047, G227.

³¹⁷ G9, G56, G132, G176, Mf769, Mf792, Kt916, Kt922, Kt925, Mf942, Mt1010, Mh1055.

³¹⁸ Mr93, N229, Kt455, Kt655, Mt670, Mt676, Mt771, Mt790, Kt815, Kt817, Kt913, Mt963.

³¹⁹ Mr584.

³²⁰ G146, Kt621, Mf626, Kt634, Mt640, Kt668, Kt745, N876, Kt879, Kt953.

³²¹ Kt616, Msr712, Msr805, Msr822, Kt872, Kt885, Kt918, N972, Kt977.

³²² G109.

³²³ G42.

³²⁴ Kt457.

Ahreb

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa³²⁵ 74 defa

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül³²⁶ 32 defa

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa³²⁷ 93 defa

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül³²⁸ 52 defa

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fa³²⁹ 13 defa

mef'ülü mefā'īlün mef'ülü fe'ül³³⁰ 9 defa

Ahrem

mef'ülün fā'īlün mefā'īlün fa³³¹ 23 defa

mef'ülün fā'īlün mefā'īlü fe'ül³³² 3 defa

mef'ülün mef'ülün mef'ülü fe'ül³³³ 1 defa

Bahri Olmayan Vezinler³³⁴

mefā'īlātün mefā'īlātün³³⁵ 1 defa

Bu hesaba göre Muhyî, şiirlerinde aruzun 39 kalıbını kullanmıştır. Bunlar arasında şairin en fazla tercih ettiği vezin, birçok uzun mesnevî ve gazelin söylendiği,

³²⁵ R308, R309, R312, R314, R315, R316, R318, R320, R322, R324, R325, R326, R329, R332, R333, R335, R337, R342, R345, R346, R347, R348, R349, R354, R355, R356, R357, R359, R361, R362, R363, R364, R365F, R368, R373, R374, R375, R377, R381, R382, R384, R387, R389, R393, R396, R400, R401, R403, R408; R414, R415, R416, R417, R418, R419, R420, R421, R423, R424, R427, R428, R429, R432, R433, R434, R435, R436, R438, R439, R441, R444, R445, R446, Kt558, Kt561, R860.

³²⁶ Mt130, R308, R309, R310, R311, R333, R349, R352, R353, R358, R361, R369, R371, R372, R384, R387, R402, R407, R413, R416, R420, R421, R422, R423, R424, R426, R427, R433, R439, R441, R444, R445, R446, N592, Kt901.

³²⁷ Mt310, R315, R316, R314, R321, R322, R323, R324, R326, R327, R328, R329, R330, R331, R332, R334, R335, R337, R339, R340, R341, R342, R344, R345, R346, R349, R350, R351, R356, R359, R360, R361, R362, R364, R365, R366, Mt367, R368, R370, R371, R372, R373, R378, R379, R380, R382, R383, R384, R385, R386, R389, R390, R391, R393, R394, R395, R396, R397, R398, R399, R400, R401, R402, R403, R404, R405, R406, R407, R408, R409, R410, R411, R412, R413, R415, R416, R422, R423, R425, R427, R428, R430, R431, R432, R434, R437, R438, R440, R446, Kt561, N592, R860, Kt901.

³²⁸ R308, R309, R310, R312, R313, R316, R317, R319, R321, R324, R325, R336, R338, R339, R343, R344, R347, R353, R354, R355, R357, R358, R359, R360, R365, R366, R369, R376, R378, R381, R382, R385, R386, R387, R388, R391, R395, R398, R400, R406, R410; R412, R417, R418, R419, R422, R424, R426, R429, R430, R431, R435, Kt901.

³²⁹ R314, R320, R322, R330, R334, R355, R371, R376, R377, R394; R414, R439, N592.

³³⁰ R311, R318, R330, R332, R333, R334, R352, R369, R370; N592, Kt901.

³³¹ R318, R327, R330, R331, R335, R336, R337, R343, R348, R350, R351, R352, R365, R375, R377, R383, R389, R390, R397, R404; R413, R419, R433.

³³² R317, R318, R364.

³³³ R311.

³³⁴ Divan şiirindeki yenilik arayışı sonucu ortaya çıkan bu vezinler, belli şairler tarafından bir defaya mahsus olmak üzere kullanılmış, ardından terk edilmiştir. Bkz. Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 277-279.

³³⁵ Kt483.

Haffî bahrinin fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün veznidir. Onu, fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün, mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün, mef‘ülü mefâ‘ilün mefâ‘ilün fa‘, fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün vezinleri izler. Şairin en çok kullandığı bu vezinlere bakılırsa, Muhyî’nin kısa aruz kalıplarını daha çok tercih ettiği düşünülebilir. *Divan*’daki 459 numaralı kıtanın vezni tespit edilememiştir.

Şair, rubâîlerinde ahreb kalıplarını (279 defa), ahrem kalıplarından (32 defa) daha fazla tercih etmiştir. Şairin, sadece ahrem kalıplarını kullandığı rubâîsi yoktur. Bunun yerine 27 rubâîde ahreb ve ahrem kalıplarını bir arada kullanmıştır.³³⁶ Kalan 109 rubâîde ise ahreb kalıplarını kullanmıştır. 138 rubâînin 19 tanesinde tek kalıp³³⁷, 76 tanesinde iki kalıp³³⁸, 37 tanesinde üç kalıp³³⁹, 3 tanesinde 4 kalıp kullanılmıştır.³⁴⁰ Şair, rubâîlerinde iki kalıbı daha fazla tercih etmiştir. Rubâîlerde 9 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. En çok kullanılan kalıp, mef‘ülü mefâ‘ilün mefâ‘ilün fa‘’dır. Onu, mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilün fa‘ ve mef‘ülü mefâ‘ilün mefâ‘ilü fe‘ül kalıpları izler. Rubâî vezinleri, rubâîler dışında kalan bazı şiirlerde de kullanılmıştır.³⁴¹

³³⁶ R311, R317, R318, R327, R330, R331, R335, R336, R337, R343, R348, R350, R351, R352, R364, R365, R375, R377, R383, R389, R390, R397, R404, R409, R413, R419, R433.

³³⁷ R313, R319, R323, R328, R338, R340, R341, R363, R374, R379, R380, R388, R399, R405, R411, R425, R436, R437, R440.

³³⁸ R312, R314, R315, R320, R321, R325, R326, R327, R329, R331, R336, R339, R342, R343, R344, R345, R346, R347, R348, R350, R351, R353, R354, R356, R357, R358, R360, R362, R366, R370, R372, R373, R375, R376, R378, R381, R383, R384, R385, R386, R390, R391, R393, R394, R395, R396, R397, R398, R401, R403, R404, R406, R407, R408, R409, R410, R412, R414, R415, R417, R418, R420, R421, R426, R428, R429, R430, R431, R432, R434, R435, R438, R441, R444, R445.

³³⁹ R308, R309, R310, R311, R316, R317, R322, R324, R332, R333, R334, R335, R337, R349, R352, R355, R359, R361, R364, R369, R371, R377, R382, R387, R389, R400, R402, R413, R416, R419, R422, R423, R424, R427, R433, R439, R446.

³⁴⁰ R318, R330, R365.

³⁴¹ Mt130, Mt367, Kt558, Kt561, N592, Kt901.

Tablo 1.1. Divanda kullanılan aruz kalıplarını ve kullanım sıklığını gösteren tablo.

Bahirler	Vezinler	M	K	Tb	Tc	Mr	Mh	Th	GT	GF	GML	Rb	Kt	N	Mt	Mf	Msr	Toplam	
Remel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	6	5		1				5	11	1		24	3	5	6	14	81	
	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	1	13	1		1	1	1	34	10	1		28	3	6	12	3	115	
	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	1	6					1	13	6	1		12	3	3	1	2	50	
	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	6	2						10				17	2	1	4	9	52	
	fā'ilātün fā'ilātün																1	1	
	fe'ilātün fe'ilātün																	1	1
	fā'ilātün fā'ilün																	1	1
	fe'ilātün fe'ilün																	1	1
Haff	fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün	10	5		1				18	8			69	9		12	18	150	
Münserih	müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün								2				1	1				3	
	müstef'ilün fā'ilün																1	1	
Hezec	mef'ülü mefā'ilün fe'ülün	1								4			2	1		1	1	10	
	mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün		2				1		4	5	1		2	3		1	4	23	
	mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün	7	2						12	7			41	4	6	18	7	104	
	mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün		5						18	3			7	6	3	11	2	56	
	mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün																	1	1
	mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün									1			1					1	3
	mefā'ilün mefā'ilün																	1	1
Müctes	mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün		8					1	5	3	1		14	1		3	5	41	
	mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün		3													1		4	
Muzâri	mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün		5						11	6			12	5	1	1	10	51	
	mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün		1						3	2			6	1	1	6	3	23	
Recez	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün						1		1	3			3		1	3		12	
	müstef'ilātün müstef'ilātün					1							5	1	5			12	
	müstef'ilün müstef'ilün					1												1	
Mütেকârib	fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül									1			6	1	1	1		10	
	fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün												5	1			3	9	
	müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilātün								1									1	
Kâmil	mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün									1								1	
Müşâkil	fā'ilātün mefā'ilün mefā'ilün												1					1	
Ahreb	mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'												74	2				74	
	mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül												32	1	1	1		35	
	mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'												92	2	1	1		93	
	mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül												52	1	1			54	
	mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fa'												12		1			13	
	mef'ülü mefā'ilün mef'ülü fe'ül												9	1				9	
Ahrem	mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'												23					23	
	mef'ülün fā'ilün mefā'ilü fe'ül												3					3	
	mef'ülün mef'ülün mef'ülü fe'ül												1					1	
Bahri Olmayanlar	mefā'ilātün mefā'ilātün												1					1	

2.1.2.2. Şairin Vezin Kullanımı

Divan'da aruz kusuru olarak değerlendirilebilecek imale, zihaf, hece ekleme, hece düşürme vb. uygulamalar görülmektedir. Aslında vasl, med, imale gibi uygulamalar, şairlerce bir ahenk unsuru olarak değerlendirilmiş ve o bilinçle kullanılmıştır. Bu sebeple söz konusu uygulamalar kullanım sıklığına, beytin anlamına, kusurlu görülen sözcüğün ahenk oluşturduğu diğer kelimelere bakılarak şairin bir tercihi/tasarrufu olarak değerlendirilebilir.

İmale, sözcükteki kısa bir ünlüyü, uzun ünlü şeklinde okumak ve taktide o şekilde değerlendirmektir.³⁴² Şairler imaleyi genellikle -i- ve -a- seslerinin olduğu hecelerde yapıp kusuru hafifletmek isterler. Ancak bazı durumlarda -e-, -ü- gibi seslerde de imale yapmak durumunda kalırlar. Bu, Muhyî'nin şiirlerinde de rastlanan bir uygulamadır:

Vücūduñ şehrine gir giç 'adem rāhından ey Muhyî
Çü mahv itdüñ dili nefyile işbāt eyledüñ cānān (193/6)

Vücūdile 'adem ma'lūmuñ ise
Felekden taşra olandan haber vir (94/2)

Κuluñ kurbānuñ olmağa yoluñda cān virür her dem
Ruñuñ göster aña cānlar bağışla luḡ kıl tekrār (272/4)

Aruzda, birleşik hecelerin kendi değerinden biraz daha uzun okunması anlamına gelen med,³⁴³ Muhyî'nin şiirlerinde görülen aruz uygulamalarından biridir:

Gayr jenginden göñül āyīnesini eyle pāk
Kim mücellā dīdeler meclā-yı rüy-yi yārmış (106/2)

Gel gedā ol hāne-i ḡammārda
Bu ḡarāb-ābādāda Muhyî Cem ol (140/6)

Sonu elif ve nun harfleri ile biten hecelerde med yapılmaması gerekir. Ancak şairler bu kuralı dikkate almayarak -ân hecesinde med yapmışlardır. *Muhyî Divanı*'nda da bunun örnekleri görülmektedir:

Ḥānķāh-ı şeyḡde 'uzlet kolaydur zāhidā
Terk-i pīr-i mey-fürüş u hāne-i ḡammār güç (31/3)

Divan'da med yapılması gereken bazı yerlerde med yapılmadığı görülmüştür. Bu durum takti esnasında bir duraksama ortaya çıkarmaktadır. Aşağıdaki 'ebrār' ve 'cevr' sözcükleri bu duruma örnektir:

³⁴² M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim-Ölçü-Kafiye*, s. 210.

³⁴³ M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim-Ölçü-Kafiye*, s. 211.

Maṭlûb-ı **ebrâr** bî-şübhe her bâr
Va'llâhi dîdâr bi'llâhi dîdâr (93/1)

Olmazdı cefâ **cevri** mi şafâlar virür idi
Dünyâda eger yâruñ olayıdı vefâsı (252/1)

Aşağıdaki örnekte ise med, anlamı ve ahengi ön plana çıkaracak şekilde kullanılmıştır:

Düst düşmen derd bî-ḥad yâr ağıyâriyle yâr
Baḥt bî-fermân ṭâlî' bed felek nâ-sâz-gâr (69/1)

Muhyî, bazı Türkçe sözcüklerde de med³⁴⁴ yapmıştır:

Ḳıl yaranlar zülfi miskîn 'uḳdesin ḥall itmedi
Başdan çevgân-ı zülfin bildi başdan gü kılan (197/2)

Naẓar-ı luṭf u 'inâyet demidür başuñçün
Ḳoma pâ-mâl elümi **al** be-ḥaḳḳ-ı Nâşır (260/22)

Vasl (ulama), sonu ünsüzle biten bir sözcüğü vezin gereği ünlü ile başlayan kelimeye bağlayarak okumaktır. Ulama, şiirde bir ahenk unsuru olarak değerlendirilmiş ve çokça kullanılmıştır.³⁴⁵

Gitdüñ **ey** rûḥ-ı revân ben ḥasteyi cânsuz ḳoduñ
Ḳoma kim bî-dil ḳala cismüm ola bî-cân göñül (137/3)

Göñülden iñlerüm kim nâ**em** irişmez o dergâha
Benüm feryâd-ı dildendür hemîşe âh u eḳgânım (170/3)

Klasik Türk edebiyatı şairleri, aslında sessiz harf olan aynı sesli olarak düşünmüşler ve yer yer bu tür hecelerde de ulama yapmışlardır (vasl-ı ayn). *Dîvân*'da vasl-ı aynın çok az örneği bulunmaktadır:

İstedi dil **kim** 'urûc ide aña
Gördi bevvâb çü ben müştâḳı (250/2)

Ulama şartlarının olduğu ancak ulama yapmaya gerek olmayan yerde kulağa hoş gelmeyen bir kesinti (sekt) ortaya çıkar:

Yiter **ey** gül 'izâruñ dür idüp ben bülbülü **zâr it**
Ḥazân evrâḳına ruḥsârımı hem-reng ü hemvâr **it** (26/1)

Çü göñlüm bende-i cânân olupdur
Maḥabbet mülkine sulṭân olupdur (77/1)

Şâd ol ey dil geldügince ḡam sarña
Şâd olan dâyim olur çün bî-ḡam ol (140/5)

³⁴⁴ Türkçe sözcüklerde med için bkz.: Hakan Taş, "Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 2008, S 19, ss. 143-156.

³⁴⁵ M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim-Ölçü-Kafiye*, s. 208.

Ünlü ile biten bir sözcüğün peşinden yine ünlü ile başlayan başka bir sözcük gelirse iki ünlüden biri vezin gereği düşürülür, sözcükler birleştirilir. Bu ses olayı, ulamanın bir türü olarak kabul edilir.³⁴⁶ Muhyî'nin şiirlerinde bunun örneklerine rastlanır:

Ol yāra baħr-i eşkile şol **k'āšnā** düşer
Āħir dūr-i yetīmveş andan cüdā düşer (67/1)

Cümleden 'ārī olup her şeyde sārī olmadı
Ĥırķa-i erbāb-ı ma'nāyı şu **k'olmaz** mültebis (101/2)

Ķıldı zencīr-i zülfi dīvāne
N'ola Mecnūn'veş olsam efsāne (212/1)

Farsça şiirlerde be- ekini alan bazı sözcüklerin ilk ünsüzden sonra gelen ünlüleri vezin gereği düşer:

Gonçem **be'sküft** ü güftā Muħyiyā cān ber feşān
Bīn ki ğunc-i gonçe-i mā-rā dilālī dīgerest³⁴⁷ (19/5)

Zi-çāk-i sīneem rūşen şüd ān mihrī ki **be'nhüftem**
Çünān k'ez-mihr her dem āşkārā geşte rāz-ı şubħ³⁴⁸ (34/2)

Bir sözcükte uzun okunması gereken hecelerin kısa okunması anlamına gelen zihaf, Muhyî'nin şiirlerinde karşılaşılan bir diğer aruz uygulamasıdır. Muhyî, zihafi genellikle nispet -î'si alan kelimelerde ve Allâh, İlâh gibi sözcüklerde yapmıştır:

Her zamān zūlm eyleridüñ **Muħyî**'ye
Hāy zālīm cevrünjile di aña (7/7)

Rū **sūy**-ı kūy-ı yār eyleyelüm
Nağd-i ħalbi nişār eyleyelüm (148/1)

Ķabūl-i 'özr ħılup 'ayb-ı nāsı setr itmek
'İbādetu'llāhı idüp de 'aczine ikrār (266/28)

Bir niçe demidi Mışr ehli
Bu **ma'nāya** cümle 'āzim oldı (628/1)

Divan şiirinde, vezin gereği bazı sözcüklerde harflerin yerleri değiştirilebilir, bazı harfler düşebilir. Muhyî divanında bunun örnekleri bulunmaktadır:

Bülend it naħl-ħaddın bāğ-ı cihānda
Gül-i ruħsārın it ter **gülsitānda** (1032/4)

³⁴⁶ M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim-Ölçü-Kafiye*, s. 209.

³⁴⁷ Goncam açıldı ve 'Ey Muhyî, canını saç' dedi. Gel, bizim goncaya benzeyen sevgilimizin nazınının bir başka olduğunu gör.

³⁴⁸ Göğsümün parçalanmasıyla, güneşin sabah sırlarını ortaya çıkarması gibi, benim de sakladığım sevgim görünür oldu.

Aşağıdaki örnekte 'İskender' sözcüğü vezin gereği 'Sikender' şeklinde okunmuştur:

Pāk iden jeng-i ta'alluḡdan göñül āyīnesin
Mest-i ışḡ olur dilā cām-ı **Sikender**'den giçer (63/3)

Divan'da vezin gereği bazı sözcüklerde değişiklikler yapılmıştır. Aşağıdaki örnekte aşağıdaki örnekte ise ilk mısradaki 'yār' sözcüğü, yazmada 'yārum' şeklindedir. Vezin gereği 'yār' şeklinde okunmuştur:

Ḥayf ol **yār** gelmedi gitdi
Dile ḡam-ḡvār gelmedi gitdi (238/1)

Aşağıdaki örnekte 'dehr' sözcüğüne vezin gereği -e yönelme hali eklenmiştir:

Hevā-yı bāḡ-ı dehr[e] murḡ-ı dil bend olmadı uçdı
Ḳaçan kim şeh-perin pāk itdi ābından türābından (183/3)

Divan şairleri bezm, mıṡr, ḡilm, ḡüsn, 'ömr vb. çift ünsüzle biten sözcükleri bazen vezin gereği bezim, mıṡır, ḡilim, 'ilim, ḡüsün, 'ömür şeklinde okutur, böylece bu tip sözcüklerin başında açık hece oluştururlar. Muhyî'nin şiirlerinde bu tip ünlü türemeleri çok fazla görülmektedir:

Ġamzesi cānlar alur zülfine diller aşılr
O şeh-i mülk-i **ḡüsün** bunları teftiṡ itmez (95/3)

Bezim güninde kemāl ü cemāl şayduḡdur
Rezimde oldı şikāruḡ Yelān-ı şīr-şikār (267/22)

Çoḡ çoḡ **şükür** Ḥudā'ya biḡ medḡ Muṡtafā'ya
İrdük bu dem şafāya el ḡalduruḡ du'āya (219/1)

Nevr-i bāḡ-ı 'azamet nūr-ı cihān-ı ḡikmet
Güher-i kān-ı **'ilim** dürr-i biḡār-ı vāfir (260/4)

Te'emmülile te'ennī müṡāvere tedbīr
Şecā'atile siyāset **ḡazimle** ḡayret ü 'ār (266/26)

Asılları şeddeli olan 'ḡaḡḡ', 'ḡaḡḡ', 'ḡadd' gibi bazı sözcükler, vezin zarureti varsa 'ḡaḡ', 'ḡaḡ', 'ḡad' şeklinde okunur. *Dîvân*'da bu durumun örnekleri bulunmaktadır:

Her zerrede envār-ı **Ḥaḡ**'ı eyle temāṡā
Her ḡaḡrede gör cümle biḡār oldı hüveydā (1/1)

Aşağıdaki örnekte izafet kesresi ile 'ḡad' sözcüğü arasında ulama yapıldığından söz konusu sözcük 'ḡad-i' şeklinde okunmuştur:

Reftem ez-pā men-i üftāde çü serv ender bāğ
Çün nümūdī tü hırāmīde **kad**-i mevzūn-rā³⁴⁹ (6/3)

Divan şiirinde kusur olarak addedilen uygulamaların Muhyî'nin şiirlerinde de var olduğu görülmektedir. Ancak, med, imale, hece türetimi gibi uygulamalar, şairin bilinçli tercihi olarak düşünülebilir. Böyle uygulamaların bulunduğu beyitlerde, aruz kusurunun ses ve anlama katkısı da değerlendirilmelidir.

Tüm bunlar, Muhyî'nin, vezin konusunda orta sınıf bir şair olduğunu gösterir. Dostlarıyla bir şiirin vezni konusunda yaptığı tartışmadan³⁵⁰ aruzu ve diğer şiir araçlarını çok iyi bildiği anlaşılan, *Bünyâd-ı Şi'r-i 'Ârif* gibi kafiye ve şiir yapısı bilgisini gösteren bir eseri olan Muhyî, bu ilmini şiire mükemmelen aktaramamış olmalıdır.

2.1.3. Kafiye ve Redif

Kafiye, en az iki mısra sonundaki ses tekrarıdır.³⁵¹ Redif ise, reviden sonra gelen, anlam ve fonksiyon bakımından aynı ek veya kelime topluluklarıdır.³⁵² Kafiye ve redif, ölçüden sonra, şiirde ahenk oluşturan en önemli iki araçtır. Muhyî'nin şiirlerinde redifin en çok kullanıldığı nazım biçimi gazeldir. Muhyî, gerek Farsça gerek Türkçe gazellerinde redif kullanmaya özen gösterir. Türkçe gazellerde, doğal olarak, daha çok Türkçe redif; Farsçalarda Farsça redif tercih edilmiştir. Gazellerdeki redifler genellikle fiil ve fiil köklüdür. Kasidelerde ise genellikle ekler redif olarak kullanılmıştır. Rediflerde daha çok kelime kullanılmıştır. Ancak kelime+ek, ek şekilleri de bulunmaktadır. *Divan*'da 55 kaside bulunmaktadır. Bu kasidelerde redif yerine daha çok kafiye tercih edilmiştir. Sadece 11 kasidede redif kullanılmıştır. *Divan*'daki gazel ve kasidelerin redifleri şunlardır:

Türkçe Gazeller:

- it (26, 28,)	- güç (31)
- giç (32)	- rûh (35)
- olur (59, 61, 70)	- dür (62, 82, 88)
- den giçer (63)	- eridür (64)
- ler (65)	- düşer (67)

³⁴⁹ Sen bağdaki servi gibi salınarak düzgün boyunu gösterdiğinde çaresiz ben, elden ayaktan düştüm.

³⁵⁰ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 20-21; Murat Aşıcı, *Bünyâd-ı Şi'r-i 'Ârif (Transkripsiyon - Gramer İncelemesi)*, s. 69-70.

³⁵¹ M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim-Ölçü-Kafiye*, s. 257.

³⁵² M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim-Ölçü-Kafiye*, s. 260.

- itdiler (71)
- görünür (73)
- eyler (76)
- um kandadır (81)
- ını çeker çevürür (90)
- itmez (95)
- müz (99)
- mış (106)
- dervîş (109)
- ıışk (116)
- lar itdi firāk (119)
- a nigāh idün (123)
- gerek (126)
- degül (133, 134)
- gönül (137)
- ol (140)
- eyleyelüm (148, 150)
- düm (152)
- itdüm (154)
- sını görmedüm (157)
- um (160, 170)
- olaldan (181)
- ından (183, 184)
- oldu ıışk elinden (187)
- a değışmezin (191)
- dan ıaşra (208)
- üme (210)
- oldu yine (216)
- sına (220)
- ür olsa (225)
- ya düşdi (233)
- olmaz mı (236)
- durur (72)
- landurıgör (75)
- olupdur (77)
- a haber vir (83)
- dan haber vir (94)
- olmaz (96)
- uz biz (100)
- eylemiş (107)
- şem^c (113)
- oldu (117, 118)
- i dervîşlerün (122)
- un (125, 129)
- eyledi hicrün (128)
- kıl (135)
- dadur gel gel (139)
- es-selām (145)
- idelüm (151)
- m (153)
- um var benüm (155)
- yem (158)
- üm (161)
- ersin (182)
- kılmağ neden (185)
- olmayan (188)
- den (195)
- oldu yine (209)
- irdi yine (214)
- me (218)
- eyle (222)
- itdi (232)
- i (235)
- geldi (237)

- gelmedi gitdi (238)

- um gitdi (240)

- si (249)

- sı (252)

- um geldi (239)

- oldı (241, 243, 244, 245, 247, 248)

- ı (250)

- ıonandı (254)

Farsça Gazeller:

- tū-rā (4)

- cūdā (8)

- nīst (17, 29)

- est (19, 20, 23, 24)

- şüdest (22)

-şüd (38, 39)

- āyed (41)

- rā nıgeh konīd (43)

- et bād (45)

- tū bīned (47)

- mī-āyed (50)

- veş (103)

- kerdeem (147)

- em ammā ki ne-mī-dānem (162)

- īm (167)

- şüdem men (173, 177)

- velīkin çı fāyide (204)

- ıübā li-men ra'ānī (227)

- sāhtī (230)

- rā (6)

- st (14,)

- et (18)

- maḥabbet (21)

- men resīd (37)

- ne-şevēd (40)

- ī resed (42)

- mī-keşed (44)

- üftād (46)

- büved (48)

- ī dehed (52)

- dil (143)

- estem (149)

- şüdem (166)

- em (168)

- bāş gū (201)

- ne-mānde (223)

- ī (228, 231, 234)

Türkçe Kasideler:

- ya (219)

- ı (277)

- uı (125)

- eyledi (274)

- ı (288)

Farsça Kasideler:

- st (25, 544)

- ī (281)

- rā (282)

- est (300, 303)

Divan'da yer alan mesnevî, terkeb-bend, muhammes, murabba ve tahmislerde redif yerine daha çok kafiye tercih edilmiştir. Eserdeki terkeb-bendin sadece bir bendinde; muhammes ve murabbaların sadece 1'er bendinde; tahmislerin ikisinde 2 bendde, birinde ise 6 bendde redif kullanılmıştır. *Divan*'daki bir terci-bendde ise hiç redif bulunmamaktadır.

Divan'da bazı rubâî ve kıtalarda kafiye farklıdır. Rubâîlerin kafiye şeması aaxa'dır. Ancak 310, 311, 321, 341, 345, 346, 348, 360, 361, 374, 380, 388, 392, 398 numaralı rubâîler aaaa şeklinde kafiyeleşmiştir.

2.1.3.1. *Divanda Kullanılan Kafiye Türleri ve Şairin Kafiye Kullanımı*

Divan şiirinde mücerred, mürdef, mukayyed, müesses gibi kafiye türleri bulunmaktadır. Muhyî'nin şiirlerinde bu kafiye türlerinin örnekleri yer almaktadır. *Divan*'da en çok mürdef kafiye kullanılmıştır. Onu mücerred kafiye takip eder. Mukayyed ve müesses kafiye örnekleri azdır. Burada harflerine göre kafiye çeşitlerine birkaç örnek verilecektir.³⁵³

Mücerred kafiye, yalnız revî harfî ile kurulan kafiye'dir:

Çünkü mevcûda irüp cûd-ı **Hudâ**
Oldı her şeyde vücûdî rû-**nümâ** (10/1)

Budur saña naşîhat idüp her zamân **sözüm**
Kendi elünden eyle şikâyet iki **gözüm** (161/1)

Ridf harfinin bulunduğu kafiye 'mürdef kafiye' ismi verilir:

Çü gönlüm bende-i **cânân** olupdur
Maḥabbet mülkine **sultân** olupdur (77/1)

Dâyimâ 'ışkla **mümtâz**uz biz
Bî-mişâl ehline **enbâz**uz biz (100/1)

Mukayyed kafiye, kayd harfinin bulunduğu kafiye türüdür:

Derd gelse merd olanuḡ rûy-ı zerdi **verd** olur
Bî-nevâ bülbüllerüḡ ey gül devâsı **derd** olur (70/1)

Dil-i 'âlem-neverdün himmeti evvel **bülend** oldu
Ki âḫir murḡ-ı zîrek gibi zülfi pây-**bend** oldu (245/1)

Tesis harfinin bulunduğu kafiye, 'müesses kafiye' olarak isimlendirilir:

³⁵³ Kafiye türleri ve kusurları hakkında detaylı bilgi için bkz. M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007, s. 272-273.

Çün ki her nesne dil âyînesine **bâhir** olur
Keşret-i bâṭın ile vahdet-i Ḥaḳ **zâhir** olur (59/1)

‘Aḳl ehli ‘ışḳa hergiz gerçi ki **mâyil** olmaz
Nûrına mihrûñ ammâ bu zerre **ḥâyil** olmaz (96/1)

İkva, hazv veya tevcih hareketlerinin farklı olması kusurudur. Aşağıdaki örnekte ilk iki beyitte fetha (üstün) ile verilen hece, üçüncü beyitte kesre (esre) ile yazılmıştır:

Kûha laḳm urdı çünki ‘âşıkḳlar
Kimse ḥiç armaz oldu Kûh-ken’i

Hind’e ‘azm itse emrûñile eger
Ḳapudan aluridi çok Deken’i

Ey vezîr-i mûkerrem-i sulṫân
‘Adlûñile pür eyledüñ zemîni (288/11-12-13)

Muhyî’nin şiirlerinde yer alan bir diğerkafiye kusuru, aynı kafiyenin tekrarlanması anlamına gelen itadır:

Mazhar-ı ḡayb-ı ulûhiyyet çıkup kıldı **zuhûr**
‘Aynını a’yânda çeşm-i merdüme gösterdi nûr

Ḳıbleteyni Ka’be-i taḳdîsde cem’ itdi dil
Mısr-ı câmi’den çıkup çün Rûḥ-ı ḳuds itdi **zuhûr** (60/1-2)

Derd gelse merd olanuñ rûy-ı zerdi verd olur
Bî-nevâ bülbüllerüñ ey gül devâsı **derd** olur

Çünki derd-i ‘ışḳ ḡâlibdür maḥabbet ehline
Ger devâ cāmın içe tebdîl olup hep **derd** olur (70/1-2)

Muhyî’nin şiirlerinde kafiye kusurlarına pek fazla rastlanmaz. Bu durum, kafiye konusunda bir eser yazmış olan Muhyî’nin bu ilmine olan vukufunu göstermesi bakımından önemlidir.

2.1.4. Ahenk Unsurları

Edebî eserlerin temel malzemesi dildir. Şairler, sanat göstermek, okuyucuyu etkilemek veya anlatımı kuvvetlendirmek için dilin imkânlarını, yapabildikleri ölçüde, zorlamışlardır. “Üslûbun bir niteliği olarak, şiir ve nesirde kelime ve cümlelerin kulakta mûsikî etkisi uyandıracak şekilde peş peşe getirilmesi ile sağlanan uyum.”³⁵⁴ olarak tanımlanan ahenk, klasik Türk edebiyatı şairlerinin kullandıkları dil araçlarından biridir. Ahenk belirli sözcüklerin, sözcük gruplarının, seslerin tekrarıyla ortaya çıkar ve şairin

³⁵⁴ Kazım Yetiş, “Âhenk”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2001, C 1, s. 62-63.

kudreti derecesinde anlam ile bütünleşip bir üslup özelliği ortaya koyar.³⁵⁵ Bu tekrarlar, şiirin kolay ezberlenmesini böylece kalıcı olmasını sağlar aynı zamanda okuyana zevk verir, şairin maharetini göstermesine vesile olur.³⁵⁶

Bu başlık altında, Muhyî'nin şiirlerindeki ahenk unsurları ele alınacaktır.

2.1.4.1. Söz Tekrarları

Şiirde ahengi sağlayan unsurların başında kelime veya kelime gruplarının tekrarı gelir. Sözcüklerin birli, ikili, üçlü veya daha fazla sayıda tekrar etmesi sonucu şiir dilinde bir ahenk oluşur. Bu tekrarlar sayesinde anlam düzenlenir, açıklanır, genişler, vurgulanır, pekiştirilir; anlamda dalgalanmalar, söz öbekleri arasında türlü eşitlik ve karşıtlıklar kurulur. Söz tekrarları, herhangi bir şairin divanında ortaya çıkabilir. Eğer söz konusu tekrarlar bilinçli ve sistematik yapıyorsa üslup özelliği olarak değerlendirilebilir.³⁵⁷

a. Çeşitli Bağlaçlarla Yapılan Tekrarlar

Her zerrede envâr-ı Hâk'ı eyle temâşâ
Her kaçrede gör cümle bihâr oldı hüveydâ (1/1)

Bezm-i ğamda 'ışkla 'aqlum gidüp maḥv olıcağ
Geh şarâb-ı bî-ğâş ü **geh** keyf **geh** peymâneyem (158/4)

Nî zi-yârân luḫf u nî ez-yâr raḫm
Vây ber-ḫâl-i dil-i zâr-ı figâr³⁵⁸ (55/4)

Hem zühürem der-heme **hem** cümle-râ bûd ez-menest
Hem 'ayânem bî-heme **hem** geşte der-cümle nihân³⁵⁹ (172/4)

b. Birli Söz Tekrarları

Şanma iklîm-i fenâ sultânı efserden giçer
Bî-**ser** olanlara hem-**ser** başdan **ser**den giçer (63/1)

Dil-bere **dil** vireli **dil** dile **dildâr** oldı
Ġayrıyı yoğ ideli her ne ki var yâr oldı (247/1)

Düzdîde **ol** nigâhla **ol** ḫande vü selâm
Ol 'âdet-i güzîde vü ḫüya nigâh idün (123/3)

Cümle 'âlem **ḫaḫ** nazar kılsaḫ ḫarîḫ-i **Hâk**'dadur
Bâḫıl anlama sözüüm **ḫaḫḫ**-ı صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ (156/4)

³⁵⁵ Muhsin Macit, *Divân Şiirinde Ahenk Unsurları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1996, s. 20.

³⁵⁶ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara 2006, s. 205.

³⁵⁷ Cem Dilçin, *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, s. 107-108.

³⁵⁸ Ne dostlardan iyilik ne de sevgiliden merhamet var. Yaralı, inleyen gönlün haline vay!

³⁵⁹ Ben her şeyde görünürüm, her şey benden varlık bulur. Hem hiçbir şeye ihtiyaç duymadan ortadayım hem de her şeyde gizliyim.

Ꞑo  zgeyi uzatma sözi özce s ylegil
 z z t-1  aꞑꞑ'a m ni' olur yine öz  z m (161/2)

Cümle n zır be-men   men Ő deem n zır-1 t 
G yiy  n zır-1 nuzz r-1 cih nem Ő h ³⁶⁰ (5/3)

G nehs z  alka eylersin 'it bı
G n hum ne ba a da bir 'it b it (28/5)

D Ő-ber-d Őem g zeŐt  d Ő u ne'nm d  ru et
Ger k n  imr z  n d Őem resed ferd  t -r ³⁶¹ (4/2)

Men-i  am-res de ez- n revem be-reheş ki ger be-viŐ l-i  
Ne-resem resem be-kes  ke'z- n g l-i nev-resem  ber  resed³⁶² (42/2)

 htiy rum y r idi hicr-i ru ından Şimdi ben
' Őık-1 b - htiy rem  htiy rum  andadur (81/3)

Ey b d-1 Őab  g Ő  n der-k Ő be-b n 
G Ő  h-1 f l n g Ő be-men k n be-vef  k Ő³⁶³ (102/4)

Ser fed  eyle gel ey dil kim yolında b rm Ő
' rdan ' r  olagör kim Őa a ol 'örmüŐ (106/1)

c. İkili S z Tekrarları

M la meyl ider le' m irür me' linde elem
Merd isen  ılma direm meylin direm dime direm (163/3)

K m-k rumdan alam k m-1 dili diyü Őeh 
 ayl  heng meler oldu niçe heng m oldu (241/2)

R  n m  güftem ber-  z' n r  zi-men r  m -keşed
S y-1 r yeŐ ger revem  -r  diger s  m -keŐed³⁶⁴ (44/1)

BeŐaret b d y r n-r  ki c n-r  y r m - yed
Dilem-r  y r-1 c nest   be-ten c nv r m - yed³⁶⁵ (50/1)

 . Üçlü S z Tekrarları

Ő d ol ey dil geld ğince  am Őa a
Ő d olan d yim olur  n b - am ol (140/5)

d. Dört ve  zeri Sayıdaki S z Tekrarları

Me-t b ebr  me-keş t r   me-k Ő güftem  ir  ey meh
KeŐi t r   k Ői hem z' n s  an m -t b  ebr yet³⁶⁶ (18/3)

³⁶⁰ Ey sevgili, her Şey bana bakarken ben sana bakar olmuşum. Sanki evrenin nazırıyım.

³⁶¹ Dün gece yanı başımdan geçtin ama yüzünü göstermedin. Eğer bugün de d n gibi yaparsan yarın sana erişecektir.

³⁶² Ben kederli, (sevgiliye) kavuşamazsam, belki o yeni yetişen g lden haber getiren birine rastlarım diye, onun yolundan gidiyorum.

³⁶³ Ey sabah yeli, (Sevgiliyi) sokağında görürsen ona 'Kulak ver ve vefa ile filanın ahını dinle.' de.

³⁶⁴ Ona 'yüzünü göster' dedim, o sebeple benden yüz çeviriyor. Onun yüzüne y neldiğimde yüzünü diğeri tarafa çeviriyor.

³⁶⁵ Gönlüme candan bir dost, tenime can olan dostlara müjdeler olsun.

2.1.4.2. Paralellikler

Ali Nihat Tarlan'ın "iç hendese", Cem Dilçin'in "geometrik yapı"³⁶⁷ dediği paralellikler, klasik Türk şairlerinin ahenk sağlamada başvurdukları bir diğer yoldur. Bu simetrik yapılar mısralarda karşılıklı dizilerek övme, niteleme, betimleme, tanımlama; sözün etkisini artırma, anlamı vurgulama ve güçlendirme, pekiştirme açısından görev üstlenirler.³⁶⁸ Muhyî'nin şiirlerinde söz konusu simetrik yapılara yer verilmiştir:

Ey sa'âdet güneşi şâhib-i mısr-ı 'izzet
V'ey 'adâlet kâmeri mâlik-i luğf u şevket (30/1)

Es-selâm ey seyyid-i evlâd-ı Âdem es-selâm
Es-selâm ey câmi'-i efrâd-ı 'âlem es-selâm (145/1)

Çün rûy-ı hod güşâyî Allâhu düst hîzed
Çün kıdd-i hod nümâyî Allâhu ekber âyed³⁶⁹ (41/2)

Dâ'î-i devletüñ durur Muhyî
Sâ'î-i şevketüñ durur Muhyî (969/32)

Bu dehr-i cevr-pîşe vefâsını görmedüm
Bu çarh-ı tîre-mihr şafâsını görmedüm (157/1)

Zerre olmaz mihr-i 'âlem nûr-ı 'ışk-ı pāküme
Kaatre gelmez baħr-i kılzüm dîde-i ğam-nāküme (210/1)

Der-küfr-i ü İslâm-ı ân der-mescideş eşnâmişân
Der-züll-i ü ikrâm-ı cân geşte kaçâ-yı ü kader³⁷⁰ (56/2)

O şahuñ bendesi olmuş niçe âzâdeler vardur
O servüñ sâye gibi yolına üftâdeler vardur (87/1)

Yine 'ışkıla pür-belâ olduk
Yine derdile mübtelâ olduk (117/1)

Selâmun 'aleyk ey ħarîm-i ħarem
Selâmun 'aleyk ey kerîm-i kerem³⁷¹ (146/1)

2.1.4.3. İkillemeler

İkileme, anlatıma güç katmak, anlamı pekiştirmek, zenginleştirmek için, aynı sözcüğün tekrar edilmesi; anlamları birbirine yakın/karşıt ya da ses değerleri birbirine

³⁶⁶ Ey ay gibi olan [sevgili], kaş çatma, [kirpik] okunu atma ve öldürme dedim. Neden bu sözlerimden ötürü [kirpik] okunu atıyor, kaşını çatıyor ve öldürüyorsun.

³⁶⁷ Cem Dilçin, *Dıvan Şiiri Ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabcacı Yayınevi, İstanbul 2007, s. 286.

³⁶⁸ Cem Dilçin, *Dıvan Şiiri Ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, s. 438.

³⁶⁹ Sen yüzünü açtığında 'Allâh dosttur' [sesi] yükselir, sen boyunu gösterdiğinde 'Allâh en büyüktür' [sesi] gelir.

³⁷⁰ Onun İslam'ı küfründe, putları mescidindedir. Canın ikramı ona düşkünlüktedir; onun kazası kader olmuştur.

³⁷¹ Ey Allâh'ın evinin sahibi, cömertliğin timsali sana selam olsun.

uyumlu olan iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.³⁷² Orhon Yazıtları'ndan bugüne kadar kullanılagelen ikilemeler,³⁷³ Muhyî'nin şiirlerinde de bulunmaktadır:

Tîğ-ı hicrânla dil-i zâr-ı hâzîn-i derd-nâk
Pâre pâre yâre yâre şerha şerha çâk çâk (124/1)

Muhyiyâ **döne döne** ağlarisem 'ayb itme
Bî-vefâ çarh gibi dil-ber-i cevvarum var (85/4)

Esâs-ı kaşr-ı gam **yap yap** harâba şaldı bünyâdı
Yıkuk gönlüm çün ol sengin-dilile üstüvâr itdüm (154/3)

Getürdi hicr-i zülfi râhuma **niçe niçe** müşkil
Anuñla kimse başa vara şanma Muhyiyâ âsân (186/5)

Pâre pâre gönlümi peymân-ı vaşluñ bağlar
Yoñsa olmazdı muqayyid sine-i şad-çâkûme (210/3)

Bî-lebeş **kâse kâse** hün-ı ciger
Çeşm ber-hem nih ey dil ü der-keş³⁷⁴ (104/3)

Divan'da ikilemeler hem sıfat hem de zarf olarak kullanılmış, Muhyî'nin içinde bulunduğu kötü durumu anlatmaya yardımcı olan birer unsur olmuşlardır.

2.1.4.4. Ses Tekrarları

Ses tekrarları başlığı altında aliterasyon, asonans, cinas, iştikak, kalb vb. söz sanatları yer alır. Bunlar, "Edebî Sanatlar" bölümünde ele alınacağından burada ahenk unsuru olarak değerlendirilebilecek birkaç örnek verilecektir.

Aliterasyon, bir mısra içinde veya devam eden mısralar arasında aynı ünsüzlerin tekrar edilmesidir; asonans ise şiirde benzeşen ünlülerin bir mısradaki kelimelerin bünyesinde veya önceki yahut sonraki mısraların hecelerinde ahenk oluşturacak şekilde tekrarlanması demektir³⁷⁵:

Niyâzum gördüğince nâzın arturdı o mümtâzum
Eger az itmezise bî-niyâza söylerüm râzum (131/1)

Merg bağladı kemer mekre meger ire kerem
Renc-i gamdan kırtulup rahmi ide yirüm harem (163/4)

Semti oldur ol gözi **mestün** k'ide başa **sitem**
Şimdi **şetm** ü **müştine** **müştağ**dur her **muhteşem** (163/1)

Derd gelse **merd** olanuñ rûy-ı **zerdi verd** olur
Bî-nevâ bülbüllerüñ ey gül devâsı **derd** olur (70/1)

³⁷² Vecihe Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981, s. 9.

³⁷³ Vecihe Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 61.

³⁷⁴ Ey gönül, sevgilinin dudağı yokken, kâse kâse ciğer kanını perişan gözlere koy ve ağla.

³⁷⁵ Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, s. 71.

Bülbül-i cân çün gül-i rüyından anuñ bula bû
Vire hoş-rû gül-şifat feryâdı hoş-bû sū-be-sū (200/1)

Gele meclisde ser-gerdân ide rindân-ı mey-ḥvârı
Ne var el vara vara yâra bir âvâre yalvara (211/4)

Çü kâret ez-heme fânî-şüden büved be-beḳâ
Şalâḥ-ı maşlahatem der-felâḥ kün işlâḥ³⁷⁶ (33/2)

Dâred dilem der-deyr-i ğam z'ân muğ-beçe ḥûn der-ciger
Ez-mekr-i zülfeş besteem zünnâr-râ men der-kemer³⁷⁷ (56/1)

İştikakın³⁷⁸ ortaya çıkardığı ses tekrarları da Muhyî şiiirlerinde önemli yer tutar:

Keserse başumı kaḫ'â kesilmek yokdur ey Muhyî
Kesilse benden ammâ ölmek olur ictinâbından (184/5)

Men ki ez-şiddḳ şüdem bende-i tü
Hemçü Şiddîḳ be-dânem aşdaḳ³⁷⁹ (121/4)

Çün şu'ür-ı 'arş iş'ârına müş'ir oldı yâr
'Öşr-i iş'ârıyla biz şer'i şî'âr olduḳ yine (209/6)

N'ola lâ-ya'ḳıl olsa 'âşık-ı mest
K'olur 'aḳl ehline 'aḳlı 'ıḳâli (235/2)

Be-'abd-i ḥvîş ba'îdî ba'îd nîst kerem
Ki ber-fazîlet-i fâzıl fezâyilest efzâl³⁸⁰ (268/30)

Muhyî, yukarıda sıralanan ahenk unsurlarını Türkçe ve Farsça şiiirlerinde kullanmıştır. Ancak Farsça şiiirler, ahenk unsurları bakımından Türkçe şiiirlerden daha zengindir. Ayrıca, yukarıda sıralanan unsurlar, Farsça şiiirlerde daha başarılı kullanılmıştır. Bu da Muhyî'nin şiiir dili olarak Farsçayı daha başarılı kullandığını gösterir.

2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Din

2.2.1.1. Allâh

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde yer alan tertibe göre bir esere Allâh'ın adını anarak ve ona hamd ederek başlanır. Mutasavvıf bir şair olan Muhyî de bu geleneği sürdürür. Âlemlerin yaratıcısı olan Allâh, Muhyî'nin dünyasının temelinde ve

³⁷⁶ Senin için tüm faniliklerden [kurtulup] sonsuz olmak olduğundan benim dirliğimi de kurtuluş yolunda düzenle.

³⁷⁷ Gönlüm, gam kilisesinde o şarapçı çırağı yüzünden ciğer kanı toplamıştır. Onun saçlarının hilesi sebebiyle belime zünnar bağlamışım.

³⁷⁸ İştikak, aynı kökten türetilmiş kelimelerin bir ifade içinde kullanılmasıdır. Bkz. Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2010, s. 247.

³⁷⁹ Sadakatte Sıddık gibi senin kölen olan ben, en doğrusunu bilirim.

³⁸⁰ Sen kendi kulundan uzaktasın ancak cömertlik uzak değildir. Çünkü fazıl kimsenin cömertliğinde faziletlerin olması uygundur.

merkezinde yer almaktadır. Muhyî, neredeyse her şiirinde -bir sözcük dahi olsa- Allâh'ı anar. Vahdet-i vücud anlayışını benimseyen Muhyî, *Divan*'ına;

Her zerrede envâr-ı Hâk'ı eyle temâşâ
Her kaçrede gör cümle bihâr oldı hüveyda (1/1)

diyerek başlar.

Allâh, *Divan*'da Hak, Vâhid/Ahad, Nâsır, Kahlâr, Hay, Mevlâ, Rab/Rabbân, Hâlık/Hallâk, Rahmân, Bârî, İlâh, Hudâ/Hudây, Settâr, Kâzi-i Hâcât, Zât, Lâ-yezâl, Sübbûh, Müsteân, Kâdir, Gaffâr/Gafûr, Cebbâr, Âlimü'l-gayb/Âlimü'l-esrâr, Allâm, Melik, Müheymin, Vehhâb, Kayyûm, Feyyâz, Yezdân, Sübhân, Kirdgâr, Mutî, Vâhib, Kerîm, Hâkim, Feyyâz, Bâkî, Samed, Hamîd, Deyyân, Allâh, Hudâvend, Celîl, Fettâh, Latîf, Semî, Vedûd, Ferîd, Dâver, Cemîl, Rezzâk, Muhyî, Perverdgâr, Zâhir, Bâtın, Hudâ, Hû, İzzet gibi isim ve sıfatlarla zikredilir.

Muhyî, tasavvufî görüşlerini daha çok Farsça şiirlerinde dile getirir. Ona göre kâinattaki her zerrenin temelinde Allâh vardır:

Zerrât-ı cihân Zât'dan almasa nişâbı
Mevcûd neden olur idi fikr ide bu râ (1/2)

İçerisinde binlerce çiçek açmış olan cihan, Allâh'ın yüzünün bağından bir güldür (301/2); Allâh, bütün varlıkların manasıdır, özüdür (308); O, tüm nurların nurudur (301/3) ama kör gözler onu göremez:

Nûr-ber-nürest dâyim cilve-ger
Tâkât-i dâiden ne-dâred çeşm-i kûr³⁸¹ (1045/I)

Muhyî ismiyle her şeye hayat veren Allâh'tır (340); Tüm âlem yok olucu bir hayalden ibarettir, bâkî olan sadece O'dur (398):

Be-cüz Bâkî heme zâyil ü fânîst
Ki pîş-i cümle-i bâkî vü fânîst³⁸² (17/3)

Her kıyafetin altında görünen, küfür ve imanda ortaya çıkan, güzel ve çirkinde tecelli eden Allâh'tır (1045):

Be-dân der-her libâs ü-râ be-bîn der-küfr ü der-îmân
Tecellî-i şîfât-ı üst cümle zişt eger zîbâ³⁸³ (258/2)

³⁸¹ Daima dolaşp duran nur üstüne nurdur, kör gözün onu görmeye takati yoktur.

³⁸² Allâh'tan başka her şey sonlu ve yok olucudur. O, kalıcı ve yok olucu her şeyden vârestedir.

³⁸³ Her surette onun varlığını bil, küfür ve imanda O'nu gör. Güzel, çirkin ne varsa O'nun sıfatının yansımasıdır.

Dünyadaki tüm renkler Allâh'ın nurundan ortaya çıkmıştır ama o bunların hepsinden uzak, tektir (258/4); Allâh, tecelli ettiği yeri kendi zatından yaratmıştır ancak insan O'nu görebilmek için kendi gönlüne bakmalıdır; O, zahirde değil batında aranmalıdır (258/5-6); geçmişte, gelecekte; görünende ve saklıdaki her varlık O'dur:

Çün evvel hū vü āhir hū vü zāhir hū vü bātin hū
Be-ğayr-ı hū ne-bāşed mūncelī der-cümle-i eşyā³⁸⁴ (258/7)

Ancak insan, Allâh dışındaki her şeyi bir kenara bırakmalı, sadece ona yönelmelidir:

Güzer ez-mā-sivā vü hestī-i Hāq-rā be-bīn peydā
Verā-yı lā-mekān cāyist 'ālī-cāyetest ān cā³⁸⁵ (258/1)

Hz. Yusuf, O'nun emriyle kuyudan çıkıp melik olmuştur; Musa'nın elindeki asayı ejder yapan yine O'dur (258/22-23); Allâh'tan başka her şey buzdan ibarettir, gönlün yakıcılığı o buzu eritip yok eder:

Ğayr-ı Hāq yağ u mihr-i Hāq hürşīd
Mī-güdāzed zi-süz-ı dil ān yağ³⁸⁶ (36/3)

Muhyî, sevdiği bir kimseyi görünce her yandan 'Allâhu ekber' sözünü işitir (41/2). O, Allâh'ı kendi dışında, ayrı olarak düşünmez. Tasavvufî neşvesi ve coşkunu içinde Hz. Âdem'e isimleri öğretenin kendisi olduğunu söyler:

Müsem mā būdeem der-Ahmed āhir
Be-Âdem 'alleme'l-esmā şüdem men³⁸⁷ (173/6)

Zâhidler riyakâr bir şekilde ibadet ederek yaşar ama Muhyî, Allâh aşkının verdiği gamla hayat bulur:

Zühhād olur zinde riyā vü vera'ıyla
Muhyî'yi nitekim ğam-ı 'ışkuñ kıılır ihyā (1/5)

2.2.1.2. Melekler

Muhyî'nin şiirlerinde yer alan diğer dinî unsur, gözle görülemeyip elle tutulamayan nuranî varlıklar olan meleklerdir. *Divan*'da ismi geçen melekler Cebrail, Rıdvan ve İsrail'dir. Bununla beraber 'melek' sözcüğü umumî olarak tüm melekleri kastetmek için de kullanılmıştır (74/1).

Cebrail, Rûh-ı kuds, şâh-ı melek, Cibrîl-i emîn, Rûh-ı emîn gibi isimlerle anılır.

Cebrail ve Hz. İsa'nın bir arada bulunması önemlidir (300/15, 339):

³⁸⁴ Öncede, sonrada; görünen, gizli olan her şeyde O olduğundan eşyada tecelli eden O'ndan başkası değildir.

³⁸⁵ Allâh dışında her şeyi terk et ve O'nun varlığını apaçık gör. Mekânsızlığın ötesi gerçek bir yerdir, senin yüce makamın oradadır.

³⁸⁶ Masıva bir buzdur, Allâh'ın sevgisi ise güneş. Gönlül ateşi, o buzu eritir.

³⁸⁷ Ahmed diye isimlendirilmişken sonunda insanoğluna isimleri öğreten oldum.

Öl diril Muhyî gibi bul Rûh-ı kıudsiden hayât
Tâ olasin zindegî-bahş-ı dil-i 'İsî-şî'âr (66/5)

Ey Mesîh-enfâs cân yâbed hayât ez-la'l-i tü
Rûh-ı kıudsi hem büved nuḡ-ı tü muhyî-i revân³⁸⁸ (261/11)

Muhyî'nin methettiği kişi Kuran okuduğu sırada melekler de gökyüzünde Nûr ayetini okur:

Kaçan 'aşr okısa kürside ol hür
Melek 'arş üzre okur âyet-i Nûr³⁸⁹ (74/1)

Cebrail genellikle 'ruh' sözcüğü ile birlikte anılır. Muhyî, Cebrail'e benzeyip ruh olduğundan beri cihanın ve canın canı olmuştur:

Revânveş çünkü Rûhü'l-kuds geçtem
Cihân-ı cân ü cân-ı cân şüdem men³⁹⁰ (177/3)

Emr-i Rabb'i hâlkda Rûhü'l-kudüsveş bilmedi
Cân virüp dilden revân cânânla cân olmayan (188/4)

Muhyî, Kadı Hasan Bey için dua ettiğinde Cebrail Sidre'den ona 'âmin' diyecektir:

Muhyiyâ vâktest tâ destet ber ârî ber-du'â
Tâ ki âminî küned ez-Sidre Cibrîl-i emîn³⁹¹ (278/30)

Muhyî, Hasan Paşa övgüsünde, Paşa'nın kendisine yardım ettiği takdirde Rıdvân'ın ona cennet kapılarını açacağını söyler:

Bu kapudan bize bir fetih-i bâb it
Ki açâ bâğ-ı huldı saḡa Rıdvân (275/38)

İsrafil, maḡşer günü sura üfleyerek insanları topraktan çıkaracaktır:

Demîd ez-dem-i ü sebze çün zi-şür-ı Sirâfil
Birün künen ser ez-hâk merdümân dem-i maḡşer³⁹² (285/2)

³⁸⁸ Ey İsa nefesli, hayat senin lalinden [dudağından] can bulur. Cebrail de senin sözünle ruhları diriltlen olur.

³⁸⁹ Nûr suresinin 'Allâh, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nurdur. Allâh dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allâh insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allâh her şeyi bilir.' anlamındaki 35. ayeti, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 349.

³⁹⁰ Ruh gibi akıp giden Cebrail olduğumdan beri canın cihanı ve canın canı oldum.

³⁹¹ Ey Muhyî, Cebrail'in Sidre'den 'âmin' demesi için elini duaya kaldırmanın tam vaktidir.

³⁹² İnsanlar, onun nefesinden bir az olsun kokladıklarında İsrafil sura üflüyocasına başlarını topraktan çıkarırlar.

2.2.1.3. Peygamberler

Muhyî'nin şiirlerinde yer alan bir diğer dinî unsur, Allâh tarafından seçilen ve onun emirlerini kullarına bildirmekle görevli olan peygamberlerdir. Onlar insanlar için birer rehberdir, insanlar da onlar sayesinde başkalarını doğru yola sevk eder:

Enbiyâ tâ reh-nümâ-yı mâ şüdüdü
Ġayr-râ geştîm mâ hem reh-nümâ³⁹³ (1045/V)

Muhyî *Divan*'da, Hz. Muhammed, Hz. İsâ, Hz. Eyüb, Hz. İbrâhîm, Hz. Yûsuf, Hz. Yakûb, Hz. Süleymân, Hz. Âdem, Hz. Mûsâ, Hz. Cîrcîs, Hz. Nûh, Hz. Şît, Hz. Dâvûd, Hz. İsmâîl, Hz. Lokman, Hz. Hızır ile ilgili telmihlerde bulunur. *Divan*'da en çok zikredilen peygamberler Hz. Muhammed, Hz. Yûsuf ve Hz. İsâ'dır.

Son peygamber olan **Hz. Muhammed**, yaratılışın efendisi, peygamberlerin övüncü, evliyanın yardımcısıdır. Ahmed, Mahmûd, Tâhâ, Mustafa, Yâsin ve Nûn onun isimleridir (2/2). Güneş ve ay parlaklığını ondan alır (2/3). Dünyadaki tüm zerreler onun zatından ortaya çıkmıştır (2/4). Onun aşkıyla ölen kişi ebedî hayatı bulmuştur (2/5). O, Hz. Âdem'in evlatlarının efendisidir. İlk yaratılan varlık, son peygamberdir; âlemlere rahmettir (145/4). Allâh'ın isimlerinin hazinesidir (259/1), O kâinatın merkezidir (259/2), âlemler onun için yaratılmıştır:

Seyyid-i kevneyn fahr-i enbiyâ
Ĥvâce-i 'âlem mu'în-i evliyâ³⁹⁴ (2/1)

Es-selâm ey seyyid-i evlâd-ı Âdem es-selâm
Es-selâm ey câmi'-i efrâd-ı 'âlem es-selâm (145/1)

Es-selâm ey aqdem-i eşyâ vü hâtem es-selâm
Es-selâm ey kibriyâ-yı Ĥaqq'a mahrem es-selâm (145/2)

Selâmun 'aleyk ey nebiyye'l-verâ
Selâmun 'aleyk ey şefî'a'l-ümem³⁹⁵ (146/4)

Ey emîn-i kenz-i esmâ v'ey şifâta ân ü şân
Enbiyânun serveri mir'ât-ı zât-ı Müste'ân (259/1)

Ĥuṭb-ı 'âlem ġavş-ı âdem merkez-i devr-i kıdem
Dâyir-i sâwir-maḳâmât u muḥîṭ-i ĩn ü ân (259/2)

Aşfiyâya râh-bersin evliyâyâ piş-rev
Enbiyâyâ müfteḥarsın ḥaḳ söze yoḳdur gümân (259/3)

³⁹³ Peygamberler bizim rehberimiz olduklarından biz de başkalarına yol gösteririz.

³⁹⁴ İki âlemin efendisi, peygamberlerin övüncü, âlemin yol göstericisi, velilerin yardımcısı...

³⁹⁵ Ey ötelere peygamberi ve ümmetin şifa vereni sana selam olsun.

Zāhir ü bâṭın kilīdi dest-i emrūnde rehīn
Kenz-i maḥfī ḥāzinisin saḡa zāhir kün fe-kān (259/18)

H.z. İ̇sâ, nefesiyle ölüleri diriltmesi (66/5, 164/1, 165/1), bebekken konuşması münasebetiyle zikredilir:

Lebüṡsüz ḥaste-dil oldı çü Muḥyī eyle tīmārī
Mesīḥ'āsā efendüm bir nefes gel ya'nī güftār it (26/5)

Ḳadri 'ālī ola 'İsī' veş olup zinde-revān
Muḥyiyā ḡalb-i eḥibbāyı kim iḥyā eyler (76/6)

Nuṡkı ol 'İsī-i rūḡ-efzānuḡ
Muḥyiyā mürde-dile cān geldi (237/7)

H.z. Eyüb, hastalığı münasebetiyle zikredilir:

Be-ḡāl-i Muḥyī-i dil-ḥaste luṡf kün raḡmī
Ki derd ü miḡnet-i Eyyüb ḡasb-i ḡāl büved³⁹⁶ (48/6)

H.z. İbrāḡḡm, H.z. İsmâil'i kurban etmesi, cömertliğı ve ateşle atılmasıyla zikredilir:

Ḳuluḡ ḡurbānlıḡa cānlar virürken
Gel İbrāḡḡm'üm itme cānı meḡcür (74/2)

Ḥalīlüm ḡvān-ı iḡsānuḡ cihānda
Taḡallül ḡıldı cāna miḡl-i ḡalcān (275/14)

Tüyī ki nār-ı Ḥalīl ez-tü geşṡ süsen ü nesrīn
Tüyī ki ez-eşer-i tü demīde lāle zi-āzer³⁹⁷ (285/11)

H.z. İsmâil, kurban edileceğı sırada gökyüzünden koç indirilmesiyle zikredilir:

Yolında olana çün cān virür Ḥaḡ ey ḡayāt-efzā
Anuḡcün irdi İsmā'īl'e Ḥaḡ'dan zebḡ-i bī-inzār (272/22)

H.z. Yūsuf, güzelliğı, pazarda satılması, Mısır azizi olması (243/4), kuyuya atılması; babasına kurt tarafından yendiğinin söylenmesi (258/22), Mısır'ı kalkındırması (305/16) yönleriyle işlenir:

Mālik-i 'izzet-i kemāl-i kelām
Yūsuf-ı ḡüsnini Mıḡır'da şatar (78/4)

Taḡt-ı 'izzet māliki olmaz şehā Yūsuf-şıfat
Mıḡır-ı dilde sen 'azīze bende-fermān olmayan (188/2)

Şatdı Yūsuf gibi bāzāra girüp ḡüsnini līk
Çeşm-i Ya'ḡüb ile ol yine ḡarīdār oldı (247/2)

³⁹⁶ Gönlü hasta Muḡyī'nin haline biraz acı. Çünkü H.z. Eyüp'ün dert ve sıkıntısı, görüşüp dertleşmedir.

³⁹⁷ H.z. İbrahim'in ateşinin süsen ve nesrin olmasının sebebi sensin. Lale, senin tesirinle ateşten bitmiştir.

Gūra çünkim MıŖr'da defn itdiler anı hemān
Ŗanki yidi Yūsuf-ı Ya'kūb'ı Ken'an içre zīb (572/4)

Hz. Yakūb, Hz. Yūsuf'un üzüntüsüyle gözlerinin kör olması (247/2), oğlunun gömleğini yüzüne sürünce gözlerinin açılması münasebetiyle anılır:

Ĥaberūñ MıŖr'a geldi Ya'kūb'a
Yūsuf'uy irdi Ŗanki pīreheni (288/18)

Evvelā kim ki feraħla ola ĥandān āħir
Beyt-i aħzānda Ya'kūb'veŖ olur giryān (590/2)

Hz. Süleymān, karınca ve hüdhüd ile olan konuşması (289/15), yüzüğünü Ŗeytanın çalması (289/20), mülkünün çokluğu (905/1) ile zikredilir:

Hem-dem olmağa Süleymānlar ile
Ĥāk-i pāyında anuñ mūr gerek (126/5)

Dīve virme ĥātem-i la'lüñde olan sırruñı
Hüdhüd-i cān muntazırdur ey Süleymān-ı zamān (197/5)

Hz. Âdem, yaratılıŖı(228/5), kendisine tüm isimlerin öğretilmiŖ olması; temizliğı ve küçük oğlu Hz. Ŗit münasebetiyle zikredilir:

Müsemmā būdeem der-Aħmed āħir
Be-Âdem 'alleme'l-esmā Ŗüdem men³⁹⁸ (173/4)

Âdem-Ŗafī nümüdem der-ŖiŖ rü güŖüdem
Der-baħr-i Nūħ büdem طُوبَى لِمَنْ رَأَى ³⁹⁹ (227/11)

Hz. Mūsâ, Tur Dağı'nda Allāh'la konuşması, Firavun'la olan mücadelesi, esasının ejdere dönüŖmesi (258/23) ve yed-i beyzası ile anılır:

Mücellā rüyuyā meclā olan añlar kemālile
Rumüz-ı Ťūr u Mūsâ'yı ĥıĥābından cevābından (183/2)

Emrūñi ĥanda revān itseñ olur nāfiz-i ĥükm
Yed-i beyzāsını izħār ider Ŗan Mūsâ (273/11)

Hz. Hızır, darda kalana yetişmesi (185/3), Hz. Mūsâ ile olan serüveni (258/23), ölümsüzlük suyu (272/18), karanlıklar ülkesine olan yolculuğı ile zikredilir:

Ťoğrılıp Ŗağa gelür rāst hemān Ĥızır nebī
İstikāmet çü te'emülle vaĥārile ola (273/45)

Nūr-ı 'adlūñ ref' idelden zulmet-i zulmi n'ola
İtse ger āb-ı ĥayāta Ĥızır-ı ma'nā reh-berī (289/11)

³⁹⁸ Ahmed diye isimlendirilmiŖken sonunda insanoğluna isimleri öğreten oldum.

³⁹⁹ Temiz Âdem gibi göründüm, Ŗit'te yüz gösterdim, Nūħ'un denizinde bulundum, 'Mutluluk beni görenindir.'

Müyuḡ altında ḡaṡ-ı la'lüḡ görenler didiler
Zulmet içre Ḥızır olur āb-ı ḡayātuḡ reh-beri (289/27)

Hız. İsa'dan sonra yaşamış, salih bir kimse olan **Hız. Circis**, ağaç kavuḡunda testere ile kesilerek öldürülmesiyle anılır:

Kākülden olmaya vā bu pençe şāneāsā
Circis'veş raḡībā biḡ kerre biçse erre (206/2)

Hız. Nūh, ömrünün uzunluḡu, tufan felaketi (227/11, 746/4), ve gemisinin Cudi Daḡı'na oturması (265/16) ile ilgili olarak anılır:

Dem-ā-dem merdüm-i çeşmüḡ ziyād olmaḡdadur yaşı
Ḥalāş olmaḡa Nūh 'ömri gerek 'ummāndan ṡaşra (208/5)

Nūh 'ömrin bula cihān ḡalkı
Her biri biḡ yaşaya bā-tevḡīr (654/2)

Dest der-dāmen-i Ḥaydar zen endīşe me-kün
Her ki bā-Nūh nişined çi ḡam ez-ṡūfānest⁴⁰⁰ (854/6)

Hız. Ādem'in küçük oḡlu olan **Hız. Şit**, babası münasebetiyle telmih edilir:

Ādem-şafī nümüdem der-Şiṡ rü ḡüşüdem
Der-baḡr-i Nūh būdem طوبى لمن رانى⁴⁰¹ (227/11)

Hız. Dāvūd, kendisine verilen Zebur ve sesinin güzelliḡi ile telmih edilir:

Zebūr-ı ma'nevī biş'nev zi-Dāvūd-ı ḡaḡāyık-ḡū
Ki ez-şūr-ı şuver tā neş'neved ḡüş-ı tü ḡiç āvā⁴⁰² (258/24)

Hız. Lokman, hikmet bilmesiyle:

Mizāc-ı Mıṡr'ı bir ḡikmetle ḡoş ḡıl
Ki aḡkāmile sensin aḡa Loḡmān (275/29)

2.2.1.4. Ehl-i Beyt ve Sahabeler

Hız. Muhammed, kızı Hız. Fātıma, damadı Hız. Alī ve torunları Hız. Hasan ile Hız. Hüseyin'in bulunduḡu aileyi ifade etmek için kullanılan ehl-i beyt, Muḡyî *Divan*'ında 'evlād-ı 'Alī' (319) ve 'āl-i 'Alī' şeklinde yer alır:

Zi-faṡl u luṡf u vefā vü 'aṡā-yı ḡy'ış ū-rā
Be-ḡaḡḡ-ı āl-i 'Alī der resān be-rütbe-i 'āl⁴⁰³ (268/39)

⁴⁰⁰ Haydar'in eteḡine yapış ve endişe etme. Nūh'la oturan kişinin tufanla ne derdi olur.

⁴⁰¹ Temiz Ādem gibi göründüm, Şit'te yüz gösterdim, Nūh'un denizinde bulundum, 'Mutluluk beni görenindir.'

⁴⁰² Hakikatleri söyleyen Davut'tan manevî Zebur'u dinle. Çünkü suretlerin suru sebebiyle kulaḡın başka bir ses duymayacak.

⁴⁰³ Bir önceki beyitle birlikte: Ey Allāhım, Hız. Mustafa'nın mübarek gönülleri, canları ve ruhları için katil günündeki emir ve şehitlerin şahının şanı için; Ali'nin ailesi hakkı için, kendi faziletin, cömertliḡin, vefan ve iyiliḡinle onu en yüksek rütbeye ulaştır.

Muhyî, düştüğü bir tarih mısraında Hz. Fâtıma'nın ismini zikreder:

Mirşad-ı Fâtıma binti Aḥmed⁴⁰⁴ (529)

Ahmed-i Hayâlî'nin oğullarının sünneti için yazdığı manzumede Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e telmihte bulunur:

Oldı şübbân-ı cinân-ı dil Hüseyn'ile Ḥasan
Gülşenî bağını rüşen eylediler bî-gümân (264/5)

Divan'da Hz. Alî cesareti, yiğitliği, heybeti, ehl-i beyte mensup olması, atı Düldül, kölesi Kanber ile ilgili olarak işlenir:

Ġam-ı vehmden dili 'Alî'lik idüp
Müncelî olsa kırtarur olsa (225/5)

Kerrâr-ı Aḥmed'em men der-karzâr-ı düşmen
Rühem güzeşte ez-ten طُوبَى لِمَنْ رَأَى 405 (227/12)

Be-'ilm ü ḥilm ü şehâvet çü Ḥaydarî vü sezed ger
Be-pîş-i Düldül-'azamet şevem çü çâker ü Kanber⁴⁰⁶ (285/37)

Bulmadı kâfir-şıfat münker hiç imândan eşer
Sen 'Alî'nüñ heybeti ger virmeye aña emân (264/4)

Dört halifeden biri olan Hz. Ebûbekir sadakati ve Allâh'ın isimlerini; Hz. Osmân Kuran'ı temsil eder. Dört halife, şeriat seccadesinin dört direğidir:

Men ki ez-şıdk şüdem bende-i tü
Hemçü Şıddîk be-dânem aşdağ⁴⁰⁷ (121/4)

Oldı tâ Bû Bekr ü 'Osmân ol cinânüñ gülleri
Biri esmâyı 'ayân eyler biri Kur'an beyân (264/8)

Çehâr yâr ki seccâde-i şerî'at-râ
Çehâr rükn çü evtâd geşteend medâr (301/7)

Muhyî, Hz. Muaviye ile oğlu Yezid arasında, dost ve düşman gibi bir fark olduğunu söyler. Ona göre Yezid düşman Hz. Muaviye ise dosttur:

Keşî ki farq ne-kerde miyâne-i tü vü ḥaşm
Ne-kerde farq yakîn Bâ Yezîd-râ zi-Yezîd⁴⁰⁸ (279/15)

Muhyî, bir kasidesinde Nûh Efendi'nin soyunun Cabir bin Abdullâh'tan geldiğini söyler:

⁴⁰⁴ Hz. Muhammed'in kızı Fatıma'nın bakış yeri.

⁴⁰⁵ Ben, düşmanın savaş alanında, ruhu canını terk eden Ahmed'in Ali'siyim. 'Mutluluk beni görenindir.'

⁴⁰⁶ Sen, cömertlik, yumuşaklık ve ilimde Hz. Ali gibisin. Ben de büyüklük Düldül'ü önünde köle ve Kanber olurum.

⁴⁰⁷ Sadakatte Sıddık gibi senin kölen olan ben, en doğrusunu bilirim.

⁴⁰⁸ Düşmanla senin aranda fark göremeyen kişi Bayezit'le Yezit arasındaki farkı da tam anlamıyla bilemez.

Be-nām-ı Aḥmed-i muḥtār der-cihān meşhūr
Çü cedd-i ḥazret-i ū būde Cābir-i enşār⁴⁰⁹ (301/11)

Muhyî, rüyasını anlattığı bir şiirde kulağına hoş bir zikir geldiğini sonradan bunun Hz. Bilâl-i Habeşî'ye ait olduğunu öğrendiğini söyler:

Şordum anı Bilâl'dür didiler
Şavtı def-i melâldür didiler (967/33)

Muhyî, aşağıdaki beyitte Ebû Derdâ'dan bahseder:

Dilî-râ k'ez-مرضتُ kurb yâbed şüd 'ıyâdet farz
Ki derdeş bî-devâ üftâd hemçün derd-i Bû Derdâ⁴¹⁰ (258/25)

2.2.1.5. Âyetler

Klasik Türk edebiyatı, İslam dininin şemsiyesi altında ortaya çıkmış ve gelişmiş bir edebiyattır. Bu sebeple onun temel kaynakları arasında İslam dini, onun altında ise âyet ve hadisler bulunur. Klasik Türk edebiyatı şairleri doğadan insana, hayattan ölüme kadar ele aldıkları her konuyu daha etkili anlatabilmek, inandırıcılığı artırmak maksatlarıyla âyet ve hadislerden yararlanmışlardır.

Mutasavvıf bir şair olan Muhyî de şiirlerindeki düşüncelerini desteklemek, sözünü etkili kılmak amaçlarıyla şiirlerinde âyet ve hadislere yer vermiştir. Bu durumu,

Sözlerümde naḥl-i cennet berleri vardur benüm
Buldı âyât ü eḥâdişile tâ neşv ü nemâ (269/37)

beytiyle ifade eder. Muhyî âyetleri lafzen, mealen; tam ve nakıs olarak iktibas etmiştir. Bazen de sadece surenin ismini vermiştir.⁴¹¹ Şu örneklerde ayetlerden tam mana çıkarılabildiği için tam iktibas bulunmaktadır:

نفخت فيه من روحى⁴¹² deminden
Tehî olduḡsa ney-zenden ḥaber vir (94/4)

Muhyiyâ mâ şüdüim ḥay der-mey
Ve⁴¹³ مِنَ الْمَاءِ كُلِّ شَيْءٍ حَيٍّ (226/1)

Aşağıdaki örneklerde ise ayetlerden parçalar verilerek nakıs iktibas yapılmıştır:

⁴⁰⁹ O, seçilmiş Ahmed ismiyle dünyada meşhur olmuştur. O saygın kişinin soyu, ensardan Cābir'dir.

⁴¹⁰ 'Mariztü'ye yaklaşan dili ziyaret etmek farz olur. Çünkü onun derdi Ebû Derdâ'nunki gibi dermansız olmuştur.

⁴¹¹ İktibas terimleri ve açıklamaları için bkz. Reyhan Keleş, *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları*, Kitabevi, İstanbul 2016, s. 28-33.

⁴¹² Hicr suresinin 'Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın!' mealindeki 29. ayetinin '... ona ruhumdan üflediğim zaman...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, (Hız. Hayrettin Karaman vd.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993, s. 262.

⁴¹³ 'Ey Muhyî, biz '...her canlı şeyi sudan yarattığımızı...' ayetinin anlattığı gibi şarapla hayat bulduk.' Enbiyâ suresinin 'İnkâr edenler, göklerle yer bitişik bir halde iken bizim, onları birbirinden kopardığımızı ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı görüp düşünmediler mi? Yine de inanmazlar mı?' mealindeki 30. ayetinin '...her canlı şeyi sudan yarattığımızı...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 323.

Bâz 'arz-ı cemâl ü güften-i لَنْ⁴¹⁴
Heme keşf-i ruh u niķāb-ı menest⁴¹⁵ (20/6)

⁴¹⁶ظَاهِرِ الْإِنَّمِ cenābı buḡa vācibdi velī
'Adem-i üzñ o devletden olupdur ḡāyil (141/5)

Belī gūyem belā-rā der-السُّتُ⁴¹⁷
Bilā-maḡv āmedem illā şüdem men⁴¹⁸ (173/2)

Dilī-rā k'ez-مَرَضْتُ⁴¹⁹ ḡurb yābed şüdü 'iyādet farz
Ki derdeş bi-devā üftād hemçün derd-i Bū Derdā⁴²⁰ (258/25)

Feth-i ḡurb eyledüḡün ⁴²¹نَصْرٍ مِنَ اللَّهِ oldu
Mü'minine bu beşāret n'ola olsa nāşır (260/16)

Zevāle irmeye rüyün diyü du'ā iderin
Mehile mihr bilür ⁴²²بِالْغَدُوِّ وَالْأَصْنَالِ (268/36)

Mehile mihr ola dā'ī bi-subḡi'l-'izzü ve'l-āşāl
Dem-i müstaḡfirin dāyim du'ālar ide ⁴²³بِالْأَسْحَارِ (272/20)

Cārına luḡf ide cārī vü mesākīne daḡı
Vālideynile yetāmā daḡı hem ذِي الْقُرْبَى ⁴²⁴ (273/27)

Muhyî, bazı âyetleri vezne uydurmak amacıyla deḡiştirmiştir. Bu tip iktibaslar, manada deḡişme olmadığı sürece dinen mazur görülmüştür. Enfāl suresi 33. âyet “انت كان فيهم وما كان” şeklidir Muhyî, ise âyeti aşıḡıdaki şekilde deḡiştirmiştir:

Vücūduḡ Mışr'a evvelden 'aḡādur
Ki oldu ⁴²⁵أَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ (275/28)

⁴¹⁴ A'raf suresinin 'Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca “Rabbim! Bana (kendini) göster, seni göreyim!” dedi. (Rabbi): “Sen beni asla göremezsin. Fakat şu daḡa bak, eḡer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin.” buyurdu. Rabbi o daḡa tecelli etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.’ mealindeki 143. ayetinin ‘Sen beni asla göremezsin.’ kısmı, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 166.

⁴¹⁵ Yine, yüz göstermek ve ‘sen beni asla göremezsin’ demek, [bunların] hepsi benim yanak göstermem ve örtümdür.
⁴¹⁶ En'âm suresinin ‘Günahın açığına da gizlisini de bırakın! Çünkü günah işleyenler, yaptıklarının cezasını mutlaka çekeceklerdir.’ mealindeki 120. ayetinin ‘Günahın açığına da...’ kısmı, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 142.

⁴¹⁷ A'raf suresinin ‘Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine Şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz deḡil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk olduk, dediler.’ anlamındaki 172. ayetinin ‘Ben deḡil miyim?’ kısmı, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 172.

⁴¹⁸ ‘Elest meclisinde ‘evet’ derim. Yok olmadan geldim, muhakkak oldum.’

⁴¹⁹ Şuarâ suresinin ‘Hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur.’ mealindeki 80. ayetinin ‘...hastalandığım...’ kısmı, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 369.

⁴²⁰ ‘Mariztü’ye yaklaşan dili ziyaret etmek farz olur. Çünkü onun derdi Ebû Derdâ'ninki gibi dermansız olmuştur.

⁴²¹ Saf suresinin ‘Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allâh'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.’ mealindeki 13. ayetinin ‘...Allâh'tan yardım...’ kısmı, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 551.

⁴²² ‘...sabah akşam...’ Nûr suresi 36. Ayet, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 353; Ra'd suresi 15. ayet, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 250.

⁴²³ Âl-i İmrân suresinin ‘Sabreden, dürüst olan, huzurda boyun büken, hayra harcayan ve seher vaktinde Allâh'tan baḡış dileyenler (çindir).’ mealindeki 17. ayetinin ‘...seher vaktinde...’ kısmı, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 51.

⁴²⁴ Nahl suresinin ‘Muhakkak ki Allâh, adaleti, iyiliḡi, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.’ mealindeki 90. Ayetinin ‘...akrabaya...’ kısmı, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 276.

Gice gündüz kulu Rabb'a irgürür
Maḥrem eyler **leyletü'l-isrâ**⁴²⁶-y1 'ışık (116/15)

Hicret idüp kendüden vaşl olagör anlara
K'oldı **ḥamīm-i caḥīm**⁴²⁷ fürḳati dervişlerüñ (122/6)

Müsemma bûdeem der-Aḥmed āḥir
Be-âdem '**alleme'l-esmâ**⁴²⁸ şüdem men⁴²⁹ (173/4)

Tâ Ebu'n-nür'dan be-vech-i ḥasen
Nür-ber-nūr⁴³⁰ gösterür olsa (225/4)

Zâhir ü bâḥın kilîdi dest-i emründe rehîn
Kenz-i maḥfî ḥâzinisin sarja zâhir **kün fe-kân**⁴³¹ (259/18)

Muhyî bazı beyitlerde âyetlere manen atıf yapmıştır. Aşağıdaki örnekte Ahzab suresi 72. ayetteki 'insanın emaneti yüklenmesi'ne atıf vardır:

Zemîn ü âsmân 'aciz şüd ammâ
Şüd insân ḥâmil-i bâr-ı maḥabbet⁴³² (21/4)

Muhyî, bazı beyitlerde âyetlerden iktibas yapmamış, sure ya da âyetlerin isimlerini anmıştır:

Kaçan 'aşr okısa kürsîde ol ḥür
Melek 'arş üzre okur **âyet-i Nür**⁴³³ (74/1)

Her dem irişe nuşratına **Feth sûresi**⁴³⁴
İki cihânda vire aña maḥlabın Ḥudâ (290/17)

⁴²⁵ Enfâl suresinin 'Halbuki sen onların içinde iken Allâh, onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfiret dilerlerken de Allâh onlara azap edici değildir.' mealindeki 33. ayetinin '...sen onların içinde iken değildir...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 179.

⁴²⁶ İsrâ suresi, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 281.

⁴²⁷ Duhân suresi 46-48. ayetler, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 497.

⁴²⁸ Bakara suresinin 'Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.' mealindeki 31. ayetinin '...isimleri, öğretti.' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 5.

⁴²⁹ Ahmed diye isimlendirilmişken sonunda insanoğluna isimleri öğreten oldum.

⁴³⁰ Nur suresinin 'Allâh, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nurdur. Allâh dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allâh insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allâh her şeyi bilir.' anlamındaki 35. ayetinin '(Bu,) nûr üstüne nurdur.' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 353.

⁴³¹ 'Ol! der, o da hemen olur.' Bakara 117, Enâm 73, Nahl 40, Yasin 82, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 17, 135, 270, 444.

⁴³² 'Yer ve gök bile aciz kalmışken, aşk yükünü taşıyan, insan oldu.' Bu beyitte Ahzab suresinin 'Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.' mealindeki 72. ayetine gönderme vardır. *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 426.

⁴³³ Nûr suresinin 'Allâh, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nurdur. Allâh dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allâh insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allâh her şeyi bilir.' anlamındaki 35. ayeti, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 349.

⁴³⁴ Feth suresi, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 510.

Ola her dem ziyāde ‘adl [ü] dāduḡ
Be-ḡaḡḡ-ı sūre-i Yāsīn ü Raḡmān⁴³⁵ (305/6)

Dāyīm iriṡe nuṡratuḡa **Feth sūresi**⁴³⁶
ḡaṡmuḡa her dem ine senüḡ **āyet-i ‘ikāb**⁴³⁷(306/58)

Faḡd-ı ma‘nā be-güṡā mihr nümā
Bāz dih tā dehedet **Rabb-i felak**⁴³⁸ (121/10)

Muhyî, âyetleri tarih düşürmek için de kullanmıştır. Aşağıdaki örneklerin ilkinde Bakara suresi 255. âyeti h. 975 tarihini, ikincisinde ise A’râf suresi 46. âyeti h. 1006 tarihini vermek için kullanmıştır:

⁴³⁹ ما بين ايديهم و ما خلفهم (509)

⁴⁴⁰ و نادوا اصحاب الجنة ان سلام (733)

Aşağıdaki örnekte ise Zâriyat suresi 58. âyetten manen alınan, halk arasında deḡişerek vecizeleşmiş bir söz iktibas edilmiştir:

Gerçi ⁴⁴¹ الرزق على الله oldı
Ġayrıdan ḡalibi güm-rāh oldı (1036/4)

2.2.1.6. Hadisler

Klasik Türk şiirinin temel dinî kaynaklarından biri de Hz. Muhammed’in sözleri olan hadislerdir. Şairler, âyetlerde olduḡu gibi söze etkileyicilik katmak, inandırıcılığı artırmak, düşüncelerini desteklemek amacıyla hadislerden yararlanırlar. Muhyî de şiirlerinde hadislere yer vermiştir. Ancak Muhyî, hadisleri âyetlerden daha az kullanmıştır. Hadisler bazen lafzen bazen de manen iktibas edilmiştir. İktibaslar tam ve nakıs olarak yapılmıştır. Aşağıdaki örneklerde tam iktibas vardır:

⁴³⁵ Yāsīn suresi, *Kur’ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 439; Raḡmān suresi, *Kur’ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 530.

⁴³⁶ Feth suresi, *Kur’ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 510.

⁴³⁷ ‘ikāb’ ifadesi Kur’ân’da 19 yerde geçmektedir: Bakara suresi 211-196. âyetler, Âl-i İmrân suresi 11. âyet, Fussilet suresi 43. âyet, A’râf suresi 167. âyet, Mü’min suresi 3-5-22. âyetler, Enfâl suresi 25-52-48. âyetler, Sād suresi 14. âyet, Mâide suresi 2-98. âyetler, Ra’d suresi 6-32. âyetler, Haşr suresi 4-7. âyetler, En’âm suresi 165. âyet.

⁴³⁸ ‘Sabahın Rabbi’nin sana ihsan etmesi için, anlaman yokluk yüzünü aç ve güneşini göster ve (bize) tekrar ver.’ Felak suresi 1. ayet, *Kur’ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 604.

⁴³⁹ Bakara suresinin ‘Allāh, O’ndan başka tanrı yoktur; O hayydir, kayyümdür. Kendisine ne uyku gelir ne de uyuklama. Göklerde ve yerdekilerin hepsi O’nundur. İzni olmadan O’nun katında kim şefaât edebilir? O, kullarının yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. (O’na hiçbir şey gizli kalmaz.) O’nun bildiklerinin dışında insanlar O’nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler. O’nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır, onları koruyup gözetmek kendisine zor gelmez. O, yücedir, büyüktür.’ mealindeki 255. ayetinin ‘O, kullarının yaptıklarını ve yapacaklarını...’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 41.

⁴⁴⁰ A’râf suresinin ‘İki taraf (cennetlikler ve cehennemlikler) arasında bir perde ve A’râf üzerinde de herkesi simalarından tanıyan adamlar vardır ki, bunlar henüz cennete giremedikleri halde (girmeyi) umarak cennet ehline “Selam size!” diye seslenirler.’ mealindeki 46. ayetinin ‘...cennet ehline: ‘Selām size!’ diye seslenirler.’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 155.

⁴⁴¹ ‘Rızık Allāh’ın üzerindedir.’ Bu söz Zariyat suresinin ‘Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allāh’tır.’ mealindeki 58. ayetinden mülhemdir: *Kur’ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 522.

Hicrde vaşl-ı miyân uman helāk olsun didüñ
İrmez el aña velî الْخَيْرُ الْأَمْرُ فِي الْوَسَطِ 442 (112/3)

Ṭübā-yı bî-nişānî der-ğayb çün nişānî
Güyî zi-cân derānî طُوبَى لِمَنْ رَأَى نِيْشَانِي 443 (227/1)

Rızq-ı şürî maṭbah-ı sūruḡdan olur münkasım
Tā أَهْلِيْ عِنْدَ رَبِّيْ 444 ehlin'olduñ mihmān (264/14)

Şu örneklerde ise nakıs iktibas bulunmaktadır:

Bāl ü per āncā be-sūzed ber-per ez-bāl-i ḡayāl
445 هِوَانِ كِي وَرَاءَ پَرِّ بَالِي دِغِرِيسْت 446 (19/3)

Ḥvān-ı 447 أُيْتُ virür çünki ġidā anlara
Ḥalk-ı cihāna yiter ni'meti dervîşlerüñ (122/9)

Zāhir ü bāṭın kilīdi dest-i emrūñde rehīn
Kenz-i maḥfi 448 ḡazinisın saña zāhir kün fe-kān 449 (259/18)

Aşağıdaki beyitlerde ise hadis iktibasları manen yapılmıştır. İlk örnekte 'Ölmeden önce ölünüz.', ikincisinde 'Bir saat adalet bin yıl ibadetten hayırlıdır.', üçüncüsünde 'Vatan sevgisi imandandır.' hadisleri yer alır. Son beyitte ise komşuluk ve ebeveyn haklarına yönelik olan hadislere genel bir gönderme vardır:

Ölmedin öldüm 450 dirildüm cānla kıldum vedā'
'Asker-i ḡaṭ çün kemīn açdı çeküp kaşı keman (192/2)

Namāz u ḡacdan ise 'adl-i sâ'at efdaldür 451
Ki cümle 'āleme 'adlile irişür evṭār (266/12)

N'ola mışr-ı dile nüzül itseñ
Mü'min olan sever şehā vaṭanı 452 (288/2)

442 'İşlerin hayrı orta kararda olmasındadır.' İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, Mektebetü'l-Kudsi, Dimeşk 1351, C 1, s. 391.

443 'Adeta izi olmayan Tuba ağacısın, bilinmezlikten bir işaretsin, sanki canı yırtıyorsun.' 'Mutluluk beni görenindir.' hadisi için bkz. İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, C 2, sayfa 48.

444 'Rabbimde konakladım.' *Mesnevî*'de hadis olduğu söylenen bu ifadenin kaynağına ulaşılamadı. Bkz. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, (Tercüme ve Şerh: A. Avni Konuk), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009, C XIII, s. 369.

445 'Sığmam.' Bu hadis farklı lafızlarla da kaydedilmiştir: İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, Mektebetü'l-Kudsi, Dimeşk 1351, C 2, s. 195.

446 Kol ve kanat gönüldeki hayallardan o kadar yandı. Sen, bir başka kol ve kanat olan 'lâ-yesa'nî' oku.

447 'Konakladım.' *Mesnevî*'de hadis olduğu söylenen bu ifadenin kaynağına ulaşılamadı. Bkz. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, C XIII, s. 369.

448 İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, C 2, s. 132.

449 'Ol! der, o da hemen oluverir.' Bakara 117, Enam 73, Nahl 40, Yasin 82, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 17, 135, 270, 444.

450 İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, C 2, s. 291.

451 İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, C 2, s. 58.

Ki Peyğam-ber buyurdu câr için pend
Meger mâder hûkûkı ola peyvend (970/11)

2.2.2. Tasavvuf

Muhyî'nin tasavvufî şahsiyetinden söz etmek için öncelikle aile büyüklerinin ve kendisinin içinde bulunduğu çevreye göz atmak gerekir. Muhyî'nin tasavvufa meyli ailesinden kendisine kalmış bir mirastır. Muhyî'nin dedesi Ebû Tâlib, Akkoyunlular döneminde etrafında ilmî ve tasavvufî bir halka oluşturmuş bir ticaret erbabıydı. Ebû Tâlib, Uzun Hasan'ın oğlu Halîl'in kötü yönetiminden kaçarak Kazvin'e yerleşir. Uzun Hasan, oğlunu uyarmak için İbrâhîm-i Gülşenî'yi kendisine gönderir. Ebû Tâlib ile İbrâhîm-i Gülşenî bu münasebetle görüşürler ve iyi ilişkiler kurarlar.⁴⁵³ Ebû Tâlib'in oğlu Fethullâh, babasının yolundan giderek İbrâhîm-i Gülşenî'ye bağlanır. Fethullâh, Edirne'ye geldiğinde Ubeydullâh-ı Ahrâr'ın halifelerinden Hâce Kâsım'ın meclislerine devam eder.⁴⁵⁴ İbrâhîm-i Gülşenî hakkında yapılan soruşturmada görev almak üzere İstanbul'a giden Fethullâh, burada Gülşenî ile görüşür ve Muhyî'yi manevi olarak ona teslim eder. Muhyî ile İbrâhîm-i Gülşenî arasındaki bağ böylece kurulur.⁴⁵⁵ Muhyî, Edirne'de kendisini Halvetî ve Nakşî bir ortamda bulur. Muhyî, Edirne, İstanbul ve Kahire'de tanışıp hizmetlerinde bulunduğu Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî suffileri *Reşehat Tercümesi*'nin başında tanıtır.⁴⁵⁶ Ahrârî şeyhlerinden Hâfız Muhammed-i Semerkandî, Muhammed-i Lâciverd-şûy, Baba Haydar, Hâce Îsâ-yı Buhârî, Şeyh Âhte ile İstanbul'da görüşür ve onların hizmetinde bulunur.⁴⁵⁷ Baba Haydar ise 'Validenin hizmetinde ol.' diyerek Muhyî'yi geri çevirir.⁴⁵⁸ Muhyî, Molla Câmî'nin yeğeni olan Mehmed Emîn ve Ahrârî şeyhi Abdullâh-ı Amâ-yı Semerkandî ile Kahire'de görüşür. Muhammed Emîn ile yakın bir ilişki içine girer.⁴⁵⁹ Muhyî'nin etkisinde kaldığı bir diğer isim, Kahire'de görüştüğü Yesevî şeyhi Emir Nûr Muhammed'dir.⁴⁶⁰ Muhyî,

⁴⁵² İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlû'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdisi ala Elsineti'n-Nâs*, C 1, s. 345.

⁴⁵³ Muhyî-i Gülşenî, *Bâleybelen*, s. 1.

⁴⁵⁴ Muhyî-i Gülşenî, *Bâleybelen*, s. 1.

⁴⁵⁵ Muhyî-i Gülşenî, *Bâleybelen*, s. 3.

⁴⁵⁶ Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 110-124.

⁴⁵⁷ Mustafa Koç, "16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri", s. 213-229.

⁴⁵⁸ Mustafa Koç, "16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri", s. 229.

⁴⁵⁹ Mustafa Koç, "16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri", s. 226.

⁴⁶⁰ Mustafa Koç, "16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri", s. 230.

Edirne’de tanıştığı Kübrevî şeyhi Abdüllatîf-i Câmî’ye intisap ederek ondan Kübrevî hilafeti alır.⁴⁶¹

Farklı tasavvufî cereyanları tanımış olan Muhyî, medrese eğitimi sırasında, görüşlerini ömür boyu benimseyeceği İbni Arabî’yi okur. Onun vahdet-i vücüt düşüncesini benimser ve şiirlerinde işler. Muhyî, şiirlerinde İbni Arabî’yi ve eserlerini anar:

Muhyiyâ çün *Fuşûş* şüd *Nefehât*
Der-*Fütûhât* keşf şüd *Leme’ât*⁴⁶² (16/5)

Be-Muhyî’-d-dîn bûdem der-*Fütûhât*
Be-Şadrü’-d-dîn hikmethâ şüdem men⁴⁶³ (173/6)

Hîç *Fütûhât*-ı Şeyh-i Ekber’veş
Kılmadı kimse bir dahı imlâ (889/1-2)

Meşnevî fıkıh u meşârıkla *Fuşûş*
Lem’a ile *Nefîha* hem buldı huşûş (1033/13)

Gülşenîlerle Mevlevîler arasında çok yakın bir bağ olduğu daha önce dile getirilmişti. Bu yakınlık sebebiyle Muhyî’yi tasavvufî olarak etkileyen bir diğer cereyan Mevlevîlik olmuştur. Muhyî şiirlerinde Mevlânâ’yı över, sema eder, Mevlevî ayinlerini işler:

Be-her taraf ki nihem gûş zikr-i hayr-ı tü güyend
Ez-ân hemîşe semâ’est kâr-ı bende-i aḥḳar⁴⁶⁴ (285/34)

Ey ehl-i ‘irfân eyleş semâ’ı
Olmaz kıyâsı şüretle ma’nây

Dergâh-ı Hâḳ’da ‘izz ü şerefle
Buldı vaḳârı ‘ışkıla rüsvây

Olmuşdı Mevlânâ ‘abd-i hâliş
Dirsem münâsib mevlâ-yı Mevlây

Her yirde Hâḳḳ’a eyle nazâr kim
Oldı münevver nûnıyla her-cây

Çün zevḳ u şevḳ ü vecd oldı bî-ḥad
Kıldı semâ’ı pîrile bernây

Pes oldı Muhyî biḳ başı târîḥ
Olsun mübârek cem’iyyet-i nây (655)

⁴⁶¹ Mustafa Koç, “16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri”, s. 218.

⁴⁶² Ey Muhyî, *Nefehât*, *Fuşûş* gibi oldu. *Lemeât*, *Fütûhât*’ta keşfedildi.

⁴⁶³ *Fütûhât*’ta Muhyiddîn’le yoldım, Sadreddîn’le hikmetler oldum.

⁴⁶⁴ Kulak verdiğim her yerde seni hayırla andıklarını duyunca bu değersiz kölenin işi sürekli sema etmek oldu.

Zikrini döne döne eyle beyân
Ki semâ'ından irişür tene cân (983/7)

Meşne'î fıkıh u meşarıkla *Fuşûş*
Lem'a ile *Nefîa* hem buldı huşûş (1033/13)

1553 yılında Kahire'ye giden Muhyî, burada Gülşenî postnişini Ahmed-i Hayâlî'nin meclislerine devam eder. Ancak daha önce Edirne'de Abdüllatîf-i Câmî'ye intisap ettiğinden Ahmed-i Hayâlî'ye bağlanmaktan çekinir. Bu esnada gördüğü bir rüya onu rahatlatır ve Hayâlî'ye bağlanır.⁴⁶⁵ Muhyî'nin bundan sonraki manevi gelişimi Kahire'de, şeyhi ve kayın babası Ahmed-i Hayâlî'nin etkisi altında devam eder. *Divan*'da manevi gelişimine bazı tarihler düşer. Bunlara, h. 988/ m.1581 yılında seyr-i sülükünü tamamladığını belirttiği şu kıta örnek verilebilir:

Nihâyet-i Sülük-i Faķîr Bu Leyletü'l-ķadrde Oldı

Bu keşf ü nakşâ Muhyî oldı târih
Yigirmi altısı mâh-ı şıyâmuş

Bu mezc-i zevķa Muhyî oldı târih
Yigirmi altısı mâh-ı şıyâmuş (595)

Muhyî'nin tasavvufî görüşleri şiiirlerinden hareketle başlıklar halinde aşağıda ele alınmıştır.

2.2.2.1. *Aşk - Âşık - Maşuk*

Aşk; müfrit muhabbet, aşırı sevgi; sevginin son mertebesi; sevginin insanı tam manasıyla hükmü altına alması; varlığın yaratılış sebebi, şeklinde tanımlanır.⁴⁶⁶ Bazılarına göre ise aşk, Allâh'tan bahsetmektir; kişi aşk ile Hakk'ın sırlarına vakıf olur ve âlem-i şehadete erişir.⁴⁶⁷ Muhyî'ye göre gerçek aşk, Allâh'a duyulandır. O, Allâh aşkı ile hayat bulur:

Zühhâd olur zinde riyâ vü vera'ıyla
Muhyî'yi nitekim ğam-ı 'ışkuş kılur ihyâ (1/5)

Aşk yoluna girmenin şartı, onu talep etmektir. Aşkla sessizliğe ulaşan kişi için ne makam ne de aşk kalmıştır, her şey yok olmuştur. Gönül, Allâh'ın aşkıyla mamur olur. O'nun dışındaki her şey harap olmaya sebeptir:

⁴⁶⁵ Muhyî-i Gülşenî, *Bâleybelen*, s. 27.

⁴⁶⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kalcı Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 48.

⁴⁶⁷ Seyyid Mustafa Rasim Efendi, *Tasavvuf Sözlüğü, İstulâhât-ı İnsân-ı Kâmil*, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 786.

Ṭaleb şüdü gerçi rāh-ı 'ışk-rā şart
Ṭama ammā ne-bāşed şart-ı ahrār⁴⁶⁸ (53/8)

Der-ḥālet-i bī-nevā'ī-i 'ışk
Nī 'ışk nümüd u nī maḳāmāt⁴⁶⁹ (15/2)

Çün şüdü ez-'ışk-ı ü 'imāret dil
Mā-sivā cümleten ḥarāb-ı menest⁴⁷⁰ (20/3)

Aşkın kölesi olan kişi her zaman özgürdür. Gönlünde Allâh aşkından gam taşıyan kişi daima sevinçlidir. Aşk çölünde susuz kalmayan kişi, hikmet pınarının temiz suyuna ulaşmış ona kanamaz. Aşk sarhoşu olmak isteyen kimse, gönül aynasını dünya bağlarından temizlemelidir:

Her ân ki bende-i 'ışkest dāyım āzādest
Dilî ki ğam zi-tü dāred hemîşe dil-şādest⁴⁷¹ (27)

Her ki der-bādiye-i 'ışk-ı tü 'atşān ne-şevēd
Feyz-i yenbū'-ı ḥikem n'āyed u reyyān ne-şevēd⁴⁷² (40/1)

Pāk iden jeng-i ta'alluḳdan gönjül āyīnesin
Mest-i 'ışk olur dilā cām-ı Sikender'den giçer (63/3)

Aşk hastalarının dertlerinin dermanı, düşkünlük, eziyet ve üzüntüden başka bir şey değildir. Aşk, akılla yan yana gelmez; akıl ehli aşka meyletmez:

Devā-yı derd-i bīmārān-ı 'ışket
Cüz ez-ḳahr u cefā vü ibtilā nīst⁴⁷³ (17/4)

'Akl ehli 'ışka hergiz gerçi ki māyil olmaz
Nūrına mihrüñ ammā bu zerre ḥāyil olmaz (96/1)

Muhyî, aşka 'evet' dediğinden beri beladadır. O, tüm isteklerini terk edip Allâh'a yönelmiştir. Aşkın gam parası sayesinde zengin olmuş, değerli ömrü kemale ermiştir:

'İşka belā diyeli oldı belā ğāyemüz
Terk-i murād itmişüz maḳşad-ı Ḥaḳ vāyemüz (99/1)

Naḳd-i ğam-ı 'ışkla mālîk-i dīnārvār
Şükr ki oldı tamām 'ömr-i girān-māyemüz (99/2)

Aşkta her zaman âşık yalvarmalıdır; sevgililer ise nazlanmalıdır. Ancak âşığın sürekli ağlayıp inlemesi uygun değildir. Leyla ve Mecnun'dan kasıt, âşık ve maşukun durumunu anlatmaktır:

⁴⁶⁸ Aşk yoluna girmenin şartı istektir. Açgözlülük özgür olanların şartı değildir.

⁴⁶⁹ Aşkın sessizlik halinde, ne aşk göründü ne de makamlar.

⁴⁷⁰ Gönül, O'nun aşkıyla yapıldığından beri O'nun dışındaki her şey bana harabe gibidir.

⁴⁷¹ Aşkın esiri olan her zaman özgürdür. Senden derdi olan kişi daima mutludur.

⁴⁷² Senin aşkının çölünde susamayan kişi, hikmet pınarının temiz suyuna ulaşmış ona kanamaz.

⁴⁷³ Senin aşk hastalarının dertlerinin dermanı, düşkünlük, eziyet ve üzüntüden başka bir şey değildir.

Niyâz ez-‘âşıkân b’âyed ki nâz ez-dil-berân âyed
Velî nî ân-çün-ân şâyed ki ‘âşık der-fiğân âyed⁴⁷⁴ (49/1)

Nâz u niyâz-ı ‘âşık u ma‘şûkdur murâd
Mecnûn u Leylâ kışşaları hep fesânedür (62/3)

Âşık olan kişinin akla ihtiyacı yoktur. Âşık ölmeyden önce ölmeli, Muhyî olan Allâh’ı bulmalı, kendini O’nda yok etmeli ve cihanın sultanı olmalıdır:

‘Işkla ‘aqlumu yağma kıldı
Muhyiyâ ‘âşık olur mı ‘âkıll (138/7)

Esb-i himmetle fenâ na‘ında bir ferzâneym
Olmadı ‘aqlum ‘ikâlüm ‘âşık-ı dîvâneym (158/1)

Ölüp dirilüp zinde-i ‘ışk ol ‘âşık
Muhyî-i cihânı cânla bul ‘âşık
Mevlâ’sı rızasında kıllur maḥv özini
Sultân-ı cihâniyân olur kul ‘âşık (423)

Muhyî, kendisine aşkın âşık ile maşuktan hangisinde fazla olduğu ile ilgili sorulan bir soruya şöyle cevap verir:

‘Işkuñ zuhûrı evvel ma‘şûkdan olupdur
‘Âşık anı anuñçün maḡlûb olur hemîşe

‘Âşık olanuñ ola çünkim ziyâde ‘ışkı
Ma‘şûk olana bî-şek maḡlûb olur hemîşe

‘Âşıkda iki göz var ma‘şûkda olur çâr
Muhyî bu sırrı bilen maḡbûb olur hemîşe

Bundan muḡibb ü maḡbûb aḡvâli oldı ma‘lûm
Tâ rûḡ ölür tenile maḡcûb olur hemîşe (1047)

2.2.2.2. *Vücûd - Adem*

Vücut; buluş, varlık; en mükemmel vecd hali; Hakk’ı bulma, Hakk’a erme; insanın kendinde varlık görmesi, kibir şekillerinde tanımlanır.⁴⁷⁵ Adem ise yokluk, hiç; masiva, zulmet, şer, batıl, çirkin gibi anlamlara gelir.⁴⁷⁶

Muhyî’ye göre varlık ve yokluk birer engelden ibarettir. Bu engellerden kurtulmaya çalışmak ise bir utançtır. O, sevgili ile kendi vücudundan kurtulup sevgilisinin kendisine yeni bir varlıkla gelmesini ister:

Ḳayd şüd muḡlakâ vücûd u ‘adem
‘Âr şüd neng ü nâm ü Ḳayd ü necât⁴⁷⁷ (16/2)

⁴⁷⁴ Yalvarma âşıktan, naz da gönül kapan [sevgili]den gelir. Ama âşığın eziyette olması, figan etmesi yakışır değildir.

⁴⁷⁵ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 383.

⁴⁷⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 22.

Hvāhī ki Muḥyiyā resed ez-vey vücūd-ı nev
Çün bā-vücūd-ı yār zi-ḥod vārehī dehed⁴⁷⁸ (52/7)

Allâh'ın gizli hazinesi gaipten yüz gösterince insanın varlığı onu açacak olan kilit olur.
Vücut gemisi, yokluk denizinin dalgalarını aşarak sahile vurmıştır:

Çü genc-i maḥfīyet ez-ğayb rū-nümā şüd geşt
Maḥabbet-i ezeli-rā vücūd-ı mā miftāh⁴⁷⁹ (33/3)

Ez-evc-i mevc-i baḥr-i 'adem keştī-i vücūd
Der-ḥākdān-ı ḥuşk-leb-i sāhil üftād⁴⁸⁰ (46/4)

Pek çok yokluk, bir vücuda gölge olmuş, onu gizlemiştir. Asıl olan birdir, ancak aynadaki yansıması çok olur. Kişinin vücudunda Allâh'tan hiçbir şey bulunmaz ancak O'nun olmadığı bir vücut da yoktur. Kişi, vücudunu 'lâ' diyerek yok etmeli ve 'illâ'ya ulaşmalıdır. Kendini kesrette yok eden kişi 'belâ'ya ulaşır:

Bir vücūda niçe ma'dümāt olmuşdur zılāl
Aşl birdür lîk mir'ât-ı 'adem merrāt olur (61/2)

Nefy idüp lâda vücūdın vaḥdet-i illâda dur
Maḥv iden keşretde bûdın çün bilâ-işbāt olur (61/3)

Bir vücūda niçe ma'düm oldı zıl
Aşl birdür yoḡ durur hem-tā-yı 'ışk (116/6)

Ne-kerded biş ü kem ez-būd u nā-būdet vücūdeş hîç
Velī bî-ü vücūdī nîst peydā dāyimā mā-rā⁴⁸¹ (258/17)

Muhyî, dost meclisinde mest olup Allâh'ın mutlak vücudunda varlık bulmuştur. Yokluk içinde çırılçıplak kalmayan kişi, her şeyden temizlenip yine her şeyde ortaya çıkamaz. Allâh ilminden marifet denizinin coşması için vücut gemisinin mana denizinde yok edilmesi gerekir:

Şehā der-meclis-i ehl-i şafā-yı yār mestestem
Be-hestī-i vücūd-ı muṭlaḡ-ı Raḥmān hestestem⁴⁸² (149/1)

Cümleden 'arī olup her şeyde sārī olmadı
Ey vücūd-ı pāk yoḡlık içre 'uryān olmayan (188/3)

Çü keştī-i vücūduḡ baḥr-i ma'nāda kılasın ḡarḡ
İde 'ilm-i ledünden niçe yemm-i ma'rifet tuḡyān (193/4)

⁴⁷⁷ Varlık ve yokluk mutlaka bir bağ; isim ve şöhret ile bağlanma ve kurtulma da bir utanç oldu.

⁴⁷⁸ Ey Muhyî, sevgilinin vücuduyla kendinden kurtulduğunda ondan sana yeni bir vücut ulaşmasını istiyorsun.

⁴⁷⁹ Senin gizli hazinen bilinmezlik diyarından yüz gösterdiğinde bizim vücudumuz kadim sevgiye anahtar olur.

⁴⁸⁰ Varlık gemisi, yokluk denizinin dalgalarının üzerinden, kuru toprak sahile vurdu.

⁴⁸¹ Senin varlık ya da yokluğunda O'nun vücudundan hiçbir şey bulunmaz. Ancak bize O'nsuz bir vücut yoktur.

⁴⁸² Ey şah, sevgilinin mutluluk sahiplerinin meclisinde sarhoşum. Allâh'ın vücudunun varlığıyla varım.

Muhyî'ye göre varlık yokluktan ortaya çıkmıştır. Şair, oluşan bu yüce varlığa ulaşmak ister:

Şüd çün zi-'adem vücûd peydâ
Ber tâft be-men vücûd-ı a'zam⁴⁸³ (165/2)

2.2.2.3. *Tevhîd - Vahdet-i Vücûd*

Tevhit; birlik, Allâh'ın zatını aklen tasavvur edilen ve zihnen tahayyül edilen her şeyden tecrit etmek, manalarına gelir.⁴⁸⁴ Vahdet-i vücüt ise bir bilme, Allâh'tan başka varlık olmadığının idrak ve şuuruna sahip olmak demektir.⁴⁸⁵ İbni Arabî'nin ortaya koyduğu vahdet-i vücüt anlayışını benimseyen Muhyî, pek çok şiirinde bu konuyu işler. *Divan*'daki ilk şiir bu mevzuu ele alır:

Her zerrede envâr-ı Hâk'ı eyle temâşâ
Her kaçrede gör cümle bihâr oldı hüveydâ (1/1)

Ona göre cihan, Allâh'ın zuhur etmesi için yaratılmıştır. Allâh, âlemdeki her şeyi insanın vücuduna nakşetmiştir. Kendisi de insanda tecelli eder:

Zuhûr-ı Hâk için oldı cihân 'ale't-tahkîk
Vücûdını bulagör tâ zühûr ide tevfiķ (115/1)

'Âlemde her ne kim var insânda kodı Settâr
Zâtında itdi izhâr âyinedür likâya (119/12)

Allâh, tüm cihana sirayet etmiştir, her an varlık âlemini izler. Her varlık gönül aynasına yansıdığı anda Allâh'ın birliği ortaya çıkar. İnsan ve kâinat iki aynadır, bu aynalar hem birbirlerini hem de Allâh'ı yansıtır:

Çün ki her nesne dil âyînesine bâhir olur
Keşret-i bâtın ile vahdet-i Hâk zâhir olur (59/1)

Ol pādşâh-ı 'arî cümle cihânda sârî
Seyr eyledi çü varı mevcûdı kıldı carî (253/1)

İki âyîne biri biri içinde bî-ħad
Görinür Muhyî velî ħad oları dâyir olur (59/5)

Her zerre insanın nurundan yaratılmıştır, dünyayı aydınlatan insanın güneşidir. Musa'nın talebindeki acizlik ve Allâh'ın hitabı hep insanındır. Allâh'ın tecellisi ve 'beni göremezsin' demesi insanın yüz göstermesi ve yüzünü örtmesidir. Cihan, Allâh'ı örtmek için yaratılmış bir örtüdür:

⁴⁸³ Madem varlık yokluktan ortaya çıktı o halde vücûd-ı azam, bana dön!

⁴⁸⁴ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 359.

⁴⁸⁵ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 371.

Şüd be-her zerre nūr-ı men peydā
Lāmi‘-i ‘ālem āftāb-ı menest⁴⁸⁶

Ṭaleb-i Mūsā vü cevāb-ı Ḥudā
Heme ‘acz-i men ü ḥıṭāb-ı menest⁴⁸⁷

Bāz ‘arz-ı cemāl ü güften-i لُ
Heme keşf-i ruḥ u niḳāb-ı menest⁴⁸⁸

Ez-ezel tā-ebed Raḥīm‘em men
Ṭālibān-rā ‘aṭā cevāb-ı menest⁴⁸⁹

Nīst Muḥyī-i dehr-rā vaşfī
Heme ‘ālem velī ḥicāb-ı menest⁴⁹⁰ (20)

Muhyî, 1045 numaralı şiirinde tasavvufî düşüncelerini özet olarak verir. Bu şiirde onun vahdet fikrini apaçık görmek mümkündür. Ona göre aydınlık ve karanlıkta görünen Allâh’tır ama kör gözler onu göremez. Allâh her zaman tecelli eder:

Cilve-i yārest der-zulmāt u nūr
Der-nihān ü der-‘ayān nezdīk ü dūr
Nūr-ber-nūrest dāyım cilve-ger
Ṭākat-i dīden ne-dāred çeşm-i kūr
Püşed ān kāfir zi-mihreş ḥıṣ-rā
Ü şeb ü rüzest der-‘ayn-ı zuhūr
Nīst-rā ger ḥaḳ be-bīnī nīst-i māst
Ġayr-ı ḥod nā-çiz gerdest ān ğayūr
Ü tecellī mī-küned der-her zamān
Cümle ez-yārest ü yār ey ehl-i Ṭūr⁴⁹¹ (1045/I)

Cihandaki her şeyde görünür olan Allâh dışında bir varlık yoktur. Perdenin arkasında görünen Allâh’tır:

Ey fūrūĝ-ı mihr-i tü şad āftāb
Zāhir ez-nūret nücūm-ı bī-ḥisāb
Nīst ğayret ey heme zāhir zi-tü
Bā-vücūd-ı cümle geştī der-ḥicāb
Çün tüyī zāhir zi-perdeyī heme
Rūy bī-perde nümā ey bī-niḳāb
Gerçi nāmet bī-nihāyet güfteend
İntiḥābī kerdeend ez-şad kitāb
Şad der ez-her ism ber-mā fetḥ şüd
Geşte ez-her yek du‘āhā müstecāb⁴⁹² (1045/II)

⁴⁸⁶ Her parçacık, benim ışığımdan ortaya çıktı. Âlemi aydınlatan, benim güneşimdir.

⁴⁸⁷ Musa’nın isteği ve Allâh’ın cevabı... [Orada] hitap da benim, men eden de benim.

⁴⁸⁸ Yine, yüz göstermek ve ‘sen beni asla göremezsin’ demek, [bunların] hepsi benim yanak göstermem ve örtümdür.

⁴⁸⁹ Ben, ezelden ebede dek Raḥīm’im. Dileyene karşılığımı veririm.

⁴⁹⁰ Kâinatın yaratıcısını, ‘tüm âlem benim örtümdür’ demekten başka tarif edecek bir şey yoktur.

⁴⁹¹ Zulmet ve nurdaki, gizli ve açıktaki, yakın ve uzaktaki, sevgilinin parlıtıdır. Daima dolaşıp duran nur üstüne nurdur, kör gözün onu görmeye takati yoktur. Kâfir, kendini onun güneşinden gizler. O gece ve gündüz ortaya çıkış kaynağındadır. Eğer yokluğu doğru görürsen bizim yokluğumuzdur. O, kendisinden başkasını yok eder ve her zaman bizzat tecelli eder. Ey Tur ehli, her şey dosttandır ve dosttur.

O, kendini yarattıklarıyla gizlemiştir. Allâh'ın zatının birliğinden başka bir şey yoktur. Diğer varlıklar O'nun birliğinin kanıtlanmasına şahit olur. O bazen yeryüzünde bazen gökyüzündedir:

Büdem ender hıvîş muṭlak ez-ḳuyüd
Ġayr-ı zāt-ı vaḥdetem çizî ne-büd
Cilve kerdem der-ḥod u vâhid şüdem
Geh tenezzül kerdem u gâhî şu'üd
Ez-ğazab her 'uḳde-râ şüd inḫilâl
Beste der-her 'ahd raḫmet-râ 'uhüd
Büde a'yân muṭlakâ der-ḫazretem
Ber-şübüt-ı ğayb-ı men geşte şühüd
Ez-maḫabbet âferîdem cümle-râ
Z'ân heme güyend dâyim yâ Vedüd⁴⁹³ (1045/III)

Allâh, hem denizdir hem de varlık dalgalarındaki her katre O'dur. Zerreler O'nun ilminden birer sancaktır. Hak, Hay, Kayyum ve Zâhir hep O'dur:

Baḫrem u der-mevc-i eşyâ ḳaṭreem
Zerreḫâ der-mihr-i 'ilmem şüd 'alem
Ḥükm-i ḫikmet muḫkem âmed der-dilem
Kerdeem 'ilmem 'alemhâ çün ḫikem
Nâfiz âmed ḫalk-râ emrem tamâm
Der-ḫudüşeş çünki be'nmüdem ḳidem
Çün ebed rüyeş nümüde ez-ezel
Der-belâyem şüd ne'am şükr-i ni'am
Çünki der-güşem أَلْسُنْتُ dâyim est
Güyem ez-her cüz-i 'âlem dem-be-dem⁴⁹⁴

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَهُوَ

Ḥaḳ u Ḥayy Ḳayyüm u Zâhir cümle ü⁴⁹⁵ (1045/IV)

2.2.2.4. Rind - Zâhid

Rind; halkın, hakkında söylediklerine aldırmandan gönlünce hareket eden, keyfince davranan; içi irfanla süslü, ilimle dolu olduğu halde halktan biri gibi sade yaşayan hakîm, bilge kişi; rıza mertebesine erdiği için her şeyin ilahî takdire göre

⁴⁹² Ey yüz güneşin kendi parıltısından ortaya çıktığı, senin nurunda sayısız yıldız görünür. Ey her şeyde zahir olan sende başka bir şey yoktur. Bütün varlıkta gizlendin. Bir perdeden zahir olan sensin. Ey örtüsüz, yüzünü perdesiz göster. Gerçi sana, yüzlerce kitaptan seçip sonsuz isimler verdiler ama bize her isimden yüz kapı açıldı. Her birinden bir dua kabul edildi.

⁴⁹³ Kendi içinde bağlardan kurtulmuştum. Birliğimin zatından başka bir şey yoktu. Kendi kendime tecelli ettim ve bir oldum. Bazen alçaldım bazen yükseldim. Gazaptan her düğüme bir çözüm bulundu. Rahmet, her sözde ahit bağladı. Varlıklar sadece benim katımda bulunuyordu. Benim gizliliğimin kanıtlanmasında her biri şahit oldu. Hepsini sevgiden yarattım bu sebeple hepsi 'ya Vedud' der.

⁴⁹⁴ Denizim, eşyanın dalgalarında damlayım. Zerreler, ilmimin güneşinde birer sancak oldular. Hikmet kanunları gönlümde sapaşğlam ortaya çıktı. İlimle hikmet gibi sancaklar yaptım. Varlıkların yaratılmasında kıdem sahibi olduğumdan emirlerim halka tamamen nüfuz eder. Yüzünü ezelden ebede kadar gösterir. Benim belamda nimetin şükrü 'evet' oldu. Benim kulağımda daima 'elestü' olduğundan âlemin her parçasında onu söylüyorum.

⁴⁹⁵ Vallâhi Allâh'tan başka ilah yoktur. Hak, Hay, Kayyum, Zahir her şey odur.

meydana geldiğini bilen, bunun şuur ve idrakine eren kâmil insandır.⁴⁹⁶ Zâhid ise dünyaya rağbet etmeyen, dünyadan yüz çeviren, el etek çeken; ham sofı, dinin özünden habersiz, şekilci ve zahire meyleden; arif ve âşık olmayan kimsedir.⁴⁹⁷

Zâhid, rindleri sürekli kötüler. Rind için mescit ve meyhane birdir; mübarek aylarda şaraptan uzak düşen rindler matem tutarlar. Rind için dergâhta oturmak kolaydır ama meyhaneyi terk etmek hayli zordur:

Meşreb-i rindânı bed gördiyse zâhid ğam degül
Her zücâc âyîne vü her kâse câm-ı Cem degül (133/1)

Bezm-i vaĥdetden olan rindâna
Bir durur ĥânkah ü mey-ĥâne (205/1)

Muĥarrem geldi maĥrûm itdi meyden
Yine rindâna mâtemler irişdi (246)

Ĥânĥâh-ı şeyĥde ‘uzlet kolaydur zâhidâ
Terk-i pîr-i mey-fürüş u ĥâne-i ĥammâr güç (31/3)

Zâhidin seccadesi kuş avlamak için kurulan tuzak, tespihi de o tuzağın yemidir. Rindler aslında Allâh’ın yüzünü gösteren bir denizdir, zâhid onları hor görmemelidir. Zâhid şarap içmeden aşk yolunda pişmeyecektir. Âşığa peri gibi olan sevgili, zâhilde cennetteki huriler gerekir. Cahil zâhidin tuzağı riyadır:

Vâ’iz tolaşduğı bu ki tesbîĥ zâhidün
Seccâdesiyle murğ-ı dile dâm u dânedür (62/4)

Pâk-bâz olanlara zâhid dime âlüde kim
Her biri dîdâr-ı Ĥaĥĥ’ı oldı baĥr-i bî-kenâr (69/3)

Ne-şevêd puĥte tâ ne-nüşed mey
Zâhid-i ĥâm bâ-çünân keş ü feş⁴⁹⁸ (104/6)

O perîveş baĥa küyuĥda saĥa
Zâhidâ cennetile ĥür gerek (126/4)

Firîb-i zâhid-i câhil riyâ durur her ĥâh
‘Amelsüz olsa ‘ilim ehlin aĥlağıl füccâr (226/31)

2.2.2.5. *İnsân-ı Kâmil*

Kâmil insan, olgun ve yetkin kişidir. Allâh’ın yeryüzündeki halifesi olması hasebiyle onun bütün isim ve sıfatlarına mazhar olan ve varlığın esas mertebelerini

⁴⁹⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 297.

⁴⁹⁷ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 389.

⁴⁹⁸ Ham zâhid, bu denli gösterişi bırakıp şarap içmedikçe olgunlaşmayacak.

tümüyle kendinde toplayan insandır.⁴⁹⁹ İnsan-ı kâmil, ilahî ve dünyevî hakikatleri birleştirebilen; varlık âlemiyle nefsini birbirine tatbik edebilendir.⁵⁰⁰ Muhyî, insan-ı kâmil yerine ‘dil-i kâmil’ yani kâmil gönülden bahseder. Aşkın verdiği olgunlukla söz sahibi olan herkesin, manaların hikmetini anlamada olgun bir gönle sahip olacağını söyler. Kişi sözlerini aşk yolunda söylemelidir böylece olgun birisi olacaktır. Olgun kişi başkalarının kusurunu görmeyendir:

Her k’ez-kemâl-i ‘ışk büved mâlik-i kelâm
Der-ḥikmet-i ma‘ânî dil-i kâmil üftâd⁵⁰¹ (46/5)

Kemâl-i ‘ışka şarf it mantıkuḥ kim
Bu ḥikmetle bulur ‘ârif kemâli (235/6)

Mâ-râ be-kesî ceng ü cidâlî ne-büved
Der-dîden-i naḫş-ı kes kemâlî ne-büved
Der-medrese-i ‘ışk me-râ şüd ma‘lûm
Der-tekye-i ḥâl kıl ü kâlî ne-büved⁵⁰² (347)

2.2.2.6. Ârif

Ârif; bilen, vakıf, aşına, tanıyan, kavrayışı mükemmel; irfan ve marifet sahibi; Allâh’ın kendi zatını, sıfatlarını, isimlerini ve fiillerini müşahede ettirdiği kişidir.⁵⁰³ Allâh’ın zat, sıfat ve isimlerine vakıf olan; dünya nimetlerinden ve Allâh’tan gayri her şeyden elini çekmiş kimsedir.⁵⁰⁴ Muhyî’ye göre arif, kendini bilendir, onun amacı Allâh’a ulaşmaktır. Hakikatler ilminin inceliklerini, onlara vakıf olan arife sorulmalıdır. Arif, sözlerini aşk yolunda sarf ederek olgunluğa ulaşan kişidir. Arif olan kişi, ulema ile dost olmamalıdır. Arif, cefaya sabretmelidir:

Eger ‘ârif iseḡ senden ḥaber vir
Murâduḡ sendedür bundan ḥaber vir (94/1)

Munḡalib-aḥvâl olma ḡalbünḡi âḡâḡ kıl
‘Ârif ol a‘râfı anḡla maḡlabuḡ Allâḡ kıl (135/1)

‘Ârif-i bi’llâḡa şor ‘ilm-i ḡaḡâyık nüktesin
Bilmez anı hemḡü Bū Cehl ehl-i ‘irfân olmayan (188/6)

Kemâl-i ‘ışka şarf it mantıkuḡ kim
Bu ḡikmetle bulur ‘ârif kemâli (235/6)

Teklîfsüz olursa eger şoḡbetünḡüz

⁴⁹⁹ Süleyman Uludaḡ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüḡü*, s. 188.

⁵⁰⁰ Seyyid Mustafa Rasim Efendi, *Tasavvuf Sözlüḡü, Istulâḡât-ı İnsân-ı Kâmil*, s. 231.

⁵⁰¹ Aşk olgunluḡuyla kelâm sahibi olan her kişinin, manaların hikmetini bilmede olgun bir gönü olur.

⁵⁰² Bizim kimseyle kavgamız olmaz. Bir başkasının kusurunu görmek olgunluk olmaz. Aşk medresesinde malûm oldu ki ḡâl tekkesinde dedikodu olmaz.

⁵⁰³ Süleyman Uludaḡ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüḡü*, s. 44.

⁵⁰⁴ Seyyid Mustafa Rasim Efendi, *Tasavvuf Sözlüḡü, Istulâḡât-ı İnsân-ı Kâmil*, s. 767.

Bî-minnet olur ehl-i dile minnetünüz
'Örf ehli ile 'arîfiseñ yâr olma
Maḥv ola hümüm çün ire himmetünüz (420)

'Arif olan cefâya şabr eyler
Bilür anı vefâdur aña me'al (927/4)

2.2.2.7. *Sâkî*

Saki, su veren, sulayan, içki sunan; Feyyâz-ı mutlak, bütün feyz ve sevginin kaynağı olan Allâh; mürşid-i kâmil, Pîr-i tarikat gibi anlamlara gelir.⁵⁰⁵ Muhyî'ye göre gam sakisi kime aşk şarabını verirse onu sonsuza dek mest eder. Muhyî, şarap içmeyi umarken zamanın sakisi ona gamla dolu bir kadeh vermiştir. Zamanın şeyhini terk eden Muhyî, Pîr-i muganın huzuruna gitmiş, onun verdiği kadehi içip her şeyini ona bağışlamıştır. Canını da ona teslim etmiştir:

Mest olur virürse âḫir tâ ebed
Sâkî-i ğam her kime şahbâ-yı 'ışk (116/14)

Ben umardum nüş idem câm-ı şarâb-ı 'âfiyet
Sâkî-i devrân ğamıla şundı bir pür sağarı (289/18)

Hemân pîr-i muġân bir câm şundı
İçüp nem varısa hep aña virdüm (152/3)

Geçüp bu ḫânkâh-ı dehr şeyḫından yine Muhyî
Varup mey-ḫânedede pîr-i muġânı ihtiyâr itdüm (154/5)

Cânı kıl pîr-i muġâna teslîm
Diye tâ tekyeye kırbân geldi (237/6)

2.2.2.8. *Fenâ – Bekâ*

Fena; yokluk, hiçlik; kulun kendi filini görmemesi, şahsi irade ve arzusuna göre değil Allâh'ın irade ve isteğine göre hareket etmesi; Allâh'ta fani olması⁵⁰⁶; zat, sıfat ve filler benim değildir, demesi; bunu tahkik etmesi ve bu üçünü Hakk'a teslim etmesi⁵⁰⁷, gibi manalara gelir. Beka; kötü huy ve davranışların yerine güzel ve iyi olanlarının gelmesi; kulun Allâh'ın sıfat ve nitelikleriyle süslenmesi⁵⁰⁸; zat, sıfat ve fiillerin Hakk'ın olduğunu tahkik etmesi, gibi manalara gelir.⁵⁰⁹ Muhyî'ye göre dünya gelip geçici bir yerdir, kimse burada sonsuza dek kalmaz. Dünyada baki kalacağını düşünmeyip fena bulanlar, ahirette baki olacaktır. Dervişler fenayı da yok edip bekaya ulaştılar. Böylece onların yüzü Allâh'ın yüzü oldu:

⁵⁰⁵ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 305. 306.

⁵⁰⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 134.

⁵⁰⁷ Seyyid Mustafa Rasim Efendi, *Tasavvuf Sözlüğü, Istulâhât-ı İnsân-ı Kâmil*, s. 870-871.

⁵⁰⁸ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 70.

⁵⁰⁹ Seyyid Mustafa Rasim Efendi, *Tasavvuf Sözlüğü, Istulâhât-ı İnsân-ı Kâmil*, s. 870-871.

Gâfil olma h'vâb kılma gözüñ aç ey hüşyâr
Bu güzergâh-ı fenâda kıldı mı kimse beķâ (269/18)

Çün beķâ görmedük beķâ gördük
Dehrde Muhyiyâ fenâ olduķ (117/5)

Maķv-ı fenâ eyleyüp şaķv-ı beķâ buldılar
Rü'yet-i Hâķ'dur hemân rü'yeti dervîşlerüñ (122/2)

Gönül, cihanı terk edip İbrâhîm-i Edhem gibi yokluk tahtına oturmalıdır. Kişi, Allâh'tan başka her şeyi ortadan kaldırıp fena bulmalı böylece Allâh'ın didarını görmelidir. Kul kendisini ikilikten kurtarıp Allâh'ta baki olmalıdır:

Terk idüp ey dil cihânı cümleten
Var fenâ tahtında İbni Edhem ol (140/3)

Ref' it sivâyı olup fenâyî
Gel gör liķâyı virür beķâyı (229/1)

Bâ-ân ki çün ân-ı ĥod ne-dârî şânî
Ĥod-râ be-beķâ-yı Muhyî âver fânî

Ger maķv ne be-noķta-i merkez-i mâ
Der-dâ'ire-i vücüd ser-gerdânî⁵¹⁰ (409)

2.2.2.9. Mahv – İsbât

Mahv; silmek, yok etmek; bir şeyin izi kalmayacak şekilde ortadan kalkması; kulun fiillerinin Hakk'ın fiillerinde fani olması⁵¹¹; kulun kendi vücudunu yok etmesi gibi manalara gelir.⁵¹² İspat; salikin alışkanlıklardan gelen vasıflarını ortadan kaldırıp yerine ibadetin hükümlerini koymasındır⁵¹³; kendini ortadan kaldırarak Allâh'ı görmek ve bilmektir.⁵¹⁴ Muhyî, varlığını 'lâ'da yok edenin 'illâ'ya erişeceğini, kendini kesrette mahvedenin belada ispata ulaşacağını, söyler. Fenada mahvolan beka ile şuur bulur. Kendi varlığını yok eden, ebedî hayatı Allâh'ta bulacaktır. Benliğinde iki cihanı yok eden kimse Allâh'ın birliğine kavuşur:

Nefy idüp lâda vücūdın vaĥdet-i illâda dur
Maķv iden keşretde būdın çün bilâ-işbât olur (61/3)

Maķv-ı fenâ eyleyüp şaķv-ı beķâ buldılar
Rü'yet-i Hâķ'dur hemân rü'yeti dervîşlerüñ (122/2)

⁵¹⁰ Kendi güzelliğinin ikincisi olmayan güzellikle, kendini fanilikten Muhyî'nin bakiliğine getir. Yoksa yok oluş bizim merkezimizin noktasında, sen de şaşkın bir hâlde vücut dairesindesin.

⁵¹¹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 234.

⁵¹² Seyyid Mustafa Rasim Efendi, *Tasavvuf Sözlüğü, Istulâhât-ı İnsân-ı Kâmil*, s. 1015.

⁵¹³ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 191.

⁵¹⁴ Seyyid Mustafa Rasim Efendi, *Tasavvuf Sözlüğü, Istulâhât-ı İnsân-ı Kâmil*, s. 110.

Bâtlı maḥv idüp Ḥaḳ'ı bulalum
Gelünüz terk-i mā-sivā idelüm (151/3)

Ez-ğayb-ı muṭlaḳet çü rumūzest rü be-Ḥaḳ
Muḥyî çü maḥv geṣteî ḥay şev be-ân hemân⁵¹⁵ (174/5)

Vücūduñ şehrine gir giç 'adem rāhından ey Muḥyî
Çü maḥv itdün dili nefyile işbāt eyledün cānān (193/5)

Bir gice ki zūlmāt-ı 'adem maḥv oldı
Envār-ı vücūd-ı Ḥaḳḳ'la dil ṭoldı
Maḥv oldı fenā şaḥv-ı beḳāda Muḥyî
Emvāta ḥayāt virdi ğayrı şoldı (438)

Fānūs-ı ḥayāl-i 'ālem içre bu şuver
Ḥurşîd çerāğından olurlar enver
Bir gün ki doğa pertev-i envār-ı vücūd
Bu kevni hemân maḥvda işbāt eyler (417)

Nefy-i dü cihān kün evvel ān kim
Yek-tā şev ü vaḥdeteş kün işbāt⁵¹⁶ (15/3)

2.2.2.10. Uzlet

Uzlet; halkla karışmamak, onlardan ayrı yaşamak, inzivaya çekilmek; günaha girmemek, daha çok ve ihtiraslı ibadet etmek amacıyla toplumdan ayrılıp ıssız ve kimsesiz yerlere çekilmek, tek başına yaşamak gibi manalara gelir.⁵¹⁷ Muḥyî'ye göre dergâhta uzlete çekilmek kolaydır, önemli olan meyhaneyi terk edebilmektir. Uzlete çekilen zâhid Allâh'ı göremiyorsa ahirette de buradaki gibi kör olacaktır. Halktan uzlet etmek onun için izzettir. Onun dostu uzlet ve inzivadır:

Ḥānḳāh-ı şeyḥde 'uzlet ḳolaydur zâhidā
Terk-i pîr-i mey-fürüş u ḥāne-i ḥammār güç (31/3)

Eger der-'uzleteş zâhid ne-bîned ḥüsn-i zâhir-rā
Şevved der-âḥiret a'mā ki ĩn cā būd nā-bînā⁵¹⁸ (258/13)

Gerçi sâbıḳda faḳr idi kārüm
'Uzlet ü inzivā idi yārüm (969/12)

Ḥıdmet-i şeyḥ devlet olmuşidi
'Uzlet-i ḥaḳḳ 'izzet olmuşidi (969/15)

⁵¹⁵ Ey Muḥyî Allâh'a yüzünü dönmek, senin mutlak gaibinden bir rumuz olduğundan. Sen, yok olduğunda derhal onunla hayat bul.

⁵¹⁶ Biricik olmak ve Allâh'ın birliğini kanıtlamak için önce bu dünya ve ahiret hayatından soyutan!

⁵¹⁷ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 364.

⁵¹⁸ Eğer zâhid, onun görünen güzelliğini uzlette göremiyorsa ahirette, burada olduğu gibi kör olacaktır.

2.2.2.11. Tevekkül

Tevekkül; güvenme, bel bağlama, vekil tayin etme, havale etme; Allâh'ın katında olana güvenip halkın elinde ve avucunda olan şeye göz dikmemek; her hal ü karda Allâh'a sığınmak; kalbin Allâh'a itimadı gibi manalara gelir.⁵¹⁹ Muhyî'ye göre kişi, rızıkına kefil olanın Allâh olduğunu bilirse her işinde zenginlik ve gösterişe kavuşur:

Hağ kefilüñdür çü rızka bil vekîl
Her işüñde tâ bulasın ihtişâm (270/31)

Çün kefilüñ bilesin rızka Hudâ'yı dâyim
Ola her işde vekîlüñ ide her dem i'tâ (273/29)

2.2.3. Şahıslar

Muhyî, *Divan*'da tarihî, efsanevî, tasavvufî şahısları; âlimleri, şairleri, sanatçıları ve aşk hikâyelerinin bazı kahramanlarını zikreder. Muhyî tarih düşmeye meraklı biri olduğundan *Divan*'da pek çok tarihi şahıs, şair, âlim ve sanatçı ismi geçmektedir. Şahıslar arasında Osmanlı ve Memluklu sultanları, sadrazamlar, vezirler, beyler, şeyhülislamlar, kazaskerler, kadılar, defterdârlar, kapıağaları, şeyhler, müritler, şairler vb. bulunmaktadır. Muhyî, bu kişilere karşı samimi bir üslup benimser. Bu durum Muhyî'nin çevresinin genişliğini, bu kişilerle yakın ilişki içinde olduğunu ve devlet kademelerinde itibar gördüğünü gösterir.

2.2.3.1. Tarihî Şahıslar

Abdülvehhâb Çelebi

Muhyî, 1601 yılında Mısır kadısı olan Abdülvehhâb Çelebi'yi⁵²⁰ tebrik etmek için bir tarih düşer (796).

Ahmed Çelebi

Muhyî, Ahmed Çelebi(?)'nin 1575 yılında Mısır kadısı olmasına bir tarih düşer (982).

Ahmed Paşa

Muhyî, Mısır defterdârı olup Van paşası tayin edilen Ahmed Paşa için iki tarih düşer. Tarihlerden ilki Paşa'nın verdiği bir ziyafet (550), ikincisi ise Van'a atanmasını tebrik için yazılmıştır (557).

⁵¹⁹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 357.

⁵²⁰ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhim-i Gülşenî*, s. 208.

Arifî Marûf Çelebi (ö. 1594)

Muhyî, Kahire kadısı Marûf Çelebi'yi⁵²¹ evine davet etmek için bir şiir yazar (859). Davetine icabet etmemesi üzerine bir başka davet manzumesi yazar (861).

Babür (ö. 1530)

Muhyî, Babür Devleti hükümdarı Babür'ün⁵²² adını Şehzâde Mustafa mersiyesinde anar ve Babür'ün ona ancak köle olabileceğini söyler (984).

Baş Hasan Beg (ö. 1595?)

Muhyî, 1595 yılında Mısır başdefterdârı olan Baş Hasan Bey⁵²³ ve oğlu için "Merhûm Baş Defterdâr Baş Hasan Beg'ün Oğlu ile Dört Târîhdür" başlıklı bir tarih düşer (766).

Bostanzâde Mehmed Efendi (ö. 1598)

Muhyî, Sultan I. Süleymân devri âlimlerinden olan Bostanzâde Mehmed⁵²⁴ ile Kahire kadılığı sırasında bir hayli yakınlaşır. Onun kadılığına (614), oğlunun doğumuna (281) tarih düşer. Bayramını tebrik için bir ıydiye yazar (296).

Cemâlîzâde Bâkî Efendi (ö. 1602)

Muhyî, Mısır kadısı Bâkî Efendi'nin⁵²⁵ kadılığı için bir tarih düşer (616). Ona dua eder (858) ve bir mansıp ister (1036). Bâkî Efendi'nin ismiyle bir muamma (1006) yazar.

Cemâlîzâde Mehmed Çelebi

Muhyî, Mansure ve Menzile kadısı olan Mehmed Çelebi(?)'nin kadılığını tebrik için iki tarih yazar (501, 502). Mehmed Çelebi'nin oğlu Nurullâh'ın doğumuna tarih düşer (547).

Cigalazâde Sinân Paşa (ö. 1606)

Muhyî, Sinân Paşa'nın⁵²⁶ 1603 yılında Mısır'a gelmesine tarih düşer ve ona dua eder (825).

⁵²¹ Nev'îzâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'îzâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 1, s. 943.

⁵²² Enver Konukçu, "Bâbü", *DİA*, İstanbul 1991, C 4, ss. 395-396.

⁵²³ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 2, s. 621.

⁵²⁴ Mehmet İpşirli, "Bostanzâde Mehmed Efendi", *DİA*, İstanbul 1992, C 6, s. 311.

⁵²⁵ Nev'îzâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'îzâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 2, s. 1218.

⁵²⁶ Mahmut H. Şakiroğlu, "Cigalazâde Sinan Paşa", *DİA*, İstanbul 1993, C 7, ss. 525-526.

Çivizâde Mehmed Efendi (ö. 1587)

Muhyî, Mısır kadısı Çivizâde Mehmed Efendi'den⁵²⁷ “Çivi-zâde'den ‘Arz Talebi” başlıklı bir manzume ile Kayıtbay Vakfı'nı ister (932).

Damad İbrâhîm Paşa (ö. 1601)

Muhyî, 1583 yılında Mısır'a vali olan İbrâhîm Paşa'nın⁵²⁸ himayesine nail olmuştur. Muhyî, Paşa'nın Mısır'a gelişine tarih düşer (270, 615). İki ıydiye ile Paşa'nın bayramını tebrik eder (271, 273). Paşa'ya methiye yazmayı ihmal etmez (272). Paşa'nın adını içeren bir muamma yazar (989), bir başka şiirde Paşa'dan öküz derisi talep eder (911).

Defterdâr Hasan Beg

Muhyî, Mısır defterdârı Hasan Beg'i Özdemir Osman Paşa (ö. 1585)'nin damadı olması sebebiyle tebrik eder (609). Defterdârdan atları için yiyecek ister (914, 916, 917). Bir diğer şiirde Hasan Beg'i Nil'e davet eder (1021).

Dukakinzâde Mehmed Paşa (ö. 1557)

Muhyî, Mısır valisi Mehmed Paşa'nın⁵²⁹ bir asiden şikâyetçi olmasını yine şiirle aktarır (842).

Dukakinzâde Osman Beg (ö. 1603)

Muhyî, 1594 yılında Mısır kadısı olan Osman Efendi'yi⁵³⁰ tebrik için iki tarih düşer (656, 657).

Emîr Mehmed Paşa (ö. 1605)

Muhyî, 1596 yılında Mısır valisi olan Mehmed Paşa'ya⁵³¹ tebrik etmek (671, 672, 673, 690, 1040), Paşa'nın, Gülşenî dergâhına para göndermesine teşekkür etmek için (689) tarih düşer. Paşa ile Nil'e gidilmesini (724) yine tarihle kaydeder.

Hacı İbrâhîm Paşa (ö. 1604)

Muhyî, 1604 yılında Mısır valisi olan İbrâhîm Paşa'nın⁵³² şehit edilmesine tarih düşer (826).

⁵²⁷ Mehmet İpşirli, “Çivizâde Mehmed Efendi”, *DİA*, İstanbul 1993, C 8, ss. 347-348.

⁵²⁸ Nezihi Aykut, “Damad İbrâhîm Paşa”, *DİA*, İstanbul 1993, C 8, s. 440.

⁵²⁹ Emine Gümüşsoy, “Halep'te Dukakinzâde Mehmed Paşa Külliyesi”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S 24, s. 2-4.

⁵³⁰ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 4, s. 1287.

⁵³¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 4, s. 1049.

⁵³² Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 3, s. 781.

Hadım Hafız Ahmed Paşa (ö. 1613)

Muhyî, 1591 yılında Mısır valisi olan Hafız Ahmed Paşa⁵³³ için pek çok şiir yazar. Mısır valiliğine tarih düşer (648, 649, 659, 660, 662) bu vesileyle onu över (282). Oğullarına şiirler yazar (552, 553, 554). Onu evine davet eder (844, 883). Paşa'dan limonata ve kahve ister (1019, 1022), mansıp talebinde bulunur (1033).

Hadım Hasan Paşa (ö. 1598)

Muhyî, 1580 yılında Mısır beylerbeyi olan Hasan Paşa⁵³⁴ için çeşitli şiirler yazmıştır. Paşa'ya hilat gönderilmesini tebrik eder (275, 608, 610). Paşa'nın ismini içeren bir muamma yazar (447). Onun kızının ölümüne tarih düşer (558) ve Paşa'yı över (873).

Hadım Haydar Paşa (ö. 1564)

Muhyî, Hadım Haydar Paşa'ya⁵³⁵ Kapıağası olduğu zamanlarda “Be-Ḥaydar Paşa Der-ân Zamân Ki Kapuağası Būd⁵³⁶” başlıklı manzum bir dilekçe yazar (854).

Hadım Mesih Paşa (ö. 1592)

Muhyî, 1574 yılında Mısır beylerbeyi olan Mesih Paşa'ya⁵³⁷ hilat ve kılıç verilmesini tebrik eder (989, 601). Pîri Beg övgüsünde Paşa'nın ismini anar (284, 663). Ona muamma ve ıydiye yazar (285, 290).

Halhallı Behrâm Paşa (ö. 1573?)

Muhyî, Behrâm Paşa'yı⁵³⁸ Yemen valiliği dolayısıyla anar (288).

Hasan Beg

Muhyî, eski bir dostu olduğu anlaşılan Hasan Beg(?)'in sancak beyi olmasını tebrik eder (499) ancak nereye tayin edildiğini belirtmez.

Hızır Hayreddîn Paşa (ö. 1546)

Muhyî, Hızır Hayreddîn Paşa'nın⁵³⁹ vefatına “În Tārîḥ Be-Mevt-i Ḥayred'dîn Paşast Ki Müjehâ ve Ebrühâş Sefîd Būd⁵⁴⁰” (449) başlıklı bir tarih düşer.

⁵³³ Meryem Kaçan Erdoğan, Meral Bayrak (Ferlibaş), “Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Mısır'daki Evkafı (XVII ve XVIII. Yüzyıldaki Durumu)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S 32, (2015), s. 2.

⁵³⁴ Abdülkadir Özcan, “Hadım Hasan Paşa”, *DİA*, İstanbul 1997, C 15, s. 5.

⁵³⁵ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 2, s. 659.

⁵³⁶ Kapı Ağası Olduğu Zamanlarda Haydar Paşa'ya

⁵³⁷ Şefaattin Deniz, “Mesih Paşa, Hadım”, *DİA*, İstanbul 2016, C Ek-2, ss. 259-260.

⁵³⁸ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 2, s. 366.

⁵³⁹ Şerafettin Turan, “Barbaros Hayreddin Paşa”, *DİA*, İstanbul 1992, C 5, ss. 65-67.

⁵⁴⁰ Bu Tarih Kaşları ve Kirpikleri Beyaz Olan Hayreddin Paşa'nın Ölümüne

Hızır Paşa

Muhyî, Hızır Paşa'nın Mısır'a tayinine⁵⁴¹ pek çok tarih düşer (740, 741, 742, 743, 745, 746, 747, 797).

Hüseyin Efendi

Muhyî, Hüseyin Efendi(?)'nin ruz-nâmece oluşunu "Be-Rûz-nâmece Hüseyn Efendi⁵⁴²" başlıklı bir nazım ile tebrik eder (962).

Hüseyin Efendi

Muhyî, Hüseyin Efendi(?)'nin 1582 yılında Cidde mîri olmasına bir tarih düşer (613).

Hüseyin Paşa

Muhyî, Mısır valilerinden Hüseyin Paşa'yı⁵⁴³ iki şiirde anar. İlki kızının ölümü için düştüğü tarihtir (572), ikincisi ise paşaya yazdığı bir methiyedir (927).

İskender Paşa (ö. 1571)

1569 yılında Mısır valiliğine tayin edilen İskender Paşa, oğlu Ahmed'in Habeş'e tayini üzerine anılır (542).

Kadı Hasan Beg (Kınalızâde) (ö. 1604)

Muhyî, yakın arkadaşı olan Kınalızâde Alî'nin oğlu Hasan Çelebi'ye⁵⁴⁴ Kahire kadılığı sırasında pek çok şiir yazar. Onu över (278, 851, 889, 892), onun bayramını tebrik eder (279, 280), hastalığı geçince kendisine şiir yazar (888).

Kadı Seyyid Şerîf

Muhyî, 1585 yılında Mısır kadısı ve nakibüleşraf olan Seyid(?) için iki tarih düşer (634, 635).

Kara Çelebizâde Hüsâm Efendi (ö. 1599)

Muhyî, Kahire kadısı⁵⁴⁵ olan Hüsâm Efendi'nin oğlunun doğumuna (603, 604) ve kadı oluşuna (815, 817) tarih düşer.

Kâtibzâde Zeynî Efendi (ö. 1603)

Muhyî, Zeynî Efendi'nin⁵⁴⁶ Mekke kadısı olmasına iki tarih düşer (706, 707).

⁵⁴¹ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. XXXIX.

⁵⁴² Ruz-nâmece Hüseyin Efendi'ye

⁵⁴³ Samet Tınas, *Rıdvanpaşazâde Abdullah Çelebi, Târih-i Mısır (İnceleme ve Metin)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016, s. 216.

⁵⁴⁴ Mustafa İsen, "Kınalızâde Hasan Çelebi", *DİA*, Ankara 2002, C 25, ss. 417-418.

⁵⁴⁵ Nev'izâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fi Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'izâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 2, s. 1129.

Kayıtbay (ö. 1496)

Muhyî, Memlûk sultanı Kayıtbay'ın⁵⁴⁷ adını, Kayıtbay Vakfı dolayısıyla anar (943).

Kazasker Abdurrahmân Efendi (ö. 1575)

Muhyî, 1551 yılında kazasker olan Abdurrahmân Efendi⁵⁴⁸ için pek çok şiir yazar. Onun kazasker oluşunu (452) ve oğlunun doğumunu (451, 455, 456, 457, 458, 459) tebrik eder. Mısır kadılığı için bir tarih düşer (505). Onun bir sorusuna cevap vererek (848) kendisine dua eder (855).

Kızılarslan (ö. 1191)

Muhyî, Azerbaycan atabeylerinden Kızılarslan'ı⁵⁴⁹ Mesih Paşa övgüsünde anar (285/42).

Koca Sinân Paşa (ö. 1596)

Muhyî, Mısır valilerinden Koca Sinân Paşa'nın⁵⁵⁰ Mısır'a gelişine (521), Paşa'ya hilat gönderilmesine (624) ve Paşa'nın Tunus'u fethine tarih düşer (928). Başarılı olması için ona dua eder (885).

Kurd Mehmed Paşa (ö. 1605)

Muhyî, 1595 yılında Mısır beylerbeyi olan Kurd Mehmed Paşa'yı⁵⁵¹ bir şiirle tebrik eder (219). Paşa'nın 1596 yılında azledilmesine ise tarih düşer (701).

Kuyucu Murad Paşa (ö. 1611)

Muhyî, Murad Paşa⁵⁵² için iki tarih düşer. Bu tarihlerden biri Yemen'e gidişine (283), diğeri esaretten kurtuluşunadır (640).

Ma'lûlzâde Mehmed Efendi (ö. 1585)

Muhyî, 1579 yılında kazasker olan⁵⁵³ Malûlzâde Mehmed Efendi (ö. 1585)'yi tebrik için bir şiir yazar ve kendisine gönderir(141).

⁵⁴⁶ Nev'îzâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fi Tekmileti's-Şakâ'ik* (Nev'îzâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli), C 2, s. 1226.

⁵⁴⁷ İsmail Yiğit, "Kayıtbay", *DİA*, Ankara 2002, C 25, ss. 80-81.

⁵⁴⁸ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 1, s. 86-87.

⁵⁴⁹ Faruk Sümer, "Kızılarslan", *DİA*, Ankara 2002, C 25, s. 544.

⁵⁵⁰ Koca Sinân Paşa hakkında bkz.: Ahmet Önal, *Koca Sinan Paşa'nın Hayatı ve Siyasî Faaliyetleri: 1520-1596*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2012.

⁵⁵¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 3, s. 894-895.

⁵⁵² Ömer İşbilir, "Kuyucu Murad Paşa", *DİA*, Ankara 2002, C 26, ss. 507-508.

⁵⁵³ Tahsin Özcan, "Malûlzâde Mehmed Efendi", *DİA*, İstanbul 2006, C 28, s. 456-457.

Mahmûd Efendi

Divan'da Üskübî Hidâyeci Kadı Mahmûd Efendi⁵⁵⁴ için yazılmış pek çok manzume vardır. Muhyî, onun Bevalbis kadısı olmasına (594), hac emiri tayin edilmesine (641, 642, 643, 644), ziyafet vermesine (654) tarih düşer; ondan atları için yiyecek ister (1027, 1029) ve onun adıyla bir muamma yazar (1009).

Mahmûd Paşa

Muhyî, Mahmud Paşa(?)'nın 1555 yılında bey olmasını tebrik eden bir tarih yazar (471) ancak nereye tayin edildiğini belirtmez.

Malkoç Yavuz Alî Paşa (ö. 1604)

Muhyî, Malkoç Yavuz Alî Paşa için pek çok şiir yazmıştır. 1009 yılında Mısır'a vali olmasını⁵⁵⁵ birçok şiirinde belirtir ve kendisini tebrik eder (142, 268, 276, 306, 798, 810, 814, 816, 820). Muhyî, 1603 yılında sadrazam olduğunda Paşa'yı kutlar (267) ve ona nasihat etmeyi ihmal etmez (269). Yine Alî Paşa'nın Edirne ziyareti sırasında kendisine bir şiir yazar (483) ve Paşa'dan çeşitli isteklerde bulunur (850-852).

Mehammed Paşa

Muhyî, önceden Mısır defterdârı, 1581 yılında Basra paşası olan Mehmed Paşa(?) için "Sâbıkan Defterdâr-ı Mısr Olan Mehemmed Paşa'ya" (598) bir tarih yazar.

Mehmed Paşa

Muhyî, Vezir Mehmed Paşa(?)'nın kâtib-i sır olmasını bir tarih ile tebrik eder (592).

Mîr Ahmed (Ahmed Paşa)

1569 yılında Mısır valiliğine tayin edilen İskender Paşa'nın oğludur.⁵⁵⁶ Muhyî, onun 1571 yılında Habeş'e gönderilmesine tarih düşer (542).

Molla Ahmed Efendi

Muhyî, Medine kadısı Molla Ahmed⁵⁵⁷ adına bir muamma yazar (1016).

⁵⁵⁴ *Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 38.

⁵⁵⁵ Soner Demirsoy, "Yavuz Alî Paşa", *DİA*, C 43, s. 353.

⁵⁵⁶ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Siyaseti: Habeş Eyaleti*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1974, s. 53-54.

⁵⁵⁷ Nev'izâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fi Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'izâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 1, s. 780-782; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhim-i Gülşenî*, s. 234.

Nâzırzâde Ramazân Efendi (ö. 1576)

Muhyî, Mısır kadısı Ramazân Efendi'nin⁵⁵⁸ oğlunun doğumuna çeşitli tarihler düşmüştür (544, 545, 546). Ayrıca Ramazan Efendi ismiyle bir de muamma yazmıştır (991).

Nûh Efendi

Divan'da, hakkında bilgiye ulaşamadığımız, Muhyî'nin ifadesiyle Mısır kadısı olan bu zat için yazılmış iki methiye vardır (301, 746).

Osman Beg

Muhyî, Mısır defterdârı Osman Bey(?)'in bayram sebebiyle dergâhı ziyaret etmesini “Defterdâr ‘Osmân Beg’e ‘İdda Geldükde” başlıklı bir şiirle anlatır (934). Başka bir şiirde defterdârdan saman ister (1028).

Özdemiroğlu Osman Paşa (ö. 1585)

Muhyî, bir seferden dönen Osman Paşa⁵⁵⁹ ile soru cevap şeklinde sohbet eder (400, 401). Paşa'nın ismi ayrıca Defterdâr Hasan Beg övgüsünde geçer (609).

Pîrî Beg

Muhyî, Mısır beylerinden Pîrî Beg⁵⁶⁰ için pek çok şiir yazmıştır. 284 numaralı şiirde onun bayramını kutlar. Ondan bir at ister (291). Hac emiri olmasını tebrik eder (663, 913, 721, 767, 978). Bey'in oğlunun doğumuna (596, 597, 600) ve sancak beyi olmasına tarihler düşer (584, 585, 586, 587). Onun ismiyle bir muamma yazar (986).

Rumûzî Mustafa Çelebi (ö. 1582'den önce)

Muhyî, 16. asır Osmanlı şairi ve tarihçisi Rumûzî⁵⁶¹ için “Mu‘ammâ Be-ism-i Rumûzî ve Muvaşşahü'l-Etrâf Be-ism-i Rumûzî Muştafâ Çelebi” başlıklı bir muamma yazar (53).

Rüstem Paşa (ö. 1561)

Muhyî, 1544 yılında sadrazam olan Rüstem Paşa'yı⁵⁶² iki tarihinde anar. Bu tarihlerden ilki Şehzâde Mustafa'nın katli neticesinde azledilmesi (461), ikincisi ise 1561 yılında vefatı içindir (496).

⁵⁵⁸ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 4, s. 1347-1348.

⁵⁵⁹ Özdemiroğlu Osman Paşa için bkz.: H. Mustafa Eravcı, *Özdemiroğlu Osman Paşa: Bir Osmanlı Asker ve Bürokrati (Ehl-i Örf)*, Akçağ Yayınları, Ankara 2018.

⁵⁶⁰ Nev'izâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik (Nev'izâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 2, s. 1286.

⁵⁶¹ Hulusi Yavuz, “Rumûzî”, *DİA*, İstanbul 2008, C 35, s. 244.

⁵⁶² Erhan Afyoncu, “Rüstem Paşa”, *DİA*, İstanbul 2008, C 35, ss. 288-290.

Rüstem Paşazâde Hasîbî (ö. 1615)

Muhyî, Rüstem Paşazâde Hasîbî Efendi'ye⁵⁶³ “Ḥasîbî Ḥasan Aḥmedî'ye Vâsıl Ol Be-ketm” başlıklı bir tarih düşer (708).

Semiz Alî Paşa (ö. 1565)

Muhyî, Alî Paşa'nın⁵⁶⁴ 1561 yılında Rüstem Paşa yerine sadrazam oluşuna (489, 490, 491, 492, 494, 495, 496) ve oğlunun vefatına tarih düşer (630). Paşa'nın ismi Şehzâde Mustafa mersiyesinde de anılır (984).

Sencer (ö. 1157)

Muhyî, Selçuklu sultanı Sencer'in⁵⁶⁵ adını Mesih Paşa (285/42) ve Süleymân Paşa (289) övgülerinde anar.

Seyfî Efendi

Muhyî, Mısır'da mukattaacı olan Seyfî Efendi'yi⁵⁶⁶ evine davet eder (322, 376).

Seyid Ahmed (ö. 1602)

Muhyî, 1597'den sonra Kıbrıs beylerbeyi olan Ahmed Paşa'ya⁵⁶⁷ “Sâbıķan Kıbrıs'a paşa Seyid Aḥmed'üme” şeklinde bir tarih düşer (757).

Seyyid Mehemed (ö. ?)

Muhyî, Şam paşası olduğunu söylediği Vezir Seyyid Mehemed'i bu rütbeyle kazanması vesilesiyle över (304).

Sinân Beg (ö. 1590'dan sonra)

Muhyî, 1001 yılında Mısır defterdârı olan Sinân Beg'in⁵⁶⁸ beyliğini tebrik için iki tarih düşer (560, 565).

Sinan Çelebi

Muhyî, Mısır'da bulunduğu yıllarda, ambar emini olduğunu söylediği Sinân Çelebi'den erzak ister (935, 937).

⁵⁶³ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 233-234.

⁵⁶⁴ Erhan Afyoncu, “Semiz Ali Paşa”, *DİA*, İstanbul 2009, C 36, ss. 495-496.

⁵⁶⁵ Abdülkerim Özyayın, “Sencer”, *DİA*, İstanbul 2009, C 36, ss. 507-511.

⁵⁶⁶ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelîzâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, s. XXVIII-XXIX.

⁵⁶⁷ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 1, s. 195.

⁵⁶⁸ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 5, s. 1509.

Sinân Paşa (ö. 1597)

Muhyî, önce Mısır defterdârı sonra beylerbeyi olan Sinân Paşa⁵⁶⁹ için pek çok şiir yazmıştır. Onun beylerbeyi olmasını tebrik eder (286, 624) ve ona tarih düşer (299). Mısır’da yaptığı düğününe (549) ve oğlunun sünnetine (619) tarih düşer. Paşa’nın bir sorusuna cevaben bir rubâî yazar (404).

Sokullu Mehmed Paşa (ö. 1579)

Muhyî, Sokullu Mehmed Paşa’nın⁵⁷⁰ oğlunun doğumu için “Vezîr-i A‘zam Mehemmed Paşa Oğlına” başlıklı bir tarih düşmüştür (571). Muhyî, Mehmed Paşa’nın adını, Sinân Paşa’nın Tunus fethi vesilesiyle de anar (928).

Sultan I. Süleymân (ö. 1566)

Muhyî, himayesine nail olduğu Sultan Süleymân⁵⁷¹ için kasideler yazıp Kapıağası Haydar Ağa ile yolladığını belirtir.⁵⁷² Ancak *Divan*’da Sultan Süleymân’a yazılmış kaside bulunmamaktadır. *Divan*’da Sultan Süleymân için yazılmış 4 şiir vardır (312, 313, 314, 857). Bunlardan ilki (312) av esnasında sunulmuştur. 313 numaralı şiir sultandan bir talep mahiyetindedir. 314 ve 857 numaralı şiirler Sultan’a övgüdür. Sultan’ın adı Şehzâde Mustafa mersiyesinde de geçer (460). 515 ve 516 numaralı parçalar ise Sultan’ın ölümü üzerine düşülmüş mensur tarihlerdir.

Sultan II. Selîm (ö. 1574)

Muhyî, 1566 yılında tahta çıkan Sultan Selîm⁵⁷³ için mensur tarihler düşer (517, 518, 519, 520). Sultan Murâd için yazdığı tarihte Sultan Selîm’i anar (573). Koca Sinân Paşa’nın Tunus fethinde yine padişahın adı geçer (928). Hocası Şems Efendi’nin düğünü münasebetiyle padişah anılır (545).

Sultan III. Mehmed (ö. 1603)

Muhyî, III. Mehmed’in 1595 yılında tahta çıkmasına⁵⁷⁴ (699, 700) ve Eğri Kalesi’nin fethine (684) tarih düşer. Padişahın ismi, Muhyî’nin Yavuz Alî Paşa (268, 816) ve Hızır Paşa’ya Mısır valilikleri için yazdığı methiyelerde de geçer (741).

Sultan III. Murâd (ö. 1595)

1574 yılında tahta çıkan Sultan III. Murâd,⁵⁷⁵ Muhyî’nin ismini andığı, kendisine şiirler yazdığı Osmanlı sultanlarından biridir. Muhyî, Sultan’ın cülusuna pek çok tarih

⁵⁶⁹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 5, s. 1511.

⁵⁷⁰ Erhan Afyoncu, “Sokullu Mehmed Paşa”, *DİA*, İstanbul 2009, C 37, ss. 354-357.

⁵⁷¹ Feridun Emecen, “Süleyman I”, *DİA*, İstanbul 2010, C 38, ss. 62-74.

⁵⁷² Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhim-i Gülşenî*, s. 336.

⁵⁷³ Feridun Emecen, “Selim II”, *DİA*, İstanbul 2009, C 36, ss. 414-418.

⁵⁷⁴ Feridun Emecen, “Mehmed III”, *DİA*, İstanbul 2003, C 28, s. 408.

düŒer (573, 574, 575, 576, 577, 578) ve ona dua eder (908). İbrâhîm PaŒa övgülerinde yine Sultan'ın ismi geçer (270, 271, 272, 273). Bahaeddînzâde Abdullâh Efendi'nin Mekke kadısı olmasını tebrik ederken Sultan'ı anar (297). Mesih PaŒa (601) ve Hadım Hasan PaŒa (610) övgülerinde Sultan'ı ihmal etmez.

Süleymân PaŒa (Süleymân bin Kubâd) (ö. 1585)

Muhyî, Süleymân PaŒa'nın⁵⁷⁶ HabeŒ'e tayinini tebrik için bir kaside yazar (289/7).

Œâh Efendi

Muhyî, önce Miftah müderrisi sonra Mısır kadısı olan Œâh Efendi'ye⁵⁷⁷ Zimamiye Vakfı'nın kendisine verilmesi için manzum bir dilekçe gönderir (847). Œâh Efendi ile buluŒmak istediğini belirtmek için Œiir yazar (925).

Œehzâde Mustafa (ö. 1553)

Muhyî, 1553 yılında öldürölen Œehzâde Mustafa⁵⁷⁸ için iki mersiye yazar (460, 984). Muhyî, Œehzâde'nin katline sebep olan kiŒinin Rüstem PaŒa olduğunu düşünür. Œehzâde'nin ismi “Berây-ı ‘Azl-i Rüstem PaŒa Ki Sebeb-i atl-i Sulân MuŒtafa⁵⁷⁹” baŒlıklı tarihte de geçer (461).

Œeyh Sinân (ö. 1582)

Muhyî, Œeyhülharem Sinân elebi'yi⁵⁸⁰ davet etmek için “Œeyhu'l-Harem Œeyh Sinân İbni Œeyh Ya'üb'a Mektübdur” baŒlıklı bir manzum bir mektup yazar (968).

Tuğrul

Muhyî, Selçuklu Sultan'ı Tuğrul'un (Hangi Tuğrul olduğu belli değildir.) ismini Mesih PaŒa övgüsünde anar (285/42).

Üveys PaŒa (Hoca PaŒa) (ö. 1590)

Muhyî, 1587 yılında Mısır beylerbeyi olan⁵⁸¹ Üveys PaŒa'yı tebrik eder (300), onun Kurban Bayramı'nı kutlar. ocuklarının doğumu vesilesiyle kendisine Œiirler

⁵⁷⁵ Bekir Küttikoğlu, “Murad III”, *DİA*, İstanbul 2006, C 31, s. 172.

⁵⁷⁶ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 5, s. 1541; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Siyaseti: HabeŒ Eyaleti*, s. 56.

⁵⁷⁷ *Muhyî-i GülŒeni: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, s. 20.

⁵⁷⁸ Œerafettin Turan, “Mustafa Çelebi”, *DİA*, İstanbul 2006, C 31, ss. 290-292.

⁵⁷⁹ Sultan Mustafa'nın Öldürölmesine Sebep Olan Rüstem PaŒa'nın Azli İçin

⁵⁸⁰ Nev'izâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'Œ-Œakâ'ik (Nev'izâde Atâyî'nin Œakâ'ik Zeyli)*, C 1, s. 1005.

⁵⁸¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 5, s. 1645-1646.

yazar (636, 639). Padişahın Paşa'ya hilat ve kılıç göndermesine tarih düşer (651). Seyahat etmek için Paşa'dan izin ister (1035).

Vechî Çelebi (ö. 1610)

Muhyî, Mısır müteferrikalarından Vechî Çelebi'nin⁵⁸² Habeş'ten dönüşüne iki tarih düşer (828, 829). Çelebi adına bir muamma yazar (1012).

Yahyâ Efendi

Muhyî, Rumeli kazaskeri iken Mekke kadısı olan Yahyâ Efendi(?)'yi bu görevi vesilesiyle tebrik eder (307, 1046).

Zekeriyyâzâde Yahyâ Efendi (ö. 1644)

Muhyî, 1599 yılında Mısır kadısı olan Yahyâ Efendi'nin⁵⁸³ bu görevini tebrik etmek için iki tarih düşer (725, 744).

2.2.3.2. Efsânevî Şahıslar

Âsaf

Hz. Süleyman'ın veziri Âsaf, yüzük ve onu çalmaya çalışan dev bağlamında sunulur:

Çoma Âşaf yirinde hâtem-i la'le ola mâlik
Kerem kıl sür rakîbi ey perî dîvândan taşra (208/12)

Bihzâd

Bihzad, şöhret bulduğu nakkaşlık çerçevesinde işlenmiştir:

Şüretin eyledi şimdi yire nakş
Dehre reng eylemişiken Bihzâd (265/23)

Cem/Cemşîd

Cem/Cemşîd, şiirlerde kadeh, şarap, meclis bağlamında değerlendirilir:

Meşreb-i rindânı bed gördiyse zâhid gam degül
Her zücâc âyîne vü her kâse câm-ı Cem degül (133/1)

Gel gedâ ol hâne-i hammârda
Bu harâb-âbâdda Muhyî Cem ol (140/6)

Dahhâk

Dahhâk, omuzlarındaki yılanlar ve kendisiyle savaştan Ferîdûn münasebetiyle anılır:

⁵⁸² Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C 5, s. 1655.

⁵⁸³ Bayram Ali Kaya, "Yahyâ Efendi, Zekeriyyâzâde", *DİA*, C 43, s. 245.

Her ser-i müyü teninde mâr-ı Dahhâk olısar
Ger 'adüya Muhyiyâ ire Ferîdün'veş ferî (289/32)

Dârâ

Dârâ, İskender ile olan mücadelesiyle zikredilir:

Tü-râ k'ez-nâ-müdârâyî ne-mânde nâm-ı dârâyî
Çü İskender Dârâ'tet kücâ kerdî tü çün Dârâ⁵⁸⁴ (258/27)

Eflâtun

Eflâtun, Hızır ve Lokmân ile anılarak aklın ve hikmetin sembolü şeklinde işlenmiştir:

Sen Hızır peyam-berveş olsañ n'ola Eflâtün
Eşyâ sözün anlarsın ey cân ü dile Loqmân (888)

Ferîdün

Ferîdün, Dehhâk'la olan mücadelesi münasebetiyle anılır:

Her ser-i müyü teninde mâr-ı Dahhâk olısar
Ger 'adüya Muhyiyâ ire Ferîdün'veş ferî (289/32)

Firavun

Firavun, insanlara ettiği zulüm sebebiyle anılır:

Ol ki cem'-i mâl ü zulme kıldı sa'y
Aña Qârûn'ile Fir'avn oldı nâm (270/15)

Gîv

Gîv, mekânı Peşen dolayısıyla anılır:

Gîv'e irişse rümhünjün ta'nı
Teng eylerdi başına Peşen'i (288/17)

İskender

İskender, beyitlerde ayine-i İskender, Dârâ, karanlıklar ülkesi, Sedd-i İskender yönlerinden işlenir:

Pâk iden jeng-i ta'alluğdan göñül âyînesin
Mest-i 'ışk olur dilâ cām-ı Sikender'den giçer (63/3)

Ye'cüc-ı fitne tâ ne-küned raḥne der-cihân
Tîğ-ı tü der-miyâne çü sedd-i Sikender'est⁵⁸⁵ (300/34)

⁵⁸⁴ Sen iki yüzlülük etmediğin için bir hükümdarlığın kalmamıştır. Sen hükümdar oldun da İskender gibi Dara'n nerededir?

⁵⁸⁵ Fitne Yecüc'ünün dünyada delik açmaması için senin kılıcın arada İskender'in seddi gibidir.

Kahramân/Kahtarân

Kahraman, savaşçılığı ve yiğitliği ile zikredilir:

Rezme ‘azm eyler bu bezmüj kâse-lîsi olmağa
Ma’n u Ma’dî Hâtem’ile Qahramân u Qahtarân (264/15)

Penâh ü püşt-i ümem Qahramân-ı tîğ u qalem
Cihân-ı luşf u kerem h’vâce-i şığâr ü kibâr (267/3)

Kârûn

Kârûn, malının çokluğu sebebiyle anılır:

Ol ki cem’-i mâl ü zülme kıldı sa’y
Aña Qârûn’ile Fir’avn oldu nâm (270/15)

Kubâd

Nuşirevân’ın babası olan Kubâd, zenginliği ile zikredilir:

Yile varur şoğ ucı mülk-i Qubâd
Qıl Süleymân’veş o Qâf’ı ber-bâd (265/18)

Mânî

Mânî, nakkaşlığı sebebiyle anılır:

Nâmla oldu Süleymân-ı zamân
Qanda mânendini yazar Mânî (665/2)

Nuşirevân

Nuşirevân, adaleti sebebiyle işlenir:

Didüm âyâ kim durur ol a’del-i devr-i zamân
Bağr-i ‘adlinden ola Nuşîn-revân bir âb-keş (801/3)

Rüstem

Rüstem; gazabı, kuvveti, babası Zâl’in gücü, namının yayılması münasebetiyle zikredilir:

Be-pîş-i cüd-ı tü cüd-ı vücüd-ı Hâtem şayy
Be-nezd-i qahr-ı tü Rüstem çü gürbe der-yed-i Zâl⁵⁸⁶ (268/19)

Destân olalı Rüstem-i Destân gibi n’ola
Destüj qılursa qavs-i Keyânî’yi incizâb (306/29)

⁵⁸⁶ Hatem’in iyilikleri, senin iyilik yağmurların önünde ortadan kalkar. Rüstem senin kahrının katında, Zal’in elindeki kendi gibidir.

Sâmirî

Hz. Mûsâ'nın ümmetinden olan Sâmirî, Cebrâil'in ayak basıp yeşerttiği yerleri görmesi ve oradan toprak alıp tapınmak için yaptığı buzağıya koyması dolayısıyla anılır:

Rûhî ki küned be-mûsta'idî sereyân
Yâbed 'amel-i Rûh zi-hayy-ı Raḥmân
Z'an rû be-girift Sâmirî müştî ḥâk
Ez-reh-güzer-i Rûh-ı emîn-i Sübhân⁵⁸⁷ (382)

Şeddâd

Şeddâd, mimarlığı münasebetiyle anılır:

Eşer kıyam diyü âşâr-ı mevte terk itme
Mışır'da bânî-i ehrâm kıanı ya Şeddâd (838)

Yelân

Turan diyarı savaşçılarından olan Yelân, kahramanlığı ve avcılığı dolayısıyla anılır:

Bezim güninde kemâl ü cemâl şayduḡdur
Rezimde oldı şikârıḡ Yelân-ı şîr-şikâr (267/22)

Zâl

Rüstem'in babası olan Zâl, Rüstem karşısındaki kuvveti dolayısıyla zikredilir:

Be-pîş-i cûd-ı tü cûd-ı vücûd-ı Hâtem tayy
Be-nezd-i kıahr-ı tü Rüstem çü gürbe der-yed-i Zâl⁵⁸⁸ (268/19)

2.2.3.3. Tasavvufî Şahıslar

Ahmed-i Gülşenî (ö. 1570)

Muhyî, İbrâhîm-i Gülşenî'nin oğlu, kendi şeyhi ve kayın pederi olan Ahmed-i Hayâlî'ye pek çok şiir yazar. Hayâlî'nin irşada başlamasına tarih düşer (463). Şeyhini pek çok şiirde över (193, 209, 237, 260), onun adıyla muvaşşah yazar (7, 21). Hayâlî'nin yüzünü görmek pek çok keşfe vesile olur, kendisine sıhhat verir (263, 909). Muhyî, şeyhinin çocuklarının sünnetine (264), oğlunun doğumuna (472), tarih düşer. Şeyhinin vefatı üzerine üç mersiye yazar (555, 556, 983) ve kendisinden sonra Gülşenî postuna oturan oğullarını tanıtır (768). Bir gece rüyasında şeyhini görür. Şeyhi kendisine İbrahim-i Gülşenî'nin *Manevî* isimli kitabını verir (967).

⁵⁸⁷ Zekice yayılmayı bilen bir ruh, Allâh'tan Cebrail'in amelini kazanır. Samirî o sebeple Cebrail'in geçtiği yoldan bir avuç toprak aldı.

⁵⁸⁸ Hatem'in iyilikleri, senin iyilik yağmurların önünde ortadan kalkar. Rüstem senin kahrının katında, Zâl'in elindeki kendi gibidir.

Alî Çelebi

Muhyî, Gülşenî dergâhı tarikatçısı Alî Çelebi'nin⁵⁸⁹ vakıf nezareti almasına (485), oğullarının sünnetine (591) ve Çelebi'nin vefatına tarih düşer (480).

Alî Safvetî

Ahmed-i Hayâlî'nin oğludur. Muhyî, şeyhinin vefatı üzerine kendisinin şeyh olacağını düşünür ancak Gülşenî postuna kendisi yerine Alî Safvetî geçer. Bunun üzerine ona tabi olduğunu belirten bir şiir yazar (135). Sonra pek çok şiirde Alî Safvetî'yi över (264, 768, 983).

Bâyezid-i Bistâmî (ö. 848?)

Muhyî, kendi manevî seyrini anlattığı bir şiirinde, zamanın Cüneydi'ne üstat olduğu için Bâyezid gibi kabul edildiğini söyler (173).

Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 909)

Muhyî, kendi manevî seyrini anlattığı bir şiirinde zamanın Cüneyd'ine üstat olduğunu belirtir (173).

Dede Ömer Rûşenî (ö. 1487)

Halvetîliğin önde gelen şeyhlerinden olan Dede Ömer Rûşenî, müridi İbrâhîm-i Gülşenî ve onun kurduğu Gülşenîlik münasebetiyle anılır (260, 264, 768).

Hallâc-ı Mansûr (ö. 922)

Muhyî, Hallâc-ı Mansûr'un idam edilmesinden bahderek onun dara çekilip gittiğini, sufi olarak sadece kendisinin kaldığını belirtir (211).

Hâtem-i Tâî (ö. 578?)

Muhyî, Hâfız Ahmed Paşa'nın Mısır valiliğini tebrik ederken onun insaf etmede Hâtem-i Tâî'yi geçtiğini belirtir (660). Hâtem, Ahmed-i Hayâlî'nin meclisine dâhil olabilmek için savaşı durur (264/15). Hâtem'in vücudu, Yavuz Alî Paşa'nın cömertliği önünde yok olur (268/19).

İbrâhîm-i Edhem (ö. 778?)

Muhyî, kendi gönlüne öğüt verirken 'Cihanı tamamen bırakıp yokluk tahtında Edhem ol.' der (140).

⁵⁸⁹ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî*, s. 197.

İbrâhîm-i Gülşenî (ö. 1534)

Gülşenîliğin kurucusu olan İbrâhîm-i Gülşenî; tarikati, oğlu Ahmed-i Hayâlî, torunları ve şeyhi Dede Ömer Rûşenî münasebetiyle anılır. O, cennet bahçesinin gülüdür (260/8); Muhyî, onun dergâhında temiz yüzlü bir pîr gördüğünü anlatır (352); İbrâhîm-i Gülşenî, cihanı gül bahçesine çevirmiştir (768).

İshak Efendi (ö. 1602)

Divan'da bir tarih matlaında (242) geçen İshak Efendi, Edirne Darülhadis'i müderrisi olmalıdır.⁵⁹⁰

Mehemmed

Alî Safvetî'nin oğludur. Muhyî Ahmed-i Hayâlî övgüsünde onun ismini geçirir (264). Bir başka şiirinde Gülşenî şeyhlerini överken Mehemmed'i unutmaz (768).

Mehemmed-i Bekrî

Muhyî, şeyh Mehemmed-i Bekrî'nin⁵⁹¹ oğlunun vefatına “İbni Şeyh Mehemmed Bekrî Fevtine” başlıklı bir tarih düşer (561).

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 1273)

Gülşenîliğin Mevlevîlik ile olan yakınlığı Muhyî'nin şiirlerine de yansır. Muhyî, Mevlanâ ile Allâh'a yöneldiğinden beri âlimlerin miri olmuştur (173). Bir diğer şiirde Mevlanâ'nın *Mesnevî*'si ile İbrâhîm-i Gülşenî'nin *Manevî*'si arasında bağlantı kurar (967).

Molla Fenâyî

Muhyî, halife olduğunu belirttiği Molla Fenâyî(?)'nin hilafetine “Mollâ Fenâyî'nün Hilâfetine Târîh” başlıklı bir tarih düşer (474).

Molla Mehemmed Emîn

Molla Câmî'nin yeğeni olan Mehemmed Emin,⁵⁹² Muhyî'nin çok yakın arkadaşıdır. Muhyî, Molla'dan *Eşi'atü'l-Leme'ât* isimli bir eser ister (315). Birbirlerini evlerine, çayıra, seyrana davet ederler (859, 862, 863, 864, 865, 867, 868). Karşılıklı pek çok şiir yazarlar (869, 870, 871, 876, 878, 884, 887, 898, 900, 901, 920, 921).

⁵⁹⁰ Nev'izâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik (Nev'izâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 2, s. 1216.

⁵⁹¹ Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, s. 118.

⁵⁹² Mustafa Koç, “16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri”, s. 236.

Muhyiddîn İbni Arabî (ö. 1240)

Muhyî, tasavvufî düşüncelerini İbni Arabî'nin oluşturduğu vahdet-i vücud üzerine kurar. Medrese öğrenimi sırasında onun pek çok eserini okur. *Divan*'da İbni Arabî, eserleri yoluyla zikredilir (173, 889).

Muhyiddîn-i Karamanî (ö. 1550)

Muhyî, şehit edilen Gülşenî şeyhi Muhyiddîn-i Karamanî'nin ölümüne tarih düşer (464, 465).

Muslî Şâh

Muhyî, şiirlerinde çok sevdiği kölesi Muslî Şâh'ın adını pek çok defa anar. Onu övmek için şiirler yazar (51, 1051, 1052, 1053). Muslî'nin, evine gelmesini şiirle anlatır (632, 633). Dostunun adıyla muamma yazar (998, 999). Nil nehrinde boğulmasına mersiye yazıp tarih düşer (625, 912).

Sadreddîn-i Konevî (ö. 1274)

Vahdet-i vücud düşüncesinin İbni Arabî'den sonraki en büyük temsilcisi Sadreddîn-i Konevî'dir. Muhyî, hikmet bilmede Sadreddîn gibi olduğunu belirtir (173).

Süleymân

Alî Safvetî'nin diğer oğludur. Muhyî Ahmed-i Hayâlî övgüsünde onun ismini geçirir (264).

2.2.3.4. Âlimler - Şâirler – Sanatkârlar

Altıparmak Mehmed Efendi (ö. 1624)

Muhyî, Kahire'de yaşamış âlim ve mutasavvıf bir Şahsiyet olan Altıparmak Mehmed Efendi'yi bir şiirle över (891).

Bâkî (ö. 1600)

Muhyî, Bâkî ile Yahyâ'yı şiirlerinin ebedî oluşu yönüyle ele alır:

Nâmdur bâkî kalan Bâkî'yi gör şi'ri ile
Selefün rûhını Yahyâ gibi kıldı ihyâ (939/3)

Bursalı Rahmî Çelebi (ö. 1568)

Muhyî, Rahmî Çelebi'den kardeşine afyon istemek için "Rahmî Çelebi'ye Birâderden Berş İstid'ası" başlıklı bir şiir yazar (1020).

Ebû Hanîfe (ö. 767)

Muhyî, 1585 yılında Mısır kadısı ve nakibüleşraf olan Seyid(?)’i överken onun, Hz. İbrâhîm’in getirdiği dini ve Ebû Hanîfe’nin mezhebini açıkladığını belirtir (634).

Ebussuûd Efendi (ö. 1574)

Muhyî, medrese yıllarında derslerini takip ettiği Ebussuûd Efendi’yi ‘dünyanın en faziletlisi’ şeklinde över (961). Gittiği bir mecliste Ebussuûd’un tefsirini ister (373). Ebussuûd, Muhyî’nin okuduğu kitapları sorduğunda Muhyî ona nazmen cevap verir (841).

Enverî (ö. 1189?)

Enverî de övünme vesilesiyle anılır. Muhyî’nin şiiri Selmân, Enverî ve Zahîr’in kadrini düşürür (267/49-50). Zahîr, Enverî, Rûdekî öldü ancak onlardan geriye parlak sözler kaldı (285/41).

Fahreddîn-i Irâkî (ö. 1289)

İranlı şairlerden Fahreddîn-i Irâkî de övünme vesilesiyle anılır. Süleymân gibi, dünyaya nizamı Muhyî’nin şiiri verir, Fahreddîn (ö. 1289), Selmân (ö. 1376) ve Nizâmî (ö. 1214?) neden övünür (260/25).

Ferîdüddîn-i Attâr (ö. 1221)

Attâr, Muhyî’nin nurundan ortaya çıkmıştır (137/7). Muhyî yıllarca beklediği halde Attâr gibi güzel nefesli birisi ona şifa vermek için gelmedi (238/4). Dünyada Attâr’dan başka gerçek sözü anlayabilecek ve ona değer verebilecek kimse yoktur (260/23).

Fevrî (ö. 1571)

Muhyî, Divan şairlerinden Fevrî’nin ölümüne “Be-reft Fevrî⁵⁹³” tarihini düşer (510).

Gazzâlî (ö. 1111)

Muhyî, ölü gönüllere can vererek *İhyâ* sahibi Gazzâlî gibi olmuştur (173/11). Muhyî eğer ebediyyen yaşamak istiyorsa *İhyâ* sahibi Gazzâlî gibi nefsini öldürmelidir (258/30).

⁵⁹³ Fevrî gitti.

Hâfız-ı Şirâzî (ö. 1390?)

Muhyî, rüyasında Ahmed-i Hayâlî'nin kendisine verdiği kitabı ilk olarak *Hâfız Divanı* zanneder ancak sonra onun *Manevî* olduğunu anlar (967/23). Muhyî, Hâfız'ın iki gazelini tahmis eder (1043, 1044).

Hakanî (ö. 1199)

Muhyî, kendisine Hakanî gibi cömert davranılmasını ve ikramda bulunulmasını ister (277/19).

Hassân Bin Sâbit

Muhyî'nin şiirinin edası, Hassân'ın ayıplanmasına sebep olur (215/5); onun şiirinin edasını hissetse Hassân ona pek çok ihsanda bulunur (275/37).

Hâtifî (ö. 1521)

Hâtifî, Muhyî'nin şiirini duysaydı Câmî gibi Horasan'ı terk ederdi (275/38).

Hüsrev-i Dihlevî (ö. 1325)

Muhyî'nin şiirindeki ince hayaller ve yakıcılık yanında Hüsrev'in şiiri ham kalmıştır (280/17).

İbni Sînâ (ö. 1037)

Muhyî, İbni Sînâ'nın aşktan anlamayacağını, onun divane olduğunu söyler (205/9).

Kâtibî (ö. 1435?)

Muhyî, kendisine nasihat ederek övdüğü kişiye Kâtibî gibi dua etmesini söyler (292/10).

Kemâl-i İsfahanî (ö. 1240)

Muhyî, bu şairi de kendisini övmek için anar. Kemâl-i İsfahanî Muhyî'nin şiirini duysaydı 'Nizâmî'nin şiiri buna nazire olamaz.' derdi (306/53).

Kınalızâde Alî (ö. 1572)

Muhyî, Kınalızâde Alî'nin Bulak'a gitmesini istemediği için Molla Mehmed Emin'e "Der-vedâ'-ı Kınâlî-zâde 'Alî Be-Mollâ Nüviştem⁵⁹⁴" ve "Be-Mollâ Noviştim Berây-ı Kâzî-'Alî Çelebi⁵⁹⁵" başlıklı iki şiir yazar (867).

⁵⁹⁴ Kınalızâde Alî'nin Vedası İçin Molla'ya Yazdım

⁵⁹⁵ Kadı Ali Çelebi İçin Molla'ya Yazdık

Molla Câmî (ö. 1492)

Muhyî, Molla Câmî'nin naatını tahmis eder (1042). Muhyî, Câmî'nin kendisinin şiirini duyduğu vakit Horasan'ı terk edeceğini söyler (275/37).

Nizâmî-i Gencevî (ö. 1214)

Nizâmî *Divan*'da övünme vesilesi olarak geçer. Süleyman gibi, dünyaya nizamı Muhyî'nin şiiri verir, Fahreddîn (ö. 1289), Selmân (ö. 1376) ve Nizâmî (ö. 1214?) neden övünür (260/25). Kemâl-i Isfahanî Muhyî'nin şiirini duysaydı 'Nizâmî'nin şiiri buna nazire olamaz.' derdi (306/53).

Riyâzî Memî Şâh (ö. 1547)

Muhyî, Divan şairlerinden Riyâzî'nin vefatına iki tarih düşmüştür (450, 453).

Rûdekî (ö. 941)

Muhyî, övülen kişinin ruhunun şiirle baki kalacağını, kendisine ihsanda bulunulmasını söyler (285/40). Zahîr, Enverî, Rûdekî öldü ancak onlardan geriye parlak sözler kaldı (285/41).

Selmân-ı Savecî (ö. 1376)

Muhyî, Selmân, Senâî ve diğer İranlı şairlere nazire yazdığını belirtir (258). Süleyman gibi, dünyaya nizamı Muhyî'nin şiiri verir, Fahreddîn (ö. 1289), Selmân (ö. 1376) ve Nizâmî (ö. 1214?) neden övünür (260/25). Muhyî'nin şiiri Selmân, Enverî ve Zahîr'in kadrini düşürür (267/49-50).

Senâî (ö. 1131?)

Muhyî, Senâî'nin tevhidine bir nazire yazar (258). Senâî, Muhyî'nin nurundan ortaya çıkmıştır (137/7).

Seyyid Şerîf Cürcânî (ö. 1413)

Muhyî, Seyyid Şerîf Cürcânî'yi, onun oğlu/torunu olduğunu söylediği Seyid(?)'in Mekke kadısı ve nakibüleşraf olmasını tebrik etmek için yazdığı şiirde anar (635/1).

Sihrî (Kız Memî) (ö. 1590'dan sonra)

Muhyî, Sihrî mahlaslı Kız Memî'ye biri beyit biri mısra olmak üzere iki hicviye yazar (481, 482). Ayrıca Ahmed-i Hayâlî mersiyesinde Sihrî'nin bir mısraını tazmin eder (983).

Şems Efendi (ö. 1549)

Muhyî, II. Selîm'in hocası Şems Efendi'nin⁵⁹⁶ düğünü için “Tārîḫ-i Sūr-ı Şems Efendi Ḥvāce-i Sulṭān Selîm Ḥan⁵⁹⁷” başlıklı bir tarih düşer (454).

Şemseddîn-i Sivasî (ö. 1597)

Muhyî, Şemseddîn-i Sivasî'nin izinden giderek güneş gibi tek olmuştur (173/7).

Taşlıcalı Yahyâ (ö. 1582)

Muhyî, Bâkî ile Yahyâ'yı şiirlerinin ebedî oluşu yönüyle ele alır (939/3).

Zahîr-i Fâryâbî (ö. 1201)

Zahîr-i Fâryâbî de fahriye vesilesiyle anılan şairlerdendir. Muhyî'nin şiiri Selmân, Enverî ve Zahîr'in kadrini düşürür (267/49-50). Muhyî'nin kasidesi Zahîr'in kalbinde zuhur etseydi nefes almakta zorlanırdı (268/35), ‘Bu şeffaf, tatlı suya benzer inci kimindir?’ derdi (306/54). Zahîr, Enverî, Rûdekî öldü ancak onlardan geriye parlak sözler kaldı (285/41).

2.2.3.5. Aşk Hikâyelerinin Kahramanları Olan Şahıslar

Ferhâd ile Şîrîn

Muhyî, sevgilisinin dağ gibi olan aşk derdinin altında kalmıştır, Ferhâd ile Şîrîn'in hikâyesi bunun yanında boş sözdür:

İdeli küh-ı gamuḫ Muḫyî'yi zîr-i bār-ı ışk
Kışşa-i Ferhâd ü Şîrîn şimdi hep efsânedür (82/5)

Ferhâd, gam vadisinde dert çekmede Muhyî'ye yetişemez (134/1). Muhyî, gam dağını çekmekte Ferhâd, sevgilisi ise Şîrîn gibidir (179/2-3). Ferhâd, Şîrîn için dağı kazdı oysa ben gam dağını yerle bir eden Ferhâd'im:

Kūhı kazdı gerçi Şîrîn'ün gamından Kūh-ken
Ben şu Ferhâd'am ki gam tağını kıldum bî-sütün (189/4)

Leylâ ile Mecnûn

Muhyî, Leylâ ve Mecnûn'u sadece bir efsane olarak görür (37/4, 62/3). Sevgilinin saçını Leylâ, âşıkları ise Mecnûn olarak düşünür (82/3). Mecnûn, Leylâ için sürekli inler (88/1). Sevgilinin saçı, Muhyî'yi divane etmiştir (168/2, 173/10). Mecnûn, Muhyî'nin çektiği birkaç derdi ezber edip âlim olmuştur (223/6):

⁵⁹⁶ Nev'îzâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'îzâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 2, s. 2123.

⁵⁹⁷ Sultan Selim Han'ın Hocası Şems Efendi'nin Düğünü. *Şakayık Zeyli*'nde verilen Şems Efendi'nin ölüm tarihi düğün tarihinden öncedir. Bkz. Nev'îzâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'îzâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, C 1, s. 730.

Leylî-i zülfi ucından çekdüğümünden Muhyiyâ
Bir fesâne ezber itdi oldı Mecnûn zû-fünûn (189/8)

Mecnûn, Leylâ'nın yüzünü görmeye dayanamayıp kendini çöllere vurmuştur (201/4). Mecnûn, Leylâ yüzünden zincire vurulmasıyla da anılır (212/1, 217/4). Muhyî, Leylâ ile Mecnûn'un bütün olduğunu, onların ayrılamayacağını söyler (227/13, 888/6).

Vâmık ile Azrâ

Muhyî, 'izar' ve 'Azrâ' kelimeleriyle oynar. O, sevgilinin yanağını gördüğünden beri Vâmık gibi âşık olmuştur (173/9):

İzâruş gördi Muhyî oldı Vâmık
Tut ey 'Azrâ keremden anı ma'zûr (74/5)

Diğer Şahıslar

Divan'da kim olduğu tespit edilememiş ya da kimliği konusunda tereddüt edilmiş kişilerle tarihî bir hususiyeti bulunmayanlar bulunmaktadır. Bazıları şunlardır:

Ey mâh-ı sa'âdet bula bu zerre çü mihrûş
Pür-nûr ide qalbûş o zamân rûş-ı Sinân'ı (277/18)

Va'de buydı ki berre ola i'tâ
İgmâz kırup kılduuz ihmâl-i icrâ
Bir muntazıruz ki Mehdî'ye qapudan
Siz qapuyı bağlamışsız idüp ihfâ (413)

Tâ buldı kemâl-i 'izzle fer Ferruş
Olsa n'ola haşmetle Sikender Ferruş
N'ola dir isem devlet-i sulţândur ol
Her gün çü kılar hüşni münevver Ferruş (415)

Hayâl-i Zılcı Ateş-bâz Usta 'Alî Yanduşına (503)

Yûsuf âzâd oldı ihvânım bugün (775, 787)

Be-İsm-i Yûsuf⁵⁹⁸ (996)

Şeref-i Mışır Mehemmed (679)

Murâd âzâddur maqşûd Maḥmûd (683, 784, 786)

Du'â-yı Hayr-ı 'Alî (691, 692, 684)

2.2.4. Edebî Sanatlar

Her sanatın bir malzemesi vardır. Edebiyatın temel malzemesi de dildir. Divan şairleri, iç dünyalarındaki duyguları, dalgalanmaları birinci dereceden başvuru kaynakları olan dil ile aktarırlar. Şairler, bu duygu aktarımını genellikle doğrudan

⁵⁹⁸ Yusuf'un İsmiyle

yapmaz, dolaylı/sanatlı bir yol tercih eder, sözcükleri ve duyguları başkalaştırır, dönüştürürler; kelimelerle büyülü dünyalar oluştururlar.⁵⁹⁹ Bu, farklı yansıtma isteği neticesinde ortaya edebî sanatlar çıkar. Şair, ruhunda yaşattığı duyguları dış dünyada gördüğü varlıklar aracılığı ile anlatma yoluna gider. Bunun en temel aracı da edebî sanatlardır. Divan şiirinde sanatsız bir beyit yok gibidir.⁶⁰⁰ Muhyî, bir divan şairi olması ve divan şiiri geleneği içerisinde yetişmesi sebebiyle, hem Türkçe hem de Farsça şiirlerinde edebî sanatları kullanır. Muhyî'nin şiirlerinde yer alan edebî sanatlar, kendinden önceki ya da sonraki şairlerin kullanımlarından farklı değildir. Aşağıda da görüleceği üzere mazmunlar, benzetmeler, telmihler vb. geleneğin çizdiği sınırlar içinde kullanılır.

Burada Muhyî'nin divanında yer alan tüm sanatları göstermek çalışmanın hacmini ve amacını aşacaktır. Bu sebeple lafız, mana ve söz sanatlarından bazılarına örnekler verilecektir.

2.2.4.1. Aks

Aks/akis, bir metinde kelimelerin bir kısmının ya da tamamının tersten sıralanarak tekrarlanmasıdır.⁶⁰¹ Muhyî, ilk örnekte 'hâne' ve 'bende' sözcüklerini yerlerini değiştirerek kullanmıştır:

Hâne-i bendeḡ bende-hâneḡdür
Luḡf idüp teḡrîf eyle ey nîkû (844/1)

İkinci örnekte ise 'izzet' ve 'hazret' sözcükleri aks sanatını oluşturacak şekilde tekrar edilmiştir:

'Arz-ı dâ'î-i **hazret-i izzet**
Ba'de ta'zîm-i **izzet-i hazret** (1037/2)

2.2.4.2. Cinas

Cinas, anlam bakımından farklı, yazılış ve söyleyiş bakımından aynı ya da benzer olan sözcüklerin bir ifade içinde kullanılması sanatıdır.⁶⁰² İlk örnekte yer alan 'sevâbit' sözcüğü 'gökyüzündeki yıldızlar, gezegenler' anlamındadır. Beytin ikinci mısraındaki 'sevâb it' ifadesi ise 'iyilik yap, sevap kazan' manasındadır:

Sevâbitden ziyâde oldı eşküm
Gözüm yaşımı sil 'ömrüm **sevâb it** (28/13)

⁵⁹⁹ Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Harf Simgesiliği*, Hece Yayınları, Ankara 2003, s. 21-22.

⁶⁰⁰ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s. 405.

⁶⁰¹ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 281.

⁶⁰² Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 525.

Aşağıdaki örnekte ise ‘aşk diyarında’ anlamındaki ‘der-diyâr-ı ‘ışık’ ifadesi ile ‘sevgilinin derdi’ manasına gelen ‘derd-i yâr’ terkipleri cinas oluşturmuştur:

Der-diyâr-ı ‘ışık mürdem bî-refîk
Hvâhed âhîr geşt mâ-râ **derd-i yâr**⁶⁰³ (55/3)

Şüfiyâ şâf eyle kâlbün jengden **âyînevâr**
Sırr-ı hoş bâşdan gelüp bir pîr-i hoş-**âyîne var** (66/1)

Tâbende oldı tâ ruhuña oldı **bende** şem‘
Meh de didi ki yaqayın ey mihr **ben de** şem‘ (113/1)

Cinas-ı kalb, cinas-ı maktûb olarak da isimlendirilen kalb, seslerinin dizilişi bakımından birbirinin tersi olan sözcüklerin bir ifade içinde kullanılması sanatıdır. Muhyî kalb sanatına, iştikak kadar rağbet etmemiştir:

Merg bağladı **kemer mekre meger** ire **kerem**
Renc-i gamdan kırtılup **rahmi** ide yirüm **hareme** (163/4)

Lem‘a-i ‘ilmün ‘alemveş oldı ‘âlemde ‘alem
Nefs-i **mârın râm** kıl ârâmgeh ola irem (163/2)

2.2.4.3. *Hüsn-i Ta’lîl*

Belâgat-ı Osmâniyye hüsn-i ta’lîli, “bir i’tibâr-ı latîf-i ğayr-ı hakîkî ile bir vasf için bir ‘illet-i münâsibe iddi’â olunmaktadır. Ya’nî nefsü’l-emrde ‘illeti olmayan ma’nâ, ‘illeti olmak üzere i’tibâr kılınmaktadır.”⁶⁰⁴ şeklinde açıklar. Aslında farklı sebebi olan bir olayı bir başka güzel sebeple açıklamak sanatıdır. Muhyî’nin elem ve kederden zayıflayan derisi ve kemikleri gönül evini korumak için kağıt ve çerçöp olmuştur.:

Deriyle üstühvânum kâğıdıla çâr-çübāsâ
Ki tâ te’sîr kılmaya hevâ beyt-i dile kaṭ‘â (11)

Felekteki fırtına ve şimşegın sebebi, Muhyî’nin ahından çıkan kıvılcımlardır:

Ḳopar felek hişârı başında ṭarâkalar
Muhyî çü âhumuṅ şereri cā-be-cā düşer (67/7)

Yedi felek, Hz. Muhammed’in sofrasında kırıntı toplamaya imkân bulduğı için övünerek döner durur:

Āsyâ-yı çarḫ öginür döne döne kim senün
Rîze-çîn-i hvânuṅ olmuşdur diyü heft âsmân (259/23)

⁶⁰³ Sevgilinin derdi sonunda bize ulaşacak. Aşk diyarında arkadaşsız öldüm.

⁶⁰⁴ Ahmed Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniyye*, (Hızl. Turgut Karabey, Mehmet Atalay), Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 106.

Çarh ve hilal, üzeğinin Ahmed-i Hayalî'nin ayağını öptüğünü görünce kıskançlıktan iki büklüm oldu:

Gördiler k'öpti rikâb ayağın çarh ü hilâl
Ham olup kadleri reşkile olurlar dâyr (260/18)

2.2.4.4. İktibas

İktibas, bir düşünceyi kuvvetlendirmek veya anlatımı süslemek amacıyla başkasına ait bir ifadeyi kısmen ya da tamamen söz içinde kullanmaya/alıntılılamaya verilen isimdir.⁶⁰⁵ Muhyî, aşağıdaki örneklerin ilkinde Hicr suresi 24. ayetten ikincide ise Bakara suresi 115. ayetten iktibas yapmıştır:

نفخت فيه من روحى⁶⁰⁶ deminden
Tehî olduysa ney-zenden haber vir (94/4)

نَمَّ وَجْهَ اللَّهِ⁶⁰⁷a nâzır olana
Ne Serendîl ü ne hōd Tūr gerek (126/2)

2.2.4.5. İstiare

İstiare, arada bir engel, karine bulunmak kaydıyla, bir sözü, benzerlik ilgisiyle kendi anlamı dışında kullanma sanatıdır. Aslında sadece benzeyenin taraflarından birinin kaldırıldığı bir teşbihtir.⁶⁰⁸ Muhyî, aşağıdaki örneklerin ilkinde sevgilisini 'mihir' yani 'güneş'e benzetir ancak sevgilisini anmaz:

Devr iderse n'ola küyuş her gice ey **mihir** mâh
Kılma eksüklüğine çapuşda bir kemter durur (72/3)

İkinci örnekte sevgilinin kirpikleri, 'peykân' yani 'ok'a, sonrakinde ise sevgilinin boyu 'nihâl'e yani 'fidan'a benzetilmiştir. Ancak kirpik ve boy, beyitlerde söylenmemiştir:

Micmer-i tende kanlu **peykân**uş
Aşgeräsâ ki cā-be-cā görünür (73/3)

Maşabbet gülşeninde gerçi eşküm cüybâr itdüm
Nihâl-i nâz-perverdüm bi-şamdi'llâh kenâr itdüm (154/1)

Aşağıdaki örneklerin ilkinde nergis, uyuyan; saba, uyuyanı kaldıran; bülbül ise kitap okuyan bir insan gibi tasavvur edilmiştir. İkinci örnekte ise hayat suyu, sevgilinin ayva tüylerini görünce kıskançlıktan kabaran bir insan şekline bürünür:

⁶⁰⁵ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 175.

⁶⁰⁶ Hicr suresinin 'Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın!' mealindeki 29. ayetinin '... ona ruhumdan üflediğim zaman...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 262.

⁶⁰⁷ Bakara suresinin 'Doğu da Allâh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allâh'ın rahmeti ve nimeti) geniştir, her şeyi bilendir.' mealindeki 115. ayetinin '...Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır.' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 17.

⁶⁰⁸ M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)*, Enderun Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 1989, s. 154.

Nazar kıl nergise ey dil şabâ oyardı h'vâbindan
İşit 'ışk âyetin bülbül ki okur gül kitâbindan (184/1)

Tâ haţî-ı lebeş ez-mey-i cân-bağş şafâ yâft
Muhyî zi-ğased âb-ı hayât âmede der-cüş⁶⁰⁹ (102/7)

Hilâl ü çarh döner mihrünile ser-geşte
Rikâb öpelden ayağın ey kamer-kirdâr (267/8)

2.2.4.6. İstifham

İstifham, ifadeyi güzelleştirmek, bir fikri vurgulamak, söze nezaket, doğallık ve içtenlik katmak; dikkat çekmek; bir fikrin muhatap tarafından düşünülmesini sağlamak gibi sebeplerle soru sormak sanatıdır.⁶¹⁰

Levha-i hüsnünde haţtuñ âyet-i kudret durur
Dest-i naqqâş-ı ezel yazar **mı** hîç naqqâş-ı gâlaţ (112/4)

Lâyık **mıdur** ki şimdi hücum eyleyüp gumüm
Âlûde ide zehr-i gamula ta'amumu (847/3)

Gel imdi saña lâyıq **mıdur** ey yâr
Vücûduñda senün hükm ide ağıyâr (1041/1)

2.2.4.7. İştikak

İştikak, aynı veya ses benzerliği olan kökten türetilmiş kelimelerin bir ifade içinde kullanılmasıdır.⁶¹¹ Muhyî'nin, şiirlerinde en fazla kullandığı sanatlardan biri iştikaktır. *Divan*'da, iştikakın pek çok örneği bulunmaktadır. Bunların bir kısmı 'Ahenk Unsurları' başlığı altında verilmiştir:

Cemî-i halk-ı Mısr'ı **cem**'den hep
Mağabbet **mecma**'ın meşhûd idüpdür (591/2)

Ey kâzî-i mısr-ı dil nâmuñ çü **Hasan** Beg'dür
Hassânlara **muhsin** ol **ahsen**lere kıl **ihsân** (888/2)

Çü kâret ez-heme fânî-şüden büved be-bekâ
Şalâh-ı **maşlahat**em der-felâh kün **ışlâh**⁶¹² (33/2)

2.2.4.8. Kinâye

Kinâye, gerçek manayı düşünmeye engel olacak bir karine bulunmamak kaydıyla, bir sözü gerçek manasına da gelebilmek üzere, onun dışında kullanmak

⁶⁰⁹ Muhyî, onun dudaklarındaki ayva tüyleri, can veren şaraptan gönül şenliği bulduğundan beri hayat suyu kıskançlığından kabarıp.

⁶¹⁰ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 195.

⁶¹¹ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 247.

⁶¹² Senin işin tüm faniliklerden (kurtulup) sonsuz olmak olduğundan benim dirliğimi de kurtuluş yolunda düzenle.

sanatıdır.⁶¹³ Muhyî, bu sanatı deyimler vasıtasıyla kullanmıştır. İlk örnekte ‘baş egmem’ ifadesi hem ‘başı aşağı indirmemek’ hem de ‘itaat etmemek’ manalarında kullanılmıştır:

Baş egmem Muhyiyâ gerdün-ı dūnda ‘arş-ı a’lāya
Sifâl-i ser seg-i kūy-ı nigāra sāğar olaldan (181/5)

Aşağıdaki örnekte ise ‘el uzatdı’ ifadesi ‘uzanmak’ ve ‘teşebbüs etmek, girişmek’ manalarına gelmektedir:

Hāk-i pāye şalalı zūlfini yār
Aña başdan **el uzatdı** şāne (205/8)

2.2.4.9. Leff ü Neşr

Leff ü neşr, bir ifade ya da mısradaki söylenen en az iki kavramın her biriyle ilgili olarak bir sonraki ifade veya mısradaki birer kavramın kullanılması sanatıdır.⁶¹⁴ Muhyî’nin şiirlerinde kullanılmaktan hoşlandığı sanatlardan biridir. Aşağıdaki örnekte ‘tîr-i ğam’ ve ‘şāh’, ‘dāğ-ı hicrân’ ve ‘hār’, ‘dil-i şeydâ’ ve ‘bülbul’ sözcükleri mürettep (sıralı) leff ü neşr oluşturmaktadır:

Tenümde tîr-i ğamla dāğ-ı hicrân ü dil-i şeydâ
Kılupdur şanki bir **şāh** üzre me’vâ **hār** u gül **bülbul** (144/2)

Aşağıdaki örneklerin ilkinde ağlamak ile şarap, yanmak ile kebab, inlemek ile rebap; ikincisinde yar ile hümâ ve ağıyâr ile zâğ ve yâr ile şikâr sözcükleri mürettep leff ü neşr oluşturmaktadır:

Gözüm **ağlar** yürek **yanar** gönül **inler** ferâğum var
Bu dünyānuñ **şarāb**ından **kebāb**ından **rebāb**ından (183/6)

Yâr-ı ağıyâr yâr oldu yine
Ol **hümâ zâğa şikâr** oldu yine (216/1)

2.2.4.10. Mübâlağa

Mübâlağa, herhangi bir şeyi, gerçekte olduğundan fazla veya az göstermek, abartmak sanatıdır. Aşağıdaki ilk örnekte Muhyî’nin âhından çıkan kıvılcıklar sebebiyle gökyüzünde gürültü kopmaktadır:

Çopar felek **hişârı** başında **tarākalar**
Muhyî çü âhumuñ şereri cā-be-cā düşer (67/7)

⁶¹³ M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)*, s. 174.

⁶¹⁴ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 143.

Bu örnekte ise bilgili kişiler, âşığın göz yaşları önünde Seyhun ve Ceyhun nehirlerini damla ve küçük bir çay olarak görürler:

Pîş-i mevc-i yem-i eşkem be-‘ayân ehl-i ‘uyûn
Çatre dîdend çü Seyhûn u Aras Ceyhûn-râ⁶¹⁵ (6/4)

2.2.4.11. Nidâ

Nidâ, söze güzellik ve doğallık katmak için birine/birilerine hitap etme sanatına verilen isimdir.⁶¹⁶ Muhyî, ‘ey’, ‘hay’, ‘yâ’ gibi edatları; ‘zâhidâ’, ‘Muhyiyâ’ gibi sözcüklerdeki ‘ey’ anlamına gelen ‘â’ sesini, seslenme unsuru olarak kullanmıştır:

Ey hem-dem-i müşfik dil-i sūzâna nefes vir
Kim yandı ciger eyleyli sūz-ı dilüm tâb (13/2)

Rahîmâ bu du‘âyı müstecâb it
Ki ol ‘âlî-cenâbı kâm-yâb it (28/1)

Her zamân zulm eyleridüñ Muhyî‘ye
Hây zâlim cevrünile di aña (7/7)

2.2.4.12. Tarsî

Mensur eserlerde yer alan murassa secin şiirdeki karşılığı olan tarsî⁶¹⁷, aynı cümle yapısına sahip iki ifadede geçen kelimelerin tamamını ya da bir kısmını yapı ve ses benzerliği bakımından birbirine uygun düşürme sanatıdır. Muhyî, divanında ses öğelerine geniş yer vermiştir. Bu öğelerden biri olan tarsî, ‘Ahenk Unsurları’ başlığı altında değerlendirilmiştir. Burada da divandan örnekler sunulmuştur.

Vişâle irmedin irdüm firâkına yâruñ
Gülini dermedin irdüm cefâsına hâruñ (129/1)

Muhyî, kasidelerin methiye bölümlerinde veya diğer şiirlerin övgü bulunduran kısımlarında bu sanatı kullanmıştır:

Birinüñ nâmı Mehemmed mazhar-ı feyz-i Aḥad
Birinüñ ismi Süleymân’dur emîr-i mülk-i cân (264/10)

Çü ḥazmuñ ide direng âsmân şala lenger
Çü ‘azmüñ ide şitâb açâ yelken arz u diyâr (267/36)

Hemîşe tâ büved ĩn heft saḳf-ı âsmân muḥkem
Hemîşe tâ büved bâḳî medâr-ı ‘âlem-i fânî (281/57)

⁶¹⁵ Göz sahibi olanlar, benim göz yaşı okyanusumun dalgaları karşısında, açıkça, Seyhun’u, Aras’ı ve Ceyhun’u göz yaşı olarak gördüler.

⁶¹⁶ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 206.

⁶¹⁷ Cihan Okuyucu, Ahmet Kartal, Fatih Köksal, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2011, s. 25.

Hemiŝe tā büved der-gerdiŝ ĩn eyvān-ı dūlābī
Hemiŝe tā büved pür-nūr ĩn hūrŝīd-i nūrānī⁶¹⁸ (281/58)

2.2.4.13. *Tecrīd*

Tecrīd, söz içinde bir kişi veya kavramın kendi kimliğinden soyutlanarak ifade edilmesi sanatıdır.⁶¹⁹ Bu sanat genelde şairin gönlüne, gözüne ya da kendine seslendiği örneklerde ortaya çıkar.

Vefā vü luŝf-ı yāra irmek istersen gel ey Muhyī
Cefāyī mihr anla muŝlakā cevru ü sitemden giç (32/5)

Aşağıdaki beyitte ise Muhyī ‘na’lçemüz’ diyerek birden fazla kişi olduğunu düşünmüş ve kendini tecrit etmiştir:

Muhyiyā olalı Manŝūr’ı bu dāruŝ her ŝeb
şerer-i na’lçemüz çarhı çü sindān eridür (64/5)

2.2.4.14. *Tekrīr*

Tekrīr, bir kelimenin ifadede aynı anlamıyla farklı görevlerde veya farklı kavramları nitelenmek üzere hünerli bir şekilde kullanılmasıdır.⁶²⁰ Muhyī’nin şiirde ahenk yakalamak ve anlamı bir ifade etrafında toplamak için kullandığı bir sanattır. Buna dair örnekler ‘Ahenk Unsurları’ başlığı altında değerlendirildiğinden burada sadece birkaç örnek verilecektir:

Sözini gūŝ-ı cāna gūŝvār it
Özini cān-ı cān-ı cāna yār it (1032/6)

Çāresüz bī-yār kaldum hey meded zār u nizār
Her kişi yārıyla ben bilmem ki yārım kandanur (81/2)

2.2.4.15. *Telmih*

Telmih, ifade içinde tarihî, dinî, menkıbevî, ilmî, edebî veya kültürel bir olay ya da bilginin tamamını çağrıştırmak sanatıdır.⁶²¹ Muhyī, şiirlerinde bu sanatı daha çok peygamberler, evliyalar, şairler hükümdarlar için kullanılmıştır. *Divan*’dan birkaç örnek:

Mücellā rüyuşa meclā olan anlar kemāle
Rumüz-ı Tūr u Mūsā’yı hıŝābından cevābından (183/2)

Dīve virme hātem-i la’lünde olan sırruşı
Hüdhüd-i cān muntazırdur ey Süleymān-ı zamān (197/5)

⁶¹⁸ Önceki beyit ile birlikte: Ey Allāh’tan gelen ışık, bu yedi kat göğün çatısı sağlam durdukça, geçici âlemin dönüşü devam ettikçe; bu yuvarlak kasrın dönüşü sürdükçe, bu ışıklı güneş aydınlık kaldığı sürece...

⁶¹⁹ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 202.

⁶²⁰ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 265.

⁶²¹ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 135.

Tüyî ki nâr-ı **Halîl** ez-tü geşt **süsen** ü **nesrîn**
Tüyî ki ez-eşer-i tü demîde lüle zi-âzer⁶²² (285/11)

2.2.4.16. *Tenâsüp*

Tenâsüp, anlam güzelliği ve bütünlüğü oluşturmak için birbiriyle uyumlu ve ilişkili kavramları bir arada kullanmak sanatıdır.⁶²³ Muhyî, tenâsüp sanatı ile anlamı bir yörüngede, anlatmak istediği konu üzerinde tutar.

Hağ hüsnüğe hüccet sağa iki **ruhuş şâhid** ağa
Şordum **lebün** didi bağa **bürhân-ı** şîhâtdür şafâ (9/3)

Hânkâh-ı şeyhde ‘uzlet kolaydur **zâhidâ**
Terk-i **pîr-i mey-fürüş** u **hâne-i hammâr** güç (31/3)

Bir ‘umre irer Muhyî eger **sa’y** ider olsa
Küyünda bulur **Merve’yi** varise **Şafâ’sı** (252/4)

2.2.4.17. *Teşbih*

Teşbih, bir kavramın herhangi bir özellik bakımından kendisinden daha üstün ya da daha meşhur başka bir kavrama benzetilmesi sanatıdır.⁶²⁴ Teşbih, Muhyî’nin en çok kullandığı sanatlardan biridir. Özellikle sevdiği bazı kavramları (tesbih=dane, seccade=dam, dünya malı=asa=yılan) çokça kullanır. Aşağıdaki örnekte tesbih kuş avlamak için kullanılan taneye, seccade ise tuzağa benzetilir:

Vâ’iz tolaşduğı bu ki tesbîh zâhidün
Seccâdesiyle murğ-ı dile dâm u dânedür (62/4)

Hıyâm-ı bî-sütün u bî-tnâbı fehm idem dirsen
Nazar kıl eşkümün her dem habâbından kıbâbından (183/7)

Âteş-i hicrân Muhyî’yi yakdı
Şanki düşdi nâr içine bir mü (844/3)

2.2.4.18. *Tezâd*

Tezâd anlam, anlam çerçevesi veya mesaj bakımından birbirinin zıddı olan kelimelerin, ifadeyi etkili ve güzel kılmak amacıyla bir arada ve ilişkili olarak kullanılması sanatıdır.⁶²⁵ Muhyî tezâd sanatını çoğunlukla fena-beka, azat-bende, varlık-yokluk gibi kavramlar için kullanır:

Mağv-ı **fenâ** eyleyüp şahv-ı **beğâ** buldılar
Rü’yet-i **Hağ’dur** hemân rü’yeti dervişlerün (122/2)

⁶²² Hz. İbrahim’in ateşinin süsen ve nesrin olmasının sebebi sensin. Lale, senin tesirinle ateşten bitmiştir.

⁶²³ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 138.

⁶²⁴ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 43.

⁶²⁵ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 147.

Güler gül gibi **ağlarsam** benim ol verd-i handānum
Revānum şād olur andan ferahlar kesb ider cānum (170/1)

Sāyeveş oldum yine bir serv-kaç üftādesi
Bendesidür ol şehün bu bāğ-ı dehr **āzādesi** (249/1)

Muhyî'nin şiirleri, sanat yönünden zengindir. Ancak sanatların kullanımı çoğu zaman kuru kalmaktadır. Şiirlerde teşbih, tekrar, istikak ve nidanın daha çok kullanıldığı görülür.

2.2.5. Atasözleri Deyimler ve Halk Söyleyişleri

Atasözleri ve deyimler, milletlerin uzun deneme ve gözlemler sonucu ortaya koyduğu, geçmişten bugüne kadar taşıdığı; öğüt verici, kalıplaşmış kültür birikimleridir. Yıllar içinde nesilden nesile taşınarak halka mal olmuş bu söz varlıkları, Divan şairleri için düşüncelerini doğrulamada, fikirlerini güçlendirmede, şiire anlatım gücü ve zenginliği katmada bir dayanak noktası olmuştur.⁶²⁶ Şiirde atasözü veya vecize kullanmak, irsâl-i mesel/irâd-ı mesel ismi verilen söz sanatına örnek oluşturur.⁶²⁷ Divan şairleri pek çok sebeple (okuyucuyu inandırmak, eğlendirmek; maharet göstermek; şiirini estetik kılmak vb.) atasözü, deyim ve halk söyleyişlerine şiirlerinde yer verirler. Muhyî de şiirlerinde atasözü, halk deyişi ve deyime yer veren bir şairdir.

Divan'da tespit edilebilen atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri şunlardır:

2.2.5.1. Atasözleri

Adil bin yıl yaşar:

Göz açınca yumulur çeşm ammā
Ki **biñ yaşar iderse** 'adl insān (305/23)

Atılan ok geri dönmez:

Tīrūmi gözden bırağdum 'aynuma gelmez didün
Atılan oğ dönmez ammā bir nağar kıl ħākūme (210/5)

Başkasının ipiyle kuyuya inilmez:

Zülfün ucından oldu göñül ğabğaba esīr
Gayrunj ipiyle çāha düşen ola mı ħalāş (110/2)

⁶²⁶ Nihat Öztoprak, *Cân u Cānân (İnceleme-Hüsn ü Aşk ile Karşılaştırma-Metin)*, Türk Gençlik Vakfı, İstanbul 2000, s. 52; Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-I Atasözleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1988, C 1, s. 13.

⁶²⁷ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, s. 170.

Deniz kepçe ile ölçülmez:

Bahr hîç ölçüle mi kefce ile ey za'l-cüd
Bî-had evşâf-ı hamîdün nice yazsun fuzalâ (273/14)

Doğru söz acıdır:

Muhyî'nün **hak sözi acıdur** lîk
Bil devâ anı gel ey şâhib-dâd (265/35)⁶²⁸

Ecel gelince doktor tedbiri fayda etmez:

Cümle 'âlem şıhhatine anuñ iderdi du'â
Çün **ecel ire müfîd olur mı tedbîr-i tabîb** (572/5)

İltifatla toprak altın olur:

Çün **iltifatla toprak şehâ zer olurmuş**
Bu hâke bir nazâr it sen de kîmyâ eyle (222/8)

İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü:

Gerçi **rûy-ı sâyilân bâşed siyâh**
Kahve-i sâyil küned ammâ çü mâh⁶²⁹ (1022/3)

Lütüfla, uçan kuş dahi avlanır:

Luţfla uçan kuşu şikâr itmek olur lîk
Murğ-ı dil uçar bulmazısa berg ü nevâli (277/26)

Mazlumun ahı tutar:

Mağbûl durur çü müstemendân
Te'sîr ider âh-ı derdmendân (1031/9)

Dervîşüñ olur çü âhı mağbûl
Şâhum ço tazallumu kerîm ol (1031/11)

Ne ekersen onu biçersin:

Luţf eyle başa hâşılı çünkim **eken âhîr biçer**
Her yoncaya onca vire luţf-ı Hudâ kâmuñ senüñ (916/3)

Sabırla pişen koruk helva olur:

Umaram helvâ ola ğüre vü şîrîn-zevk ola
Kim **koruk helvâ olur dîrler** efendi şabrla (929/2)

⁶²⁸ 269/11.

⁶²⁹ İsteyenin yüzü kara olsa da dilencinin kahvesi onu ay gibi yapar.

2.2.5.2. Deyimler

Ağzını aramak:

Bile tā kim gül ü bülbül rāzın
Gönce **ağzına şoşar dil** süsen (196/3)

Ah çekmek:

Heme şeb be-kūy-ı tü **mī-keşem** men-i haste **āh u figān** zi-dil
Be-ümīd-i ān ki be-gūş-ı tü meger āh-ı men seherī resed⁶³⁰ (42/3)

Ayağı yere basmamak:

Tā der-reh-i ıışk-ı tü nihādem ser-i hıvıış
Pāyem be-zemīn ne-mī-resed ez-şādī⁶³¹ (407)

Ayak altına almak:

Hāne-i şabrum yıķup **pā-māl idüp**
Beyt-i aħzān başa dar oldu yine (216/2)

Ayakta kalmak/Değersiz görölmek:

Ķalupdururdu ayakda hüner bi-ħamdi'llāh
Elüme hāme alup vaşfuş eyledüm tūmār (267/47)

Bāda vermek/Yele vermek:

Hāşılı **virme** 'ömrüñi **bāda**
Āhile çarhı yangulandurıgör (75/4)

Başa varmak/Başa çıkmak:

Getürdi hicr-i zülfi rāhuma niçe niçe müşkil
Anuñla kimse **başa vara** şanma Muħyiyā āsān (186/5)

Baş eğmemek:

Baş egmem Muħyiyā gerdün-ı dūnda 'arş-ı a'lāya
Sifāl-i ser seg-i kūy-ı nigāra sāğar olaldan (181/5)

Başına dar olmak:

Hāne-i şabrum yıķup **pā-māl idüp**
Beyt-i aħzān **başa dar oldu** yine (216/2)

⁶³⁰ Ben hasta, āhım senin kulağına seher vakti ulaşır ümidiyle, her gece senin sokağında ağlayıp inliyorum.

⁶³¹ Bakış oklarını gönlüme attığında eziyetimin kemendini serbest bıraktın. Başımı senin aşk yoluna koyduğumdan beri sevinçten ayaklarımı yere basmıyor.

Baş koymak:

Ser **nihāden** der-ser-i sevdā-yı tū re'sü's-sürür
Cā giriften ber-ser-i küy-ı tū cāy-ı ilticāst⁶³² (25/4)⁶³³

Baş tacı olmak:

Ḥāk-i pāyūnda ğubār olanlar **olur tāt-ı ser**
Zerre gelmez anlaruḡ 'aynına mihr-i āsmān (259/5)

Baş vermek:

Tīḡuḡ gibi ğaddāra **başın virmeyen** olmaz rehā
Teslīm olan olur ḫalāṣ ey pādşāh-ı meh-liḳā (9/4)

Başa çıkmak:

Getürdi hicr-i zülfi rāhuma niçe niçe müşkil
Anuḡla kimse **başa vara** şanma Muḫyiyā āsān (186/5)

Baş göstermek/Ortaya çıkmak:

Fitnehā-rā **dāde ser** der-Rūm Muḫyī ez-ḫaṣṣ
Mıṣr-ı dil-rā ḫıfz kün k'ān fitne-cūy-ı men resīd⁶³⁴ (37/8)

Başına gün doğmak:

Görmedüm zülfi ucından ruḡını ḫaṭṭı ile
Ṭoḡmadı başuma gün leyl ü nehārum gitdi (240/3)

Bayram etmek/Çok sevinmek:

Şad 'īd **kūned** her ki demī rūy-ı tū bīned
Ya çeşm ğuşāyed ḫam-ı ebrū-yı tū bīned (47/1)

Bermurad etmek/Arzusuna kavuşturmak:

Zātuḡı evlād ü ensābuḡla hep
İde dāyim Ḥāk te'ālā **ber-murād** (298/20)

Boş yere:

Çalışma **yok yire** irmez elūḡ miyānına
Eğer ki itmezisenḡ Muḫyī der-miyān varuḡ (129/5)

Boyun vermek/Can vermek:

Kefīl itdüm dili cān riştesini aldādum aldum
Yine zülfi ğirih-ġire **boyın virdüm** ṭolandurdum (159/1)

⁶³² Senin sevdanın yoluna baş koymak mutluluk sebebidir. Senin sokağında yer etmek bir sığınaktır.

⁶³³ Bu deyim diğer örneği için: 18/2.

⁶³⁴ Muhyî, Rum diyarında sevgilinin ayva tüyleri sebebiyle karışıklık baş gösterdi. [Sen] gönül ülkesini koru çünkü benim fitne koparan [sevgilim] geldi.

Can almak:

Ğamzesi **cānlar alur** zülfine diller aşılır
O şeh-i mülk-i hüsün bunları teftiş itmez (95/3)

Can bulmak/Hayat bulmak:

Cān bulalı āb-ı hayvān leblerinden Muḥyiyā
Oldı cānānuḡ cemī⁶³⁵-i ehl-i dil dil-dādesi (249/5)

Muḥyī zi-selām-ı leb-i tü **cān-ı** diger **yāft**
Ger cān ne-dihed behr-i tü şükrān-ı ni'am nīst⁶³⁵ (29/5)

Çekip çevirmek/Hāle yola koymak:

Çü yār nāzla destārını **çeker çevürür**
Niyāzlarla giriftārını **çeker çevürür** (90/1)

Çöpe dönmek:

Atlarum çünki ider kāh taleb
Döndiler şimdi **şaman çübına** hep (1028/3)

Daire çekmek:

Dīv-i dey kaçdı çü 'azm itdi Süleymān-ı bahār
Dāyire çekdi bu bāğ-ı dehre çarḡ-ı çenberī (289/2)

Dikine gitmek:

Ey felek mihrüñle **dik gelme** başa kim cevriile
Dilde sūz-ı āteş-i 'ışḡ-ı fülānum var benüm (155/4)

Dile gelmek:

Tā zemīn keşf ide ḡāl-i dilini
Dil olup kāl ider Muḥyī çemen (196/5)

Dil uzatmak:

Ḳālle Muḥyī eger vā'iz **uzadursa dil**
Ebkem ider ḡālle heybeti dervīşlerüñ (122/10)

Elden ayaktan kesilmek:

Reftem ez-pā men-i üftāde çü serv ender bāğ
Çün nümüdī tü ḡurāmīde ḡad-i mevzūn-rā⁶³⁶ (6/3)

⁶³⁵ Muḥyī senin dudağının selamıyla yeni bir can buldu. Eğer senin için can vermezse [bu] nimete şükretmemiş olur.

⁶³⁶ Sen bağdaki servi gibi salınarak düzgün boyunu gösterdiğinde çaresiz ben, elden ayaktan düştüm.

El uzatmak:

Hāk-i pāye şalalı zülfini yār
Aña başdan **el uzatdı** şāne (205/8)

El vermek:

Muḥyiyā ger **vere** ‘ömr **el** göresün cānānı
Başdan cān kıl ayağına fedā baş degül (134/5)

Ezilmek/Yaltaklanmak/Yalakalık yapmak:

Çünkü **ezildi** leblerine Muḥyiyā şeker
İstersen ez başın dilerisen ipile aş (110/5)

Ferdaya salmak/Oyalamak:

Tā rüz-ı kıyāmet oluram muntazır ey hūr
Yarın gelürem diyü ki **ferdāya şalarsın** (182/5)

Gam yemek:

Didi hātif **yemeñüz gam** k’oldı
مات بُرَام شَهيداً⁶³⁷ tāriḥ (799/2)

Gönlü akmak:

Be-çeşm-i men ne-mī-āyed be-cüz hāk-i ser-i küyet
Ne-mī-cüyed dilem çün eşk ğayr ez-ğadd-i dil-cüyet⁶³⁸ (18/1)

Gönlü bağlanmak/Zincire vurulmak:

Çü der-**zencir**-i zülfeş **besteī dil-rā** me-şev ğāfil
Ki der-küy-ı belā bī-cism ü cān nā-çār mī-āyed⁶³⁹ (50/3)

Gönlü yanmak:

Dilem mī-süzed ez-nār-ı maḥabbet
Keşem ber-cān ü dil nār-ı maḥabbet⁶⁴⁰ (21/1)

Gözüm ağlar **yürek yanar** gönül inler ferāğum var
Bu dünyānuñ şarābından kebābından rebābından (183/6)

Gönül eğlendirmek:

Dām-ı efsāne ile şayd idem **eglerdi gönül**
Muḥyiyā tütmedi söz kaçdı şikārum gitdi (240/5)

⁶³⁷ Behram, şehit olarak öldü.

⁶³⁸ Senin sokağının tozundan başka bir şey benim gözüme yakışmaz. Gönlüm, göz yaşı gibi, senin gönül çeken boyundan başka yere akmaz.

⁶³⁹ Onun saçının zincirinde bağlısın, gönlünden gafil olma çünkü [o], çaresizce ve hiçbir şeyi olmadan bela sokağına geliyor.

⁶⁴⁰ Gönlüm, sevgi ateşiyle yanıyor. Ruhumu ve gönlümü sevgi ateşiyle doldurayım.

Gönül vermek/Dil vermek:

Gözükürler âdeme pinhân olurlar cân gibi
Her perî-rûya şağinsun **virmesün** insân **göjül** (137/4)

Aşup yaqup dilin kesüp ağlatdılar kıatı
Dil virdügi için ruḥına encümende şem‘ (113/4)

Gözden düşmek:

Çeşm mî-dâştem ez-‘ayn-ı ‘ināyet ammā
Zi-nazar çeşm-i tü efgend men-i meftün-rā⁶⁴¹ (6/2)

Gözden irak olmak:

Gerçi **dürî zi-nazar** lîk ğamet nezdîkest
Der-ğam-ı hicr-i tü rûzem çü şeb-i târîkest⁶⁴² (24/1)

Göz dikmek:

‘Ayn-ı Hâk’dur haqq-ı ‘ayna kıl nazar
Bir nazarda **göz diker** Keyvân’a hem (291/5)

Göze gelmemek:

Tîrûmi gözden bırağdum ‘aynuma **gelmez** didüñ
Atılan oğ dönmez ammā bir nazar kıl hâküme (210/5)

Göz göze gelmek:

Ġubâr-ı âstânın kuḥl idindüm diyeli Muḥyî
Göze göz gelmedi hergiz kilâbından hiçâbından (183/8)

Gözü aydın olmak:

Rûyuñla **çeşmümüz bulalı rüşenâ-yı rûḥ**
Virdük şafâ-yı hâtır u bulduq cilâ-yı rûḥ (35/1)

Bi-ḥamdî’llâh ‘ayân oldu o mihrüñ nür-ı dîdârı
Gözüñ aydın ki hâk-i râḥı itdi çeşmüñi mekḥül (643/3)⁶⁴³

Gözü ısırarak:

Hâk-i pâyın gördügi demde **ışırdı gözlerüm**
Şöyle beñzer tütyâ-yı dîde-i ḥün-bârmış (106/3)

⁶⁴¹ Ben senin iyiliklerini beklüyordum ama senin gözün, ben tutkunu gözden düşürdü.

⁶⁴² Her ne kadar bakıştan uzak olsan da gamın yakındır. Senden ayrılığın üzüntüsüyle gündüzüm karanlık gece gibidir.

⁶⁴³ Bu deyim için diğerk örnekleri için: 660/9, 661/4.

Gözün karasına ulaşmak:

Kara bahtumdan ol çeşmi siyeh sevdâyî kılmışdur
Beni ğark eyledi eşküm **irişmez göz karasına** (220/3)

Gözüne durmak:

Hâlümü görüp ağlamazsa gözüm
Göreyim **tura gözine** cigerüm (153/6)

Gözüne gelmemek/Önemsenmemek:

Hâk-i pâyünda ğubâr olanlar olur tâc-ı ser
Zerre **gelmez** anlaruñ 'aynına mihr-i âsmân (259/5)

Ham kalmak/Olgunlaşmamak:

Vâ'n ki ez-hûn-ı ciger kıt ne-kerd âhir-kâr
Ber-ser-i h'vân-ı tü **hâm âyed** ü mihmân ne-şevd⁶⁴⁴ (40/3)

Hat getirmek/Olgunlaşmak:

Hat getürdüñ raqam-ı fitne-i devrân oldı
Lebüñ açduñ sebep-i tefriqa-i cân oldı (243/1)

Hem-ber olmak/Bir arada olmak:

Hem-ber şüden be-kâmet-i ĩn dil-berân muhâl
ĩn ber meger ki ân kad-i serv-i sehî dehed⁶⁴⁵ (52/4)

Hem-ser olmak/Denk olmak:

Tâ **şüdem** bâ-bî-serân **hem-ser** zi-çevgân-ı kazâ
Ber-ser-i meydân-ı 'ışk-ı yâr gûy-ı men resîd⁶⁴⁶ (37/3)

İki büklüm olmak:

Dâl şüd kaddem zi-ğam ey serv-i bālâ rahm kün
Der-dil-i hod çün elif tâ sâhtem men cā tü-râ⁶⁴⁷ (4/4)

Kan yutmak:

Çün ilettdi bâğa hüsnuñ muşhafından bir varak
Âb elinden câme-çâk oldı gül ol dem **yutdı hûn** (189/3)

⁶⁴⁴ Ciğer kanını kendine yiyecek edinmeyen kişi nihayetinde senin sofranda olgunlaşmamıştır. Bu sebeple konuk olamaz.

⁶⁴⁵ Bu gönül alanlarla göğüs göğüse olmak imkânsızdır. Ama belki bu defa [bu imkânı] o uzun servi boylu verir

⁶⁴⁶ Sevgilinin aşk meydanına başım ulaştığından beri kaderin çevgan oyununda başsızlarla eş oldum.

⁶⁴⁷ Ey uzun boylu servi, ben seni, elif harfi gibi kalbime koymak isterken, belim gamla dal harfi gibi iki büklüm oldu, merhamet et.

Kaş çatmak:

Didi Muhyî **çatma kaşuñ** çekme tîr-i gamzerji
Ol kemân-ebrû görüñ bu sözden **ebrûsın çatar** (68/5)

Kaybetmek/Yoldan çıkmak:

Yâr küyında ki biñ yoldan gelür yağmacılar
Qalbi **güm itmek** kolaydur Muhyî istifsâr güç (31/5)

Kenar etmek/Sarmak/Kucaklamak:

Mağabbet gülşeninde gerçi eşküm cüybâr itdüm
Nihâl-i nâz-perverdüm bi-ğamdi'llâh **kenâr itdüm** (154/1)

Kılı kırk yarmak:

Kıl yaranlar zülf-i miskîn 'uğdesin ħal itmedi
Başdan çevğân-ı zülfin bildi başdan gû kılan (197/2)

Kızılı çıkmak:

Niçe demdür **kızılı çıkmış durur** anuñ tamâm
Anı bağışla keremler eyle baña ey hümâm (1049/4)

Kör olmak:

Olma kör gör yârı ey aĥvel bugün
Nesyeti ço gözleme ferdâ-yı 'ışk (116/8)

Kul olmak:

Günâh olmazise **kul olduğum** sen serv-i âzâda
Kenâr-ı cüy-ı eşkümden yaña seyrâna reftâr it (26/2)

Kurban olmak:

'İd-ı qurbānest **qurbān-ı tü geşten** kîş-i mâst
Her ki-râ in 'İd ne'bved ü be-küşten key sezâst⁶⁴⁸ (25/1)

Ka'be ĥaĥkı kîşümüz **qurbānuñ olmağdur** senüñ
'İdümüz sa'y-ı şafâ-yı ĥâtırıñdur her zamân (199/2)

Leb-â-leb olmak/Dolmak:

Leb-â-leb şüd cihân ez-eşk çün Nîl
Liğâyet ârzü dâred çü dîdâr⁶⁴⁹ (53/12)

⁶⁴⁸ Kurban bayramıdır, senin kurbanın olmak bizim dinimizdir. Bunun kendisine bayram olmadığı kişiyi öldürmek nasıl uygun olur!

⁶⁴⁹ Dünya, göz yaşı sebebiyle Nil Nehri gibi doldu taşı. [Gözlerim] senin yüzünü bir kez olsun görmek için isteklidir.

Nefesini tutmak/ah etmemek:

Cüvânsın gel şaķın ey meh **nefes tut**
Ki te'sîr ider âh-ı pîr-i âgâh (213/3)

Ocağını söndürmek:

Göz merdümi **ocağını söndürme** yaşıle
Olsun çerâğ-ı hüsn kı yaqsun bedende şem' (113/2)

Ortalığa düşmek:

Bilüñe el irişmez cân kavuşmaz
Varup yok yire dil **ortaya düşdi** (233/2)

Pervane olmak/Peşinde dolanıp durmak:

Dîvâne şüd bād-ı şabā zencîr-i zülfet-râ çü men
Pervâne şüd mihr ü meh ez-şem'-i ruĥet der-encümen⁶⁵⁰ (176/1)

O şem'e cümle-i ĥübân **olalı pervâne**
Didiler aldı güneş devresini niçe bûdür (286/27)

Rüyada görmek/Suda aramak/Bulmak imkânsız olmak:

Heves dimâğı meger **düşde göre** mânendün
Suda araya meger çeşm-i çarĥ zātuña yâr (267/9)

Sabrı karârı gitmek/Yerinde duramamak/Şaşkına dönmek:

Şüd dilem ez-hicr-i cânân **bî-ķarâr**
Yâr çün şüd reft ez-dil iĥtiyâr⁶⁵¹ (54/1)

Reft ez-dil **şabr** u ez-cân **iĥtiyâr**
Çün künem yâr ân ki geştem bî-ķarâr⁶⁵² (55/1)

Sevdaya düşmek/Âşık olmak:

Hevâ-yı zülfin itdi ârzü dil
Yine Muĥyî uzak **sevdâya düşdi** (233/7)

Şaşkına çevirmek:

Kerd ser-geşte ser-i küy-ı tü ger gerdün-râ
'Arş-ı a'lâ ne-sezed cây velî her dün-râ⁶⁵³ (6/1)

⁶⁵⁰ Sabah yeli, saçlarının zinciri için deli; güneş ve ay, mecliste yanağının mumu için pervane oldu.

⁶⁵¹ Gönüm, sevgilinden ayrı kaldığı için aklını kaybetti. Gönül, sevgili olduğunda ise iradesini kaybetti.

⁶⁵² Gönülden sabır, candan irade gitti. Kararsızca peşinden gittiğimi kendime yar edeyim.

⁶⁵³ Senin sokağının başı, feleğin başını döndürse de, göğün en yüce katı, her aşâğlık kimseye layık değildir.

Vazgeçmek, dönmek, çekinmek:

Her hevāya uyma gel hāşākveş
Mevcden **çizme kenār** ey dil yem ol (140/4)⁶⁵⁴

Vechi var/Layıktır:

Çeşm-i cânıñ rüy-ı bākī görse Muḥyī **vechi var**
Çünkü mişbāh-ı ezel envārına mişkāt olur (61/7)

Yad bilmek/Unutmak/Yabancı saymak:

Cümle bīgāne irişdi kırbete
Muḥyī'yi gel **yad bilme** eyle yād (298/19)

Yerde bırakmak:

Şağ esen ol yūri ey bād-ı şabā kıo beni kim
Eşerüm **yirde kıomaz** āhumıla zārüm var (85/3)

Yere çalmak:

Çalma bu zerreñi **yire** kesilüp
Böyle ey māh ruḥ-ı mihr kesil (138/2)

Yere yüz sürmek:

Bu ribāḥ içre neşāḫile bisāḥ
Yaymadı **yüz yire urdı** evtād (265/21)

Yerle gök taşıyamamak:

Yirile gök götürmez ğamlarıla oldum ālūde
Günāhum cem' olunsa dökülür mizāndan taşra (208/15)

Yıldızını düşürmek:

Düşürdüñ yılduzum mihr itmeyelden
Hilāl itdüñ beni hicrūñle ey māh (213/2)

Yolu başa iletmek:

Çoyup şehir-i vişāli eyledüm 'azm-i reh-i hicrān
Tariķi başa iletdüm deriseñ işte gel meydān (186/1)

Yükünü tutmak:

Nā-geh fenāya gitdi baķa kıaldum ol zamān
Dutdı yükini līk beni kıodı zir-i bār (292/4)

⁶⁵⁴ Bu deyim için diğerk örnekleri için: 66/3, 294/15.

Yüz göstermek:

Dīdār-ı Hūdā ez-der-i tü rûy nümāyed
Cüz kûy-ı tüem rāh be-bostān-ı irem nīst⁶⁵⁵ (29/3)

Yüz sürmek:

Bedīn leṭāfet ü ḥübī tü-rā nazīr ne-bāşed
Meger ki rûy nihādī be-dergeh-i meh-i enver⁶⁵⁶ (285/17)

2.2.5.3. Halk Söyleyişleri

Baş vermeyen baş olamaz:

Olmayan ber-dār serdār olımaz dirler velī
Ölmek āsāndur baña ızhār-ı sırr-ı yār güç (31/2)

Cihan kalıcı değildir:

Halk-ı ‘ālem ber-ķarār olmaz cihān dirler velī
Derd-i hicrān böyle ķalursa eger ‘ālem degül (133/3)

Emre itaat eden yükselir:

Görmege sultānumı sultān da’vet eylemiş
İmtişāl-i emrde gerçi ki vardır irtikā (816/4)

Güneşe zerreyle örtülmez:

Niķāb olur mı mihre zerre ey māh
Olursa bārī zülfünden hicāb it (28/7)

Her şey zıddıyla vardır:

Zīrā ki olur nisbetile münkeşif ezdād
Yoḥsa bed-i muṭlaķ bulımaz niķveş inşā (1/4)

İşlerin hayrı orta kararda olmasındadır:

Hicrde vaşl-ı miyān uman helāk olsun didüñ
İRmez il aña velī الْخَيْرُ الْأُمُورِ فِي الْوَسْطِ⁶⁵⁷ (112/3)

Nuh’la oturana tufandan bela gelmez:

Dest der-dāmen-i Hāydar zen endīşe me-kün
Her ki bā-Nūḥ nişined çi ğam ez-ṭūfānest⁶⁵⁸ (854/6)

⁶⁵⁵ Allāh’ın yüzü senin kapında tecelli ediyor. [Bu sebeple] senin sokağından başka bir cennet bahçem yok.

⁶⁵⁶ Böyle güzellik ve hoşlukta sana benzer yoktur. Yoksa sen parlak ayın dergâhına yüz mü sürdün!

⁶⁵⁷ İşlerin hayrı orta kararda olmasındadır.

⁶⁵⁸ Haydar’ın eteğine yapış ve endişe etme. Nūḥ’la oturan kişinin tufanla ne derdi olur!

Yüce gök her alçağa mekân olmaz:

Kerd ser-geşte ser-i kūy-ı tü ger gerdūn-rā
'Arş-ı a'lā ne-sezed cāy velī her dūn-rā⁶⁵⁹ (6/1)

Atasözleri ve deyimler, kalıplaşmış/değiştirilemez ifadeler olmalarına rağmen şairler vezin, kafiye gibi etkenlerden ötürü atasözü ve deyimleri değiştirerek kullanmışlardır. Muhyî, bu kalıp ifadeleri olduğu gibi değil lâfzî değişikliklerle kullanmıştır. *Divan*'da atasözünden çok deyim bulunmaktadır. Muhyî, Türkçe, Arapça, Farsça atasözü, deyim ve halk söyleyişi kullanmıştır.

⁶⁵⁹ Senin sokağının başı, feleğin başını döndürse de, göğün en yüce katı, her aşağılık kimseye layık değildir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YAZMA NÜSHA

3.1. YAZMANIN TAVSİFİ

Mecmûa-i Muhyî, Darü'l-Kütübi'l-Kavmiyyeti'l-Hıdiviyye, Mecâmi-i Türkî,
no. 23.

Muhyî, şiirlerini mürettep bir divan altında toplamamıştır. Onun şiirleri, Mısır Millî Kütüphanesi'nde bulunan ve sadece Muhyî'nin eserlerinin yer aldığı bu mecmuada dağınık halde bulunmaktadır. Mecmuanın tespit edilebilen tek nüshası vardır. Tahsin Yazıcı, mecmuanın mikrofilmini Türkiye'ye getirmiştir. Bu mikrofilm İslam Araştırmaları Merkezi'nde M00102 numarasıyla kayıtlıdır. Ancak mikrofilm zamanla yıprandığı için onun üzerinden metni okumak mümkün değildir. Bu sebeple mecmuanın *Divan*'ı ihtiva eden kısmı renkli olarak taratılıp Kahire'den getirilmiştir.

Müellif hattıyla yazılmış olan mecmuanın ölçüleri bilinmemektedir. Cildi sarı olup altınla süslenmiştir. Cildin iç yüzü ise kırmızıdır.⁶⁶⁰ İç yüzde 'Risâle-i Türkî, Mecmû'a-i Muhyî numara 36' kaydı vardır. Hemen arka sayfada mecmuanın fihristi vardır. Zahriyede 'Temellekehu el-'abdü'l-faķır ilâ'llâh el-Meliki's-Şamed Süleymân bin Mehemmed eş-Şofyevî ğufire lehü sene semân u tis'in ba'de'l-elf' temellük kaydı; silik olduğundan okunamayan bir mühür; Mısır Millî Kütüphanesi'nin 'El-Kütüphânetü'l-Mısriyyeti'l-Hıdiviyye' yazılı mührü ve '23 Mecâmi' kaydı bulunmaktadır. Mecmua 466 varaktır. Arada boş sayfalar bulunmaktadır (454^a, 401^b, 416^a gibi). Mecmuanın bazı sayfalarında serlevha vardır (271^b, 320^b, 333^b, 354^b, 393^b, 402^b, 407^b, 416^b gibi). Mecmuanın sayfalarının geneli cetvellidir. Ancak cetvel bulunmayan sayfalar da vardır (289^b, 290^b, 430^a, 430^b, 434^a gibi). Sayfaların kenarında yer alan cetveller su yollu olup sarı altınla çekilmiştir. Mecmuanın bazı sayfalarında Mısır Millî Kütüphanesi'nin 'El-Kütüphânetü'l-Mısriyyeti'l-Hıdiviyye' yazılı mührü vardır (458^b, 459^a). Sayfalarda genellikle der-kenâr vardır. Mecmuada samanî kâğıt kullanılmıştır. Kâğıdın rengi bazı sayfalarda koyulaşmaktadır (431^a, 431^b, 432^a, 432^b gibi). Mecmua, harekesiz talik ve şikeste talik ile kaleme alınmıştır. Yazı mecmuanın başlarında güzel ve okunaklı iken sonlara doğru kötüleşmektedir. Şiirler genellikle ikili sütun halinde yazılmıştır. Ancak 416^b'den itibaren genellikle üçlü sütun tercih edilmiştir. Bazı sayfalarda tek şiir yazılmış, kalan bölgeler -herhalde sonradan

⁶⁶⁰ Cilt ile ilgili bilgiler söz konusu kütüphanenin kataloğundan alınmıştır. Ali Hilmi Dağıştanî, *Fihristü'l-Kütübi'l-Türkiyye Li'l-vücdet Bi'l-kütüphâneti'l-Hıdiviyye*, Matbaatü'l-Osmanî, Kahire 1307, s. 335.

doldurulmak üzere- boş bırakılmıştır. Şiirler siyah; başlıklar ve satır altındaki kelime açıklamaları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bazı başlıklarda ve özel isimlerde mavi mürekkep de kullanılmıştır (441^a, 356^b). 256 ve 257 numaralı şiirlerin başlığında yer alan ‘Li-mü’ellifihî’ ve ‘Li-kâtibihî’ başlıklarından, ayrıca bazı eserlerin sonundaki ketebe kaydından (bkz. 332^b, 351^b, 412^b, 415^b) mecmuanın müellifinin Muhyî olduğu, şiirler ve diğer eserlerin onun kaleminden çıktığı anlaşılıyor. Mecmuanın sonunda herhangi bir istinsah kaydı veya tarihi bulunmamaktadır. Ancak şiirlerdeki tarihlerden hareketle, mecmuanın yazımına Muhyî’nin ölümüne (ö. 1604) kadar devam edildiği söylenebilir.

Muhyî’nin şiirleri, 271^b’den başlayıp mecmuanın sonuna kadar (466^a) devam etmektedir. Aşağıda mecmuada yer alan eserler ve varak numaraları verilmiş, *Divân*’a ait olan bölümler bolt (koyu) olarak belirtilmiştir:

- Nefehâtü’l-Eshâr 1^b-23^b
Hedyü’l-Harameyn 24^b-44^a
Baleybelen Risaleleri 45^b-83^a
Ahlâk-ı Kirâm 83^b-145^b
Tefsîrû Sûreti’l-Kadr 145^b-162^a
Kitâb-ı Me’âb 145^b-162^a (Tefsîrû Sûreti’l-Kadr’in kenarında)
Hakka’l-Yakîn 162^b-172^b
Mevlevî 162^b-173^a (Hakka’l-Yakîn’in kenarında)
Risâle Fî-Akâ’id 173^b-184^a
Füyûzü’l-Velî 185^b-201^a
Risâle-i Beyne’l-Işâeyn 202^b-203^a
Silsiletü’l-Aşk 203^b-205^b
Şerh-i Hadîs-i Cibrîl 207^b-213^a
Şerh-i Hadîs-i Erbaîn 223^a-240^b
Ahlâk-ı Kerîm 242^b-253^a
Hüsn ü Dil 253^b-271^a
Divân-ı Gülşenî 271^b-320^a
Kalbü Hakîkati’l-Hakâik (Elfiyye-i Muhyî) 320^b-332^b
Simsimiyetü’l-Musavver 333^a-351^b
İttihâd-ı Esmâ Bi-Hüviyyet-i Müsemâmâ 352^a-353^b
Divân (Kasâid) 354^b-401^a
Mesâdir-ı Elsine-i Erba’a 42^a-406^b

Gazâle-nâme-i Muhyî Manzûm 407^b-412^b

Gazâle-nâme-i Muhyî Mensûr 412^b-415^b

Muhtasar İlm-i Mevcudat (Farsça Türkçe murabbaat ve tarih manzumeleri) 416^b-434^b

Mukattaat 435^b-442^b

Mektubat (Manzum mektuplar) 443^b-446^b

Mersiye-i Gülşenîzâde 447^b-450^a

Muammayat 450^b-452^a

Arz-ı Halat 453^a-456^a

Şerh-i Müstezâd-ı Muhyî 456^b

Risâle Fî-Esmâ'il-Hüsnâ 457^a-457^b

Risâle Fî-Havâssı Anber 458^a-458^b

Terci-bend 459^b-463^a

Kaside 464^a

Lugaz ve Murabbaat 465^a-466^a

Bu durumda 148 varaklık bir divan ortaya çıkmaktadır. Mecmuanın başı ve sonu aşağıdaki gibidir:

Başı: حمد حق اولکه حق حمد اولی
(1^b) حق قلور حقه حق مولی

Sonu: بق دیدۀ کریانمه رحم ایله کرمه قائمه
(466^a) یوسفجغم یعقوب وش حز نیله اغلتمه بنی

Divan'ın başı ve sonu aşağıdaki gibidir:

Başı: هر ذره ده انوار حقی ایله تماشا
(271^b) هر قطره ده کور جمله بحار اولدی هویدا

Sonu: بق دیدۀ کریانمه رحم ایله کرمه قائمه
(466^a) یوسفجغم یعقوب وش حز نیله اغلتمه بنی

3.2. YAZMANIN İMLA ÖZELLİKLERİ

Divan'daki bazı sözcük ve eklerin yazımında, bu gibi eserlerin pek çoğunda görülebilecek farklılıklar mevcuttur. Bu gibi yazım farklılıkları genellikle yazarın, vezindeki açık veya kapalı heceleri göstermek istemesi, dikkatsizlik gibi sebeplerle ortaya çıkabilir. Burada bu sözcük ve eklerdeki farklar belirtilecektir. Onun hemen ardından metindeki bazı imla hataları gösterilecektir.

1. Muhyî, +I belirtme hali ekini, Farsçada pek çok işlevi olan +î ekini bazen hemze (ء) ile göstermiştir:

افسانه efsāneî (37/4), لحظة laḥẓaî (58/1), محیی Muḥyî'yi (82/5), قصة kışşayı (110/3)

2. Muhyî, Farsçada pek çok işlevi olan ve be- / bi- şekillerinde telaffuz edilebilen - ب ekini bazen bü- bazen -be şeklinde göstermiştir:

be-reved (57/4), بُرُودى bü-rübūdî (278/6), به بین be-bîn (968/16)

3. Gelecek zaman eki metinde farklı şekillerde yazılmıştır:

görecek (106/4), اغلیجق ağlayacak (224/1)

4. Muhyî, istek eki olan -A'yı bazen he (ه) ile bazen de elifle (ل) göstermiştir:

گورمیاسن görmeyesin (66/2), ایلیه سن eyleyesin (277/15)

5. Muhyî, ilgi durumu ekini bazen vav ile (و) bazen vavsız yazmıştır:

اولانک olanuḡ (70/1), بلبلرؤک bülbüllerüḡ (70/1)

6. Metinde ikinci tekil kişi iyeliği bazen vav ile (و) bazen vavsız yazılmıştır:

رؤلرؤک ruḡlaruḡ (195/4), تیرؤنؤی tîrünü (197/4), لعلکده la'lüḡde (197/5)

7. Muhyî, Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak olan bazı ekleri düz şekilde göstermiştir. Ancak bu sözcükler yuvarlak şekilde okunmuştur:

یرؤمی yirümi (128/3), الم elüm (129/2), ایردؤنؤ irdüḡ (501/4), مقصدؤک maḡşaduḡ (818/2)

8. Ek eylemin geniş zaman çekimi olan 'durur' bazen vav ile (و) bazen vavsız yazılmıştır:

وار دورر var durur (160/5), اولمقدرر olmaḡ durur (198/5)

9. Metinde -AlI zarf-fiil ekinin farklı yazımları mevcuttur:

بولالی bulalı (249/5), اولالی olalı (259/20)

10. Metinde üçüncü tekil kişi iyeliğinin farklı yazımları vardır:

بیرنؤنؤ birinüḡ (264/10), بیرنؤک birinüḡ (264/10)

11. -lAr çoğul ekinin farklı yazımları mevcuttur:

انلاری anları (273/38), انلری anları (101/1)

12. Üçüncü tekil kişi işaret zamiri farklı şekillerde görülmektedir:

اودر odur (603/2), اولدر oldur (163/1)

13. Muhyî, metindeki bazı medleri cezm (◌ْ) ile gösterir:

ایام eyyām (282/31), دهر dehr (503/2)

14. Metinde ‘diledi’ sözcüğünün farklı yazımları mevcuttur:

دلادی diledi (488/2), دلدی diledi (288/3)

15. Metinde ‘ide’ sözcüğü de farklı şekillerde yazılmıştır:

ایده ide (545/5), ایدہ ide (551)

16. ‘sancağ’ sözcüğü de farklı şekillerde yazılmıştır:

سنجاغوك sancağuk (586/2), سنجاغوكه sancağuka (587/1)

17. ‘nitekim’ sözcüğü farklı şekillerde yazılmıştır:

نیتکم nitekim (816/7), نیتکم نی nitekim (1/5), نیتکم نته nitekim (78/1)

18. Metinde ‘dağı’ sözcüğünün farklı yazılışları vardır:

داخی dağı (968/9), داخی dağı (13/5)

19. Metinde ‘bağa’ ve ‘sağa’ sözcükleri farklı şekillerde yazılmıştır:

باگا bağa (126/4), باکا bağa (802/2), ساگا sağa (126/4), ساگا sağa (306/27)

20. Metinde ‘virür’ sözcüğünün farklı yazımları mevcuttur:

ویرر virür nişān (259/15), ویرر نشان virür nişān (259/15)

21. Metinde ‘kimse’ sözcüğünün farklı yazımları mevcuttur:

کیمسه kimesne (272/13), کیمسه به kimseye (272/13)

22. Metinde ‘yoğ’ ve ‘olmağ’ gibi sözcüklerin farklı yazımları mevcuttur:

یوگ ideli (247/1), یوگ یوغلره yoğ yirlere (67/5), یوگسه yoğsa (1/4); نکاه

نیاغ olmağ (266/30), نیاغ اولمغ olmağ (266/32)

23. Metinde ‘yine’ sözcüğünün farklı yazımları mevcuttur:

يٰنا yine (469/1), بينه yine (471/3), يٰنه yine (499/6)

24. Muhyî, ‘n’ola’ sözcüğünü farklı şekillerde yazar:

نوله n’ola (289/7), نولا n’ola (289/11)

25. Metinde ‘eyü’ ve ‘berü’ sözcüklerinin farklı yazımları mevcuttur:

ايو eyü (244/2), ايى eyi (986/1); برو berü (967/9), برى beri (875/6)

26. Metinde aslı hemzeli (ء) olan bazı sözcüklerde hemze yerine ye (ى) kullanılmıştır. İkisinin bir arada bulunduğu örnekler de mevcuttur:

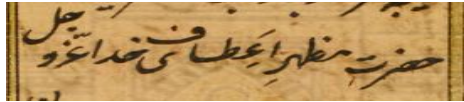
مايده mā’ide (264/19), مايدهدن māyideden (286/24)

27. Farsça bazı sözcüklerin yazımında çeşitli sebeplerle (vezin, dikkatsizlik vb.) farklılıklar görülmektedir:

افتاد üftād (258/25), اوفتاد ūftād (46/1); او ū (53/14), و ū (54/4) (Farsça üçüncü tekil kişi ‘O’ anlamında); ژنگ jeng (63/3), زنگ zeng (124/4)

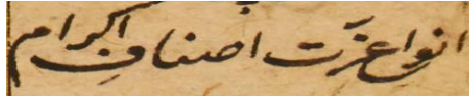
Metinde, sözcük ve eklerdeki imla farklılığın yanında bazı yazım hataları mevcuttur. Bunlar, noktalamadan, harf eksikliğinden, düzeltmelerden vb. kaynaklanan hatalardır. Burada bazıları örnek olarak gösterilecektir.

1. Aşağıdaki beytin ilk mısraında yer alan ‘a‘tāf’ sözcüğü iki farklı şekilde yazılmış ve harekelenmiştir: Bunların ilki ‘i‘tā-yı’, ikincisi ise ‘a‘tāf-ı’ şeklindedir.

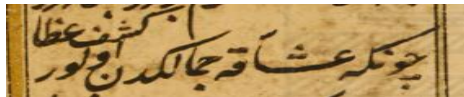
Sayfa numarası: 370^b

2. Aşağıdaki örnekte ‘envā’ ve ‘izzet’ sözcüklerindeki ayın harfî ortak olarak kullanılmıştır:

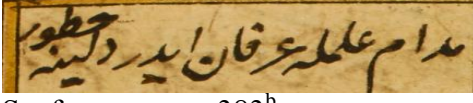
Sayfa numarası: 439^a

3. Aşağıdaki mısradaki sözcüğe yanlışlıkla bir nokta eklenmiş ve ‘a‘tā’ yerine ‘a‘zā’ yazılmıştır.

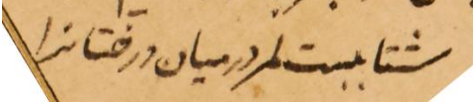
Sayfa numarası: 381^b

4. Aşağıdaki mısradaki ‘ḥuṭūr’ sözcüğü nokta eksikliği ile ‘ḥuṭūr’ şeklinde yazılmıştır:

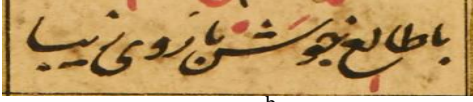
Sayfa numarası: 383^b

5. Aşağıdaki örnekte ‘kemer’ sözcüğü kef harfinin keşidesinin unutulması sebebiyle ‘lemer’ şeklinde yazılmıştır:

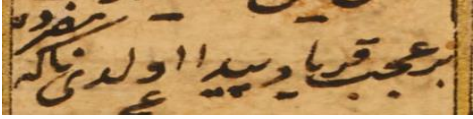
Sayfa numarası: 396^a

6. Aşağıdaki örnekte nokta fazlalığı sebebiyle ‘ḥoş’ ve ‘cūş’ gibi iki farklı okuma ortaya çıkmaktadır:

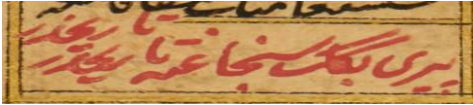
Sayfa numarası: 422^b

7. Aşağıdaki örnekte ‘feryād’ sözcüğü hatalı olarak ‘ḫaryād’ şeklinde yazılmıştır:

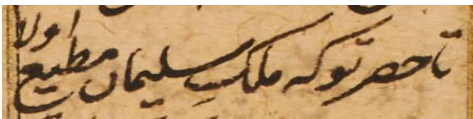
Sayfa numarası: 426^a

8. Aşağıdaki örnekte ‘tārīḥdür’ sözcüğü iki defa yazılmıştır:

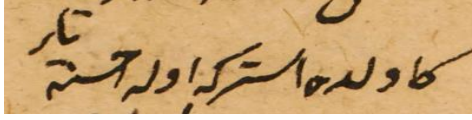
Sayfa numarası: 426^a

9. Aşağıdaki örnekte ‘ḥazretüne’ sözcüğündeki dad, ‘Süleymān’ sözcüğündeki nun harfinin noktaları unutulmuştur:

Sayfa numarası: 439^a

10. Aşağıdaki örnekte ‘āheste’ sözcüğü he (ه) yerine ha (ح) ile yazılmıştır:

Sayfa numarası: 442^a

3.3. YAZMANIN BAZI HUSUSİYETLERİ

Yazmanın bazı biçimsel özellikleri aşağıda gösterilmiştir. Örneklerin hemen altında ilgili açıklamalar yapılmıştır.

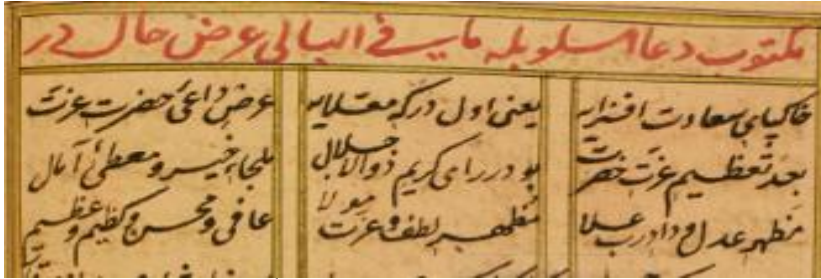
İkili Sütun Örneği

Sayfa numarası: 355^b

Bu örnekte görüldüğü üzere *Divan*'ın bazı bölümleri, iki mısra yan yana gelecek şekilde iki sütun halinde tertip edilmiştir.

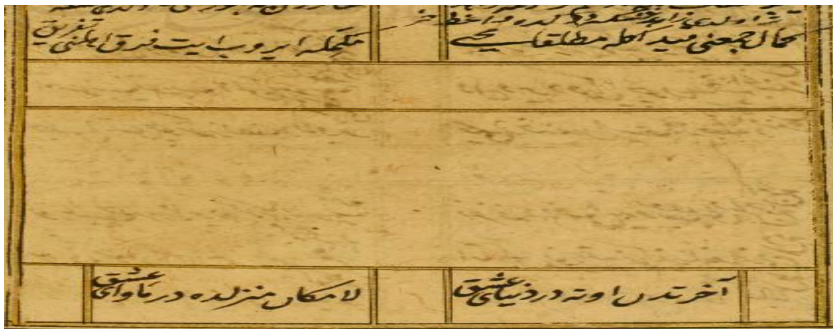
Üçlü Sütun Örneği

Sayfa Numarası: 444^b

Bu örnekte görüldüğü üzere *Divan*'ın bazı bölümleri, mısralar yan yana gelecek şekilde üç sütun halinde tertip edilmiştir.

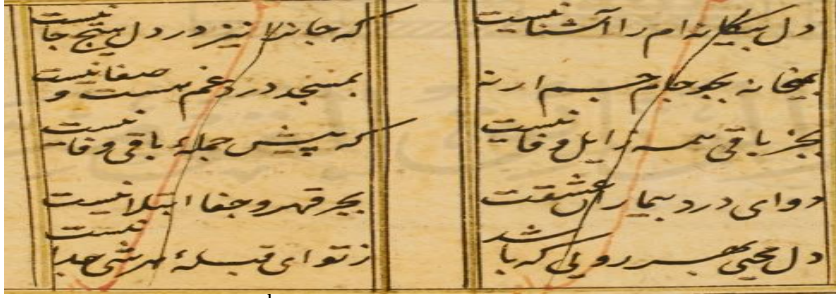
Sayfada Boşluk Örneği

Sayfa numarası: 293^b

Divan'ın pek çok yerinde bu şekilde boşluk bulunmaktadır. Muhyî bu boşlukları, daha sonra doldurmak üzere bırakmış olmalıdır.

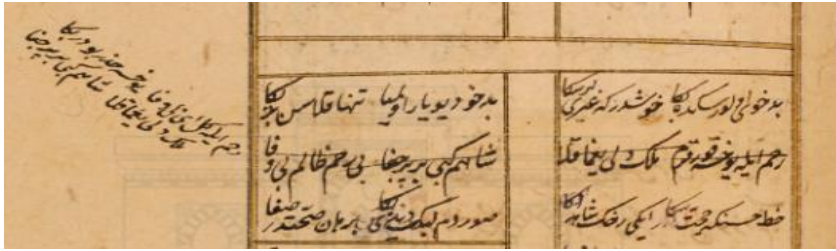
Şiir İptali Örneği

Sayfa numarası: 274^b

Bu şiirin aynısı *Divan*'da 274^a'da aynı şekilde bulunmaktadır. Herhalde sehven iki defa yazılmış daha sonra bir tanesi iptal edilmiştir (bkz. 17 numaralı gazel).

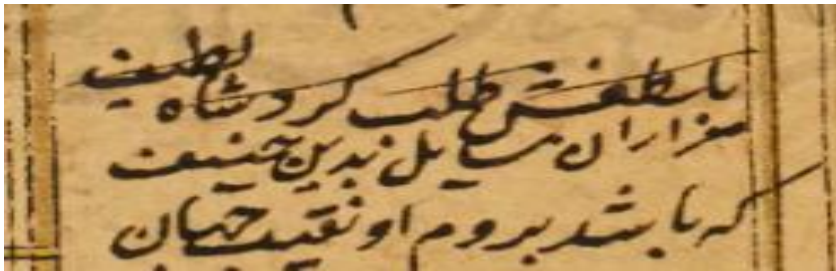
Beyit İptali ve Düzeltme Örneği

Sayfa numarası 273^a

Bu örnekte görüldüğü üzere *Divan*'daki 9 numaralı şiirin ikinci beyti üzeri çizilerek iptal edilmiştir. Yerine der-kenâr olarak bir başkası yazılmıştır.

Mısra İptali ve Düzeltme Örneği

Sayfa numarası: 429^a

Bu örnekte ise 634 numaralı tarih manzumesinde ikinci beytin ikinci mısraı üzeri çizilerek iptal edilmiştir. Yerine satır arasında bir başkası yazılmıştır.

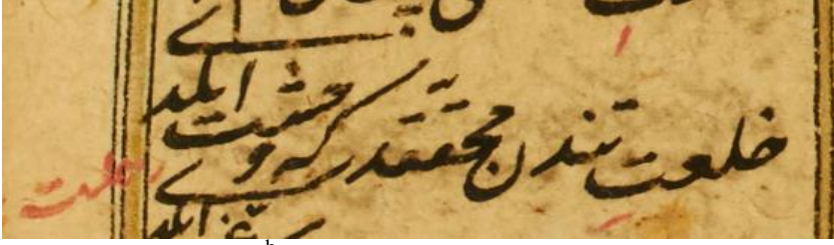
Mısra İptali ve Düzeltme Örneği

Sayfa numarası: 430^a

Bu örnekte der-kenârda bulunan 656 numaralı tarih manzumesinde beşinci beytin ikinci mısraı üzeri çizilerek iptal edilmiştir. Yerine satır arasında bir başkası yazılmıştır.

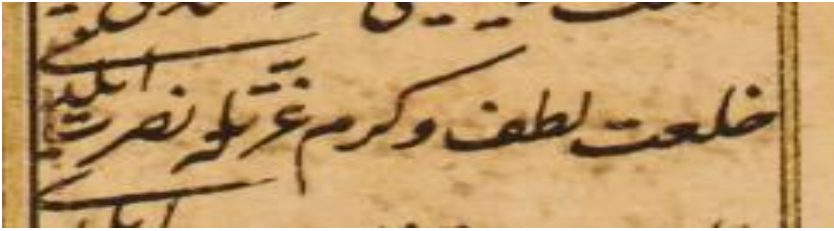
Kelime Düzeltme Örneği

Sayfa numarası: 372^b

274 numaralı kasidenin 25. beytinin ikinci mısraında yer alan ‘vaḥṣet’ sözcüğü ‘rıḥlet’ ile değiştirilmiştir.

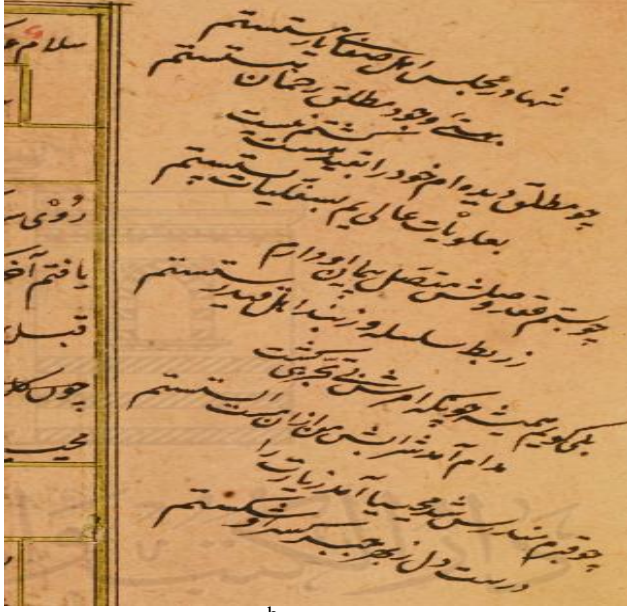
Kelime Düzeltme Örneği

Sayfa numarası: 372^a

Yine 274 numaralı kasidenin 12. beytinin ikinci mısraında yer alan ‘izzet’ sözcüğünde -le vasıta eki unutulmuştur. Bu hata daha sonra -le ekinin yazılmasıyla giderilmiştir.

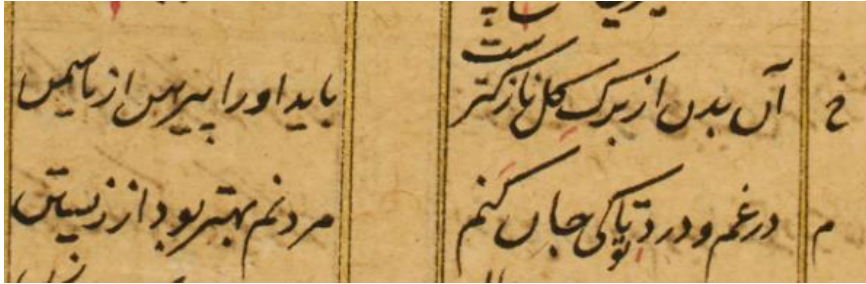
Der-kenâr Örneği

Sayfa numarası: 299^b

Divan'da der-kenâr olarak yazılmış pek çok şiir bulunmaktadır. Bunlardan biri olan 149 numaralı gazel, *Divan*'ın 299^b sayfasında der-kenârdır.

Takdim-Tehir Örneği

Sayfa numarası: 305^a

Yukarıdaki örnekte görüleceği üzere 179 numaralı gazelin dördüncü ve beşinci beyitleri arasında takdim-tehir yapılmıştır. Bu durum sayfa kenarında mim (mukaddem) ve hı (muahhar) harfleriyle belirtilmiştir.

Hareke Örneği

Sayfa numarası: 271^b

Sayfa numarası: 276^b

Muhyî, tamlamaların ve sözcüklerin doğru okunuşunu; med yapılması yerlerin nereler olduğunu göstermek için hareketleri kullanır. Yukarıdaki örnekte 3 ve 28 numaralı gazellerde yer alan hareketler görülmektedir.

Kelime Anlamı Verme Örneği

Sayfa numarası: 354^b

Muhyî, gerekli gördüğü bazı sözcüklerin anlamlarını satır arasında kırmızı mürekkep ile vermiştir. Yukarıdaki örnekte 258 numaralı kasidenin 11. beytinde yer alan ‘serd’ ve ‘nār’ sözcüklerinin anlamlarını satır arasında ‘şitā’ ve ‘āteş’ şeklinde belirtmiştir.

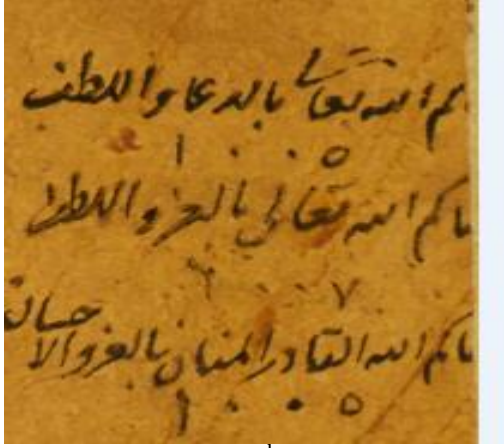
Muvaşşah Örneği

Sayfa numarası: 272^b

Divan'da Ahmed Şâh, Rumuzî Çelebi, Muhyî gibi isimler için yazılmış muvaşşahlar bulunmaktadır. Yukarıda bunların bir örneği görülmektedir. 7 numaralı şiirde ilk mısraların baş harfleri ile son harfleri ve ikinci mısraların baş harfleri ‘Aḥmed Şâh’ ismini vermektedir.

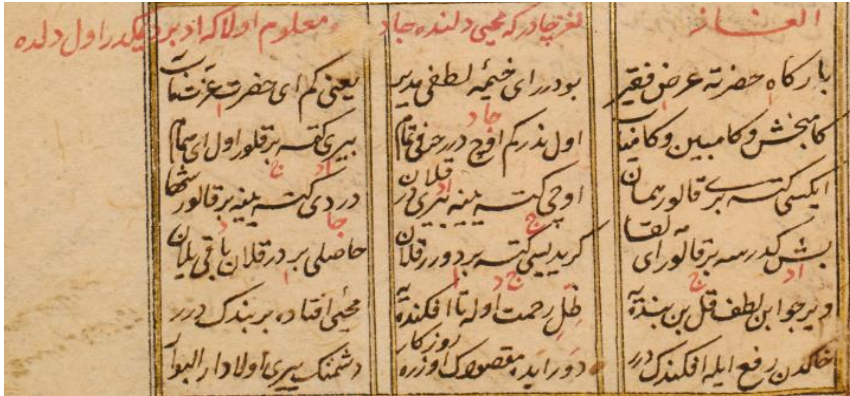
Der-kenâr Olduğundan Okunamayan Kelime Örneği

Sayfa numarası: 431^b

Divan'da sayfa kenarında kalarak silinmiş ve okuması güçleşmiş tarihler vardır. Yukarıda bunlara bir örnek verilmiştir. 714, 715 ve 716 numaralı tarihlerin baş kısmı sayfa kenarında kaldığından silinmiştir.

Lugaz ve Çözümü Örneği

Sayfa numarası: 465^a

Muhyî, hazırladığı Baleybelen isimli dili sadece 1048 numaralı lugazda kullanmıştır. Lugazın cevabı 'çadır'dır. Muhyî lugazını Baleybelen'de 'çadır' ve 'bir' (1) anlamlarına gelen 'câd' ve 'ed' sözcüklerini şiirin içinden çeşitli şekillerde elde ederek oluşturur.

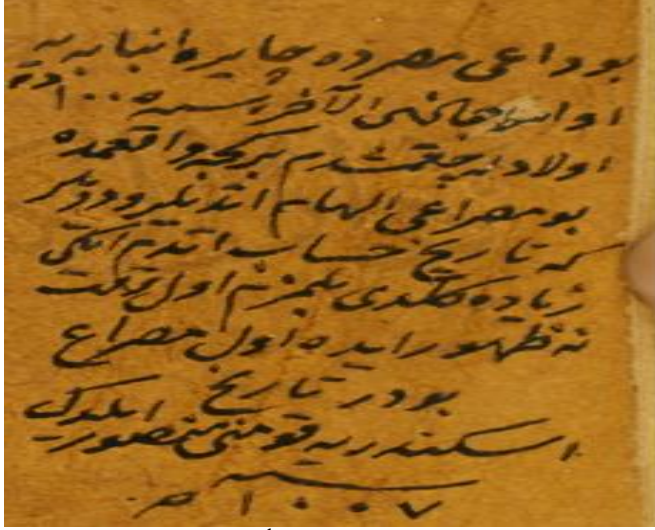
Muamma ve Çözümü Örneği

Sayfa numarası 452^a

Muhyî yukarıdaki örnekte 1006 numaralı muammanın çözümünü satır arasında kırmızı mürekkeple göstermiştir.

Açıklama Örneği

Sayfa numarası: 431^b

Muhyî yukarıdaki uzun açıklamada 713 numaralı 'İskenderiye kavmini manşūr eyledün (1007)' tarihini neden düştüğünü belirtir.

Bölünmüş Tarih Örneği

Sayfa numarası: 428^b

Yukarıdaki örnekte 624 numaralı tarih manzumesinde yer alan 993 tarihi iki mısırda yer alan harflerin ebcet karşılıklarının toplamından elde edilmiştir.

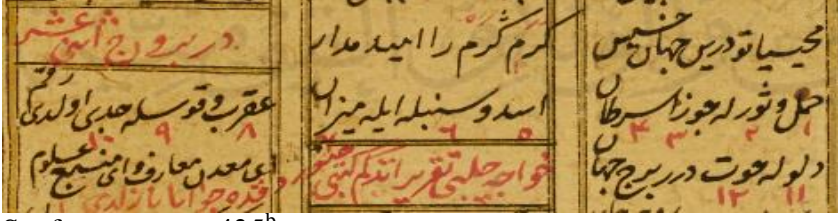
Tarih Örneği

Sayfa numarası: 428^b

Yukarıdaki örnekte ise 623 numaralı tarih manzumesinin sadece bir mısırda yer alan harflerin ebcet karşılıklarının toplamından 992 tarihi elde edilmiştir.

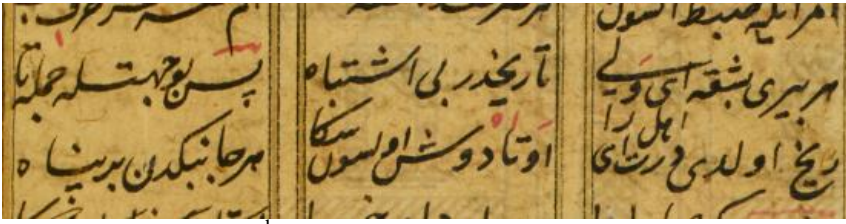
Satır Altında Kavramları Sıralama Örneği

Sayfa numarası: 435^b

Muhyî, 840 numaralı nazımda on iki burcu sıralamış ve her birinin altına numaralar yazmıştır.

Sözcük Bölme Örneği

Sayfa numarası: 426^b

Yukarıdaki örnekte ise 584 numaralı murabbain altıncı bendinde yer alan ‘tārīḥ’ sözcüğü ilginç bir şekilde bölünmüş ve iki mısraa ‘tā’ ve ‘rīḥ’ şeklinde alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

4.1. METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM

Muhyî Divan'ı mürettep bir divan değildir. Şiirler, yukarıda tanıtılan mecmuada dağınık olarak yer alır. Eser müellif hattı olduğundan şiirlerin sıralaması değiştirilmedi. Bu sebeple her şiire ve mensur ifadelere 1'den başlayarak sona kadar köşeli parantez içinde numara verildi. Şiirlerdeki beyitler 1, 3, 5 ... şeklinde tek sayılarla; bend nazım birimiyle yazılan şiirlerin bendleri I, II, III ... şeklinde Romen rakamlarıyla numaralandırıldı.

Metnin çevriyazısının yapılmasında, bu gibi akademik çalışmalarda kullanılan çevriyazı alfabesi esas alındı.

Şiirlerin vezinleri şiir numarasının hemen altında verildi.

Yazma metnin varak numaraları sayfanın sol tarafında köşeli parantez '[]' içinde verildi.

Yazmada der-kenâr olarak bulunan şiirler tez metninde dipnotta belirtildi.

Tezi hazırlayanın metne yaptığı bütün müdahaleler, köşeli parantez '[]' içerisinde verildi.

Hemzeli sözcüklerin yazımında yazmadaki imla esas alındı. Sözcük hemze (◌) ile yazılmışsa hemzeli, ye (ﻲ)li yazılmışsa ye ile aktarıldı. İkisinin bulunduğu örneklerde hemze tercih edildi.

Özel isimler büyük harfle yazıldı ve bunlara gelen ekler (') işareti ile ayrıldı. Eser isimleri italik olarak yazıldı.

Ayetler herhangi bir değişiklik yapılmadan iktibas edilmişse Arap harfleriyle, değişiklik yapılarak iktibas edilmişse Latin harfleriyle aktarıldı. Hadisler Arap harfleriyle yazıldı. Ayet ve hadislerin kaynakları ve tercümeleri dipnotta verildi. Bir sözcük birden fazla ayette geçiyorsa ayetlerin hepsi için ayrı ayrı kaynak verilmedi, sadece metinde geçen kısmın tercümesi yapıldı ve geçtiği sureler ile ayet numaraları verildi.

Arapça şiirler Arap harfleriyle yazıldı, bu şiirlerde vezin aranmadı. Farsça şiirler Latin harfleriyle yazıldı. Farsça şiirlerdeki sözcüklerin yazımında bugüne kadar gelmiş bir sistem olmadığı için bu sözcükler metne bağlı kalınmak şartıyla Türkçe söyleyiş

esas alınarak Latin harflerine aktarıldı: şüd, güft, gül, bülbül gibi. Arapça ve Farsça şiirlerin tercümeleleri dipnotta verildi. Farsça ve Arapça sözcük ve eklerin yazımında İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliğı Üzerine Öneriler"⁶⁶¹ başlıklı makalesine uyulmaya çalışıldı

Bazı Farsça sözcüklerde bulunan vav-ı madule (v) ile gösterildi: h^vāce

Metinde yer alan +IdI, +IIA ve -iken ekleri (l) elifsiz yazılmışsa kendilerinden önceki kelime ile bitişik; elif ile yazılmışsa kendilerinden önceki kelimedenden ayrı yazıldı. Arap harfli metninde, ye (ى) bulunmayan bu eklere vezin zarureti (med, ulama) sebebiyle bazı durumlarda ye harfi eklendi: نسبتله nisbetile (1/4). Ek fiilin geniş zaman çekimi olan 'durur' her durumda ayrı yazıldı.

Müellifin yazdığı tarihler, bazı kasidelerin sonundaki beyit sayısını bildiren ifadeler parantez () içinde verildi.

Tüm şiirlerin başlıkları ve tarih manzumelerindeki tarihi veren ifadeler bolt (koyu) olarak yazıldı.

Türkçe sözcük ve eklerin yazımında eski Anadolu Türkçesi özellikleri esas alındı.

Metinde doğru okunduğundan şüphe duyulan sözcüklerin yanına soru işareti (?) kondu. Okunamayan yerler '...' ile boş bırakıldı:

...⁶⁶²-nām u şafā-baḥş-ı enām
Rām ola ḥazretine cümle meram (971/6)

⁶⁶¹ İsmail Ünver, "Çevriyazıda Yazım Birliğı Üzerine Öneriler", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Fall (2008), Volume 3/6, s. 1-46.

⁶⁶² Bu sözcük, silik olduğu için okunamadı.

4.2. ÇEVRIYAZI ALFABESİ

ء	’	ش	Ş, ş
ا	Ā, A, ā, a	ص	Ş, ş
ب	B, b	ض	Ž, ž, Đ, đ
پ	P, p	ط	Ṭ, ṭ
ت	T, t	ظ	Z, z
ث	Ṣ, ṣ	ع	‘
ج	C, c	غ	Ġ, ġ
چ	Ç, ç	ف	F, f
ح	H, h	ق	Q, q
خ	H, h	ك	K, G, k, g, ŋ
د	D, d	ل	L, l
ذ	Z, z	م	M, m
ر	R, r	ن	N, n
ز	Z, z	و	V, v, u, ü, ū
ژ	J, j	ه	H, h, a, e
س	S, s	ی	Y, y, ı, i, î

4.3. METİN

DİVÂN-I GÜLŞENİ⁶⁶³

[271^b]

[1]

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1 Her zerrede envâr-ı Hâk'ı eyle temâşâ
Her kaçrede gör cümle bihâr oldu hüveydâ

Zerrât-ı cihân Zât'dan almasa nişâbı
Mevcüd neden olur idi fikr ide bu râ
- 3 Ger cümleden evşâf u 'avârız gider olsa
Bî-nisbet olur aşlda ol Vâhid-i yek-tâ

Zîrâ ki olur nisbetile münkeşif ezdâd
Yohsa bed-i muṭlak bulmaz nîkveş inşâ
- 5 Zühhâd olur zinde riyâ vü vera'ıyla
Muḥyî'yi nitekim ğam-ı 'ışkuṅ kıılır ihyâ

[2]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Seyyid-i kevneyn fahr-i enbiyâ
Hvâce-i 'âlem mu'in-i evliyâ⁶⁶⁴

Yâ Muḥammed vaşf-ı tü Yâsîn ü Nûn
Aḥmed ü Maḥmûd u Tâhâ Muştafâ⁶⁶⁵
- 3 Şevḳ-i mihret tâft ber-şems u kamer
Yâft 'âlem z'an ḳabs nûr u ziyâ⁶⁶⁶

Cümle zerrât-ı cihân ez-zât-ı tü
Şüd 'ayân ey 'ayn-ı a'yân-ı Hudâ⁶⁶⁷
- 5 Her ki der-ışket çü Muḥyî küşte geşt
Pîş-i tü yâbed ḥayât ender beḳâ⁶⁶⁸

⁶⁶³ Bu başlık der-kenârdır.

⁶⁶⁴ İki âlemin efendisi, peygamberlerin övüncü, âlemin yol göstericisi, velilerin yardımcısı...

⁶⁶⁵ Ey Mustafa, Yâsin ve Nûn, Ahmed, Mahmûd, Tâhâ ve Mustafâ senin niteliğini anlatmak içindir.

⁶⁶⁶ Senin ışığın güneşe ve aya parlaklık vermiştir; âlem o ateş parçasından ışık ve aydınlık bulmuştur.

⁶⁶⁷ Ey Allâh'ın seçkin kullarının kaynağı, evrendeki bütün parçacıklar senin varlığından ortaya çıkmıştır.

[3]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ḥabbezā ḥāk-i Yeşrib ü Baḥḥā
 Ki be-bürd āb-ı rüy-ı her dü serā⁶⁶⁹
- Kīmyā ber-ḥaḳīkat-i a‘yān
 Tūtyā çeşm-i ehl-i bīniş-rā⁶⁷⁰

[272^a]

- 3 Nūr-baḥş-ı meh ü münevvir-i mihr
 Maḫhar-ı küll ü muzḫir-i eşyā⁶⁷¹
- Ka‘be-i enbiyā-yı rāh-ı hüdā
 Ḳible-i evliyā-yı Rabb-i ‘ulā⁶⁷²
- 5 Māye-i ḫıynet-i benī ādem
 Sāye-i üst Muḫyiyā ḥaḳḳā⁶⁷³

[4]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Çün ne-güyem ey meh-i bī-mihr-i men ra‘nā tü-rā
 Şad hezārān gül nümāyed rüy-ı istiğnā tü-rā⁶⁷⁴
- Düş-ber-düşem güzeştī düş u ne‘nmūdī ruḫet
 Ger küni imrüz çün düşem resed ferdā tü-rā⁶⁷⁵
- 3 Ey gül-i bāğ-ı leḫāfet in çı istiğnāst bāz
 N’āmede der-güş āh-ı bülbülān güyā tü-rā⁶⁷⁶
- Dāl şüd ḳaddem zi-ğam ey serv-i bālā raḫm kün
 Der-dil-i ḫod çün elif tā sāḫtem men cā tü-rā⁶⁷⁷

⁶⁶⁸ Her kim, senin aşkınla Muhyî gibi ölürse, senin yanında sonsuzluk içinde bir hayat bulacaktır.

⁶⁶⁹ İki âlemi de utandıran Mekke ve Medine toprağı ne güzeldir!

⁶⁷⁰ O, seçkin kimselerin özündeki iksir, görüş ehlinin gözündeki sürmedir.

⁶⁷¹ O, aya ışık bağıslayan, güneşi aydımlatan; her şeyin kendisinde belirlediği yer ve eşyayı ortaya çıkaran[dır].

⁶⁷² O, doğru yoldaki peygamberlerin Kâbe’si, yüce Allâh’ın dostlarının kiblesidir.

⁶⁷³ Ey Muhyî, insan oğlunun yaratılışının özü, gerçekten O’nun gölgesidir.

⁶⁷⁴ Ey benim duygusuz, ay yüzlü sevgilim, ben sana güzel demediğim için senin tok gönüllülüğün yüz bin cilve yapıyor.

⁶⁷⁵ Dün gece yanı başımdan geçtin ama yüzünü göstermedin. Eğer bugün de dün geceki gibi yaparsan yarın sana erişecektir.

⁶⁷⁶ Ey güzellik bahçesinin gülü, bülbüllerin ahı sanki hiç kulağına gelmemiş! Yine bu ne nazdır!

⁶⁷⁷ Ey uzun boylu servi, ben seni, elif harfi gibi kalbime koymak isterken, belim gamla dal harfi gibi iki büklüm oldu, merhamet et.

5 Düş dil-ḥvāh-ı dil-i ḥod ḥvāst Muḥyī ez-lebet
Dād düşnāmī ez-ān ḥvāhed dil-i şeydā tü-rā⁶⁷⁸

[5]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Men ki ü da‘vī-i ‘ışket zi-kücā tā-be-kücā
Men u ḥum-ḥāne-i ḡam küst mekân-ı nüdemā⁶⁷⁹
Cāy-ı ḥüb u nüdemā v’āb u hevā-yı hoş dāşt
İn ḥarābāt-ı fenā nīst beḡā[y]eş ḥayfā⁶⁸⁰
3 Cümle nāzır be-men ü men şüdeem nāzır-ı tü
Güiyā nāzır-ı nuzḡār-ı cihānem şāhā⁶⁸¹
Rub‘-ı meskūn-ı cihān süds-i cihāt-ı sitte
Nīst manḡūr-ı tü ey ‘arīf-i vaḡdet her cā⁶⁸²
5 Menem ü küşe-i ḡam muntaḡır-ı derd ü elem
Muḥyī-i miḡnet ü hem ḥayf be-mā ḥayf be-mā⁶⁸³

[6]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Kerd ser-geşte ser-i küy-ı tü ger gerdün-rā
‘Arş-ı a‘lā ne-sezed cāy velī her dūn-rā⁶⁸⁴
[272^b] Çeşm mī-dāştem ez-‘ayn-ı ‘ināyet ammā
Zi-naḡar çeşm-i tü efgend men-i meftūn-rā⁶⁸⁵
3 Reftem ez-pā men-i üftāde çü serv ender bāḡ
Çün nümūdī tü ḥurāmīde ḡad-i mevzūn-rā⁶⁸⁶

⁶⁷⁸ Muḥyī, dün gece gönül arzusunu dudağından [almak] istedi. Senin çılgın gönlün, ona dilediği gibi sövdü.

⁶⁷⁹ Ben neredeyim, senin aşkını iddia etmek nerede! Ben neredeyim, samimi arkadaşların yeri olan keder meyhanesi nerede!

⁶⁸⁰ Dostların bulunduğu, hoş havaya sahip olan güzel bir yerdir. Bu, yokluk meyhanesidir, ne yazık ki onun kalıcılığı yoktur.

⁶⁸¹ Ey sevgili, her şey bana bakarken ben sana bakar olmuşum. Sanki evrenin nazırıyım.

⁶⁸² Ey birliği bilen, yeryüzü, altı yönün altıda biri, yani her yer senin görülebileceğin yer değildir.

⁶⁸³ Gam köşesinde dert ve elemi bekleyen, eziyet ve sıkıntının Muḥyī’si benim. Bana eyvahlar olsun!

⁶⁸⁴ Senin sokağının başı, feleğin başını döndürse de, göğün en yüce katı, her aşağılık kimseye layık değildir.

⁶⁸⁵ Ben senin iyiliklerini bekliyordum ama senin gözün, ben tutkunu gözden düşürdü.

Pîş-i mevc-i yem-i eşkem be-‘ayân ehl-i ‘uyûn
Kaatre dîdend çü Seyhûn u Aras Ceyhûn-râ⁶⁸⁷

5 Râz-ı la‘l-i tü nihân bûd be-cân-ı Muhyî
Fâş kerdî be-sühân hayf künûn meknûn-râ⁶⁸⁸

[7]

Muvaşşahü'l-Etrâf Be-İsm-i Ahmed Şâh⁶⁸⁹

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Ey ruhuñ âyîne-i gîti-nümâ
Oldı rüyüñla dil ü cân pür-ziyâ
Hâlet-i ‘ışkuñ durur cismümde rûh
Hamd aña kim ‘ışkuñ itdi cân-fezâ
3 Medhüñ itmekde dilüm kâşır benüm
Mihri nice medh ide zerre şehâ
Dâyimâ senden umar bu dil meded
Derde dermân eyle luğ it dâyimâ
5 Şevkum itdi mihrüñi ey mâh fâş
Şehrde şöhret bu k’oldum mübtelâ
İrdi tâ hicrânile kalbe belâ
Âh eger derdünle kılmazsañ devâ
7 Her zamân zulm eyleridün Muhyî’ye
Hây zâlim cevrünile di aña

[8]

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1 Şüdem ez-yâr-ı dil-efrüz⁶⁹⁰ be-nâ-çâr cüdâ
Çi küned dil ki şüde bâz zi-dildâr cüdâ⁶⁹¹

⁶⁸⁶ Sen bahçedeki servi gibi salınarak düzgün boyunu gösterdiğinde çaresiz ben, elden ayaktan düştüm.

⁶⁸⁷ Göz sahibi olanlar, benim göz yaşı okyanusumun dalgaları karşısında, açıkça, Seyhun’u Aras’ı ve Ceyhun’u göz yaşı olarak gördüler.

⁶⁸⁸ Senin lal taşı gibi dudagının sırrı Muhyî’nin canında gizliydi. Ne yazık ki sen şimdi, sözle, gizli olanı ortaya çıkardın.

⁶⁸⁹ Ahmed Şâh’ın ismiyle iki taraflı muvaşşah.

⁶⁹⁰ Yazmada ‘dil-firüz’ şeklindedir. Vezin gereği ‘dil-efrüz’ olarak okundu.

- Bes ki ez-dürî-i ân yâr hazînem şeb ü rûz
Der küned girye cüdâ ber-men ü dîvâr cüdâ⁶⁹²
- 3 Mî-künem men zi-cüdâyî-i tü feryâd ü figân
Hemçü bülbül ki şüd ez-cânib-i gülzâr cüdâ⁶⁹³
- Girye vü süzem ez-ânest zi-cevr-i ağıyâr
Geşteem ez-ber-i ân dil-ber-i ‘ayyâr cüdâ⁶⁹⁴
- [273^a]
- 5 Muhyiyâ mî-künem ez-cevr-i felek nâle vü âh
Ki be-nâ-kâm şüdem z’ân gül-i ruhsâr cüdâ⁶⁹⁵

[9]

- müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün
- 1 Bed-ğūy olursañ da baña hoşdur ki ğayrılar saña
Bed-ğū diyü yâr olmaya tenhâ qalasın bir baña
- Rahm eyle gel ey bî-vefâ yoħsa hazer budur baña
Mülk-i dili yağma kıla şāhum gibi bir pür-cefâ⁶⁹⁶
- 3 Hağ ħüsnüñe ħüccet saña⁶⁹⁷ iki ruħuñ şāhid aña
Şordum lebünj didi baña bürhân-ı şıħhatdür şafâ
- Tiğuş gibi ğaddâra başın virmeyen olmaz rehâ
Teslîm olan olur ħalâş ey pādşāh-ı meh-liķâ
- 5 Muhyî kuluñ oldı şehâ sulţān-ı dehr olsa n’ola
Faķrında bulmuşdur ğinâ olmaz Ħudâ’dan ol cüdâ⁶⁹⁸

⁶⁹¹ O gönül aydınlatan sevgiliden çaresizce ayrı düştüm. Gönül ne yapsın, o da yine sevgiliden ayrıldı.

⁶⁹² O sevgilinin ayrılığı yüzünden üzüldüğüm yeter! Benim için kapı ayrı ağlıyor duvar ayrı.

⁶⁹³ Ben, gül bahçesinden ayrı düşmüş bülbül gibi, senin ayrılığından ağlayıp inliyorum.

⁶⁹⁴ Ağlayıp inlememin sebebi, yabancıların incitmesi sonucu, o hilekâr sevgilimin yakınından ayrı düşmendir.

⁶⁹⁵ Ey Muhyî, ağlayıp ah etmemin sebebi, feleğın eziyetiyle, isteğime ulaşamayıp gül yanaklıdan ayrılışımdır.

⁶⁹⁶ Bu beyit der-kenârdır.

⁶⁹⁷ Yazmada ‘ħüccet durur’ ve ‘ħüccet saña’ şeklinde alt alta iki yazım vardır. İç kafiye gereği ‘ħüccet saña’ tercih edildi.

⁶⁹⁸ Bu beyit der-kenârdır.

[10]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Çünki mevcūda irüp cūd-ı Hūdā
Oldı her şeyde vücūdı rū-nümā
Deyr-i dilde gerçi kim naqş-ı nigār
Olmışıdı büt gibi şüret-güşā
- 3 Himmet-i Aḥmed'le şükr Allāh'a kim
Büt-şiken oldı 'Alī-i Murtażā
Her tarafda gösterüp ma'nā yüzün
Ka'be-i cān buldı nūrıla ziyā
- 5 Çünki her yirden görindi rüy-ı yār
Bī-maḳām oldı dil ü cān Muḥyiyā

[11]⁶⁹⁹

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Deriyle üstühvānum kâğıdıla çār-çübāsā
Ki tā te'sīr kılmaya hevā beyt-i dile kaṭā

[12]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Şabr kıl tā vaşla vāşıl olasın dirsın ḥabīb
مَاتَ قَلْبِي كَيْفَ أَصْبِرُ عَنْ وَصَالِكَ يَا طَبِيبٌ⁷⁰⁰
Gice gündüz ağlarum hem iplerüm hicrānla
ذَابَ قَلْبِي رَاحَ رُوحِي مُتُّ مَهْجُورًا الْكَيْبِ⁷⁰¹
- 3 Yağdı 'ışkuṅ nārı ḳalbüm micmer-i tende meded
طُولَ اللَّيْلِ تَحْرُقُونِي مِثْلَ عُودٍ بِاللَّهْيَبِ⁷⁰²
'Ömrüm āḥir oldı noḳşān irdi cisme raḥm ḳıl
زَادَ عَشْفُكَ فِي فُؤَادِي لَيْسَ يَحْيِي عَنْ أَلِيبِ⁷⁰³

⁶⁹⁹ Bu beyit der-kenârdır.

⁷⁰⁰ Ey tabip, kalbim öldü seninle kavuşmaya nasıl sabredeceğim.

⁷⁰¹ Kalbim eridi, ruhum yerinden çıktı, dertli bir mehcur olarak kaldım.

⁷⁰² Gece boyunca beni alev almış ud gibi yakıyorsun.

[273^b]

5

Hāk-i pāyuḡ olalı Muḡyī ḡuluḡ ey ṣāh-ı ḡüsn

⁷⁰⁴ أَشْمَلٌ مِنْ رَجُلِكَ فَهَبْ لِي يَا مُجِيبُ

[13]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1

Ey hem-dem-i müşfik mededī ber-dil-i bī-tāb

Der-āteş-i ḡam ten şüde çün mūy be-şad tāb⁷⁰⁵

Ey hem-dem-i müşfik dil-i sūzāna nefes vir

Kim yandı ciger eyleyeli sūz-ı dilüm tāb

3

Ey hem-dem-i müşfik ne-künem meyl be-cüz 'ışk⁷⁰⁶

⁷⁰⁷ أَلْقَبَ سَوْحُبٍ كَمَا لَتِكَ قَدْ تَابُ

Ey hem-dem-i müşfik ḡoma hicrile dili tār

Kim nūr-ı ruḡı ile anuḡ buldı cihān tāb

5

Ey hem-dem-i müşfik dil-i bī-tāḡate raḡm it

Muḡyī gibi oldı o daḡı hicrile bī-tāb

[14]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Menba'-ı 'ayn-ı ḡaḡīḡat çeşm-i māst

Hemçü mā baḡr-i ḡaḡāyık kū kücāst⁷⁰⁸

Pīr-i erbāb-ı ḡaḡāyık geşteim

Tā ki mā-rā pīr-i ma'nā reh-nümāst⁷⁰⁹

3

Ḥvīş-rā kāfir hemī pūşed zi-ḡaḡ

Verne ez-pūşidenī ḡaḡ der-'amāst⁷¹⁰

Nīst-rā ger ḡaḡ be-binī nīst hest

Cümle der-illāst gerçi 'ayn-ı lāst⁷¹¹

⁷⁰³ Senin kalbimdeki aşkın arttı. Hayat vermek zeki kişinin işi değil.

⁷⁰⁴ Ya mucib bana ayağından bir hediye ver.

⁷⁰⁵ Ey şefkatli dost, güçsüz gönlüme yardım et. Bedenim gam ateşinde, hararetle incelerek kıla döndü.

⁷⁰⁶ Ey şefkatli dost, aşktan başka bir şeye meyletmeyem.

⁷⁰⁷ Kalp, olgunluk bulutları gibi tövbe etti.

⁷⁰⁸ Hakikat pınarının kaynağı bizim gözümüzdür. Bizim gibi bir hakikat denizi hani, nerededir?

⁷⁰⁹ Mana üstadı bize yol gösterici olduğundan beri, biz de hakikat erbabının üstadı olarak geçiniriz.

⁷¹⁰ Kâfir, kendini gerçekten tamamen saklar. Yoksa gerçeği örtmek körlüktür.

- 5 Çeşm-i dil-ber mest-i nâz ü hūnī est
Cādūyī der-şekl-i āhū dil-rübāst⁷¹²
- Vird şüd her dem du‘ā-yı seyfiyem
Tā zi-tiğēt dil figār ü cān cūdāst⁷¹³
- 7 Mübtelā-yı derd-i dermān Muḥyiyā
Ger belī gūyed belā-rā hemçü māst⁷¹⁴

[274^a]

[15]

mef‘ülü mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Hem kūy-ı tü Ka‘be-i münācāt
Şüd rüy-ı tü kıble-i maḳāmāt⁷¹⁵
- Der-ḫālet-i bī-nevā‘ī-i ‘ışk
Nī ‘ışk nümūd u nī maḳāmāt⁷¹⁶
- 3 Nefy-i dü cihān kün evvel ān kim
Yek-tā şev ü vaḫdeteş kün işbāt⁷¹⁷
- Bü’gzer zi-şifāt k’ü ḫicābest
Bī-perde be-bīn ān zamān Zāt⁷¹⁸
- 5 Ḥay şüd be-mey-i ma‘ānī-i tü
Muḥyī ne-resīd z’ān be-ğāyāt⁷¹⁹

[16]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ey lebet ārzū-yı ḳand ü nebāt
Z’ān ḫorendest Ḥızr āb-ı ḫayāt⁷²⁰

⁷¹¹ Eğer yokluğu hakikat olarak görürsen yokluk vardır. Her şey her ne kadar ‘lâ’nın kaynağı ise de [aşlında] ‘illâ’dadır.

⁷¹² Sevgilinin gözü nazla kendinden geçmiş ve kanlıdır. Ahu kılığında gönül çeken bir cadıdır.

⁷¹³ Senin kılıcından gönlü yaralı ve canı ayrılmış olduğumdan beri kılıç duam sürekli zikrim oldu.

⁷¹⁴ Ey Muhyî! Derman derdine tutulan, belaya ‘evet’ derse bizim gibidir.

⁷¹⁵ Bu beytin mısraları arasında takdim tehir yapılmıştır. ‘Senin yüzün Allâh’a yalvarma kıblesi, sokağın da makamların Kâbe’si oldu.’

⁷¹⁶ Aşkın sessizlik halinde, ne aşk göründü ne de makamlar.

⁷¹⁷ Biricik olmak ve Allâh’ın birliğini kanıtlamak için önce bu dünya ve ahiret hayatından soyutan!

⁷¹⁸ Görmeni engelleyen sıfatlardan geç, o zaman Allâh’ın zâtını perdesiz olarak gör.

⁷¹⁹ Muhyî, senin mana şarabınla hayat bulduğundan beri isteklerine ulaşamadı.

Ḳayd şüd muṭlakā vücūd u ‘adem
‘Ār şüd neng ü nām u ḳayd u necāt⁷²¹

- 3 Ḥaṭ ki ber-şafḥa-i ruḥet āmed
 Ḥüccet-i ḥüsn geşteest berāt⁷²²
- Tā ki ez-rāh-ı cān ḥaber şinevī
 Bī-cihet-rā be-bīn be-cümle cihāt⁷²³
- 5 Muḥyiyā çün *Fuṣûş* şüd *Nefehât*
 Der-*Fütûḥât* keşf şüd *Leme‘ât*⁷²⁴

[17]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Dil-i bī-gāneem-rā āšnā nīst
 Ki cān-rā nīz der-dil ḥiç cā nīst⁷²⁵
- Be-mey-ḥāne be-cū cām-ı Cem er ne
 Be-mescid dürd-i ğam hest ü şafā nīst⁷²⁶
- 3 Be-cüz Bākī heme zāyil ü fānīst
 Ki pīş-i cümle-i bākī vü fānīst⁷²⁷
- Devā-yı derd-i bīmārān-ı ‘işket
 Cüz ez-ḳahr u cefā vü ibtilā nīst⁷²⁸
- 5 Dil-i Muḥyī be-her rüyī ki bāşed
 Zi-tü ey ḳible-i her şey cüdā nīst⁷²⁹

⁷²⁰ Ey sevgili, dudağın şeker isteği getirdiği için Hızır hayat suyunu içmiştir.

⁷²¹ Varlık ve yokluk mutlaka bir bağ; isim ve şöhret, bağlanma ve kurtulma da bir utanç oldu.

⁷²² Senin yanağında çıkan tüyler, güzelliğinin kanıtına ferman olmuştur.

⁷²³ Can yolundan haber işittiğinde, tarafsızlığın ne demek olduğunu bütün yönleriyle gör.

⁷²⁴ Ey Muhyî, *Nefehât*, *Fuṣûş* gibi oldu. *Leme‘ât*, *Fütûḥât*’ta keşfedildi.

⁷²⁵ Canıma dahi yer olmayan, kayıtsız, ilgisiz gönlümü tanıyan bilen [kimse] yok.

⁷²⁶ Cem’in kadehini meyhanede ara, çünkü mescitte tasa vardır, neşe ve eğlence yoktur.

⁷²⁷ Allâh’tan başka her şey sonlu ve yok olucudur. O, kalıcı ve yok olucu her şeyden vârestedir.

⁷²⁸ Senin aşk hastalarının dertlerinin dermanı, düşkünlük, eziyet ve üzüntüden başka bir şey değildir.

⁷²⁹ Ey her şeyin kiblesi; Muhyî’nin gönlü, nerede olursa olsun senden ayrı değil.

[274^b]

[18]

mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün

- 1 Be-çeşm-i men ne-mî-āyed be-cüz hāk-i ser-i küyet
Ne-mî-cüyed dilem çün eşk ğayr ez-ğadd-i dil-cüyet⁷³⁰
Zi-tü ey kıble-i her şey nazār tā ne'gseled yek-dem
Nihem yek-nîme rû-ber-hāk pîşet çün seg-i küyet⁷³¹
- 3 Me-tâb ebrû me-keş tîr ü me-küş güftem çirâ ey meh
Keşî tîr ü küşî hem z'în sühan mî-tâbî ebrüyet⁷³²
Dilî k'ez-ğod güsest ü best peymân kayd-ı sevdâ-râ
Be-ğîred çeşm-i cādüyet küşed der-bend-i ğisüyet⁷³³
- 5 Be-ğalb-i Muhyî ez-zülf-i tü şüd peydâ perişânî
Girifte rûz-ı ferverdîn çü ferhâ-râ zi-şebbüyet⁷³⁴

[19]

fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

- 1 Ey ki der-hicret me-râ her dem vişālî dîgerest
Her vişāl-i dîgerî-râ hicr ü hālî dîgerest⁷³⁵
Rûh-ı men ez-ğayb-ı muṭlağ 'âlem-i mülkeş bedîd
Z'ân teselsül devr kerd ü-râ mişālî dîgerest⁷³⁶
- 3 Bâl ü per âncâ be-süzed ber-per ez-bâl-i hayâl
⁷³⁷ لا يسعني هٗvân ki ü-râ perr ü bālî dîgerest⁷³⁸

⁷³⁰ Senin sokağının tozundan başka bir şey benim gözüme yakışmaz. Gönlüm, göz yaşı gibi, senin gönül çeken boyundan başka yere akmaz.

⁷³¹ Ey her şeyin kendisine yöneldiği, bakışım senden bir an bile kopmasın diye, sokağının köpekleri gibi, yanağımı önünde toprağa koyayım.

⁷³² Ey ay gibi olan [sevgili], kaş çatma, [kirpik] okunu atma ve öldürme dedim. Neden bu sözlerimden ötürü [kirpik] okunu atıyor, kaşını çatıyor ve öldürüyorsun.

⁷³³ Gönül, büyücü gözüne tutulmak ve saçlarının kıvrımında ölmek için kendinden ayrıldı ve sevdâ bağına bağlandı.

⁷³⁴ Ferverdîn [bahar] günü senin saçlarından parlaklık aldığında Muhyî'nin kalbi, saçların sebebiyle perişan oldu.

⁷³⁵ Senden ayrılık her dem bizim için bir kavuşmadır. Her yeni kavuşma, başka bir hal ve ayrılıktır.

⁷³⁶ Benim ruhum, kesin bilinmezlikten, maddeler âlemine geçti. Onunla birlikte sürekli hayat başladı ve orada bir başka şekle büründü.

⁷³⁷ 'Sığmam.' Bu hadis farklı lafızlarla da kaydedilmiştir: İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdisi ala Elsineti'n-Nâs*, C 2, s. 195.

⁷³⁸ Kol ve kanat, gönüldeki hayallardan o kadar yandı ki sen, bir başka kol ve kanat olan 'lâ-yesa'nî' oku.

Keşf-i hâl-i mâ ki der-bâleşt ne-tevânîm lîk
Keşf-i hâl-i bâl-i mâ-râ keşf ü qalî dîgerest⁷³⁹

[275^a]

5 Gönçem be'şküft ü güftâ Muhyiyâ cân ber feşân
Bîn ki gunc-i gönçe-i mâ-râ dilâlî dîgerest⁷⁴⁰

[20]

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Eşk-i hûn-bâr-ı men şarâb-ı menest
Ciger-i sūhte kebâb-ı menest⁷⁴¹

Telh-ı şân hoşend der-ğam-ı men
Bî-ğamem şabr çün hoş-âb-ı menest⁷⁴²

3 Çün şüd ez-ı şık-ı ü 'imâret dil
Mâ-sivâ cümleten harâb-ı menest⁷⁴³

Şüd be-her zerre nūr-ı men peydâ
Lâmi'-i 'âlem âftâb-ı menest⁷⁴⁴

5 Taleb-i Mūsâ vü cevâb-ı Hudâ
Heme 'aczi men ü hıfâb-ı menest⁷⁴⁵

Bâz 'arz-ı cemâl ü güften-i ن⁷⁴⁶
Heme keşf-i ruḥ u niḳâb-ı menest⁷⁴⁷

7 Ez-ezel tâ-ebed Raḥîm'em men
Ṭâlibân-râ 'aṭâ cevâb-ı menest⁷⁴⁸

⁷³⁹ Gönümüzdeki hâlimizi açamayız ama bizim gönümüzdeki hâlimizi açmak bile bir başka keşif ve sözdür.

⁷⁴⁰ Goncam açıldı ve 'Ey Muhyî, canını saç' dedi. Gel, bizim goncaya benzeyen sevgilimizin nazının bir başka olduğunu gör.

⁷⁴¹ Benim kanlı göz yaşım, benim şarabımdır. Yanmış ciğer, benim kebabımdır.

⁷⁴² Kötü yaşayanlar benim üzüntümle mutlular. Sabır, benim tatlı suyum olduğundan beri gamsızım.

⁷⁴³ Gönül, O'nun aşkıyla yapıldığından beri O'nun dışındaki her şey bana harabe gibidir.

⁷⁴⁴ Her parçacık, benim ışığımdan ortaya çıktı. Âlemi aydınlatan, benim güneşimdir.

⁷⁴⁵ Musa'nun isteği ve Allâh'ın cevabı... [Orada] hitap da benim, men eden de benim.

⁷⁴⁶ A'raf suresinin 'Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca "Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!" dedi. (Rabbi): "Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin." buyurdu. Rabbi o dağa tecelli etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.' mealindeki 143. ayetinin 'Sen beni asla göremezsin.' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 166.

⁷⁴⁷ Yine, yüz göstermek ve 'sen beni asla göremezsin' demek, [bunların] hepsi benim yanak göstermem ve örtümdür.

⁷⁴⁸ Ben, ezelden ebede dek Raḥîm'im. Dileyene karşılığımı veririm.

Nîst Muḥyî-i dehr-râ vaşfî
Heme ‘âlem velî ḥicâb-ı menest⁷⁴⁹

[21]

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1 Dilem mî-süzed ez-nâr-ı maḥabbet
Keşem ber-cân ü dil nâr-ı maḥabbet⁷⁵⁰
- Şeved nālân zi-gül-rüyî hemîşe
Çü bülbül her ki şüd zâr-ı maḥabbet⁷⁵¹
- 3 Şevî ‘ayn-ı meveddet der-ğam-ı ‘ışk
Eger kerdî tü hem yâr-ı maḥabbet⁷⁵²
- Zemîn ü āsmân ‘âciz şüd ammâ
Şüd insân ḥâmil-i bâr-ı maḥabbet⁷⁵³
- 5 Be-deryâyî ki pâyân nîst âmed
Biḥâr-ı eşk âşâr-ı maḥabbet⁷⁵⁴
- Yaḳîn dānisteî çün ‘ayn-ı Ḥaḳ-râ
Dil ü dîn-râ kün îşâr-ı maḥabbet⁷⁵⁵
- [275^b]
- 7 Çü Muḥyî kâr kerd ân yâr der-dil
Şüdem bî-kâr der-kâr-ı maḥabbet⁷⁵⁶

[22]

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Ḥâl-i tü der-ruḥet dilîr şüdest
Hind velî Rûm-râ emîr şüdest⁷⁵⁷

⁷⁴⁹ Kâinatın yaratıcısını, ‘tüm âlem benim örtümdür’ demekten başka tarif edecek bir şey yoktur.

⁷⁵⁰ Gönlüm, sevgi ateşiyle yanıyor. Ruhumu ve gönlümü sevgi ateşiyle doldurayım.

⁷⁵¹ Bülbül gibi sevgi sebebiyle ağlayan kişi, gül yüzlü [sevgili] yüzünden sürekli inleyecektir.

⁷⁵² Eğer sen de sevgiyi dost edinirsen, aşk gamında sevgi kaynağı olursun.

⁷⁵³ ‘Yer ve gök bile aciz kalmışken, aşk yükünü taşıyan, insan oldu.’ Bu beyitte Ahzab suresinin ‘Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.’ mealindeki 72. ayetine gönderme vardır. *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 426.

⁷⁵⁴ Sevginin eseri, ucu bucağı olmayan bir okyanus ve göz yaşı denizidir.

⁷⁵⁵ Gerçeğin kaynağını tam olarak bilmek istersen, gönlünü ve dinini sevgi yolunda saç.

⁷⁵⁶ O sevgili gönlü etkilediği için ben de Muḥyî gibi sevgi işinde ne yapacağımı bilemedim.

- Çün süveydā be-pīş-i merdüm-i şeh
Hāl-i ān rūy-ı dil-pezir şüdest⁷⁵⁸
- 3 Ğam-ı bī-ḥadd-i ū be-ser n'āyed
Her ki der-zülf-i tü esir şüdest⁷⁵⁹
- Ān bināgūş u lü'lü-yi mengūş
Çü dür-i eşk-i bī-nazir şüdest⁷⁶⁰
- 5 Raḥm kün ey cevān be-Muhyī-i zār
Der-ğam-ı 'ışk-ı tü çü pīr şüdest⁷⁶¹

[23]

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Be-zāhir gerçi dāyim der-'itābest
Be-luṭf-ı ḥod nihānī der-ḥıṭābest⁷⁶²
- Eger sengin-dilī-rā rām ḥvāhī
Şarāb-ı erğuvānī la'l-i nābest⁷⁶³
- 3 Şerārī ki zi-dūd-ı derd peydāst
Raḳīb-i dīv-siret-rā şihābest⁷⁶⁴
- Be-cām-ı dürdī-āşāmān-ı devret
Cihān-ı pür-hevā hemçün ḥabābest⁷⁶⁵
- 5 Der-evrāk-ı cihān ḥarfī ez-īn bāb
Be-faşl-ı 'iş-i Muhyī yek kitābest⁷⁶⁶

⁷⁵⁷ Senin benin, yanağında yiğit olmuş. O, Hintli [gibidir] ama Rum diyarına emir olmuş.

⁷⁵⁸ O ben, kalpteki kara benek gibi, şehrin insanları önünde gönle hoş gelen bir yüz olmuş.

⁷⁵⁹ Senin saçında esir olanın sonsuz derdi nihayete ermeyecektir.

⁷⁶⁰ O kulak memesi ve o küpenin incisi, benzersiz göz yaşı incisi gibi olmuştur.

⁷⁶¹ Ey genç, senin aşkının gamıyla ihtiyarlamış olan Muhyi'ye acı.

⁷⁶² [O sevgili] her ne kadar zahirde azarlıyor gibi görünse de bu seslenişi bir lütuftur.

⁷⁶³ Eğer taş kalpliyi yumuşatmak istiyorsan

⁷⁶⁴ Dert dumanından ortaya çıkan kıvılcıklar, şeytan suratlı rakibe [atılan] kıvılcıklar gibidir.

⁷⁶⁵ Senin zamanının şarap içenlerinin kadehine nazaran bu boş dünya hava kabarcığı gibidir.

⁷⁶⁶ Dünya hayatında bu babdan bir harf, Muhyi'nin eğlence meclisinde bir kitaptır.

[24]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Gerçi dūri zi-naẓar līk ğamet nezdīkest
Der-ġam-ı hıcr-i tū rūzem çü ŧeb-i tārīkest⁷⁶⁷
- Çün hayālī ŧüdem ez-hıcr-i miyāneŧ z‘ān rū
Sūhanī ki be-miyān mī-ġüzered bārīkest⁷⁶⁸
- 3 Çün yaġīn ŧüde ki ŧüde ez-men-i bī-dil tū ba‘īd
Ger reved cān zi-pey dūri-i tū nezdīkest⁷⁶⁹
- [276^a] Muḏlakā bed-cū ne-bāŧed tū çirā beste ŧüde
Belki der-zāt-ı ħodeŧ her yek ez-ānhā yekest⁷⁷⁰
- 5 Gerçi Muġyī be-zebān-ı ‘Acemī ġüyed rāz
Līk der-ser-i ħaġīġat sūhaneŧ Tāzīk’est⁷⁷¹

[25]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātü fā‘ilün

- 1 ‘İd-ı ħurbānest ħurbān-ı tū geŧten kīŧ-i māst
Her ki-rā ĩn ‘İd ne’bved ũ be-küŧten key sezāst⁷⁷²
- Ger be-‘abd-i ħod ba‘īdī be’ngerī ne’bved ba‘īd
K’ez-ŧafā-yı sa’y-ı küyet der-dileŧ mihr-i duġāst⁷⁷³
- 3 Çün küned āvā-derāy-ı kārban-ı ‘ıŧġ-ı tū
Ez-muġīmān-ı rehet lebbeyk āyed çep ũ rāst⁷⁷⁴
- Ser nihāden der-ser-i sevdā-yı tū re’sü’s-sürür
Cā giriften ber-ser-i küy-ı tū cāy-ı ilticāst⁷⁷⁵

⁷⁶⁷ Her ne kadar bakıŧtan uzak olsan da gamın yakındır. Senden ayrılıġın üzüntüsüyle gündüzüm karanlık gece gibidir.

⁷⁶⁸ Onun belinden ayrılmam sebebiyle adeta bir hayale dönüŧtüm [incecik kaldım], o yüzden içimden geçen sözler de [bir o kadar] incedir.

⁷⁶⁹ Sen, âŧıġından uzaklaŧtıġında canım peŧinden gelirse, uzakların yakın olacaġını anladım.

⁷⁷⁰ [Herkes] hakikatte kötülük aramaz, sen neden kendini kapattın? Belki onlardan her biri kendi zatında ayındır.

⁷⁷¹ Muġyī, sırları Acem dilinde söylüyor ama hakikatte onun dili Tazik[Türkçe]’dir.

⁷⁷² Kurban bayramıdır, senin kurbanın olmak bizim dinimizdir. Bunun kendisine bayram olmadığı kiŧiyi öldürmek nasıl uygun olur!

⁷⁷³ Her ne kadar kulundan uzaksan da ondan seni bir kere görmeyi esirgeme. Çünkü senin sokaġını dolaŧmanın neŧesi, onun gönlünde kuŧluk güneŧi gibidir.

⁷⁷⁴ Senin aŧk kervanının çingirakları ses çıkardıkça, senin yolunda, saġda solda bulunanlardan ‘lebbeyk’ diye sesler gelir.

- 5 H̄ac-güzārān-rā güzārīm ü be-küyet be'gzerīm
Zemzem āncā menba'ı 'ayn-ı hayāt āb-ı hayāst⁷⁷⁶
- Dür bāş-ı ehl-i kırb ez-cānib-i bīgāneest⁷⁷⁷
İn-çün-İN kār-ı ba'ıd ez-başçāvüş-ı şümāst⁷⁷⁸
- 7 Nīst mā-rā ez-vey āzārī ki mūzī bi't-ıtabi'
Mī-resāned nīş-i ĥod 'ākıl velī der-irtizāst⁷⁷⁹
- Luţf kerde bende-rā muĥtāc-ı ġayr-ı ĥod me-kün
Ver ne erbāb-ı düvel behr-i du'ā-gū der-vefāst⁷⁸⁰
- 9 Dāyimā der-ıd bāşī ey muĥibb-i şālihān
Her ki ehl-i ĥayr bāşed dāyimā der-irtikāst⁷⁸¹
- Çün du'ā-güyān-ı dīġer nīst Muĥyī luţf kün
Z'ān ki behr-i devlet-i tü dāyimā ü der-du'āst⁷⁸²
- 11 Pāş ez-yemm-i yemīnet her zamān luţf u 'aţā
Bāş vehhāb-ı yesār İN ĥvāst cümle ez-Ĥudāst⁷⁸³
- Būdeem z'evvel mürīd-i devletet çünİN zamān
Şeyĥ Veysī ġeşt tārīĥ er şevem Veysī sezāst⁷⁸⁴ (996)
- 13 Behr-i gerd-i rāh-ı tü ger şūĥ-çeşmī şüd zi-mā
Çeşm dārīm ez-reh-i iĥsān ki yārā üst ĥvāst⁷⁸⁵

[26]

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Yiter ey gül 'izāruĥ dūr idüp ben bülbülü zār it
Ĥazān evrākına ruĥsārımı hem-reng ü hemvār it

⁷⁷⁵ Senin sevdanın yoluna baş koymak mutluluk sebebidir. Senin sokağında yer etmek bir sığınaktır.

⁷⁷⁶ Hacca gidenleri bırakıp, edep ve hayat kaynağı olan zemzemin bulunduğu, senin sokağına gidelim.

⁷⁷⁷ Yazmada 'bīgānegānest' şeklindedir. Vezin gereği 'bīgāneest' şeklinde okundu.

⁷⁷⁸ Yakınlık ehlinin uzak durması, yabancılar sebebiyledir. Böyle bir iş [ise] sizin başçavuşunuzdandır.

⁷⁷⁹ Ondan bize bir fenalık yoktur. Tabii ki eziyet eden iğnesini kendine batırır. Akıllı kişi ise halinden razı bir haldedir.

⁷⁸⁰ Kulunu, iyilik ederek, kendinden başkasına muhtaç etme. Yoksa dua edenler için bu zamandaki kişiler de iyilik yaparlar.

⁷⁸¹ Ey iyileri seven kişi, her anın bayram gibi olsun. Güzel işler yapan kişi her zaman yücelir.

⁷⁸² Muhyi diğer duacıların gibi değildir ona lütfet. Çünkü o senin saadetin için her zaman dua etmektedir.

⁷⁸³ Her zaman sağ elinle iyilik ve bağış saç. Herkesin Allāh'tan isteği, zenginliği çok dağıtan olmandır.

⁷⁸⁴ Bu beyit der-kenārdır. 'Önceden de şimdiki gibi senin bahtiyarlığının müridiydim. Şeyh Veysī tarih oldu, eğer ben Veysī [gibi] olursam yaşar.'

⁷⁸⁵ Bu beyit der-kenārdır. 'Ey sevgili, eğer senin yolunun tozu için bizde güzellik ortaya çıkarsa, [bunun sebebi] senin, çok istediğimiz iyiliğinin yolunu gözlememizdir.'

Günāh olmazise kul olduğum sen serv-i āzāda
Kenār-ı cūy-ı eşkümden yaña seyrāna reftār it

[276^b]

- 3 Temāşādur dimezsın bir kez ey ‘ışk içre ser-bāzum
Dil-i miskīnūñi zūlf-i dil-āvīzümde ber-dār it
- Selām itsün baña tek nazm-ı elfāz-ı dūrer-bāruñ
Gözüm yaşını ‘ömrüm reh-güzāruñda güher-bār it
- 5 Lebūñsüz haste-dil oldı çü Muhyī eyle tīmārī
Mesīh ‘āsā efendüm bir nefes gel ya’nī güftār it

[27]⁷⁸⁶

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Her ān ki bende-i ‘ışkest dāyim āzādest
Dilī ki ğam zi-tü dāred hemīşe dil-şādest⁷⁸⁷

[28]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Raḥīmā bu du‘ayı müstecāb it
Ki ol ‘ālī-cenābı kām-yāb it
- Der-i luṭf u cenābuñ ḥaḥkı için
Bu ḳapudan bize bir fetḥ-i bāb it
- 3 Cenābuñdan bizi men‘ itme ey dūst
Ki bāb-ı Ḥaḥḳ açuḳdur ictināb it
- Hemān bir būsedür senden su‘ālüm
Cevābum vir kerem ḳıl bir ḥıṭāb it
- 5 Günehsüz ḥalka eylersin ‘itābı
Günāhum ne baña da bir ‘itāb it
- Murād-ı dil yüzüñ görmekdür ancaḳ
Anı mihriyle luṭf it kām-yāb it

⁷⁸⁶ Bu beyit der-kenārdir.

⁷⁸⁷ Aşkın esiri olan her zaman özgürdür. Senden derdi olan kişi daima mutludur.

- 7 Niķāb olur mı mihre zerre ey māh
Olursa bārī zülfünden hiçāb it
- Dil-i āvārem itdūñ çün hevāyī
Gözüm deryā-yı eşkümde ḥabāb it
- 9 Seg-i kūyuñla ḳo maḥrem olayum
Beni de muḥteremlerden ḥisāb it
- Mey-i zevḳı idersin ğayrla nūş
Dil-i büryānumı yiter kebāb it
- 11 Çü genc-i ḥüsne ğayrı maḥrem itdūñ
Ten-i vīrānumı bārī ḥarāb it
- Raḳīb-i seg cenābuñda yir itdi
Anı öldür sür andan bir şavāb it
- 13 Şevābitden ziyāde oldu eşküm
Gözüm yaşını sil ‘ömrüm şevāb it
- [277^a] Terahḥum eylesün Muḥyī-i zāra
Raḥīmā bu du‘āyı müstecāb it

[29]

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1 Ābād-dil ān nīst ki vīrān-ı sitem nīst
Cüz nīstī ez-derd-i tü dermān-ı elem nīst⁷⁸⁸
- Tā la‘l-i lebet perveriş ez-mihr-i ruḥet yāft
Çün ma‘den-i ān luṭf-ı süḥan kân-ı kerem nīst⁷⁸⁹
- 3 Dīdār-ı Ḥudā ez-der-i tü rüy nümāyed
Cüz kūy-ı tüem rāh be-bostān-ı irem nīst⁷⁹⁰
- Ānhā ki ne-şaydend be-çeşmān-ı ğazālet
Ānhā ne seg-i kūy-ı tü cīrān-ı ḥarem nīst⁷⁹¹

⁷⁸⁸ Zulümle yıkılmayan gönül mesut değildir. Senin yokluğunda derdinden ve eleminden kurtulmak için derman bulunmaz.

⁷⁸⁹ Senin lal dudağın, yanağının güneşinden beslendiği için, o lütuf sözlerinin madeni gibi bir cömertlik kaynağı yoktur.

⁷⁹⁰ Allāh’ın yüzü senin kapıda tecelli ediyor. [Bu sebeple] senin sokağından başka bir cennet bahçem yok.

⁷⁹¹ Senin o ceylan gözlerine tutulmayanlar, hareminin yakınında, sokağının köpeği olamazlar.

5 Muhyî zi-selâm-ı leb-i tû cân-ı diger yâft
Ger cân ne-dihed behr-i tû şükrân-ı ni'am nîst⁷⁹²

[30]⁷⁹³

Be-Mesîh Paşa Berây-ı Ferîdûn⁷⁹⁴

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

1 Ey sa'âdet güneşi şâhib-i mısr-ı 'izzet
V'ey 'adâlet kameri mâlik-i luğf u şevket
Bendeyi niçe zamândur ki kûl itdün şâhum
N'ola memlûküm iderse saña cândan hıdmet
3 Umaram ol kuluña 'ayn-ı 'inâyetle bakup
Nazar-ı luğf irişüp ola kabûl-i hazret
Dâyimâ 'izzetile mısr-ı sa'âdet içre
'Adlle hüküm idesin irgüre Nâşır nuşrat
5 İki 'âlemde murâdâtıñı Hağ vire tamâm
Muhyî-i hasteye luğfunden irişe şihhat

[277^b]

[31]

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

1 'İşki ketmetmek kolay esrârını isrâr güç
Dilde 'işki zâhir iken zâhiren inkâr güç
Olmayan ber-dâr serdâr olmaz dirler velî
Ölmek âsândur baña izhâr-ı sırr-ı yâr güç
3 Hânkâh-ı şeyhde 'uzlet kolaydur zâhidâ
Terk-i pîr-i mey-fürüş u hâne-i hammâr güç
Çün huşûr-ı kalble olur 'ibâdet vâ'izâ
Ehl-i gayba tât âsândur velî ihzâr güç

⁷⁹² Muhyî senin dudağının selamıyla yeni bir can buldu. Eğer senin için can vermezse [bu] nimete şükretmemiş olur.

⁷⁹³ Bu şiir der-kenârdır.

⁷⁹⁴ Feridun İçin Mesih Paşa'ya

5 Yār kūyında ki biñ yoldan gelür yağmacılar
K̄albi güm itmek q̄olaydur Muḥyī istifsār güç

[32]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1 Cenāb-ı yāra sa‘y eyle gönül bāğ-ı iremden giç
Şafā-yı q̄alble dīdāra māyil ol ḥaremden giç

Maḥabbet mülkine sulṭān olaldan sīm-i eşkile
Fiğān ü āhla şāh olduñ ey dil gel ‘alemden giç

[278^a]

3 Eger sen mū-be-mū edvār-ı ‘ışkı bilmek istersen
Hemān bir q̄ıldan anla ‘ālemi var zīr ü bamdan giç

Saḡa dil-ber lebiden vazgel [a] didümse ey dil ben
Kem ider q̄o müferriḥ ‘ışkı vü ol ḥoqqa-femden giç

5 Vefā vü luṭf-ı yāra irmek istersen gel ey Muḥyī
Cefāyı mihr anla muṭlaqā cevır ü sitemden giç

[33]

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1 Nümūd mihr-i cemālet çü erba‘īn-i şabāḥ
Vücūd-ı pertev-i ādem güşūd rüy-ı felāḥ⁷⁹⁵

Çü kāret ez-heme fānī-şüden büved be-beqā
Şalāḥ-ı maşlaḥatem der-felāḥ kün ışlāḥ⁷⁹⁶

3 Çü genc-i maḥfiyet ez-ğayb rü-nümā şüd geşt
Maḥabbet-i ezeli-rā vücūd-ı mā miftāḥ⁷⁹⁷

Kesī ki muzḥir-i āyāt ü mazḥar-ı Zāt’est
Be-taḥt-ı baḥt şüd āmed be-vaşf kerd simāḥ⁷⁹⁸

⁷⁹⁵ Kırklık çilenin [bittiği] sabah senin yüzünün güneşi görüldüğünde, insanın aydınlık vücudu kurtuluşun yüzünü açar.

⁷⁹⁶ Senin işin tüm faniliklerden [kurtulup] sonsuz olmak olduğundan benim dirliğimi de kurtuluş yolunda düzenle.

⁷⁹⁷ Senin gizli hazinen bilinmezlik diyarından yüz gösterdiğinde bizim vücudumuz kadim sevgiye anahtar olur.

⁷⁹⁸ Ayetleri kendisinde ortaya çıkaran ve Allāh’ın tecelli ettiği kişi, talih tahtında cömertlik timsali olur.

5 Çü dīn-i ū heme küfrest ü küfr-i vey īmān
Şavāb-ı mā heme Muḥyī şüde be-şavb-ı necāḥ⁷⁹⁹

[34]

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Şabūḥī nūş kerde reft 'aḳlem der-niyāz-ı şubḥ
Ne-mī dānem se ya heştet men hergiz namāz-ı şubḥ⁸⁰⁰
Zi-çāk-i sīnem rūşen şüd ān mihrī ki be'nhüftem
Çünān k'ez-mihr her dem āşkārā geşte rāz-ı şubḥ⁸⁰¹

3 Tenezzül mī-küned 'uşşāk-rā yārem şabāḥīhā
Ez-ān şüd ber-heme evḳāt her geh imtiyāz-ı şubḥ⁸⁰²

[35]

mef'ülü fā'ilätü mefā'īlü fā'ilün

1 Rūyuḅla çeşmümüz bulalı rūşenā-yı rūḥ
Virdük şafā-yı ḥāṭır u bulduḳ cilā-yı rūḥ
Mihründen oldı māḥ gibi dīde müstenīr
Gönlüm mekān-ı luṭfuḅı hem itdi cāy-ı rūḥ

3 Tā ḥazretüḅle bir dem olam hem-nişīn diyü
Her laḫza ḥazrete tutdı? hep recāy-ı rūḥ
Nüzl-i kelāmuḅıla irür cāna ḳüt kim
Luṭf-ı beyānuḅıla bulur dil ğıdā-yı rūḥ

5 Bu deyr-i dīr içinde ola tā beḳā-yı rūḥ
Muḥyī şıfāt-ı zātına eyle du'ā-yı rūḥ

⁷⁹⁹ Muḥyī, onun tüm dini küfür, küfrü de iman olduğu için bizim doğrularımız hep kurtuluş yönündedir.

⁸⁰⁰ Metinde 'Çünān ber-dest-i nāz-ı yār 'aḳlem der-niyāz-ı şubḥ' şeklindedir. Ancak satır üstünde 'şabūḥī nūş kerde reft 'aḳlem der-niyāz-ı şubḥ' şeklinde değiştirilmiştir. 'Sevgiliyle söyleşme sabahında içkiyle aklım gittiği için sabah namazının üç rekāt mı sekiz rekāt mı olduğunu bilmiyorum.'

⁸⁰¹ Göğsümün parçalanmasıyla, güneşin sabah sırlarını ortaya çıkarması gibi, benim de sakladığım sevgim görünür oldu.

⁸⁰² Benim sevgilim âşıklarına sabahları alçak gönüllü olur. Sabahın diğer vakitlere göre ayrıcalık sahibi olması bundandır.

[36]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Gerçi gūyend dehr-rā berzah
Şüd be-mü'min cihān velī dūzah⁸⁰³
- [278^b] Men be-ḥod pīçem ez-ğameş her dem
Dil ḥod ez-tāb-ı zülf-i ū naḥ naḥ⁸⁰⁴
- 3 Ğayr-ı Hāḫ yah u mihr-i Hāḫ ḥurşid
Mī-güdāzed zi-süz-ı dil ān yah⁸⁰⁵
- Dāne şüd çünki sübḥa ey şūfī
Geşte seccāde murğ-ı dil-rā faḥ⁸⁰⁶
- 5 Muḥyiyā çün be-Hāḫ büved menişet
ثِقَى بِمَنْ فِيكَ بِالْحَيَوَةِ نَفْحُ⁸⁰⁷

[37]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bāz rüşen şüd dilem k'ān māh-rüy-ı men resid
Ğurre-i ğarrā-yı ebrüyeş be-süy-ı men resid⁸⁰⁸
- Behr-i küşten ḥalk-rā mī-geşt her dem bī-sebeb
Bī-sebeb geşt ez-men ān bed-ḥū çü süy-ı men resid⁸⁰⁹
- 3 Tā şüdem bā-bī-serān hem-ser zi-çevgān-ı kazā
Ber-ser-i meydān-ı ışḫ-ı yār gūy-ı men resid⁸¹⁰
- Ḳışşa-i Mecnūn ü Leylā geşt çün efsāneī
Der-hevā-yı zülf-i tü çün güft ü gūy-ı men resid⁸¹¹
- 5 Nāfe ez-āhū bürid ez-ārzū şüd püst-püş
Z'ān nefes k'ez-çin-i zülf-i müşk-büy-ı men resid⁸¹²

⁸⁰³ Her ne kadar dünyaya dar bir geçit diyorlarsa da, cihan mümine cehennem gibidir.

⁸⁰⁴ Ben onun derdiyle kıvranyorum, gönül ise saçının bükümleri sebebiyle tel teldir.

⁸⁰⁵ Masiva bir buzdur, Allâh'ın sevgisi ise güneş. Gönül ateşi, o buzu eritir.

⁸⁰⁶ Ey sufî, gönül kuşuna tespih taneleri yem, seccade ise tuzak oldu.

⁸⁰⁷ Ey Muhyî, senin huyun Allâh'a yönelik olsun, senin içine hayat üfleyene (Allâh'a) güven.

⁸⁰⁸ Gönüm, o ay yüzlü [sevgili] bana ulaştığında ve onun hilal kaşı doğduğunda, yeniden aydınlandı.

⁸⁰⁹ O kötü huylu [sevgili], halkı sebepsiz yere öldürmek için dolaşıp durmakta, [ancak] benim yanına gelince sebepsiz yere dönüp gitmektedir.

⁸¹⁰ Sevgilinin aşk meydanına başım ulaştığından beri kaderin çevgan oyununda başsızlarla eş oldum.

⁸¹¹ Benim senin saçına olan arzum dedikoduya dönüşünce, Leyla ve Mecnun kıssası bir efsane oldu.

Hvāhem ez-tīgeş zülālī der-dem-i āhīr-revān
Ey ecel āheste rān k'ān tünd-ḥūy-ı men resīd⁸¹³

- 7 Kār-ı devrān būd ḥūn-rīzī-i aşḥāb-ı şafā
Geşte geşte devr āhīr ber-sebū-yı men resīd⁸¹⁴
- Fitnehā-rā dāde ser der-Rūm Muḥyī ez-ḥaṭeş
Mışr-ı dil-rā ḥıfz kün k'ān fitne-cūy-ı men resīd⁸¹⁵

[38]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Dil be-sūy-ı kūy-ı ān dil-cūy şūd
Dīd rūyeş beste-i ān mūy şūd⁸¹⁶
- Nīkvān-rā bed me-gū ey müdde'ī
Nīk ne'bved her ki ū bed-gūy şūd⁸¹⁷
- 3 Būy-ı bī-rengī ne-yābed muṭlaḳā
Her ki ū der-ḳayd-ı reng ü būy şūd⁸¹⁸
- [279^a] Rūy-ı cümle çīzhā çün sūy-ı ūst
Ḥazreteş ez-ğayreteş her sūy şūd⁸¹⁹
- 5 Dāştem çeşmī çü efgend ez-naẓar
Muḥyiyā çeşmem zi-vey çün cūy şūd⁸²⁰

[39]

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Zi-ışket dil çü der-ğam mübtelā şūd
Çü gül ey ğonce-i zībā ḳabā şūd⁸²¹

⁸¹² Misk, benim [sevgilimin] misk kokulu saçının kıvrımının kokusu kendisine ulaştınca, onu elde etmek için ceylandan ayrıldı ve post giyindi.

⁸¹³ Ey ecel yavaş gel çünkü o sert huylu [sevgili] bana ulaştı. Onun kılıcından, ömrümün şu son anında bir su [içmek] istiyorum.

⁸¹⁴ Bu zamanın işi, safe sahiplerinin kanını dökmek olmuş. Döne döne [sıra] benim kadehime geldi.

⁸¹⁵ Muhyi, Rum diyarında sevgilinin ayva tüyleri sebebiyle karışıklık baş gösterdi. [Sen] gönül ülkesini koru çünkü benim fitne koparan [sevgilim] geldi.

⁸¹⁶ Gönül, sevgilinin mahallesine gitti. Onun yüzünü gördü ve saçına bağlandı.

⁸¹⁷ Ey müddei, iyilere 'kötü' deme. Kötü sözlü olan kişi iyi olmaz.

⁸¹⁸ Dış görünüşün kemendine tutulmuş olan kişi, renksizliğin kokusunu asla bulamaz.

⁸¹⁹ Her şeyin yüzü ona dönük olduğundan, kendisi gayretinden her yana ulaşmaktadır.

⁸²⁰ Muhyi, [sevgilinin] bana bakmasını bekledim. Onun yüzünden göz yaşım ırmak oldu.

- ‘Alem şüd der-zemîn ü āsmānhā
Be-serv ü sidre k’ān bālā belā şüd⁸²²
- 3 Ne-dīdem çün cebīn ü zülf-i ān māh
Be-‘arş ü ferş bes şubḥ u mesā şüd⁸²³
- Zi-nām-ı bī-nişān [u] lā-mekānī
Çü ‘anḳā ḳāf-ı ḳudret cāy-ı mā şüd⁸²⁴
- 5 Be-ḳalb-i bendeem güft ān şeh ez-luṭf
Çü dil der-cāy ne-būd ü kücā şüd⁸²⁵
- Muşaffā kerd dil-rā ez-ḥod u ğayr
Heme reftend ü āmed ḥod şafā şüd⁸²⁶
- 7 Zi-hicret mürde bud Muḥyī-i ḥaste
Velī vuşlat-ı Hızır’vāreş devā şüd⁸²⁷

[40]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Her ki der-bādiye-i ‘ışḳ-ı tü ‘aṭşān ne-şevved
Feyz-i yenbū‘-ı ḥikem n’āyed u reyyān ne-şevved⁸²⁸
- Ān ki ez-ḥvīş ne-mürd ü be-ġamet zinde ne-şüd
Ü der-iḥrām-ı ḥarem lāyık-ı ḳurbān ne-şevved⁸²⁹
- 3 Vā’n ki ez-ḥūn-ı ciger ḳūt ne-kerd āḥir-kār
Ber-ser-i ḥvān-ı tü ḥām āyed ü miḥmān ne-şevved⁸³⁰
- Hem-ser-i bī-seret ān kes ne-şevved der-meydān
Ser-be-çevġān-ı ḳazā n’āred ü ġalṭān ne-şevved⁸³¹
- 5 Be-seget ān ki çü Muḥyī ne-şevved hem-zānū
Ü be-meclīs ne-ressed dāḥil-i yārān ne-şevved⁸³²

⁸²¹ Ey güzel gonca; gönül, sen gül gibi açıldığında senin aşkınla üzüntüye mübtela oldu.

⁸²² Yer ve gökte bir alem olan boyun; sidre ve servi ağacı için büyük bir beladır.

⁸²³ Yerde ve gökte, gece ve gündüz olarak sevgilinin alnı ve saçından güzelini görmedim.

⁸²⁴ Bizim yerimiz, anka gibi mekânsızlık ve isimsizlikle güç ve kuvvetin Kaf dağı oldu.

⁸²⁵ O şah [sevgili] lütufla, ben kölenin kalbine ‘Gönül, yerinde yoktu, o nerededir?’ dedi.

⁸²⁶ Gönlü kendinden ve başkalarından temizleyince, her şey gitti, sadece neşe ile mutluluk geldi.

⁸²⁷ Zavallı Muhyî senin ayrılığın yüzünden ölü gibiydi. Ama onun Hızır gibi yetişen vuslatı deva oldu.

⁸²⁸ Senin aşkının çölünde susamayan kişi, hikmet pınarının temiz suyuna ulaşıp ona kanamaz.

⁸²⁹ Kendini öldürüp senin gamıyla hayat bulmayan kişi, haremden ihram giyip kurban olmaya layık değildir.

⁸³⁰ Ciğer kanını kendine yiyecek edinmeyen kişi nihayetinde senin sofranda olgunlaşmamıştır. Bu sebeple konuk olamaz.

⁸³¹ Başını kader sopasına getirip yuvarlamayan kişi aşk meydanında senin dengin olamaz.

[279^b]

[41]

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

- 1 Rüşen şebî ki ez-der çün tü mehî der âyed
Naḥl-i ümîd-i vuşlat ey serv der ber âyed⁸³³
- Çün rûy-ı ḥod güşâyî Allāhu dūst ḥîzed
Çün ḳadd-i ḥod nümâyî Allāhu ekber âyed⁸³⁴
- 3 Mihr-i ruḥet be-dil der-sevdā-yı zülf-ber-ser
Leyl ü nehār tîḡî z'ân ḡamze ser ber âyed⁸³⁵
- Âḥ ân dil çü senget dil-dāde be-her âhî
K'âhen hemî güdāzed ez-süz çün ber âyed⁸³⁶
- 5 Güftem lebet mekîdem güftâ me-güy Muḫyî
Şîrîn-lebî ki güfteş ez-ḳand ḥoşter âyed⁸³⁷

[42]⁸³⁸

mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün

- 1 Zi-ḡubâr-ı ḥâk-i ḳudüm-ı ü ki cilâ be-her başarî resed
Çi şevved eger be-dü çeşm-i men zi-ḳazâ ez-ân ḳaderî resed⁸³⁹
- Men-i ḡam-resîde ez-ân revem be-reheş ki ger be-vişâl-i ü
Ne-resem resem be-kesî ke'z-ân gül-i nev-resem ḥaberî resed⁸⁴⁰
- 3 Heme şeb be-küy-ı tü mî-keşem men-i ḥaste âḥ u fiḡân zi-dil
Be-ümîd-i ân ki be-güş-ı tü meger âḥ-ı men seherî resed⁸⁴¹

⁸³² Muḫyî gibi senin köpeğinle diz dize olmayan kişi meclise gelemez ve dostların içine giremez.

⁸³³ Ey servi boylu, senin ay gibi yükseldiğin aydınlık gecede kavuşma ümidinin fidanı çiçek açmaya başlar.

⁸³⁴ Sen yüzünü açtığında 'Allâh dosttur' [sesi] yükselir, sen boyununu gösterdiğinde 'Allâh en büyüktür' [sesi] gelir.

⁸³⁵ Yanağının güneşi, uzun saçının sevdasındaki gönlüme, gece gündüz yükselen bir kılıç gibidir.

⁸³⁶ Âḥ, o gönül, senin taş kalbine tutulduğundan beri âhından çıkan her ateşle demiri dahi eritir.

⁸³⁷ [Sevgiliye] 'dudağımı emdim' dedim, 'Muḫyî, böyle konuşma!' Dedi. [Bunu] söylediği tatlı dil şekerden bile güzel geldi.

⁸³⁸ Bu şiir Molla Câmî'ye naziredir. Bkz. Nûre'd-dîn Abdu'r-rahmân bin Ahmed-i Câmî, *Dîvân-ı Câmî-Fâtihatü'ş-Şebâb*, (Hzl. A'lâ Han-ı Efsah-zâd), Defter-i Neşr-i Mirâs-ı Mektûb, Tahrân 1378, C.1, s. 449, G. 404.

⁸³⁹ Onun, her göze kendisinden parlaklık gelen uğurlu ayağının toprağının tozu benim iki gözüme kazara biraz gelse ne olur.

⁸⁴⁰ Ben kederli, [sevgiliye] kavuşamazsam, belki o yeni yetişen gülden haber getiren birine rastlarım diye, onun yolundan gidiyorum.

- Be-çi gūne dil be-yekī dehem zi-perī-ruḥān men-i mübtelā
Ki yekī zi-pīş-i naẓar ne-refte ki ez-pīş-i digerī resed⁸⁴²
- 5 Ne-künem fiğān men-i nā-tevān zi-ğam-ı tü ey meh-i mihrbān
Ki me-bād ṭab‘-ı tü-rā zi-āh u fiğān-ı men kederī resed⁸⁴³
- Be-çemen revem men u bū künem gül u lāle-rā be-hezār-ı dil
Ki zi-būy-ı tü be-meşām-ı cān men-i ḥaste-rā eşerī resed⁸⁴⁴
- 7 Be-ṭarīk-i ‘ışk-ı tü Muḥyī kerde zi-cümle şāf dil-i ḥodeş
Çi şevved be-‘ayn-ı kerem-i germ zi-hidāyetet naẓarī resed⁸⁴⁵

[43]

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Mevzūn nihāl-i kāmēt-i ū-rā nigh künīd
Ān ḳadd-i ḥüb u rüy-ı nikū-rā nigh künīd⁸⁴⁶
- Ān ğabğab-ı laṭīf ü zenaḥdān-ı sādeş
V‘ān āb u tāb u zīr-i gelū-rā nigh künīd⁸⁴⁷
- 3 Behr-i Ḥudā ki rüy me-bīnīd der-miyān
V‘ān ğāh ān leṭāfet-i rü-rā nigh künīd⁸⁴⁸
- [280^a] Ber-gird-i māh-ı ‘arīzeş ez-āh-ı ‘aşıḳān
Der tāb refte ḥalka-i mū-rā nigh künīd⁸⁴⁹
- 5 Der-devlet-i mülāzemetiş ḥoş-maḳar bend
Yārān segān-ı ān ser-i kū-rā nigh künīd⁸⁵⁰
- Dāyim be-mihr mī-nigered sūy-ı bī-dilān
Ān ‘ādet-i güzīde vü ḥū-rā nigh künīd⁸⁵¹

⁸⁴¹ Ben hasta, âhım senin kulağına seher vakti ulaşır ümidiyle, her gece senin sokağında ağlayıp inliyorum.

⁸⁴² Ben tutkun, o peri yüzlülerden biri gözümün önünden gitmemişken nasıl bir diğerine gönül verip bakayım.

⁸⁴³ Ey şefkatli ay [sevgili], ben güçsüz, ruhun benim âh u enînim sebebiyle incinmesin diye senin kederinle inlemiyorum.

⁸⁴⁴ Hasta olan benim can burnuma senin kokundan bir parça gelir diye, bülbül gibi inleyen gönülle bahçeye gidip gül ve lale koklarım.

⁸⁴⁵ Muhyî, senin aşk yolunda kendi kalbini her şeyden temizledi. Ona, doğruluk yolu ve iyilik kaynağından içten bir bakış atsan ne olur.

⁸⁴⁶ Onun [sevgili] fidan gibi boyunun düzgünlüğüne bakın. O güzel boya ve sevgili yüze bakın.

⁸⁴⁷ Onun nazik gerdanına, sade çenesine; tazeliğine ve boynuna bakın.

⁸⁴⁸ Allâh için ortalıktakilere yüz vermeyin, o zaman o güzel yüze bakın.

⁸⁴⁹ Aya benzeyen yanağın yuvarlağında, aşıkların âhundan kıvrılan saç halkasına bakın.

⁸⁵⁰ Dostlar, onun [sevgili] sokağında bulunmakla güzel bir yer edinen şu köpeklere bakın.

⁸⁵¹ [Sevgili], gönül verenlere hep sevgiyle bakar. O seçkin davranışa ve huya bakın.

7 Behr-i kadeş ki Muhyî-i âvâre seyl-i hûn
Her dem zi-dîde rihte cû-râ nîgeh künîd⁸⁵²

[44]

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

1 Rû nümâ güftem ber-û z'ân rû zi-men rû mî-keşed
Sûy-ı rûyeş ger revem û-râ dîger sū mî-keşed⁸⁵³
Güftem ebrû-râ me-tâb u tîr-i ğam ber-dil me-keş
Ân kemân-ebrû be-bîn z'ân güfthen ebrû mî-keşed⁸⁵⁴
3 Himmet-i her kes be-ğadr-i h'vîş bâşed z'ân sebep
Dil be-cennet zâhid ü mâ-râ be-dân kû mî-keşed⁸⁵⁵
Der-dırâzî-i şeb-i hicr-i vey âh u nâle-râ
În siyeh-baht u perişân z'ân dü gîsû mî-keşed⁸⁵⁶
5 Çün hilâlem bî-ruheş in zerre Muhyî mihr-i ü
Ger ne-mî-tâbed be-men t'âlî' zi-men rû mî-keşed⁸⁵⁷

[45]

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

1 Mî-revî çün be-sefer luţf-ı hudâ yâret bād
Nuşrat-ı ehl-i himem yâr u nigehdâret bād⁸⁵⁸
La'l-i dür-pâş-ı tü her dem be-feşâned gevher
Kerem ü mihr ü vefâ 'izz ü 'aţâ yâret bād⁸⁵⁹

⁸⁵² Kendinden geçmiş Muhyî'nin, [sevgilinin] boyu için her an gözünden kan seli dökerek yaptığı ırmağa bakın.

⁸⁵³ Ona 'yüzünü göster' dedim, o sebeple benden yüz çeviriyor. Onun yüzüne yöneldiğimde yüzünü diğer tarafa çeviriyor.

⁸⁵⁴ O keman kaşlıya, 'kaşlarını çatarak üzüntü oklarını çekme' dedim. Gel gör ki o, bu sözlerim sebebiyle kaşlarını çatıyor.

⁸⁵⁵ Herkesin değeri kendi mikdarınca olduğundan gönül, zâhidi cennete; bizi de o tarafa [sevgiliye] çekiyor.

⁸⁵⁶ Bu kara yazılı ve perişan, onun ayrılık gecesinin uzunluğunda, o iki kahkül sebebiyle ah çekip inliyor.

⁸⁵⁷ Muhyî ben onun yanağının yokluğunda hilal [iki büklüm] gibiyim. Eğer onun güneşi parlamazsa, talih benden yüz çevirir.

⁸⁵⁸ Sen sefere gittiğinde Allâh'ın yardımı yoldaşın, gayret sahiplerinin desteği koruyucun olsun.

⁸⁵⁹ Senin inci saçan dudağın her zaman değerli taşlar dağıtır. Cömertlik, sevgi, sözünde durma, yücelik ve bağışlama her zaman yoldaşın olsun.

- 3 Meh şenā-ḥ^vān-ı şeb-i ḳadr-mişālet bādā
Mıhr ez-evc-i şeref dā^ı-i eşḫāret bād⁸⁶⁰
- Hemçü mā şad dil-i deryāveş āyīne-mişāl
Her zamān devr-künān ‘āşıḳ-ı dīdāret bād⁸⁶¹
- 5 Behr-i ḫırz ez-ḫiyel ü şeyṭa[n]et-i dīv-raḳīb
Şi‘r-i Muḫyī-i du‘ā-gūy-ı tü ezḳāret bād⁸⁶²

[280^b]

[46]

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Bāzem hevā-yı misk-i ḫaṭī der-dil üftād
Ve‘z-zülf-i dil-keşeş be-rehem müşkil üftād⁸⁶³
- Ey āstān-ı tü zi-felek berter āmede
Dil çün resed be-kūy-ı tü pā-der-gil üftād⁸⁶⁴
- 3 Nāşih zi-‘ışḳ-ı yār çi dāned ki der-ezel
Bī-behre geşt ān ki be-ḫod ‘āḳıl üftād⁸⁶⁵
- Ez-evc-i mevc-i baḫr-i ‘adem keştī-i vücūd
Der-ḫākdān-ı ḫuşk-leb-i sāḫil üftād⁸⁶⁶
- 5 Her k‘ez-kemāl-i ‘ışḳ büved mālīk-i kelām
Der-ḫikmet-i ma‘ānī dil-i kāmīl üftād⁸⁶⁷
- Dil-ber çü dil rübūd zi-Muḫyī be-reft zūd
Cān-rā süpürde der-ṭalebeş bī-dil üftād⁸⁶⁸

⁸⁶⁰ Ay, kadir gecesi gibi senin övücün; güneş, sabahları yüceliğin en üst noktasında duacın olsun.

⁸⁶¹ Bizim gibi yüz derya gönüllü her zaman ayna misali, senin yüzünün etrafında dönen âşığın olsun.

⁸⁶² Senin duacın olan Muhyî'nin şiiri, şeytan rakibin hile ve aldatmalarından korunman için sana muska olsun.

⁸⁶³ Bir misk kokulu ayva tütün isteği yine gönle düştü. Yoluma, onun gönül çeken saçından zorluk düştü.

⁸⁶⁴ Ey eşiği felekten daha yüce olan, gönül senin sokağına erişmek için toza toprağa [derde] düştü.

⁸⁶⁵ Öğüt veren kişi sevgilinin aşkını ne bilir. O, ezelden nasipsiz gelmiştir ama kendince akıllıdır.

⁸⁶⁶ Varlık gemisi, yokluk denizinin dalgalarının üzerinden, kuru toprak sahile vurdu.

⁸⁶⁷ Aşk olgunluğuyla kelim sahibi olan her kişinin, manaların hikmetini bilmede olgun bir gönlü olur.

⁸⁶⁸ Gönül alan sevgili, Muhyî'nin gönlünü kapıp gitti, o da [Muhyî] onun talebiyle canını verip gönülsüz kaldı.

[47]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

- 1 Şad 'îd küned her ki demî rüy-1 tü bîned
Ya çeşm güşâyed ham-1 ebrû-yı tü bîned⁸⁶⁹
Ger süy-1 tü dîden ne-tevânem men-i maḥzûn
Ḳurbân şevem ân-râ ki demî süy-1 tü bîned⁸⁷⁰
- 3 Ân kes ki ṭavâf-1 ḥarem-i Ka'be küned meyl
Ka'be ne-küned yâd eger kûy-1 tü bîned⁸⁷¹
Bes rûb ki âred dil-i âşüfte ki her sū
Dilhâ heme der-silsile-i mûy-1 tü bîned⁸⁷²
- 5 Elbette melek gûyedet ey âdem-i ma'nâ
Her kes ki be-aḥlâḳ-1 tü vü ḥûy-1 tü bîned⁸⁷³
Muḥyî-i şenâ-cûy-1 tü her laḥza zi-luṭfet
Her câ nigered cümle du'â-gûy-1 tü bîned⁸⁷⁴

[48]

mefā'îlün fe'îlâtün mefā'îlün fe'îlün

- 1 Kesî ki vâḳıf-1 dermân-1 ehl-i ḥâl büved
Eger devâ ne-küned ber-vey ân vebâl büved⁸⁷⁵
Be-reh-nümâyî-i güm-reh eger şevî ḳâdir
Be-maḳşad âr ne-nümâyî reheş dalâl büved⁸⁷⁶
- 3 Be-kâm-1 'âşık-1 bî-dil eger şevî mâni'
Murâd-1 ḥod zi-Ḥudâ yâften muḥâl büved⁸⁷⁷
- [281^a] Eger zi-tîğ-1 cefâ-yı tü inḳıṭâ' resed
Tü-râ hem ez-kerem-i yâret infişâl büved⁸⁷⁸

⁸⁶⁹ Senin yüzünü ya da gözünü açarak kaşının kıvrımını bir an olsun gören, yüz kere bayram eder.

⁸⁷⁰ Eğer ben mahzunun takati, senin eşiğini görmeye yetmezse onu bir an görene kurban olayım.

⁸⁷¹ Kâbe'nin haremını tavafa niyetlenen kişi, senin sokağını görünce Kâbe'yi unuttur.

⁸⁷² Artık gönlümü çekme! Çünkü düşkün kalbimi senin saçının zincirinde gören gönüller, her yandan sana geliyor.

⁸⁷³ Ey mana insanı, senin ahlak ve huyunu gören herkes elbette sana 'melek' der.

⁸⁷⁴ Senin meddahın olan Muhyî, senin iyiliğinle her an nereye baksa hep senin duacılarını görür.

⁸⁷⁵ Hal ehlinin dermanını bilip ona deva olmayan kişiye yaptığı iş günah olur.

⁸⁷⁶ Eğer yolunu kaybetmişe yol gösterici olmaya gücün yeterse, onu isteklerine ulaştır. Olmazsan yolundan sapar.

⁸⁷⁷ Eğer gönlünü kaybetmiş âşğın mutlu olmasına engel olursan, Allâh'tan kendi dileklerini alman da imkânsız olur.

- 5 Me-güş kâl-i le'îmyân çü ehl-i hâlî tû
Ki kavî-i düşmen-i bed-güy ihtilâl büved⁸⁷⁹
- Be-hâl-i Muhyî-i dil-ḥaste luṭf kün raḥmî
Ki derd ü miḥnet-i Eyyüb ḥasb-i hâl büved⁸⁸⁰

[49]

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Niyâz ez-‘âşıkân b’âyed ki nâz ez-dil-berân âyed
Velî nî ân-çün-ân şâyed ki ‘âşık der-figân âyed⁸⁸¹
- Figârem kerd hicr-i ğamzeet dürem ne-y-endâzî
Ki çün tîret güzeşt ez-dil revân her dem be-cân âyed⁸⁸²

[50]

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Beşâret bād yārân-râ ki cân-râ yâr mî-âyed
Dilem-râ yâr-ı cānest ü be-ten cānvâr mî-âyed⁸⁸³
- Be-pîş-i resm-i ism-i yâr-ı ğârem nâmdârân-râ
Zi-nâm u neng-i ğayriyyet zi-ğayret ‘âr mî-âyed⁸⁸⁴
- 3 Çü der-zencîr-i zülfeş besteî dil-râ me-şev ğâfil
Ki der-küy-yı belâ bî-cism ü cân nâ-çâr mî-âyed⁸⁸⁵
- Büved hemçün gül-i cennet be-çeşm-i râst-bînân yâr
Velî der-çeşm-i kec-bînân hemîşe ḥâr mî-âyed⁸⁸⁶

⁸⁷⁸ Eğer senin eziyet kılıcın kesilirse sen de sevgilinin iyiliğinden ayrı düşersin.

⁸⁷⁹ Sen hal ehlisin o sebeple alçak kimselerin sözlerini dinleme. Çünkü kötü söyleyen düşmanın sözü fesat doğurur.

⁸⁸⁰ Gönlü hasta Muhyî'nin haline biraz acı. Çünkü Hz. Eyüb'ün dert ve sıkıntısı, görüşüp dertleşmedir.

⁸⁸¹ Yalvarma âşıktan, naz da gönül kapan [sevgili]den gelir. Ama âşığın eziyette olması, figan etmesi yakışır değildir.

⁸⁸² Beni yaralayan yan bakışını uzağıma atma. Çünkü gönülden hızlıca geçip giden okun her zaman canıma gelir.

⁸⁸³ Gönlüme candan bir dost, tenime can olan dostlara müjdelere olsun.

⁸⁸⁴ Şöhret sahiplerine, temiz duyguları sebebiyle, mağara dostumun isminin suretinin önünde ayrılığın adı sanı, utanç olarak gelir.

⁸⁸⁵ Onun saçının zincirinde bağlusun, gönlünden gafil olma çünkü [o], çaresizce ve hiçbir şeyi olmadan bela sokağına geliyor.

⁸⁸⁶ Sevgili, doğru bakanların gözünde cennet gülü gibidir. Ancak kem görenlerin gözünde her zaman diken görünür.

[51]

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

1 Yüzündür Muşlî şāhum cāna meşhūd
Özündür pādşāhum ḳalbe ma'būd

Kelām-ı pür-ma'anîyi beyān it
Ki sen olduḡ bedî'-i cümle mevcūd

[281^b]

3 Ruḡundan iftitāḡ itdükde maṭlūb
Yüzüḡ mışbāḡı ḡav'ı oldu maḳşūd

Didük va'de vefāsına ola 'ahd
Ḳo va'llāḡ bî-vefāsın ḳanı ma'hūd

5 Ne ḡikmet var kelāmuḡda ki Muḡyî
Ḳasūduḡ maṭḡıḡını ide maṭrūd

[52]

mef'ülü fā'ilätü mefā'îlü fā'ilün

1 Bā-ḡod şüden be-rāḡ-ı Ḳudā güm-reḡî dehed
Ān kes ki bî-ḡodest be-ḡod āḡeḡî dehed⁸⁸⁷

Pey güm-künān revend refiḡān-ı vāḡıfān
Zirā nişān-ı şāḡ u şān güm-reḡî dehed⁸⁸⁸

3 Rev rāḡ-ı çākerî emîrî-i güzîḡ zi-dil
Şev bende-i kesî ki reḡî-rā şeḡî dehed⁸⁸⁹

Hem-ber şüden be-ḡāmet-i ĩn dil-berān muḡāl
ĩn ber meḡer ki ān ḡad-i serv-i seḡî dehed⁸⁹⁰

5 Hergiz ḡarār-ı dād ü sited ez-felek me-ḡvāḡ
Āḡir sitāned ān çı be-tü ki ḡeḡî dehed⁸⁹¹

Der-kāse-i seret hevesî hest lîk çarḡ
Naḡd-i 'ömür be-ḡired u cāmet teḡî dehed⁸⁹²

⁸⁸⁷ Allāḡ yolunda yalnız olan kişi yolunu kaybeder. Yalnız olmayan ise kendini bilir.

⁸⁸⁸ Bilgili yoldaşlar, yolunu kaybedenlerin peşinden giderler. Çünkü şān ve şöhreti kaybolmuşluk verir.

⁸⁸⁹ Seçkin bir emirin kölelik yolunda gönülden ilerle. Şahlık verecek bir yol sahibinin kölesi ol.

⁸⁹⁰ Bu gönül alanlarla göḡüs göḡüse olmak imkānsızdır. Ama belki bu defa [bu imkānı] o uzun servi boylu verir

⁸⁹¹ Bu beyit takdim tehir yapılarak önceki beyitle yer deḡiştirmiştir. 'Felekten asla alış verişte bir istikrar bekleme. O, verdiḡi şeyi sonunda alır.'

7 Hvāhī ki Muḥyiyā resed ez-vey vücūd-ı nev
Çün bā-vücūd-ı yār zi-ḥod vārehī dehed⁸⁹³

[282^a]

[53]

**Mu‘ammā Be-ism-i Rumūzī ve Muvaşşahū’l-Eṭrāf Be-ism-i Rumūzī Muşţafā
Çelebi**

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Ruḥ-ı ḥod-rā çü kerdī evvel izhār
Revā ne’bved ki pūşī āhir ey yār⁸⁹⁴
Men ez-hicr-i cemālet zerrevārem
Me-rā ez-zulmet-i hicrān birün ār⁸⁹⁵
- 3 Vişākem-rā ziyā deh ey kamer-rū
Veya ḥod māndem men der-şeb-i tār⁸⁹⁶
Zi-mā gerçi niyāzest ü zi-tü nāz
Zimām-ı luṭf-rā ez-dest me-güzār⁸⁹⁷
- 5 يَدُوبُ لِلْقَلْبِ وَالْأَشْوَابُ بَاقِي
يَكُونُ الرُّوحُ مُحْتَرَقًا مِنَ النَّارِ⁸⁹⁸
Me-rā şādīst īn k’ez-ğam be-mīrem
Me-kün līkin cefā tü ber-men-i zār⁸⁹⁹
- 7 Şadākat-kār bāşend ehl-i iḥlāş
Şafā-yı kalb şüd hem cümle-rā kār⁹⁰⁰
Ṭaleb şüd gerçi rāh-ı ‘ışk-rā şarṭ
Ṭama‘ ammā ne-bāşed şarṭ-ı aḥrār⁹⁰¹
- 9 Ferīdī gerçi der-keşf-i ma‘ārif
Fünūn-rā ez-tü kerde kesb aḥyār⁹⁰²

⁸⁹² Senin başında istekler var ama felek ömür nakdini alır ve sana kadehini boş olarak verir.

⁸⁹³ Ey Muhyî, sevgilinin vücuduyla kendinden kurtulduğunda ondan sana yeni bir vücut ulaşmasını istiyorsun.

⁸⁹⁴ Ey sevgili, yüzünü önce gösterip sonra kapatmak yaraşır değildir.

⁸⁹⁵ Ben yüzünün ayrılığından zerre gibi oldum. Beni ayrılığın karanlığından çıkar.

⁸⁹⁶ Ey ay yüzlü, [sana olan] bağlılığımı ışık ver yoksa karanlık gecede kalmışım.

⁸⁹⁷ Her ne kadar istek bizden nazlanmak senden olsa da sen iyilik yularını elden bırakma.

⁸⁹⁸ Kalp eriyip özlemler baki kaldığında ruh ateşte yanıyor.

⁸⁹⁹ Gamdan ölmek benim için mutluluktur. Ancak sen inleyen bana eziyet etme.

⁹⁰⁰ Sadık olanlar kurtuluşa ererler. Kalp ferahlığı hepsinin işi olur.

⁹⁰¹ Aşk yoluna girmenin şartı istektir. Açgözlülük özgür olanların şartı değildir.

- Yaķın Şud tā ki ey ğavvāŝ-ı ma'nā
Yem-i 'irfān zi-tü geşte nümüdār⁹⁰³
- 11 Çirā feyzī zi-tü n'āyed be-men hīç
Çünin men huŝk-leb mānde be-yek-bār⁹⁰⁴
- Leb-ā-leb Şud cihān ez-eşk çün Nīl
Liķāyet ārzū dāred çü dīdār⁹⁰⁵
- 13 Ber āver maṭlabeŝ ez-luṭf yā Rab
Be-yābed bŷyī ez-luṭfet çü gŷlzār⁹⁰⁶
- Yem-i luṭfeŝ çü bī-ḥad geşt Muḥyī
Yegāne bāŝed ū der-nezd-i ebrār⁹⁰⁷

[54]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Şud dilem ez-hicr-i cānān bī-ķarār
Yār çün Şud reft ez-dil iḥtiyār⁹⁰⁸
- [282^b] 'Aķl-rā be'rbūd ğam çün ŝabr reft
Sāḥt bī-ārāmīŝ der-dil ķarār⁹⁰⁹
- 3 Yār ger mā-rā ne-dāniste reved
Men ne-dānem der-dü 'ālem ğayr-ı yār⁹¹⁰
- Hem ez-ū be'grīzem ü cŷyem ū-rā
Rāh-ı ḥod-rā beste ḥod bī-iḥtiyār⁹¹¹
- 5 Z'ān Muḥyī zi-nām-ı ḥvīŝ neng⁹¹²
'Ār bāŝed pīŝ-i 'ārif müste'ār⁹¹³

⁹⁰² İlmın keŝinde sen teksin. Hayırlı kimseler ilimleri senden öğrendiler.

⁹⁰³ Ey anlam [denizinin] dalgıcı, anlayış denizi senin sayende görünür oldu.

⁹⁰⁴ Senin feyzin neden benim gibi susamıŝ birine, bir defa olsun gelmiyor?

⁹⁰⁵ Dünya, göz yaşı sebebiyle Nil Nehri gibi doldu taŝtı. [Gözlerim] senin yüzünü bir kez olsun görmek için isteklidir.

⁹⁰⁶ Ey Rab, onun isteklerini yerine getir. Senin lütfunla gül bahçesi gibi güzel koku sahibi olsun.

⁹⁰⁷ Ey Muhyî, onun iyilik denizi sınırsız olduğu için o, fazilet sahibi kimseler içinde tek olsun.

⁹⁰⁸ Gönüm, sevgiliden ayrı kaldığı için aklıyı kaybetti. Gönül, sevgili olduğu anda ise iradesini kaybetti.

⁹⁰⁹ Gam, akılı yakaladığından beri sabır elden gitti. Onun huzursuzluğu gönülde yer etti.

⁹¹⁰ Eğer sevgili beni bilmezlikten gelse de ben iki âlemde başka bir sevgili tanımam.

⁹¹¹ Hem ondan kaçıyorum hem de onu arıyorum. Kendi yolumu, bilmeden kendim kapadım.

⁹¹² Bu mısırada vezin aksamaktadır.

⁹¹³ Utanma, ârifin önünde geçicidir. Muhyî, o sebeple kendi isminden utan!

[55]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Reft ez-dil şabr u ez-cān ihtiyār
Çün künem yār ān ki geştem bī-ķarār⁹¹⁴
Sūziş-i be'nhüfte vü zār-ı nihān
Men ne-dānistem ki kereded āşkār⁹¹⁵
- 3 Der-diyār-ı 'ıŝķ mürdem bī-refīķ
Hvāhed āħir geşť mār-rā derd-i yār⁹¹⁶
Nī zi-yārān luřť u nī ez-yār raħm
Vāy ber-ħāl-i dil-i zār-ı figār⁹¹⁷
- 5 Tā ki bā-hicrān-ı vey kerdem ķarār
Bürd ez-dil Muħyiyā şabr u ķarār⁹¹⁸

[283^a]

[56]

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Dāred dilem der-deyr-i ğam z'ān muĝ-beçe ħün der-ciger
Ez-mekr-i zülfeş besteem zünnār-rā men der-kemer⁹¹⁹
Der-küfr-i ü İslām-ı ān der-mescideş eşnāmişān
Der-züll-i ü ikrām-ı cān geşte ķazā-yı ü ķader⁹²⁰
- 3 Ĥumm-ı felek ħamhā-yı ü bih ez-melek sīmā-yı ü
Nī her kelek hem-tā-yı ü berter şüd ez-her kerr ü fer⁹²¹
Zāhir şüde der-her-buřťün çün āmede 'ayneş 'uyün
A'yān-ı vey geşte kümün çün yābem ez-işreş eşer⁹²²

⁹¹⁴ Gönülden sabır, candan irade gitti. Kararsızca peşinden gittiğimi kendime yar edeyim.

⁹¹⁵ Gizli yanış ve saklı inleyişi ortaya çıkardığını bilmedim.

⁹¹⁶ Sevgilinin derdi sonunda bize ulaşacak. Aşk diyarında arkadaşız öldüm.

⁹¹⁷ Ne dostlardan iyilik ne de sevgiliden merhamet var. Yaralı, inleyen gönlün haline vay!

⁹¹⁸ Muhyî, onun ayrılığında karar kıldığımdan beri gönülden sabır ve akıl gitti.

⁹¹⁹ Gönlüm, gam kilisesinde o şarapçı çırağı yüzünden ciğer kanı toplamıştır. Onun saçlarının hilesi sebebiyle belime zünnar bağlamışım.

⁹²⁰ Onun İslam'ı küfründe, putları mescidindedir. Canın ikramı ona düşkünlüktedir; onun kazası kader olmuştur.

⁹²¹ Feleğin küpü onun bukleleridir, onun yüzü melekten daha güzeldir. Her ham kişi onunla eş değildir; o, her türlü mücadelenin üstündedir.

⁹²² O, kaynağı gözde ortaya çıksın diye sırlarda görünür olmuştur. Onu bilenler saklandıkları için, ben onun eserinden bir iz bulayım.

- 5 Āmed ‘uyūn a‘yān-ı ū āyīne-i cān ān-ı ū
Her ān be-rengī şān-ı ū çün ‘ayn-ı ū şūd der-nażar⁹²³
- Mest-i elestem ez-meyeş mecnūn geştem der-ḥayeş
Mihr-i vücūdem şūd feyeş bī-selḥ şūd çün ān-ğurer⁹²⁴
- [283^b]
- 7 Ne bŷy-ı rŷyeş rengdār ne reng-i ‘işkeş bŷy-bār
Şūd reng u bŷ ez-vey nigār ammā zi-cümle pākter⁹²⁵
- Hem ḥod delīl-i kāfiyeş geşte ‘alīl-i şāfiyeş
Āmed zelīl-i vāfiyeş çün şūd celīl ū müftekar⁹²⁶
- 9 Dil dāde Muḥyī behr-i vey dāde çü sırreş cehr-i vey
Luṭfeş nŷmŷde ḳahr-ı vey şūd z’ŷ şafā cümle keder⁹²⁷

[57]

mef‘ŷlŷ mefā‘ilŷn fe‘ŷlŷn

- 1 Ey rŷy-ı tŷ bī-niḳāb zāhir
Ve’y mŷy-ı tŷ bī-ḥicāb sātir⁹²⁸
- Zīkr-i tŷ bŷved çŷ ‘ayn mezkŷr
Bāşī be-zebān-ı ḥvīş zākir⁹²⁹
- 3 Ber dār niḳāb u rŷy-ı ḥod-rā
Be’nmā be-Ḥudā me-bāş kāfir⁹³⁰
- Bīned be-reved zi-ḥod-perestī
Be’nmāy cemal-i ḥvīş nāzır⁹³¹
- 5 Evvel be-belā-yı tŷ belā-gŷy
Bŷde be-belā resed dil āḥır⁹³²

⁹²³ Onun kaynakları onu bilenler; can aynası, onun güzelliği oldu. Bakıldığında onun şanı, her an farklı bir renkle onun kaynağı oldu.

⁹²⁴ Onun şarabıyla elest meclisi sarhoşuyum. Onun varlığında mecnun oldum. O parlak ay dönmeyince vücut güneşim gölge oldu.

⁹²⁵ Ne yüzünün kokusunda bir renk vardır ne de aşkının rengine bir koku. Renk ve koku onu süslemiştir ama o her şeyden daha temizdir.

⁹²⁶ Kendisi yeterli bir kanıt, şifa veren bir hastadır. Biraz da düşkündür. Yani hem yüce hem de fakirdir.

⁹²⁷ Muhyi, onun sırrını sesinde gördüğü için ona gönül verdi. Onun iyiliği, verdiği sıkıntıda ortaya çıktı. Bütün kederler birer gönül şenliği oldu.

⁹²⁸ Ey yüzü perdesiz görünen ve saç örtüsüz örten...

⁹²⁹ Senin sözün, her şeyin özü gibi anlısın. Kendi diliyle kendini zikreden ol.

⁹³⁰ Allāh için kafir olma da örtüyü kaldır ve yüzünü göster.

⁹³¹ Güzelliğini göster. Sana bakanlar görsün ve kendini beğenmişlikten uzaklaşsın.

⁹³² Gönül önce senin belana ‘evet’ dedi, sonra belaya ulaştı.

Be'nmāy cemāl-i ḥazret-i Ḥaḫ
Muḫyī be-muḫābele est ḥāzır⁹³³

[58]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Dāṣtem çeşmī fegendī ez-naẓar
Şūḥ-çeşmem laḫẓaī men der niger⁹³⁴
- Nīkvān-rā gerçi gūyed bed raḫīb
Gūş kerden nīst ez-ḫüsn-i siyer⁹³⁵
- 3 Mī-firībed dīvveş şeytān raḫīb
Şer büved gerçi nümāyed ān beşer⁹³⁶
- Der-ümīd-i şevḫ-i mihr-i rüy-ı tü
Sūḫtem çün şem' ey meh tā seḫer⁹³⁷
- 5 Ger nümāyī rüy-ı ḫod rüşen şeved
Muḫyī-i mazlüm-rā nūr-ı başar⁹³⁸

[284^a]

[59]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Çün ki her nesne dil āyīnesine bāhir olur
Keşret-i bāḫın ile vaḫdet-i Ḥaḫ zāhir olur
- Vaḫdeti zāhir aḫa kim bile ḫāricde anı
Dilde keşret bula esmā aḫa kim bāhir olur
- 3 Zāhir ü bāḫını çün vaḫdet ü keşret bilesin
Evvelüñ vāsıḫateyn ile senüñ āḫir olur
- Baḫa biñ āyineden çeşmine insān 'aksi
Çeşm-i manzūrdan ol 'ayna gözi nāzır olur

⁹³³ Muḫyī, sen Allāh hazretlerinin güzelliğini göster, O da karşılık vermeye hazırdır.

⁹³⁴ Ey cilveli bakışım, bana bir kez olsun bakmanı bekledim. Bir an olsun bana yüzünü çevir, bak.

⁹³⁵ İyilere 'kötü' diyen rakibi dinlemek, güzel bir huy değildir.

⁹³⁶ Şeytan rakip, şeytan gibi kandırır. O her ne kadar insan gibi görünürse de şerdir.

⁹³⁷ Ey ay [sevgili] senin güneş yüzünün aydınlığının ümidiyle sabaha kadar mum gibi yandım.

⁹³⁸ Eğer sen kendi yüzünü aydınlık bir şekilde gösterirsen o, eziyet görmüş Muḫyī'ye göz aydınlığı olur.

5 İki āyīne biri biri içinde bī-ḥad
Görinür Muḥyī velī ḥad oları dāyir olur

[60]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

1 Maḥzar-ı ḡayb-ı ulūhiyyet çıkup kıldı zuhūr
'Aynını a'yānda çeşm-i merdüme gösterdi nūr
Kıbleteyni Ka'be-i taḡdīsde cem' itdi dil
Mısr-ı cāmi'den çıkup çün Rūḥ-ı ḡuds itdi zuhūr
3 N'ola meclā-yı ziyāu'llāh olursa rüy-ı düst
Kim mücellā şem'inüḡ pervānesidür nūr-ı Tūr
Niçe biḡ merrātı mir'āt itmekiçün Vāḡid'e
'İbret ile ḡudretinden ḡikmete itdi 'ubūr
5 Çün ḡiyāmet ḡāmetin gördi melāyik Muḡyiyā
Cümle bī-hūş oldılar şöyl'anladum çalındı şūr

[284^b]

[61]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

1 Maḥzar-ı ḡāyāt-ı mebdā muḡhir-i āyāt olur
'Ġayna 'aks-i zātveş 'aynı anuḡ mir'āt olur
Bir vücūda niçe ma'dümāt olmuşdur zılāl
Aşl birdür līk mir'āt-ı 'adem merrāt olur
3 Nefy idüp lāda vücūdın vaḡdet-i illāda dur
Maḡv iden keşretde būdın çün bilā-işbāt olur
Baḡtiken taḡt-ı şıfatda salḡanat ḡükmin kıdur
Çün nişāb-ı zātđan zerrāt zürriyyāt olur
5 Şāḡ-ı rūḡı esb-i himmetle şu kim kılmaz ḡalāş
Ferz-bend-i naḡ'-ı cān maşūbesinde māt olur
Çeşm-i ḡün-riz itse mülk-i cānı talan ḡam degül
Dāyimā çün Türk-i yaḡmayī işi ḡārāt olur

7 Çeşm-i cânıñ rüy-ı bākī görse Muhyī vechi var
Çünkü mişbâh-ı ezel envârına mişkât olur

[62]

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 Tîr-i cefâ-yı dil-bere dil kim nişânedür
Biñ sehm-nâk miñnet ü gamla yegânedür

Mey içmeden murâd şafâdur dile müdâm
Pîr-i muğân kelâmı hemân bir bahânedür

3 Nâz u niyâz-ı 'âşık u ma'sûğdur murâd
Mecnûn u Leylâ kışşaları hep fesânedür

Vâ'iz tolaşduğı bu ki tesbîh zâhidün
Seccâdesiyle murğ-ı dile dâm u dânedür

5 Kıpırda Muhyī halka-be-güşuñ durur şehâ
Kul olduğına dâğ-ı maħabbet nişânedür

[63]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Şanma iklîm-i fenâ sultânı efserden giçer
Bî-ser olanlara hem-ser başdan serden giçer

Eylemez bir dem karar efgâr kıldı sînemi
Ey kaşu ya tîr-i dil-dûzuñ ki dillerden giçer

[285^a]

3 Pâk iden jeng-i ta'alluğdan göñül âyînesin
Mest-i işk olur dilâ câm-ı Sikender'den giçer

Öldüm ammâ çıkmadı gamzeñ hayâli sînen
Zahm-ı hicrândan helâkem şanma hançerden giçer

5 Ağlamağdan yüzini görmezse çeşmüm Muhyiyâ
Dil hayâl-i 'arızıyla dîde-i terden giçer

Ehl-i fakruñ fırçasından farğ olunmayan vücüd
Mecma'-ı erbâb-ı vahdet içre ekserden giçer

[64]

fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

- 1 Lebüñ esrârını fehm itmede dil cân eridür
Hızr'ı şankim heves-i çeşme-i hayvân eridür
- Şem'e kim süz u güdâzam yanaram ol mehden
O harâretle yaqar bağır yağın cân eridür
- 3 Pîre-zen dehre cihân zâviyesinde gönlin
Virmeyen püst-nişîn tekye-i merdân eridür
- Şanma pergâle-i dil la'iveş eşküm her dem
Âteş-i süz-ı ciger âhla peykân eridür
- 5 Muhyiyâ olalı Manşür'ı bu dâruñ her şeb
Şerer-i na'çemüz çarhı çü sindân eridür

[65]

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Maḥabbet şâhıdur cismüm olupdur dâğlar güller
Fenâ bâğında âh u nâle güyâ oldı bülbüller
- Ḥicâb-ı rûy-ı dil-ber olalı ey dil bu kâküller
Degül şebnem qalır tâ şubḥ her gice başa güller
- 3 Eger zülfün ruḥuñ devrinde bulursa teselsüller
Ola zulmıla her baḥtı siyâha çok teṭâvüller
- Şürâhî meclis-i rindâna geldi didi kulquller
Nevâlar virdi 'uşşâka şalup her yaña gulguller
- 5 Miyânuñ bilmede Muhyî nice kılsun taḥayyüller
Dehânuñ gibi irmez ey perî aña te'em Müller

[285^b]

[66]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Şüfiyâ şâf eyle ƙalbün jengden āyīnevār
Sırr-ı hoş bāşdan gelüp bir pīr-i hoş-āyīne var
Gel bugün kūyında yāarı seyr ƙıl ferdāyı ƙo
Görmeyesin bu maƙāmı ƙarĥdan āy[ī]nevār
- 3 Mażhar-ı āyāt-ı 'ıŝƙ ol ğāyetü'l-ğāyātı bul
Evvelā gel bī-nihāyet bahre ƙal ƙızme kenār
Şāh-bāz-ı evc-i 'izzetken ne dinsün cīfe-ĥvār
'Azm-i cevlangāh-ı ĥazret ƙıl yūri itme ƙarār
- 5 Öl diril Muĥyī gibi bul Rūĥ-ı ƙudsīden ĥayāt
Tā olasın zindeġī-baĥş-ı dil-i 'İsī-şi'ār

[67]

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Ol yāra baĥr-i eşkile şol k'āšnā düşer
Āĥir dūr-i yetīmveş andan cüdā düşer
Bīġāneler maĥabbeti bilmez kenārdan
Deryā-yı 'ıŝƙ varƙasına āšnā düşer
- 3 Tīr-i ğama hedef kim ola diyü ey gönül
Ger ƙeşmi biġ kez oĥ bıraġa hep saġa düşer
Nāz u niyāz ehli eger ƙısmet ideler
Cevr ü cefā saġa baġa mihr ü vefā düşer
- 5 Bulmaz miyānuġıla femünġden nişāne cān
Yoĥ yirlere varur bu gönül ortaya düşer
Āvāre oldı ürgüdeli dil kebüterin
Döndi hevāyiye meded ol bir yaġa düşer
- 7 Ƙopar felek ĥişārı başında ƙarāƙalar
Muĥyī çü āhumuġ şereri cā-be-cā düşer

[68]

İltizām-ı Ğamze vü Kemān-Ebrū

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çünki ğamzeñ tīri ide ğayrı dillerde eşer
Hasret oķı ey kemān-ebrū ider dilden gūzer
Sīneden ilmez giçer ğamzeñ çün ey ebrū-kemān
Ol cerāhatden benüm bağrumda her dem baş çıkar
- 3 Cismüm olur bī-nişān yā tīr-i ħirmāna hedef
Bir kez ey ebrū-kemān ğamzeñ ger itmezse nazār
- [286^a] Cāna ğamzeñ çün didi dil ⁹³⁹كه الهدايا مشتركة
Oķ bıraķ gel ey kemān-ebrū ki tā ħaẓẓ alalar
- 5 Didi Muħyī çatma kaşuñ çekme tīr-i ğamzeñi
Ol kemān-ebrū görüñ bu sözden ebrūsın çatar

[69]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Düst düşmen derd bī-ħad yār aġyārile yār
Baħt bī-fermān řālī' bed felek nā-sāz-gār
Ta'n-ı a'dā bī-ħad ü cevr-i raķībān bī-'aded
Derd-i hicrān hem mücedded ğam ħod oldu bī-şümār
- 3 Pāk-bāz olanlara zāhid dime ālūde kim
Her biri dīdār-ı Ħaķķ'ı oldu baħr-i bī-kenār
Olalı şaħrā-nişīn ü bādiye-peymā-yı 'ışķ
Dāyimā olsam yiridür rāh-ı ğamda bī-ķarār
- 5 Öl diril Muħyī gibi bul Rūħ-ı ķudsīden ħayāt
Tā olasın zindeġī-baħş-ı dil-i 'İsī-şī'ār

⁹³⁹ Bunların hepsi birer hediyedir.

[70]

fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

- 1 Derd gelse merd olanuñ rüy-ı zerdi verd olur
Bî-nevâ bülbüllerüñ ey gül devâsı derd olur
- Çünkü derd-i ışık gâlibdür maḥabbet ehline
Ger devâ cāmın içe tebdîl olup hep derd olur
- 3 Bâde-i ışıkı içen peymâne-i eflâk ile
Meclis-i 'uşşâkda bî-hüşlîkda ferd olur
- Sûz-ı derdüñden beni bir ḥikmetile dūr ider
Gelmesün cānâ ṭabîbüñ nuṭkı ğāyet serd olur
- 5 Pîre-zen dünyānuñ ey Muḥyî beḳası yok durur
Zîbine aldanmayan ol bî-vefānuñ merd olur

[71]

mef'ülü fā'ilatü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Yaşum yoluñda iki gözüm ḳulzüm itdiler
Cismile cānı nār-ı ğama heyzüm itdiler
- Ol rind ki oldı pîr-i muğānuñ yolında ḥāk
Âḥir ğubār-ı cismine anuñ ḥum itdiler
- [286^b]
- 3 Erbāb-ı keşf manzarı insān-ı 'în olur
Aşḥāb-ı kehf kelbini çün merdüm itdiler
- 'Uşşâk defterine çü bî-ḳayd olan girür
Ālāyiş ehlin ehl-i maḥabbet güm itdiler
- 5 Māh-ı nübüvvet irmedi hergiz muḥāḳa lîk
Aşḥāb fehmi için anı encüm itdiler
- Meyl ide diyü âdem olan aḡa Muḥyiyâ
Bāğ-ı cemāle ḥāl-i ruḥın gendüm itdiler

[72]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Tîğuşuñ hicrânı başumda benüm efser durur
Şāh-ı fürkat olmışam derd ü ğamuñ leşker durur
- Dāğ kim ebrūñ ucında vāқи' olmışdur senüñ
'Anberīn şāh üzre şankim bir gül-i aḡmer durur
- 3 Devr iderse n'ola kūyuñ her gice ey mihr mäh
Kılma eksüklüğine қаpuñda bir kemter durur
- Ol iki ebrū ki peyveste bulur ey şeh güşād
Murğ-ı dil şaydına bāz-ı hüsne şan şeh-per durur
- 5 'Aқlın alup ādemüñ cān gibi pinhān olmada
Muḡyiyā şan ol perī-peyker ki efsün-ger durur
- Pīre-zen dünyā metā'ından şu dil kim boş durur
Merdler cem'ıyyetinde ferd olmış er durur

[73]

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Rüyı mir'āt-ı dilde tā görünür
Şūret-i ḡaқ Ḥudā-nümā görünür
- Didüñ al göñlümi ruḡuñ göster
Şaқın ol dil-rübā saḡa görünür
- 3 Micmer-i tende қanlu peykānuñ
Aḡgerāsā ki cā-be-cā görünür
- Bir müşebbek қafesde şanki hemān
Al tūḡı ki her yaḡa görünür
- 5 Şūretā gerçi kim 'ıtāb eyler
Ma'nāda līk merḡabā görünür
- [287^a] Çeşmüme ḡāk-i pāyı kuḡl olalı
Ol perī Muḡyiyā baḡa görünür

[74]

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1 Kaçan 'aşr okısa kürside ol hür
Melek 'arş üzre okur âyet-i Nûr⁹⁴⁰
- Kuluñ qurbânlığa cânlar virürken
 Gel İbrâhîm'üm itme cânı mehcür
- 3 Be-ħaqq-ı Ka'be luţfa sa'y eyle
Şafâ-yı 'ömre kıblem olma mağrür
- Yüzüñ şuyıyla dur yanında ey tîğ
 Vücuduñ yoħsa cismüm kanlara yur
- 5 'İzâruñ gördi Muhyî oldı Vâmık
Tut ey 'Azrâ keremden anı ma'zür

[75]

fe'ilâtün mefā'îlün fe'îlün

- 1 Mey-i ğamla dili bulandırığör
Pîrden ma'nâyı ıolandırığör
- Murğ-ı cânı hevâ-yı uçmaqla
 Koma ğafletde kuşkulandırığör
- 3 'Ālem-i 'ışka eyle pervâzı
Sidre-i 'arşda dolandırığör
- Hâşılı virme 'ömrüñi bâda
 Āhile çarhı yanğulandırığör
- 5 Seg-i küyuña bende olmağla
Muhyiyâ kendüñ ululandırığör

⁹⁴⁰ Nûr suresinin 'Allâh, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu.) nûr üstüne nurdur. Allâh dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allâh insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allâh her şeyi bilir.' anlamındaki 35. ayeti, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 349.

[76]⁹⁴¹

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Kim ki āyīne-i albini mücellā eyler
Aa elafla dīdār tecellā eyler
Name-i ‘adli cihān meclisini pür eyler
Kim ki ānūn-ı Őeh-i ‘ālemi icrā eyler
- 3 Her arī ile haıat bula ol sālīk-i rāh
Hükmini Şer‘-i Őerīf ile ün icrā eyler
Bir müselmānu olan dirliğine bā‘ış-i hayr
Aa Allāh hayāt-ı ebed i‘tā eyler
- 5 Bir faırūn evini yapsa eger bir muhsin
Ka‘betu’llāh’ı Şanasın yei inŐā eyler
adri ‘ālī ola ‘İsī’veş olup zinde-revān
Muhyiyā alb-i eıbbāyı kim ihyā eyler

[77]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 ü gönlüm bende-i cānān olupdur
Maabbet mülkine sultān olupdur
Fenā sultānları huddām-ı mülki
Emīr-i cümle-i haān olupdur
- 3 Cefā vü cevri ıl luf u kerem ıl
Ki derdünden yine dermān olupdur
- [287^b] Yidügi hūn-ı am idügi ālām
Şu kim bu hānede mihmān olupdur
- 5 Rızā vir tā ola mazī azāsān
ü Muhyī cān viren cānān olupdur

⁹⁴¹ Bu Şiir der-kenārdır.

[78]

fe'ılātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Hoş durur bir nefes seherde seher
Nitekim çok durur haberde 'iber
Kılma ben hāke kalbün āteş-nāk
Gerçi kim var durur hācerde şerer
- 3 Çayıra şal rakīb-i har gitsün
Yaylasun eylesün sağarda mağar
Mālik-i 'izzet-i kemāl-i kelām
Yūsuf-ı hüsnini Mışır'da şatar
- 5 N'ola olduysa 'ışkla yek-tā
Muhyiyā bir gerekdür erde hüner

[79]

fe'ılātün fe'ılātün fe'ilün

- 1 Nağş gösterdi baña rüy-ı nigār
Dām-ı zülfi dilümi kıldı şikār
Nağd-i kalbi şakın ey reh-rev-i 'ışk
Şeb-rev-i hāli olupdur 'ayyār
- 3 Muntazırdur saña ey yār dü çeşm
Ġayrı fikr eylemedin gel ağyār
Medhūñüñ rāhına dür pāş kılam
Neşr ü nazmını ne var itse nişār
- 5 Muhyiyā 'arşda hālüm 'öşrin
'Aşr-ı şif'rümle ider dil iş'ār

[80]⁹⁴²

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Dem-ā-dem tır-i müjgānuñ dil-i mecrūhı yād eyler
Ġamuñ kalb-i hāzine gelmekile gönli şād eyler

⁹⁴² Bu beyit der-kenârdır.

[81]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Bülbülāsā hāra düşdüm nev-bahārum қандадур
Dil-ber-i gönce-dehān-ı gül-'izārum қандадур
Çāresüz bī-yār қaldum hey meded zār u nizār
Her kişi yāriyla ben bilmem ki yārum қандадур
- [288^a]
- 3 İhtiyārum yār idi hicr-i ruḥından şimdi ben
'Āşık-ı bī-ıhtiyārem ihtiyārum қандадур
Öldüren biḡ 'āşıkı bir göz yumınca şimdi āh
Hicrile öldürdi k'ol çeşmi ḥumārum қандадур
- 5 Muḥyī'yi ḥāk-i rehünken bād-ı ḡam kıldı cüdā
Dimedün aşıfte-ḥāl-i ḥāksārum қандадур

[82]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Ḥāne-i ābād-ı dil ḡamdan yine vīrānedür
Beyt-i ma'mūrum yine ḥüznile miḥnet-ḥānedür
Seglerünle yār olan ḥalk-ı cihānı terk ider
Düstlarla āšnā düşmenlere bī-gānedür
- 3 Leylī-i zülfine meftün olana Mecnūn dime
K'ol perī-ruḥsāra 'āşık olmayan dīvānedür
Tāb-ı meyden āteşin rüyuḡ olaldan şu'levār
Murḡ-ı dil şem'-i ruḥuḡ devrān ider pervānedür
- 5 İdeli kūh-ı ḡamuḡ Muḥyī'yi zīr-i bār-ı 'ışk
Kışsa-i Ferhād ü Şīrīn şimdi hep efsānedür

[83]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün

- 1 Ey hem-dem-i müşfik kerem it yāra haber vir
Bülbül iniler diyü o gülzāre haber vir
- Ey hem-dem-i müşfik bu nefesde ço cevābı
Öldüm yūri tā cān bedene vara haber vir
- 3 Ey hem-dem-i müşfik kanı raḥm u kanı inşāf
Cevriyle helāk oldum o cevvēra haber vir⁹⁴³
- Ey hem-dem-i müşfik dil-i meksūruma raḥm it
Feth eyleyüp aḥvālüm o cebbāra haber vir
- 5 Ey hem-dem-i müşfik meded öldi diyü Muḥyī
Raḥm eyleye tā kim o cefā-kāra haber vir

[84]⁹⁴⁴

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün
fe'ülün

- 1 Hıyārı ihtiyār itseydi muḥtār
Olur aḥyār içinde şāhib-i yār
Ol aḥyār

[288^b]

[85]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Evvel-i fikr olur āḥir-i a'māli bil
Zāhidā mescidi ço kim benüm efkārüm var
- Bilmezem altı ya toḥuz mı şalāt-ı şubḥı
Dört yanumdan alupdur beni bir yārüm var
- 3 Sağ esen ol yūri ey bād-ı şabā ço beni kim
Eşerüm yirde ḳomaz āhumıla zārüm var

⁹⁴³ Bu ve sonraki beyitin ikinci mısraları takdim tehir yoluyla yer değiştirmiştir. Buna göre sadece ilk mısralar yer değiştirmiştir.

⁹⁴⁴ Bu matla der-kenârdır.

Muḥyiyā döne döne ağlarisem ‘ayb itme
Bī-vefā çarḥ gibi dil-ber-i cevvarum var

[86]

mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Tīrūḡ dilüm delüp yüregümden çıkardı baş
Gönlümden ol giçer ki şehā cāna kaçd ider
- Hicrān metā‘-ı şabrumı ma‘yüb eyledi
Bu düzdi gör ki zūlmıla mihmāna kaçd ider
- 3 Āb-ı ‘izārın içmege māni‘ olur raḡīb
Şeyṭānı gör ki ābla imāna kaçd ider

[87]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 O şāhuḡ bendesi olmuş niçe āzādeler vardur
O servüḡ sāye gibi yolına üftādeler vardur
- Nuḡūş-ı mā-sivā bir noḡta gelmez ḡalb-i pākine
Yed-i ḡudretde maḡfūz oldı levḡi sādeler vardur
- 3 Felek bir ḡaṭresinüḡ zıllı bī-keyf ehl-i ‘irfāna
Ḥaremde maḡrem içer ḡürmetile bādeler vardur

[289^a]

[88]

mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Mecnün göḡülden inleme Leylā remīdedür
Zülf-i siyehde yine bu leyl āremīdedür
- Çengāl-i zülfe başını serdār olan şunar
Ebrüḡ öḡinde rāst o ḡad kim ḡamīdedür
- 3 Ḥaṭ‘ eyledüm merātib-i āmāli zülfde
Gördüm ki vaşlı vuşlatı her nā-ümīdedür

Ruhsâr-1 âteşindeki hatt-1 benefşevâr
Dûd-1 siyâh-1 sûz-1 derûndan demîdedür

5 Memdûh-1 Hakk u halk olalı Muhyiyâ o şâh
Her dem sitâyîş eyledügüm hep hamîdedür

[89]

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1 Bâ-her ki şevêd ez-kerem ân kân-1 kerem yâr
Nâ-çîz şevêd pîş-i vey ihşân-1 diremdâr⁹⁴⁵

Bülbül ki be-vaşl-1 gül ez-ü nâle ne-ber câst
Z'ânest ki bâşed heme küfrân-1 ni'am zâr⁹⁴⁶

3 Ger muşhaf-1 rûy-1 tü şüde ma'nî-i bî-haţ
Z'ân rüst ki ne'bved be-gülistân-1 irem hâr⁹⁴⁷

Halk emr-i tü-râ tâbi' ez-ânest ki kerde
Ber-levh-i vücûd-1 heme fermân kalem-kâr⁹⁴⁸

5 Muhyî zi-segân-1 ser-i küyet çü şeref yâft
Gam nîst küned ger heme sükkân-1 harem 'âr⁹⁴⁹

[90]

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Çü yâr nâzla destârını çeker çevürür
Niyâzlarla giriftârını çeker çevürür

O mihr çarha girür cezbeler vurur şüfî
Kaçan ki sübhâ vü ezkârını çeker çevürür

3 Miyân-1 deyre döne diyü mey-keşân devri
Müdâm muğ-beçe zünnârını çeker çevürür

⁹⁴⁵ O cömert kişi her kime keremle yar olursa, onun yanında zenginın bağışının hiçbir kıymeti yoktur.

⁹⁴⁶ Bülbül eğer güle kavuşmak için inlemezse, nimetin kıymetini bilmeyenler gibi inler.

⁹⁴⁷ Senin yüzünün kitabı yazısız anlamlı olduğu için gül bahçesinde diken yoktur.

⁹⁴⁸ İnsanlar, senin emrine bağlı olduklarından hepsinin vücudunda fermanın yazılmıştır.

⁹⁴⁹ Muhyî, senin sokağının köpekleriyle şeref bulduğundan, haremde oturanlar eğer ondan utanırlarsa dert değildir.

- Maḥallesindeki ber-dār-ı zülfini şanasın
Delîl-i Ka'be'de züvvârını çeker çevürür
- 5 Hâlâş ider dili nâleyle 'uḡdeden Muḥyî
Çü çengî târla mismârını çeker çevürür

[91]⁹⁵⁰

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

- 1 Zebānuḡ cān içinde cānumuzdur
Kelāmuḡ ma'nî-i Furḡān'umuzdur

[92]⁹⁵¹

fā'îlātün fā'îlātün fā'îlün

- 1 Ol mehüḡ mihuri ḡılup meşhür-ı şehri
Nür-ı 'ıḡḡumla münevver oldu dehr

[289^b]

[93]

müstef'îlātün müstef'îlātün

I

Maḡlûb-ı ebrâr bî-şübhe her bār
Va'llāhi dîdâr bî'llāhi dîdâr
Maḡbûb-ı aḡrâr her gāh ey yār
Va'llāhi dîdâr bî'llāhi dîdâr

II

Zulmiyle a'dā kizb itmiş ilḡā
Va'llāhi ḡāşā bî'llāhi ḡāşā
Senden hemānā maḡşûd şāḡā
Va'llāhi dîdâr bî'llāhi dîdâr

⁹⁵⁰ Bu beyit der-kenârdır.

⁹⁵¹ Bu beyit der-kenârdır.

III

Âh-ı dil-i zâr bundan ki her bār
Setr ola dīdār ey şāh-ı Kāhhār
Ref' eyle estār k'ola nümūdār
Va'llāhi dīdār bi'llāhi dīdār

IV

Ey şāh-ı āgāh mihr ehline māh
Alma şaḡın āh bi'llāh bi'llāh
Cāna bu dil-ḡvāh luṭf ola her gāh
Va'llāhi dīdār bi'llāhi dīdār

V

Necm-i sa'īdüm şems-i vaḡīdüm
Ref' it va'īdüm k'ola nevidüm
Nūr-ı mezīdüm senden ümīdüm
Va'llāhi dīdār bi'llāhi dīdār

VI

Ey māh-ı devrān v'ey şāh-ı ḡübān
Gel ḡılma bühtān zīrā ki her ān
Luṭfuḡdan ey cān Muḡyī'ye iḡsān
Va'llāhi dīdār bi'llāhi dīdār

[94]

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Eger 'ārif iseḡ senden ḡaber vir
Murāduḡ sendedür bundan ḡaber vir
Vücüdile 'adem ma'lūmuḡ ise
Felekden ṡaşra olandan ḡaber vir
- 3 Çü ḡay'dan on sekiz biḡ 'ālem oldu
Mey-i Muḡyī'deki denden ḡaber vir

952 نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي deminden
Tehî olduŷsa ney-zenden haber vir

5 Çü olduŷ Rūŷenî'veŷ Muhyî mir'ât
Saŷa benden baŷa senden haber vir

[290^a]

[95]

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

1 Ğamzesi tîri dem olurdu ki dil-rîŷ itmez
Baŷa kâfir daŷı raŷm eyler o bed-kîŷ itmez
Dirliğümden uŷanup ölmege cânlar virürin
Ki benümle o lebi çeŷme-i cân 'îŷ itmez
3 Ğamzesi cânlar alur zülfine diller aŷılır
O ŷeh-i mülk-i ħüsün bunları teftîŷ itmez
Zülfine bād-ı ŷabā tolaŷup ildügi için
Dilleri bir nefes olur mı ki teŷvîŷ itmez
5 Muhyiyâ 'âlemi feryâdı ile pür kıldı
Nâleden ķayrı göñül âh ki hîç iŷ itmez

[96]

mef'ülü fâ'îlâtün mef'ülü fâ'îlâtün

1 'Aql ehli 'iŷka hergiz gerçi ki mâyil olmaz
Nûrına mihrüñ ammâ bu zerre ħâyil olmaz
'Anķā-yı 'arŷa aŷma verķā-yı ferŷ seyrin
Bebķā-yı 'iŷkdur ol süfliye mâyil olmaz
3 Ger mihr-i burc-ı 'izzet ħâke ŷalarsa pertev
Nûr eyler anı da ol anda aŷa zıl olmaz
Maķbül-i ŷab'-ı ehl-i 'iŷk olmayan keremle
Rüŷd-i ķabülle ol irŷâda ķâbil olmaz

⁹⁵² Hicr suresinin 'Ona ŷekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın!' mealindeki 29. ayetinin '... ona ruhumdan üflediğim zaman...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 262.

- 5 Her kim ki tefriķayla hāric durur göñülden
‘Uşşāk mecma‘ına bir daħı dāħil olmaz
‘Ayn-ı yem-i haķīkat a‘yāna ‘ayn olupdur
Gerçi ki mevci çokdur ammā ki sāħil olmaz
- 7 Bu hırmen-i fenāyı hep kendümün diyenler
Muhyī hemān öginür bir dāne hāşıl olmaz

[97]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Hāk-i pāyuñ olalı efserümüz
‘Arş-ı a‘lāya irişdi serümüz

[98]⁹⁵³

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Rāstdur giy ķadd-i bālāña libās-ı ‘izz ü nāz
Serv-ķadlerde yaraşur olsañ ey meh ser-firāz

[290^b]

[99]

müfte‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün

- 1 ‘Işķa belā diyeli oldı belā ğāyemüz
Terk-i murād itmişüz maķşad-ı Hāk vāyemüz
Naķd-i ğam-ı ‘işķla mālīk-i dīnārvār
Şükr ki oldı tamām ‘ömr-i girān-māyemüz
- 3 Şems-i ilāhī bize keşf ideli rüşeni
Nūr-ı Hūdā olmuşuz mihr-i hūdā sāyemüz
Çün yed-i ķudret bize ismini keşf eyledi
Aya ziyā-baħşdur şems gibi ayamuz

⁹⁵³ Bu beyit der-kenādır.

5 Şāhlara tāc-ı ‘iz gerd-i cihān-gerdümüz
Hāk-i rehūz Muḥyiyā ‘arş-ı berīn pāyemüz

[100]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Dāyimā ‘ışkla mümtāzuz biz
Bī-miṣāl ehline enbāzuz biz

Yārı zāhir görürüz her yirde
Bāṭın ehli ile hem-rāzuz biz

3 Niçe ‘anḳāyı ‘anā Ḳāf’ında
Şayd iden şadme ile bāzuz biz

Dü cihān gülşeni oldı yirümüz
Bülbül-i ḳudse hem-āvāzuz biz

5 Resen-i zülf-i ḥabībe dilini
Bağlayan ‘arşda cān-bāzuz biz⁹⁵⁴

Muḥyiyā Ḥayy-ı ebed vaḥyine
Ḳāyil olanlara dem-sāzuz biz

[291^a]

[101]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Himmet-i ‘ışkıla anlar kim ḳılurlar terk-i ḥis
Anları erkān ü ‘unşur eyleyemez muḥtebis

Cümleden ‘ārī olup her şeyde sārī olmadı
Hırḳa-i erbāb-ı ma‘nāyı şu k’olmaz mültebis

3 Hāk-i pāy-ı kīmyā-sāzuḡ irürse ‘aynuma
Bir nazarla ‘ālemi cevher ḳılam ger ola mis

Ey ziyā-yı burc-ı mihr ü nūr-ı evc-i ma‘rifet
Rüşenīyi ehl-i ma‘nā senden olur muḳtebis

⁹⁵⁴ Bu beyit der-kenârdır.

5 Ehl-i keşfüñ hālını keşşâf olmaz her kitâb
İşk bâbın ‘aqla Muhyî bulamaz ehl-i his

[102]

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

1 Ān hūr-ı perî-çih̄r me-râ mî-bered ez-hüş
V’ez-yād-ı veyem geşt be-dil ğayr ferāmûş⁹⁵⁵
Hem-hâne şüdem tâ ki be-vîrâne-nişînân
Şüd bezm-i me-râ nüh felek ey mäh şabağ-püş⁹⁵⁶
3 Düş āb-ı dü çeşmem be-güzeşt ez-ser-i zânū
İmşeb zi-firāk-ı tü güzer mî-küned ez-düş⁹⁵⁷
Ey bād-ı şabā güş çü der-küş be-bîñî
Güş āh-ı fülân güş be-men kün be-vefâ küş⁹⁵⁸
5 Der-hağğ-ı du‘ā-gū sūhan-ı haşm dürügest
Hağ dāned ü tü rāst çünînest tü me-nüş⁹⁵⁹
[291^b] Medhüş şevd tâ be-dem-i mevķıf-ı dîdār
Kerd ān ki mey-i ‘ışğ-ı vey ez-cām-ı felek nüş⁹⁶⁰
7 Tâ hağğ-ı lebeş ez-mey-i cān-bağş şafâ yāft
Muhyî zi-ħased āb-ı ğayāt āmede der-cüş⁹⁶¹

[103]

fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilün

1 Ān perî-ruhsāre k’ādem-râ küned dîvāneveş
Z’āşnā vü ğvîş sāzed ‘aql-râ bî-ğāneveş⁹⁶²

⁹⁵⁵ O peri yüzlü güzel, aklımızı alır götürür. Gönül, sürekli onu anmaktan başkalarını unuttu.

⁹⁵⁶ Ey ay [sevgili], harabelerde oturanlarla ev arkadaşı olduğumdan beri dokuz felek bizim meclisimize çatı oldu.

⁹⁵⁷ Senin ayrılığınla dün gece iki gözümün yaşı dizimi geçti. Bu gece ise omuzlarımdan aşıyor.

⁹⁵⁸ Ey sabah yeli, [Sevgiliyi] sokağında görürsen ona ‘Kulak ver ve vefa ile filanın ahını dinle.’ de.

⁹⁵⁹ Düşmanların, senin duacın hakkındaki sözleri yalandır. Allâh da sen de doğrunun bu olduğunu biliyorsun, [onları] dinleme.

⁹⁶⁰ Aşk şarabını felek kadehinden içen kişi, sevgilinin yüzüne durup bakana dek şaşkın kalır.

⁹⁶¹ Muhyî, onun dudaklarındaki ayva tüyleri, can veren şaraptan gönül şenliği bulduğundan beri hayat suyu kıskançlığından kabarr.

⁹⁶² İnsanı deliye döndüren o peri yüzlü, akli tanıdıklarına ve akrabalarına yabancılaştırıyor.

- Der-ḥarāb-ābād-ı dil tā naḳd-i ‘iṣṣeṣ cā girift
 Āmed īn ma‘mūre cā der-çeşm-i men vīrāneveş⁹⁶³
- 3 Çeşm-i merdüm rüşenī yābed zi-mihr-i ‘ārizeş
 Ān şebī k’ān māh sāzed dīdeem-rā ḥāneveş⁹⁶⁴
- Tā zi-şevḳ-i mihr-i ān-meh ez-ḥodem pervā ne-mānd
 Mī-ṭabem ez-süz-ı şem‘-i rüy-ı ü pervāneveş⁹⁶⁵
- 5 Muḥyiyā geştend tā mest-i mey-i bezm-i elest
 Meclis-i ‘uşşāk-rā şüd nüh felek peymāneveş⁹⁶⁶

[104]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ey çü cān pāy tā-be-ser dil-keş
 Mī-berī dil zi-merdümān ḥāş ḥāş⁹⁶⁷
- Tā ber efrūḥtī çü āteş rū
 Sūḥtī cān-ı men der-ān āteş⁹⁶⁸
- 3 Bī-lebeş kāse kāse ḥūn-ı ciger
 Çeşm ber-hem nih ey dil ü der-keş⁹⁶⁹
- Cān be-fermān-ı ān kemān dārī
 Ki be-dil tīr zed ez-ān ter-keş⁹⁷⁰
- 5 Be-vişāleş resī dilā rüzī
 Der-şeb-i hicr āh u nāle me-keş⁹⁷¹
- Ne-şevēd puḥte tā ne-nüşēd mey
 Zāhid-i ḥām bā-çünān keş ü feş⁹⁷²
- 7 Muḥyiyā ez-dilet be-der ne-reved
 Tā ki cān hest mihr-i ān mehveş⁹⁷³

⁹⁶³ Onun aşkının parası, gönül harabesinde yer edindiğinden beri bu bayındır yer benim gözüme yıkık dökük görünür.

⁹⁶⁴ O ay [sevgili]nin benim gözümü yuva edindiği gece, gözbebeğim onun yanağından parlaklık bulur.

⁹⁶⁵ O ayın [sevgili] sevgisinin arzusuyla bende çekinme kalmadı. Onun yüzünün mumunun ateşiyle pervane gibi yanıyorum.

⁹⁶⁶ Ey Muhyi, elest meclisinin içkisiyle sarhoş olduklarından beri dokuz felek âşıklar meclisine kadeh oldu.

⁹⁶⁷ Ey can gibi gönül çeken [sevgili], insanların gönüllerini tek tek çalyorsun.

⁹⁶⁸ Yüzünü ateş gibi yaktığında [öfkelendiğinde] benim canımı da o ateşte yaktın.

⁹⁶⁹ Ey gönül, sevgilinin dudağı yokken, kâse kâse ciğer kanını perişan gözlere koy ve ağla.

⁹⁷⁰ [Ey fılan], gönle terkeşinden bir ok fırlatan o kemanın fermanına [verecek] canın var mı?

⁹⁷¹ Ey gönül, bir gün sevgiliye kavuşacaksın. Ayrılık gecesinde ah edip inleme.

⁹⁷² Ham zâhid, bu denli gösterişi bırakıp şarap içmedikçe olgunlaşmayacak.

[105]⁹⁷⁴

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
mef'ülü fe'ülün

- 1 Tesbîhîni eşyānuḡ idüp cān ҡulağı gūş
İşķ itdi ḡurūş⁹⁷⁵
Cām-ı felegi işķla çün itdüm o dem nūş
Қıldı götüri cūş
- Çün ҡapladı dünyāyı göñül vūs'at-ı Hāķ'la
Yā Rab anı şaķla
Çün anđum anı oldı hemān ġayr ferāmūş
İtdi dili bī-hūş

[292^a]

[106]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ser fedā eyle gel ey dil kim yolında bārmış
'Ārdan 'ārī olagör kim saņa ol 'ārmış
- ġayr jenginden göñül āyīnesini eyle pāk
Kim mücellā dīdeler meclā-yı rüy-ı yārmış
- 3 Hāk-i pāyın gördüğü demde ışırdı gözlerüm
Şöyle beñzer tūtyā-yı dīde-i ḡūn-bārmış
- Rūşen itdi dīdemüz envār-ı mihriyle o māh
Hāmdüli'llāh kim görecek gözlerümüz varmış
- 5 Cān u dil terk eyleyüp yoқlıķla var kūyına kim
Nīstlikden ġayrı Muḡyī cümle bī-miқdārmış

⁹⁷³ Ey Muḡyī, o ay gibi [sevgili], sende can olduğı sürece o, senin kalbinden çıkmayacak.

⁹⁷⁴ Bu şiir der-kenārdır.

⁹⁷⁵ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

[107]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Şem'e yanmış nāle sūzumdan şikāyet eylemiş
Yağmış anı maḥv kılmış çün sirāyet eylemiş
Tār-ı zülfinden perīşān olduğum dün zīr ü bem
Mū-be-mū meclis-be-meclis hep ḥikāyet eylemiş
- 3 Ḥaṭṭı ile kirpigine sūre-i ḥamd okıyan
Muşḥaf-ı ḥüsninde kaşın başka āyet eylemiş
Manṭıķum şarf-ı kelām-ı 'ışk idelden yāra dil
Bu ḥadīsi niçe ḥikmetle rivāyet eylemiş
- 5 Ḥācibiyle Muḥyī'yi miḥrābdan ol muğ-beçe
Meclis-i pīrāna rindāne hidāyet eylemiş

[108]

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Baḥa tīrūñ yitişdi cān-sitānmuş
Senūñ şemşīrūñile ḳana ḳanmuş

[109]⁹⁷⁶

müfte'īlün müfte'īlün müfte'īlātün

- 1 Tās-ı felek oldı şehā micmer-i dervīş
Mihr ü meh ü necm-i Sühā aḥger-i dervīş
'Āleme virürse ziyā necm-i selāṭīn
Mihr-i Ḥudā nūr-ı hüdā efser-i dervīş
- 3 Ḥükmine rām ola şehā ḥākim ü maḥkūm
Ḥazret-i Ḥaḳ çünki ola dāver-i dervīş
Tāc gibi terk-i ḳabā eyledi başdan
Olmaya her bī-ser ü pā hem-ser-i dervīş

⁹⁷⁶ Bu şiir der-kenârdır.

5 Behr-i Hudā terk-i sivā kıldı anuḡcün
Muḡyī olur mīr-livā çāker-i dervīş

[292^b]

[110]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

1 Kılma 'avāma şoḡbet-i ḡaşuḡda iḡtişāş
Bir niçe 'ām olursa da te'şīr ider ḡavās
Zülfüḡ ucından oldı göḡül ḡabḡaba esīr
Ġayruḡ ipiyle çāha düşen ola mı ḡalās
3 Her kim ʔolaşsa zülfe idüp kışşayı ʔavīl
Yüz kerre kaşdla kışa günde kıılır kaşās
Elbette büt daḡı virür ol rūḡdan nişān
Kalb-i şanemde vaḡdeti bulsaḡ olur menās
5 Çünkim ezildi leblerine Muḡyiyā şeker
İsterseḡ ez başın dileriseḡ ipile aş

[111]

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1 Be-mir'āt-ı cemālet ḡaḡ ne-bāşed ānçi mī-bāşed
Zi-gerd-i ḡāḡırem 'aksist üftāde ber-ān 'āriz⁹⁷⁷
Kıyām u zindeḡi-i cān-ı men her dem büved ez-leb
ḡayāl-i la'l-i tü çün cevherest ammā ki cān 'āriz⁹⁷⁸

[112]

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

1 Ġam degül bī-ḡāl resm olsa eger rūyuḡda ḡaḡ
Muşḡaf'ı evvelde yazdı 'ārif-i ḡaḡ bī-nuḡaḡ

⁹⁷⁷ Senin yüz aynandakiler, ayva tüyleri deḡil, benim gönül tozumun yanaḡına yansımastır.

⁹⁷⁸ Senin dudaḡının hayali bir öz varlık, benim canım ise ona muhtaç olduḡundan, onun canlanması ve ayaklanması senin dudakların sayesinde.

Tā ki serv-i kāmētūñ çeşmümde kıldı cilveler
Eşküm aqar pāy-būsuñçün senūñ mānend-i şaṭ

3 Hicrde vaşl-ı miyān uman helāk olsun didūñ
İrmez el aña velī خَيْرُ الْأُمُورِ فِي الْوَسْطِ⁹⁷⁹

Levha-i hüsñünde haṭṭuñ āyet-i kudret durur
Dest-i naqqāş-ı ezel yazar mı hiç naqş-ı gālaṭ

[293^a]

5 Olmayam maḥrūm Muḥyī devlet-i dīdārdan
Gösterürse rüyını küyında ol şāb-ı qaṭaṭ

[113]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

1 Tābende oldı tā ruḥuña oldı bende şem'
Meh de didi ki yaqayın ey mihr ben de şem'

Göz merdümi ocağını söndürme yaşıla
Olsun çerāğ-ı hüsñ қо yaqsun bedende şem'

3 O baña yanar u ben aña tā olınca şubḥ
Hicr-i ruḥuñla her gice Beytü'l-ḥazen'de şem'

Aşup yaqup dilin kesüp aqlatdılar qatı
Dil virdügi için ruḥına encümende şem'

5 Ḥabs itdi çünki zülf-i dil-āvīz gönlümi
Muḥyī ruḥından it aña çāh-ı zeḳanda şem'

[114]

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

1 Nūr-ı ğayb-ı ḥazerāt irdi gönül cem'ine şem'
Tefriqa def'in idüp buldı dilüm cem'ü'l-cem'

Müddetī ḥūn-ı sirişkem reh-i ğam-rā nem kerd
Āmed ān-nūr yaqīnem güzerānd ez-dem-i dem⁹⁸⁰

⁹⁷⁹ 'İşlerin hayrı orta kararda olmasındadır.' İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İşteḥara Mine'l-Eḥâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, C 1, s. 391.

⁹⁸⁰ Göz yaşı kanım gam yolunu bir süre ıslattı. O nur yakınıma geldi ve gözyaşlarımdan geçti.

- 3 Rüşen oldu yine envār-ı ruḥıyla gönlüm
Sūziş ü kāhiş ü ağlamağlıyiken çün şem⁹⁸¹
- [293^b] Süḥan-ı vaşl be-gūş-ı dilem āmed reftem
Ez-semā'eş be-semā'ī ki ne-būd āncā sem⁹⁸²
- 5 Muḥyiyā ḥazret-i 'ilme dili muṭlak ḡayb it
'Ālim-i 'ayn ola şābit ide tā ḡaynını ḡam'
Ba'd ez-ān rūy nümāyed be-tü pīr-i ma'nā
Ki zi-nūr-ı ruḥ-ı vey mihr-i cihān şüd yek lem⁹⁸³

[115]

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Zuhūr-ı Ḥaḡ için oldu cihān 'ale't-taḡḡik
Vücūdını bulagör tā zuhūr ide tevḡik
İki cihānda eger münferid olam dirseḡ
Refik-i ehl-i ṡarik ol şefik-i yār-ı şadik
- 3 Taşavvurı ḡo şuver resmini gider dilden
Ki ḡucetünḡi ḡazāyāda ideler taşdik
ḡuluḡ ki Ka'be-i kūyuḡda eski bendeḡdür
Tavāfı yine saḡadur eger olursa 'atik
- 5 Çü ḡalk emrüne rām oldu ey cihān-ı merām
Şehādet eyledi ḡayba zuhūrı bī't-taḡḡik
Ter oldu zāhid-i ḡuşke didükde vā'iz ḡar
Kenārdan ne bilür anı k'oldı 'işḡa ḡarik
- 7 Kemāl-i cem'ini ḡayd anḡla muṭlakā Muḡyī
Mükemmile irüp it fark ehlini tefrik

⁹⁸¹ Bu mısradaki vezin aksıyor.

⁹⁸² Kavuşma sözü gönül kulağına gelince, işitme olmayan bir yerde onu duyarak duymaya ulaştım.

⁹⁸³ Cihanın, kendisinin yüz ışığından bir parlaklığı olduğu o anlam Piri ondan sonra sana yüz gösterir.

- 1 Āhiretden ötedür dünyā-yı 'ışk
Lā-mekān menzildedür me'vā-yı 'ışk
- [294^a] Ḳāf-ı ıtlāka muḳayyed olmadı
Ḳanda 'anḳāveş olısar cāy-ı 'ışk
- 3 Kīmyāveş giymeye şıbgī libās
Sīmyāsān ğayb olan sīmā-yı 'ışk

Şūret-i elvāha şıgmaz 'arşveş
Levhde maḥfūz olur ma'nā-yı 'ışk
- 5 Ġayb-ı muḥlaḳda varup 'ayna şübūt
Ḥazreti 'ilminde bul feḥvā-yı 'ışk

Bir vücūda niçe ma'dūm oldu zıl
Aşl birdür yok durur hem-tā-yı 'ışk
- 7 Rūy-ı dilden yur ḳomaz ğam tozını
Her kime yüz göstere deryā-yı 'ışk

Olma kör gör yāri ey aḥvel bugün
Nesyeti ḳo gözleme ferdā-yı 'ışk
- 9 Sārī vü 'ārī olur bī-rūz u şeb
Ġaybı a'yānda gören ⁹⁸⁴نجوى-yı 'ışk

Şarḫ-ı evvel terk-i da'vā oldu çün
Müdde'ī diñ itmesün da'vā-yı 'ışk
- 11 Her maḳāma bağlayan bil pāk olup
Nefḫ-i şūra dem ura çün nāy-ı 'ışk

Çünki Mevlā'sı rızāsında ola
Mā-sivāya şāh olur mevlā-yı 'ışk
- 13 Zāhir ü bāḫın ğazabdan pāk olur
'İşmet-i rahmetdedür rüsvā-yı 'ışk

Mest olur virürse āḫir tā ebed
Sāḳī-i ğam her kime şahbā-yı 'ışk

⁹⁸⁴ İsrā suresinin 'Biz, onların seni dinlerken ne maksatla dinlediklerini, kendi aralarında fısıldaşırken de o zalimlerin: "Siz, büyülenmiş bir adamdan başkasına uymuyorsunuz!" dediklerini çok iyi biliriz.' mealindeki 47. ayetinin '...fısıldaşırken...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 285.

- 15 Gice gündüz ulı Rabb'a irgürür⁹⁸⁵
Maħrem eyler leyletü'l-isrā⁹⁸⁶-yı 'ış

Bu fenā dehre baalar şanmaşuz
Zinde vü bāı olan atlā-yı 'ış
- 17 Öl diril Muħyī bul anuş derdini
řāı vü kāı olur merzā-yı 'ış (17)

[294^b]

[117]

fe'ılātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Yine 'ışıla pür-belā oldu
Yine derdile mübtelā oldu

Hırmen-i şabrı eyleyüp ber-bād
Hāřılı tābı'-i hevā oldu
- 3 ılup āyīne-i dili řāı
Nāzır-ı rüy-ı Muřtafā olduk

Çünki yār-ı Hudā olupdur dil
Yār u ağıyārdan cüdā oldu
- 5 Çün beā görmedük beā gördük
Dehrde Muħyiyā fenā oldu

[118]⁹⁸⁷

fe'ılātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Yine 'ışıla pür-belā oldu
Yine derdile mübtelā oldu

Hırmen-i şabrı eyleyüp ber-bād
Hāřılı yanduk pür-hevā oldu

⁹⁸⁵ Yazmada 'Gice gündüz her ulı Rabb'a irgürür' şeklinedir. Vezin gereği 'Gice gündüz ulı Rabb'a irgürür' şeklinde yazıldı.

⁹⁸⁶ İsrā suresi, *Kur'ân-ı Kerīm ve Aıklamalı Meli*, s. 281.

⁹⁸⁷ Bu şiir der-kenārdır.

- 3 Çünki mir'ât-ı dil şafâ buldı
Nâzır-ı rüy-ı Muştafâ olduk
Çün Hudâ yârî kıldı yâr oldu
Yarla ağyardan cüdâ olduk
- 5 Çün beka gördük görmedük fânî⁹⁸⁸
Dehrde Muhyî hep fenâ olduk

[119]

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Dil ü cāna cefālar itdi firāk
Mübtelāya belālar itdi firāk
Âh elinden cefā-yı cānānuñ
Ki baña çok cefālar itdi firāk
- 3 Vaşldan kıлмаğa beni mehcūr
Rüz u şeb çok recālar itdi firāk
Miḥnet ü derd virmede cāna
Ḥaylî ḥaylî seḥālar itdi firāk
- 5 İftirākı deminde ey Muhyî
Vaşlla merḥabālar itdi firāk

[120]

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Ne-dārî ğayr-ı Keyvān yār-ı şādık
Egerç'ü nîz bā-tü nîst lāyık⁹⁸⁹
Le'imānî ki bā-tü 'ışk verzend
Gürühî bî-maḥabbet nā-muvāfık⁹⁹⁰
- 3 Ḥabîşānî ki ḥabş-i māt güyend
Dü-rüy u şad-zebānend ü münāfık⁹⁹¹

⁹⁸⁸ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

⁹⁸⁹ Ey sadık dost, Zühal'den başka dengin yoktur ancak o da sana layık değildir.

⁹⁹⁰ Sana aşk beslediklerini söyleyenler aslında sevgisiz ve yakışsız bir topluluktur.

⁹⁹¹ Bizim hakkımızda sana kötü şeyler söyleyen aşağılık kimseler, ikiyüzlü, yüz dilli ve münafıklardır.

- Meḥemmed Şâh u yârâneş ki hestend
Muḥibbânend u bâ-ḥâlet muṭâbık⁹⁹²
- 5 Velî yârân-ı dervîşân-ı bî-dil
Be-cân ü dil tü-râ hestend ‘âşık⁹⁹³
- [295^a] Ne-ân ‘ışkî ki bâşed ân mecâzî
Ḥaḳîkî düstî k’âred ḥaḳâyık⁹⁹⁴
- 7 Heme hestend dâyim ḥayr-ḥvâhet
Çi der-‘aşr u şeb ü çi şubḥ-ı şâdık⁹⁹⁵
- Murâdî nîst îşân-râ be-cüz ân
Ki der-kevneyn yâbî luṭf-ı Ḥâlîk⁹⁹⁶
- 9 Du‘â-güy-ı tüend îşân hemîşe
Be-kün ân-râ ki bâşed bâ-tü lâyık⁹⁹⁷
- Zi-Muḥyî biş’nev ân pendî ki güyed
Ki hest ender du‘âyet ez-sevâbık⁹⁹⁸

[121]

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Sâbıkân tâ ki zi-tü ḥvând sebaḳ
Tüyî ez-ḥalk-ı cihân mâyil-i Ḥaḳ⁹⁹⁹
- Mihr-i tü tâ be-dilem cây girift
Rû nümâ ez-şefaḳat hemçü şafaḳ¹⁰⁰⁰
- 3 Ey kelâmet çü hediyye pür-nür
Ger resed bâz be-çeşmem elyaḳ¹⁰⁰¹
- Men ki ez-şıdḳ şüdem bende-i tü
Hemçü Şıddîk be-dânem aşdaḳ¹⁰⁰²

⁹⁹² Muhammed Şâh ve arkadaşları, dost ve uyumlu [kimselerdir].

⁹⁹³ Ama gönlünü kaybeden dervişlerin dostları, can ü gönülden sana aşıkırlar.

⁹⁹⁴ O, sahte bir aşk değildir. Hakikatleri getiren gerçek bir dostluktur.

⁹⁹⁵ Onlar, ikinci vakti, gece ve sabah her zaman senin iyi olmanı isteyenlerdir.

⁹⁹⁶ Onların dilekleri, senin iki cihanda Allâh’ın lütfünü bulmandan başka bir şey değildir.

⁹⁹⁷ Onlar, her zaman senin için dua ederler. Sen de onlara iyilik yap, sana layık olan budur.

⁹⁹⁸ Geçmişten beri senin duanda olan Muḥyî’nin ettiği nasihatleri dinle.

⁹⁹⁹ Eskiler senden ders aldıklarından beri, dünya halkı içinde Allâh’a yönelen sen oldun.

¹⁰⁰⁰ Senin sevgin gönlümde yer ettiğinden beri şafak vakti gibi şefkatle yüz gösteriyorsun.

¹⁰⁰¹ Ey [sen], eğer sözün bir hediye gibi aydınlık bir şekilde gözüme ulaşırsa yaraşır.

¹⁰⁰² Sadakatte Şıddık gibi senin kölen olan ben, en doğrusunu bilirim.

- 5 Çün zi-vaḥdet be-vücüd âmed nuḥḥ
Muḥyiyâ geşt kalem ber-ḥod şaḥ¹⁰⁰³
- Bî-niyâzî tü ez-ân nâz küni¹⁰⁰⁴
Faḥr-ı mâ bîn zi-ġinâ-yı esbaḥ¹⁰⁰⁵
- 7 Ḥvâhem ez-Ḥaḥḥ be-resed câyizeet
Şüde ez-ḳayd-ı cihân çün muḥlak¹⁰⁰⁶
- Rızḳ-ı ma'nâ zi-ezel ḳısmet-i tü'st
Tü hem ez-cüd ile'l-ḥaḥ el-ḥaḥ¹⁰⁰⁷
- 9 Revnaḳ-ı şî'r-i tü ez-feyż-i Ḥudâ'st
Men hem ez-feyż be-ḥvâhem revnaḳ¹⁰⁰⁸
- Faḥd-ı ma'nâ be-ġüşâ mihr nümâ
Bâz dih tâ dehedet Rabb-i felak¹⁰⁰⁹

[122]

müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün

- 1 İki cihân mülkidür 'izzeti dervîşlerün
'Arşdan a'lâ durur rif'ati dervîşlerün
- Maḥv-ı fenâ eyleyüp şaḥv-ı beḳâ buldılar
Rü'yet-i Ḥaḥ'dur hemân rü'yeti dervîşlerün
- 3 Tefriḳadan cem'le bu'da ḳarîb olalı
Ḥaḥḥ'a yaḳîn olmadur ḳurbeti dervîşlerün
- Ḥalvetile celveti bir ideli 'ışḳla
Vaḥdete olur delîl keşreti dervîşlerün
- 5 'Ayn-ı müsemmâ durur ma'nâda varlıḳları
Şûret-i esmâ durur sîreti dervîşlerün
- [295^b] Hicret idüp kendüden vaşl olagör anlara
K'oldı ḥamîm-i caḥîm¹⁰¹⁰ fürḳati dervîşlerün

¹⁰⁰³ Ey Muhyî, söz teklikten ortaya çıktığında kalem kendi kendine iki parça oldu.

¹⁰⁰⁴ Bu şiirin bu beyit ve sonrası der-kenârdır.

¹⁰⁰⁵ Muhtaç olmadığın için naz yapmaktasın. Önceki zenginliğimle bizim fakirliğimizi gör.

¹⁰⁰⁶ Dünyanın bağından kurtulduğun için Allâh'tan, hediyenin gelmesini diliyorum.

¹⁰⁰⁷ 'Mana rızkı ezelden beri senin kısmetindir. Doğrusu sen de cömertlikte doğru yoldasın.'

¹⁰⁰⁸ Senin şiirinin parlaklığı Allâh'ın bağışdır. Ben de o feyzen parlaklık isterim.

¹⁰⁰⁹ 'Sabahın Rabbi'nin sana ihsan etmesi için, anlamın yokluk yüzünü aç ve güneşini göster ve (bize) tekrar ver.' Felak suresi 1. ayet, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 604.

- 7 ‘Ālem-i ‘ilme ‘alem naşb ideli ref‘le
Dem ademiyle gelür nevbeti dervîşlerün
- ‘Aczıla idrāki derk eyleyeli terk ile
‘Aqla delālet ider ayreti dervîşlerün
- 9 Hvān-ı ¹⁰¹¹أبيئث virür çünki ıdā anlara
Halk-ı cihāna yiter ni‘meti dervîşlerün
- alle Muhyī eger vā‘ız uzadursa dil
Ebkem ider alle heybeti dervîşlerün

[123]

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Ol cilvelerle add-i nikūya nigāh idün
Mihr ü leafetile o rüya nigāh idün
- Ol abgab-ı laıf ü zenadān-ı sādeye
Ol āb u tāb u zīr-i gelūya nigāh idün
- 3 Düzdīde ol nigāhla ol ande vü selām
Ol ‘adet-i güzīde vü ūya nigāh idün
- Gird-i ruında āh-ı dil-i sūz-nākden
Pür-tāb olan o alka-i mūya nigāh idün
- 5 Görmek dilerseñüz ki aa seyl-i ūn-revān
Muhyī gözinden aıcı cūya nigāh idün

[124]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Tīğ-ı hicrānla dil-i zār-ı azīn-i derd-nāk
Pāre pāre yāre yāre şera şera çāk çāk
- Āftāb-ı rüyuñı kılduñ nihān ben zerreden
Zulmet-i hicrānda ey bī-mihr aldum sūz-nāk

¹⁰¹⁰ Duhān suresi 46-48. ayetler, *Kur‘ān-ı Kerīm ve Açıklamalı Meālī*, s. 497.

¹⁰¹¹ ‘Konakladım.’ *Mesnevī*’de hadis olduğu söylenen bu ifadenin kaynağına ulaşılamadı. Bkz. Mevlānā Celāleddīn Rūmī, *Mesnevī-i Şerīf Şerhi*, C XIII, s. 369.

- 3 Nîş-i âlâm-ı raķîbile ķatı dil-rîş idüm
Zaħm-ı hicrānuķla cānā eyledüķ cānı helāk
- Rüy-ı naķķāş-ı ķadīm olsun diriseķ āşķār
Zeng-i ģadışden göñül āyīnesini eyle pāk
- 5 Muħyî'yi hicrānda şanma kim ģayāl-i rüyüķ
Eyle meşhūd eyledi kim ķalmadı ģiç iştirāk

[296^a]

[125]

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Mübārek ola ķadrüķ hem ģuceste ola bayramuķ
Hemīşe Ĥaķ te'ālādan irişe luţf u in'āmuķ
- Müyesser ide Ĥaķ iki cihānda cümle maķşūduķ
Refî' ide cihān ģalkı içinde cāhuķ u nāmuķ
- 3 Ne dinlü ehl-i 'irfāna keremler idesin bunda
Senüķ yarınki ģün anda vire Ĥaķ cümleten kāmüķ
- Seģāyile olup ķāyım 'aţāyile olup dāyım
Cemî'-i 'āleme ire senüķ luţfila in'āmuķ
- 5 Ola hem beglerüķ şaģ u esen dünyāda 'izzetle
Selāmetle ola aşģāb-ı devlet cümle ģuddāmuķ
- Du'āsı Muħyî'nüķ budur müdāmî evvel ü āģır
Ola āģāzuķ ikrāmile iģsānile encāmüķ

[126]

fe'ılātün fe'ılātün fe'ılün

- 1 Cebre mālīklüģe meksür gerek
Zulmeti anlamaģa nür gerek
- ائتم وجه الله^{1012a} nāzır olana
Ne Serendîl ü ne ģod Tūr gerek

¹⁰¹² Bakara suresinin 'Doģu da Allāh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh'ın yüzü (zatı) oradadır. Şüphesiz Allāh'(ın rahmeti ve nimeti) genişdir, her şeyi bilendir.' mealindeki 115. ayetinin '...Allāh'ın yüzü (zatı) oradadır.' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 17.

- 3 Cennet-i vaşlına olmağa qarīb
Dūzaḥ-ı bu'dla mehcūr gerek
O perīveş baña kūyuñda saña
Zāhidā cennetile ḥūr gerek
- 5 Hem-dem olmağa Süleymānlar ile
Ḥāk-i pāyında anuñ mūr gerek
Kāşif-i sırr-ı ḥafī olmağa
Zāhiren lübsle mestūr gerek
- 7 Qayddan muṭlaq olan ey Muḥyī
Nengden 'ār kıluḡ 'ūr gerek

[127]¹⁰¹³

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ke's-i çarḥıla içelden cāmını saqqāmuzuñ
Qatresini āb-ı ḥayvān itdiler şahbāmuzuñ

[128]

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Beni bī-çāre eyledi hicrūñ
Qatı āvāre eyledi hicrūñ
- [296^b] Zaḥm-ı derd ü belāyile her gāh
Dili pūr-yāre eyledi hicrūñ
- 3 Her zamān niş-i ḥār urur cigere
Yirümi ḥāre eyledi hicrūñ
Muḥyī'veş çāre yok bu çāresüze
Qatı bī-çāre eyledi hicrūñ

¹⁰¹³ Bu beyit der-kenârdır.

[129]

mefā'ılün fe'ılātün mefā'ılün fe'ılün

- 1 Vişāle irmedin irdüm firāķına yāruņ
Gülini dermedin irdüm cefāsına ħāruņ
Cefā eliyle ayaklarda eyledi pā-māl
Elüm miyānına irmek muĥāl olup yāruņ
- 3 Feminden itmişidüm būsese su'ālını līk
Cevābın alımadum ol lebi şeker-bāruņ
Şalınma ħār raķībile raĥm kıl ey gül
Fiġān ki nāle ile ħaldı bülbül-i zāruņ
- 5 Çalışma yok yire irmez elüņ miyānına
Eger ki itmeziseņ Muĥyī der-miyān varuņ

[130]

mef'ülü mefā'ılı mefā'ılı fe'ül

- 1 Derdinden olur çāresi bī-çāre dilüņ
Tīġından irür merhemi pür-yāre dilüņ

[131]¹⁰¹⁴

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Niyāzum gördüğince nāzın arturdu o mümtāzum
Eger az itmezise bī-niyāza söylerüm rāzum

[297^a]

[132]

müstef'ılün müstef'ılün müstef'ılün müstef'ılün

- 1 Ey vā'ız-i bī-fikr ü rā mün'am me-kün ez-nuķl ü mül
Bisyār güfthem men tü-rā fikr-i me-rā قل¹⁰¹⁵

¹⁰¹⁴ Bu beyit der-kenârdır.

- Ey bār-ber-i dār-ı ğavī çün sūy-ı dünyā mī-revī
Der-āhur āhir har şevī pūşī eger çil sāl cül¹⁰¹⁶
- 3 Kāni' şev ey dil dāyimā tā āyedet ez-Ḥaḫ ğinā
Bā-'izzet ā ber-mā-sivā k'āred ḫama' her bār zül¹⁰¹⁷
- Z'ānsān ki āyed dem-be-dem z'īn çeşm-i ḫūfān-bār nem
Vīrān şevved ez-mevc-i ğam āhir esās-ı köhne-pül¹⁰¹⁸
- 5 Ey Muḫyī-i bī-ğıl u ğaş tā çendīn destār ü feş
La'l-i leb ü rüy-ı hoşş zevk-ı mülest ü şevk-ı gül¹⁰¹⁹

[133]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Meşreb-i rindānı bed gördiyse zāhid ğam degül
Her zücāc āyīne vü her kāse cām-ı Cem degül
- Hicrde ümmīd-i vaşl ü ḫurbde bīm-i firāḫ
Çün giçer şādī vü ğam ālām-ı hicrān ğam degül
- 3 Ḥaḫ-ı 'ālem ber-ḫarār olmaz cihān dirler velī
Derd-i hicrān böyle ḫalursa eger 'ālem degül
- Ādemīlik itmedi hergiz gedā-yı kūyuḫa
N'eyleyem kim seg raḫībün ey perī ādem degül
- 5 Eylemiş teşbīh mihr-i rüyına Muḫyī mehi
Ḫadrin ol eksüklünün ḫılmaḫ ziyāde kem degül

[134]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Kūh-ken vādī-i ğamda baḫa pā-daş degül
Ki niçe kūh-ı ğamuḫ çekdi göñül daş degül

¹⁰¹⁵ Ey fikirsiz vaiz, yeme içmeyle hoşhal olma. Sana çok söyledim, benim fikrimi sonra söyle.

¹⁰¹⁶ Ey sapmışların yoluna yük taşıyan, dünya tarafına gidiyorsun, sonunda ahırda eşek olacaksın ve kırk yıl palan giyeceksin.

¹⁰¹⁷ Ey gönül, sana Allâh'tan zenginlik gelmesi için her zaman kanaat et. Allâh'tan gayrını şerefle terk et çünkü açgözlülük her zaman alçaklık getirir.

¹⁰¹⁸ Sanki bu tufan yağdıran gözden her an yaş akıyor. Bu eski köprüünün temeli sonunda keder dalgasıyla yıkılacak.

¹⁰¹⁹ Ey gönlü kinsiz Muḫyī, bu destar ve gösteriş nereye kadar sürecek! Onun kırmızı dudağı ve güzel yüzü, şarap zevki ve gül arzusudur.

- Ferş-i bāb-ı haremün āh siler eşk şular
Ebr-i rahmet yaluñuz bādla ferrāş degül
- 3 Dehenün yok yire haşhāşa şebīh itmege hiç
Zerrece söz şıgamaz dāne-i haşhāş degül
- Görünen naqş-ı nigārumda bu rengin eşkāl
Ma'nāda kim dir aña şüret-i naqqāş degül
- 5 Muhyiyā ger vere 'ömr el göresün cānānı
Başdan cān kıl ayağına fedā baş degül

[297^b]

[135]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Munçalib-aḥvāl olma ḳalbünjī āgāh ḳıl
'Ārif ol a'rāfi añla maṭlabuñ Allāh ḳıl
- Rūḫ-ı ḳudsivār pāk ü ḫayy-ı bākī olmağa
Cān ü dil terk eyle 'azm-i ḫıdmet-i dergāh ḳıl
- 3 Ger merāḫil ḳaṭ'ın istersenḡ gel ey sālīk berü
Āstān-ı Gülşenī sūyına 'azm-i rāh ḳıl
- Şām-ı firḳatden çıḳup şubḫ-ı vişāle irmege
Gicelerde nāle eyle her seḫergeh āh ḳıl
- 5 Mülk-i faḳra pādşāh olmaḡ dilersenḡ Muhyiyā
Aḫmed'ibni Gülşenī'nün bendesini şāh ḳıl

[136]

I

Birdür Ḥudā hem birdür dil
Ḳalmasun kec bu āb u gil
Jeng-i gili dilünnden sil
Dime dilüm kes gönül dil

II

Seyr ü sülûki kıl menzil
Yoklık olsun saña maḥmil
Gözün aç nūr oldu nāzil
Gel emāneti ol ḥāmil

III

Vaṭan-ı aşluṅı anla
Gör vaşluṅı yoklık dinle
Ḥayāl-i ḥālını beṅle
Mişāl-i ḡaybı şāhid kıl

IV

Mışbāḥ-ı ıṣḡ itdi zuhūr
Āyīneden jengüṅi yur
Zulmeti kaldur geldi nūr
Ol Ḥaḡ birliğine vāşıl

V

Gel Muḥyiyā ıṣḡ iline
Tā kendülügün bilüne
Māyil olma ten giline
Kendüṅi bul kendüṅi bil

[137]

fā'ılātün fā'ılātün fā'ılātün fā'ılün

- 1 Zerreveş mihr-i ruḡuṅı hicriyle ser-gerdān göñül
Kaldı derdā hicrde bī-yār ü bī-dermān göñül
Büy-ı rüyüṅdan cüdā olaldan ey ḡürī-liḡā
Dāyimā hep bāḡ-ı rızvāna ider ṭayrān göñül
- 3 Gıtdüṅ ey rūḡ-ı revān ben ḡasteyi cānsuz ḡoduṅ
Ḳoma kim bī-dil ḡala cismüm ola bī-cān göñül
Gözükürler ādeme pinhān olurlar cān gibi
Her perī-rüya şaḡınsun virmesün insān göñül

[298^a]

5 Muḥyiyā dīvāne vü sevdāyī oldum dehrde
Oldı zencir-i ḥam-ı zülfinde tā mihmān göñül

[138]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Sen¹⁰²⁰ gülünj cevriyile ḥünin dil
Ḳanı ḡonce gibi ḡıldı menzil
Çalma bu zerreñi yire kesilüp
Böyle ey māh ruḡ-ı mihr kesil
3 Muntehā ḡaddünj olaldan bālā
Ser-fürü ḡübā vü serv oldı ḡacil
‘Ahdünje durmadunj ey ḡavli yalan
Kim döyer buña kim olur ḡāyil
5 Benden iḡfā-yı tazallum düşvār
Senden izḡār-ı teraḡḡum müḡkil
Yār bī-raḡm u raḡībān bed-ḡū
‘Ömr kūtāh ü ecel müsta‘cil
7 ‘Iḡkla ‘aḡlumı yaḡma ḡıldı
Muḡyiyā ‘āḡıḡ olur mı ‘āḡıl

[139]

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1 Firāḡunıla bu göñlüm belādatur gel gel
Cefāñla dil ü cānum ‘anādatur gel gel
Küdūreti giderüp āyine gibi her dem
ḡayāl-i rüyunıla dil ḡafādatur gel gel
3 Beḡā umardı senünjle göñül bu fānide
Çün irdi cāna firāḡunj fenādatur gel gel

¹⁰²⁰ Metinde ‘Bir gülünj’ şeklindedir. Satır arasında ‘Sen gülünj’ olarak düzeltilmiştir.

- Cefā vü cevruñi bildi belāyimiş cāna
‘Aṭā vü luṭṭla fikr-i vefādadur gel gel
- 5 Lebüñ firākı ile öldi Muḥyī-i ḥaste
Yatur ‘anā bucağında belādadur gel gel

[140]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Cān ü dilden ehl-i ‘ıṣṣka maḥrem ol
Geç kanā‘at gūşesinden epsem ol
- [298^b] Nice bir cān gibi pinhān olasın
Ey perī insāna qarış ādem ol
- 3 Terk idüp ey dil cihānı cümleten
Var fenā taḥtında İbni Edhem ol
- Her hevāya uyma gel ḥāşākveş
Mevcden çizme kenār ey dil yem ol
- 5 Şād ol ey dil geldügince ğam saña
Şād olan dāyim olur çün bī-ġam ol
- Gel gedā ol ḥāne-i ḥammārda
Bu ḥarāb-ābādda Muḥyī Cem ol

[141]

**Ma‘lül-zāde Efendi Hem Naḫībü’l-Eşrāf Hem Rūmili Ḳāzī-‘askeri Olıcağ
Mışr’dan İrsāl Oldı**

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Lillāhi’l-ḥamd ki maḫşūd-ı dil oldı ḥāşıl
Şadr-ı ‘izzetde göñül maḫşada oldı vāşıl
- ‘Amel ü ‘ilm ü sa‘ādetle siyādet cümle
Şerefeyn-i dü cihān oldı tamāmet kāmil
- 3 ‘Ālemüñ mu‘teḫadı mu‘teḫid-i ehlu’llāh
Münkir ü münkeri nefy için olupdur kāfil

Manşıba viridi şeref zāt-ı şerîf-i ‘alî
Şürefât-ı kereme luğfi olupdur şâmil

- 5 ¹⁰²¹ظَاهِرَ الْإِثْمِ cenâbı buña vâcibdi velî
‘Adem-i üzñ o devletden olupdur hâyil
Dâyimâ şadr-ı sa‘âdetde siyâdetler ile
Muhyî’veş cümle cihâna ola luğfi hâşıl

[142]¹⁰²²

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Lillâhi'l-ğamd ki mağşüd-ı dilem şüd hâşıl
Ki be-‘izz ü şeref in luğf be-mâ şüd vâşıl¹⁰²³
Kerem ü luğf ki bā-hem şüde der-‘izz ü şeref
Şerefeyn-i dü cihân geşte tamâmet kâmil¹⁰²⁴
3 Çün vezîr ez-kerem-i h^vış müşerref kerde
Be-ten-i mürde-i Muhyî şüde çün cān dāhil¹⁰²⁵
‘Adl ü inşâf zi-rüy-ı kerem[eş] şüd t̄ali‘
Nām-ı ān hâzret ez-ān rüst ‘Alî-i ‘âdil¹⁰²⁶
5 Der-dü ‘âlem şüde mağşüd u murād-ı Muhyî
Yā Rab ez-luğf u kerem sâz murādeş hâşıl¹⁰²⁷

[143]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Ne-mî-dānem çi sâzem bā-ğam-ı dil
Ki ğam geşttest dāyim maħrem-i dil¹⁰²⁸

¹⁰²¹ En’âm suresinin ‘Günahın açığına da gizlisini de bırakın! Çünkü günah işleyenler, yaptıklarının cezasını mutlaka çekeceklerdir.’ mealindeki 120. ayetinin ‘Günahın açığına da...’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 142.

¹⁰²² Bu şiir der-kenârdır.

¹⁰²³ Gönlümün isteği olan bu yücelik ve şeref bize ulaştığı için Allâh’a hamd olsun.

¹⁰²⁴ İyilik ve cömertlik onun yücelik ve şerefinde birleşti. O, tamamen iki cihanın şerefi oldu.

¹⁰²⁵ Vezîr, iyilik ederek bizi şerefleştirdiğinde Muhyî’nin ölü bedenine can geldi.

¹⁰²⁶ Adalet ve insaf onun cömertlik yüzünden ortaya çıktı. O sebeple o saygın kişinin adı adil Alî oldu.

¹⁰²⁷ Ey Allâh’ım, Muhyî’nin iki alemde isteği, senin onun isteklerini cömertlikle yerine getirmendir.

¹⁰²⁸ Gönlümde sürekli mahrem olan bu gönül derdine ne yapayım bilmiyorum.

Dem-i dīdār her dem hayret āred
Ki ez-çeşmem hemī āyed dem-i dil¹⁰²⁹

3 Kadeh-peymā-yı ʿışk āmed ez-ānest
Ki ke's-i çarḥ şüd cām-ı Cem-i dil¹⁰³⁰

Ġam-ı bisyār ü şabr-ı endek-i māst
Ki maḥşül āmede bīş ü kem-i dil¹⁰³¹

[299^a]

5 Çü Muḥyī'vār geştem ḥātem-i rāz
Velāyet-baḥş geşte ḥātem-i dil¹⁰³²

[144]

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Raḳīb ü yār ü ʿāşık oldı cānā ḥār u gül bülbül
Ki müjgān u ruḥuḅla nāle gūyā ḥār u gül bülbül
Tenümde tīr-i ğamla dāğ-ı hicrān ü dil-i şeydā
Kılupdur şanki bir şāḥ üzre me'vā ḥār u gül bülbül

[145]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

1 Es-selām ey seyyid-i evlād-ı Ādem es-selām
Es-selām ey cāmī'-i efrād-ı ʿālem es-selām
Es-selām ey aḳdem-i eşyā vü ḥātem es-selām
Es-selām ey kibriyā-yı Ḥaḳḳ'a maḥrem es-selām
3 Es-selām ey nūr-ı rūyı rüşen iden ʿālemi
Es-selām ey şayḳal-ı mir'āt-ı ʿālem es-selām
Es-selām ey dāyimā rahmet olan ʿālemlere
Es-selām ey zīr-i pāyı ʿarş-ı a'zam es-selām
5 Es-selām ey Muḥyī'yi ihyā iden ʿirfānla
Es-selām ey zinde-sāz-ı rūḥ-ı ekrem es-selām

¹⁰²⁹ Sevgiliyi görüş ânı sürekli hayret getirir. [O ân] gözümden daima gönül kanı akar.

¹⁰³⁰ Aşkın kadeh gezdiren geldiği için gökyüzü kasesi, gönül Cem'ine kadeh oldu.

¹⁰³¹ Gönülün az çok elde ettiği, bizim sonsuz üzüntümüz ve azıcık sabrımızdır.

¹⁰³² Muḥyî gibi sır yüzüğü olduğumdan beri, gönül mührü velayet bahşeden oldu.

[146]

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül

- 1 Selāmun 'aleyk ey ḥarīm-i ḥarem
Selāmun 'aleyk ey kerīm-i kerem¹⁰³³
Selāmun 'aleyk ey ḥuceste-ḥıṣāl
Selāmun 'aleyk ey mübārek-şiyem¹⁰³⁴
- 3 Selāmun 'aleyk ey 'alīm-i 'ulūm
Selāmun 'aleyk ey be-'ālem 'alem¹⁰³⁵
- [299^b] Selāmun 'aleyk ey nebiyye'l-verā
Selāmun 'aleyk ey şefī'a'l-ümem¹⁰³⁶
- 5 Selāmun 'aleyk ey ki Muḥyī tü-rā
Selāmun 'aleyk ez-dil āred be-dem¹⁰³⁷

[147]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Rūy sūy-ı Ka'be-i dil kerdeem
Bes şafā z'ın sa'y ḥāşıl kerdeem¹⁰³⁸
Yāftem āḥir be-kūy-ı yār bār
Tā ki men kaç'-ı merāḥil kerdeem¹⁰³⁹
- 3 Kible-i erbāb-ı iḥsān geşteem
Tā be-kūy-ı yār menzil kerdeem¹⁰⁴⁰
Ba'd ez-ān ki geşteem mescūd-ı kül
Çend kāmīl-rā mükemmel kerdeem¹⁰⁴¹
- 5 Muḥyiyā z'ān rū imāmem ki zi-dil
Rūy sūy-ı Ka'be-i dil kerdeem¹⁰⁴²

¹⁰³³ Ey Allāh'ın Allah'ın hareminded bulunan, cömertliğin timsali sana selam olsun.

¹⁰³⁴ Ey güzel huylu ve kutlu yaratılışı sana selam olsun.

¹⁰³⁵ Ey ilimlerin bilgini ve cihana nişan olan sana selam olsun.

¹⁰³⁶ Ey ötelerin peygamberi ve ümmetin şifa vereni sana selam olsun.

¹⁰³⁷ Muḥyī'nin nefesiyle gönülden selam ettiği sana selam olsun.

¹⁰³⁸ Yüzümü gönül Kabe'si tarafına çevirdim böylece bu sa'y ile çok gönül huzuru kazandım.

¹⁰³⁹ Pek çok mesafe aşttan sonra tekrar sevgilinin sokağına ulaştım.

¹⁰⁴⁰ Sevgilinin sokağında yer ettiğimden beri iyilik sahiplerinin kiblesi oldum.

¹⁰⁴¹ Herkesin secde ettiği yer olduğumdan beri pek çok olgun kişiyi mükemmel hale getirdim.

[148]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Rû sūy-ı kûy-ı yār eyleyelüm
Naqd-i ƣalbi nişār eyleyelüm
Şeş-der-i ƣās-ı ƣarhı oynadalum
Lu‘bla mihri zār eyleyelüm
- 3 Muƣlakā ƣayddan olup ‘ārī
Nāmdan neng ü ‘ār eyleyelüm
Hāy u hūyile hāne-i ƣarhı
Kelle-i mihre dar eyleyelüm
- 5 Ka‘be’de anladuƣ şafā Muhyī
Rû sūy-ı kûy-ı yār eyleyelüm

[149]¹⁰⁴³

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Şehā der-meclis-i ehl-i şafā-yı yār mestestem
Be-hestī-i vücūd-ı muƣlak-ı Raħmān hestestem¹⁰⁴⁴
Çü muƣlak dīdeem ģod-rā be-ƣayd-ı hest geştem nīst
Be-‘ulviyyāt ‘ālīyem be-süfliyyāt pestestem¹⁰⁴⁵
- 3 Çü bestem ‘ıqd-ı vaşleş muttaşıl peymān-ı ü dārem
Zi-rabƣ-ı silsile ve’z-bend-i ehl-i ƣayd restestem¹⁰⁴⁶
Belā güyem hemīşe çünki emreş bī-tecezzī geş
Müdām āmed şarābeş men ez-ān mest-i elestestem¹⁰⁴⁷
- 5 Çü ƣabrem münderis şüd Muhyiyā āmed ziyāret-rā
Dürüst-i dil zi-behr-i cebr-i kesr-i ü şikestestem¹⁰⁴⁸

¹⁰⁴² Ey Muhyî, yüzümü gönül Kabe’si tarafına gönülden çevirdiğim için imam oldum.

¹⁰⁴³ Bu şiir der-kenârdır.

¹⁰⁴⁴ Ey şah, sevgilinin mutluluk sahiplerinin meclisinde sarhoşum. Allâh’ın vücudunun varlığıyla varım.

¹⁰⁴⁵ Kendi varlığımı kesin surette görünce varlık bağlarından sıyrılıp yok oldum. Yüceliklerle yüce, aşâğılıklarla aşâğıyım.

¹⁰⁴⁶ Ona kavuşmanın gerdanlığını bağladım ve artık onunla sözleştim böylece bağ ehlinin engelinden ve zincir bağından kurtuldum.

¹⁰⁴⁷ O, tek olduğu için her emrine ‘evet’ derim. Onun şarabı bana sürekli geldiği için ‘elest’ meclisi sarhoşuyum.

[150]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Nazar-ı rüy-ı dil-ber eyleyelüm
Rüy-ı dil süy-ı dil-ber eyleyelüm
- Cānı cānāna virüben gönli
Beste-i müy-ı dil-ber eyleyelüm
- [300^a]
- 3 Aldı dildār naqd-i qalbi yine
Cānı dil-cüy-ı dil-ber eyleyelüm
- Ka‘be küyında gel şafā bulalum
Kıble ebrü-yı dil-ber eyleyelüm
- 5 Maħmili bir maqāma bağlamayup
Menzili küy-ı dil-ber eyleyelüm
- Muħyiyā cümleten olup dīde
Nazar-ı rüy-ı dil-ber eyleyelüm

[151]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Sebaq-ı ‘ışqa ibtidā idelüm
Sābıq u lāhıka nidā idelüm
- Cümleten ‘āleme imām olalum
Hāzret-i Pīr’e iktidā idelüm
- 3 Bātlı maħv idüp Hāq’ı bulalum
Gelünüz terk-i mā-sivā idelüm
- Rūh-ı kudsiye qalbi tapşuralum
Cānı Hāq yolına fedā idelüm
- 5 Muħyiyā derdle ölüp dirilüp
Niçe derd ehline devā idelüm

¹⁰⁴⁸ Yazmada ‘şikestem’ şeklindedir. Vezin ve redif gereği ‘şikestestem’ şeklinde okundu. ‘Ey Muhyî, o ziyarete geldiğinden beri mezarım tanınmaz halde. Derli toplu gönlüm, onun kırmaya zorlaması karşısında paramparça oldu.’

[152]¹⁰⁴⁹

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1 Harâbâta varup rindâne girdüm
Maḥabbet ehli ol mestâna irdüm
Çü gördüm anları bî-hüş oldum
Ferâmüş oldu ol dem derd ü gerdüm
- 3 Hemân pîr-i muğân bir cām şundi
İçüp nem varısa hep aña virdüm
Beni benden cüdâ itdi velî ben
Hidâyet eyleyem anları dirdüm
- 5 Eger Muḥyî dilersen bî-hod olmak
O cāmı iç ki ben anuḡla irdüm

[153]

fe'îlâtün mefā'îlün fe'îlün

- 1 Dūzaḡ-ı hicrde niçe yanaram
Gele ey ḡür cennet eyle yirüm
Ezilür ḡandine diyü şekeri
Boğazından aşup başın ezerüm
- 3 Bir nazâr eylemez niçe demdür
Dirhem-i eşkümi döküp şaçarum
İşkı keşf itdiler cidâl iderek
Açıla ḡamzelerle dil dilerüm
- 5 Berg-i kâh-ı teni virüp bâda
Âhdan ḡayrı ḡalmadı eşerüm
Ḥâlümü görüp ağlamazsa gözüm
Göreyim ḡura gözine cigerüm
- [300^b]
- 7 Muḡyiyâ her şeb ol mehe dilden
Şem'-i rüyıyla yandugum yanarum

¹⁰⁴⁹ Bu şiir der-kenârdir.

[154]

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Maḥabbet gülşeninde gerçi eşküm cūybār itdüm
Nihāl-i nāz-perverdüm bi-ḥamdi'llāh kenār itdüm
- Raḳīb-i seg tezervüm ürkidüp pervāz kılmışdı
Ta'alluḳ şāh-bāzın şaldum ol kelbi şikār itdüm
- 3 Esās-ı ıaşr-ı ğam yap yap ḥarāba şaldı bünyādı
Yıḳuḳ gönlüm çün ol sengin-dilile üstüvār itdüm
- Ser-i kūyında başum tā sıfāl ola diyü yāruḡ
Seg-i kūyı ayağına düşüp çok i'tizār itdüm
- 5 Geçüp bu ḥānḳāh-ı dehr şeyḫından yine Muḫyī
Varup mey-ḥānede pīr-i muğānı ihtiyār itdüm

[155]

fā'ılātün fā'ılātün fā'ılātün fā'ılün

- 1 Āh kim feryād u āhumdan fiğānum var benüm
Ağlarum iki gözümnden çok ziyānum var benüm
- Zulm ü cevriyle ider ābād ıışḳ iḳlīmini
Kışver-i dil ḥākimi bir özge ḥanum var benüm
- 3 Hicr-i la'linden kılamam telḫ ıışüm āşkār
Derd alup cān virmeden özge ne cānum var benüm
- Ey felek mihrünle dik gelme baḡa kim cevriyle
Dilde sūz-ı āteş-i ıışḳ-ı fülānum var benüm
- 5 Muḫyiyā devletlu başlar tığına cānlar virür
Ğamzesi cellādıdur bir bī-emānum var benüm

[156]

fā'ılātün fā'ılātün fā'ılātün fā'ılün

- 1 Ey cemālün muşḫaf-ı āyāt-ı Raḥmān-ı Raḥīm
Luḡfuḡ umar cān ü dil luḡf eyle ey şān-ı kerīm

- Ḥazret-i Ḳur'ân-ı Sübhânî yüzüñ Furḳân'idur
N'ola âyât-ı ruḥuñ göstersen ey zât-ı 'azîm
- 3 İsterem kim muşhaf-ı ḥüsnünden olam behredâr
Ḳılma bu dâ'iyi red k'oldur du'â-güy-ı ḳadîm
- [301^a] Cümle 'âlem ḥaḳ nazâr ḳılsañ ṭarîḳ-i Ḥaḳ'dadır
Bâtlı anlama sözüm ḥaḳḳ-ı ¹⁰⁵⁰صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمِ
- 5 'Âmm-ı ¹⁰⁵¹كَالْأَنْعَامِ olup âḥir nedâmetler çeker
Bezm-i ḥâş-ı yâra Muḥyî her kim olmasa nedîm

[157]

Be-İltizâm-ı Mihr ü Vefâ vü Şafâ

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Bu dehr-i cev-r-pîşe vefâsını görmedüm
Bu çarḥ-ı tîre-mihr şafâsını görmedüm
- Şâḥ-ı vefâña gül-bün-i 'âlemde yitmedi
Büy-ı şafâ vü mihr-i şabâsını görmedüm
- 3 Mihr ü vefâ şafâsı çü 'âlemde ḳalmadı
Âdemde resm-i luṭf [u] 'aṭâsını görmedüm
- Hergiz vefâ vü luṭfını dehrüñ iştmedüm
Bir zerre denlü mihri şafâsını görmedüm
- 5 Çün behr-i ḳahr-ı dehre şafâ mihri yoğımış
Luṭfıla Muḥyî hîç vefâsını görmedüm

[158]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Esb-i himmetle fenâ naṭ'ında bir ferzâne-yem
Olmadı 'aḳlum 'iḳâlüm 'aşîḳ-ı dîvâne-yem

¹⁰⁵⁰ Fâtiha suresinin 'Bize doğru yolu göster.' mealindeki 6. ayetinin '...doğru yolu...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. VIII.

¹⁰⁵¹ '...hayvanlar gibidir...' A'raf suresi 179. Ayet, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 173; Furkan suresi 44. ayet, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 363.

- Yār bezminde sözüml olursa n'ola nār-bār
Süzuma yanar meh ü mihr âteşi pervāneyem
- 3 Yok durur çün hem-dem-i süz-ı dilüm ey şem'ı-i cem'
Şu'le-i āhla o pervāneāsā yanayam
- Bezm-i ğamda 'ışkla 'aqlum gidüp maħv olıca
Geh şarāb-ı bī-ĝaş ü geh keyf geh peymāneyem
- 5 Bezmümün oldu aba-pūşı benüm bu nüh kıbāb
Muħyiyā bī-ħān u mānlarla çü hem-kāşāneyem

[159]¹⁰⁵²

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Kefıl itdüm dili cān riştesini aldadum aldum
Yine zülf-i girih-ĝire boyın virdüm olandurdum

[160]

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Diyār-ı ĝurbete seyrāna 'azm itdüm benüm māhum
Du'ādan bendei unutmā lu eyle ĝüzel şāhum
- ĝül-i rüyuy nihān itme efendi bülbulünden kim
Şaın te'şir ider saa benüm āh-ı seħergāhum

[301^b]

- 3 Vücüdum mülkini ma'düm idersin zulmla ammā
atı cevr eyleme şāhum benüm de vardur Allāh'um
- N'edem zülfün ĝibi ħayfā perişān eyledün ħālüm
'Adem vādīsine geldi giderek bu benüm rāhum
- 5 Egerçi Muħyiyā isnād ider töhmet kılp baa
Raībün rüy u nuından benüm var durur ikrāhum

¹⁰⁵² Bu müfred der-kenārdır.

[161]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Budur saña naşîhat idüp her zamân sözüm
Kendi elünden eyle şikâyet iki gözüm

Ço özgeyi uzatma sözi özce söylegil
Öz zât-ı Hakk'a mâni' olur yine öz özüm¹⁰⁵³
- 3 Rüyundan irdi çeşmüme çünkim cilâ vü nür
Irsam gözüm yüzünden ıram kıbleden yüzüm

Hicrân-ı hâlün itdi gözüme cihânı tār
Hakkâ kararur özüme gör a dilâ özüm
- 5 Zülfinde Muhyiyâ görelî nür-ı rüyını
Çadr oldı her gicem dağı 'id oldı gündüzüm

[162]

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

- 1 Geh rind-i harâbâtem ammâ ki ne-mî-dânem
Geh ehl-i münâcâtem ammâ ki ne-mî-dânem¹⁰⁵⁴

Geh 'âbid-i ma'bûdem geh sâcid-i mescûdem
Geh 'Uzzâ vü geh Lât'em ammâ ki ne-mî-dânem¹⁰⁵⁵
- 3 Geh muzhir-i eşyâyem geh mazhar-ı esmâyem
Der-vaşf gehî zâtem ammâ ki ne-mî-dânem¹⁰⁵⁶

Geh nokta vü geh harfem geh nahvem ü geh şarfem
Der-levh geh âyâtem ammâ ki ne-mî-dânem¹⁰⁵⁷
- 5 Geh menşe'-i erkânem geh ma'den-i her-kânem
Geh Muhyî-i emvâtem ammâ ki ne-mî-dânem¹⁰⁵⁸

¹⁰⁵³ Bu mısraın yanında der-kenâr olarak: 'Öz yârî üzölmekde yine men' ider özüm' mısraı kaydedilmiştir.

¹⁰⁵⁴ Bazen meyhanedeki bir rind, bazen de Allâh'a yalvaran bir kulum. Ama [ne olduğumu] bilmiyorum.

¹⁰⁵⁵ Bazen Allâh'a tapanım, bazen secde edilene secde edenim, bazen de 'Uzzâ ve Lât putlarıyım ama [ne olduğumu] bilmiyorum.

¹⁰⁵⁶ Bazen varlığı gösterenim, bazen Allâh'ın isimlerini yansıtanım, bazen de görünürde Allâh'ım. Ama [ne olduğumu] bilmiyorum.

¹⁰⁵⁷ Bazen harfim, bazen nahvim, bazen sarfım; bazen lehvim, bazen de ayetlerim. Ama [ne olduğumu] bilmiyorum.

¹⁰⁵⁸ Bazen yücelerin kaynağıyım, bazen hazinelerin madeniyim; bazen ölülere can verdim. Ama [ne olduğumu] bilmiyorum.

[163]¹⁰⁵⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Semti oldur ol gözi mestün k'ide başa sitem
Şimdi şetm ü müştine müştâkdur her muhteşem

Lem'a-i 'ilmün 'alemveş oldu 'âlemde 'alem
Nefs-i mārın rām kıl ārāmgeh ola irem
- 3 Māla meyl ider le'im irür me'âlinde elem
Merd iseñ kılma direm meylin direm dime direm

Merg bağladı kemer mekre meger ire kerem
Renc-i gāmdan kırtılup rahmi ide yirüm harem
- 5 Nağme men'in bil gānīmet ta'n-ı ma'n olsun ni'am
Muhyiyā devr-i kamerde bir ramak sen kıl raqam

[164]

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 La'let şikest kelle-i kand ey Mesih-dem
Zülfet güsest rişte-i cān-rā çü şüd be-hem¹⁰⁶⁰
- [302^a] Çün şüd hevā-yı sünbüle der-ser zi-sünbület
Ser ber-felek keşid ü be-'âlem şüd ü 'alem¹⁰⁶¹
- 3 Piş-i hırām-ı kad ü kelām-ı lebet be-bāğ
Ez-şerm serv ü gonçe ne-zed hiç-dem kadem¹⁰⁶²

Hızır-ı hağ-ı tü kerd 'ayān 'ayn-ı la'l-i tü
Verne be-leyl-i lām-ı tü mī-büd der-'adem¹⁰⁶³
- 5 Hvāhī ki Muhyiyā tü zi-Rahmān nefes zenī
Bī-reng şev çü bād-ı şabā z'ān Mesih-dem¹⁰⁶⁴

¹⁰⁵⁹ Bu şiir der-kenârdır.

¹⁰⁶⁰ Senin lal gibi kırmızı dudağın, şekerin kellesini kopardı. Senin karmaşık saçın, can ipini kesti.

¹⁰⁶¹ Başak burcu, senin saçların arzusu sebebiyle karmakarışık olduğundan feleğin üzerine yükseldi ve âlemde bir nişan oldu.

¹⁰⁶² Servi ve gonca, senin boyunun salınışı ve dudağın karşısında utançlarından bir an olsun hareket edemediler.

¹⁰⁶³ Senin ayva tüylerinin Hızır'ı, kırmızı dudağının pınarını ortaya çıkardı. Yoksa o senin kıvrık saçlarının gecesinde kalacaktı.

¹⁰⁶⁴ Ey Muhyî, Allâh'tan sana hayat gelmesini istiyorsun. O İsa nefesli ile sabah yeli gibi gösterişten uzak ol.

[165]

mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün

- 1 İsî- nefesâ demî be-men dem
Nih yek kâdem ez-ecel muqaddem¹⁰⁶⁵
- Şüd çün zi-'adem vücûd peydâ
Ber tâft be-men vücûd-ı a'zam¹⁰⁶⁶
- 3 Şeytân ne-budî eger der-evvel
Zâhir ne-şüdî vücûd-ı âdem¹⁰⁶⁷
- 'Aql âmede fehm-i vehm-i kirdâr
Âncâ ki ne-mî şeved müfehhem¹⁰⁶⁸
- 5 Mey nûş be-kün müdâm Muhyî
Tâ kaṭre şeved şeved dilet yem¹⁰⁶⁹

[166]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Behr-i Bârî men sūy-ı yārân şüdem
Ba'd ez-ân der-kâr-ı bî-kârân şüdem¹⁰⁷⁰
- Ez-mey-i mest-i elestem mest-i ışk
Z'ân ki bî-ḥod sūy-ı hüş-yārân şüdem¹⁰⁷¹
- 3 Şad hezârân yek nümûdem der-cihân
Nüh feleksân çün zi-nâ-çārân şüdem¹⁰⁷²
- Büdem ender baḥr-i ışkeş mevc-zen
Behr-i cilve kaṭre-i bārân şüdem¹⁰⁷³
- 5 İhtiyârem cebr şüd kesrem ne-mând
Muhyiyâ bende zi-cebbârân şüdem¹⁰⁷⁴

¹⁰⁶⁵ Ey İsâ nefesli, bana bir nefes ver. Ecelden önce bir adım at.

¹⁰⁶⁶ Madem varlık yokluktan ortaya çıktı o halde vücûd-ı azam, bana dön!

¹⁰⁶⁷ Eger başlangıçta şeytan olmasaydı insanoğlu yaratılmazdı.

¹⁰⁶⁸ Bir anlatıcının olmadığı yerde davranışların tarzının anlaşılması, akılladır.

¹⁰⁶⁹ Ey Muhyî, bir katre dahi olsa şarap iç çünkü gönlün [onunla] deniz olacaktır.

¹⁰⁷⁰ Ben, Allâh için dostların yoluna girdim. Ondan sonra işsizlerin işi oldum.

¹⁰⁷¹ Elest meclisinin sarhoşunun şarabıyla aşk sarhoşu oldum. Ondan sonra şaşkın olarak kendinden geçmişlerin tarafına yöneldim.

¹⁰⁷² Çaresizlerden olduğum vakit kainattaki yüz binleri, dokuz kat felek gibi, tek olarak gösterdim.

¹⁰⁷³ Ben, onun aşk denzinde dalgalanmaktaydım [sonra] ortaya çıkmak için yağmur damlası oldum.

¹⁰⁷⁴ Ey Muhyî, tercihlerim zorlamaya dönüştü [böylece] ayrılık kalmadı ve zorlayıcıların kölesi oldum.

[167]¹⁰⁷⁵

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Bā-maḥabbet üns-i ma'nā dāštīm
Ḥabb-i ḥub der-arz-ı şüret kāštīm¹⁰⁷⁶
Mā be-ikrāreş qarārī kerdeīm
Bī-ḳarārī-rā ne-mī pindāštīm¹⁰⁷⁷
- 3 Der-fezā-yı feyz-i Ḥaḳ be-her du'ā
Desthā-rā çün 'alem efrāštīm¹⁰⁷⁸
Levh-i dil-rā şüste ez-naḳş-ı sivā
Düstī-i ḥazreteş be'ngāštīm¹⁰⁷⁹
- 5 Muḥyiyā çün bā-maḥabbet āmedīm
Ān resīd āḫir ki evvel dāštīm¹⁰⁸⁰

[302^b]

[168]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Der-reh-i ān serv hemçün sāye bāz üftādeem
Bende-i 'ışḳam zi-bāğ-ı dehr çün āzādeem¹⁰⁸¹
Leylī-i zülfeş me-rā dīvāne vü rüsvāy kerd
Verne ḥod der-ḳayd-ı zencīr-i cünün n'üftādeem¹⁰⁸²
- 3 Çend mī-gūyī ki ey bī-dil tü-rā dildār kīst
Men ne-dānem dil be-dil-ber dādeem dil-dādeem¹⁰⁸³
'İş-ı men bāşed müdām ez-devlet-i 'ışḳet tamām
Dil büved bā-ḫün-ı dil her dem kebāb u bādeem¹⁰⁸⁴

¹⁰⁷⁵ Bu şiir der-kenârdır.

¹⁰⁷⁶ Sevgiyle anlam dostu oldum. Sevgi tohumunu suret toprağına ekdim.

¹⁰⁷⁷ Biz, huzur bulmayı hiç tasavvur etmiyorduk, onun [gönle] yerleşmesiyle karar bulduk, huzura erdik.

¹⁰⁷⁸ Allâh'ın nimetlerinin genişliği için her dua ettiğimizde elleri bayrak gibi yukarı kaldırdık.

¹⁰⁷⁹ Gönül sayfasından Allâh dışında kalan her şeyi temizledik ve [oraya] onun dostluğunu yazdık.

¹⁰⁸⁰ Ey Muhyî, sevgiyle geldiğimiz için önceden sahip olduğumuz şey [sevgi] sonra tekrar ulaştı.

¹⁰⁸¹ Yine o servinin yoluna gölge gibi düştüm. Aşkın kölesiyim ama dünya bahçesinden kurtulmuşum.

¹⁰⁸² Ben kendi kendime delilik zincirine bağlanmadım. Onun saçlarının karanlığı beni deli ve kepace etti.

¹⁰⁸³ Bana kaç defa 'Ey gönlünü kaptırmiş, senin için sevgili kimdir?' diye sordun. Ben, [bunun cevabını] gönlünü sevgiliye vermiş bir âşık olduğumdan bilmiyorum.

- 5 Herçi ğayr-ı sâde-rüyân şüsteem ez-levh-i dil
Muhyiyâ men naqş key h̄vānem muhibb-i sâdeem¹⁰⁸⁵

[169]

- 1 يَا مُظْهَرَ الْمَحَاسِنِ يَا مَظْهَرَ الْكِرَامِ
أَنْتَ الَّذِي تَفَرَّدَ بِالسَّهْمِ وَالْحِسَامِ¹⁰⁸⁶
أَنْتَ الظُّهُورِ يَظْهَرُ مِنْكَ الْمَظَاهِرُ
لِلشَّمْسِ ظُلْمَةٌ وَ لِبَدْرِكَ لَا ظَلَامُ¹⁰⁸⁷
- 3 أَنْتَ السَّحَابُ تُمَطِّرُ أَوْرَاقَ نَوْرِ نُورُرُ
لَكِنَّ مَاتَلًا لِأَمْنِ لَوْ لَوْ الْعَمَامُ¹⁰⁸⁸

[170]

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

- 1 Güler gül gibi ağlarsam benüm ol verd-i h̄andānum
Revānum şād olur andan feraḥlar kesb ider cānum
Cinān bāġı hevāsını heves kılmazdı bu gönülüm
Eger yanumca şalınsa benüm serv-i h̄irāmānum
- 3 Gönülde inlerüm kim nālem irişmez o dergāha
Benüm feryād-ı dildendür hemîşe āh u efgānum
Taġıtdı 'asker-i h̄uşın komadı ehl-i ferhengün
Perişān eyledi 'aqlum bu cezbeyle peri-şānum
- 5 Anı bir özge dille zıkr ider dāyim dil-i āgāh
Ḥaberdār oldı her dilden çün ol yār-ı sūḥan-dānum
'İmāret terkin itdüm bu ḥarāb içre qarārum yok
Bir iki gün bedende cān gibi Muhyī çü mihmānum

¹⁰⁸⁴ Benim aşkım daima senin mutluluğunla tamamlanacaktır. Gönül ve yürek kanı bana her zaman kebab ve şarap olacaktır.

¹⁰⁸⁵ Ey Muhyî, temiz yüzlüler dışında her şeyi gönülümde temizledim. Ben sadeliği severken nasıl nakışlı olanı isteyebilirim?

¹⁰⁸⁶ Ey güzellikleri ortaya çıkaran ve ey cömertlerin kendisinde görüldüğü; ok ve kılıç kullanmada sen tek oldun.

¹⁰⁸⁷ Zuhur eden sensin gönen her şey senden ortaya çıkar. Güneşin bile karanlığı varken senin dolunayının karanlığı yoktur.

¹⁰⁸⁸ Sen nurdan yapraklar yağdıran bir bulutsun, lakin bulut incilerinden parlaklık gelmiyor.

[303^b]

[171]

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 زَأَيْتُ قَبْلَةَ قَلْبِي شَهَادَةً فِي الْعَيْنِ
كَمَا يُشَاهَدُ عَيْنُ الْعَيَانِ بِالْعَيْنَيْنِ¹⁰⁸⁹
Be-çeşm-i māst ğubāret cilā ki ber-merdüm
Be-ĥāk-i kūy-ı tü rü südegīst farzū'l-'ayn¹⁰⁹⁰
- 3 Zi-ĥod şüdem çü tecellī-i vech-i bākī şüd
أَمَّا رَأَيْتَ وَلَمْ يُبْقِ عِنْدَهُ شَيْئِينَ¹⁰⁹¹
Zi-tāb-ı rüy-ı tü şüd şevĥ-ı mihr-i dil rüşen
كَمَا يُبَيِّنُ شَمْسُ الْوُجُودِ فِيمَا بَيَّنَّ¹⁰⁹²
- 5 Şükür ki rüy hemī mālem īn-zamān Muĥyī
كُوعَآسْتِ َأَن كِي هَمِيْ غُفْتَمِيْ كِي الْاَيْنِ الْاَيْنِ¹⁰⁹³

[172]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Būdem ender ĥvīş maĥfī geşteem der-tü 'ayān
Ĥvīş-rā ma'lūm kūn tā dānī ez-nāmem nişān¹⁰⁹⁴
Men müsem māem velī ādem şüde esmā-yı men
Muĥlaĥ ez-ıtlāĥ u ĥaydem līk zātem geşte şān¹⁰⁹⁵
- 3 Rūhem ü ervāĥ-ı cümle mürde-dil şüd pīş-i men
Men cihān-ı cānem ü pāk ez-heme cān ü cihān¹⁰⁹⁶
Hem zūĥürem der-heme hem cümle-rā būd ez-menest
Hem 'ayānem bī-heme hem geşte der-cümle nihān¹⁰⁹⁷

¹⁰⁸⁹ Gözümde kalbim şahit olarak onun gördüğü gibi gözleyen iki gözümle gördüm.

¹⁰⁹⁰ Bizim gözümüze parlaklık veren senin sokağının toprağına yüz sürmek insanlar için farzdır.

¹⁰⁹¹ Kendi kendime ölümsüz yüzün ortaya çıktığı yer oldum. Sen, o iki şeyin onda kalmadığını görmedin mi?

¹⁰⁹² Senin yüzünün parlaklığıyla gönül güneşinin ışığı, varlığın güneşi onların arasında görüldüğü gibi aydınlandı.

¹⁰⁹³ Ey Muhyî, bu zamanda [eşiğine] yüz sürebildiğim için şükrediyorum, her zaman 'nerede, nerede' dediğim nerdedir?

¹⁰⁹⁴ Kendi içimde gizliydim, sende görünür oldum. Eğer benim namımdan bir iz bulmak istiyorsan kendini ortaya çıkar.

¹⁰⁹⁵ Ben kendine mahsus olan [Allâh]ım ancak insan benim isimlerimdir. Her ne kadar zatım şan sahibi olsa da engel ve bağlardan kurtulmuşum.

¹⁰⁹⁶ Ben ruhum, bütün ruhlar benim yanımda hissizleştiler. Ben, tüm kainat ve canlılardan arınmış olan kainatın canıyım.

- 5 İsm-i a‘zam zerreī ez-āftāb-ı ‘ayn-ı men
Baħr-i zāħir kaṭre ne-büved zi-feyzem ey fülān¹⁰⁹⁸
- Çün ne-bāşed çün çirā bī-çünīm çünī dehed
Şān-ı men der-zāt-ı ħod bī-keyf bāşed hemçü ān¹⁰⁹⁹
- 7 Mażhar-ı āyāt-ı ‘ışķam muzħir-i rāyāt-ı şevķ
Nāzır u dīdār u meclāyem mücellā cān-ı cān¹¹⁰⁰
- Ādem-i ‘ışķam ķalem der-levħ-i men maħfūz geşt
Cān-ı men der-‘arş kürsī nih şüde çün lā-mekān¹¹⁰¹
- 9 Muħyī-i ervāħ-ı ķudsem zinde-kerd-i ān süħan
Nāṭıķam ammā ki bī-manṭıķ kelīmem bī-zebān¹¹⁰²

[304^a]

[173]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Be-‘ışķ-ı a‘zamī vālā şüdem men
Zi-‘aķl u nefis-i küll bālā şüdem men¹¹⁰³
- Belī güyem belā-rā der-السنت¹¹⁰⁴
Bilā-maħv āmedem illā şüdem men¹¹⁰⁵
- 3 Be-zīr-i heftümin-çarħ-ı kühen dūr
Be-heştüm-cennet-i a‘lā şüdem men¹¹⁰⁶
- Müsemmā búdeem der-Aħmed āħir
Be-Ādem ‘alleme’l-esmā¹¹⁰⁷ şüdem men¹¹⁰⁸

¹⁰⁹⁷ Ben her şeyde görünürüm, her şey benden varlık bulur. Hem hiçbir şeye ihtiyaç duymadan ortadayım hem de her şeyde gizliyim.

¹⁰⁹⁸ Ey kişi, Allāh’ın en büyük ismi, benim kaynağımın güneşinden bir parçadır. Şu görünen deniz benim marifetimden bir damla bile değildir.

¹⁰⁹⁹ Biz, [aşlını] soruşturmaya gerek olmayanız. Sebepsiziz ama yaratmaya sebep oluruz. Benim şanı, onun gibi kendi zatında sebepsizce var olur.

¹¹⁰⁰ Aşk ayetlerinin ortaya çıktığı yerim, arzu sancaklarını görünür kılanım. Hem bakan hem bakılan hem tecelli yeriyim. Hem de canın canında apaçık belliyim.

¹¹⁰¹ Aşk adamıyım, [kaza ve kader] kalemi benim levhamda saklıdır. Canım, mekânsızlar gibi olduğu için göğün en yüksek katında yer edindi.

¹¹⁰² Sözü canlandıran ve meleklere ruh veren dirilticiyim. Sözsüz söz söyleyenim, dilsiz konuşanım.

¹¹⁰³ Ben, yüce bir aşkla yükseldim, akıl ve nefisten daha yüce oldum.

¹¹⁰⁴ A’raf suresinin ‘Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Ādem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk olduk, dediler.’ anlamındaki 172. ayetinin ‘Ben değil miyim’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 172.

¹¹⁰⁵ Elest meclisinde ‘evet’ derim. Yok olmadan geldim, muhakkak oldum.

¹¹⁰⁶ Köhnemiş yedi kat göğün altından uzaklaşıp yüce sekiz cennete ulaştım.

- 5 Çü âmed Bâ Yezîd'em kerd teslîm
Cüneyd-i vaqt-râ âstâ şüdem men¹¹⁰⁹
- Be-Muhyî'd-dîn bûdem der-*Fütûhât*
Be-Şadrü'd-dîn hikmethâ şüdem men¹¹¹⁰
- 7 Zi-nürem geşt 'Aţţâr ü Senâyî
Be-Şemsü'd-dîn çü hür yek-tâ şüdem men¹¹¹¹
- Çü geştem 'âlimân-râ mîr ü sulţân
Be-Mevlânâ süy-ı Mevlâ şüdem men¹¹¹²
- 9 'İzâreş kerd bî-'izârem çü Vâmık
Niyâzeş dîdem ü 'Azrâ şüdem men¹¹¹³
- Be-şeydâyî dilem be'rbûd zülfeş
Çü Mecnûn âmedem Leylâ şüdem men¹¹¹⁴
- 11 Menem Muhyî-i herçi mürde-dil şüd
Ġazâlî'vâr zû-*İhyâ* şüdem men¹¹¹⁵

[174]

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Der-lâ me-mân ki lâyıķ-ı tü ne'bved ân mekân
İllâ niger ki müşbet-i tü bâşed ân cihân¹¹¹⁶
- Çün fark-ı her dü yek elifest ân şevî eger
Ez-çâr 'unşuret be-rehâned be-yek zamân¹¹¹⁷
- 3 'Ayn-ı elif şüdü çü zi-keşret be-vaħdet ây
Tâ 'ayn-ı elf noķta tü-râ şüd zi-'ayn-ı cân¹¹¹⁸

¹¹⁰⁷ Bakara suresinin 'Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.' mealindeki 31. ayetinin '...isimleri, öğretti.' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 5.

¹¹⁰⁸ Ahmed diye isimlendirilmişken sonunda Âdem'e isimleri öğreten oldum.

¹¹⁰⁹ Zamanın Cüneyd'ine üstad olduğum için o geldi ve Bayezid olduğumu kabul etti.

¹¹¹⁰ *Fütuhât*'ta Muhyiddîn'leydim, Sadreddîn'le hikmetler oldum.

¹¹¹¹ Şemseddîn'le güneş gibi tek oldum. Attâr ve Senâyî benim ışığımdan ortaya çıktılar.

¹¹¹² Mevlânâ'yla Allâh yoluna gittiğimden beri alimlere emir ve sultan oldum.

¹¹¹³ O, arlanmazım yanağını gösterdiğinden beri Vâmık gibi yalvarmasını gördüm ve Azrâ oldum.

¹¹¹⁴ Onun saçları, divanelikle gönlümü çaldı. Mecnun gibi geldim sonunda Leyla oldum.

¹¹¹⁵ *İhyâ* sahibi Gazzâlî gibi her ölü gönle hayat veren Muhyî, benim

¹¹¹⁶ 'Lâ'da kalma, o sana layık bir yer değildir. 'İllâ'yı gözet çünkü senin için uygun olan o cihandır.

¹¹¹⁷ Eğer her ikisinin farkının bir elif olduğunu anlarsan, [o] seni bir anda dört unsurundan kurtarır.

¹¹¹⁸ Sen elifin(birliğin) kaynağı oldun. çokluktan çıkıp vahdete gel. Binlerce şey sana can gözünden baktığında bir nokta gibi oldu.

Ān yek vücūd-ı tü ki ta'ayyün girifteest
Çün der-miyān-ı nefy büved nefy kün der-ān¹¹¹⁹

5 Ez-ğayb-ı muṭlaket çü rumūzest rû be-Ḥaḳ
Muḥyî çü maḥv geṣteî ḥay şev be-ān hemān¹¹²⁰

[304^b]

[175]

fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

1 Ey cemālet kıble-i erbāb-ı dīn
Āferīn ber-īn-çün-īn ḥüsn-āferīn¹¹²¹

Āstānet rāstān-rā Ka'be şüd
Ey ruḥet mir'āt-ı āyāt-ı mübīn¹¹²²

3 Pīş-i nūr-ı rüyet ey mihr-i münīr
Ḥāk-i pā sulṭān-ı taḥt-ı çārümīn¹¹²³

Ālem-i 'ilmī vü dünyā-yı 'amel
Māḥī-i küfrī vü hem ḥāmī-i dīn¹¹²⁴

5 Ḥāl-i Muḥyî tā ki ma'lūm-ı tü şüd
Der-ḥaḳ-ı her çiz şüd 'ilmest yaḳīn¹¹²⁵

[176]

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

1 Dīvāne şüd bād-ı şabā zencir-i zülfet-rā çü men
Pervāne şüd mihr ü meh ez-şem'-i ruḥet der-encümen¹¹²⁶

Dīvānegān-rā çün şabā der-silsile keş bā-vefā
Çün nev-bahār-ı ḥüsn-rā be'nmüdeî vech-i ḥasen¹¹²⁷

¹¹¹⁹ Eğer senin, varlık bulmuş vücudun yoklukta kalırsa onu orada yok et.

¹¹²⁰ Ey Muhyî Allâh'a yüzünü dönmek, senin mutlak gaybindan bir rumuz olduğundan yok olduğunda derhal onunla hayat bul.

¹¹²¹ Ey, güzelliği din sahibi kimseler için kıble olan kişi, böyle bir güzellik var ettiğin için var ol!

¹¹²² Ey yanağı dosdoğru ayetlerin aynası olan, senin eşiğin doğru kimselere Kabe oldu.

¹¹²³ Ey aydınlık güneş, senin yüzünün ışığının önünde dördüncü kat tahtının sultanı, ayak toprağıdır.

¹¹²⁴ Sen; ilim alemi, ameller dünyasıdır. Küfrün yok edicisi ve dinin koruyucusudur.

¹¹²⁵ Eğer Muhyî'nin hali sana malumsa her şeyin ilmi sana verilmiş demektir.

¹¹²⁶ Sabah yeli, saçlarının zinciri için deli; güneş ve ay, mecliste yanağının mumu için pervane oldu.

¹¹²⁷ Güzel yüzünle güzellik ilkbaharını göstererek divaneleri, vefa ile sabah yeli gibi zincire çek.

- 3 Ey āftāb-ı ma‘nevī ez-mihr-i rüyet pertevī
Ber-zulmet-i dilhā figen çün dānī ez-sırr u ‘alen¹¹²⁸
- Rüy-ı çü mâhet ber keşâ in zerre-râ mihrî nümâ
Ez-zülf-i tü çendin belâ yek sū nih in rāh-ı Hoten¹¹²⁹
- 5 Muhyî hayât-ı cāvidān yābed zi-nuḫket çün revān
Güyâ zi-güftet geşt cān ey zinde-kerdān-ı sūhan¹¹³⁰

[177]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Zi-hicr-i yār bî-sāmān şüdem men
Zi-derd-i ‘ışk bî-dermān şüdem men¹¹³¹
- Zi-ğam ger nîstsān gerdideem lîk
Ne-mî-dānem gülem çisān şüdem men¹¹³²
- 3 Revānveş çünki Rūhü’l-ḳuds geştem
Cihān-ı cān ü cān-ı cān şüdem men¹¹³³
- Münezzeh şüd şifātem çün zi-esmā
Eger ḫaḳ be’ngerî işān şüdem men¹¹³⁴
- [305^a]
- 5 Ne-dārem ğayr-ı teslîmet rızâyî
Ḳazā-nisbet ḳader-ḫvāhān şüdem men¹¹³⁵
- Çü eşyâ ḫvāst der-İslām imān
Zi-muḫsin der-heme iḫsān şüdem men¹¹³⁶
- 7 Zi-şānem geşteest ān cümle Muhyî
Eger ān-râ be-dānī ān şüdem men¹¹³⁷

¹¹²⁸ Ey manevî güneşin yüzünün güneşinde bir parıltı olduğu [kişi], gizli ve açık bildiğin tüm gönüllerin karanlığına ışık ver.

¹¹²⁹ Ay gibi yüzünü yükselt ve ben zerreye güneş göster. Hoten yoluna saçından birkaç bela bırak.

¹¹³⁰ Ey söze can veren, Muhyî senin [ruh gibi] akıcı sözün ve can gibi söyleyişinle ebedî hayat bulur.

¹¹³¹ Sevgilinin ayrılığından huzurum kalmadı. Aşkın derdinden dermansız oldum.

¹¹³² Gülüm, keder sebebiyle yokluk gibi değiştim. Nasıl bir şey olduğumu ben de bilmiyorum.

¹¹³³ Ruh gibi akıp giden Cebrail olduğumdan beri canın cihanı ve canın canı oldum.

¹¹³⁴ Sıfatlarım isimlerden arındı eğer doğru bakarsan benim onlar olduğumu görürsün.

¹¹³⁵ Ben, kazaya uyan, kader isteyen oldum. Sana teslim olmayı kabul etmekten başka [çarem] yoktur.

¹¹³⁶ Varlıklar, İslam’ın kapısında iman isteyince onların hepsine Allâh’tan bir iyilik oldum.

¹¹³⁷ Ey Muhyî, benim şanım öyle bir yükseldi ki eğer Tanrı’ya inanıyorsan ben o Tanrı oldum.

[178]

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Nümūd mihr-i cemālet zi-revzen-i dil-i men
Şu'ā'-ı 'ārız-ı çün mäh u şüd dilem rüşen¹¹³⁸
- Hayāl-i ān-ı tü der-ḥāne-i dilem cā kerd
Ez-ān ki genc be-vīrānhā küned mesken¹¹³⁹
- 3 Tü şems-i ḥāverī vü zi-nūr-ı rüy-ı tü şüd
Zi-zulmet-i dü cihān ḥāne-i dilem rüşen¹¹⁴⁰
- Çü ḥay şüdü be-mey-i 'ışk Muḥyiyā muḥyī
Be-şev be-medḥ-i yem-i 'ilm k'üst dürr-i 'Aden¹¹⁴¹

[179]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Leb me-gez ber-rağmem ey sīmīn-beden
Cān-ı men raḥmī be-kün ber-cān-ı men¹¹⁴²
- Mī-keşem kūh-ı ğam u cān mī-kenem
Men tü-rā Ferhād'em ey Şīrīn-dehen¹¹⁴³
- 3 Reft Şīrīn ve'z-ruḥ-ı çün lāleeş
Dāğhā mānde be-cān-ı Kūh-ken¹¹⁴⁴
- Der-ğam u derd-i tü tā key cān kenem
Mürdenem bihter büved ez-zīsten¹¹⁴⁵
- 5 Ān beden ez-berg-i gül nāzükterest
Bāyed ū-rā pīrehen ez-yāsemen¹¹⁴⁶
- Çonce dil-tengest ü gül āşüfte-ḥāl
Nāle zen ey bülbül eknün nāle zen¹¹⁴⁷

¹¹³⁸ Güzelliğinin güneşi ile ay gibi yanağının ışığı gönül penceresinde görüldü ve gönlüm aydınlandı.

¹¹³⁹ Hazinelerin, viraneleri mesken tuttuğu gibi senin güzelliğinin hayali gönül evime yerleşti.

¹¹⁴⁰ Sen doğunun güneşisin, iki cihanın karanlığı ve gönül evim senin yüzünün ışığıyla aydınlandı.

¹¹⁴¹ Ey Muḥyī, aşk şarabıyla hayat buldun ve hayat veren oldun. Şimdi Aden incisi olan ilim denizini öv.

¹¹⁴² Ey gümüş bedenli, bana inat dudak ısırma. Canımı canımda bırakarak bana merhamet et.

¹¹⁴³ Ey Şirin ağızlı, ben, gam dağını çekerek, canımı delerek sana Ferhat oldum.

¹¹⁴⁴ Şirin ve onun lale dudağı gittiğinde Kuhken'in yüreğinde yanık yaraları kaldı.

¹¹⁴⁵ Senin dert ve kederini ne zamana kadar kazacağım? [Bu durumda] ölmek yaşamaktan daha iyidir.

¹¹⁴⁶ O, gül yaprağından daha nazik olan vücuda yaseminden bir elbise gerekir.

¹¹⁴⁷ Ey bülbül, goncanın gönlü daralmış, gül ise dağınık halde; sen şimdi inleyip dur.

7 Hāk şüd Muhyî be-râhet ey ğazâl
Güşe-i çeşmî be-ḥâl-i ü figen¹¹⁴⁸

[305^b]

[180]

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1 Yâr bî-raḥm ü dūstân düşmen
Ḥayf yârân dūstân ber-men¹¹⁴⁹
Rūzem ez-hicr-i müy-ı vey çün şeb
Gülşen ez-ḥâr-ı derd-i ü külḥan¹¹⁵⁰

3 Mürdem ez-bî-kesî men-i bî-dil
Raḥm n’âred be-cân-ı men yek-ten¹¹⁵¹
Rūşenest ehl-i ḥâl-râ ḥâlem
Lîk mihrî ne-mî-künend be-men¹¹⁵²

5 Muhyiyâ der-cihân zi-hicrâneş
Şüde târikî-i dilem rüşen¹¹⁵³

[181]

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1 Mücellâ oldı dil meclâ-yı rüy-ı dil-ber olaldan
Münevverdür naẓar didâr-ı yâra manẓar olaldan
Şeh-i ıŝkâm fenâ sulṭânları ḥuddâm-ı mülkümdür
Baña küyuş gedâsı ey emîrüm server olaldan

3 Fenâ çevġânına meydân-ı ğamda güydur başum
Elüñden bî-ser olanlarla şâhâ hem-ser olaldan
Kılup kaṭ‘-ı merâtib bî-maḳâm oldı göñül sâlik
Târiḳ-i ışk-ı yâra mürşid-i dil reh-ber olaldan

¹¹⁴⁸ Ey ceylan, Muhyî, senin yolunda toprak oldu. Onun haline şöylece bir bak.

¹¹⁴⁹ Ey dostlar, arkadaşlar; sevgili merhametsiz, dostlar düşman; bana yazık!

¹¹⁵⁰ Günüm onun saçlarının ayrılından gece; gül bahçesi onun derdinin dikeniyile ateş ocağı...

¹¹⁵¹ Bir kimse benim canıma merhamet etmedi. Ben gönlünü kaybetmiş, kimsesizlikten öldüm.

¹¹⁵² Hal ehli, benim durumumu biliyorlar ama bana şefkat göstermiyorlar.

¹¹⁵³ Ey Muhyî, dünyada onun ayrılığında gönlümün karanlığı aydınlık oldu.

5 Baş egmem Muḥyiyā gerdün-ı dūnda ‘arş-ı a‘lāya
Sifāl-i ser seg-i kūy-ı nigāra sāgar olaldan

[182]

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1 Geh sīneyi gāhī dili ğamzeñle dilersin
Tīğuş ki bilersin ‘aceb ey şeh ne dilersin
Dil-düz oğuş ilmedi giçdi çü gönülden
Bağrumı dem-ā-dem o cerāhatle delersin
3 Ey māh cemālūñe niķāb eyleme zülfi
Urma gülūñe sūnbülūñi kim zedelersin
Verdüñ nazār it bāğda pejmürdeligine
Ey gül benüm ağladuğuma nice gülersin

[306^a]

5 Tā rüz-ı kıyāmet oluram muntazır ey ḥūr
Yarın gelürem diyü ki ferdāya şalarsın
İtdüñ o perīden beni mehcūr raķībā
Seg gibi daḥı rāh-ı ḥasedde ne yilersin
7 İñletdi cihān ḥalkını feryādla Muḥyī
Ey muṭrib-i ğam sen daḥı bilmem ne çalarsın

[183]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1 Geçersem Ka‘be-i kūyında bābından cenābından
O meh mihr eyleyüp çıkmaz ḥicābından niķābından
Mücellā rüyuña meclā olan añlar kemālile
Rumüz-ı Tūr u Mūsā’yı ḥıṭābından cevābından
3 Hevā-yı bāğ-ı dehr[e] murğ-ı dil bend olmadı uçdı
Kaçan kim şeh-perin pāk itdi ābından türābından
Yazaldan ḥaṭṭuş āyātını ḥaddünge yed-i kudret
Ḥurūfīler ḥacel kendi ḥisābından kitābından

- 5 Gezermiş rûz ü şeb eṭrâf-ı kûyum mihr ü meh diyü
Bugün âyâ çıkar mı ictinâbından cenâbından
Gözüm ağlar yürek yanar gönül inler ferâğum var
Bu dünyānuṣ şarâbından kebâbından rebâbından
- 7 Hıyâm-ı bî-sütûn u bî-ṭınâbı fehm idem dirseṅ
Nazar kıll eşkümün her dem ḥabâbından kıbâbından
Ġubâr-ı âstânın kuḥl idindüm diyeli Muḥyî
Göze göz gelmedi hergiz kilâbından ḥicâbından

[184]

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Nazar kıll nergise ey dil şabâ oyardı ḥvâbından
İşit ışık âyetin bülbül ki oḡur gül kitâbından
Anuṣ kim mülk-i 'ömri cām-ı bâdeyle ola ma'mûr
Gider mi cennete pîr-i ḥarâbâtuṣ cenâbından
- 3 Kaçan evc-i maḥabbetde şerâr-ı âhumı görse
Kaçar dîv-i raḡîbün ey perî anuṣ şihâbından
Bugün kûyında ol mâhı gören yarın nazar kılmaz
Eger ḥürî ola rûşen cihānuṣ âftâbından

[306^b]

- 5 Keserse başumı kaṭ'â kesilmek yoḡdur ey Muḥyî
Kesilse benden ammâ ölmek olur ictinâbından

[185]

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Dil metâ'ını alup 'azm-i sefer kılmak neden
Bâr-ı ġam üftâdeni zîr ü zeber kılmak neden
Bir nazarla şayd idüp âhû gözün şîr-i dili
Böyle bağlanmış şikâruṣdan ḥazer kılmak neden
- 3 Ġarḡ kıldı mevc-i ġam dil fülkini ey Hızr-ı cān
Eşk-i çeşme bakmayup her dem güzer kılmak neden

- Nîş-i âlâm-ı raķīb ile atı dil-rîş idüm
Raķm-ı hicrânla dili dağı beter ılmaķ neden
- 5 Muħyî'yi bî-ħân ü mân oyup ğarîb ü zâr [u] ħ^vâr
Dil metâ'ını alup 'azm-i sefer ılmaķ neden
- Ĥidmet-i kūyuñda Rızvân rāzî iken ey melik
Gülşeni hicr-i cemâlünle saķar ılmaķ neden

[186]

- mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
- 1 oyup şehri vişâli eyledüm 'azm-i reh-i hicrân
Tarîķi baŗa iletdüm deriseñ iŗte gel meydân
- Felek fülk-i felâketle şalup gird-âbına çarĥun
Tenüm deryâ-yı ğamda bâda virdi âteŗ-ı hicrân
- 3 Yürü nevbet senüñdür kûs-ı rıĥlet çal gel ey nâle
Ki fürķat şehrine olduĝ 'alemlerle yine sulţân
- Vişâli âbına andurmadı sūzıyla yandurdu
ılup ser-geŗte vādî-i firâķında beni devrân
- 5 Getürdi hicr-i zülfi rāhuma niçe niçe müŗkil
Anuñla kimse baŗa vara şanma Muħyiyâ âsân

[187]

- mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün
- 1 Girîbân pâre oldu 'ıŗķ elinden
Ciger pür-yâre oldu 'ıŗķ elinden
- Maĥabbet mülkine 'azm ideli dil
'Aceb âvâre oldu 'ıŗķ elinden
- [307^a]
- 3 ılup tiĝ-ı ğam-ı 'ıŗķı dili çāk
Yine bî-çâre oldu 'ıŗķ elinden
- O mihrün pertevi çün dehre düŗdi
Felek seyyâre oldu 'ıŗķ elinden

5 Yine Muḥyī dil-i āvāre gibi
Girībān pāre oldı ‘ışk elinden

[188]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Mest-i ‘ışk olmaz dilā esrāra ḥayrān olmayan
Neş’e-i rāz-ı derūnı bile mi cān olmayan
Taḥt-ı ‘izzet mālīki olmaz şehā Yūsuf-şıfat
Mısr-ı dilde sen ‘azīze bende-fermān olmayan

3 Cümleden ‘arī olup her şeyde sārī olmadı
Ey vücūd-ı pāk yoklık içre ‘uryān olmayan
Emr-i Rabb’i ḥalkda Rūḥü’l-ḫudüsveş bilmedi
Cān virüp dilden revān cānānla cān olmayan

5 Secde kılmazsın büte ey kıble-i cānum raḳīb
Şāni’i şun‘ında görmez ehl-i iḥsān olmayan
‘Ārif-i bi’llāha şor ‘ilm-i ḥaḳāyık nüktesin
Bilmez anı hemçü Bū Cehl ehl-i ‘irfān olmayan

7 Düstlüğü rüz-ı āḫirde ‘adāvet olısar
Birbiriyle müttakīlik içre ḥullān olmayan
Ādem-i ma’nā olagör şüreti ḳo Muḥyiyā
Rūşeni-i çeşm-i merdüm olmaz insān olmayan

[189]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Tā ki māh-ı bedrveş giydüñ ḳabā-yı nıl-gün
Mıhrüñ eṭrāfını aldı şermden deryā-yı ḥün
Aldı la‘l-i ābdāruñ āb-ı ḥayvān revnaḳın
Oldı ca‘d-ı tābdāruñ mesken-i ehl-i cünün

3 Çün iletdi bāğa ḥüsnüñ muşḫafından bir varaḳ
Āb elinden cāme-çāk oldı gül ol dem yutdı ḥün

Kūhı ƙazdı gerçi Şīrīn'ün ğamından Kūh-ken
Ben Őu Ferhād'am ki ğam ƙaĝını ƙıldum bī-sūtūn

[307^b]

- 5 Tā hilāl itdi ber-ā-berlik ħayālīn ƙaŐuĝa
Ol cihetden eylediler āsmāndan ser-niĝūn
- Māh ƙılmaĝa temāŐā ħüsnüĝ ey mihr-i münīr
Her gice bu manzar-ı ezraĝdan eyler ser-birūn
- 7 Tā ki rāyuĝ dāl ola 'ayn-ı 'ināyet ƙılmaĝa
Sīnemi cā eyle ey cān k'oldı ƙaddüm miŐl-i nūn
- Leylī-i zülfi ucından ƙekdüĝümden Muĝyiyā
Bir fesāne ezber itdi oldı Mecnūn zū-fünūn

[190]

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

- 1 Gönlümi pür-ĥūn idersin her dem ey ĝonce-dehen
ĝülŐeni hicrūnle ƙılma bülbüle Beytü'l-ĥazen
- Rūy-ı zerdüme ƙıyās itme göĝül endūhını
Kūhla vezn itmek olmaz kāhı ey sīmīn-beden
- 3 ¹¹⁵⁴ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ āyetine ƙıl naŐar
Eyleme ben bī-ĝünāhuĝ ĥaĝĝına gel ba'z-ı şan
- Rūy-ı pür-nūruĝda zāhir olalı ĥaĝtuĝ senūĝ
Eyledüĝ devr-i ƙamerde āŐkārā ƙoĝ fiten
- 5 Naĥs-i ekberdür raĝīb ey mihr Keyvān'veş ŝaĝın
Olma anuĝla muĝārin irĝürür ŝaĝa miĥen
- Ķāf-ı istiĝnāda 'anĝalar ŝikār eyler iken
Sen hümāya hem-cenāĥ olmaĝ neden zāĝ u zaĝan
- 7 Muĝyiyā göĝlüĝ ĥarāb oldıysa yap yap yapılır
Çünki devrān üzredür bünyādı yoĝ ƙarĝ-ı kühen

¹¹⁵⁴ Hucurāt suresinin 'Ey iman edenler! Zannın çoĝundan ƙaçının. Çünkü zannın bir kısmı ĝünaĥtır. Birbirinizin kusurunu araŐtırmayın. Biriniz diĝerinizi arkasından ƙeĝiŐtırmesin. Biriniz, ölmüŐ kardeşinin etini yemekten hoŐlanır mı? İŞte bundan tiksindiniz. O halde Allāh'tan korkun. Şüphesiz Allāh, tevbeyi ƙoĝ kabul edendir, ƙoĝ esirgeyicidir.' mealindeki 12. ayetinin 'Çünkü zannın bir kısmı ĝünaĥtır.' kısmı, *Kur'an-ı Kerīm ve AÇıklamalı Meālī*, s. 516.

[191]

mef'ülü fā'ilätü mefā'lü fā'ilün

- 1 Bir zerre 'ışkı mihr-i cihāna deġiŝmezin
Künc-i ħarābı kaşr-ı cināna deġiŝmezin
Müstaġnī-i zamāne olan nev-cevānumı
Dünyā tufeyli ŝeyĥ-i cihāna deġiŝmezin
- 3 Faġrumda sūz u nāle ile dūd-ı āhumı
Sürnā vü dühl ü tāc-ı ŝehāna deġiŝmezin
Ruĥsār-ı zerdüme dökilen eşk-i ālümi
Sürĥ u sefid-i ma'den ü kāna deġiŝmezin

[308^a]

- 5 Ĥvān-ı felekde kuruŝ-ı mehi pāre ideni
'Āriż emīr-i sofra vü nāna deġiŝmezin
Rüsvā-yı küyü olmaġı bed-nām-ı dehr olup
Muĥyī riyā vü nām u niŝāna deġiŝmezin

[192]

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

- 1 Ka'ddini miĥrāb-ı ebrūsında kılmayan kemān
Ka'be ħaĥkı ġamzesi oġlarına olmaz niŝān
Ölmedin öldüm¹¹⁵⁵ dirildüm cānla kıldum vedā'
'Asker-i ħaĥ çün kemīn açdı çeküp kaşı keman
- 3 La'ile olduġça hem-dem meclis iġre mey müdām
'Āŝıkuġ baġrı ŝürāĥiveŝ tolar her demde kan
Her kaġan tāb-ı teb-i 'ışkı tutar cān ü dili
Ditrer efgān ü enīnümnden zemīn ü āsmān
- 5 Ol kaşı ya tiri Muĥyī sineden ilmez ġiçer
Anuġ ucından çıkar baġrumda başlar her zamān

¹¹⁵⁵ İsmail bin Muhammed el-Aclūnī, *Keŝfü'l-Hafā Müzīlü'l-İlbās Amme İŝtehara Mine'l-Eĥâdîsi ala Elsineti'n-Nās*, C 2, s. 291.

[193]

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Gel ey kıaddın kemān idüp kıalan zıulmetde bī-'ırfān
Zuhūr-ı mihr-i Aḫmed'den münevver kııl dilüñ her ān
Çü zāhir oldu ūems-i Aḫmedī ref' oldu zıulmetler
Şuver maḫv oldu ma'nādan görindi çün cemāl-i cān
- 3 Tenūr-ı sīnede ğayr āteşinden kıomaya lem'a
Çü feyz-i pīr-i ma'nādan ire cān ü dile tūfān
Çü keştī-i vücūduñ baḫr-i ma'nāda kıılasın ğark
İde 'ılm-i ledünden niçe yemm-i ma'rifet tuğyān
- 5 Eger rüyını bñ yüzden görürsem vechi var anuñ
Ki dil āyīnesin şāf itdüm oldu mihri çün tābān
Vücūduñ şehrine gir ğiç 'adem rāhından ey Muḫyī
Çü maḫv itdüñ dili nefyile işbāt eyledüñ cānān

[194]

fe'ilātün mefā'ılün fe'ilün

- 1 Ruḫuñ āyīnesini 'ayn-ı 'ayān
Görüriken mu'āyene ey cān
- [308^b] Şimdi cān çeşmine müşāhidsin
Gerçi zāhirde rüyun oldu nihān
- 3 Bu şühūda şühūd oldu baḫa
Nāle vü derd ü dīde-i giryān
Nāleden āh ü derdden feryād
Dīdeden vāh k'itdi rāzı 'ayān
- 5 Raḫm idüp luḫ kııl kerem eyle
Kıoma derdile giryede nālān
Elüm al başuñiçün ey şeh gel
Kıldı pā-māl bendeñi hicrān
- 7 Muḫyī-i mürdeni gelüp dirğür
'Adem-ābād-ı ğamda bulsun cān

[195]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ruḥuṅı eyledüṅ nihān benden
Bunu mı umarıdı cān senden
- Va‘deye durmaduṅ cüdā kılduṅ
Hicr-i rüyuṅla cānumı tenden
- 3 Āhına raḥm kıl gel ey gül-ruḥ
Bülbüli ayrı itme gülşenden
- Mihre pertev şalaldan ey meh-rū
Ruḥlaruṅ rüşen oldı rüşenden
- 5 Muḥyī’ nün cānı olmadı sākin
Sen meh olalı dūr meskenden

[196]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Güldi gül geldi çemen gitdi ḥazen
Bülbülā gülşene gel eyle vaṭan
- Ḥarem-i gülşene maḥremlik için
Bağladı nürdan iḥrāmı semen
- 3 Bile tā kim gül ü bülbül rāzın
Gönce ağzına şoḡar dil süsen
- Her diliyle niçe biṅ virdile fāş
İdiyor rāzını süsen rüşen
- [309^a]
- 5 Tā zemīn keşf ide ḥāl-i dilini
Dil olup ḡāl ider Muḥyī çemen

[197]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Tīr-i ḡamzeṅ ḡalbüme gönder ki bulsun tāze cān
Her ne senden gelse ben bī-nāma olur bir nişān

- 3 Kıl yaranlar zülf-i miskîn ‘uğdesin hâll itmedi
Başdan çevgân-ı zülfin bildi başdan gū kılan
- 3 Sidre kıaddîne irem kûyında âhîr diyü dil
Müntehâsın bilmedi yildi niçe yıl ol revân
- Bir kez ey kaşı kemân tîrûñi gönder dillere
Gel buçağuşı giçürme sînede ço bir nişân
- 5 Dîve virme hâtem-i la‘lünde olan sırruşı
Hüdhüd-i cân muntazırdur ey Süleymân-ı zamân
- Lebleri bir oldu cânuş almağa Muhyî senüş
Ara yirde kan olur açmazısa ağzın o cân

[198]

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Şeb-i hicründe hayâl-i lebüñ ey çeşme-i cân
Zulmet içr’olduşını ‘ayn-ı hayât itdi ‘ayân
- Leblerüş hicri ile zulmete düşdi göñlüm
Dil-berâ cân dahı dil mülkine oldu revân
- 3 Zulmet-i hicrde koma beni ey mâh-likâ
Necm-i eşküm gibi dökme yire kanum âsân
- Tâ ki âyîne-i dîdâr-ı Hudâ’dur rüyuş
Dûzağ olur baña hicrüşd’ola ger bâğ-ı cinân
- 5 Muhyî’yi defter-i ‘uşşâka eger yazmazsan
Hicrde nâmsuz olmağ durur ey şâh nişân

[199]

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘İd-ı adhâda duhâ-yı rüyuşa nâzır olan
Feth ider Bâb-ı selâm’ı keşf olur aña cinân
- Ka‘be hağğı kîşümüz kurbânuş olmağdur senüş
‘İdümüz sa‘y-ı şafâ-yı hâtıruşdur her zamân

[309^b]

- 3 Müdde‘ā-yı dil ḥarīm-i kūyuṅa sa‘y itmedür
Tā münā-yı cān mu‘allā dergehe ola revān
Zāyirān-ı Ka‘be‘ye ḳapuṅdan olur fetḥ-i bāb
Ḳıble-i erbāb-ı ‘ırfāndur hemīn bu āstān
- 5 Vādī-i ‘ıṣḳuṅda ḳurbān olmaḡa cānlar virür
Muḫyī gibi Ḥızr-ı vaḳt olanlar ey ‘İsī-revān
Fāyıḳu ‘l-aḳrān olup olduṅ vezīr-i pādşāh
Buldı Veys‘ile ḳarīn olan sa‘ādetle ḳırān¹¹⁵⁶

[310^a]

[200]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bülbül-i cān çün gül-i rüyından anuṅ bula bū
Vire ḥod-rū gül-şıfat feryādı ḥoş-bū sū-be-sū
Yarı gördüm cennet-i kūyında yüz biṅ vechle
İtmezem Firdevs-i a‘lā içre ḥavrā ārzū
- 3 Ğaybdan Mecnūn ḥaber virür diyü her dem baṅa
Geldi Ferhād itdi Şīrīn la‘li rāzın cüst ü cū
Gel yüzüṅ şuyıyla dur yanında ey tīg-ı cefā
Yoḥsa zaḥmum ḳana yur vechüṅi ḳalmaz āb-rū
- 5 Muḫyiyā öldüm dirildüm zinde oldum ‘ıṣḳla
Ḥamdüli‘llāh şaḥv-ı cān maḥv-ı dile itdi ḡulū

[201]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Der-serem sevdā-yı ān zülf-i perişān bāş ḡū
Der-tenem ān mār-ı ḡisū rişte-i cān bāş ḡū¹¹⁵⁷
Åşkārā çün tevānem kerd sūz-ı ‘ıṣḳ-rā
Der-dilem ez-lāle-rüyī dāḡ-ı pinhān bāş ḡū¹¹⁵⁸

¹¹⁵⁶ Bu beyit der-kenārdir.

¹¹⁵⁷ Söyle, başımda o daḡınık saçlının [sevgilinin] sevdası; bedenimde saçlarının yılanı can ipi olsun.

- 3 Yek nefes der-cism cān bī-ū ne-mī-gīred qarār
Rūz u şeb çeşmem be-rūy-ı yār hayrān bāş gū¹¹⁵⁹
- Çeşm-i Mecnūn dīden-i dīdār-ı Leylā ber ne-tāft
Rū-be-şahrā kerd der-deşt ü beyābān bāş gū¹¹⁶⁰
- 5 Kār bā-yārest mā-rā yār bā-mā maḥremest
Cümle ağyār ez-ğam-ı in kār ‘uryān bāş gū¹¹⁶¹
- Güft bā-ān gül şabā ez-ḥāl-i bülbül şemmeī
Güft kār-ı ‘aşıkān feryād u efgān bāş gū¹¹⁶²
- 7 Hemçü Muḥyī cān ü dil ḥvāhem fedā-yı ‘ışk sāht
Ger qarūl-i yār ne-büved bārī talan bāş gū¹¹⁶³

[310^b]

[202]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey libās-ı Ka‘be-i küyet şüde nūr-ı siyāh
Nevvera’līh mī-şevved nāzil hemīşe ez-İlāh¹¹⁶⁴
- Der-süveydā-yı dilem çün nūr-ı çeşm-i ehl-i dīd
Maḥzar-ı gayb-ı ma‘ānī geşte ān nūr-ı siyāh¹¹⁶⁵
- 3 ¹¹⁶⁶لَيْلَةُ الْقَدْرِ est ki ez-ḳadreş füzüde ḳadr-i ‘īd
Ya ‘amā-i baht der-pūşiş şüde bī-iştibāh¹¹⁶⁷
- Nīst bālāter zi-vey rengī ki ān ‘ālī-maḳām
Behr-i telvīn-i dil-i mā tāb yābed hemçü māh¹¹⁶⁸

¹¹⁵⁸ Aşkın yakıcılığına dayanabildiğim meydanda olduğu için söyle, gönlümde o lale yanaklıdan gizli bir yara olsun.

¹¹⁵⁹ Can, onun yokluğunda bir an olsun bedende durmaz. Söyle, gözüm gece gündüz sevgilinin yüzüne hayran olsun.

¹¹⁶⁰ Mecnun’un gözü, Leyla’nın yüzünü görmeye tahammül edemezse söyle, yüzünü sahraya çevirip kırdı ve çölde dolansın.

¹¹⁶¹ Bizim işimiz sevgilidir, sevgili bizimledir. Söyle diğerleri bu işin kahriyle çırılçıplak kalsınlar.

¹¹⁶² Sabah yeli, güle bülbülün halinden haber verince [Sevgili] ‘Aşıkların işi ağlayıp inleme olsun.’ dedi.

¹¹⁶³ Canımı Muhyî gibi aşk yolunda feda etmek istiyorum. Eğer sevgili kabul etmezse bari talan olsun de.

¹¹⁶⁴ Ey sokağının Kabe’sinin örtüsü siyah ışık olan, [sana] her zaman Allâh tarafından ‘Allâh aydınlatsın’ sözü iner.

¹¹⁶⁵ Gönlümün karaltısı ve siyah ışığı, bakış ehlinin gözünün nuru gibi bilinmeyen manaya ulaştı.

¹¹⁶⁶ Kadr suresi 1. ayet, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 598.

¹¹⁶⁷ Değeriyle, bayramın kadrini artıran Kadir gecesidir ya da bahtın bulutu şüphesiz onu örtmektedir.

¹¹⁶⁸ Gönlümüzün, renk bulmak için kendisinden ay gibi ışık aldığı o yüce makamdan daha güzel bir renk yoktur.

- 5 Ez-sücûdeş der-vücûh-ı cümle sîmâ t̄ahirest
Nûr-ı ân ma'nâ ki bîmend enbiyâ-râ der-cibâh¹¹⁶⁹
- ‘Ârifân-ı ‘ilm-i ma'nâ مَا عَرَفْنَا¹¹⁷⁰ gūy gūy
Kible-i ‘âlem şud in Muhyî berây-ı intibâh¹¹⁷¹

[203]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Merhabâ ey maẓhar-ı 'îd-ı İlâh
Merhabâ ey muzhir-i envâr-ı şâh
- مَرْحَبًا بِكَ يَا مُجِبَّ الصَّالِحِينَ
1172 مَرْحَبًا يَا زِينَةَ الْمُلْكِ وَ جَاهَ
- 3 Merhabâ ey nûr-ı rûyı mihr-i cân
Merhabâ ey burc-ı çarḥ-ı dilde mâh
- مَرْحَبًا بِكَ مِنْ جَمِيعِ الْأَتْقِيَاءِ
1173 مَرْحَبًا مِنَّا وَ مِنْ كُلِّ الشِّفَاهِ
- 5 Merhabâ ey sâni-i şîr-i Hudâ
Merhabâ ey hâdî-i erbâb-ı râh
- مَرْحَبًا بِكَ مِنْ فُؤَادِ الْأَصْفِيَاءِ
1174 مَرْحَبًا مِنْ صَاحِبِ عِزِّ وَ اِئْتِيَاءِ
- 7 'İzzet olup yiri dâyim Muhyiyâ
Düşmeni me'vâsı ola ka'r-ı çâh

[311a]

[204]

mef'ülü fâ'ilâtü mef'ülü fâ'ilün

- 1 Bâ-mâst yâr yâr velîkin çi fâyide
Der-dil menâr-ı nâr velîkin çi fâyide¹¹⁷⁵

¹¹⁶⁹ Enbiyaların, alında gördükleri o nur, secde etmede bütün simaların çehrelerinden daha temizdir.

¹¹⁷⁰ 'Ey Rabb'im seni yeterince tanıyamadım.' bu hadis sahih kitaplarda yer almaz. Reyhan Keleş, *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları*, s. 385.

¹¹⁷¹ Anlam ilminin bilginleri 'Biz Allâh'ı tanıyamadık' der. Ey Muhyî, 'Uyanış için bu Muhyî, âlemin kiblesi oldu.' de.

¹¹⁷² Ey doğru kimselerin sevgilisi; dünya ve makamın süsü merhaba.

¹¹⁷³ Sana Allâh'tan çekinen herkesten; bizim dudaklarımızdan ve tüm dudaklardan merhaba.

¹¹⁷⁴ Sana, arınmış kişilerin gönüllerinden; ruhen uyanmış izzet sahiplerinden merhaba.

- Gül gūş-rā be-cānib-i bülbül ne-mī-küned
Geşte hezār zār velīkin çi fāyide¹¹⁷⁶
- 3 ‘Ankā şikār kes ne-şevēd dām-ı bāz-çīn
Mā-rā şikār kār velīkin çi fāyide¹¹⁷⁷
- Bī-ħod şevem zi-ħvīş hemīşe çü be’ngerem
Şüd müste‘ār ‘ār velīkin çi fāyide¹¹⁷⁸
- 5 Çeşm-i ümīd-i Muhyī be-rāheş der-intizār
Bādeş¹¹⁷⁹ ğubār yār velīkin çi fāyide¹¹⁸⁰

[205]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Bezm-i vaħdetden olan rindāna
Bir durur ħānkah ü mey-ħāne
- Müdde‘ī pīre bizi ğamz itmiş
Ĥānķāh olmazise ħum-ħāne
- 3 Naţ‘-ı dünyāda kim olsa kec-rev
Şāh yanında olur ferzāne
- Genc-i ‘irfāna zalam olmuşdur
Bu ħarābātta her vīrāne
- 5 Ser-i deh mañşıbını virmişler
Kāse-gerdān-ı ser-i rindāna
- ‘Arşa feryādla çıķdı āhum
Sūz-ı dilden çü ħutuşdı ħāne
- 7 Ruĥı āyātı yanında vā‘iz
Ĥaber-i ħūr olur efsāne
- Ĥāk-i pāye şalalı zūlfini yār
Aña başdan el uzatdı şāne

¹¹⁷⁵ Sevgili bizimle sevgilidir ama ne fayda. Ateşin nuru gönüldedir ama ne fayda.

¹¹⁷⁶ Bülbül binlerce defa inlediği halde gül, ona kulak vermedi, ne fayda.

¹¹⁷⁷ Bizim işimiz avcılıktır ama kişi doğan avlayan kapanla Anka yakalayamazsa ne fayda.

¹¹⁷⁸ Utanma ve haya var ama ne fayda onu gördüğümde her zaman kendimi kaybederim.

¹¹⁷⁹ Yazmada ‘ħākeş’ yazılıdır. Satırın üzerinde ‘bādeş’ şeklinde düzeltilmiştir.

¹¹⁸⁰ Onun rüzgarı toz toprakla sevgili olmuş ama ne fayda, Muhyi’nin ümit gözü onun yolunu beklemektedir.

- 9 İbni Sīnā'ya şorar 'ışk'ı faķır
Anı 'ākıl ŝanar ol dīvāne
- Muħyiyā cümleye didük yā hū
Olalı cām-ı felek peymāne

[206]¹¹⁸¹

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Ey ħüsni şehre ğurre v'ey mülk-i mihre 'azze
Rūyuŋ giderse ŧurra çün mihr ola bu zerre
- Kākülden olmaya vā bu pençe ŝāneāsā
Circīs'veş raķībā biŋ kerre biçse erre
- 3 Ey mihr-i 'ālem-i pāk kaŗuŋa geldi eflāk
K'es-i mehile bī-bāk cerre elinde cerre
- Dilde cefāŋ bāhir cevriŝe cismi kāhir
Oldı fesād zāhir zulmıla baħr ü berre
- 5 Dir saŋa Muħyī-i pīr aĝyār ü yārı gör bir
Ħaķ'dan ider çü te'şir taķdīr ħayr ü ŝerre

[207]¹¹⁸²

Der-ū Vāķı'a Ğüfte ŝüd¹¹⁸³

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Rūhā be-rüy-ı ü be-ruħ-ı ħod ber āmede¹¹⁸⁴

¹¹⁸¹ Bu şiir der-kenārdır.

¹¹⁸² Bu mısra der-kenārdır.

¹¹⁸³ O olayda söylendi.

¹¹⁸⁴ Yüzler, onun için kendi yanaĝında ortaya çıktı.

[311^b]

[208]

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Şu cān kim istemez cā meclis-i rindāndan taşra
Meger kim ola dīvāne çıka vīrāndan taşra
Kad-i mevzūnuña māyil olaldan bāğ-ı dehr içre
Olupdur başı servüñ serverā bostāndan taşra
- 3 Cemālün muşhafını medh ider cümle cihān ey hūr
Budur haqq-ı edā söz yok durur Qur'an'dan taşra
Ruḥuñ nārında dāğ-ı lāleveş ḥākūñ olur pūr-tāb
Haṭuñ her ān güzellenmekde cānā āndan taşra
- 5 Dem-ā-dem merdüm-i çeşmün ziyād olmağdadur yaşı
Ḥalāş olmağa Nūḥ 'ömri gerek 'ummāndan taşra
Şeb-i hicrānda baña dün didi bir pīr-i nūrānī
Vişāl iklīmi varmuş zulmet-i hicrāndan taşra
- 7 Didüm olmaya k'ol fettān seni de itdi ser-gerdān
Ki ol şehrüñ vücūdın urdılar imkāndan taşra
Elem virme beni hicrāndan ayırma 'ilāc itme
Ṭabībā derd-i 'ışk-ı¹¹⁸⁵ yārı bil dermāndan taşra
- 9 Belā bī-ḥadd elem bī-'ad 'anā bī-merr miḥen ḡālib
Cefāña hiç nihāyet yok ḡamuñ pāyāndan taşra
Beni bī-şabr ü tāb ü 'aql ü dil kılmış durur hicrān
Kātı nā-çār bī-ḥad ḡam varur erkāndan taşra
- 11 Hükümet saña lāyıkdur tamāmet ḥalka emr eyle
Buyur emrüñ nedür bir kimse yok fermāndan taşra
Koma Āşaf yirinde ḥātem-i la'le ola mālik
Kerem kıl sür rakībi ey perī dīvāndan taşra
- 13 İñen pīr-i muḡānveş olma lertzān mey içün her dem
Şaḳın sākī dökilür ḥūn-ı mey meydāndan taşra
Künişt ehline girüp daḥli ḳo bir ḡüşeden nā-geh
Seni ol büt çıkarur zāhidā imāndan taşra

¹¹⁸⁵ Yazmada "ışkı yarı" şeklinde yazılmış, anlam gereği "ışk-ı yarı" şeklinde düzeltilmiştir.

15 Yirile gök götürmez ğamlarıla oldum ālūde
Günāhum cem‘ olunsa dökilür mīzāndan taşra
Sözüm hālī degüldür ğayr yok dirsem ne var bi’llāh
Görür her şeyde ‘ārif olanı Keyvān’dan taşra

[312^a]

17 Lebünj hālī çün itdi rāz-ı ğayba Muḥyī’yi vākıf
Çıkarırmaz sırr-ı la’lün ey perī-rū¹¹⁸⁶ cāndan taşra

[209]

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Hāmdüli’llāh maẓhar-ı dīdār-ı yār olduĝ yine
Feyz-i aqdes kaṭresinden çün biḥār olduĝ yine
‘Ālem-i a’yānı ‘ilm-i Hāq’da bulduĝ çün ‘ayān
Ġayb-ı muṭlaq ḥazretinden āşkār olduĝ yine
3 Çün tecellī eyledi envār-ı mihr-i Aḥmedī
Ġayr naqşın pāk idüp āyīnevār olduĝ yine
Yok durur çün mā-sivā kaydı gönülde muṭlaqā
Nāmdan neng eyledük ‘ārī zi-‘ār olduĝ yine
5 Hıdmet-i maḥdüm-ı ekrem bir kerāmet viridi kim
Vālī-i mülk-i vilāyāt ü diyār olduĝ yine
Çün şu‘ūr-ı ‘arş iş‘ārına müş‘ir oldu yār
‘Öşr-i iş‘ārıyla biz şer‘i şī‘ār olduĝ yine
7 Dīde giryān sīne büryān bezm-i ğamda zārīken
Sāz-ı ışkuṇ sūzı ile bī-ķarār olduĝ yine
Gördi cānlar cānını cānān imiş dil Muḥyiyā
Didi cāndan nāzır-ı dīdār-ı yār olduĝ yine

[210]

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Zerre olmaz mihr-i ‘ālem nūr-ı ışk-ı pāküme
Kaṭre gelmez baḥr-i ķulzüm dīde-i ğam-nāküme

¹¹⁸⁶ Yazmada ‘perī ol cāndan taşra’ şeklindedir. Satır altında ‘perī-rū cāndan taşra’ şeklinde düzeltilmiştir.

- Sükkerin la'lünde hattıñ göricek tütü-i cân
Didi jeng irdi benüm äyine-i idrâküme
- 3 Pâre pâre göñlümi peymân-ı vaşluñ bağlar
Yoħsa olmazdı muqayyid sîne-i şad-çäküme
- Gördi kim küyuñda devr eyler müselsel zülfüñe
Çok perîşân oldı kâkül bu dil-i bî-bâküme
- 5 Tîrümü gözden bırağdum 'aynuma gelmez didüñ
Atılan oğ dönmez ammâ bir nazâr kıl hâküme
- Çeşm-i hün-rîzi ki her dem Muħyiyâ kanlar döker
Hâlüme baqmaz benüm qaşd eyledi ihlâküme

[312^b]

[211]

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Benüm gibi sücüd itmiş za'fdan säye bî-çäre
Yirinden kalkamaz yapışmasaydı rüy-ı dîväre
- Eger bu hânede ben ğayr yok dirsem ne var bi'llâh
Ki ger Manşür'ı dirseñ sen çekildi gitdi ol dâra
- 3 Bugün dülbendi ucından cigerde dâğlar yağdum
Ki bir dâne gül-i sürhi taqınmuş yine destära
- Gele meclisde ser-gerdân ide rindân-ı mey-hvârı
Ne var el vara vara yära bir äväre yalvara
- 5 Ğam eyyâmında säyem yâr olur Muħyî baña ammâ
Taħammül idemez ol dağı hicrânda şeb-i târa

[212]

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Kıldı zencîr-i zülfi dîvâne
N'ola Mecnün'veş olsam efsâne
- Görse ger âteş-i ğamuñ şererin
Işına nâr-ı şem'e pervâne

- 3 Bām-ı çarḥ üzre āteş-i āhum
Nāleler kıldı yandı şan ḥāne
Cānı tenden cüdā kılalum kim
Āşnā oldı yāra bigāne
- 5 Kalmadı kılca ‘aqlum ey Muḥyī
Kıldı zencīr-i zülfi dīvāne

[213]

mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ülün

- 1 Kuluñla ḳavlüñe durmaduñ ey şāh
Şaḳın te’sīr ider āh-ı seḥergāh
Düşürdüñ yıldızum mihr itmeyelden
Hilāl itdüñ beni hicrūñle ey māh
- 3 Cüvānsın gel şaḳın ey meh nefes tüt
Ki te’sīr ider āh-ı pīr-i āgāh
Baña cevr ü cefālar itdügünce
Saña luṭf u ‘aṭālar kılsun Allāh
- [313^a]
- 5 Sözi mürde-dile cānlar bağışlar
Lebi Muḥyī olupdur cāna dil-ḥvāh

[214]

mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ülün

- 1 Göñül mülkine sulṭān irdi yine
Ten-i fersüdeye cān irdi yine
Vücūd iḳlīmi[ni] talan kılcı
Gözi ḥūn-rīz bir ḥan irdi yine
- 3 Görüp zülfin perīşān oldı ‘aqlum
Melek-rū bir perī-şān irdi yine
Gider çūn u çirāyı bī-gam ol kim
Şeh-i bī-çünden iḥsān irdi yine

5 Yaturken haste-dil bî-çāre Muḥyî
Göjül derdine dermān irdi yine

[215]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Haste-dil irdi yine dermāna
Buldı cān irişeli cānāna

Ruḥuñı görmege şāhum sürdük
Esb-i himmet olalı ferzāne

3 Tıflveş luḥfuş emerdi komadın
Māder-i dehr südin pistāna

Nefḥ-i şūr oldı bülend irdi yine
Şāh-ı ervāḥ cihān-ı cāna

5 Hüsni ma‘nā vü edā-yı şi‘rūñ
Muḥyiyā ṭa‘n kıılır Ḥassān’a

[216]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Yār-ı aḡyār yār oldı yine
Ol hümā zāḡa şikār oldı yine

Ḥāne-i şabrum yıķup pā-māl idüp
Beyt-i aḡzān başa dar oldı yine

3 Şeş-der-i ḡamdan göjül bulmaz güşād
Ṭās-ı devrān içre zār oldı yine

[313^b] İtlerinden şaymadı ben bendesin
Gitdi miḡnet bî-şümār oldı yine

5 Bülbülāsā Muḥyî’yi nālān idüp
Ol gül-i ter ḡāra yār oldı yine

[217]

fe'ılātün fe'ılātün fe'ılün

- 1 Mihr-i rüyuñ mehi kıldı bende
Kullarından disem olur ben de
‘Abd-i muhliş kim ola dirse yār
Kulluğ eyle varup ey dil ben dé¹¹⁸⁷
- 3 Bī-devā derd kimüñ var dirsem
Kimsede yoğ durur illā bende
Leylī-i zülfüñ idelden Mecnün
Koma dīvāne dili çek bende
- 5 Kılma Muhyī kulu şāhum merdūd
Niçe yıldur saña oldı bende

[218]

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Beni hāk-i mezelletde koyup deryāya ‘azm itme
Firākuñ nārına yağma hevāyī olma gel gitme
Göñül kim Hāk evidür eyle yap yap gel anı ma‘mūr
Binā-yı ‘ışkı yığma hicr bünyādını berkitme
- 3 Gel oğlancuğlar oyuncağı itme ‘ışkı sulṭānum
Ele al ‘āşık-ı üftādeñi¹¹⁸⁸ lu‘bıla berkitme
Elüm al başuñiçün koma pā-māl-i semend-i ğam
Kadem-rence kıl ey rüh-ı revānum cānı incitme
- 5 Benüm sulṭānum Aḥmed Muhyī bendeñ sözleri budur
Kelām-ı hağkkı diñle bāṭıluğ nuṭkını işitme

¹¹⁸⁷ Çevriyazıda kapalı e (è) kullanılmamıştır. Ancak burada kafiyeyi bozmamak için kapalı e tercih edilmiştir.

¹¹⁸⁸ Yazmada ‘ser-geşteñi’ şeklindedir. Satır arasında ‘üftādeñi’ şeklinde düzeltilmiştir.

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

- 1 Çoç çoç Şükür Hüdâ'ya biñ medh Muştafa'ya
İrdük bu dem Őafâya el Ɣalduruñ du'âya
Luş itdi çün Hüdâ'muz Ɣurd oldu piş-vâmuz
İrişdi her münâmuz Şükr idelüm Hüdâ'ya
- 3 Mışr'a ol 'Alî Paşa iħsânı Ɣıldı iřŐ
HâƔ luşfin ide icrâ 'ahdi ire vefâya
'Adlün çün irdi Şehre bulduƔ anuñla behre
Tâ ire diyü dehre iŐmarladum Őabâya
- 5 Ɣılduñ keremle ülfet HâƔ'dan durur kerâmet
Az Şanma bunu ħâzret Şükr eyle kîmyâya
Görmez Őahî olan ħam cennetdedür dem-â-dem
Uğrar ħâsîs-i muħkem mâlı ile belâya
- 7 Çün luřfuñ oldu Şâmil Mışr'a bil anı kâmil
İtdi Hüdây menzil Firdevs'i eŐıyâya
İylikler eyle dâyim ol ma'deletle Ɣâyim
Olmadı kimesne nâdim iħsândan aŐdıƔâya
- 9 'Âdillere ri'âyet Ɣıl kim irişe raħmet
Zâlim bulursa furşat 'âlim irer fenâya
'AŐıƔlara vefâ Ɣıl ŐâdıƔlarıyla olğıl
Mâla kim olsa mâyil gelmez ol ihtidâya
- 11 Sen bir kerîm-Őânsın cânlar içinde cânsın
'Âriflere 'ayânsın ħizlenme çıƔ araya
'Âlemde her ne kim var insânda Ɣodı Settâr
Zâtında itdi izħâr âyînedür liƔâya
- 13 Fi'lile söz Şerî'at yol varmadur řarîƔat
Çün sendedür ħâƔîƔat lâyıƔsın iƔtidâya
Gel ħırƔa-puŐa meyl it sâlik řarîƔına ħit
'AŐıƔ degülse terk it aldanmağıl riyâya

¹¹⁸⁹ Bu Şiir der-kenârdır.

- 15 Bir kimse olsa şādık oldur her işe lāyık
Zem itse ger münāfık inanma iftirāya
İzzetle var olasın şevketle yār olasın
‘Adle medār olasın ‘ālem gele recāya
- 17 Cānuḡ fedā kıl aḡa Muḡyī du‘ā kıl aḡa
Medḡ ü şenā kıl aḡa evvelden intihāya

[220]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Cefā vü cevre şabr iden irür çünkim vefāsına
Keder koma gider ey dil irem dirseḡ şafāsına¹¹⁹⁰
Sa‘ādet evcine mihr-i ḡaḡīkat olmaḡ isterseḡ
Nücüm-ı eşkümi gör baḡ bu çeşmüm mā-cerāsına
- [314^a]
- 3 Kāra baḡtumdan ol çeşmi siyeh sevdāyī kılmışdur
Beni ḡarḡ eyledi eşküm irişmez göz karasına
Olaldan ol meh-i bī-mihr benden gün gibi pinhān
Şeb-i hicrānda zulmiyle kodi irmem ziyāsına
- 5 Saḡa kāzī-i ḡam çünkim kāzā gelsün didi Muḡyī
Geçüp sen daḡı kendüñden rızā vir her kāzāsına

[221]¹¹⁹¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Gönder ey şeh tīr-i ḡamuḡ kaşlaruḡ kurbānına
Tā ola mecrūḡuḡ olduḡı nişāne cānına

¹¹⁹⁰ Bu beytin mısraları arasında takdim tehir yapılmıştır.

¹¹⁹¹ Bu matla der-kenārdır.

İltizām-ı Şeh

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Şehā dimem ki hemān bendeğe 'aṭā eyle
Keremle mihr ü vefā her ne var baña eyle
- Seni sevenleri şāhā helāk idermişsin
Çün āḥir ölmelüyem benden ibtidā eyle
- 3 Nizā' ider dil ü cān tīrūñ için ey şeh gel
Nazar kıl oğ birağ anlara bir yaña eyle
- Gedā-yı kūyuñ olayın ço āstānuñda
Faķirūñi de ne var dehre pādşāh eyle
- 5 Eger ğam ü elemüñden varısa iḥsānuñ
Sa'ādetile şehā bendeğe 'aṭā eyle
- Ğamuñdan olmaya şāhā cüdā vücūd-ı gedā
Gerekse tīğunuñla cümleten cüdā eyle
- 7 Şeh olduğum ğam-ı 'ışk-ı nigāra ey nāle¹¹⁹²
Vilāyet-i elem içre yūri nidā eyle
- Çün iltifātla toprak şehā zer olurimiş
Bu ḥāke bir nazar it sen de kīmyā eyle
- 9 Eger ki Ḳāzī-i ḥācāt'a ḥācetüñ varsa
Faķirūñüñ de şehā ḥācetin revā eyle
- Du'ādadur niçeler ḥānķahda ey şeh gel
Muvāfaķatlarıla sen daḥı du'ā eyle
- 11 Faķir muntazır-ı luṭf olup du'ā iderin
Ne lāyık ise keremden şehā saña eyle
- Selāmet olsun elinden keremler it 'uşşāķ
Raķīb-i kāfiri öldür şehā ğazā eyle
- [314^b]
- 13 Şehā vücūduña ger mālik olayum dirsen
Teveccüh-i Ḥağ idüp terk-i mā-sivā eyle

¹¹⁹² Bu mısradā vezin aksamaktadır.

Şehā meded nefesin virmez oldı Muhyî-i zâr
Gel¹¹⁹³ ey muğannî-i ‘uşşâk bir nevâ eyle

[223]

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

- 1 Feryād ki be-her gile feryād ne-mānde
Şad dād der-în dār-ı sitem dād ne-mānde¹¹⁹⁴
Dilhā heme meyl-i ğam-ı tü kerde zi-her sū
Der-ġamkede-i dehr dilî şād ne-mānde¹¹⁹⁵
- 3 Çün tûbî-i zülf-i tü be-her qalb serî dāşt
Dilhā be-ser-i ü şüd¹¹⁹⁶ u āzād ne-mānde¹¹⁹⁷
Tā genc-i ğamet kerde be-künc-i dil-i men cā
Çün hâtır-ı vîrâne ğam-ābād ne-mānde¹¹⁹⁸
- 5 Taqvā ki çü zühdem heme der-rāh-ı ğamet reft
Der-deşt-i belā māndem ez-ân zād ne-mānde¹¹⁹⁹
Mecnūn çü be-y-āmūht zi-rūhem kütüb-i ‘ışk
Der-‘ışk me-ġüyîd ki üstād ne-mānde¹²⁰⁰
- 7 Muhyî şüde tā bā-ġam-ı tü düst ez-ân rû
Ez-her dü cihān hiç eşerî yād ne-mānde¹²⁰¹

[224]

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

- 1 Bir ağlayacak inleyecek yircegiz olsa
Yolında sezāvār-ı fedā sercegiz olsa

¹¹⁹³ Yazmada ‘Di’ şeklindedir. Satır arasında ‘Gel’ şeklinde düzeltilmiştir.

¹¹⁹⁴ İmdat, her şikayet için feryat kalmadı. Yüzlerce figan olsun, bu eziyet kapısında insaf kalmadı.

¹¹⁹⁵ Tüm gönüller, her taraftan senin gamına yöneldiler. Dünyanın gam evinde sevinçli bir gönül kalmadı.

¹¹⁹⁶ Yazmada ‘Şüd der-ser-i ü cümle’ şeklindedir. Satır arasında ‘Dilhā be-ser-i ü şüd’ şeklinde değiştirilmiştir.

¹¹⁹⁷ Gönüller, senin tuba ağacı [gibi uzun] saçma istek duyduklarından beri onun hizmetine girdiler. Böylece özgür bir tek kalp kalmadı.

¹¹⁹⁸ Senin üzüntü hazinen benim gönül köşemde yer ettiğinden beri yıkık gönlüm gibi bir keder evi kalmamıştır.

¹¹⁹⁹ Takvam da zühdüm gibi senin kederinin yoluna gitti. Bela çölünde kaldım ondan bir şey kalmadı.

¹²⁰⁰ ‘Aşkta üstat kalmadı.’ demeyin. Mecnun, aşk kitabını benim ruhumdan öğrendi.

¹²⁰¹ Muhyî, senin gamınla dost olduğu için her iki alemden ondan hiçbir eser kalmadı.

Çün oldı müşevveş gamıla kalb-i perişân
Cem' olmağa bir zülfi mu'anbercegiz olsa

[225]¹²⁰²

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Cāna bir sūz-ı dil varur olsa
Dile bir āteş ölçerür olsa

Dil ele girse ehl-i dil olsam
Şem'veş lîk o da erür olsa
- 3 Her kılum zākır olsa mezkūrı
Zıkrde dāyim ürperür olsa

Tā Ebu'n-nūr'dan be-vech-i ḥasen
Nūr-ber-nūrı¹²⁰³ gösterür olsa
- 5 Ğam-ı vehmden dili 'Alî'lik idüp
Müncelî olsa kırtarur olsa

Muhyî yoqlıkda bir vücūd irse
Varla yoğı hep virür olsa

[315^a]

[226]¹²⁰⁴

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Muhyiyā mā şüdīm ḥay der-mey
Ve ¹²⁰⁵مِنَ الْمَاءِ كُلِّ شَيْءٍ حَيٍّ

¹²⁰² Bu şiir der-kenârdır.

¹²⁰³ Nur suresinin 'Allâh, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nurdur. Allâh dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allâh insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allâh her şeyi bilir.' anlamındaki 35. ayetinin '(Bu,) nûr üstüne nurdur.' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 353.

¹²⁰⁴ Bu şiir der-kenârdır.

¹²⁰⁵ 'Ey Muhyî, biz '...her canlı şeyi sudan yarattığımızı...' ayetinin anlattığı gibi şarapla hayat bulduk.' Enbiyâ suresinin 'İnkâr edenler, göklerle yer bitişik bir halde iken bizim, onları birbirinden kopardığımızı ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı görüp düşünmediler mi? Yine de inanmazlar mı?' mealindeki 30. ayetinin '...her canlı şeyi sudan yarattığımızı...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 323.

Feyz ez-pîr-i mey-fürüş taleb
Ser hem âncâ be-nih ki hordî mey¹²⁰⁶

[227]

Ez-lisân-ı Hâkîkat-i İnsân¹²⁰⁷

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

- 1 Tübâ-yı bî-nişânî der-ğayb çün nişânî
Güyî zi-cân derânî ¹²⁰⁸طُوبِي لِمَنْ رَآني
- Ey mazhar-ı ma'ârif v'ey muzhir-i maşâhif
Biş'nev be-bîn zi-hâtif ¹²⁰⁹طُوبِي لِمَنْ رَآني
- 3 Men baħr-i bî-kerânem men nâm-ı bî-nişânem
Men cân-ı cân-ı cânem ¹²¹⁰طُوبِي لِمَنْ رَآني
- Men muṭlaq-ı vücudem men maṭlab-ı sücudem
Men her çi bûd bûdem ¹²¹¹طُوبِي لِمَنْ رَآني
- 5 Men nûrem ü cihân fey men bûdem ne-bud şey
Ez-cûd-ı men büved ṭay ¹²¹²طُوبِي لِمَنْ رَآني
- Mi'râc-ı her nüzûlem hem cevher-i 'uḳûlem
Hem redd ü hem ḳabûlem ¹²¹³طُوبِي لِمَنْ رَآني
- 7 Men mazhar-ı İlâh'em men kâr-dân-ı şâhem
Ber-burc-ı mihr mâhem ¹²¹⁴طُوبِي لِمَنْ رَآني
- A'yân ṭufeyl-i men şüd emlâk ḥayl-i men şüd
'Âlem zi-meyl-i men şüd ¹²¹⁵طُوبِي لِمَنْ رَآني

¹²⁰⁶ Bereketi, içki satan ihtiyardan iste, şarap içtiğin yerde yat kalk.

¹²⁰⁷ İnsanın Hakikat Dilinden

¹²⁰⁸ 'Adeta izi olmayan Tuba ağacısın, bilinmezlikten bir işaretisin, sanki canı yırtıyorsun.' 'Mutluluk beni görenindir.' hadisi için bkz. İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, C 2, sayfa 48.

¹²⁰⁹ Ey bilgiye ulaşmış, kitapları kendinde ortaya çıkararak kişi, hatiften 'Mutluluk beni görenindir.' i dinle ve gör.

¹²¹⁰ Ben sonsuz bir denizim, ben izi olmayan bir isimim, ben canların canının canıyım 'Mutluluk beni görenindir.'

¹²¹¹ Ben vücudun eksiksiziyim, ben secdenin isteğiyim, ben var olan her şeyim, 'Mutluluk beni görenindir.'

¹²¹² Ben ışığım, kainat gölgedir. Ben varken hiçbir şey yoktu. 'Mutluluk beni görenindir.' [sözü] benim cömertliğimden gelir.

¹²¹³ Ben her inişin yükselişiyim. Akılların özüyüm. Hem geri çevirme hem de kabul etmeyim. 'Mutluluk beni görenindir.'

¹²¹⁴ Ben yaradanın tecelli ettiği yerim. Ben şahın işbilirim. Güneş burcundaki ayım. 'Mutluluk beni görenindir.'

9 Ne-būd yaqīn gümānem der-küfr ü dīn ‘ayānem
Hāḫḫā ki dü cihānem طُوبِي لِمَنْ رَأَى 1216

Men şüret-i cihānem men ma‘nī-i cinānem
Men der-‘uyūn ‘ayānem طُوبِي لِمَنْ رَأَى 1217

11 Ādem-şafī nümūdem der-Şiṣ rü güşūdem
Der-baḥr-i Nūḥ būdem طُوبِي لِمَنْ رَأَى 1218

Kerrār-ı Aḥmed’em men der-kārzār-ı düşmen
Rūḥem güzeşte ez-ten طُوبِي لِمَنْ رَأَى 1219

[315^b]

13 Hem Leylā’yem be-Mecnūn hem zāhirem be-meknūn
Çün geşteem be-bī-çün طُوبِي لِمَنْ رَأَى 1220

Men Muḥyī-i kelāmem men ber-cihān imāmem
Der-ḫuds bā-selāmem طُوبِي لِمَنْ رَأَى 1221

[228]

mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilātün

1 Zihī tecellī-i Zāt’ī ki şüd zuhūr şifātī
Çü ref-i her subuḫātī ‘aleyke elfi şalātī 1222

Nümüne-i dü cihānī münevvir-i dil ü cānī
Cinān-ı verd-i cenānī kemāl-i her kelimātī 1223

3 Tü reh-nümā-yı enāmī tü der-ḫuds be-selāmī
Tü muḫtedā vü imāmī be-cümle mazī vü ātī 1224

¹²¹⁵ Önemli kişiler benim sırtımdan geçinir. Dünya malı mülkü benim ordumdur. Alem bana yönelik için yaratıldı. ‘Mutluluk beni görenindir.’

¹²¹⁶ Allāh’a yakınlığıma şüphe olmaz. Hem küfürde hem de dinde görünürüm. Gerçekten ben iki cihanım. ‘Mutluluk beni görenindir.’

¹²¹⁷ Ben cihanın görünüşüyüm. Ben cennetlerin anlamıyım. Ben gözlerde görünürüm. ‘Mutluluk beni görenindir.’

¹²¹⁸ Temiz Ādem gibi göründüm, Şit’te yüz gösterdim, Nūḥ’un denizinde bulundum, ‘Mutluluk beni görenindir.’

¹²¹⁹ Ben, düşmanın savaş alanında Ahmed’in Ali’siyim. Ruhum canımı terketti, ‘Mutluluk beni görenindir.’

¹²²⁰ Hiçlişe ulaştığımdan beri hem Mecnūn’a Leylā’yım hem gizli olanda görünenim. ‘Mutluluk beni görenindir.’

¹²²¹ Ben sözün can vereniyim[Muhyī’siyim], ben cihanın imamıyım, cennette kurtuluştayım, ‘Mutluluk beni görenindir.’

¹²²² Bütün yücelikleri kaldıran, İlah’ın sıfatlarının kendisinde ortaya çıktığı, onun güzel bir yansımasıdır. Sana bin selam olsun.

¹²²³ İki cihanın emsalisin, gönü ve canı aydınlatansın, gönül gülünün cennetisin, her kelimenin olgunluğusun.

¹²²⁴ Sen, bütün geçmiş ve gelecekte insanların yol gösterenisin, sen cenette kurtuluştasın, sen önde gelensin ve imamsın.

- Tüyî mu'allim-i esmâ tüyî mübellig-i eşyâ
Tüyî be-leyle-i isrâ¹²²⁵ ki ber-her berekâtî¹²²⁶
- 5 Vücüd-ı hâzret-i Âdem zühür-ı cümle-i 'âlem
Berây-ı tü şüde mu'lem ki 'ayn-ı luḫf u hibâtî¹²²⁷
- Be-zevk der-melekûtî zi-şevk der-ceberûtî
Çü 'ışk der-'azamûtî münezzeh ez-derecâtî¹²²⁸
- 7 Ne der-yemîn ü yesârî ne fevḫ u taḫt u medârî
Ne ḫabl ü ba'd ü ḫarârî çü ez-cemî'-i cihâtî¹²²⁹
- Felek be-ḫuṫb-ı tü dâyir melek be-emr-i tü sâyir
Ḥafî-i der-heme zâhir çü bu'd der-ḫurubâtî¹²³⁰
- 9 Çü Muḫyiyâ be-devâmî ḫayât-baḫş-ı 'izâmî
Be-Ka'be rükn ü maḫâmî be-deyr Lât ü Menât'î¹²³¹

[229]

müstef'ilâtün müstef'ilâtün

- 1 Ref' it sivâyı olup fenâyî
Gel gör likâyı virür beḫâyı
- 'İşk-ı ḫayâli şevk-ı cemâli
Zevk-ı vişâli ḫıldı 'aḫâyı
- 3 Ey ehl-i vaḫdet nice bu keşret
Terk eyle şehvet k'olduḫ hüdâyî

[316^a]

[230]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ez-ta'ayyün 'ayn-ı ḫod der-ḡayn mebşar sâḫtî
Cân-ı men der-'ayn-ı men bî-ḡayn manzar sâḫtî¹²³²

¹²²⁵ İsrâ suresi, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 281.

¹²²⁶ Mîraç gecesiyle isimleri öğreten, eşyayı bildiren, her berekette olan sensin.

¹²²⁷ Sen, Âdem peygamberin vücudu, bütün âlemin kendisi içi ortaya çıktığı, iyilik ve baḫşın kaynaḫsın.

¹²²⁸ Her dereceden uzak olarak zevkle melekut aleminde, şevkle ceberut seyrinde, aşkla azamettesin.

¹²²⁹ Sen tüm yönler olduḫ için ne sağda ne solda; ne yukarıda ne aşağıda ne de ortada; ne öncede ne sonrada ne de şimdidesin.

¹²³⁰ Sen, bütün görünenlerde saklı bulunduḫun ve tüm yakınlıklarda olduḫundan felek senin etrafından döner, melekler senin işlerini izler.

¹²³¹ Muḫyî gibi devam üzere sin. Kemiklere can verensin. Kabe'ye direk ve makamsın. Kilisede Lat ve Menat putları sını.

- Şüd be-şehr ey mäh-ı tábân şöhre vü rüşen zi-mihr
K'ez-ziyâ-yı rüy-ı hod dil-râ münevver sâhtî¹²³³
- 3 Sûht ez-sevdâ-yı hâl-i çün sipendet âteşî
Der-dil ü ü-râ süveydâyem çü micmer sâhtî¹²³⁴
- Ey be-çeşm âhû zi-gîsû-yı be-çîn-i tü ki misk
Şüd çü 'anber Hindû'yeş cân-râ mu'aţtar sâhtî¹²³⁵
- 5 Güft kâdem çün u güftem güft ne-büved lîk çün
Güyî ez-güftet lebânet-râ mükerrer sâhtî¹²³⁶
- Der-ser-i sırr-ı ğamet serdâr şüd Muhyî zi-ser
Z'an ser ü-râ hemçü ser-bâzân server sâhtî¹²³⁷

[231]

mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Ey cây-ı tü kûy-ı lâ-mekânî
Ez-tü'st nişân-ı bî-nişânî¹²³⁸
- Zât-ı tü muqaddes ez-çi vü çün
Her ân be-şifâtî vü be-şânî¹²³⁹
- 3 Çün çünî-i tü kesî ne-dânest
Bî-çün dânem ki tü çünânî¹²⁴⁰
- Tü kıble-i cümle-i enâmî
Tü Ka'be-i ehl-i dü cihânî¹²⁴¹
- 5 Cüz kûy-ı tü melce'î ne-dârem
Ey men seg-i tü eger be-rânî¹²⁴²

¹²³² Kendi kaynağını taayyünde bir örtüden izledin. Benim canımı benim kaynağında örtüsüz seyrettin.

¹²³³ Ey perlayan ay, şehirde güneşten daha meşhur ve aydınlık oldun. Kendi yüzünün ışığından gönlü aydınlattın.

¹²³⁴ Üzerlik tohumu gibi olan beninin siyahlığıyla, gönülde bir ateş yaktın ve gönüldeki süveydamı ona micmer yaptın.

¹²³⁵ Ey gözleri ahu, senin kıvrım kıvrım saçlarından misk, Hintli beninden anber oldu ve canı güzel kokularla sardı.

¹²³⁶ 'Ben şekerim!' dedi, söylemeye gerek yok.' dedim. Sanki sözünle dudağımı daha bir tatlı yaptın.

¹²³⁷ Muhyî, senin derdinin sırlarının başında gönülde bir serdar oldu. O sebeple onun başını korkusuz yiğitler gibi komutan yaptın.

¹²³⁸ Ey yeri mekânsızlık sokağı olan, alametsizliğin izi sendendir.

¹²³⁹ Senin zatın ne ve nasıldan arındırılmıştır. Sen her zaman sıfat ve şanla varsın.

¹²⁴⁰ Senin mahiyetini kimse bilmiyor, ben nasıl olduğunu sebepsiz biliyorum.

¹²⁴¹ Sen bütün insanların yöneldiğisin. İki cihan halkının Kabe'sisin.

¹²⁴² Ey köpeği olduğum, eğer sen beni kovarsan senin sokağından başka sığınağım yok.

Ez-cūd-ı vüçüd-ı Lā-yezālī
Mevcūd şüdest cümle dānī¹²⁴³

[316^b]

- 7 Ey maẓhar-ı ān ü muẓhir-i şān
Şān-ı tü büved hemīşe ānī¹²⁴⁴
- Tü dürr-i yetīm-i baħr-i ‘ıŝķī
Tü cevher-i kān-ı kün fe-kānī¹²⁴⁵
- 9 Çün küşte şüdü ber-āh-ı ān şāh
Muħyī tü ħayāt-baħş-ı cānī¹²⁴⁶

[232]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Genc-i ‘ıŝķı dili ħarāb itdi
Zıl ħomadı hep āftāb itdi¹²⁴⁷
- Ġayrla ‘ıŝret-i mey eyleyli¹²⁴⁸
Dil-i büryānumı kebāb itdi
- 3 Nisbetinden ne ğam raķīb-i segün
Ol perīye şu k’intisāb itdi
- Eŝkün aķıtma bu hevāyla kim
Niçeyi nār-ı ğam türāb itdi
- 5 Kütüb-i ‘ıŝķı eyleyen tafşīl¹²⁴⁹
Muħyī’nün ħālin intiĥāb itdi

[233]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Çü miħrün pertevi ŝahbāya düşdi
Hemān ŝevķı dil-i ŝeydāya düşdi

¹²⁴³ Bütün varlıkların, ebedi vücudun cömertliğinden olduğunu biliyorsun.

¹²⁴⁴ Ey güzelliğin ortaya çıktığı ve itibarı kendisinde gösteren, senin şanın her zaman güzelliğindir.

¹²⁴⁵ ‘Sen aşk denizinin en güzel incisisin. Sen ‘ol’ madeninin değerli taşısın.’ ‘Ol! der, o da hemen olur.’
Bakara 117, Enam 73, Nahl 40, Yasin 82, *Kur’ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 17, 135, 270, 444.

¹²⁴⁶ Ey Muħyî, o şahın ahıyla öldüğünden beri cana hayat verensin.

¹²⁴⁷ Yazmada ‘Zıl ħomadı hep āftāb itdi’ şeklindedir, satır altına ‘Sāye ħomadı āftāb itdi’ şeklinde kaydedilmiştir.

¹²⁴⁸ Der-kenār olarak ‘eyledi çün’ kaydı vardır.

¹²⁴⁹ Yazmada ‘taħrîr’ şeklindedir, satır arasında ‘tafşîl’ olarak kaydedilmiştir.

- Bilüñe el irişmez cân kavuşmaz
Varup yok yire dil ortaya düşdi
- 3 Bu çeşm-i hün-feşānda ‘aks-i la‘lün
Şan ol hātem durur deryāya düşdi
- Ġamuñ ‘āşık-ları şeydā idelden
Kimi kūha kimi şahrāya düşdi
- 5 Ten-i fersüdem için yir yir ey hūr
Maħallen segleri ğavġāya düşdi
- Cihānı yaqdı āh-ı sūz-nāküm
Ol oddan bir şerāre nāye düşdi
- 7 Hevā-yı zülfin itdi ārzū dil
Yine Muħyī uzak sevdāya düşdi

[317^a]

[234]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Haste-i ‘ışk-rā ne-pürsīdī
Mī-ne-dānem ki ez-çi rencīdī¹²⁵⁰
- Dāyimā hicr-i tü küned giryān
Yād-ı ān ki be-men tü ħandīdī¹²⁵¹
- 3 Men be-‘acz ü niyāz mī-büdem
Tü muķābil nişeste nāzīdī¹²⁵²
- Ne-resīd ez-ġubār ber-dil-i tü
Dāmen ez-ħāk-i kū çirā çīdī¹²⁵³
- 5 Be-ġamet hū girift Muħyī-i zār
Çün be-ġam būdeneş pesendīdī¹²⁵⁴

¹²⁵⁰ Bilmiyorum, neden incindin de aşk hastasını sormaz oldun?

¹²⁵¹ Beni senin ayrılığında dayıma ağlatan, hatırımdaki bana gülüşündür.

¹²⁵² Ben acizlik ve çaresizlik içindeyken sen karşımda nazla oturuyorsun.

¹²⁵³ Senin gönlüne bir toz bile konmamışken sokağın toprağından eteğini niye topladın?

¹²⁵⁴ Sen, onun keder içinde oluşunu beğendiğin için Muhyi senin gamını huy edindi.

[235]

mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün

- 1 Kaşuñ gören n'eder mâhum hilâli
Şühûd ehli kaçan ister hayâli
N'ola lâ-ya'kıl olsa 'âşık-ı mest
K'olur 'aql ehline 'aqlı 'ıqâli
- 3 O yok bu yok lebi sırrın kıllur fâş
Ne şîrîndür görüñ âb-ı zülâli
Hurûf-ı na'le çün oldı müşâbih
Felek şaff-ı ni'âle atdı hilâli
- 5 Rızâ-yı 'ışka teslîm olan abdâl
N'eder çün u çirâyile cidâli
Kemâl-i 'ışka şarf it mantıkuñ kim
Bu hikmetle bulur 'ârif kemâli¹²⁵⁵
- 7 Lebi sırrını şordum didi yokdur
Bunuñ hiç Muhyiyâ cânveş mişâli

[236]

fe'ilâtün mefâ'îlün fe'îlün

- 1 Ğam-ı hicrâna ğâyet olmaz mı
Bunca derde nihâyet olmaz mı
Kıssa-i ğuşşa hişsesi cânâ
Meclisünde rivâyet olmaz mı
- 3 Zulmle künc-i ğamda dil kaldı
Luţfla hiç 'inâyet olmaz mı
- [317^b] Gûsfend-i dilüm helâk oldı
Gürg-i ğamdan ri'âyet olmaz mı
- 5 Ğamuñı her zamân beyân itmeñ
Yârdan hep şikâyet olmaz mı

¹²⁵⁵ Bu beyit der-kenârdır.

Muhyiyā mısr-ı dil helāk oldu
Zulm-i ğamdan himāyet olmaz mı

[237]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Derd-i ‘ıŖkı dile mihmān geldi¹²⁵⁶
Mülkine ‘izzile sulţān geldi
Ġam-ı hicrānla der-mānde idüm
Derd-i ‘ıŖkı dile dermān geldi
- 3 ‘ıŖkı cān ü dili nā-būd itdi
Gitdi aġyār çü cānān geldi
İmtihān itmege miġnetle seni
Ĥāzır ol Aġmed-i fettān geldi
- 5 Buldı çün ħüsn-i kitābı zīnet
VaŖfı ol deftere ‘unvān geldi
Cānı kıl pīr-i muġāna teslīm
Diye tā tekyeye ħurbān geldi
- 7 Nuţkı ol ‘İsī-i rūġ-efzānuġ
Muhyiyā mürde-dile cān geldi

[238]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ĥayf ol yār¹²⁵⁷ gelmedi gitdi
Dile ġam-ġvār gelmedi gitdi
Bülbül-i zār çok fiġān itdi
Gül-i gülzār gelmedi gitdi
- 3 Yār çün da‘vet itdi bezm-i meye
Ĥalbe inkār gelmedi gitdi

¹²⁵⁶ Yazmada ‘Dile ‘ıŖkı yine mihmān geldi’ şeklindedir. Satır arasında ‘dile’ ve ‘yine’ sözcükleri deġiştirilmiştir.

¹²⁵⁷ Yazmada ‘yārum’ şeklindedir. Vezin gereġi ‘yār’ şeklinde okundu.

Ṭīb-i enfāsı hoş niçe müddet
Mişl-i ‘Aṭṭār gelmedi gitdi

5 Şabr katlandı dilde çok Muḥyī
Çünkü dildār gelmedi gitdi

[318^a]

[239]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Gitdi ağyār elemelerle çü yārum geldi
Yirine ‘iz ü vaqārıyla qarārum geldi
Dil-i vīrānı ḥarāb itmişidi cevr ü sitem
‘Adl ü inşāfla ol şāh-süvārum geldi

3 Dāğ-ı hicrān dilümi eylemişidi pür-ḥün
Deşt-i ğamda ḳomadı lāle-‘izārum geldi
Derd-i ser virme ki başa çıkamazsın vā‘iz
Ḳo bu mest-i mey-i ‘ışkı ki ḥumārum geldi

5 Muḥyiyā dāmını ağyār-ı ḥaruḳ pāreledi
Çeşmi āhū olan ol şīr-şikārum geldi

[240]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Geldi hicri ğamıla şabr u qarārum gitdi
Bulmağa ḥāk-i rehin āhla zārum gitdi
Vuşlat ümmīdine yārānla ‘işretde iken
Geldi ağyār ğamıla didi yārum gitdi

3 Görmedüm zülfi ucından ruḥını ḥaṭṭı ile
Ṭoğmadı başuma gün leyl ü nehārum gitdi
Ḳoyup üftādesini ḥāk-i belāda pā-māl
‘İzzet ü nāzla ol şāh-süvārum gitdi

5 Dām-ı efsāne ile şayd idem eglerdi göñül
Muḥyiyā ṭutmadı söz ḳaçdı şikārum gitdi

[241]¹²⁵⁸

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Şeb-i hicrân ğamını¹²⁵⁹ yazmaduĝ eyyâm oldu
Serümüz cām olıcaĝ niçe ser-encām oldu
- Kām-kārumdan alam kām-ı dili¹²⁶⁰ diyü şehā
Ħaylī hengāmeler oldu niçe hengām oldu
- 3 Şeh-i ‘ışķa umaram münkir olan ola muṭī‘
Geldi ol āhū-yı vaḥşī baĝa çün rām oldu
- Ol büte secde iderken nice ‘ibād-ı şanem
Eyleyüp secde-i Ħaĝ kāsir-i eşnām oldu
- 5 Ol meh-i çār dehile göñül itdükde karar
Başladum yazmaĝa tārīḫini aḥşam oldu
- Muḫyī tersā-beçe ‘ışķı ile bed-nām idi līk
Pārsālardan idüp¹²⁶¹ dehrde bed-nām oldu

[242]¹²⁶²

İshak Efendi

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Şehr-i zi‘l-ḫiccede āḫir seferüm şām oldu
Başladum yazmaĝa tārīḫini **aḥşam oldu** (942)

[243]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ħaĝ getürdüñ raĝam-ı fitne-i devrân oldu
Lebüñ açduñ sebab-i tefriķa-i cān oldu
- İçdügi zehr-i belā yidügi ḫün-ı dildür
Kim ki bu ĝamkedede üç gice miḫmān oldu¹²⁶³

¹²⁵⁸ Bu şiir der-kenârdır.

¹²⁵⁹ Yazmada ‘Gicelerde ĝamum’ şeklindedir. Satır üstünde ‘Şeb-i hicrân ğamını’ şeklinde düzeltilmiştir.

¹²⁶⁰ Yazmada ‘irem kām-ı dile’ şeklindedir. Satır arasında ‘alam kām-ı dili’ olarak düzeltilmiştir.

¹²⁶¹ Yazmada ‘olup’ şeklindedir, satır altında ‘idüp’ olarak düzeltilmiştir.

¹²⁶² Bu matla der-kenârdır. Beytin hemen yanında ‘Aḥşam oldu (993 - 14)’ ibaresi vardır.

¹²⁶³ Yazmada ‘Bir iki gün şu ki bu ḫānede miḫmān oldu’ şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. ‘Kim ki bu ĝamkedede üç gice miḫmān oldu’ der-kenârdır.

3 K̄ayddan muṭlaḳ olup ‘ārdan oldı ‘ārī
Maḫhar-ı ‘ilm-i Ḥudā muzhir-i ‘irfān oldı

Yūsuf’āsā ki göñül çāh-ı tene beste idi
Pādşāhum saña ḳul olalı sulṭān oldı

[318^b]

5 Muḫyī’ veş şābit iden ğaybda ‘aynın muṭlaḳ
‘İlm-i ḫāzretle yine muḫyī-i a’yān oldı

[244]

mefā’lün mefā’lün mefā’lün mefā’lün

1 Dil-i āzādeye kim b̄y-ı zūlfün ārzū oldı
Sebeb dām-ı belāya düşdüğine aña bu oldı

Çü bildi kemligin eksükli ey bedr-i tamāmum gel
Yiter hicrünle bed-ḫāl eyledün raḫm it eyü oldı

3 Bülend anlardı ḫaylī bārı kendin bāğ-ı cennetde
Ḳıyāmet ḳāmetün seyr itdi ṭübā ser-fürü oldı

Güm olaldan femün ‘ışkıyla dil mülk-i ‘adem içre
Ricālū’l-ğayb vādīsinde¹²⁶⁴ cāndan sevgülü oldı

5 Şehā ḫayl-i segān-ı kūyuñıla Muḫyī-i dervīş
Olaldan hem-sifāl ol zevḳle ḫaylī ulu oldı

[245]

İltizām-ı Zūlf ü Dil

mefā’lün mefā’lün mefā’lün mefā’lün

1 Dil-i ‘ālem-neverdün himmeti evvel bülend oldı
Ki āḫir murğ-ı zīrek gibi zūlfi pāy-bend oldı

Ta‘alluḳ riştesin ḳaṭ‘ eyledüm ḫann itdi dil lākin
Kemend-i zūlfine düşdi esīr ü müstemend oldı

3 Muḳayyed oldı dil zülfinde gelmez bir ṭarīḳile
Ḳarañu yollar içinde aña bilmem ne bend oldı

¹²⁶⁴ Yazmada ‘vādīsinden’ şeklindedir. Vezin gereği ‘vādīsinde’ okundu.

‘Adem rāhına ‘azm eylerdi cānum daḥı ammā kim
Muḳayyed olalı zūlfünde göñlüm aḡa pend oldı

5 Hevā-yı zūlfi ile virdi ‘ömri ḥāşılın bāda
Göñül tende ḳarār itmez yine Muḥyī levend oldı

[246]¹²⁶⁵

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1 Muḥarrem geldi maḥrūm itdi meyden
Yine rindāna mātemler irişdi

[247]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Dil-bere dil vireli dil dile dildār oldı
Ġayrıyı yoğ ideli her ne ki var yār oldı
Şatdı Yūsuf gibi bāzāra girüp ḥüsnini līk
Çeşm-i Ya‘ḳūb ile ol yine ḥarīdār oldı

3 Muḥlakā ḳaydı ḳoyup oldı göñül āzāde
Şanma kim terk-i ta‘alluḳla giriftār oldı

[319^a] Ka‘beteyn-i ruḥuḡı eyle güşāde ki göñül
Şeş-der-i ḫās-ı cihān içre yiter zār oldı

5 Ḥāne-i dehri ruḥı rüşen idelden Muḥyī¹²⁶⁶
Feleküḡ taḳyesi mihrüḡ başına dar oldı

[248]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Deldiler dilleri çün tīrlerüḡ ḳan oldı
Baḥr-i ḥūn içre o dem pençe-i [mer]cān oldı

¹²⁶⁵ Bu beyt der-kenārdir.

¹²⁶⁶ Yazmada ‘Muḥyiyā nūr-ı ruḥı dehr şalaldan pertev’ şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. Satır arasında ‘Ḥāne-i dehri ruḥı rüşen idelden Muḥyī’ olarak düzeltilmiştir.

- Ḳaddūñ öñinde düřüp sāyeveř ey kıble-i cān
Secde eyler göñül ebrūña nice ān oldu
- 3 Ten-i nā-çizümi bölmedi göñül k'itlerüñe
Armağan ilte yine arada hicrān oldu
- La'lüñe hem-dem olıcağ yine cānā mey-i nāb
Dil-i 'uşşak řürāñiveř o dem kan oldu
- 5 şems mihrüñle senüñ Muħyī-i üftāde gibi
Küy-ı 'ıřkuñda yine ħākle yeksān oldu

[249]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Sāyeveř oldum yine bir serv-ğad üftādesi
Bendesidür ol řehüñ bu bāğ-ı dehr āzādesi
- Nice yek-tā olmasun ol muğ-beçe 'ıřkıñda řeyħ
Bir dem içre iki 'ālemde giçürür bādesi
- 3 Murğ-ı cānın zāhidüñ uçmağ diyü avlamağa
Dāne vü dām oldu ey dil sübħa vü seccādesi
- Aħzar-ı küyında yāruñ¹²⁶⁷ ey dil-i pür-derd ü ğam
Ehl-i 'ışka ħün-ı ğamla derddür āmādesi
- 5 Cān bulalı āb-ı ħayvān leblerinden Muħyiyā
Oldı cānānuñ cemī'-i ehl-i dil dil-dādesi

[250]¹²⁶⁸

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Eyledüm geşt bugün āfākı
Nā-gehān gördüm ol a'lā řākı
- İstedi dil kim 'urüc ide aña
Gördi bevvāb çü ben müřtākı

¹²⁶⁷ Yazmada 'Her zamān ol pür-cefānuñ' şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. Satır arasında 'Aħzar-ı küyında yāruñ' olarak düzeltilmiştir.

¹²⁶⁸ Bu şiir der-kenārdır.

- 3 Didi kim gitdi Bulāk'a paşa
Ġam-ı hicrānda ħodı 'uŝŝāķı
- Ķayd-ı hicri çekegör ey Muħyī
Bulmaķ isterseñ eger ıflāķı
- 5 Geldüğinde diyesiz bunu didüm
Ölmezisek yine ħıdmet bāķī

[251]¹²⁶⁹

fe'ılātün fe'ılātün fe'ılātün fe'ılün

- 1 Çün ħayāl-i ruħ-ı dildār baña yār oldı
Her neye baķdumise ol ruħ-ı dildār oldı

[252]

mef'ülü mefā'ılü mefā'ılü fe'ülün

- 1 Olmazdı cefā cevır mi ŝafālar virür idi
Dünyāda eger yāruñ olayıdı vefāsı
- [319^b] Yārıla baña mest raķīb oldı muķābil
Engellikile ħaldı ħurup ol yıķılası
- 3 Cehd eyle gōñül ādem iseñ nefŝüñe zılm it
Kim müctehid olana ŝavāb oldı ħaķāsı
- Bir 'umre irer Muħyī eger sa'y ider olsa
Kūyuñda bulur Merve'yi varise ŝafā'sı¹²⁷⁰

[253]

mef'ülü fā'ılātün mef'ülü fā'ılātün

- 1 Ol pādŝāh-ı 'ārī cümle cihānda sārī
Seyr eyledi çü varı mevcüdü ħıldı cārī
- Devr eyledi çün ol ŝāh bir noķta gōrdi nā-gāh
Raħmetle didi Allāh pergārı bildi Bārī

¹²⁶⁹ Bu beyt der-kenārdir.

¹²⁷⁰ Bu beyit takdim tehir yapılarak önceki beyitle yer deĝiŝirmiŝtir.

- 3 Ol nokta dāyir oldı a'yānda sāyir oldı
Kim görse ḥāyir oldı dirdi budur mecārī
Devr-i felek zemīni şāh-ı melek emīni
1271 الكُلُّ لَكَ rehīni 'arş ol mehe 'amārī
- 5 Çün ol şeh-süvārī Muḥyī'ye kıldı yārī¹²⁷²
Seyr itdi her diyārı sırrıla āşkārı

[254]

Tārīḥ-i Feth-Şüden-i Yanık (1003)¹²⁷³

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1 Dil almağa ḥançerle çün ol yār ṭonandı
Ġaddāre ile şan şeh-i ğaddār ṭonandı
Ġam dāġı açıldı vü bedenlerden aḫar ḥün
Çün feth-i Yanık oldı vü emşār ṭonandı
- 3 Kıldı bu ḥaber dehr dimāġını mu'aṭṭar
Ezhārile şan ṭabla-i 'aṭṭār ṭonandı
İd oldı cihān meykedesine bu fütūḫāt
Mestān-ı Ḥaḫ'a ḥāne-i ḥammār ṭonandı
- 5 Şā'irler idüp şi'r ü tevārīḥe şürü'ı
Şan şan'atıla zīnete eş'ār ṭonandı
'Uşşāḫa beyān oldı ma'ānī-i bedāyi'
Ey Muḥyī hemān cilveye ebkār ṭonandı

[255]¹²⁷⁴

Vāḫı'ada Vāḫi' Oldı

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Işık derdinden ḥaberdār olmayan bilmez dili
Rüy-ı zerdümden ḥaberdār olmayan bilmez dili

¹²⁷¹ 'Her şey senindir.' Bu ifadenin hadis olup olmadığı tespit edilemedi.

¹²⁷² Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

¹²⁷³ Bu başlık der-kenârdır.

¹²⁷⁴ Bu matla der-kenârdır.

[320^a] ¹²⁷⁵

[256]

Li-mü'ellifihî

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1

Bedîn 'arūs be-ḥacle be-pîş ez-în şeş sāl
Velî çü maḥrem-i ḥod dîd âmed ân be-zuhūr¹²⁷⁶

Berây-ı 'arz-ı ruḥeş Muḥyî in se târiḥest
Zi-ğayr-ı maḥrem-i ḥod der-nihân be-ḥaḳ ruḥ-ı nūr¹²⁷⁷ (1006)

[257]

Li-kâtibihî

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1

Baḡa târiḥ ḡaybda oldı ilhâm
Ki meşhûda irişüp bulam encâm

Çü anda giçmedüm giçdükde ândan
Bu târiḥin irişdi baḡa cândan

3

Şühûdı seyr-i Ḥaḳ'la kıldı ḡaşıl
Şehîd-i ıışḳ-ı Ḥaḳ Muḥyî-i bî-dil (1011)

[354^b]

[258]

**Nazîre Ḥvâce Selmân-râ Senâyî-râ vü Dîğer-râ
Zuhūr-ı Ḥaḳḳ Be-Tenzîheş Merâtib Nîz İcmâlen¹²⁷⁸**

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1

Güzer ez-mâ-sivâ vü hestî-i Ḥaḳ-râ be-bîn peydâ
Verâ-yı lâ-mekân câyîst 'âlî-câyetest ân cā¹²⁷⁹

¹²⁷⁵ Der-kenâr olarak 'Ḥulḳ-ı kerîm (1000)' ibaresi düşülmüştür.

¹²⁷⁶ Beş sene öncesinden şimdiye kadar bu gelin odasında bulunan gelin, kendi mahremini bulunca ortaya çıktı.

¹²⁷⁷ Muḥyî, onun yanağını sunması için bu üç tarihi yazdı: Yanağının nurunu kendi mahreminden başkasından hakkıyla sakla.

¹²⁷⁸ Allâh'ın Zuhurunu Tenzih Ederek, Mertebeleri Özetleyerek Hâce Selmân, Senâyî ve Diğerlerine Nazire.

- Be-dān der-her libās ū-rā be-bīn der-küfr ü der-īmān
Tecellī-i şifāt-ı ūst cümle zişt eger zībā¹²⁸⁰
- 3 Tü hāḫ-ı Hāḫ heme hāḫ dān ki ‘irfān-ı hāḫ īn bāşed
Ki cüz yek nīst der-çendīn kütüb ḥvāndem be-istikrā¹²⁸¹
- Zi-nūreş geşte zāhir reng-i īn cümle cihān ey mihr
Velī der-zāt-ı ḥod bā-īn heme bī-ğayr şüd yek-tā¹²⁸²
- 5 Çü zāhir maẓhar-ı ḥod-rā zuhūr ez-ḥod dehed der-şān
Be-mir’āt-ı dil-i ḥod bīn ki esmāyeş şüde eclā¹²⁸³
- Eger der-zāhireş cüyī be-bāḫın mī-şevēd pinhāḫ
Vü ger der-bāḫıneş güyī be-zāhir mī-reved peydā¹²⁸⁴
- 7 Çün evvel hū vü āḫir hū vü zāhir hū vü bāḫın hū
Be-ğayr-ı hū ne-bāşed müncelī der-cümle-i eşyā¹²⁸⁵
- Heme nīkest nīk ü bed tü bed-bīnī-i ḥod be’gzār
Vü ger bed-rā tü bed bīnī büved dīd-i tü nīk īn cā¹²⁸⁶
- 9 Hākīm ānest her şey-rā be-cāy-ı ḥod dehed lākin
Be-her ç’ez-düst u emānī şevēd zişt er büved zībā¹²⁸⁷
- Çü nef’ ü zarr u luḫf u ḫahr u ‘izz ü zūll şevēd yeksān
Zalām zūlm ḥīzed ‘adl kereded fāriğ ez-ğavgā¹²⁸⁸
- 11 Çü ‘aks-i serd nār āmed me-şev serd ez-tecellīeş
Muḫīṭ-i cümle ey zāhid ne-dāred ḫuşkī ez-deryā¹²⁸⁹
- Be-maḫşer cümle ū bīnī çü ferdāyī zi-ḥod imrüz
Vü ger ne cirm-i cürmet bī-‘aded peydā şevēd ferdā¹²⁹⁰

¹²⁷⁹ Allāh dışında her şeyi terk et ve O’nun varlığını apaçık gör. Mekânsızlığın ötesi gerçek bir yerdir, senin yüce makamın oradadır.

¹²⁸⁰ Her surette onun varlığını bil, küfür ve imanda O’nu gör. Güzel, çirkin ne varsa O’nun sıfatının yansımasıdır.

¹²⁸¹ Sen Allāh’ın yarattıklarını tamamen doğru bil çünkü gerçek irfan budur. Ne kadar kitap okuduysam birden başka bir şey görmedim.

¹²⁸² Ey güneş, bu dünyanın bütün renkleri O’nun nuruyla görünür oldu. Ama bunlarla beraber kendi zatında hiçbir şey olmadan tek oldu.

¹²⁸³ Görünüşte kendi şanımdan bir yansımayı kendi tecelli yerinde gösterir. [Ancak] sen, O’nun isimlerinin parladığı kendi gönül aynana bak.

¹²⁸⁴ Eğer görünüşte arıyorsan O içeride gizlidir. Eğer ‘içeride’ diyorsan O, görünüşte ortaya çıkar.

¹²⁸⁵ Öncede, sonrada; görünen, gizli olan her şeyde O olduğundan eşyada tecelli eden O’ndan başkası değildir.

¹²⁸⁶ İyi, kötü ne varsa hepsi iyidir. Sen kötümserliğini bir kenara bırak. Eğer kötüyü kötü olarak görüyorsan senin bakışın burada iyi olacaktır.

¹²⁸⁷ Hākīm, dostluk ve güvenle güzel, çirkin ne olursa olsun her şeyi yerli yerine koyan kimsedir.

¹²⁸⁸ Fayda ve zarar; iyilik ve keder; yücelik ve düşkünlük birdir. Karanlık haksızlığı ortaya çıkarır; adalet kavgadan uzak tutar.

¹²⁸⁹ Ey zāhid, soğuşun tersi ateş olduğundan onun tecellisinin serinliğinden uzaklaşma. Her şeyi kaplayandan[okyanustan] kurtulmak için denizde bir kara bulamazsın.

- 13 Eger der-‘uzleteş zâhid ne-bîned hüsni-zâhir-râ
Şevved der-âhîret a‘mâ ki in câ bûd nâ-binâ¹²⁹¹
- [355^a] Be-ħalvet ân çi mî-cüyî be-celvet üst der-cevlân
Ki Hâk her câ büved zâhir çi Câbillâ çi Câbilsâ¹²⁹²
- 15 Şehîdî sem‘-i ħod-râ ger küni ilkā başîrî-râ
Be-tenzîh-i şîfâtet zât-ı ħod binî şebîhâsâ¹²⁹³
- Belâ-râ çün belî güyî elesteş biş’nevî illâ
Be-maħv-büved-i ħod şâbit şevî der-zât nefy-i lâ¹²⁹⁴
- 17 Ne-kerded bîş ü kem ez-bûd u nâ-büdet vücüdeş ħîç
Velî bî-ü vücüdî nîst peydâ dâyimâ mâ-râ¹²⁹⁵
- Vücüdet ez-veyest ammâ sebeb bâşî zuhûreş-râ
Müsemmâ ez-tü be’nmâyed güzeştî çünki ez-esmâ¹²⁹⁶
- 19 Zi-hestîem çi zâyed çün hezârân hemçü men dârî
Ki ‘ayn-ı noĸta şüd der-ğayn-ı bî-ta‘yîn ü istişnâ¹²⁹⁷
- Çü ‘ayn-ı ü ta‘ayyün-râ be-ğayn âverd a‘yâneş
Şübüt-ı vaħdet-i mâ kerd ü ħay şüd ‘ilm-i mâ ez-mâ¹²⁹⁸
- 21 Çü rûĸ-ı nefĸ-i Sübbühî künem ber-ğarĸ-ı tü nevĸî
Çü ez-şîbh-i ħodem yûĸî muĸâtem şüd heme deryâ¹²⁹⁹
- Zi-gürg-i çâh Yûsuf-râ be-mışr-ı nûr mâlik kerd
Ġulâm-ı ân ħayâlem k’ü ziyâ dâdest der-zalmâ¹³⁰⁰
- 23 Be-‘ilm efgend tâbütem zi-Fir‘avnî be-Ṭûr âverd
Çü Hızr’em şüd ħayâteş güm şüd ejder der-yed-i Mûsâ¹³⁰¹

¹²⁹⁰ Bugünden tıpkı mahşer gibi her şeyi O olarak gör. Yoksa günahının büyüklüğü yarın sayısız olacaktır.

¹²⁹¹ Eğer zâhid, onun görünen güzelliğini uzlette göremiyorsa ahrette, burada olduğu gibi kör olacaktır.

¹²⁹² Senin halvetle aradığın Hak, ister Cabilka’da ister Cabilsa’da ortaya çıksın Hak’ta kendini kaybetmekte dolaşır.

¹²⁹³ Eğer kendi kulağını görüşüne uygun hale getirebiliyor ve Allâh’ı tenzih ederek kendi varlığını ona benzer görüyorsa şehitsindir.

¹²⁹⁴ Belaya evet dediğinde elest meclisinde ‘illâ’yı işitirsin. Kendi yok oluşunla zatında ‘lâ’ nefyini yerleştirirsin.

¹²⁹⁵ Senin varlık ya da yokluğunda O’nun vücudundan hiçbir şey bulunmaz. Ancak bize O’suz bir vücut yoktur.

¹²⁹⁶ Senin vücudun O’ndandır ama O’nun ortaya çıkmasına sen sebeptir. Sen isimlerden geçtiğinde Allâh sende görünür.

¹²⁹⁷ Bana benzer binlercesi varken benim varlığımdan ne çıkar? Noktanın kaynağı ayrışma ve belirme örtüsünde ortaya çıktı.

¹²⁹⁸ Onun kaynağı tecellisini örtülü olarak varlıkta ortaya çıkardı. Bizim birliğimizin devamlılığını sağladı, bizim ilmimiz bizden hayat buldu.

¹²⁹⁹ Sen Allâh’ın üflediği bir ruh olduğundan senin garkında sesleneyim. Güneş benim benzerimdir. Tüm denizler benim kapladığım yerlerdir.

¹³⁰⁰ Yusuf’u kuyunun kurdundan nur ülkesine hükümdar yaptı. Karanlıkta ışık veren o hayalin kölesiyim.

- Zebūr-ı ma‘nevî biş‘nev zi-Dāvūd-ı haķāyık-gū
Ki ez-şūr-ı şuver tā neş‘neved gūş-ı tü hıç āvā¹³⁰²
- 25 Dilī-rā k‘ez-مرضت¹³⁰³ ķurb yābed şüd ‘ıyādet farz
Ki derdeş bī-devā üftād hemçün derd-i Bū Derdā¹³⁰⁴
- Kemend-i himmet-i ĥod-rā be-ťāk-ı ‘arş-ı ‘ışķ endāz
Ki tā āyī zi-pestī-i řabī‘at tü ber-īn bālā¹³⁰⁵
- 27 Tü-rā k‘ez-nā-müdārāyī ne-mānde nām-ı dārāyī
Çü İskender Dārā‘tet kücā kerdī tü çün Dārā¹³⁰⁶
- Zi-‘ışyān māl-i merdüm-rā ‘aşā gūfte me-kün tekye
Ki bī-cān sāzedet ān mār-ı bī-cān hemçü ejderhā¹³⁰⁷
- 29 Çü ĥod güm kerdī ya bī-ĥod şevī yābī Ĥudā‘yet-rā¹³⁰⁸
Ĥudā-rā tü ĥod ār ehl-i ki āyed ĥod Ĥudā bī-cā¹³⁰⁹
- Eger ĥvāhī ki çün Muĥyī şevī ĥayy-ı ebed cānā
Be-mīr ez-ĥvīş tā gerdī Ġazālī‘vār zū-İĥyā¹³¹⁰

[355^b]

[259]

Efdal-i Peyġamberānuġ Na‘t ü Vaşfını Beyān

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey emīn-i kenz-i esmā v‘ey şıfāta ān ü şān
Enbiyānuġ serveri mir‘āt-ı zāt-ı Müste‘ān

¹³⁰¹ Musa‘nın elinde kaybolan asa, bir ilimle benim tabutumu Firavunluktan Tur‘a getirerek bana hayat verdi.

¹³⁰² Hakikatleri söyleyen Davut‘tan manevî Zebur‘u dinle. Çünkü suretlerin suru sebebiyle kulağın başka bir ses duymayacak.

¹³⁰³ Şuarā suresinin ‘Hastalandığım zaman bana şifa veren O‘dur.’ mealindeki 80. ayetinin ‘...hastalandığım...’ kısmı, *Kur‘ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 369.

¹³⁰⁴ ‘Mariztü‘ye yaklaşan dili ziyaret etmek farz olur. Çünkü onun derdi Ebû Derdâ‘nunki gibi dermansız olmuştur.

¹³⁰⁵ Tabiatın en aşağı tabakasından bu yücelik makamına ulaşmak için kendi himmetinin kemendini aşk göğünün takına at.

¹³⁰⁶ Sen iki yüzlülük etmediğin için bir hükümdarlığın kalmamıştır. Sen hükümdar oldun da İskender gibi Dara‘n nerededir?

¹³⁰⁷ İsyarla insanların malına asa diyerek yaslanma. O cansız yılan ejderha gibi seni cansız kılar.

¹³⁰⁸ Yazmada ‘Çü ĥod-rā güm küni yābī tü ĥod kerdī yābī ĥod’ şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. ‘Çü ĥod güm kerdī ya bī-ĥod şevī yābī Ĥudā‘yet-rā’ der-kenârdır.

¹³⁰⁹ Kendini kaybeder ya da kendinden geçersen Allâh‘ını bulursun. Allâh‘ı kendinde bul yoksa kim Allâh‘ı başka yerde arayıp bulmuştur ki?

¹³¹⁰ Ey can, Muĥyî gibi sonsuza dek yaşamak istersen *İĥyâ* sahibi Gazâlî gibi kendiliğinden öl.

- Kuṭb-ı 'ālem ğavṣ-ı ādem merkez-i devr-i kıdem
 Dāyir-i sāyir-maḳāmāt u muḥīṭ-i ĩn ü ān
- 3

Aşfiyāya rāh-bersin evliyāya pīş-rev

Enbiyāya müfteḥarsın ḥaḳ söze yoḳdur gümān

Varlığuñdan bulmadı bir dem vücūdı infikāk

Tā şifātu'llāh ile zātuñ bulupdur iḳtirān
- 5

Ḥāk-i pāyuñda ğubār olanlar olur tāk-ı ser

Zerre gelmez anlaruñ 'aynına mihr-i āsmān

Mecma'-ı nūr-ı hidāyetdür cemālūñ ey güneş

Maṭla'-ı mihr-i sa'ādetdür ruḥuñ ey şems-i cān
- 7

Maĝrib-i mihr-i ḥaḳāyıḳdur ten-i pākūñ senūñ

Maşrıḳ-ı nūr-ı yaḳın māh-ı cebīnūñden 'ayān

Ḥātır-ı vaḳḳādūñile nūr-ı muşbāḥ-ı ezel

Kevkeb-i derrīveş oldu rūşen ey mihr-i cihān
- 9

İsm-i a'zam nāmuña tā nām-zed oldu senūñ

Bilmedi anı ne şāndur bulmayan Ḥaḳ'dan nişān

'İzzetūñ 'anḳāsına şeh-bāz-ı ḳudsī peşşevār

Tā hümā-yı himmetūñdür lā-mekānī-āşyān
- 11

Bendeñ olandur olan¹³¹¹ āzād bend-i ğuşşadan

İḥtiyār-ı 'ışḳ olur muḥtārı anuñ bī-gümān

Vādī-i 'ışḳuñda ḳurbān olmaĝa cānlar virür

Ḥızr-ı vaḳt olanlar ey 'İsī-dem ü rūşen-revān
- 13

Zāyirān-ı Ka'be'ye ḳapuñdan olur fetḥ-i bāb

Ḳible-i erbāb-ı 'irfāndur hemīn bu āstān

Her kim ister ḥāk-i dergāhuña secde eyleye

Āsmāndan eylesün ol āstāne nerdbān
- 15

Bād-ı kūyuñla hevā-yı 'ışḳ pür-āteş olur

Yād-ı rüyūñ cennet-i dīdārdan virür nişān

Nūr-ı luṭfuñ irse ḳomaz nār-ı düzaḥdan nişān

Şemme-i verdūñledür büy-ı gülistān-ı cinān

[356^a]

¹³¹¹ Yazmada 'Bendeñ olanlar olur' şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. Satır arasında 'Bendeñ olandur olan' şeklinde düzeltilmiştir.

- 17 Na'l-i rahşuñ māyesinden seyf-i kâṭı' müste'ār
'Avn için itdi seni ḥalka 'ināyet Müste'ān
Zāhir ü bāṭın kilīdi dest-i emründe rehīn
Kenz-i maḥfi¹³¹² ḥāzinisin saña zāhir kün fe-kān¹³¹³
- 19 Mihrünile oldı ser-gerdān senüñ her zerre çün
Ġayrıdan 'ārī vü sārī cümlede olduñ 'ayān
Heft zindān münkirine olalı āḥir maḥar
Heşt bostān oldı aḥbābuña cāy-ı cāvidān
- 21 Tā bisāṭ-ı 'arş-ı ünse şaldı mihrün ferş-i ḳuds
Sāḥat-i tesbīḥüne irmez 'uḳül-i ins ü cān
Tā ḳalem emriyle oldı şāriḥ-i Ümmü'l-kitāb
'Ayn-ı 'aḳluñ nāzır-ı aḥkām-ı levḥ oldı hemān
- 23 Āsyā-yı çarḥ öginür döne döne kim senüñ
Rīze-çin-i ḥvānuñ olmuşdur diyü heft āsmān
Mihr-i rüyuñ zerresinden oldı rüşen āftāb
Baḥr-i feyzün ḳaṭresinden oldı ṭab'um dür-feşān
- 25 Muḥyiyā vaḳtidür itmek ḥāk-i pāyından recā
Tütyā-yı çeşm-i biniş kīmyā-yı cān-ı cān
Dāyimā zātuñdan irişe şefā'at 'āleme
Āl ü aşḥāba şalātile selām ola revān

[260]

Gülşenī-zāde'nüñ Evşāfıdur Olan Zāhir

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Nūr-ı keşfiyle olup ol meh-i zāhir bāhir
Ġitdi zulumet olup envār-ı mezāhir zāhir
Aḥter-i burc-ı şeref ṭāli' olup ṭāli'de
Müşteri Zühre gibi sa'dda olup zāhir
- 3 Hem leṭāfet ḳameri ṭāli' vü zāhir oldı

¹³¹² İsmail bin Muhammed el-Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā Müzīlü'l-İlbās Amme İştēhara Mine'l-Eḥādīsi ala Elsineti'n-Nās*, C 2, s. 132.

¹³¹³ 'O! der, o da hemen oluverir.' Bakara 117, Enam 73, Nahl 40, Yasin 82, *Kur'ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meālī*, s. 17, 135, 270, 444.

- Hem sa'adet güneşi oldu şerefden bāhir
 Nevri-bāğ-ı 'azamet nūr-ı cihān-ı hikmet
 Güher-i kân-ı 'ilim dürr-i bihār-ı vāfir
- 5 Ya'nî haṭṭ-ḥvān-ı medār-ı nuḡaṭ-ı devr-i felek
 Nükte-dān-ı ḡalem ü levḡ-i vücūd-ı nādir
- [356^b] 'Ālim ü 'āmil ü 'ādil-dil ü Düldül-merkeb
 Ḥāmī-i dīn-i Nebī māḡī-i küfr-i kāfir
- 7 Yūsuf-ı mışr-ı hikem Nīl-i ḡilim baḡr-ı 'ilim
 Mālik-i taḡt-ı 'ızam dīn-i Resūl'e nāşır
- Rüşenī-baḡş-ı reh-i Rüşenī-i rüşen-dil
 Gülşenī'vār gül-i bāğ-ı cinān-ı nādir
- 9 Kān-ı 'irfān ü fūnūn ma'den-i luṭf u şefḡat
 Maḡzar-ı 'ilm-i hikem muḡhir-ı emr-i āmir
- Ya'nî Şeyḡ Ahmed-i bin Gülşenī hemḡü Ḥalīl
 K'oldı envārı anuḡ rüşenī-i her zāhir
- 11 Başdan ḡāk-i rehūḡ şemse urur zerrīn tāc
 Nevri-maḡz itse vücūdun'ola nūr-ı fātır
- Ġayret-i gerdūḡ ider pāy-ı zülāli gilde
 Ḥayret-i feyzūḡile ḡüydadur ebr-i sātir
- 13 Baḡr-ı luṭfunla olur çeşme-i ḡūr 'ayn-ı serāb
 Nār-ı Mirriḡ'ı zegāl eyleye ḡahruḡ āhir
- Ṭābi'-i ḡazret-i Ḳur'ān ü muḡibb-i şādık
 Nāzır-ı vech-i rübūbiyyet ü vech-i nādir
- 15 Şadr-ı irşādı maḡām itmegūḡe sultānum
 Raşad-ı dehrde niḡe şüref oldı şādır
- Feth-i ḡurb eyledūḡun¹³¹⁴ نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ oldı
 Mü'minine bu beşāret n'ola olsa nāşır
- 17 İḡtirān-ı şeref ü sa'dı bunuḡ gibi ḡiḡ
 Bulmadı meh niḡe ḡarn anı bula mı sāyir
- Gördiler k'öpti rikāb ayaḡuḡı ḡarḡ ü hilāl

¹³¹⁴ Saf suresinin 'Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allāh'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.' mealindeki 13. ayetinin '...Allāh'tan yardım...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meālî*, s. 551.

- Ham olup kadleri reşkile olurlar dāyir
- 19 Muntazırdı niçe dem çeşm-i ter ey kuhl-i başar
K'ola irşāduñla vech-i Hudā'ya nāzır
- Hamdüli'llāh ki irişdüñ bu deme ey server
Mazhar it keşfüñe k'oldı saña bāṭın zāhir
- 21 Āftābum ḳoma ben zerreñi ḥāk-i ğamda
Sāye şal üstüme mihr eyle kerem kııl vāfir
- [357^a] Nazar-ı luṭf u 'ināyet demidür başuñiçün
Ḳoma pā-māl elümi al be-ḥaḳḳ-ı Nāşır
- 23 *Manṭıku't-tayr*'uñı 'Aṭṭār'a götür ey Muḥyī
Ḳürmet-i siḥr-i ḥelāli ne bilür her sāhir
- İtdi tefsīr-i ḥadīşüñde ma'āniyi beyān
Manṭıḳum n'ola kelāmu'llāhı olsa zākir
- 25 Nazm-ı nuṭḳum vireli hemçü Süleymān nizām
Fāḥr u Selmān ü Nizāmī niye oldı fāhir
- 'Aşr-i şı'rümle olur 'arş-ı felek şer'-mişāl
Medḥ-i mihrüñd'olalı ben senüñ ey meh māhir
- 27 Ola tā kim raşad-ı dehr-i münakkaş bāḳī
Şadr-ı keşf üzre şudūra ola feyzüñ şadır
- Ne ḳadar şüret-i 'ışḳ ide tecellī 'ayna
Ola mir'āt-ı dilüñ jeng-i ḥalelden ṭāhir
- 29 Ne ḳadar ḳudret-i Ḳaḳḳ ide muḳadder ḳaderi
Ḳadr-i 'ālīde mü'ebbed ide zātıñ Ḳādir

[261]

Aḥmed İbni Şeyḥ İbrāhīm Tevşīḥeş Be-Ḳvān¹³¹⁵

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey be-rif'at pāye-i ḳadreş ferā zi-āsmān
Mihr ü meh çün ḥādimān ruḥ sūde ber-ān āstān¹³¹⁶

¹³¹⁵ Şeyh İbrahim Oğlu Ahmed'in Muvaşşah Şiirini Oku.

¹³¹⁶ Ey derecesi yücelikte gökyüzünden yüksek olan; [ey] ayın ve güneşin hizmetçi gibi yüz sürdüğü eşik.

- Habr-i 'irfān baħr-i iķān dŭrr-i yemm-i Mŭste'ān
 Āb-ı hayvān pīş-i ũ bāşed serābī tīre-cān¹³¹⁷
- 3 Māh-ı gerdŭn-ı hidāyet āftāb-ı dīn-penāh
 Ān ki şŭd mihr ez-maħabbet ħāneeş-rā keh-keşān¹³¹⁸
- Der-'imāret-ħāne-i gerdŭn çŭn ũ māhī ne-tāft
 Kerd tā mi'mār-ı ķudret tarħ ĩn zībā mekān¹³¹⁹
- 5 Ez-yem-i cŭd-ı yemīneş pŭr-le'ālī şŭd cihān
 Kaṭre vŭ zerre şŭd ez-dest ũ dileş ĩn baħr ũ kān¹³²⁰
- Pīş-i vey ger dŭm zened deryā ħored ber-çehre kef
 V'er sŭħan gŭyed bereş kān bād ħākeş der-dehān¹³²¹
- 7 Nŭr-baħş-ı āsmān cān-ı zemīn dil-i veyest
 Dŭr ne-bŭved ger ũ-rā gŭyī muħiṭ-i ĩn ũ ān¹³²²
- Şŭd ez-ŭ meşhŭr der-'ālem binā-yı merħamet
 Tā ki Bennā-yı ezel ber best naķş-ı ĩn cihān¹³²³
- [357^b]
- 9 Yāft zāhir hemçŭ bāṭın sırr-ı keşf ez-feyż-i ũ
 Tāft bāṭın der-meżāhir mişl-i a'yān der-'ayān¹³²⁴
- Ḥayr bāşed her çı āyed ez-vŭcŭdeş der-vŭcŭd
 Eymenest ez-şerr kesī k'ŭ yāft der-cŭdeş emān¹³²⁵
- 11 Ey Mesīħ-enfās cān yābed ħayāt ez-la'l-i tŭ
 Rŭḥ-ı ķudsi hem bŭved nuṭķ-ı tŭ muḥyī-i revān¹³²⁶
- Ber-kef-i kāfī-i tŭ bāşed kilīd-i genc-i keşf
 Merħamet-fermā derī be'gşā be-rŭy-ı řālibān¹³²⁷
- 13 Raħmet-i Ḥaķķī ki 'ālem ez-tŭ yābed merħamet

¹³¹⁷ [O] irfan bilgini, sağlam bilgi denizi, Allāh'ın denizinin incisi[dir]. Hayat suyu onun katında talihsiz bir serap gibi kalır.

¹³¹⁸ Doğruluk feleğinin ayı, dini koruyan güneş... Güneş, onun sevgisinden evine saman çeken [hizmetçi] olmuştur.

¹³¹⁹ Kudret mimarı bu güzel mekânı yaptığından beri felek külliyesinde onun gibi bir ay doğmamıştır.

¹³²⁰ Cihan, onun uğurlu cömertlik denizinden incilerle doldu. Bu deniz ve maden onun gönlünden ve elinden bir damla ve zerre oldu.

¹³²¹ Deniz, eğer sana benzemeye çalırsırsa yüzüne tokat yiyecektir. Eğer maden onun üzerine bir söz söylese ağzı toprak dolar.

¹³²² Göge ışık veren, yerin canı onun gönlüdür. Eğer ona her yeri kuşatan dersen bu yanlış olmaz.

¹³²³ Ezel binasını yapan, cihânı süslediğinden bu yana merhamet binası onun sayesinde şöhret bulmuştur.

¹³²⁴ Dış görünüş, iç âlem gibi onun bereketiyle keşif sırrını buldu. İç âlem ise tecelli anında eşya gibi ortaya çıktı.

¹³²⁵ Onun vücudundan ortaya çıkan her şey hayırlı olur. Onun cömertliğiyle şerden kurtulan kişi kutludur.

¹³²⁶ Ey İsa nefesli, hayat senin lalinden [dudağından] can bulur. Cebrail de senin sözünle ruhları diriltir.

¹³²⁷ Keşif hazinesinin kilidi senin her şeye yeten elindedir. Merhamet ederek taliplerin yüzüne bir kapı aç.

- Z'ân küned deryûze Muhyî ez-deret dâyim hisân¹³²⁸
- Ey sipihr-i ma'rifet v'ey 'âlim-i 'ilm ü 'amel
Ey emîn-i cümle esmâ vü şifât-ı ân ü şân¹³²⁹
- 15 Hây u hüy-ı 'âşıkānet velvele endâhte
Z'ân ne-mî-gîred qarâr in 'arş u ferş ü kün fe-kân¹³³⁰
- Yâ İlâhî in sipihr-i rüşd ü Nîl-i feyz-râ
Ber-serîr-i mürşidî dâri be-'izzet cavidân¹³³¹
- 17 Mâned ez-luţf-ı 'amîmet servveş der-bâğ-ı dehr
Nev-bahâr-ı 'ömr-i ü ser-sebz ez-bâd-ı hazân¹³³²

[262]

Ba'de Hâc Âmeden ü Dîden-i Rûy-ı Maşşud¹³³³

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Mihr-i gerdün-ı şeref hazret-i pîr-i ma'nâ
Ahter-i burc-ı kerem cevher-i gencine-i cüd¹³³⁴
- Ka'be-i ehl-i niyâzest der-i devlet-i tü
Dür ne-büved eger ârend bedîn bâb sücüd¹³³⁵
- 3 Dergeh-i kıble-nümây-ı tü şevved Ka'be-i cân
Her ki-râ rûy-ı şafâ ruḥ be-cenâb-ı tü be-süd¹³³⁶
- Her ki-râ feyz-i kerem bârî ez-ebr-i rahmet
'Ataş-ı bâdiye-i hicr ne-mâned mevcüd¹³³⁷
- 5 Devr bâyed ki reved şubḥ u mesâ çendîn qarın
Tâ çü tü mihr-i kerem-râ felek âred be-vücüd¹³³⁸

¹³²⁸ Sen, âlemin kendisinden merhamet bulduğu Allâh'ın rahmetisin. Muhyî, bu sebeple senin kapından her zaman güzellik dileniyor.

¹³²⁹ Ey marifet göğü, ey dinin emirlerini ve ilmini bilen; ey bütün isimlerin kendisinde saklandığı, iyilik ve itibarın kendisine sıfat olduğu kişi...

¹³³⁰ 'Aşıklarının gürültüsü yaygara kopardığı için bu cihan bir an yerinde durmuyor.' 'Ol! Der, o da hemen oluverir.' Bakara 117, Enam 73, Nahl 40, Yasin 82, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 17, 135, 270, 444.

¹³³¹ Ey Allâh'ım, bu doğruluk göğünü ve bereket Nil'ini doğru yola iletme tahtında yücelikle ebedî kıl.

¹³³² O, senin her şeyi kapsayıcı lütfunla servi gibi dünya bahçesinde kalsın. Onun ömrünün ilkbaharı hazan yelinden [uzak] yemyeşil olsun.

¹³³³ Hacdan Geldikten Sonra Maksudun Yüzünü Görmek

¹³³⁴ Şeref göğünün güneşi, mananın saygın Pîri. İyilik burcunun yıldızı, cömertlik hazinesinin değerli taşı...

¹³³⁵ Senin mutluluk kapın, istek ehlinin Kabe'sidir. Eğer onlar bu kapıya secde ederlerse yanlış olmaz.

¹³³⁶ Senin kibleyi gösteren dergâhın, mutlulukla senin kapına yüz süren herkese can kabesi olur.

¹³³⁷ İyiliğin bereketiyle rahmet bulutundan yağmur yağdırdığında ayrılık çölünün susuzluğunu çeken kimse kalmaz.

- Tüyî ān nūr-ı sa‘adet ki be-mihr-i irşād
Aḥter-i burc-ı şeref āmede ez-tü mes‘ūd¹³³⁹
- 7 Tüyî ān ma‘den-i ‘irfān ki be-iksîr-i nazar
Zer küñî her mis-i ḳalbî ki be-devrān fersūd¹³⁴⁰
- [358^a] Ḥākim-i feyżî vü maḥkûm-ı Ḥudā-yı müte‘āl
Ḥāmid-i Rabb-i ḥamîdî vü be-luḫfet maḥmūd¹³⁴¹
- 9 Ḥalk-ı ‘ālem zi-tü rāzîst zi-hemî ḫulḳ u kerem
Der-çünîñ ḫāl Ḥudā hem zi-tü bâşed ḫoşnūd¹³⁴²
- Ḥulḳ-ı Ḥaḳ ḫalk şüde rûz-ı ezel der-şānet
İñ şıfat-ı şîve-i merdān-ı Ḥudā ḫvāhed bûd¹³⁴³
- 11 Li’llāhi’l-ḫamd ki mir’āt-ı cemālet dîdem
V’ez-temāşā-yı veyem jeng-i ğam ez-dil be-züdūd¹³⁴⁴
- Nîst ğayr ez-tü me-rā melce’ vü maḳşüd ki hest
Āstān-ı keremet ber-heme ‘ālem maḳşüd¹³⁴⁵
- 13 Tā ki ma‘mūr büved beyt-i Ḥudā bā-ḫüccāc
Tā şevved şāhid-i ğaybî be-müşāhid meşhūd
- Āstān-ı ḫaremet bād mükerrem her dem
V’ez-cenāb-ı keremet luḫf be-Muḫyî mevrūd¹³⁴⁶

[263]

Ḥüsn-i İrşād-ı Fikr-i Bîkr-i Ḥüsn¹³⁴⁷

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Düş çün murġ-ı fikr-i dūr-endîş

¹³³⁸ Feleġin senin gibi bir iyilik güneşini vücuda getirmesi için zamanın gece gündüz birkaç asır daha ilerlemesi gerekir.

¹³³⁹ Doğru yola yöneltme güneşiyle şeref burcunun yıldızının, sayesinde uğurlu geldiği o mutluluk ışığı sensin.

¹³⁴⁰ Zamanın yıpratdığı her kalp bakırını, bakış iksiriyle altın yapan irfan madeni sensin.

¹³⁴¹ Bereketin sahibisin ve yüce Allâh’ın mahkûmusun. Methedilecek Rabb’in övücüsüsün ve iyiliğinle övgüye değersin.

¹³⁴² Âlemin insanları bütün bu güzel huy ve iyilik sebebiyle senden razıdır. Bu halde Allâh da senden hoşnut olsun.

¹³⁴³ Allâh’ın yaradışı, ezel gününde senin şanında olacaktır. İşte bu, Allâh adamlarının üslubunun tarifidir.

¹³⁴⁴ Senin yüzünü gördüğüm ve yüzü seyretmekle gam pasını gönülden temizlediğim için Allâh’a hamdolsun.

¹³⁴⁵ Bana, tüm alemin isteği olan senin iyilik eşliğinden başka sığınak ve gaye yoktur.

¹³⁴⁶ Bir önceki beyitle birlikte: Allâh’ın evi hacılarla mamur olduğu ve gaybı bilen, her şeyi görerek şahit olduğu sürece saygın eşğin hep aziz olsun. Senin iyilik katından Muḫyî’ye hep lütuf erişsin.

¹³⁴⁷ Güzelliğin el değmemiş fikrini göstermenin güzelliği.

- Kerd der-āşyān-ı sīne vaţan¹³⁴⁸
- Güftem ey ʔāyir-i hümayūn-bāl
Bī-tü nūrī ne-dāşt īn me'men
- 3 Ez-kücā mī-resī ki ez-rūyet
Tābed envār-ı vādī-i Eymen
- Bā-çünān ʔal'at ü çünān hey'et
Külhan-ı bende sāhtī gülşen¹³⁴⁹
- 5 Güft ez-pīş-i mihr-i mesned-i keşf
Nūr-baḥş-ı cemī'-i ehl-i zemen¹³⁵⁰
- Necm-i dīn Aḥmed bin İbrāhīm
Mażhar-ı Gülşenī-i dil-rūşen¹³⁵¹
- 7 Çarḫ der-şubḫ u şām pür kerde
Ez-le'ālī-i feyż-i ü dāmen¹³⁵²
- Her dem ez-reşk-i dest-i dūr-pāşeş
Mī-zened baḥr çāk-pīrāhen¹³⁵³
- [358^b]
- 9 Bāşed ü ān çünān Mesīḫ-demī
Ki dehed mürde-rā revān çü be-ten¹³⁵⁴
- Yābed ez-nefḫ-ı vey çü Rūḫü'l-ḫuds
Cāvidān zindegī zi-revḫ-i yemen¹³⁵⁵
- 11 Hedef-i ʔa'n geşteī tü çera
Ḳad kemānveş zi-çarḫ-ı nāvek-zen¹³⁵⁶
- Ger tü-rā nīz meyl-i irşādest
Pīş-i vey rev ki ūst mürşid-i fen¹³⁵⁷
- 13 Dīdem ū-rā çü zāhir ü bāḫın
Keşf şūd her çı būd sırr u 'alen¹³⁵⁸

¹³⁴⁸ Her şeyi ölçüp biçen fikir kuşu, dün gece sine yuvasında yerleşti.

¹³⁴⁹ Önceki iki beyitle birlikte: Ona 'Ey mübarek kanatlı kuş, sensiz bu yerin ışığı yoktu. Nereden geliyorsun? Yüzünde Eymen vadisinin ışığı parlıyor. Bu güzellik ve suretle bu kölenin külhanını gül bahçesine çevirdin.' dedim.

¹³⁵⁰ 'Keşif makamının güneşi olan, zamanın insanlarına ışık veren kişinin önünden.' dedi.

¹³⁵¹ O, İbrahim oğlu, din yıldızı, gönlü aydınlık Gülşen'in tecelli ettiği Ahmed'dir.

¹³⁵² Felek, eteğini gece gündüz onun bereket incileriyle doldurmuştur.

¹³⁵³ Deniz, her zaman onun inci saçan elinin kıskançlığıyla gömleğini parçalar.

¹³⁵⁴ O, ölümlere ve bedene ruh veren Mesih nefeslidir.

¹³⁵⁵ Ebedîlik, onun bereketli rahatlığından Cebrail gibi olan nefesiyle hayat bulsun.

¹³⁵⁶ Neden boyu keman gibi eğilmiş, ok atan feleğin ayıplama hedefisin?

¹³⁵⁷ Eğer sen de doğru yola niyetliysen fenlerin öğreticisi olan onun peşinden git.

- Çün tecellî-i vey şümâr ne-dâşt
Men hem ez-her şıfat şüdem ebyen¹³⁵⁹
- 15 Ba'd ez-ân güft Muhyiyâ tâ tü
Bâ-hodî key zihî zi-şübhe vü zan¹³⁶⁰
- Z'în sühan reftem ez-hod u be-Hudâ
Âmedem tâ ki yâftem hod-ı men¹³⁶¹
- 17 Çünkü cüz vey ne-büvî hiç vücüd
Hîç-râ bâ-vücüd-ı hod me-figen¹³⁶²
- Muhyiyâ hod-be-hod sühan güyî
Sühan-ı ğayr geştî ğayr-ı sühan¹³⁶³ (18)

[264]

Na't-ı İbni Gülşenî vü Vaşf-ı Evlâd-ı Hıtân

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Mażhar-ı ğâyât-ı mebde' mużhir-i âyât-ı cân
Aħmed ibni Gülşenî şân-ı sa'âdetden nişân
- Gerçi nisbet yoğdur ensâbuñda ammâ itdiler
Mıhr-i rüyüñdan niçe meh iktibâs-ı düdmân
- 3 Oldı tâ Seydî 'Alî rüşen çerâğ-ı Rüşenî
Kıldı gülşen Gülşenî Dergâhı'nı şankim cinân
- Bulmadı kâfir-şıfat münker hiç imândan eşer
Sen 'Alî'nüñ heybeti ger virmeye aña emân
- 5 Oldı şübbân-ı cinân-ı dil Hüseyn'ile Hâsan
Gülşenî bâğını rüşen eylediler bî-gümân
- Her kim olmaya Hüseynî-meşreb olur mı ğasen
Ya Hâsan-ğulğ olmayanlar bula mı herğiz ğisân
- [359^a]
- 7 Kerbelâ-yı 'ışk ehli görmezise ger belâ
Ben şehîd-i miñnete cennet durur âħir mekân

¹³⁵⁸ Onu gördüğümde içte ve dışta, gizli, açık ne varsa keşfettim.

¹³⁵⁹ Onun tecellilerine nihayet yoktur. Böylece ben her sıfattan [sıyrılarak] daha belirgin oldum.

¹³⁶⁰ Sonra 'Ey Muhyî, zan ve şüpheden kendi kendine arınacaksın?' dedi.

¹³⁶¹ Bu sözden sonra kendimden geçtim, Allâh'a ulaştım ve kendimi buldum.

¹³⁶² O'nsuz hiçbir şekilde vücuda sahip olamazsın, o yüzden kendi vücudunu hiçliğe atma.

¹³⁶³ Ey Muhyî, kendi kendine söz söylüyorsun, bu farklı sözlerle sözden başka bir şey oldun.

- Oldı tã Bũ Bekr ü ‘Osmãn ol cinãnuñ gülleri
Biri esmãyı ‘ayãn eyler biri Qur’an beyãn
- 9 Virdi haq Seydĩ ‘Alĩ’ye iki ra’nã verd-i ter
Her biri bir şãh-ı güldür Gülşenĩ’den armağan
- Birinüñ nãmı Mehemmed maẓhar-ı feyz-i Aḥad
Birinüñ ismi Süleymãn’dur emĩr-i mülk-i cãn
- 11 Her biri ola hidãyet necmi ḥalk-ı ‘ãleme
Muqtebes oldukça mihrüñden senüñ cümle cihãn
- Çãr-ãḥur içün itdüñ tã ki sũr-ı pür-sürür
Heft iqlĩm ehli ol mecma’çün oldılar devãn
- 13 Bilmeyüp düğün evin taşur çanaq ol kişi kim
Meclisüñ ke’sine mãh-ı nev diye ey kãm-rãn
- Rızq-ı şũrĩ maṭbaḥ-ı sũruñdan olur münqasım
Tã ¹³⁶⁴أُيُتُّ عِنْدَ رَبِّي ehlin’olduñ mihmãn
- 15 Rezme ‘azm eyler bu bezmüñ kãse-lĩsi olmağa
Ma’n u Ma’dĩ Ḥãtem’ile Qahramãn u Qahtarãn
- Mışr ḥalkına şü deñlü ni’met olındı nişãr
İtselerdi ger ğidã dünyãda anı cãvidãn
- 17 Olmayayidi nihãyet luṭf-ı bĩ-ḥaddüñ gibi
Belki bir ḥaddıla oldı kim aña irmez beyãn
- Micmer-i ‘anberden irdi ãsmãna dũd-ı ‘ũd
Hem buḥãrından buḥũruñ oldı şekl-i ãsmãn
- 19 Mã’ide inzãli hergiz virmezidi fãyide
Tã ezelle zelleler ref’ eylediler bĩ-kerãn
- Tã sũrũd-ı rũd-ı ‘ũdı cãn kulağı diñledi
Çeng-i ğamdan dil bu qãnũnile bulmuşdur emãn
- 21 Her ne kıldan kim rübãb-ı ‘ışq nağme eyledi
Oldı ‘uşşãkuñ nevãsın bunca dilden tercemãn
- Şol gice kim nevbet-i ãteşde yandı mãh-tãb
Yaqdı eflãküñ ḥişãrın qaldı yirinde duḥãn

¹³⁶⁴ ‘Rabbimde konakladım.’ *Mesnevĩ*’de hadis olduğu söylenen bu ifadenin kaynağına ulaşılamadı. Bkz. Mevlãnã Celãleddĩn Rũmĩ, *Mesnevĩ-i Şerĩf Şerhi*, C XIII, s. 369.

- 23 Āsmānīler çıķup Keyvān'a Őaçdılar nücüm
Çok  arāķa  opdı eflākūn baŐında ol zamān
- [359^b] Tā  afesler itdiler cān b lb lin ğamdan ħalāŐ
Her g l oldu serv   t v s itdi başında fiğān
- 25 Tā ki fān s-ı ħayāl-i dehr yaķdı Şem'ler
Yandı ser ikler hemān nergisler oldu zer-feŐān
Zulmet-i zulm içre  almasun diyü bir kimse hiç
Māh   enc m oldu ol hengāme içün pāsbān
- 27 Gerçi ser-keŐlik  ilurdı āteŐ ol hengāmede
Çünki n r-ı r yu nı gördi hemān çekdi zebān¹³⁶⁵
Geldi a'yān u meŐāyih  alk-ı 'ālem cümleten
Tā  ilalar bu feraĥla ĥidmet-i s r-ı ĥitān
- 29  a ' oldu Őāĥ-ı g lden perdesi   n ğoncen n
Verd-i ĥandānı o dem sürh oldu Şan na Ő-ı benān
Dāyimā zāt-ı Őerif n bula s rile s r r
Muĥy 'ye feyz nden ire lu f u iĥsān her zamān

[265]

Bu NaŐihātle Bulunur İrŐād

fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

- 1 Ey sa'adet-dih olan Őāĥib-dād
Olmağ istersen  ger ehl-i reŐād
D r gibi sözlerümi meng Ő it
 ıl zebānu da hemişe evrād
- 3 Hāķķ'ı nāzır bil   halkı manz r
Eyle tā kim olasın 'ayn-ı 'ibād
Çünki b -gāne  ılasın  z nı
Evliyā-yı Hāķ iderler seni yād
- 5 Rāh-ı Hāķķ'a y ri hem-rāh  azan
Zühd   ta vāile 'ilmi  ıl zād

¹³⁶⁵ Bu beyit der-kenārdır.

- Va‘de-i evvele gel eyle vefā
Çünkü maḥşer durur āḥir mī‘ād
- 7 Naḳd olan ḥāle ḳıl istikbāli
Evliyā māzīsine ol münḳād
- Dāyimā kūh gibi sābit ol
Dört yanuḡ ṭolaşa tā evtād
- 9 Zıll-ı memdūd-ı Ḥudā’dur fuḳarā
Sāyesine ḳıl olaruḡ isnād
- Eyle tekrīmile dervīşe nazār
Ne bilürsin k’ola şāhib-irşād
- 11 Olsa desti tehī görme ḥālī
Çeşmi pür ise yiter aḡa sevād
- Zıkr ile şāh-ı cihān oldu gedā
Şıyt-ı sūr-nā vü nefiri bil bād
- 13 Yir ü gök cümle ne kim var tamām
Ehl-i faḳr için olupdur icād
- Faḳr yoḡluḡ durur ammā varlık
Oldı ol yoḡluḡ içinde bünyād
- 15 Her kimüḡ kim ola faḳrı Ḥaḳḳ’a
Ġayrdan ola ġanı ol āzād
- Ḥaḳ’dan iste dilegüḡ Nūḡ gibi
Buldı cüdi anuḡıla ecvād
- 17 Maṭla‘-ı nūr-ı Ḥudā’dur çün ḳalb
Ḳıl anı vech-i beḳāda¹³⁶⁶ inşād¹³⁶⁷
- Yile varur şoḡ ucu mülk-i Ḳubād
Ḳıl Süleymān’veş o Ḳāf’ı ber-bād
- 19 Ḳılmaya cennet için ādem olan
Ṭā‘ati biḡ yıl ide ger feryād
- Bu cihān ḥān-ı güzergāh durur
Ġāfil olma burada ḳılma ruḳād

¹³⁶⁶ Yazmada ‘digerle’ şeklindedir. Satır arasında ‘beḳāda’ şeklinde düzeltilmiştir.

¹³⁶⁷ Bu beyit der-kenārdir.

- 21 Bu ribâṭ içre neṣâṭile bisâṭ
Yaymadı yüz yire urdı evtād

Künc-i aḥzānda ola genc-i gelenc
Bu ğam-ābādda her kim ola ṣād
- 23 Şüretin eyledi şimdi yire naḳş
Dehre reng eylemişiken Bihzād

Çün güneḥ-kār ide ‘öḫr eyle ḳabül
İtmeseḅ saḅa günehdür o ‘inād
- 25 Zîr-destāna ri‘āyet ḳıl kim
Bendedür saḅa olursın āzād

Ḥulḳla ḥalkı yüri ḥoşnüd it
Tā ki Ḥallāḳ’dan ire imdād
- 27 ‘Āḳıl iseḅ yüri mecnün olıgör
‘İşḳdur kām-dih-i ehl-i murād¹³⁶⁸
- [360^b] Āteş-efrüz durur bād-ı hevā
Āb-süz oldı bu ḥāk-i pür-bād
- 29 Ğayreti çün ḳomadı ğayriyyet
Vaḥdete irişür andan efrād

Göre her zerrede biḅ mihr-i münîr
Ḳaṭrede baḅri bulan ehl-i fuād
- 31 Ka‘beteyn içre eger zār olsaḅ
Şeş-der-i ğamdan ire saḅa güşād

Ḥāşıl ögünmegi ḳo gerdünda
Ḳişt kār eylemeye vaḳt-i ḥaşād
- 33 Ḥasenāt ehli olur çün maḥsüd
Kendi kendilere eyler ḥussād

Maṭlabuḅ ḥānesin işbunda ḥarāb
Āḥiret beytini eyle ābād
- 35 Muḥyî’nün ḥaḳ sözi acıdur lîk
Bil devā anı gel ey şāḥib-dād (35)

¹³⁶⁸ Yazmada ‘sedād’ yazılıdır ancak üzeri çizilmiş ve ‘Murād’ şeklinde düzeltilmiştir.

Sülük Gāyeti Oldı Bu Pend ü Hülk-ı Hıyār

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Egerçi telh durur haq söz ey emir-i kelām
Velī devādur anı nūş idüp [de] eyleme 'ār
Cihān ribāṭ-ı dü derdür qarār yok anda
Ġurūrı sālİK olan niçün eyleye ey yār
- 3 'Aşā şanup bu cihān mālına ṭayanma şaġın
O mārduR seni her dem helāk itmek umar
SipihR mihrine aldanma ey cihān-ı kerem
Ki mihrİ tıġı hemİşe kıIur cihānı şikār
- 5 Cihān ki 'izzet ü zülline i'timād olmaz
'Aziz-i men ço o 'izzi ki züll durur her bār
Çü kaṭ'-ı vaşl-ı ümīdile bulasın peyvend
Dilüñe muttaşıl ilhām irgüre dildār
- 7 Çü şabr ü şükr ü ḥayāyile irişe ihlās
Vefā vü 'iffet ile merḥamet ide Ġaffār
Çü ḥüsn-i ḥulġla rikġat kılasın ü şefġat
Seḥā vü ḥilm ü tevāzu' 'aṭā kıla Cebbār
- [361^a]
- 9 Nümūnedür bize çün sābıġınüñ aḥvāli
Vefā¹³⁶⁹ vü 'adl ü kerem pīşe eylemekdür kār
Olar ki furşatı fevt idüp itmediler 'adl
Nedāmetile ḥacāletde çekdiler āzār
- 11 Ḥayāt-ı dāyim ile kāyim olmaġ istersen
'Adālet eyle ki nām-ı nikū verür a'mār
Namāz u ḥacdan ise 'adl-i sāt efḍaldür¹³⁷⁰
Ki cümle 'āleme 'adlıla irişür evṭār
- 13 Olar ki taḥt-ı 'adāletde dehri gözlediler
Nebīler ecrini buldılar ey velī-i vaġār

¹³⁶⁹ Metinde 'Seḥā' şeklindedir. Satır altında 'Vefā' şeklinde düzeltilmiştir.

¹³⁷⁰ İsmail Muhammed el-Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā Müzīlü'l-İlbās Amme İştihara Mine'l-Ehādisi ala Elsineti'n-Nās*, C 2, s. 58.

- Taḥammül eyle ne deñlü olursa bār-ı girān
Kimesye çekmeye ceḥd eyle bāruḡı zinhār
- 15 Çü ‘arz-ı ḥācet ide ḥāzretünđe ḥācetmend
Eger faķır ise de kılma aḡa istikbār
- Cihān menālini ger şarf-ı müstahik kılasm
İki cihānda bulasm sa‘ādet-i aḡyār
- 17 Olar ki gūşuḡa mālile zūlm ider ilkā
Oları red kılup it gūş-māl belki demār
- Kimesne mālile olma kimse maḡlūbı
Veẓir-i a‘zam olana budur şı‘ār ü dişār¹³⁷¹
- 19 Bu dehr mezra‘ınuḡ ḡūşe-çini olmaḡdan
Ḥuşul-i ḡurmenini nār-ı ‘adle yaḡ yūri var
- Müşāvirile müdārāyı pīşe kıl her gāh
Ri‘āyet eyle re‘āyāya olmaḡıl bī-kār
- 21 Kılıç yigitlere esbile tiḡ ile ‘aḡa
Me‘ālī-i ḡalem ü ‘ilme dāyim ol nuşşār
- Uşul-i cümle neşāyiḡ bu yüzde derc oldı
Ki ehl-i ḡikmet içinde budur fürū‘a tebār
- 23 Diyānetile emānet seḡā vü şıdḡ u şafā
‘Adāletile seḡāt istiḡāmetile vaḡār¹³⁷²
- Talaḡḡufıla naşīḡat ta‘allüm ü ta‘līm
Hemīşe müşkili ehlinden itmek istifsār
- 25 Ziyāret-i fuḡarā ile ḡıdmet-i şuleḡā
Ḥariş-i māl-i cihān olmamaḡ kılup āşār
- [361^b] Te‘emmülile te‘ennī müşāvere tedbīr
Şecā‘atile siyāset ḡazimle ḡayret ü ‘ār
- 27 Teyaḡḡuzıla ferāsetle ketm-i sırr furşat
Ḳazā-yı ḡācet-i ḡalkıla şoḡbet-i aḡyār
- Ḳabül-i ‘özr kılup ‘ayb-ı nāsı setr itmek
‘İbādetu’llāḡı idüp de ‘acine iḡrār

¹³⁷¹ Satır arasında “Azīz-i men şaḡın olma zelīl-i ehl-i diyār” mısraı kayıtlıdır.

¹³⁷² Bu beytte mısraların altında, herhalde söz konusu vasıfları sıralar mahiyette, sırasıyla şu sayılar yazılıdır: İlk mısra 1, 2, 3, 4, 5; ikinci mısra 6, 7, 8, 9.

- 29 Şefîk-i halk oluban hüsn-i hulkla rıfkat
Vefâ vü hilm ü tevâzu'la nefsi istiḥkâr
Huḳûḳ-ı yâr-ı kadîmi nigâhdâr olmak
Maḥabbetile beşâret ü 'unfila inzâr
- 31 Firîb-i zâhid-i câhil riyâ durur her gâh
'Amelsüz olsa 'ilim ehlin anlağıl füccâr
Tefekkürile ḥamûş olmağ u niyâzı terk
İnâbetile tezekkürle i'tişâm u qarâr
- 33 Rızâ vü şükr u taşabburla dâyimâ ihlâş
Hayâ vü 'iffet ü raḥmıla ni'meti iḥbâr
Ḥazenle ḥavf u recâ rağbetile zühd ü vera'
Ḥuşû' ü ḥürmet ü tehzîb-i hulkla îşâr
- 35 İrâdet ü edeb ü kaşd u inbisâṭla üns
'Afüvle himmet-i 'âlî beşâşet-i ruḥsâr
Cemî'-i emre bilüp Ḥaḳḳ'ı fâ'il-i muṭlaḳ
Cihân ğamın yimeyüp dâyimâ ola hüş-yâr
- 37 Denî vü fâsıḳa teslîm-i kâr eylemeḅ
Aşîl ü şâliḥe i'zâz eylemekdür kâr
Ḥudâ'yı anlamağa dâyimâ kılup cehdi
Cemî'-i emrde ḳalbini eylemek iḥzâr
- 39 Kemâl-i nefsinî 'ilmile anlamaḳ her gâh
Cehâlet olduğı hem naḳş-ı nefsek-i ğaddâr
Cemî'-i 'âleme ḳadrince emr ü nehy itmek
Ḥarâmı red kılup itmek ḥelâle meyl izhâr
- 41 Tekellüm eylemedin fikr eylemek sözini
Süḥan deminde daḫı fevt kılmamaḳ güftâr
Vücüd-ı Ḥaḳḳ'a taḳarrüb hemîşe vaḥdetle
Ki âḫiri ola tevḥîd-i ḥazret-i Cebbâr
- [362^a]
- 43 Dür-i naşîḥat-i Muḫyî'yi eylegil der-güş
Ki istimâ' ideler nuṭḳunu şığâr u kibâr

Vezîr-i A'zam Olıcağ Dinildi Bu Eş'âr

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Be-ḥamd-i 'Âdil ü Raḥman ü Muḥsin ü Ğaffâr
Ki raḥmet itdi vücûduñı 'âleme Settâr
- Nizâm-ı silk-i ahâlî-i nazm ü cevher-i ferd
Dür-i fûnûn ü ma'ârif 'aṭâ vü luṭfa biḥâr
- 3 Penâh ü püşt-i ümem Kâhramân-ı tîğ u kalem
Cihân-ı luṭf u kerem ḥvâce-i şıgâr ü kibâr
- Melek-şifât ü felek-ḳadr ü zât-ı bî-hem-tâ
Muḥîṭ-i merkez-i 'adl âftâb-ı zü'l-miḳdâr
- 5 'Alî-i 'âlî-i a'lâ-yı zü'l-'ulüvv-i 'alâ
Vezîr-i a'zam-ı zü'l-mecd-i ḥazret-i ḥünkâr
- Cemî'-i râyuña disem şavâb lâyıḳdur
Güherde hîç ḥaṭâ olmaz ey dür-i şehvâr
- 7 Yem-i yemînüñe nisbet olurdı baḥr-i muḥîṭ
Olaydı küçe vü bâzâr içinde ger dür-bâr
- Hilâl ü çarḫ döner mihrünjile ser-geşte
Rikâb öpelden ayağunı ey kamer-kirdâr
- 9 Heves dimâğı meger düşde göre mânendün
Şuda araya meger çeşm-i çarḫ zâtuña yâr
- Nesîm-i 'adlün irişdi çün ey Mesîḥ- nefes
Meşâm-ı dehre ecel yili esmeye tekrâr
- 11 Nüfûs-ı nâṭıḳayı zinde itdi bu enfâs
Revân ki 'âlem-i ervâḫa eyledükde güzâr
- 'Adâletünden olupdur siyeh ḫacer-i şarrâf
Seḫâvetünden irüpdür cemî'-i ḫalka nuzâr
- 13 Zâlâm-ı zulmı giderdi 'adâletün mihri
Çü zıll-ı Ḥaḳ seni kıldı zalîl ey sâlâr
- Hilâl-i devletün ey mâḫ ğurredendür bedr
Celâl-i rütbetün ey mihr oldı şevket-bâr

- 15 Şemāyilün çoğusun isti‘āre itmiş bāğ
Leţāfet-i şiyemüñdür hem aldı bu gülzār
- [362^b] Cebīn-i şubha yazıldı ‘adāletün hükmi
Ki reng-rīz-i şebe kīnün eyledi inzār
- 17 Livā-yı fetḥün için nāzil āyet-i nuşrat¹³⁷³
Hevā-yı ḥaşmuña indi ‘ikāb belki bevār
Cihānı kaplamışdı zālām-ı zulm ü sitem
Şükür ki mihr-i ‘adāletle oldu pür-envār
- 19 Kaçar ‘adū ‘ademe tīg-ı cān-şikāruñdan
Ecel ‘uqābı irüp dāyimā çalar minķār
Cihāna maķşad u maķşūd buyıdı k’idesin
Vezīr-i a‘zam olup taht-ı ‘izzet üzre qarār
- 21 Şükür Hudā’ya ki dehre ḥayāt-baḥş olduñ
Cihān belā bucağında yaturken bīmār
Bezim güninde kemāl ü cemāl şayduñdur
Rezimde oldu şikāruñ Yelān-ı şīr-şikār
- 23 Çü rüz-ı rezmün olupdur ‘adūya şām-ı firāk
Şihāb-ı tīrūñi görseydi dīv ideydi firār¹³⁷⁴
Kimün zamīrine irişse tīgüñüñ hevli
Dili anuñ olısar pāre pāre hemçü enār
- 25 Çü berķ-ı tīgüñü mīg-ı gılāfdan ey meh
Çıkarasın maţar-ı ḥūn revān ide aķţār
Çü mihr-i āyīne-i tīgüñü görüp tenhā
Nücūmvār ‘adū ‘askeri şınursa ne var
- 27 ‘Adū kulūbına irdükde ‘askerün dāyim
Każā yemīnün olupdur kader olalı yesār
Kalet elüñden olupdur senün seḥā-āmüz
Belī eşer iderimiş kerīme ḥüsn-i civār
- 29 Hudāy rahmetini yaydı ‘āleme tā sen
Kılalı dāmen-i āḥir-zamāna luţfi nişār

¹³⁷³ Nasr suresi, *Kur’ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 602.

¹³⁷⁴ ‘firār’ der-kenârdır.

- Meşâm-ı bād-ı şabâ duysa bûy-ı hulķuñ ger
Nesîmsüz ķaluridi bu bāğda gûlzār
- 31 Kim āstāne-i ‘ālîñi müstaķar itse
Dili yüzine der-i cennet açıla her bār
- Bu āstāne sûtününü rāstān-ı cihān
‘İmād-ı dīn bilür ey āstīni devlet-bār
- 33
- ‘Adille sinüñe oldu güvāh ey sālār¹³⁷⁵
- [363^a] Şükûh-ı haşmetüñi görse dīv secde kıla
Şıfāt-ı münkerine zātıñ itdüre iķrār
- 35 Melik ki secde kıılır saña reşkden eflāk
Dü-tā kıılır ķadin ey ķible-i şafā-kirdār
- Çü hāzmuñ ide direng āsmān şala lenger
Çü ‘azmüñ ide şitāb açā yelken arz u diyār
- 37 Bu mevc-ħîz-i havādiş hālel irişdüremez
Felek esāsına çün ‘adlün oldu şimdi medār
- ‘İnāyetün yili esmezse mevc-i lücce-i ğam
Vücüd zevrakını maħv ider ķomaz āşār
- 39 Ĥudā cihān evi re’yini çün saña virdi
Göñül ki Ĥaķķ evidür aña da sen ol mi‘mār
- Kerem yilinden açıldı çü ğonce-i iħsān
Şiyem ğüline şu vir tā tarī ola bu bahār
- 41 Yanardı āteş-i zılmıla ‘ālem-i dil lîk
İrişdi ebr-i vücuduñ söyündi ‘adlle nār
- Şalalı sāye hümāy-ı ‘adāletün dehre
Ķaçurdu zılm ü sitem zāğını çü kıldı ķarār
- 43 ‘Atîķı ğibi ĥarāb oldu şimdi Mışr-ı Cedīd
Cedīd rūħ virüp eyle ol ‘atîķı diyār
- Ķıyās kılmadı mıķyās-ı luţfuñuñ bahrin
Meger ki ‘arızı semādur dırāzı nā-hencār

¹³⁷⁵ Bu beyit der-kenārdır. İlk mısra, sayfa kenarı yırtık olduğundan okunamamıştır.

- 45 Huşāşe-i ramağ-ı dīn ki Mışır'da vardı
Za'ıfdür aña bir hikmetile kıl tīmār

Ki cehl pāyesi altında 'ilm h̄vār olmuş
Şalāh ü faqr-ı ahālisi bulup istihkār
- 47 Qalupdururdu ayakda hüner bi-ḥamdi'llāh
Elüme ḥāme alup vaşfuñ¹³⁷⁶ eyledüm tūmār

Fünün setiresi giymişdi ḥulle-i ihfā
Çü gördi maḥremi itdi ruḥların izhār
- 49 Selefde gerçi ki Selmān ü Enverī vü Zāhīr
Kaşāyidiler kılurlardı şi'rler iş'ār

Mu'allakıdı çü Seb'-ı Mu'allaka ammā
Düşürdi ḳadrin olaruñ bu şi'r-i mu'cizevār
- [363^b]
- 51 Daḥı benem ki döküp nazm ü neşr cevherini
Cihānı medḥūñile eyledüm muraşsa'vār

Şafā umarsa bu sa'yıla n'ola Muḥyī-i zār
Ki ḳıbledür aña bu āstān-ı Ka'be-medār
- 53 Zevāle ırmeye nūr-ı ruḥuñ diyü her gāh
Du'āmı işideyor mihr ü meh leyl ü nehār

Sa'adetile saña devlet ide istikbāl
Şeḳāvetile 'adū nitekim bula idbār
- 55 Mevākibüñe zafer ola hem-'inān her gāh
Cevānibüñe kerem ola hem-niŝin her bār

'Adū ḥayāli ḥuyūlı hemīşe leng olsun
Semend-i 'adlūñ ola dāyimā senüñ rehvar
- 57 Fenā ŝarābı ḳıla düşmenüñi her dem mest
Beḳā-yı rūḥla aḥbābuñ olalar hüŝ-yār

Hemīşe tā ki dura merkez-i zemīn ḳāyim
Müdām tā ki ola devr-i künbed-i devvār
- 59 Vücūd-ı ḥazretüñi Ḥaḳ nigāhdār ola
Be-ḥaḳḳ-ı Aḥmed-i muḥtār ü Ḥaydar-ı kerrār (58)¹³⁷⁷

¹³⁷⁶ Metinde 'medḥūñ' şeklindedir. Satır arasında 'vaşfuñ' yazılıdır.

[364^a]

[268]

Be-MıŖr Gŭfteem Evvel Berāy-ı Īn Meh-i ‘Ālī¹³⁷⁸

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Be-sa‘y-ı Ka‘be-i dil Ŗüd çü ‘Īd-ı ađhā dāl
Şafā-yı nŭr-ı đuhā-yı ruĖeŖ nŭmŭd cemāl¹³⁷⁹
GŭŖŭd bāb-ı selāmeŖ kitāb-ı kırbānī
Nŭmŭd Ŗevk-ı cemāleŖ be-ķalb zevķ-ı viŖāl¹³⁸⁰
- 3 Zi-feth-i bāb-ı vey āmed kelīd-i kām be-dest
NiŖār çün ne-kŭnī behr-i maķdemeŖ enfāl¹³⁸¹
Çü dil be-tāķ-ı dü ebrŭy-ı vey kŭnī ķurbān
Şehīd-i kīŖ-ı vefā ķible sāzedet der-Ėāl¹³⁸²
- 5 Be-Ėod Ėayāl-i Ėam-ı ebrŭyeŖ kŭned ammā
Kecest der-naķar-ı merdŭm ĩn Ėayāl-i hilāl¹³⁸³
- [364^b] Şafā-yı rŭy-ı vey āyā çü āftāb zi-çīst
Meger ki sŭd be-Ėāk-i der-i felek-tiŖŖāl¹³⁸⁴
- 7 Derī ki bāb-ı sa‘adet zi-vey Ŗeved meftŭĖ
Sa‘adeti ki fŭtŭĖāt-rā Ŗikest aķfāl¹³⁸⁵
Derī ki dŭrr-i yetimest seng-rīze-i vey
Zi-bağr-i rağmet-i deryā-dilī-i keŖīr-nevāl¹³⁸⁶
- 9 Ki maķĖar-ı kerem ŭ luğf u muķĖir-i cŭdest
Ŗŭdest ĖāŖıl ez-iĖsān-ı vey heme āmāl¹³⁸⁷

¹³⁷⁷ Kaside 59 beyittir ancak beyit sayısını 58 olarak verir. MuĖyī beyitleri sayarken der-kenār beytini saymayı unutmuŖ olmalıdır.

¹³⁷⁸ Bu yŭce ay için Ŗnceden Mısır’da sŖylemiŖtim.

¹³⁷⁹ Kurban bayramı, gŖnlŭ Kabe’sinin sa’yına delil olduğundan beri yanağının kuŖluk vaktinin gŭneŖinin neŖesi gŭzelliėini gŖsterdi.

¹³⁸⁰ Onun selamet kapısı, yakınlık kitabını açtı. KavuŖmanın zevkiyle kalbe yŭzŭnŭn aydınlığı gŖrŭndŭ.

¹³⁸¹ Mutluluğun anahtarı, onun açtığı kapıyla ele girdi. Hala onun geliŖi için ganimetler samayacak mısın?

¹³⁸² Vefa mezhebinin Ŗehidi, gŖnlŭ onun iki kaŖının kemerine kurban etmek için seni kible kabul edecektir.

¹³⁸³ O, kendi kendine onun kaŖının kıvrımının hayalini kuruyor ama insanların gŖzŭnde hilalin hayali eğridir.

¹³⁸⁴ Acaba onun gŭneŖ gibi yŭzŭnŭn neŖesi nedendir? Yoksa [yŭzŭnŭ] felek gŖrŭnŭŖlŭ kapının toprağına mı sŭrdŭ?

¹³⁸⁵ O, saadet kapısının kendi sebebiyle açıldığı bir kapıdır. O, anahtarların fetihettiği bir saadettir.

¹³⁸⁶ O; talihli, gŖnlŭ bol rahmet denizinden ıkmıŖ nadir incilerin yoluna saçıldığı kapıdır.

- ‘Aẓīm-rütbe emīr-i Mıṣr ‘Alī Paşa
Ki şūd zi-‘adl-i vey āsūde-ḥāl cümle ricāl¹³⁸⁸
- 11 Emīr-i cümle umūr ü velī-i mıṣr-ı vüçüd
‘Alī-i ‘ālī-i a‘lā kerīm-i zü’l-celāl¹³⁸⁹
- Cemīl ü kâzım ü ‘āfī vü muḥsinī ammā
Celīl-ḳadr ü şecī‘ī be-rüz-ı ceng ü cidāl¹³⁹⁰
- 13 Zi-Nīl-i mevhibet ey Yūsuf-ı seḥā dādī
Be-taḥt-ı mıṣr-ı si‘ādāt devlet ü iḳbāl¹³⁹¹
- Be-zıll-ı şeh-per-i şāhīn-i ‘adl-i tü hoş ḥuft
Be-rāğ-ı kebk-i derī çün külüng-i fāriğ-bāl¹³⁹²
- 15 Ne bûy-ı ḥûy-ı tü-rā yāft der-çemen ğonce
Ne gird-i gerd-i rehet-rā resīd bād-ı şimāl¹³⁹³
- Zi-ḥāk-i pây-ı tü zerrīn-külāh ber-ser-i şems
Zi-zıll-ı çetr-i tü ber-rûy-ı māh müşkīn-ḥāl¹³⁹⁴
- 17 Be-ḥûy zi-ḥayret-i feyz-i seḥāt rûy-ı seḥāb
Be-gil zi-ğayret-i ḥāk-i reh-i tü pây-ı zülāl¹³⁹⁵
- Zi-baḥr-i luṭf-ı tü şūd ‘ayn-ı mihr mişl-i serāb
Zi-tāb-ı ḳahr-ı tü Mirriḥ āteşī çü zegāl¹³⁹⁶
- 19 Be-pīş-i cūd-ı tü cūd-ı vüçüd-ı Ḥātem ḥayy
Be-nezd-i ḳahr-ı tü Rüstem çü gürbe der-yed-i Zāl¹³⁹⁷
- Künend tā ki be-na‘l-i semend-i tü teşbīh
Şebīh z’ān şüde ber-nūn u ‘ayn u lām ü hilāl¹³⁹⁸

¹³⁸⁷ Bütün istekler, kerem ve iyiliğe kavuşmuş, cömertliğin kendinde ortaya çıktığı o kişinin ihsanı sayesinde elde edildi.

¹³⁸⁸ Bütün yöre insanların onun adaleti sayesinde huzura kavuştuğu, yüce rütbeli Mısır Emiri Alî Paşa.

¹³⁸⁹ [O] beden ülkesinin sahibi, bütün işlerin yöneticisi; büyüklük sahibi bir cömert, yüce ve ulu Alî’dir.

¹³⁹⁰ Sen iyiliksever, affedici, öfkesini yenen ve güzelsin. Savaş gününde ise cesursun ve büyük kudret sahibisin.

¹³⁹¹ Ey cömertliğin Yusuf’u, iyilik Nil’inden, yardım etme ülkesinin tahtına talih ve saadet getirdin.

¹³⁹² Dere keklığı, huzurlu turna kuşu gibi senin adalet şahininin büyük kanadı altında güzelce uyudu.

¹³⁹³ Ne gonca gül bahçesinde senin huyunun kokusunu buldu ne de kuzey rüzgarı senin yolunun tozunun girdabına erişti.

¹³⁹⁴ Güneşin başındaki altın külâh, senin ayağının toprağındandır. Ayın yüzündeki misk kokulu ben, senin çadırının gölgesindedir.

¹³⁹⁵ Bulutun yüzü, senin cömertliğinin bereketinin verdiği hayretle terlemiştir. Tertemiz suyun ayağı, senin yolunun toprağına ulaşma isteğiyle çamura batmıştır.

¹³⁹⁶ Güneşin gözü, senin iyilik denizin sebebiyle serap gibi oldu. Merih, senin kahrının sıcaklığından bir ateş parçasına döndü.

¹³⁹⁷ Hatem’in iyilikleri, senin iyilik yağmurların önünde ortadan kalkar. Rüstem senin kahrının kahrın yanında, Zāl’in elindeki kedi gibidir.

- 21 Hevā-yı bayraq çün sünbül-i tü-rā kerdest
Keşîd z'ân ser-i ħod Sünbüle ber-evc-i kemâl¹³⁹⁹
- Be-cūd baħr-i muħîfî tü ey yem-i iħsân
Be-luţf hemçü seħâbî tü ey ħuceste-ħuşâl¹⁴⁰⁰
- 23
Vezîr-i ekrem-i Sultân Meħemmed be-kemâl¹⁴⁰¹
- [365^a] Velî çü cūd-ı tü bûdî eger yem ü Nîsân
Tamâm küçe vü bāzār pür şüdü zi-le'âl¹⁴⁰²
- 25 Zi-havl-i ħavl-i tü sâkit şemâtet-i a'dâ
Zi-luţf u mihr-i tü fâriğ zi-giryehâ eţfâl¹⁴⁰³
- Şabâ degül iremez zıll-ı pây-ı esbüġe mihr
Tabî'atinde variken bu deġlü isti'câl
- 27 O yirde kim ħoya na'l esb-i çarĥ-ħadrüġ olur
Maħâmı mâh-ı nevüġ mişl-i mâhî şaff-ı ni'âl
- 'Adîl-i 'adlüġi gö[r]mek muħâl çeşm-i ümîd
Bedîl-i luţfuġa irmek ħaçan olur ibdâl
- 29 Ħarîm-i ħazret-i tü muħterem çü Beyt-i ħarâm
Ġubâr-ı pây-ı zelîlet ħayât-dih çü zülâl¹⁴⁰⁴
- Be-'abd-i ħvîş ba'îdî ba'îd nîst kerem
Ki ber-fazîlet-i fâzıl fezâyilest efzâl¹⁴⁰⁵
- 31 Be-pîş-i cevheret 'arz-ı 'araz ġaraz bâşed
Velî şüdü ez-dem-i ġam dil çü kân mâl-â-mâl¹⁴⁰⁶
- Çü murğ-ı nîm-ħayâtem fütâde destem ġîr
Zi-dest-i cevr-i zamâne ne per mând ne bâl¹⁴⁰⁷

¹³⁹⁸ Birileri nun'u, ayın'ı, lam'ı ve hilali senin atının nalına benzettiklerinden onlar ona [atının nalına] öykünürler.

¹³⁹⁹ Başak burcu, senin yıldızının hevesini çektiğinden kendi başını olgunluğun doruklarına çıkardı.

¹⁴⁰⁰ Ey iyilik denizi, sen cömertlikte engin bir denizsin. Ey iyi huylu, sen bağışlamada bir bulut gibisin.

¹⁴⁰¹ Sultan Mehmed'in cömert veziri olgunlukla... Bu beyit der-kenârdır. İlk mısra, sayfa kenarı yırtık olduğundan okunamamıştır.

¹⁴⁰² Eğer deniz ve Nisan ayı senin gibi cömert olsalardı bütün sokak ve pazar inciyle dolardı.

¹⁴⁰³ Düşmanların gürültüsü, senin sözünün korkusundan durulmuş. Çocuklar, senin sevgi ve iyiliğinle, ağlamaktan kurtuldu.

¹⁴⁰⁴ Sen saygın kişinin bulunduğu yer Kabe gibi saygı değerdir. Ayağının toprağı bu düşküne temiz su gibi hayat ver.

¹⁴⁰⁵ Sen kendi kulundan uzaktasın ancak cömertlik uzak değildir. Çünkü fazıl kimsenin cömertliğinde faziletlerin olması uygundur.

¹⁴⁰⁶ Senin cevherinin yanında yaratılmış olan varlığın sunulması arzulanırdı. Ama gönül gam kanıyla maden gibi doldu.

- 33 Çü Muhyî şüd zi-dil ü cān gulām-ı hāzret-i tū
Resān be-maḫşad-ı ḫod ey netice-i āmāl¹⁴⁰⁸
- Kemāl-i nazm-ı me-rā ḫusrevā nizāmī dih
Ki ger Kemāl şenīdī be-kerdī istikmāl¹⁴⁰⁹
- 35 Zuhūr ideydi ḫaşīdem Zāhīr ḫalbine ger
Ḳılurdu vird-i demā ki mecāl olurdu muḫāl
- Zevāle irmeye rūyuḡ diyü du‘ā iderin
Mehile mihr bilür ¹⁴¹⁰بِالْغُدُوِّ وَالْأَصَالِ
- 37 Zi-‘aks-i mihr-i ruḫet ḫālī‘est şems-i cihān
Ne-y-āyed ez-ḡam-ı devrān cemāl-i tū be-zevāl¹⁴¹¹
- Be-rūḡ u cān ü dil-i pāk-i Muştafā yā Rab
Be-şān-ı şāh-ı şehīdān emr-i rüz-ı ḫitāl¹⁴¹²
- 39 Zi-faẓl u luḡf u vefā vü ‘aḫā-yı ḫvīş ü-rā
Be-ḫaḫḫ-ı āl-i ‘Alī der resān be-rütbe-i ‘āl¹⁴¹³
- Be-bāḡ tā ki şeved ‘andelīb ber-gül zār
Be-ḫande bād cemālet be-girye hem ‘uzzāl¹⁴¹⁴
- 41 Du‘ā-yı ḫayruḡa ḫüccāc sa‘y ide dāyim
Şenā-yı devletüñi rüz u şeb ḫıla ibdāl¹⁴¹⁵

¹⁴⁰⁷ Zamanın eziyeti sebebiyle kolu kanadı kalmamış, ölmek üzere olan, düşkün bir kuşum, elimden tut.

¹⁴⁰⁸ Ey isteklerin sonu olan, Muhyî can ü gönülden senin kölen olduğu için onu isteklerine ulaştır.

¹⁴⁰⁹ Ey Hüsrev, bizim şiirimizin olgunlaşması için [ona] bir çeki düzen ver. Eğer Kemal onu duysaydı kemale ererdi.

¹⁴¹⁰ ‘...sabah akşam...’ Nūr suresi 36. Ayet, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 353; Ra’d suresi 15. ayet, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 250.

¹⁴¹¹ Dünyanın güneşi, senin yanağının güneşinin yansıması sayesinde doğmuştur. Senin güzelliğine devranın üzüntüsünden fenalık erişmesin.

¹⁴¹² Satır arasında ‘Muştafâ, sultân, işâret’ sözcükleri yazılıdır.

¹⁴¹³ Bir önceki beyitle birlikte: Ey Allâhım, Hz. Mustafa’nın mübarek gönülleri, canları ve ruhları için katil günündeki emir ve şehitlerin şahının şanı için; Ali’nin ailesi hakkı için, kendi faziletin, cömertliğin, vefan ve iyiliğinle onu en yüksek rütbeye ulaştır.

¹⁴¹⁴ Bülbül, bahçede gülün üzerinde ağladığı sürece senin güzel yüzün hep gülsün; kınayıcılar ise ağlasın.

¹⁴¹⁵ Bu beyit der-kenârdır.

Medh-i Şîr-i Hakk u Nuş u Pend-i 'Ālim-muṭlaḳā¹⁴¹⁶

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey emîn-i milk emân-ı halk maqbül-i Hudâ
Mâhî-i küfr ü dalâlet hâmi-i fermân-revâ
Mâh-ı gerdün-ı sa'âdet âftâb-ı dîn-penâh
Necm-i evc-i mekremet hem maṭla'ı çarḫ-ı 'aṭâ
- 3 Ya'nî erbâb-ı 'adâlet zümresinüñ mefḫarı
Kâzım u 'âfî vü muḫsin sâlik-i râh-ı hüdâ
Hâzret-i paşâ-yı a'zam âşaf-ı gerdün-serîr
Şânî-i işneyn 'Alî-i şîr-i Hakk rüz-ı veğâ
- 5 Âftâb-ı ma'delet rây-ı cihân-ârâñ durur
Hâk-i dehre zulmı ref' idüp viren nûr u ziyâ
Haşmı zîninden n'ola her gâh kıpsaydı çü kâh
Nîze-i şîr-efgenünde var havâş-ı keh-rübâ
- 7 Düşmenüñ rüyı olur tîğün çıkarsañ mişl-i zer
Kânde var pülâd hergiz k'ide kâr-ı kîmyâ
Rüy-ı şemşîründe fark oldı çü râh-ı küfr ü dîn
Oldı anuñçün 'adü farkında haṭṭ-ı istivâ
- 9 Bendeñ olanlar olur âzâd bend-i ğuşşadan
Tâ vezîr-i a'zam itdi hâzretünji pâdsâ
Ey kerîm ü 'âdil ü 'izzet-nümây-ı cürm-baḫş
Menba'-ı ayn-ı 'adâlet nûr-ı mişbâh-ı 'alâ
- 11 Hâk-i pâya var durur niçe kelâmum söylerüm
Gerçi hakk söz telḫdur ammâ ki andadur devâ
İktidâyı şer'e kııl emrile nehyünde müdâm
Olmağ istersen eger halk-ı cihâna muḳtedâ
- 13 Mu'ciz-i erbâb-ı 'adl olsun elünde her zamân
Çeşme-i keffünden aḳıt baḫr-i iḫsân ü 'aṭâ

¹⁴¹⁶ Allâh'ın aslanının övgüsü ile hakikat âliminin nasihat ve öğüdü. Başlığın yanında der-kenâr olarak 'Meḫemmed' yazılıdır.

- Rif'at istersen tevāzu' eyle halk-ı 'āleme
Hüsn-i hulki kâr iden çeşmünde bulunsun hayā
- 15 Ğam yime dünyā'yiçün şu böyle bu şöyle dime
Fā'il-i muṭlağ Hudā'dur kayddan gel ol cüdā
- Her zamān nuṭkuṅda bulunsun kerāmet sözleri
Şükr kıl Allāh'a dāyim vir kazāsına rızā
- [366^a]
- 17 Māl-i dünyāya hariş olma vü kıl işār anı
Bunda hırşıla olanlar anda hep maḥrūm ola
- Ğāfil olma h'vāb kılma gözün aç ey hūşyār
Bu güzergāh-ı fenāda kıldı mı kimse beḳā
- 19 Hāşılı bu hürmeni bād-ı fenā virür yile
Öginüp her dāneye meyl itme çün murg-ı hevā
- İzzet ü 'ārile ol her dem vaḳār ehline yār
Şoḫbet-i ahyārdan kesb eyleyüp şıdḳ u şafā
- 21 Ehl-i 'ilme meskenet kıl ehl-i ṭab'a merḫamet
Şadruḳı dāyim sülük ehline eyle müttekā
- Evliyāu'llāh kabrin kıl ziyāret her zamān
Hürmetile ḫıdmet it ehl-i ṭarīka bī-riyā
- 23 Luṭfla eyle naşīhat kıl ta'allüm kārını
Müşkili ehlinden istifsār eyle dāyimā
- Hikmetün şarfından it ihyā-yı 'ālem dem-be-dem
'Adl-i ḳānūnile eyle ḫaste-i zulme şifā
- 25 Şābit ol ḳavlünde her dem istikāmet kıl müdām
Ketm-i sırla gözle fırsat cür'et it rüz-ı veḳā
- 'Asker-i nefsünji şı ḳalbün kırup Ḥaḳḳ'a yaḳīn
Zühd ü 'ilmile cenāheynün olup ḫavf u recā
- 27 Hilmle eyle beşāret lāyık-ı luṭf olana
'Unfla inzār idüp ehl-i hevāya vir cezā
- 'Özr-i halkı kıl ḳabül ü 'ayb-ı nāsı setr it
Şefḳat ü rıfḳatle eyle 'ahd ehline vefā
- 29 Rāst gelsen kec olanlar ḫāline giç itme 'ayb
Sidre ḫaḳḳı istikāmetle bulursın Müntehā

- Dāyimā eyle beşāsetle güşāde rūyuñı
Cümle ahlāka muḳaddem eyle luḫfila seḫā
- 31 Bil emānet ehlini dāyim diyānet şāhibi
Hem te'ennīyle te'emmül eyleyendür ehl-i rā
- Dāyimā fikr eyle ḫāmūş ol tekellüm itmedin
Söz deminde fevt ḫılma nuḫquñı eyle edā
- 33 Ḳıl 'ibādet eyleyüp 'aczüñe ikrārı ḫarīn
Nefsüñe eyle ḫaḫāret tā olasın pārsā
- [366^b] Ger 'amelsüz olsa 'ilm ehlini füccār añlağıl
Cāhil olsa zāhid olan ğālibā eyler riyā
- 35 'İffet ü ihlāşı dāyim ḫıl taşabburla nedīm
Ni'meti iḫbārla ḫalbe dem-ā-dem vir ziyā
- Ḫalvet ü celvetde ol dāyim edeble münbasit
Hem ḫuşū' u ḫürmetile eyle her dem ihtimā
- 37 Sözlürümde naḫl-i cennet berleri vardur benüm
Buldı āyāt ü eḫādīşile tā neşv ü nemā
- Mihr ü meh bilür ki rüz u şeb du'ā-gū olmuşam
Tā ki virdümdür bu şī'r-i dil-güşā şubḫ u mesā
- 39 Ḳılma ben ḫāk-i rehi dergāh-ı 'ālīden cüdā
Çeşm-i ḫün-pāşa ğubār-ı küyuñı ḫıl tūtyā
- Sen ḫümāveş sāye şalarsañ eger vīrāneye
Būmı bunuñ ey ḫümāyün-fer bulur ferr-i ḫümā
- 41 Dürr-i dürc-i baḫr-i raḫmet kān-ı iḫsān ü kerem
Menba'-ı luḫf u mürüvvet ma'den-i mihr ü vefā
- Na'l-i raḫşuñ māyesinden seyf-i ḫāḫı' müste'ār
Hem-ser olmağā aña serverler iderler recā
- 43 Fetḫ-i bāb umar ḫapuñdan dāyimā Muḫyī senüñ
Dergeh-i Ḫaḫ ḫaḫḫı itmez ğayrı derden ilticā
- Ḫāk-i pāyuña bu şīrīn sözleri ḫıldum revān
Armağan-ı Mışr sükker olduğıyçün serverā
- 45 Muḫtaşar eyle ma'ānīyi bedī' olsun sözüñ
Çün beyān ola muḫavvel ḫalbe irişür cefā

Vaşfuña yokdur nihāyet luṭf-ı bī-ḥaddün gibi
Lāzım oldu kim du‘āyiçün kılavuz ibtidā

47

Tā dura bu künbed-i devvār ‘adl ü dādla
Taḥt-ı ‘izzetde du‘ā-güyāna luṭf it dāyimā
‘Ālimü’l-ğayb ide ‘ilmüñi ziyāde her zamān
Ḥazretünde şābit ola cümle a‘yān muṭlaḳā

[367^a]

[270]

Pend ile Teşrīfe Tārīḥ-i Nizām

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1

Ey sa‘ādet-baḥş olan ehl-i merām
V‘ey ‘adālet-kār olan şāhib-nizām

Mışr’a paşa ideli Sulṭān Murād
Ey vezīr-i ‘ādil irdi intizām

3

Bütlerin kır zālīm olanuñ saḡa
Oldı İbrāhīm Paşa çünki nām

Sensin ol necm-i hidāyet muḡhiri
Nūr-ı rüyüñ eyledi def‘-i zālām

5

لَا أُحِبُّ الْأَفْلِينَ¹⁴¹⁷-güy olalı
Eyledi şems-i ‘adālet ibtisām

Fāṭır-ı arz u semāya ideli
Vechüñi nūrile buldı irtisām

7

Eyle a‘yāna o nūrile naḡar
Tā ola¹⁴¹⁸ نُورٌ عَلَى نُورٍ ey hümām

‘Adlle tā Mışr’ı teşrīf eyledün
Şād olup kıldı du‘ā cümle enām

¹⁴¹⁷ En‘ām suresinin ‘Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi.’ mealindeki 76. ayetinin ‘...batanları sevmem...’ kısmı, *Kur‘ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 136.

¹⁴¹⁸ Nur suresinin ‘Allâh, göklerin ve yerin nûrudur. O’nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu.) nûr üstüne nurdur. Allâh dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allâh insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allâh her şeyi bilir.’ anlamındaki 35. ayetinin ‘(Bu.) nûr üstüne nurdur.’ kısmı, *Kur‘ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 353.

- 9 Tuḥfe-i Mıṣr oldu sükker ben daḥı
‘Arz kıldum bir niçe şīrīn-kelām
Acıdur ḥaḫ söz velī virür devā
Kim naşīḥatdur dile ḥayru’ṭ-ṭa‘ām
- 11 Evvelā kıl şer‘e dāyım iḳtidā
Muḳtedā-yı ḥalḫ olasın ey imām
Çün re‘āyāya ri‘āyet idesin
Raḥmet-i Ḥaḫ’la bulasın iḥtirām
- 13 Sābıḳīn aḥvāline eyle nazār
Fi’l ü ḳavl ü ḥālını eyle zimām
Bī-ṭama‘ ‘adlıla inşāf eyleyen
Enbiyāya oldılar ḳāyım-maḳām
- 15 Ol ki cem‘-i māl ü zülme kıldı sa‘y
Aḥa Ḳārūn’ile Fir‘avn oldu nām
Ey ‘azīz-i mıṣr-ı ‘izzet şükr kim
Pādşeh kıldı seni şāḥib-kelām
- [367^b]
- 17 Mıṣr evine çünki mī‘mār eyledi
Dil ki Ḥaḫ beytidür anı yap tamām
Pādşehden Ḥaḫ seni dūr itmesün
Yir idüp ḳalbinde saḥa ola rām
- 19 Ḥaḫ vezīr-i a‘zam ide zātı
‘Āleme ‘adlūnden ire intizām
Nesl-i pāk ide müyesser ḥaḫ saḥa
Nām-ı nīkūḫ ḥayrla ola müdām
- 21 Bāmdād-ı ‘adli rüşen eyle kim
Dādla ma‘mūr ola bu köhne bām
‘İzzet eyle pīre ḥürmet ‘ālime
Ehl-i ‘irfān luṭfuḫla bula kām
- 23 İki ‘ālemde selāmet bulasın
Gördüğüne viresin ger ḥoş selām
Ḥaḫ ḳıvām eyler mükerrerem ber-devām
Kimseden olmazsa sende ḥaḫḳ-ı vām

- 25 Nāķışāt-ı ‘aķla uyma ‘aksin it
Kāmīl olup bulasın her işde kām
Terk idüp giç encüm ü eflākden
Nār u dūd āķir virür teble zükām
- 27 Dāyimā hüş-yār olur ‘ākıl olan
Nāķış eyler kāmīli encām-ı cām
Bu müsāfir-ķāneden sālīk olan
Tırmayup göçmek diler her şubķ u şām
- 29 Hāķ için sev ķalkı tā Hāķ da sevüp
Hāşıl ide hāzrete ķayru’l-merām
Kıl taķammülle müdārāyı şī‘ār
Ehl-i Hāķ olanlara ķıl iltiyām
- 31 Hāķ kefīlündür çü rızķa bil vekīl
Her işünde tā bulasın ihtişām
Yarına şalma bugünkü hāceti
Hāķdan irişmeye tā izdiķām
- 33 Bī-edebler tevbe ķılsa ķıl ķabül
Çün günāhın bile itme intikām
- [368^a] Ger günāhı üçden artuķ eylese
Kıl kılāde boynına anuķ cūsām
- 35 Hıdmetünden dūr olan dīvānedür
Lāzım oldu bend-i ‘afv it ey hümām
Nefs rāhına şaķın urma ķadem
Çün umar o mār tā kim ide rām
- 37 Sırrı pāk it pāsban-ı nefis olup
‘Ālimü’l-esrār’a eyle i’tişām
Ger hāsed izhār ide hāsīd olan
Bāk ķılma eyle lākin ihtirām
- 39 Ğāyibi zemm eyleyen fāsīķ olur
Şāhid olmaz itdügi için hışām
Çün giçen giçdi gelecek ķod gelür
Vaķti gözle hālünji hoş gör müdām

- 41 Bu ribāṭ içre neṣāṭile bisāṭ
Yaymayup yüz yire urdılar ızām
Ṣābit ol ḳavlünḳde olup müstaḳīm
Ḥaḳ yola git ṭurmadın göster ḳıyām
- 43 Yıkma ol bünyādı kim yapıdı Ḥudā
Ḥabs ü zecrile ḳıl evvel ihtimām
Ṣonra vācib olsa aḳa ger ḳıṣāṣ
Ṣer' u ḳānūnile eyle intikām
- 45 Eyle cāsūsile a'dādan su'āl
Ġāfil olma ḳāl-i düşmeden müdām
Düşmenünḳ bildükde ḳālın ketm ḳıl
Vaḳti olmadın anı itme melām
- 47 Fevt-i fırsat eyleme vaḳtinde līk
Göster aḳa dest-bürd ü ihtişām
Çün esīrünḳ ola kesme ḳabs ḳıl
Ṣāyed ola ḳıdmetünḳde ber-devām
- 49 Leṣkerünḳ ḳıfz eyle ḳarb itseḳ eger
Ḳıl te'enniyle te'emmulde maḳām
Fıkr ḳıl tenhāda kim tedbīr-i mülk
'Ayn-ı 'adle ol 'ibādetdür ḳıtām
- [368^b]
- 51 Bıkr-i fıkründen n'olur nā-merd çarḳ
Ḳorḳaram kim irgüre nā-geh saḳām
Kim hüner devletle cem' olmaḳ muḳāl
Āb u āteṣ var iderler inhizām
- 53 Ey cihān-ı 'adl ü dünyā-yı seḳā
Māh-ı inṣāf āftāb-ı bī-ḳamām
Nūr-ı rüyunḳ dāyimā rüşen olup
Mıhr ü meh der-bānuḳ ola bām u ṣām
- 55 Çün sa'ādetle müṣerref oldı Mıṣr
Didi Muḳyī aḳa **tārīḳ-i nizām** (991)
Virdi dehre çünki nūrile ziyā
Nevr-i 'adlünḳ nūr-ı rüyunḳla tamām

Didiler nūreynele tārīhini
Nār-ı Mıṣr'ı eyledūn ¹⁴¹⁹بردا سلام (993) (57)

[271]

Be-İd u İdī-i Paşa-yı Hāzret-i Sultān¹⁴²⁰

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün

- 1 Resīd İd ü resānīd müjde ez-der-i cānān
Ki şūd vişāl qarīb ü ba'īd şūd ğam-ı hicrān¹⁴²¹
- Me-bāş der-hem ü endūh ü bāş hoş-dil ü hurrem
Be-İş gūş u me-y-endiş ez-ḥavādiş-i devrān¹⁴²²
- 3 Çü māh-ı İd-i sa'ādet resīd şubḥ der-āfāk
Cihān şūd ez-ruḥ-ı ü hemçü āftāb-ı dıraḥşān¹⁴²³
- Çü dīdem ān heme behcet zi-yümn-i ḥāzret-i paşast
Şüdem be-remz-i mu'ammā müşīr-i nām-ı vey ez-cān¹⁴²⁴

Mu'ammā Be-ism-i İbrāhīm Paşa¹⁴²⁵

- 5 Tü-rā mişāl şevved rüy-ı mihr hem be-dil-i mā
Mişāl-i rüy-ı tü bī-rüy cān nümūde be-cānān¹⁴²⁶
- Mübārekest çünin İd ber-cemāl-i 'azizī
Ki ü be-mışr-ı kerāmet büved çü Yūsuf-ı Ken'ān¹⁴²⁷
- 7 Emān-ı luḫf u mürüvvat emīn-i genc-i sa'ādet
Nizām-ı mülk-i 'adālet nihāl-i ğulşen-i iḥsān¹⁴²⁸
- Vezīr-i Hān Murād ān şeh-i memālik-i İslām
Ki geşt mülk-i 'Arab çün 'Acem müsaḥḥar-ı fermān¹⁴²⁹

¹⁴¹⁹ Enbiyâ suresinin 'Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol! dedik.' anlamındaki 69. ayetinin 'serinlik ve esenlik' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 326.

¹⁴²⁰ Bayrama ve Sultan Hazretlerinin Paşasının Bayramına...

¹⁴²¹ Bayram geldi ve sevgilinin kapısından, ayrılık derdinin uzaklaşıp kavuşmanın yaklaştığı müjdesi geldi.

¹⁴²² Eziyet ve sıkıntıda olma, gönlü hoş ve sevinçli ol. Zamanın olaylarına değil bayrama kulak ver.

¹⁴²³ Mutluluk bayramının ayı ufka sabah vakti ulaşınca dünya onun yanağından parlak bir güneş oluverdi.

¹⁴²⁴ Paşa hazretlerinin uğurundan o güzelliği gördüğümde candan onun adını gösteren bir muamma oldum.

¹⁴²⁵ İbrāhīm Paşa İsmiyle Muamma.

¹⁴²⁶ Güneşin yüzü bizim gönlümüze senden bir parça gibidir. Canana senin yüzün gibi yüzünü [gizleyerek] can gösterdi.

¹⁴²⁷ Bu bayram, keramet ülkesine Kenan ilinin Yusuf'u gibi olan azizin güzelliğiyle kutludur.

¹⁴²⁸ İyilik ve cömertliğin güven bulduğu, mutluluk hazinesinin koruyucusu; adalet ülkesinin düzeni, başış gül bahçesinin fidanı...

[369^a]

- 9 Vezîr-i milket-i islâm ü şāhib-i siper ü tîğ
Şücā'-ı rûz-ı veğā şeh-süvâr-ı 'arşa-i meydân¹⁴³⁰

Be-rezm tîğ-ı tü bürrâ be-bezm luţf-ı tü gūyâ
Be-nuşratet şüde gūyâ 'inâyet-i şeh-i merdân¹⁴³¹
- 11 Be-zarb-ı dest ü be-merdî vü ħarb mişl-i tü ne-bûd
Nüvişteend¹⁴³² be-destân egerçi Rüstem-i Destân¹⁴³³

Kücâst mişl-i tü destân-ı 'adl ü mihr ü kerâmet
Ne-dâideend be-Îrân çü der-memâlik-i Tûrân¹⁴³⁴
- 13 Zi-bâm-ı çarĥ senâ-ĥvân-ı tü'st heft kevâkib
Delîl-i rûşenem evvel meh âmedest be-Keyvân¹⁴³⁵

Cemî'-i ĥalk-ı cihân kâm-yâb geşte der-în 'ahd
Be-ğayr-ı men ki ba'îdem zi-ĥoş-nişîni-i yârân¹⁴³⁶
- 15 Çü ħabr-i münderisem geşte ħalb-i münkesirem hem
Binâ-yı cism-i men ebnâ be-ğam ki kende zi-bünyâd¹⁴³⁷

Teselliyem heme ânest ki luţf-ı Ĥaĥ şüde nezdîk
Velî ki ĥâyıfam ez-bu'd-ı ħurb-ı ĥazret-i sulţân¹⁴³⁸
- 17 Nazar resân ki mü'eyyed şevem be-laĥza-i ĥazret
Ĥuzât-ı erba'a râzî şevend ü dâ'î-i ezmân¹⁴³⁹

Besest devlet-i men in ki çeşm-i ĥvîş güşâde
Berây-ı rûy-ı tü her şeb sipihr-i devlet ü erkân¹⁴⁴⁰
- 19 Be-şubĥ u şâm be-şıdĥ-ı tamâm ez-ser-i ihlâş
Çü geşt Muĥyî-i bî-dil tü-râ hemişe senâ-ĥvân¹⁴⁴¹

¹⁴²⁹ O; Murad Han'ın veziri, İslam ülkelerinin yöneticisi... Arap ve Acem'in fermanına boyun eğdiği...

¹⁴³⁰ İslam ülkesinin veziri, kılıç ve kalkan sahibi; savaş günün yiğidi, [cenk] meydanının usta binicisi...

¹⁴³¹ Senin kılıcın savaşta keskindir. İyiliğin, mecliste konuşandır. Yiğitlerin şahının lütfu sanki senin yardımınla olmuştur.

¹⁴³² Yazmada 'Nüvişteid' yazılmış ancak satır arasında 'Nüvişteend' şeklinde düzeltilmiştir.

¹⁴³³ El ile vuruşmada, merlikte ve savaşta senin gibisi yoktur. Rüstem-i Destân gibi bir destan yazdınız.

¹⁴³⁴ Senin gibi keramet, sevgi ve adalet destanı nerede var? İran'dakiler, Turan memleketindeki gibisini görmediler.

¹⁴³⁵ Yedi yıldız, feleğin çatısında senin övücün olmuştur. Ay'dan Zühal'e kadar hepsi benim apaçık delilimdir.

¹⁴³⁶ Dostların tatlı meclisinden uzak olan ben dışındaki tüm dünya halkı bu kapıdan isteğini almıştır.

¹⁴³⁷ Kırık kalbim, yok olmuş mezarım gibi oldu. Benim vücut binamın temeli sökülerek dertle bina edilmiş.

¹⁴³⁸ Tesellim, Allâh'ın lütfunun yakın olmasıdır. Ama Sultan hazretlerinin yakınından uzak olmaktan üzgünüm.

¹⁴³⁹ O hazretin bakışıyla kuvvet bulmam için bir destek olun. Dört kadı ve zamanın duacıları razı olsun.

¹⁴⁴⁰ Her gece talih ve saygınlık göğü olan senin yüzünü görmek için kendi gözümün açılması bana mutluluk olarak yeter.

- Egerçi vaşf-ı tü ez-medh-i bende hest füzünter
Be-silk-i nazm keşidem velî men in dür-i ğaltân¹⁴⁴²
- 21 Çi devletî bih ez-în bende-râ ki vaşf-ı tü güyem
Ki medh-i mihr delîlest ki nâzıram ber-i ân ân¹⁴⁴³
- Miyâne-i heme-i hâş u ‘âm luţf-ı tü ‘âmet
Nazâr dirîĝ me-fermâ be-luţf-ı hod zi-faķırân¹⁴⁴⁴
- 23 Şüdest ‘îd u ħalâyık şüdend ez-tü be-elţâf
Ümîd-i bende hem ez-luţf-ı tü’st ez-tü çi pinhân¹⁴⁴⁵
- Künîm ħatm-i süħan ber-du‘â-yı devlet ü ‘izzet
Ki nîst devlet-i mâ cüz du‘â-yı devletet ey ħan¹⁴⁴⁶
- 25 Müheyminâ Melikâ Kâdirâ be-‘izz ü celâlet
Ki tâ basîţ-i zemîn hest ü şekl-i künbed-i devrân¹⁴⁴⁷
- [369^b] Tü zıll-ı zıll ħodet-râ be-zıll-ı ħvîş nigeħ dâr
Be-medd-i zıll-ı hod ez-zıll-ı zulmet-i ğam-ı devrân¹⁴⁴⁸
- 27 Hemîşe ħoş-dil ü ħoş-ħâl sâzeş ez-kerem-i ħvîş
Be-ħaķķ-ı Âdem ü Ĥâtem be-ħaķķ-ı Müsî-i ‘İmrân¹⁴⁴⁹
- Ĥasî ki hest ‘adû-yı tü câş nâr-ı cehennem
Her ân ki hest muĥibbet mekâneş ravza-i rızvân¹⁴⁵⁰ (28)

¹⁴⁴¹ Gönülsüz Muhyî, sabah akşam tam bir sadakat ve ihlasla her zaman senin övücüdür.

¹⁴⁴² Ben her ne kadar bu yuvarlak incileri nazım ipine geçirmiş olsam da senin vasfın bu kölenin övgüsünden daha yücedir.

¹⁴⁴³ Bu köleye, senin vasfını söylemekten daha mutluluk verici ne vardır? O bakıp durduğum güzelliğin güneşinin övgüsü buna delildir.

¹⁴⁴⁴ Senin iyiliğin, seçkin ya da sıradan herkesin arasında yaygındır. Biz fakirlerinden iyilik bakışını esirgeme.

¹⁴⁴⁵ Bayram oldu ve köleler senin sayende iyiliklere ulaştılar. Senden nasıl gizli olsun, bu kölenin ümidi de senin cömertliğindedir.

¹⁴⁴⁶ Ey sultan, senin bahtın ve yüceliğine dua ederek sözü sonlandıralım. Çünkü bizim mutluluğumuz senin talihinden ayrı değildir.

¹⁴⁴⁷ Ey koruyup gözeten, sahip, her şeye gücü yeten Allâh, [onu] bu yer ve dönen gök var oldukça yücelik ve büyüklükte tut.

¹⁴⁴⁸ Sen gölgenin gölgesi, devranın gam karanlığının gölgesinin senin gölgene yetişmesinden kendini koru.

¹⁴⁴⁹ O, Hz. Adem ile Hz. Muhammed ve Hz. Musa hakkı için iyiliğiyle seni her zaman mutlu etsin.

¹⁴⁵⁰ ‘Senin, aşağılık düşmanın yeri cehennem ateşidir. Sana sevgi besleyenin mekânı ise cennet bahçesidir.’ Bu beyitin ikinci mısraında vezin aksamaktadır.

Bu İbrāhīm Paşa Medhidür Evşāfla Tekrār

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Ruḥuḅdan ğayrı 'īdi n'eyler ey meh ṭālib-i dīdār
Cemālün 'arz kıl tā keşf ola ehl-i ḥaḳa āşār
- Der-i Ka'be-mişālünden olur fetḥ-i reh-i kıble
Anuḅçün nāmuḅ İbrāhīm olupdur ey şafā-kirdār
- 3 Vezīr-i Ḥan Murād ü ḥākim-i mışr-ı 'adāletsin
Şükür kim 'ālemi dādile ābād itdün ey dād-ār
- Ḳuluḅ ḳurbānuḅ olmağa yoluḅda cān virür her dem
Ruḥuḅ göster aḅa cānlar bağışla luṭf kıl tekrār
- 5 Mışır külhān-mişāl olmışdı ḥākisterle pür lākin
Çü geldün güldi gülşenveş ruḥuḅla ey gül-i gülzār
- Ḳaçan olsa penāhuḅ Ḥaḳ kaçır şeyṭān-şıfat ağyār
Çün olduḅ şer'e münḳād oldu saḅa ḥāzret-i Ḥaḳ yār
- 7 Şirāruḅ tā şerārın munṭafī kılduḅ 'adāletle
Ḳapuḅda bende olmağı kılurlar iḥtiyār aḅyār
- Ne var bir şemme 'adlünden beyān itsem ki bir lem'a
Delīl-i nūr-ı şems olup kıılır āşārını izḥār
- 9 Sen ol mihr-i 'adāletsin ki nūruḅ ref'-i zūlm itdi
Ḳıluḅ her zerre-i ser-geşteyi mihrün ḳamer-ruḥşār
- 'Adāletle ḥarāb-ı Mışr'ı çünki eyledün ābād
Gönül kim Ḥaḳ evidür aḅa da yap yap gel ol mi'mār
- 11 Mışır'veş dil ḥarāb oldu yatur ḥaste belālarla
Ṭabībüm aḅa bir ḥikmetle luṭf it eyle gel tīmār
- Olar kim Mışr'ı zūmla ḥarāb itdi cezā virdün
İder çāh-ı nedāmetde zūlümden şimdi istiğfār
- 13 'Adū farkında tığuḅ oldu tā kim istivā ḥaṭṭı
Kimesne kimseye ḥavfından itmez şimdi ḥiç āzār
- [370^a] Yemīn-i yem-mişālün gibidür dirlerdı bārānı
Eger kim muttaşıl ḥāḳ-ı cihāna olsa ol midrār

- 15 Şükür kim kürk-i gürgîn kıldılar peydâ göriklemezken
Tönardı yoğsa Mısr ehli benüm gibi çeküp âzâr
Ümîdüm bu ki luţfuñ cāmesi setr ide her ‘aybum
Bürüdet ref’ olup tenden benümle germ ola ahrâr
- 17 Senüñ medh-i cemālünle terāvet bulalı Muhyî
Gül-i ‘irfānı açıldı ‘adū ‘aynına oldu hâr
Ne var olsa revān bu şi‘r-i āb-ı Hızır’ veş rûhum
Yoluñda cānsa da ola hāk-i pāyuña ĩşār
- 19 Vezîr-i a‘zam olup ‘āleme luţfuñ ola şāmil
Cihāna nesl-i pākün ‘adl ide hem ola ber-ğordār
Mehile mihr ola dā‘ī bi-subhî‘l-‘izzü ve‘l-āşāl
Dem-i müstağfirîn dāyım du‘ālar ide ¹⁴⁵¹ بِالْأَسْحَار
- 21 Vire Hāk iki ‘ālemde murādātuñ sa‘adetle
Na‘īm in‘āmı ile āhîretde göstere dîdār
Yolında olana çün cān virür Hāk ey hayāt-efzā
Anuñçün irdi İsmā‘îl’e Hāk’dan zebh bî-inzār
- 23 Faķirün dağı umaram ki bir zebh-i ‘azîm ile
Helāl olup du‘ā te’sîri içün idesin ibşār
Helāl olmazsa loğma çünki te’sîr-i du‘ā olmaz
Kerem kıl zebh için buyur icāzet ey ‘aţā-kirdār
- 25 Ki zebh olmasa ger cildün olur ħallinde çün şübhe
Tamām eyle ol ihsānı mürüvvetden gel ey dād-ār
Ĥudā zebhünğ kabûl idüp saña ħurbān ‘aţā kılsun
Cinānda hem Burāk ide ‘aţā ol Kādir-i muhtār

¹⁴⁵¹ Âl-i İmrân suresinin ‘Sabreden, dürüst olan, huzurda boyun büken, hayra harcayan ve seher vaktinde Allâh’tan bağış dileyenler (içindir).’ mealindeki 17. ayetinin ‘...seher vaktinde...’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 51.

Oldı 'İdiyye Aña Pend ü Naşihat İmlâ

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

- 1 Mâh-ı 'îd ola diyü 'âleme engüşt-nümâ
Dehri bir yıl şeb ü rüz eyledi zîr ü bālâ

'Aynla lâma şebîh olduğı için 'Allâm
Şubhı kadrinde yüz ismini kıılır rüy-nümâ
- 3 Nî'met-i şavm tamāmına ya hüd pîr-i felek
Kaldurup destin ider dergeh-i Vehhâb'a du'â
- [370^b] Tâ rikâbuña qarîn ola diyü râdur ol
Çarh bu fikrle umar ki ola şâhib-râ
- 5 'Arz ider halka-be-güş olduğını dergâha
Güşvârın ki felek güşeden eyler ifşâ

Gicemüz kadr bulup gündüzümüz 'îd oldı
Mısr'a tâ kim şeref ü 'adlle olduñ paşa
- 7 Hâzret-i mazhar-ı a'şâf-ı Hudâ 'izz ü cell
Kâm-bağş-ı 'ulemâ vâye-dih-i ehl-i nühâ

Mîhr-i burc-ı 'azamet mâh-ı münîr-i ihsân
Felek-i luţf u kerem necm-i semâ-yı taqvâ
- 9 Bânî-i Ka'be-i dil mihr-i maķâm-ı teslîm
Nûr-bağş-ı şulehâ muţfî-i nâr-ı huşemâ

Nâmuñ oldı çü sa'âdetle senüñ İbrâhîm
Ey vezîr-i şeh-i 'âdil bizi kılduñ ihdâ
- 11 Emrüñi kanda revân itseñ olur nâfiz-i hüküm
Yed-i beyzâsını izhâr ider şan Mûsâ

Şöhre-i şehr-i Mısr olalı 'adlün güneşi
Mâh-ı nevle seni 'îd eyledi engüşt-nümâ
- 13 Nîl-i 'adlün revân ideli 'arz-ı Mısr'a
Zulm kaht olduğıçün 'âleme irişdi rehâ

Baħr hîç ölçüle mi kefce ile ey za'l-cüd
Bî-had evşâf-ı hamîdün nice yazsun fużalâ

- 15 Lîk bir zerre nümüne budur ey mihre delîl
Ki bu ahlâkı ‘amel iden olur ehl-i şafâ
- Pes gel ey tâlib-i ahlâk-ı vezîr-i ‘âdil
Bulmağ istersen eger sen de kerâmetle vefâ
- 17 Dür gibi sözlerümi gûşuña eyle mengûş
Gerçi haq söz acıdur lîk odur derde devâ
- Fâl tüt hayrı kerâmetle kıl ef‘âlünî fâş
Her zamân eyle mehâbetle hükümetde edâ
- 19 Kâlbi ihzâr kı lup nefsüne istihkâr it
Haqqı izhârla kıl şöhet-i ahyârı recâ
- Şıdqla ‘adli şu kim ide diyânetle qarîn
Luţf-ı tedbîrde ‘izzet bula vü üns ü rızâ
- [371^a]
- 21 İktidâ şer‘e kılan emrle nehyinde müdâm
Muqtedâ oldı cihân halkına tâ rûz-ı cezâ
- Haqq’ı unutmayana nefsi Haq unutdurmaz
Nefsini bilse kişi Rabb’ine olur dâna
- 23 Dün namâzın kı lana yarın olur râh-ı ‘ayân
Dâyimâ mevte kılan fikr olur şahib-râ
- Buldı şavmıyla şalâtıyla zekâtıyla kıyâm
Dergeh-i Haq’da şühüd ehli olan müstesnâ
- 25 ‘Avdet itmez yine âsâma rücû‘ itse kişi
Haqq’ı sevmekle ider fahr şu kim bula şafâ
- Görmeyen bunda bugün yârını yarın görmez
Olsa didâr-ı Haq’ı ger götürü göz a‘zâ
- 27 Cârına luţf ide cârî vü mesâkîne dağı¹⁴⁵²
Vâlideynile yetâmâ dağı hem ذی القربى¹⁴⁵³
- Dâyim iktâ‘-ı ilâhiye vuşûli gözle
Kaţ‘ kı lma şılayı tâ bulasın râh-ı hüdâ

¹⁴⁵² Metinde ‘cârî vü mesâkîn de bula’ şeklindedir, ‘cârî vü mesâkîne dağı’ der-kenârdır. Anlama uygun olması sebebiyle der-kenâr tercih edildi.

¹⁴⁵³ Nahl suresinin ‘Muhakkak ki Allâh, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.’ mealindeki 90. Ayetinin ‘...akrabaya...’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 276.

- 29 Çün kefilün bilesin rızka Hudā'yı dāyim
Ola her işde vekilün ide her dem i'tā
- Ni'mete şükrle Haḫ nāmını dāyim zıkr it
Luṭf kıl şākir ola tā Haḫ'a senden şulehā
- 31 Genc-i bī-ḫad bulagör künc-i kanā'atde müdām
Rütbet-i himmetini mü'min ider çün 'uzmā
- Mü'min olan 'ulemāya ide şadrında mekān
Şadrını münşeriḫ iden bula faḫrında ğınā
- 33 'Ulemā laḫmı ki mesmūm durur ğıybetle
Meclisünde ḫoma kim ekl ide anı cühelā
- Müdde'ī söyledüği ḫaşmı için ğıybetdür
ḫışmı olmasa anı diḫleme luṭf it şāhā
- 35 Bu sebeble seni nā-gāh ide ol iğzāb
İrişe 'adle tezelzül bula zillet zu'afā
- 'İlm-i aḫlāḫda luṭf ile naḫar kıl cümle
Ġazab esbābını sābıḫda ben itdüm imlā
- 37 'Ulemāya kerem it pīrlere ḫürmet kıl
Şefḫat eyle fuḫarāya ki 'aṫā ide Hudā
- [371^b] Ehl-i dil olanuḫ it ḫalbini dāyim ferḫān¹⁴⁵⁴
Bilme ğayrı gibi anları be-ḫaḫḫ-ı Mevlā
- 39 Kimseler görsün işitsün diyü itme iḫsān
Cehd kıl kārūḫa ḫarışmaya tā süm'a riyā
- İ'tizār idenüḫ it luṭfla 'özrini ḫabül
Üçden artuḫ ide ger ḫılma anı hīç işğā
- 41 'Aybı setr eyle vü şıdkıla gel inşāfla ol
Dūsta pend ḫılup düşmeni eyle ihdā
- 'Ömr naḫdine yūri al metā'-ı tā'at
Aşşı ḫılmaz şoḫ uci her kim ola ehl-i ribā
- 43 Çün re'āyāya ri'āyetle olasın rā'ī
Bī-su'āl ola saḫa cennet-i me'vā ivā¹⁴⁵⁵

¹⁴⁵⁴ Yazmada 'ḫalbine dāyim 'izzet' şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. 'ḫalbini dāyim ferḫān' satır üzerine yazılmıştır.

¹⁴⁵⁵ Bu beyit der-kenārdır.

- Şîr-dillik kılup it nefse cihād-ı ekber
Düşmen-i müzîye kıl zecr ü haķāretle cezā
- 45 Toğrılup saņa gelür rāst hemān Hızır nebî
İstikāmet çü te'emülle vaķārile ola
- Tārik-i 'ucbı kılur 'ālî refiü'd-derecāt
Pes tevāzu' kıl eyā muzhir-i Rabb-i a'lā
- 47 Kātim-i sır olana rāzuñı izhār eyle
Söyle vaķtinde sözi söyleme luţf it bî-cā
- Ķılma nā-cinsle bed-ĥulķı cenābuña Ķarîñ
Cehd kıl şoĥbetün ehli ola ehli-i taķvā
- 49 Luţfla çünki selāmı viresin a'yāna
Bulalar ĥüsn-i edāñile semā'ile şafā
- Sāye şal başuma gün gibi şeref vir kerem it
Çün sa'ādet virür ey şāh-ı kerem zıll-ı hü mā
- 51 Ķatı pā-māl olup oldum ayaklarda zelîl
Al elüm başuñiçün Ķalmadı Ķuvvetle Ķuvā
- Ķıldı zinde seni çün luţfla Ķayy-ı Ķayyüm
Muĥyî'yi n'ola Mesîĥā-demün itse ihyā
- 53 Nazm ü neşrüm güheri itdi muraşsa' dehri
Ķāk-i pāyuña nişār eyleyeli buldı bahā
- 'Ayn-ı mihrün şala pertev çü bu ĥāk-i pāya
Ķımyāveş zer ide yine nezāretle ola
- 55 Ķadrle 'id ola tā ki cihāna 'āyid
Ķadrün a'lā ide Mevlā senün ey māh-ı 'alā (55)

**Tîğ u ‘Adlünle Hıṭāb Evvelde Hücçet Eyledi
Hil‘atıla Şoṅra Ma‘nāsında Ğaybet Eyledi
Evvel-i Ebyātı Tevṣīḥ İtdi Zīnet Eyledi
‘Ārif Olan Fehm İder Kim Nice Kısım Eyledi**

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hamdüli‘llāh tîğ-ı ‘adlün feth-i zulmet eyledi
Hil‘at-i takvāyı tā kim Hıḩ ‘ināyet eyledi
Zabṭ-ı tîğün ‘adlle çün dinledi Sultān Murād
Hil‘at ü tîğ eyledi irsāl hürmet eyledi
- 3 Rām kıldı tîğuna ‘adlile Mıṣr iklimini
Hil‘at-i Yūsuf mübārek ola ‘izzet eyledi
Tîğ-ı ‘adlün mevti a‘dā ḩaddīne çün biçdi rāst
Hil‘at-i ‘unfila maḩv itdi çü ṣiddet eyledi
- 5 Ey ṣecā‘at tîğına ‘adliyle fermān eyleyen
Hil‘ati mıṣr-ı cihānı cümle zīnet eyledi
Bir yaluṅ yüzlü güzeldür tîğ-ı ‘adlün kim aṅa
Hil‘at-i fethi Hıdā luṭf u kerāmet eyledi
- 7 Rüy-ı tîğunda ‘adālet nūrı çün oldı ‘ayān
Hil‘at-i ḩüsn ü bahā ol nūra ḩıdmet eyledi
Āferīn tîğ-ı ‘adālet-baḩṣuna kim zālīmīn
Hil‘at-i hicretle bundan cümle rıḩlet eyledi
- 9 Hevl-i tîğün kim ‘adāletle ‘adū ḩalbindedür
Hil‘at-i iḩsānı gördi çünki dehṣet eyledi
Ya‘nī tîğ-ı ‘adlle kes zālīmün aṣlın çün ol
Hil‘at-i iḩsānla mazlūma himmet eyledi
- 11 Muḩkemāt-ı tîğün oldı naṣṣ-ı ḩāṭı ‘adlle
Hil‘at ezyālını a‘dā geldi hücçet eyledi
Bir mücevher tîğdur destünde inṣāfile ‘adl
Hil‘at-i luṭf u kerem ‘izzetle nuṣrat eyledi
- 13 Oldı tîğün ‘adl mīzānı kefünde tā ki Hıḩ
Hil‘at ile setr-i zulm itdi ‘ināyet eyledi

- [372^b] Şevk-ı tîğuş rāh-ı ‘adli halka gösterdi ‘ayān
Hil‘at-i zād-ı ‘aṭāyı hep kifāyet eyledi
- 15 Eylese tîğuş ne var ‘adl ehline dāyim meded
Hil‘ati zeyline çünkim ‘adl hıdmet eyledi
Yārdur çün tîğuşa nuşrat olup ‘adlün qarīn
Hil‘at-i luţfuñ daḡı halka mürüvvet eyledi
- 17 Sāye şalsa tîğuş eyler ‘adlle gürge şübān
Hil‘at-i zıll-ı Hūdā aña ri‘āyet eyledi
Rūh virür tîğ-ı ‘adlün halka çün zulmı kese
Hil‘ati zeyli gibi ol da himāyet eyledi
- 19 Ur şecā‘at tîğını ‘adlile a‘dā farkına
Hil‘at-i ihsānuñ aḡbāba çü himmet eyledi
Lāzım oldı tîğuşa erbāb-ı ‘adl ola muṭī‘
Hil‘at-i ṭā‘at iṭā‘atveş çün ülfet eyledi
- 21 Lā-büd eyler tîğ-ı ‘adlün rām halk-ı ‘ālemi
Hil‘at-i emn ü emāna çünki da‘vet eyledi
Her zamān tîğuş çü nuşrat-baḡş olur ‘adlün gibi
Hil‘at-i fazlı anuñçün Hāk ‘ināyet eyledi
- 23 Muḡyī‘yi tîğ-ı ġam altında koma ‘adl eyle kim
Hil‘at-i hem kaddīni muḡkem iki kat eyledi
İtdi tîğ-ı za‘f zulmıla baḡa ‘adl itmeyüp
Hil‘at-i a‘zāmı çāk ol dem ki kuvvet eyledi
- 25 Yardımı olmazsa tîğ-ı ‘adlünün cān-ı za‘īf
Hil‘at-i tenden muḡakkaḡdur ki rihlet¹⁴⁵⁶ eyledi
Şimdi tîğ-ı ‘adl destünde keremler vaḡtidür
Hil‘at-i luṭfiyla sulṭān çünki ‘izzet eyledi
- 27 Eylesün Hāk tîğuşı bürrān ü ‘adlün ber-mezīd
Hil‘atün dāmānını halka çü raḡmet eyledi (27)

¹⁴⁵⁶ Metinde ‘vaḡšet’ seklindedir. ‘rihlet’ der-kenārdır.

Hasan Paşa'ya Tārīhile 'Unvān¹⁴⁵⁷

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Bi-ḥamdi'llāh ki irdi pādşehden
Sa'ādet ḥil'atiyle 'izz ü iḥsān

'Adālet ḥil'atüñdür dād cāme
Ne var olursa taḫvā saña ḳaftān
- [373^a]
- 3 Olup mihr-i sa'ādet rūy-ı pür-nūr
Hidāyet maḫla'idur ol girībān

Ruḫuñ gibi cihānda bir güneş yok
Be-ḫaḳḳ-ı mihr-i envār māh-ı tābān
- 5 Ḥasan'sın aḫsen-i taḫvīm zātun
Anuñçün saña iḥsān itdi sulṭān

Olupdur mihrveş tuğra-yı sulṭān
Ki oldı vaşf-ı zātun aña 'unvān
- 7 İrişdi pādşehden çün bu teşrīf
Bu beyt oldı aña tārīḫ ol ān

Mübārek ḳaddüñe key lāyık oldı
Ḳabā-yı dād-ı sulṭān cāme-i cān (989)
- 9 Vezāret cāmesi daḫı irişe
Be-ḫaḳḳ-ı sūre-i Yāsīn ü Raḫmān

Ola gerdün ğulām ü cāme-keş mihr
'Uṭārid tīrūñ ola māh peykān

¹⁴⁵⁷ Mecmuanın 372^b-374^a sayfaları arasında yer alan bu kıta, 989 yılında Mısır valisi olarak atanan Hadım Hasan Paşa (ö. 1598) için kaleme alınmıştır. 372^b'de başlayan şiirin ilk iki beyti 373^a'da der-kenār olarak tekrar yazılmıştır. Yine bu sayfada kasideye der-kenār olarak biri tarih olmak üzere 3 beyit daha eklenmiştir. 373^b'de ise der-kenār olarak 11 beyit yer almaktadır. Bu 11 beyitten sonra der-kenār olan şiir 'temmet' kaydı ile sonlandırılmıştır. Der-kenār olarak koyulan işaretlerden, söz konusu beyitlerin bu şiire eklenmesi, bazı beyitlerin çıkarılması gerektiği sonucu çıkarılmıştır. Ancak Hasan Paşa için yazılan şiir 373^b'de değil 374^a'da bitmektedir. Bunun yanında sayfa 373^a'da der-kenār beytinde verilen '1010' tarihi Hadım Hasan Paşa'nın Mısır valiliği döneminin sonrasını göstermektedir. Bu tarihte ise Mısır valisi Malkoç Yavuz Alı Paşa'dır. Ayrıca sayfa 373^b'de der-kenār olarak yer alan son beyitteki "Alı Paşa" ifadesi, burada iki şiir olduğu; cetvel içinde bulunanın Hasan Paşa için yazıldığı, der-kenār olanın ise önceden Hasan Paşa'ya yazılan bu şiire, Malkoç Yavuz Alı Paşa (ö. 1604) için yapılan eklemeler olabileceği düşüncesini akla getirdi. Herhalde Muhyî, şiiri önce Hasan Paşa'ya sunmuş, sonra 1010 yılında Mısır valisi olarak atanan Malkoç Yavuz Alı Paşa için bu şiire eklemeler yapmıştır. Bu şiir muhtemelen matla beyti silinmiş bir kasidedir.

- 11 ‘Adālet ŧeh-süvārı mīrler hep
Hemīŧe hıdmetünde ola rükbān

‘Acem’den ‘azm iderler bu diyāra
Olalı zīr-i destüñ cümle ‘Urbān
- 13 Bilür Ervām ü A‘rāb’uñ nikātın
‘Arablar Fārsīde oldı fürsān

Ḥalīlüm hıvān-ı iḥsānuñ cihānda
Taḥallül kıldı cāna miŧl-i ḥalcān
- 15 Ümīdüm bu ki luḫfuñ Nīl’i ire
Mıŧır vādīlerini ide bostān

Ḥükümetde cihānda cān gibisin
Diger ḥākimler oldı miŧl-i ebdān
- 17 ‘İmāret olalı Mıŧır’uñ ḥarābı
ŧanasın yine geldi İbni ‘İmrān

Ḥapuña gelse ta‘līm almağ için
Kaçan Kisrā bula ‘adliyle rüçḥān
- 19 Cihāna i‘tibār olmaz cihānda
Anuñçün ber-ķarār olmaz bu devrān
- [373^b] Hemān iylikle ḥayrı cem’ eyle
Ki iylik kılmayan olur perīŧān
- 21 Ri‘āyet kıl re‘āyāya ğanemvār
Ki yoluñda olalar cümle ķurbān

Kerem kıl dā‘iyānuñ ķadrini bil
Münāfıķ ğamzı ile olma ğāzbān
- 23 Ki eger ğıybet iden ehl-i ‘ilmi
İder lā-büd yalan sözlerle bühtān

Ki ğürgī-ķalb olup ol Yūsufī-ŧekl
Sinānāsādur anlar ŧanma iḥvān
- 25 Sühütle ŧu‘übet def’in eyle
Ki ola müŧkilātuñ cümle āsān

Ĝöz açınca yumulur çeŧm ammā
Ki biñ yaşar iderse ‘adl insān

- 27 Gel itme fevt-i fetvâ-yı fütüvvet
Ki devrân fitne-cûdur çarh fettân

Vücûduñ Mısr'a evvelden 'aţâdur
Ki oldı ¹⁴⁵⁸أَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ
- 29 Mizâc-ı Mısr'ı bir hikmetle hoş kıl
Ki aĥkâmile sensin aña Loĥmân

Ĥuşûşâ ol şenâ-cüyân k'olalar
Süĥan-dân ü kalem-rân du'a-ĥvân
- 31 Ķuluñdur Muĥyî de şâhum kerem kıl
Buyur emrüñe oldı bende-i fermân

Bu kemter eksügin ger kılsañ itmâm
Senüñ ey meh kemâlüñe ne noĥşân
- 33 Naẓardan dūr idelden nâzırurı
Aña baĥmaz olupdur cümle a'yân

Ķarîn olmaz anuñla şimdi yârân
Bulınmaz aña bu ĥarn içre aĥrân
- 35 Bu ĥâke ey kerem kânı naẓar kıl
Ki ĥâki zer kıılır ĥâşşiyet-i kân

Teni micmer ciger 'ûd-ı siyâhî
Derünında ĥam-ı dil nâr-ı süzân
- [374^a]
- 37 Egerçi itse ĥis ĥüsn-i edâsın
Niçe iĥsân ideydi aña Ĥassân

Ķoyup tenbelligini Hâtifî hem
İdeydi Câmî'veş terk-i Ĥorâsân
- 39 Ne var bu dergehüñ bir bendesidür
Anuñ 'abdi olursa ehl-i 'irfân

Bu ĥapudan bize bir fetĥ-i bâb it
Ki açâ bāĥ-ı ĥuldı saña Rızvân
- 41 Ola 'adlüñ günü dîn mihri rüşen
Bula ârâm millet mülk sāmân

¹⁴⁵⁸ Enfâl suresinin 'Halbuki sen onların içinde iken Allâh, onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfîret dilerlerken de Allâh onlara azap edici değildir.' mealindeki 33. ayetinin '...sen onların içinde iken değildir...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 179.

[373^a]

- 1 Bi-ḥamdi'llāh ki irdi pādşehden
Sa'ādet ḥil'atiyle 'izz ü iḥsān¹⁴⁶⁰
- 'Adālet ḥil'atüñdür dād cāme
Ne var olursa taḳvā saña ḳaftān¹⁴⁶¹
- 3 Olup mihr-i sa'ādet rūy-ı pür-nūr
Hidāyet maṭla'idur ol girībān
- Şecā'atle seḥāvetle 'Alī'sin
Seni anuḡçün a'lā itdi sulṭān¹⁴⁶²
- 5 Ola her dem ziyāde 'adl [ü] dāduḡ
Be-ḥaḳḳ-ı sūre-i Yāsīn [ü] Raḥmān¹⁴⁶³
- Mübārek ḳaddüñe key lāyık ey māh
Ḳabā-yı dād-ı sulṭān-ı cihān-bān (1010)¹⁴⁶⁴
- 7 'Adālet şeh-süvārı mīrlər hep
Hemīşe ḥıdmetüñde ola rükbān
- 'Acem'den 'azm iderler bu diyāra
Olalı zīr-i destüñ cümle 'Urbān
- 9 Bilür Ervām ü A'rāb'uñ nikātın
'Arablar Fārsīde oldı fürsān
- Ḥalīlüm ḥvān-ı iḥsānuñ cihānda
Taḥallül ḳıldı cāna mişl-i ḥalcān
- 11 Ümīdüm bu ki luṭfuñ Nīl'i ire
Mışır vādīlerini ide bostān

¹⁴⁵⁹ Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda Malkoç Yavuz Alî Paşa'ya yazıldığı tespit edilen bu şiir, 373^a-373^b sayfaları arasında yer almaktadır. Ancak Hasan Paşa için yazılan kıtaya ait olan cetvel içindeki bölümler olduğu gibi der-kenâr olarak verildiğinden sayfaların numaralandırılmasında bir karışıklık ortaya çıkmaktadır. Bu karışıklığı gidermek için kaside hangi sayfada bulunuyorsa o sayfaların numaraları verilmiştir.

¹⁴⁶⁰ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁶¹ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁶² Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁶³ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁶⁴ Bu beyit der-kenârdır.

- Hükümetde cihānda cān gibisin
Diger hākimler oldu mişl-i ebdān
- 13 İmāret olalı Mısr'ıñ harābı
Şanasın yine geldi İbni İmrān
Tapuña gelse ta'lim almağ için
Kaçan Kistrā bula 'adliyle rüçhān
- 15 Cihāna i'tibār olmaz cihānda
Anuñçün ber-çarār olmaz bu devrān
- [373^b] Hemān iylikle hayrı cem' eyle
Ki iylik kılmayan olur perişān
- 17 Ri'āyet kıl re'āyāya ğanemvār
Ki yoluñda olalar cümle ğurbān
Kerem kıl dā'iyānuñ ğadrini bil
Münāfık ğamzı ile olma ğazbān
- 19 Ki eger ğıybet iden ehl-i 'ilmi
İder lā-büd yalan sözlerle bühtān
Ki gürgi-ğalb olup ol Yūsufi-şekl
Sinānāsādur anlar şanma ihvān
- 21 Sühütle şu'übet def'in eyle
Ki ola müşkilātuñ cümle āsān
Göz açınca yumulur çeşm ammā
Ki biñ yaşar iderse 'adl insān
- 23 Gel itme fevt-i fetvā-yı fütüvvet
Ki devrān fitne-cüdur çarhı fettān
Vücuduñ Mısr'a evvelden 'ağādur
Ki oldı ¹⁴⁶⁵أَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ
- 25 Mizāc-ı Mısr'ı bir hikmetle hoş kıl
Ki aħkāmile sensin aña Lokmān
Huşuşā ol şenā-cüyān k'olalar
Sühan-dān ü ğalem-rān du'ā-ğvān

¹⁴⁶⁵ Enfāl suresinin 'Halbuki sen onların içinde iken Allāh, onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfired dilerlerken de Allāh onlara azap edici değildir.' mealindeki 33. ayetinin '...sen onların içinde iken değildir...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 179.

- 27 Kuluñdur Muhyî de şâhum kerem kıl
 Buyur emrüne oldı bende-i fermân
- Bu kemter eksügin ger kılsañ itmâm
 Senüñ ey meh kemâlüne ne noqşân
- 29 Nazardan dūr idelden nāzıruruñ
 Aña bakmaz olupdur cümle a‘yân
- Karîñ olmaz anuñla şimdi yārân
 Bulınmaz aña bu karn içre akrân
- 31 Bu hâke ey kerem kânı nazar kıl
 Ki hâki zer kıılır hâşşiyet-i kân
- Teni micmer ciger ‘ūd-ı siyâhî
 Derünında ğam-ı dil nâr-ı sūzân
- 33 Çü hil‘at geldi sulţân-ı cihân[dan]
 Didiler cümle evlādumla yārân¹⁴⁶⁶
- Ki varup ‘arz kıl ahvâlümüz hep
 Beyân eyle bunı geldi zemistân¹⁴⁶⁷
- 35 Ola kim qalmayavuz cümle ‘uryân
 Pes ümîd ol durur kim ola ihsân¹⁴⁶⁸
- Alup her biri bir kaftân kıllalar
 Kılıç gibi kışa haftân ü kalkan¹⁴⁶⁹
- 37 Egerçi itse his hüsn-i edāsın
 Niçe ihsân ideydi aña Hıassân¹⁴⁷⁰
- Koyup tenbelligini Hâtifî hem
 İdeydi Câmî’veş terk-i Horāsân¹⁴⁷¹
- 39 Ne var bu dergehüñ bir bendesidür
 Anuñ ‘abdi olursa ehl-i ‘irfân¹⁴⁷²
- Bu kapudan bize bir fetḥ-i bāb it
 Ki açā bāġ-ı huldı saña Rızvân¹⁴⁷³

¹⁴⁶⁶ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁶⁷ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁶⁸ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁶⁹ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁷⁰ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁷¹ Bu beyit der-kenârdır.

¹⁴⁷² Bu beyit der-kenârdır.

- 41 Ola ‘adlün günü dīn mihri rüşen
Bula ārām millet mülk sāmān¹⁴⁷⁴
Hudāyā ol ‘Alī’nün haqqı için
Ki oldur şāh-ı merdān şīr-i Yezdān¹⁴⁷⁵
- 43 ‘Alī Pāşā’yı kıl iki cihānda
Sa‘ādetlerle ‘izzetle ‘Alī-şān¹⁴⁷⁶

[277]

‘İdiyye ile Hüsni Hasan Buldı Ziyāyı

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1 Rüyundan ider ‘id senün kesb ziyāyı
Küyundan olur beyt-i Hāq’a rāh-nümāyī
Nūr-ı ruḥuṅ eyler dil-i ‘uşşākı münevver
Göster yüzüñi tā göre ḥüccāc liḳāyı
- 3 Kudret yedinün kudretine münkir olana
Hüccet yiter ey māh ruḥuṅ şun‘-ı Hudā’yı
Her kim ki kıla sa‘y-ı reh-i ḥazret-i ‘İzzet
Rāhuṅda şafā bula vü kesb ide rızāyı¹⁴⁷⁷
- 5 Kīşüm bu ki ḳurbānuṅ olam kūy-ı şafāda
Tā şubḥ-ı sa‘ādetde bulam ‘id-ı duḥāyı
Sensin o meh-i burc-ı sa‘ādet ki ‘adālet
Buldı naḳar-ı luḳfuṅıla neşv ü nemāyı
- 7 Sen ḥākim-i Mışr olalı ‘izzetle kerāmet
Baḥş oldu muḥibbān n’ola eylerse du‘āyı
İsmün gibi vech-i ḥüsnuṅ ḥulḳına beṅzer
Bu vechle nāmuṅda bulur ḥalk şafāyı
- 9 Sultāndan irişdi saṅa çün tiḡla ḥil‘at
Kes düşmenüñi dūsta vir sen de ḳabāyı

¹⁴⁷³ Bu beyit der-kenārdır.

¹⁴⁷⁴ Bu beyit der-kenārdır.

¹⁴⁷⁵ Bu beyit der-kenārdır.

¹⁴⁷⁶ Bu beyit der-kenārdır.

¹⁴⁷⁷ Yazmada ‘şafāyı’ yazmaktadır. ‘rızāyı’ der-kenārdır. Manaya uyduḡu ve kafiye tekrarına mani olduḡu için ‘rızāyı’ tercih edildi.

Çün ehl-i dilün albi hemn beyt-i Hud'dur
Ört imdi avb isterise beyt-i Hud'y

[374^b]

11

Tavdan ide t ki Hud saa libs
'lem gre 'adlnden o dem 'ayn- 'ay

Çün zindelign cmesinn znetidr 'adl
Giy addne zb yaraur hsn  bahy

13

Geçdiyse eger afletile rek'at- l
Sehv eyleme gel furatla imdi azy

Dyim o anden irie saa 'ayyt
A'afula ger gzedrse¹⁴⁷⁸ fuary

15

Çün luf u kerem eyleyesin ehl-i du'ya
Erf- cihndan o zamn dile eny

ayr saa nisbet ola m ey meh-i b-mil
Hrid gibi gre mi h kimse Sh'y

17

Zninden atar dmenni khve ey dst
Hyyet- rmhnde bulan kh-rby

Ey mh- sa'det bula bu zerre ç mihrn
Pr-nr ide albn o zamn rh- Sinn'

19

Ol Cm 'a ile k'ey hsrev- devrn
Han nevlinden anu buld nevy

E'ruma lufla nazr eylemezise
Dil bu elem  amla ider terk bu ry

21

Muy ile evldn l lufla ihy
oma amla lmege cn zu'afy

am gnlerine geri ki eyym dinilmez
Old eb- amdan da bed rz- cdy

23

oma ki cd olmaa meyl ide farn
Ey vl- elf- Hud eyle 'ay

almad da abra mecl  tene tat
luf eyleyp infla l cna cefy

¹⁴⁷⁸ Yazmada 'gzedrse' eklinindedir. Satır arasında 'gzedrsin' olarak deitirilmitir. Ancak mana gerei 'gzedrse' tercih edildi.

- 25 Cezb eyle cihān ḥalkını elṭāfla yoḥsa
Red eylemek āsān durur erbāb-ı du‘āyı
- Luṭfila uçan murğı¹⁴⁷⁹ şikār itmek olur līk
Murğ-ı dil uçar bulmazısa berg ü nevāli
- 27 Çün bākī degül manşıbıla ‘ömrle emvāl
Ehle kerem it tā bulasın ‘ömr-i beḳāyı
- [375^a] Ḥaḳ iki cihānda vire kāmıḡ keremden
Elṭāfı ile rāmıḡ ide her dü serāyı

[278]

Çünki Dīdem Ḥüs-n-i Ū-rā Güfte Şüd Der-Mekke ĩn¹⁴⁸⁰

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey fürüḡ-ı ṭal‘atet mir‘āt-ı āyāt-ı mübīn
Āstānet rāstān-rā geşte çün ḥuld-ı berīn¹⁴⁸¹
- Ey cihān-ı ma‘rifet v’ey ‘ālem-i ‘ilm ü ‘amel
Māḥī-i küfr ü ḍalālet ḥāmī-i erbāb-ı dīn¹⁴⁸²
- 3 Ey sipihr-i ma‘rifet v’ey nūr-ı mihr-i mekremet
Mīr-i erbāb-ı süḥan sultān-ı aşḫāb-ı yemīn¹⁴⁸³
- Ḳāzī-i ḥacāt Ḥasan Beg ḥākim-i mışr-ı ḥikem
Şāḥib-imzā-yı umūr u mālīk-i emr ü nigīn¹⁴⁸⁴
- 5 Būde fikr-i azheret ehl-i ferāset-rā zahīr
Geşte rāy-ı enveret mihr ü maḥabbet-rā mu‘īn¹⁴⁸⁵
- Gūy bü-rübūdī zi-aḳrān der-meyādīn-i ‘ulūm
Ve’z ḳırān-ı kevkebet şüd mihr-rā sa‘d-ı ḳarīn¹⁴⁸⁶

¹⁴⁷⁹ Metinde ‘kuşı’ şeklindedir, satır arasında ‘murğı’ yazılıdır.

¹⁴⁸⁰ Bu Onun Güzelliğini Gördüğümde Mekke’de Söylenmiştir

¹⁴⁸¹ Ey yüzünün ışığı dosdoğru ayetlerin aynası olan, senin eşiğin doğru kimselere yüce cennet olmuştur.

¹⁴⁸² Ey marifet cihanı ve ey amel ve bilginin âlemi; sapkınlık ve küfrün kovucusu, din sahiplerinin koruyucusu...

¹⁴⁸³ Ey marifetin gökyüzü ve ey cömertlik güneşinin ışığı; söz sahiplerinin başı, cennet ehlinin sultanı...

¹⁴⁸⁴ İhtiyaçları gideren, hikmet ülkesinin yöneticisi; işler üzerinde yetkili, emir ve yüzük sahibi Hasan Beg.

¹⁴⁸⁵ Senin parlak düşüncen anlayış sahiplerine destekçidir. Senin aydınlık fikrin, sevgi ve iyiliğe yardımcıdır.

¹⁴⁸⁶ İlim meydanlarında benzerlerinin önüne geçtin. Senin yıldızının uğuru, güneşe kutlu bir yaklaşma sağladı.

- 7 Pîş-i rāy-ı enveret çün zerre ser-gerdān büved
Bā-çünin zīb ü bahā sultān-ı taht-ı çārümīn¹⁴⁸⁷
- Necm-i evc-i mekremet māh-ı münir-i burc-ı luṭf
Maṭla‘-ı çarḥ-ı hidāyet hemçü in şîr-i güzīn¹⁴⁸⁸
- 9 Mî-bered aşhāb-ı Ka‘be ḥāk-i küyet-rā be-çin
Mî-nihed erbāb-ı kıble piş-i dergāhet cebin¹⁴⁸⁹
- Cümle a‘yān geşte şahid ber-şübüt-ı ‘ilm-i tü
Ḥazretet-rā muṭlakā güyend ‘ālem āferin¹⁴⁹⁰
- 11 Āmedī ger der-zamān-ı tü büzürgān-ı kadīm
Ez-tü ḥikmet-ḥvān şüdi hemçün kibār-ı aḥirīn¹⁴⁹¹
- Ḥikmet-āmüzā ma‘ānī-i beyānet şüd bedī‘
Der-ḥadīset geşte tefsīr-i kelāmu’llāh güzīn¹⁴⁹²
- 13 Dīn-penāhā deyn şüd ber-ehl-i dāniş medḥ-i tü
Z‘ān ki şükr-i mün‘am āmed qarz bel qarz-ı mübin¹⁴⁹³
- [375b] Ḥabbezā ‘ilm-i muḥītet geşte ma‘lūm-i cihān
Büde der-‘ālem ‘ālem ‘ilmet çü Keyvān-ı berin¹⁴⁹⁴
- 15 Maḫzar-ı ‘ilm-i ledünnī muḫhir-i ‘irfān-ı Ḥaḫ
Ma‘den-i fazl u ḥaḫāyık menba‘-ı ḥaḫka‘l-yaḫin¹⁴⁹⁵
- Ḳaşr-ı evşāf-ı ḥamīde şüd ḥaḫikī ber-tü ḥaşr
Hemçü ism ez-ma‘rifet ‘ayn-ı müsem mā geşte in¹⁴⁹⁶
- 17 Vāşıl-ı cümle ‘ulūmī der-kemāl-i ittişāl
Nīst vehmī vü ḥayālī ‘aḫl mī-dāned yaḫin¹⁴⁹⁷

¹⁴⁸⁷ Dördüncü kat tahtın ihtişamlı ve şaşaalı sultanı, senin aydınlık fikrin önünde zerre gibi başı dönmüş hale gelir.

¹⁴⁸⁸ Cömertlik zirvesinin yıldızı, iyilik burcunun parlak ayı; bu seçkin şiir gibi doğru yola sevkette göğünün doğduğu yer...

¹⁴⁸⁹ Kabe ashabı, senin sokağının toprağını toplar. Kible erbabı, alnını dergâhının önüne koyar.

¹⁴⁹⁰ Bütün seçkinler, senin ilminin kesin varlığına şahittir. Âlem, sen saygın kişiye mutlaka ‘Aferin, yaşa!’ der.

¹⁴⁹¹ Eski büyükler, senin zamanında geçmiştir. Sonraki büyükler ise senden hikmet [dersini] okudular.

¹⁴⁹² Ey hikmet öğreten, senin anlatışın benzersizdir. Allâh’ın keliması, senin sözünde çok seçkin oldu. ‘güzin’ sözcüğünün hemen yanında ‘mübin’ kelimesi yazılıdır. Kafiye tekrarı olmaması için ‘güzin’ tercih edildi.

¹⁴⁹³ Ey dinin koruyucusu, ilim sahiplerine senin övgün bir borç olmuştur. Kendisine nimet verilenlerin şükürü belki apaçık bir borçtur.

¹⁴⁹⁴ Senin deniz gibi ilmin tüm dünyanın malumu oldu, ne güzel! Senin ilmin alemde, yüce Keyvan yıldızı gibi bir alamet oldu.

¹⁴⁹⁵ İlahî sırlara erişmiş, Allâh bilgisinin kendisinde ortaya çıktığı [kişi]; hakikat ve fazilet madeni, Allâh’ı bilmenin kaynağı...

¹⁴⁹⁶ Övülmüş vasıflarının özeti ‘hakiki’ sözcüğüyle sana özel kılındı. Bu da marifet ismiyle isimlendirildi.

- Vaşl-ı cümle m̄a-teḳaddem hest cümle der-ḫaber
Z'ān ki b̄a-taḫṣīl ma'ṭūfest cümle īn-çün-īn¹⁴⁹⁸
- 19 Mesnedet-r̄a mübtedī müsned şevved yābed ḫaber
Ey ki dergāhet penāh-ı 'ārif-i cennet-niṣīn¹⁴⁹⁹
- Şām-ı r̄ūz-ı 'adl ü mihret b̄ūd der-ḫadr-i 'azīm
Ve'z yem-i destet şüde her r̄ūz-ı 'ālem b̄a-yemīn¹⁵⁰⁰
- 21 Mıṣr-ı 'ālem ḫv̄āst tā Nīl-i kerem yābed çü m̄a
Şükr k'ez-'ayn-ı 'aṭāyet yāft feyz-i m̄a vü ṭīn¹⁵⁰¹
- Būdeī der-Ka'be-i dil tā ki secāde-niṣīn
Geşteī der-Mıṣr-ı cāmi' ḫākim-i şer'-i mübīn¹⁵⁰²
- 23 Geşteī çün Rūḫ-ı ḫuds ez-Ka'be-i dilhā revan
Mıṣr-ı cānem yāft ez-tü māye-i ḫuld-ı berīn¹⁵⁰³
- Mıṣr-ı 'irfān-r̄a tüyī mālīk çü Yūsuf ey 'azīz
Ber-gulām-ı ḫv̄iṣ rahmī kün ki şüd ḫv̄ār-ı ḫazīn¹⁵⁰⁴
- 25 Hāl-i m̄a der-mā-mezā şüd gerçi istīḫbāl-i ğayr
Īn zamān emr-i tüem dāred bināyem-r̄a ḫaṣīn¹⁵⁰⁵
- Gerçi b̄üdem s̄abıḳā men s̄abıḳ-ı akrān-ı ḫod
Geştem eknūn lāḫiḳ ammā ber-ṭarīḳ-i evvelīn¹⁵⁰⁶
- 27 Himmet-i tü ger ser-efrāzem küned طوبى لنا¹⁵⁰⁷
V'er küned in'ām-ı tü yārī şevved ni'me'l-ḫarīn¹⁵⁰⁸

¹⁴⁹⁷ Olgun bir yakınlıkla bütün ilimlere ulaşmış olansın. Aklın bunu gerçekten bilişinde kuruntu ya da hayal yoktur.

¹⁴⁹⁸ Öncekilerin [ilahi sırlara] kavuşması, onların hepsi iman ederek böyle yönelmiş olduklarından, bilgiye dayanır.

¹⁴⁹⁹ Ey dergāhı, cennet bilginlerinin sığınağı olan, genç derviş senin makamına dayanarak [ilahî] haberlere erişir.

¹⁵⁰⁰ Sevgi ve adaletinın sabahının akşamı yüce Kadir [gecesi] olsun. Dünyanın her günü senin elinin denizi sayesinde uğurla dolsun.

¹⁵⁰¹ Âlem'in Mısr'ı, bizim gibi cömertlik Nil'ini ister. Şükürler olsun o, senin iyilik kaynağından su ve toprak bereketini buldu.

¹⁵⁰² Gönül kabesinde şeyh olduğundan beri Mısr ülkesinde dosdoğru şeriatın hakimi oldun.

¹⁵⁰³ Sen, Cebrail gibi gönüller kabesinden geçtiğinden beri can ülkesi senden yüksek cennetlerin mayasını buldu.

¹⁵⁰⁴ Ey yüce kişi, anlayış ülkesinin yöneticisi Yusuf gibi sensin. Bu sebeple üzgün, kederlenmiş kuluna merhamet et.

¹⁵⁰⁵ Bizim geçmişimiz, bir başka geleceğe döndü ama senin emrinde olduğum zaman [vücut] binam sağlandı.

¹⁵⁰⁶ Ben önceden benzerlerim arasından önde gelendim. Ama şimdi öncekilerin yoluna ulaştım.

¹⁵⁰⁷ Mutluluk bizim içindir.

¹⁵⁰⁸ Senin yardımın 'Mutluluk bizim içindir'i baş tacımız eder. Senin iyiliğın 'ne güzel yakınlık'ı bize dost kılar. 'ni'me'l-ḫarīn' ifadesinin hadis olup olmadığı tespit edilemedi.

- Ey ki şān-ı kâzımet ‘āfi-i her ‘özü-āverest
Ez-kerem be’nmā ʔarīk-i sālīkān ü muhşinīn¹⁵⁰⁹
- 29 K‘ez-ğınā-yı rızık-ı şūrī ma‘nī-i faqr āyedem
Nī ki der-zāhir şevem çün lāğeri bāṭın baṭīn¹⁵¹⁰
- [376^a] Muḫyiyā vaḫtest tā destet ber ārī ber-du‘ā
Tā ki āmīnī küned ez-Sidre Cibrīl-i emīn¹⁵¹¹
- 31 Tā büved şubḫ u mesā bāşed du‘ā-yı devletet
Rüz u şeb vird-i meh ü hūr ki be-mānī bā-sinīn¹⁵¹²
- Ey be-dünyā ḫālīş ez-ğayr ey be-‘uqbā şāf-dil
Güş der-rāh-ı mu‘īn ü nüş ez-mā’-ı ma‘īn¹⁵¹³
- 33 Pāş dāyim müsta‘iddān-rā feyż-i ḫudsīyet
Bāş ḫāyim der-reh-i Ḳayyūm ez-rāh-ı metīn¹⁵¹⁴

[279]

Berāy-ı ‘İd Nümūdār Geşte İn Ta‘vīd¹⁵¹⁵

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Namāz-ı şām ki be-nümūd ez-felek meh-i ‘İd
Şafā-yı rüze zi-leb-teşnegān fütād ba‘İd¹⁵¹⁶
- Zedend nevbet-i ‘İş u ʔarab muşavvir-i şun‘
Be-dühl-i çarḫ çü çevgān-ı māh-ı ‘İd keşİd¹⁵¹⁷
- 3 Şabāḫ-ı ‘İd keşİdend bezm ehl-i neşāṭ
Şeb-i siyāh-dil ez-ğam bisāṭ-ı ḫod ber çİd¹⁵¹⁸
- Ḥayāl büved zi-rüze heme velī zi-hilāl
Be-ehl-i Mışr tamāmī nevİd-i ‘İş resİd¹⁵¹⁹

¹⁵⁰⁹ Ey öfkisini yenen şanı her özür dileyenin affedicisi olan, iyilik ederek güzel işlerde bulunanların ve tarikat ehlinin yolunu göster.

¹⁵¹⁰ Sahte rızıkın zenginliğinden fakirliğin anlamına ulaştım. Bu sebeple içimin zayıflığına bakıp dışarıdan şişman olmam.

¹⁵¹¹ Ey Muḫyî, Cebraîl’in Sidre’den ‘âmin’ demesi için elini duaya kaldırmanın tam vaktidir.

¹⁵¹² Güneş ve ay sabah akşam senin talihin için dua etsin. Yıllarca yaşaman [için edilen dua], gece gündüz onların dillerinde olsun.

¹⁵¹³ Ey dünyada herkesten daha temiz ve ey öteki dünyada saf yürekli olan, yardım yolunda ilerle ve saf suyu iç.

¹⁵¹⁴ Mübarek bereketini yetenekli kişilerin üzerine saç. Sağlam yolla Allâh’ın emrinde olmaya devam et.

¹⁵¹⁵ Bu bayramlaşma Bayram İçin Ortaya Çıktı

¹⁵¹⁶ Akşam namazı gökyüzünde bayram ayını gösterdiğinde orucun huzuru susamışlardan uzağa düştü.

¹⁵¹⁷ Sanatçılar, gökyüzü davuluna bayram ayının sopasını çekerek içki ve eğlenceye başladı.

¹⁵¹⁸ Mutluluk ehli, bayram sabahı meclis kurduklarında siyah gönüllü gece dertten kendi döşegini topladı.

- 5 Pes ez-namāz u şalāt ü selām-ı bā-ikrām
Du‘ā-yı devlet-i kâzî-i dîn künid pedîd¹⁵²⁰
- Şüdüdü halk-ı şehr der-mesâcides hâzır
Ki tâ künenü du‘ā ehl-i in diyâr-ı sedîd¹⁵²¹
- 7 Bülend-mertebe Kâzî Hasan ki der-ihsân
Küned be-dest-i kerîmes şehâb ü yem taqlîd¹⁵²²
- Sipîhr-i luţf u kerem ân ki hâk-i dergâhes
Berây-ı kuhl-i başar Müşterî be-dîde harîd¹⁵²³
- 9 Beyân-ı hikmet-i şarf-ı kelâm-ı ü ne-künend
Be-mantık er be-şevved müftiyân-ı dehr ferîd¹⁵²⁴
- Tüyî ki keşf şüde ber-tü ‘alleme’l-esmâ¹⁵²⁵
Tüyî ki vâkıfî ez-âyet-i kelâm-ı Mecîd¹⁵²⁶
- 11 Be-terbiyyet şevved elbette a‘lemü’l-‘ulemâ
Zi-verd-i ma‘rifetet her ki-râ nesîm vezîd¹⁵²⁷
- Kesî ki yâft cenâb-ı tü-râ ‘ale’t-tahkîk
Der-i‘tikâd-ı cinân ü kücâ küned taqlîd¹⁵²⁸
- [376^b]
- 13 Şehâ vü luţf u kerem âyetist der-şânet
Şüdest dest-i tü tâ her se-râ be-luţf kilîd¹⁵²⁹
- Revâyiḥ-i dem-i cân-baḥş-ı tü şabâ be-çemen
Çü bürd gonçe-i ebkâr der-nefes ḥandîd¹⁵³⁰
- 15 Kesî ki fark ne-kerde miyâne-i tü vü ḥaşm
Ne-kerde fark yaḳîn Bâ Yezîd-râ zi-Yezîd¹⁵³¹

¹⁵¹⁹ Tüm bunlar oruç sebebiyle bir hayalden ibaretti. Ancak hilalle birlikte bayram müjdesi tüm Mısır ehline ulaştı.

¹⁵²⁰ Hürmetle selam ve namazdan sonra dinin kadısının mutluluğu için dua etmeye başlayın.

¹⁵²¹ Bu beyit der-kenârdır. ‘Bu dürüst memleketin şehir halkı dua etmek için onun mescitlerinde hazır dırlar.’

¹⁵²² Deniz ve bulutun cömertlik elini, iyilik etmede taklit ettikleri yüksek rütbeli Kadı Hasan...

¹⁵²³ O; Müşteri yıldızının, gözünün sürmesi olsun diye dergâhının toprağını aldığı cömertlik ve iyilik göğüdüdür.

¹⁵²⁴ Müftüler, mantıkta dünyada en iyi olsalar dahi onun sözlerinin ilminin sırrını çözemezler.

¹⁵²⁵ Bakara suresinin ‘Allâh Âdem’e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.’ mealindeki 31. ayetinin ‘...isimleri, öğretti.’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 5.

¹⁵²⁶ ‘isimleri öğretti’ ayetinin, üzerinde tecellî ettiği ve yüce Allâh’ın sözlerinden haberdar olan kişi sensin.

¹⁵²⁷ Onun marifet gülünden her kimin üstüne rüzgar eserse, o kişi ilim-irfanda elbette âlimlerin en bilgini olur.

¹⁵²⁸ Senin büyüklük ve şerefini kesin olarak bulan kişi cennet inancını nasıl taklit etsin?

¹⁵²⁹ Cömertlik lütuf ve iyilik senin şanında birer işarettir. Senin elin her üçü için iyilikle bir kilit olmuştur.

¹⁵³⁰ Sabah yeli, senin can bağışlayan nefesinin kokusunu ulaştırınca açılmamış gonca nefesle gülümsedi [açıldı].

Biyā vü ḥatm-i ḳaṣīde be-kün be-medḥ ü ṣenā
Ki nīst bihter ez-īn tuḥfe nezd-i pīr ü mürīd¹⁵³²

17 Hemīṣe tā ki ṣeb-i ḳadr ü rüz-ı ĩd büved
Tü-rā Ḥudāy nıgehdār ü ‘ömr ü dīn be-mezīd¹⁵³³

[280]

İn Mülemma‘ Yäfte Der-İd-i Aḏḥā İḥtitām¹⁵³⁴

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Ey ki sa‘y-ı Ka‘be-i kūyet ṣafā-baḥṣ-ı enām
Her ki ḳurbān-ı tü gerded kār-ı ü bāṣed tamām¹⁵³⁵

Cān dehed der-kūy-ı tü dil behr-i mürden her zamān
Z‘ān ki ḳurbānet selāmet yāft der-Dārü’s-selām¹⁵³⁶

3 Her ki pīṣ-ı ĩd-ı rūyet geṣt ḳurbān zinde ṣüd
Z‘ān ki pīṣ-ı kīṣ-ı erbāb-ı kerāmet yāft nām¹⁵³⁷

Ṣüd ḥayāl-ı ebrūyet tā der-zücāc-ı çeṣm-ı mā
Geṣte çün ḳible-nümāyī ey be-maḥbūbān imām¹⁵³⁸

5 Ka‘betü’l-‘uṣṣāḳ kūy-ı tü’st çün kerdī nidā
Na‘ra-ı lebbeyk ez-‘uṣṣāḳ mī-āyed müdām¹⁵³⁹

Tā fenā ṣüd cāme-ı ten ez-firāḳ-ı rūy-ı tü
Bestem iḥrām-ı ḥarīm-ı kūyet ey zü’l-iḥtirām¹⁵⁴⁰

7 Luṭf kün mā-rā be-ḳavl-ı düşmenān ez-kū me-rān
Verne dād-ı dil berem ey dūst pīṣ-ı ān hümām¹⁵⁴¹

¹⁵³¹ Düşmanla senin aranda fark göremeyen kişi, Bayezit’le Yezit arasındaki farkı da tam anlamıyla bilemez.

¹⁵³² Gel, kasideyi övgü ve medihle sonlandır. Çünkü Pîr ve müritler katında ondan iyisi yoktur.

¹⁵³³ Kadir gecesı ve bayram günü var olduğu sürece Allāh gözetıcın, ömrün ve dinin artış üzere olsun.

¹⁵³⁴ Bu Mülemma Kurban Bayramı’nda Tamamlandı

¹⁵³⁵ Ey Kabe gibi olan sokağının gezintisi insanlara huzur veren, senin kurbanın olan herkesin işi tamam olur.

¹⁵³⁶ Senin kurbanın, cennette huzur bulacağından gönül de senin sokağından ölmek için her zaman can atar.

¹⁵³⁷ Senin bayram gibi olan yüzün önünde kurban olan kişi, keramet sahiplerinin önünde meşhur olacağından aslında canlıdır.

¹⁵³⁸ Ey güzellere imam olan, senin kaşlarının hayali göz sırcamızda bulunduğundan beri sen bir kible gösterensin.

¹⁵³⁹ Mısırada ‘Na‘ra-ı lebbeyk ez-eşyā hemī āyed müdām’ yazılıdır. Satır arasında ‘Na‘ra-ı lebbeyk ez-‘uṣṣāḳ mī-āyed müdām’ olarak düzeltilmiştir. ‘Senin sokağın aşıkların kabesi olduğundan her seslenişinde aşıklardan ‘lebbeyk’ sesi gelir.’

¹⁵⁴⁰ Ey saygın kişi, beden elbisesi, senin yüzünün ayrılığıyla yok olduğundan beri sokağının mahreminin ihramına girdim.

- Kīst ān necm-i sa'adet āḥter-i gerdūn-serīr
Mīhr-i evc-i luṭf u māh-ı burc-ı a'tāf-ı 'izām¹⁵⁴²
- 9 Dürr-i pāk-i kān-ı imkān gevher-i şandūk-ı şıdk
Menba'ı 'ayn-ı 'ulūm u sālīk-i rāh-ı kirām¹⁵⁴³
- Ḥaṭ-şinās-ı levḥa-i heft ü çehār ü şeş cihāt
Nazm-gūy u ḥarf-ḥvān-ı kilik-i dīvān-ı nizām¹⁵⁴⁴
- 11 Hākīm-i muşr-ı ḥikem Kāzī Ḥasan Beg k'ez-kerem
Mī-küned ikrām-ı ü ehl-i kerāmet çün kirām¹⁵⁴⁵
- [377a] Rāy-ı tü geşte cihān-ārāy ü ez-yārā-yı ü
Rūy ber-dergāhet āred yār u aḡyār u enām¹⁵⁴⁶
- 13 Der-kelāmet mantıq-āmūz-ı ma'ānī ders-ḥvān
Tā ḥadīşet şarf-ı ḥikmet geşt ey şāḥib-kelām¹⁵⁴⁷
- Ḥātır-ı vaḳḳād-ı tü ez-nūr-ı muşbāḥ-ı ezel
Kevkeb-i derrīveş āmed rūşen ey bedr-i tamām¹⁵⁴⁸
- 15 Şeh-süvārā tā ki esb-i ma'rifet rāndī be-dehr
Zīr-i zīn-ı ḥükm-ı 'ilmet geşt ḥink-ı çarḥ rām¹⁵⁴⁹
- Tü çünān mest-i mey-ı 'ilmī ki ne'bved hem-ḳadeḥ
Fī'l-meşel sāzed eger müftī zi-nüh eflāk cām¹⁵⁵⁰
- 17 Tā ḥayāl-ı nāzikī kerdī kelāmet şüd ḥasen
Piş-ı şīr-ı sūz-nāket şīr-ı Ḥusrev geşt ḥām¹⁵⁵¹
- Geşte bāṭın zāhiret ey ḥāzin-ı kenz-ı ḥafī
Tā ki kerdī ḥalka-ı bāb-ı Ḥudā-rā i'tişām¹⁵⁵²

¹⁵⁴¹ Ey dost, bize iyilik ederek bizi düşmanın sözleriyle sokağından uzaklaştırma. Yoksa gönül şikayetiyle o gayretli kimsenin huzuruna çıkarım.

¹⁵⁴² O, feleği taht edinmiş olan ve mutluluk veren yıldız; iyiliğin yüce noktasının güneşi, büyük cömertliklerin burcu kimdir?

¹⁵⁴³ Sadakat sandığının değerli taşı, imkan madeninin temiz incisi; ilimlerin kaynağının kaynağı, şerefli kimselerin yolundan giden.

¹⁵⁴⁴ Altı yön ile yedi ve dört levhanın yazısını bilen; düzen divanının kaleminin yazısını okuyan ve nazmını söyleyen.

¹⁵⁴⁵ Cömertliği sebebiyle ikramı, keramet ehlini şerefli kimseler mertebesine yükselten, hikmet ülkesinin yöneticisi Kadı Hasan Bey...

¹⁵⁴⁶ Senin görüşün onun gücüyle cihanı süsledi. Bu sebeple dostlar, yabancılar ve insanlar senin dergâhına yüz sürüyorlar.

¹⁵⁴⁷ Ey söz sahibi, senin sözlerin hikmet sarfettiğinden beri yerinde söz söylemenin mantığını öğrenenler senin kelimandan ders okur.

¹⁵⁴⁸ Ey dolunay, senin parlak gönlün, inciye benzeyen parlak yıldız gibi ezel kandilinin nurundan daha aydınlıktır.

¹⁵⁴⁹ Ey usta binici, sen dünyada marifet atını sürdüğünden beri göğün kır atı senin ilminin hüküm eğeri altında boyun eğmiştir.

¹⁵⁵⁰ Sen, müftünün dokuz kat gökten kadeh yapsa bile erişemeyeceği ilim içkisinin sarhoşusun.

¹⁵⁵¹ İnce bir hayal bulduğundan sözün güzelleşti. Senin yakıcı şiirin önünde Hüsrev'in şiiri ham kalmıştır.

- 19 Devr-i ‘adlet gešte hemçün noқта-i edvār-ı dehr
Ber-serīr-i fażl-ı tü ber-pāst īn dem nüh hıyām¹⁵⁵³
- Şām-ı rüz-ı ‘adl ü mihret būd der-қadr-i ‘azīm
İn zamān bā-‘īd-i rüyet Mısr dāred ihtışām¹⁵⁵⁴
- 21 Mī-künend erbāb-ı ‘ilm-i Rūm şākirdī-i tü
Tā füzūdī fażl-ı hod ber-fāzılān-ı Mısr u Şām¹⁵⁵⁵
- Mecma‘-ı nūr-ı hidāyet şüd cemālet zāhirest
Maṭla‘-ı mihr-i sa‘ādet ez-ruḥ-ı tü ber-devām¹⁵⁵⁶
- 23 Geşte ser-gerdān be-mihret zerreāsā sālīkān
Hıdmet-i bābet ez-ān-rū kerd ḥāşşān iltizām¹⁵⁵⁷
- Besteī bāb-ı buḥul be’gşādeī bāb-ı kerem
Her nefes ber-sāyılān-ı luṭf ez-in‘ām-ı ‘ām¹⁵⁵⁸
- 25 İbtidā-i devletet نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ¹⁵⁵⁹ āmede
Feth-i қurbet¹⁵⁶⁰-rā işāret yāftī der-ihtitām¹⁵⁶¹
- Zāyirān-ı Ka‘be-rā şüd ez-der-i tü feth-i bāb
Āstānet sālīkān-rā kıble çün Beytü’l-ḥarām¹⁵⁶²
- 27 Luṭfet ez-iḥsān-ı Ḥaқ şāmil şüde ber-ehl-i dil
Her ki gerded nā-murād ü yābed ez-luṭf-ı tü kām¹⁵⁶³

¹⁵⁵² Ey gizli hazinenin koruyucusu, Allāh’ın kapısının halkasını tuttuğundan beri iç dünyan dışında görünür.

¹⁵⁵³ Senin adalet çağın dünya devirlerinin merkezi olduğundan dokuz çadır [felek] bu zamanda senin faziletinin tahtı üzerinde ayaktaadır.

¹⁵⁵⁴ Sevgi ve adalet gününün gecesi, yüce Kadir gecesi gibidir. Bu zamanda yüzünün bayramıyla Mısır ihtışam sahibidir.

¹⁵⁵⁵ Sen, fazilette Şam ve Mısır’daki bilginleri geçtiğinden beri Rum diyarının ilim sahipleri sana öğrencilik ederler.

¹⁵⁵⁶ Hidayet nurunun toplandığı yer senin yüzünde görülmektedir. Mutluluk güneşinin doğuş yeri sürekli senin yanağındadır.

¹⁵⁵⁷ Salıklar senin güneşinle zerre gibi başı dönmüş haldedirler. Seçkin kimseler o sebeple senin kapında hizmet etmeyi gerekli görürler.

¹⁵⁵⁸ Her nefeste iyilik isteyenlerin üzerine geniş nimetle cimrilik kapısını kapatıp cömertliğini açtın.

¹⁵⁵⁹ Saf suresinin ‘Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allāh’tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.’ mealindeki 13. ayetinin ‘...Allāh’tan yardım...’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 551.

¹⁵⁶⁰ Saf suresinin ‘Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allāh’tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.’ mealindeki 13. ayetinin ‘...yakın bir fetih...’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 551.

¹⁵⁶¹ Senin devletinin başlangıcı ‘Allāh’tan bir yardım’ ile olmuştur. Böylece sonunda ‘yakınlığının fethi’ne işaret buldun.

¹⁵⁶² Senin kapından Kabe ziyaretçilerine bir kapı açılır. Senin eşiğin, yola çıkmışlara Beytülharam gibi bir kıble olmuştur.

¹⁵⁶³ Senin iyiliğin Allāh’ın nasip etmesiyle gönül sahiplerinin üzerine yayılmıştır. İsteğine ulaşamayan her kişi senin lütfun sayesinde dileğine kavuşur.

Der-ḥaḳ-ı bende kerem hem ḥalḳ-rā ni‘met deḥī
Geṣt īn in‘ām-ı ‘ām ü büved ān ikrām-ı tām¹⁵⁶⁴

[377^b]

- 29 Lāyık-ı ityān-ı raḥmet ez-Ḥudā īn dil ne-geṣt
Tā ne-zed der-rāh-ı medḥ-i ḥazret-i tü çend gām¹⁵⁶⁵
Āteṣ-endāz-ı belā sāzed çü ḥākister me-rā
Ger ne-y-āyed ey Ḥalīl ez-bāğ-ı feyz-i tü ğamām¹⁵⁶⁶
- 31 Ger sitāremde toğarsa mihr-i luḫfuḡ başuma
Zulmet-i ğamdan ne ğam ey māh-ı burc-ı iḫtirām
Yüz sürenler ḥāk-i pāy-ı tūtyā-āṣāruḡa
‘Ayn-ı ‘izzet gördiler ‘ālemde ‘uḳbāda tamām
- 33 Muḫyiyā ber ḥīz ü ez-ser der-du‘ā destī ber ār
Der-ṣenāyeṣ bāṣ ber-pā tā kıyāmet kün kıyām¹⁵⁶⁷
Tā fezāyil ber-dilet cārī küned Feyyāz-ı nūr
Zıll-ı nūr-ı ‘ilm-i tü her dem küned def‘-i zālām¹⁵⁶⁸
- 35 Cümle a‘yān muṭlaḳā der-ḥazretet ṣābit ṣevend
‘Ālimü’l-ğayb ez-‘ulūmet ‘ilm baḫṣed ber-enām¹⁵⁶⁹

[281]

Der-īn Gülşen Şüde Ṭalī‘ Nihāl-i İbni Bostānī¹⁵⁷⁰

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Bedīn āteṣ ki mī-sūzed derūn-ı sīne pinhānī
Biyā vü āb zen ey dīde çendānī ki be’tvānī¹⁵⁷¹
Ki ger sūzem ne-būdī z’āb-ı dīde ğarḳ mī-geṣtem
Vü ger eşkem ne-bārīdī be-sūzīdem be-pinhānī¹⁵⁷²

¹⁵⁶⁴ Bu mısranın sözcükleri arasında takdim tehir yapılmıştır. Aslında ‘Büved ān ikrām-ı tām ü geṣt īn in‘ām-ı ‘ām’ şeklindedir. ‘Ben köleye cömertlik ettin, insanlara nimet verdin. Bu geniş bir nimetlendirme, o ise tam bir ikram oldu.’

¹⁵⁶⁵ Bu gönül, senin saygınlığının övgüsü yolunda adım atmazsa Allāh’tan rahmet bulmaya layık değildir.

¹⁵⁶⁶ Ey Halil [Hz. İbrahim gibi olan], eğer senin bereketinin bağından bir bulut gelmezse belanın ateş fırlatana bizi küle çevirecek.

¹⁵⁶⁷ Ey Muhyî, kalk ve el kaldırarak duasına başla. Kıyamete kadar onun övgüsünde ayakta dur.

¹⁵⁶⁸ Nurun bereketini veren [Allāh], güzel huyları senin kalbine akıtsın. Senin ilminin ışığının gölgesi her zaman karanlığı kovsun.

¹⁵⁶⁹ Tüm ileri gelenler mutlaka senin huzurunda bulunsunlar. Gaybı bilen [Allāh], insanlara senin ilimlerinden ilim versin.

¹⁵⁷⁰ Bostanî’nin Oğlunun Fidanı Bu Gül Bahçesinde Oraya Çıktı

¹⁵⁷¹ Ey göz, gel ve dökebildiğin kadar gözyaşı dök çünkü sinenin içi gizli bir ateşle yanıyor.

- 3 Zi-mihr-i mäh-rüyî h̄v̄iṣ-rā güm kerdeem z'ân rû
Ki der-vādî-i 'iṣṣeṣ nîst rāhî ğayr-ı hayrānî¹⁵⁷³
- Be-tārîkî-i rûz-ı hicr h̄v̄āhem zevraḳ-ı vaṣleṣ
Zi-mevc-i ğam bered bîrûn ez-în deryâ-yı zûlmānî¹⁵⁷⁴
- 5 Zi-bes k'ez-fürḳat-i ü nāle kerdem ra'dveṣ her dem
Dü çeṣmem seyl-bārān geṣt hemçün ebr-i nîsānî¹⁵⁷⁵
- Eger z'însān küned tuğyān dü çeṣm-i h̄ün-feṣān-ı men
'Aceb ker-hāne-i merdüm ne-y-āred rû be-vîrānî¹⁵⁷⁶
- 7 Zi-zûlm-i devr-i tārîkî-i hicr ü miḥnet-i dūrî
Be-h̄v̄āhem bürd dād-ı dil ber-āh-ı mihr-i tābānî¹⁵⁷⁷
- Be-mıṣr-ı ma'rifet Ḳāzî Meḥemmed ibn Bostān ki¹⁵⁷⁸
Bahār-ı 'ilm-i bā-ḥüsn ü bahā şüd ber-vey erzānî¹⁵⁷⁹
- [378^a]
- 9 Gül-i 'ilmî zi-bostān-ı ḥaḳāyık çün tü ne'ğşüde
Daḳāyık-rā ḥadāyık çün dilet ne'bved gülistānî¹⁵⁸⁰
- Gülistān-ı cihān ez-cüybār-ı 'adl-i tü ḥurrem
Esās-ı mülk-i dîn-rā dest-i 'ilmet sâ'î ü bānî¹⁵⁸¹
- 11 Be-pîṣ-i ḥikmetet ey pîr-i erbāb-ı 'ulüm-ı dîn
Büved her dü mu'allim hemçü tıflān-ı debistānî¹⁵⁸²
- Hidāyet şüd dirāyet yāft tā şadret şerî'at-rā
Be-nih tāt-ı serān ber-ser ki şāh-ı ehl-i 'ilmānî¹⁵⁸³

¹⁵⁷² Gönlümün yanıṣı, eğer olmasaydın göz yaṣından boğulurdum. Göz yaṣım, eğer yağmasaydın gizli gizli yanardım.

¹⁵⁷³ Ay yüzlü sevgisiyle kendimi kaybettiğim için [bana] onun aşk vadisinde şaşkın şaşkın dolaşmaktan başka yol yoktur.

¹⁵⁷⁴ Ayrılık gününün karanlığında ona kavuşma kayığının, [beni] gam dalgalarıyla bu karanlık denizden çıkarmasını isterim.

¹⁵⁷⁵ Onun ayrılığı sebebiyle gök gürültüsü gibi çok fazla ağlayıp inledim. İki gözüm nisan bulutu gibi sel yağmuru oldu.

¹⁵⁷⁶ Eğer benim kan saçan iki gözüm böyle coşarsa acaba insanların iş yerleri [dünya] viraneye dönmez mi?

¹⁵⁷⁷ Ayrılığın karanlık çağının zulmünden ve uzaklığın eziyetinden gönlün feryadını o parlak güneşin ahı üzerine götüreceğim.

¹⁵⁷⁸ Yazmada 'Be-mıṣr-ı ma'rifet ḳāzî Meḥemmed ibn Bostān ān ki' şeklindedir. Vezin gereği yukarıdaki şekilde okunmuştur.

¹⁵⁷⁹ Güzellikle ilim baharının ve kıymetinin onun üzerine bolca saçıldığı marifet ülkesine kadı [olan] Muhammed oğlu Bostān...

¹⁵⁸⁰ Hakikatler bahçesinde senin gibi bir ilim gülü açmamıştır. İnce manalara bahçe olarak senin gönlün gibi bir gül bahçesi yoktur.

¹⁵⁸¹ Dünya gül bahçesi, senin adalet ırmağınla hayat doludur. Senin ilim elin, din ülkesinin temelinin kurucusu ve gayretlisidir.

¹⁵⁸² Ey din ilimlerine sahip olan Pîr, her iki dünya muallimleri senin hikmetin önünde ilkokul çocuğu gibidir.

- 13 Be-‘ahd-i ĥod imām ü rāz-dān-ı ‘ilm-i tefsirī
Kebirī çün tü fāzıl nī ki gūyem faħr-ı aķrānī¹⁵⁸⁴
- Zi-hem be’gşādeī tā şerħ-i miftāħ-ı ma‘ānī-rā
Be-hem ber beste dest-i ehl-i şibhet-rā be-āsānī¹⁵⁸⁵
- 15 Be-Ye’cūc-ı dālālet ez-hidāyāt-ı Ĥudā dādī
Keşīde Ķāf-tā-Ķāf-ı cihān sedd-i Müselmānī¹⁵⁸⁶
- Elā ey mihr-i dīn şūd rūşenem ki kerdeī ma’dūm
Zalām-ı zūlm-rā yek-ser be-nūr-ı fazl-ı Yezdānī¹⁵⁸⁷
- 17 Büved me’mūr-ı emret ĥalk-ı ‘ālem ser-be-ser dāyim
Ki cüz emr-i şerī‘at behr-i çizī leb ne-cünbānī¹⁵⁸⁸
- Tüyī ān müctehid k’ez-‘Ālim-i ġaybest te’yīdet
Ĥudā-dādest ‘ilmet nīst īn çün kesb-i insānī¹⁵⁸⁹
- 19 Nihāl-i çend ez-bāġ-ı kerem çün mihr ṭālī‘ şūd
Ki ez-envār-ı ‘ilm-i her yekī şūd dehr bostānī¹⁵⁹⁰
- Berūmend ü ṭarī dār īn naħlhā-yı ‘alem yā Rab
Künī kızbān-ı bā’nşān-rā zi-her cānib niġeh-bānī¹⁵⁹¹
- 21 Budī der-Rūm każī-‘asker-i İslām-ı sulṭānī
Şūdī der-mışr-ı ‘izzet īn zamān każī-i ĥaķķānī¹⁵⁹²
- Murād-ı ehl-i Mışr ānest imrüz ey ‘azīz-i dehr
Ki dāyim bāşed īn te’yīd-i Rabbānī [vü] Raħmānī¹⁵⁹³
- [378^b]
- 23 ‘Adīlet nīst kaṭ‘ā tā künem tercīħ ber-ġayret
Delīlem bī-mu‘ārız hest hemçü naşş-ı Raħmānī¹⁵⁹⁴

¹⁵⁸³ Senin başın şeriata yol gösteren oldu ve o senden ilmî kavrayış buldu. Reislerin tacını başına tak çünkü sen ilim sahiplerinin şahısın.

¹⁵⁸⁴ Kendi zamanına göre imam ve tefsir ilminin sırlarını bilensin. Büyüksün, senin gibi bir fazıl olmadığından ‘benzerlerin içinde övünç sebebisin’ diyemem.

¹⁵⁸⁵ Manalar kilidinin şerhini açtın. Böylece sana benzemeye çalışanların elini kolaylıkla bağladın.

¹⁵⁸⁶ Sapmış Yecüc’lere, dünyanın Kaf dağları arasına [bir ucundan diğerine] Müslümanlık duvarı çekerek Allâh’ın yolunu gösterdin.

¹⁵⁸⁷ Ey din güneşi, senin Allâh’ın lütfunun ışığıyla baştan başa zulüm karanlığını yok ettiğin benim malumum oldu, bil!

¹⁵⁸⁸ Sen, şeriata emrettiğinden başka bir şey için dudak oynatmadığından insanlar baştan başa her zaman senin emrini yerine getirirler.

¹⁵⁸⁹ Doğru yola koyulması gaybı bilen [Allâh] tarafından olan din âlimi sensin. Senin ilmin insanların kazandığı gibi değil, Allâh vergisidir.

¹⁵⁹⁰ Cömertlik bahçesinden birkaç fidan güneş gibi doğdu. Dünya her birinin ilim ışığından bahçe gibi oldu.

¹⁵⁹¹ Ey Allâh’ım, bu fidanları taze ve verimli tut. Birer sancak olan dallarına her yönden gözcü ol.

¹⁵⁹² Rum’da sultanın emrindeki İslam kazaskeriydin. Bu zamanda yücelik ülkesinde adalete uyan bir kadı oldun.

¹⁵⁹³ Ey dünyanın yücüsü, Mısır ehlinin isteği, her zaman Allâh’ın bizzat doğru yola yönelttiği olmandır.

- Tamām-ı ser-firāzān-ı ‘ulūm ü ma‘rifet yek-ser
Be-ḥāk-i āstānet mī-nihend ez-‘acz pīṣānī¹⁵⁹⁵
- 25 Cihān ez-pertev-i rāy-ı münīret hemçü rüşen şüd
Ki şebhā rüz şüd vāki‘ çünin b’āyed nigeḥ-bānī¹⁵⁹⁶
- Tü-rā zībed ki gūyem baḥr-i iḥsān ü kerem zīrā
Ki bāşed dest-i cüdet hemçü deryā der-dür-efşānī¹⁵⁹⁷
- 27 Çüninest emr ü ḥulket der-umūr-ı ḥalk ey ḥoş-ḥüy
Revā hergiz ne-mī-dārī ki mūrī-rā be-rencānī¹⁵⁹⁸
- Keşed ey ḳuṭb-ı dīn der-çeşm gerd-i rāh-ı tü her dem
Ki tā rüşen küned dīde ez-īn kuḥl-i şifāḥānī¹⁵⁹⁹
- 29 Tüyī ān mihr-i burc-ı ma‘rifet ey neyyir-i a‘zam
Tüyī ān raḥmet-i Ḥāk maṭla‘-ı ḥurşīd-i Raḥmānī¹⁶⁰⁰
- Emīrān-ı fezāyil pādşāḥān-ı sūḥan-dānī
Ġulām-ı tü şüde dārend dāğ-ı bende-fermānī¹⁶⁰¹
- 31 Terahḥum kün be-ḥāl-i derdmendān rüy-ı ḥod be’nmāy
Ki ez-rüy-ı terahḥum dest-gīr-i derdmendānī¹⁶⁰²
- Meh ü mihrend derbānān-ı dergāḥ-ı tü rüz u şeb
Ki ġāyib nīstend īşān zamānī behr-i derbānī¹⁶⁰³
- 33 Zi-reşk-i la‘l-i dür-pāşet derün-ı seng ḥün beste
Ki mī-ḥvānend ḥuluḳāneş künün la‘l-i Bedaḥşānī¹⁶⁰⁴
- Zi-cevr-i devr ü zecr-i hicr ü cebr-i şabr ü ḳahr-ı dehr
Çü zülf-i dil-berān dārem men-i bī-dil perīşānī¹⁶⁰⁵

¹⁵⁹⁴ Senin yerine tercih edebileceğim kimse yok. Buna olan delilime ise Allāh’ın kuralları gibi kimse karşı çıkamaz.

¹⁵⁹⁵ Marifet ve ilimlerin önde gelenlerinin tamamı alınlarını aczlerinden senin eşiğinin toprağına koyarlar.

¹⁵⁹⁶ Dünya, senin parlak fikrinin ışığıyla sen ona gözcü olduğundan aydınlık oldu ve geceler güne döndü.

¹⁵⁹⁷ Sana, cömertlik ve iyilik denizi desem seni süslemiş olurum. Çünkü cömertlik elin inci saçmakta deniz gibidir.

¹⁵⁹⁸ Ey güzel huylu, senin yaradılışın ve işin halkın işlerini görmede, karıncayı bile incitmeyecek dereceye benzetilse yaraşır.

¹⁵⁹⁹ Ey dinin merkezi olan, Isfahan sürmesinin ondan gözünü parlattığı senin yolunun tozu, her zaman göze açıklık versin.

¹⁶⁰⁰ Ey yüce aydınlatıcı, marifet burcunun güneşi sensin. Allāh’ın rahmeti olan o Raḥmānī güneşin doğduğu yer sensin.

¹⁶⁰¹ Faziletlerin emiri, söz söyleyenlerin padişahısın. Kölelik damgası olanlar senin hizmetçin olmuştur.

¹⁶⁰² Acıyarak dertlilerin elini tutan olduğun için onların haline acı ve kendi yüzünü göster.

¹⁶⁰³ Senin dergahının gece ve gündüz kapıcıları, hizmetçilik zamanında asla ortadan kaybolmayan ayla güneştir.

¹⁶⁰⁴ Taş kalp senin inci saçan lalinin [kırmızı dudağın] kıskançlığıyla kan topladı. Bu sebeple şimdi onun özüne Bedaḥşan taşı diyorlar.

- 35 Çü rāz-ı Muhyī-i zār āmed ey ‘allāme ma‘lūmet
Be-güyed hemçü işrākī ki mī-dāned ki mī-dānī¹⁶⁰⁶
- Çü şadr-ı mışr-ı ‘izzī h^vāhem ez-‘adlet resed dādī
Ki der-mışr-ı ‘adālet dād-h^vāhān-rā tü sultānī¹⁶⁰⁷
- 37 Ki ez-şad bīş te’līf-i kütüb kerdem ez-ān cümle
Lisānī hāş hem taşnīf kerdem men be-āsānī¹⁶⁰⁸
- [379^a] Der-ū bī-ḥad mesāyil ez-‘ulūm-ı ‘āliye¹⁶⁰⁹ vāzīḥ
Ne-dāred ihtirā‘āt-ı ḥakāyık nīz pāyānī¹⁶¹⁰
- 39 Diger der-Fārsī çün Türkī vü Tāzī kitābī çend
Mükemmel sāḥtem ammā çı sāzem z’īn perīşānī¹⁶¹¹
- Ki şarrāf-ı cihān naḡdem be-deryāyī fūrū endāḥt
Fūrū reftem be-baḥr-i eşk men çün dürr-i ḡaltānī¹⁶¹²
- 41 Ki her ḥākīm ki der-mışr-ı sa‘ādet yāfte ‘izzet
‘Adū-yı ma‘rifet şüd kerd cem‘-i māl-i çendānī¹⁶¹³
- Ki ū-rā bā‘iş-i ḥarc-ı reh-i dārū’l-murād āmed
Reh-i Ḥaḡ-rā ferāmuş kerd z’īn bed nīst nisyānī¹⁶¹⁴
- 43 Ki Ḥaḡ ānsān bedān insān be-nisyān dād nefseş-rā
Ki şüd bī-fāyide ‘ilm ü ‘amel tā yāft noḡşānī¹⁶¹⁵
- Ez-ān men terk-i şüret kerde māndem çün heyūlāyī
Ki cüz-i bī-tecezzī pīş-i vey şüd cismī vü cānī¹⁶¹⁶

¹⁶⁰⁵ Ben gönlünü kaybetmiş, zamanın eziyeti, ayrılığın zorluğu, sabretme zorunluluğu ve dünyanın kahrı sebebiyle gönül alanların [sevgili] saçları gibi perişanım.

¹⁶⁰⁶ Ey ilimleri bilen, inleyen Muhyī’nin sırrına vakıfsın. İşrakiler gibi söylenirse, o senin onun sırrını bildiğini biliyor.

¹⁶⁰⁷ Sen büyüklük ülkesinin en yüksek yeri ve adalet ülkesinde adalet isteyenlerin sultanı olduğundan onlara senin adaletin ulaşsın isterim.

¹⁶⁰⁸ Yüzden fazla kitap yazdım onlardan biri kolaylıkla hazırladığım özel bir dildir.

¹⁶⁰⁹ Yazmada ‘gāmıza’ şeklindedir, satır arasında ‘āliye’ olarak düzeltilmiştir.

¹⁶¹⁰ Onda yüce ilimlerden sayısız mesele açıklığa kavuşturulmuştur. Ondaki icat edilmiş hakikatlerin de sonu yoktur.

¹⁶¹¹ Bunun dışında Farsça, Türkçe ve Arapça kaç tane mükemmel kitap yazdım ama bu perişanlıkla ne yapayım!

¹⁶¹² Dünya sarrafı paramı bir deniz gibi aşağı attı [değersizleştirdi]. Ben, yuvarlak inci gibi, göz yaşı denizinde dibe vurdum.

¹⁶¹³ Çünkü mutluluk ülkesinde hâkim olan herkes izzet bulup marifet düşmanı oldu ve pek çok mal biriktirdi.

¹⁶¹⁴ Onu [ilmi] isteklerinin kapısının yol harcının sebebi olarak görerek kötülükten değil unutkanlıktan Allâh’ı unuttu.

¹⁶¹⁵ Allâh böyle insanın nefsine, ilim ve ameli eksik ve faydasız olsun diye unutkanlık vermiştir.

¹⁶¹⁶ Bu sebeple ben de sureti terk ederek hayalet gibi kaldım. Beden ve can onun önünde parçalara ayrılmamış bir parça oldu.

- 45 Hürûf-ı ‘uzvhâyet mände ez-te’lîf der-nefret
Mu‘aqqad geşte hâl-i ĩn ğarĳb ez-za‘f-ı cismānĳ¹⁶¹⁷
Velĳ çün geşt ez-Hağ nūr-ı mihr-i ma‘rifet peydā
Nehār-ı ‘adl zāhir şüd ez-ān şems-i dirahşānĳ¹⁶¹⁸
- 47 Nümāyet ba‘d-ez-ĳn der-hāzret ān ‘ilm-i hağāyĳ-rā
Ki a‘yān muṭlaĳā der-ğayb hem n’āverde çün ānĳ¹⁶¹⁹
Vücūd-ı zāyidĳ şābit künem māhiyyet-i şey-rā
Ki ‘ayn-ı ehl-i vağdet z’ān hağĳkat geşte ruĳbānĳ¹⁶²⁰
- 49 Be-dāned pes be-bĳned tā şeved sırr-ı ĳader peydā
Ki hākim çün şeved maĳkūm u ĳāzĳ der-ĳazā dānĳ¹⁶²¹
Elā ey kāşif-i sırr-ı hağĳkat ez-derūn-ı cān
Nümāyet rāz-ı ma‘nā-rā ne-mānde çün ki ketmānĳ¹⁶²²
- 51 Hıĳābem bā-dil āmed ba‘d-ez-ĳn tā müstemĳ kerdem
Men-i dĳvāne çün bā-ğod künem her dem sūĳan-rānĳ¹⁶²³
Der-ĳncā ğūn-ı dil ğor ey dil ān dem sehl-i tü gerded
Ki der-cennet ciger ārend evvel dem be-mihmānĳ¹⁶²⁴
- 53 Be-ğod zann-ı vücūdĳ kerdeem çün z’ān rehem ān dem
Yaĳĳniyyāt-ı Furĳānĳ şeved zāhir be-ĳĳānĳ¹⁶²⁵
Eger ‘ilmem ‘alem ber-‘ālem-i bālā ne-y-efrāzed
‘Amel z’ān ‘ilm bihter z’ān ki bĳ-nūrest leme‘ānĳ¹⁶²⁶
- [379b]
- 55 Tū-rā çün ğĳkmet-i ‘ilm ü ‘amel ğāşĳ şüd ez-taĳĳĳ
Be-isti‘dād-ı her kes geşteĳ ĳāzĳ-i haĳĳānĳ¹⁶²⁷

¹⁶¹⁷ Parçalarının harfleri uyuşmadan nefrette kaldı, bu garip halin bedenî bir zayıflık olduğu anlaşıldı.

¹⁶¹⁸ Marifet güneşinin ışığı Allāh’tan ortaya çıktı ve adaletin sabahı, o parlak güneşten doğdu.

¹⁶¹⁹ Bundan sonra, seçkin kimseler yokluğunda onun gibisini getirmediikleri için, hakikatler ilmini onun şahsında göstereyim.

¹⁶²⁰ Varlığın mahiyetini gereksiz vücut olarak belirleyeyim, çünkü birlik ehlinin kaynağı o hakikatle gözetleyici oldu.

¹⁶²¹ Kaderin sırrı ortaya çıktığında, o kazada [mahkemede] mahkumun hâkim ve kadı olacağını bilsin ve görsün.

¹⁶²² Ey hakikat sırrını canının içinden ortaya çıkarana, anlam sırrını göstereyim çünkü gizli saklı bir şey kalmadı.

¹⁶²³ Hitabımın gönülden geldiğini gördüm ve sonra kulak verdim. Çünkü ben deli, her zaman kendi kendime konuşurum.

¹⁶²⁴ Ey gönül, o anda sana kolay gelmesi için burada gönül kanı iç çünkü cennet misafirliğinde önce ciğer getirirler.

¹⁶²⁵ Kendi kendime varlık zannına kapılıp o an ondan kurtulmak istediğimde Furkan’a ait bilgi, sağlam bir bilişle ortaya çıktı.

¹⁶²⁶ Eğer ilmimin sancağı yüce alemin üzerinde parlamazsa, amel o ışısız parlıtya benzeyen ilimden daha iyi olur.

- Hemî h̄vāhem ki gerded dāyimā aḥkām-ı tü şāmil
Çü elṭāfet be-eṭrāf-ı cihān ez-faẓl-ı Raḥmānī¹⁶²⁸
- 57 Hemîşe tā büved īn heft saḳf-ı āsmān muḥkem
Hemîşe tā büved bākī medār-ı ‘ālem-i fānī
Hemîşe tā büved der-gerdiş īn eyvān-ı dūlābī
Hemîşe tā büved pür-nūr īn ḥurşīd-i nūrānī
- 59 Büved ‘ilm ü celālet der-teraḳḳī dāyimā bākī
Be-luṭf-ı Ḥaḳ be-mānī müstedām ey nūr-ı Sübhānī¹⁶²⁹

[282]

Paşa-yı Ḥabeş-rā Ber-‘İd Āmāde Mā-rā¹⁶³⁰

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1 ‘İd ez-ruḥ-ı ḥüb-ı tü küned kesb şafā-rā
Ber dār zi-ruḥ bürḳa‘ vü be’nmāy liḳā-rā¹⁶³¹
Hemçün meh-i nev gūşe giriftend ḥalāyık
Dīdend çün ān şüret-i engüşt-nümā-rā¹⁶³²
- 3 Be’nmūd hilāl ez-ṭaraf-ı ğarb çü Yūsuf
Binīd ‘azīzān-ı Mışır şun‘-ı Ḥudā-rā¹⁶³³
Sāġar-şıfat ez-ṭārem-i mīnā çü ber āmed
Be’nmūd reh-i ‘işret ü şādī dil-i mā-rā¹⁶³⁴
- 5 Şüd māh-ı şıyām u ‘ālem-i ‘İd ber āmed
Mī-nüş be-şāfī-dil-i ḥod cām-ı şafā-rā¹⁶³⁵
Ey hem-nesesān der-şaf-ı ‘uşşāḳ der āyīd
Hestīd eger muntaẓır āvāz-ı derā-rā¹⁶³⁶

¹⁶²⁷ İlmın hikmetini ve amelini gerçekten kazanırsan herkesin yeteneğinin önünde tam bir kadı olursun.

¹⁶²⁸ Daima senin hükümlerinin Allāh’tan gelen faziletlerle lütufların gibi dünyanın etrafına yayılmasını istiyorum.

¹⁶²⁹ Önceki iki beyitle birlikte: Ey Allāh’tan gelen ışık, bu yedi kat göğün çatısı sağlam durdukça, geçici âlemin dönüşü devam ettikçe; bu yuvarlak kasrın dönüşü sürdükçe, bu ışıklı güneş aydınlık kaldıkça; senin yüceliğın ve ilmın daima yükselişte sürekli olsun. Allāh’ın lütfuyla devamlı kalasın.

¹⁶³⁰ Habeş Paşa’sı Bayramda Bize Geldi

¹⁶³¹ Peçeyi yanağından kaldır ve yüzünü göster. Bayram, senin güzel yanağından iç huzuru kazanır.

¹⁶³² Hizmetçiler, parmakla gösterilen o yüzü gördüklerinde, hilal gibi bir köşeye çekildiler.

¹⁶³³ Hilal, batıdan Hz. Yusuf gibi göründü. Ey Mısır azizleri Allāh’ın şu sanatına bakın!

¹⁶³⁴ O, şarap şişesinin kubbesinden kadeh gibi yükseldiğinde bizim kalbimize mutluluk ve işret yolunu gösterdi.

¹⁶³⁵ Oruç ayı geldi ve bayram alameti ortaya çıktı. Mutluluk veren kadehi, kendi gönlünün temizliğiyle iç.

- 7 Hemçün meh-i nev bî-ser ü pā geştem ü bāşed
 ĩd-i ruḥ-ı tü vāye men-i bî-ser ü pā-rā¹⁶³⁷
- Ḥam şüd ḳad-i men hemçü hilāl ez-ḡam u ḥvāhem
 Ṭāḳ-ı ḥam-ı ebrūy-ı tü miḥrāb-ı du‘ā-rā¹⁶³⁸
- 9 Der-silsile-i zülf-i tü dilhā heme cem‘end
 Zinhār perişān me-kün ān zülf-i dü-tā-rā¹⁶³⁹
- Çeşm-i tü ḥaṭā-cūy u ruḥet Türk-i Ḥıṭāyī
 Ey Türk-i Ḥıṭā be‘gzer ü be‘gzār ḥaṭā-rā¹⁶⁴⁰
- 11 Verne revem ü ‘arza künem ḥāl-i dil-i ḥvīş
 Nezdīk-i sipihr-i kerem ān mihr-i ‘ulā-rā¹⁶⁴¹
- [380^a] Paşa-yı Ḥabeş Aḥmed-i Maḥmūd-ḥaşāyil
 K‘ez-mihr resāned be-meh ü mihr ziyā-rā¹⁶⁴²
- 13 Ān server-i āfāk ki ez-luṭf-ı kirāmet
 Ḥurşīd küned vām heme rūze seḥā-rā¹⁶⁴³
- Enfās-ı revān-pervereş i‘cāz-ı Mesīḥā‘st
 K‘ez-naẓm ü neşr nāṭıḳa-rā dāde beḳā-rā¹⁶⁴⁴
- 15 Der-ṭıynet-i pākeş zi-ezel kerde muḥammer
 Luṭf u kerem ü merḥamet ü ḥulḳ u ḥayā-rā¹⁶⁴⁵
- Büyī eger ez-ḥulḳ-ı vey āyed be-meşāmeş
 Ḥācet be-gülistān ne-büved bād-ı şabā-rā¹⁶⁴⁶
- 17 Ber-seng eger ez-ser-i mihreş naẓar üfted
 Ez-seng demāned naẓareş mihr-i giyā-rā¹⁶⁴⁷
- Ey ḥusrev-i iḳlīm-i mürüvvet ki resāned
 Dest-i keremet ber-meh ü ḥūr tāc u ḳabā-rā¹⁶⁴⁸

¹⁶³⁶ Ey dostlar, eğer çan sesini bekliyorsanız âşıkların safına girin.

¹⁶³⁷ Hilal gibi ayaksız ve başsız kaldım. Senin yanağının bayramı, ben ayaksız ve başsızın kısmeti olsun.

¹⁶³⁸ Benim vücudum gamdan hilal gibi büküldü. Senin kaşının kıvrımının kemeri, dua mihrabı olsun isterim.

¹⁶³⁹ Tüm gönüller, senin saçının zincirinde toplanmış. Sakın o iki kat saçı dağıtma.

¹⁶⁴⁰ Senin gözün hata arayandır, yanağın Hıta güzelidir. Ey Hıta güzeli, şöyle bir geç ve hatayı ortadan kaldır.

¹⁶⁴¹ Yoksa cömertlik göğünün yakını olan o yüce güneşe gidip kendi gönlümün halini anlatırım.

¹⁶⁴² Aya ve güneşe kendisinin güneşinden ışık ulaşan, maslahatı övülmüş Ahmed gibi olan Habeş Paşa’sı...

¹⁶⁴³ Güneşin, onun şerefli iyiliğiyle cömertliğinden her gün borç aldığı ufukların başı...

¹⁶⁴⁴ Onun, nazım ve nesirden, konuşanlara sonsuzluk vererek ruh besleyen nefesi, Hz. İsa’nın mucizesidir.

¹⁶⁴⁵ İyilik, cömertlik, merhamet, güzel huy ve edep onun temiz yaratılışında ezelden mayalanmıştır.

¹⁶⁴⁶ Eğer burnuna onun yaradılışından bir koku ulaşırsa sabah yelinin gül bahçesine ihtiyacı kalmaz.

¹⁶⁴⁷ Eğer taşa onun güneşinden bir bakış düşerse onun bakışı taştan güneş otuna damlar.

- 19 Çün kâh rübāyed ten-i hāşmet zi-ser z'în
Rumhet ki büved hāşşiyeteş kâh-rübā-rā¹⁶⁴⁹
- Ger şubh ne ez-rāy-ı münîr-i tü zened dem
Püşed be-ruheş dest-i kaçā zülf-i mesā-rā¹⁶⁵⁰
- 21 Hemçü tü dürî nîst künün der-şadef-i dehr
K'eş 'aql dehed cān ü cihān vech-i bahā-rā¹⁶⁵¹
- Ez-behr-i marîz-i elem-i cehl güşādî
Ez-hikmet-i hōd merhamet-i dār-ı şifā-rā¹⁶⁵²
- 23 Ğayret be-tü nisbet ne-tevān kerd ki hergiz
Kes hem-ser-i hürşid ne-kerdest Sühā-rā¹⁶⁵³
- Me'gzār me-rā der-ğam-ı hicrān-ı hōd ey māh
Ez-cān ü cihān tā ne-künem kaç'-ı recā-rā¹⁶⁵⁴
- 25 Men tākāt-i dūrît ne-dārem keremî kün
Be'gzār ki dil-rā dehem ez-şevk fedā-rā¹⁶⁵⁵
- Ey kıble-i dil tuhfe-i men medh-i tü bāşed
Vaşf-ı ruh-ı maşşūd büved hoş şu'arā-rā¹⁶⁵⁶
- 27 Çün gevher-i medh-i tü süftem felek ez-mihr
Der-güş-ı hilāl efgened ĩn dürr-i şenā-rā¹⁶⁵⁷
- Tā hest gülistān-ı cihān hürrem ü handān
Tā bād güzergāh der-ĩn bāğ şabā-rā¹⁶⁵⁸
- [380^b]
- 29 Tā ebr dür-efşān şevved ez-'ālem-i bālā
Rüşen şevved ez-mihr-i cihān rüy hevā-rā¹⁶⁵⁹
- Tā bülbül-i şūrîde-i ser-mest-i hoş-elhān
Ez-perde-i 'Uşşāk küned Rāst Nevā-rā¹⁶⁶⁰

¹⁶⁴⁸ Ey mutluluk diyarının yöneticisi, senin cömertlik elinden güneş ve ayın başına taç ve kaftan ulaşır.

¹⁶⁴⁹ Senin kehribar özellikli mızrağın, düşmanın başını saman çöpü gibi bedeninden ayırır.

¹⁶⁵⁰ Eğer sabah, senin aydınlık fikrinden söz etmezse kaza eli onun yüzüne akşam saçını örter.

¹⁶⁵¹ Şu zamanda dünya sedefinin içinde senin gibi bir inci yoktur. Akıl, ona değer olarak canı ve cihanı verir.

¹⁶⁵² Cehalet derdinin hastaları için her birinden kendi hikmetinle şifa kapısının merhametini açtın.

¹⁶⁵³ Kimse gayrette sana benzer olamaz. Çünkü kimse Süha yıldızıyla güneşi bir tutmaz.

¹⁶⁵⁴ Ey ay, candan ve dünyadan ümidimizi kesmememiz için bizi ayrılığının gamında bırakma.

¹⁶⁵⁵ Ben senden uzak olmaya dayanmam. Bırak da gönlümü şevkle feda edeyim.

¹⁶⁵⁶ Ey gönlün kıblesi, benim hediyem senin övgündür. Şairlere, yanağını vasfetmek hoş bir maksattır.

¹⁶⁵⁷ Ben senin övgünün incisini delince felek bu övgü incisini güneşten hilalin kulağına attı.

¹⁶⁵⁸ Dünya gül bahçesi neşeli ve mutlu olduğu; sabah yeli bu bahçeyi güzergah eylediği sürece...

¹⁶⁵⁹ Bulut, yüce alemde inci saçtığı sürece; hava, yüzünü dünya güneşiyle aydınlık kıldığı sürece...

¹⁶⁶⁰ Hoş sesli, sarhoş, dağılmış bülbül, Uşşak perdesinden Rast Neva'sını okuduğu sürece...

- 31 Bādā meh ü sāl-i tü mübārek heme rūze
Eyyām be-kām-ı tü küned arz u semā-rā¹⁶⁶¹
İd-i tü huceste¹⁶⁶² büved ü rüz-ı tü nev-rüz
Her rüz zi-nev İd-i dige bād şümā-rā¹⁶⁶³

[283]

Murād'umuz Yemen'e Gitdüğünde Oldı Edā

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Hezār hamd ü sipāsile minnet-i 'uzmā
Şükür ki maqşada irdük murādı virdi Hudā
Yemen diyārını ta'mir için şeh-i 'ādil
Buyurdu k'ola keremle Murād Beg paşa
- 3 Murād u maqşadı Mısr ehlinüñ budur dāyim
Yemen gibi irişe Mısr'a da bu luţf u nevā
Eyā hamide-hışāl ü eyā güşāde-nevāl
Eyā güzide-cemāl ü eyā huceste-liķā
- 5 Sipihir himmetüñ a'lāmın evce dikmişdür
Zamāne rif'atüñ aḥkāmın eyledi bālā
Şalābetüñde senüñ dīn 'aziz ü dünyā h'vār
Sa'adetüñ n'ola irgürse 'āleme i'tā
- 7 Leḫāfetüñ gibi olmaz 'ayārda hergiz
Şecā'atüñe muķābil kim ola rüz-ı veğā
Kerāmetile sücūduñ 'aḫā-dih ola bize
Velāyetile vücūduñ murād-baḫş ola
- 9 Hudā saḫa çü vilāyet 'imāretin virdi
Göñül ki Haḫ evidür sen de eyle anı binā
Ḳazā-yı ḫācet-i muḫtāc kıl kim olmuşdur
Ḳazā çü rāy-ı rızāyile 'adlüñe binā

¹⁶⁶¹ Her gün ay ve yılın mübarek olsun. Günler, yer ve gökte senin arzun doğrultusunda geçsin.

¹⁶⁶² Yazmada 'mübārek' şeklindedir. Satır arasında 'huceste' şeklinde düzeltilmiştir.

¹⁶⁶³ Bayramın mübarek ve günün nevrüz olsun. Her gün sana bir bayram olsun.

- 11 Kaçar haţar o maħalden ki havfuŋ ola medār
Kačan ki havfuŋ ire kimseler bulur mı recā
- Kaçar Süheyl-i Yemānī süheyl-i esbünġden
Şabāveş aña velīkin irür şabāħ u mesā
- [381^a]
- 13 Başı dönüp felegün ser-keş iken ey meh-rū
Rikābuŋ öpmege oldu hilālvār dü-tā
- Kapuŋda sa’y idenün ‘izzeti çü ‘umre sürer
İrür vefāya senün dergehünġde ehl-i şafā
- 15 Ĥayāt-baħş oluriseŋ ne var Muħyī’ye kim
Du‘ā-yı ‘izzün ile vaġtini kıılır ihyā
- Ĝubār-ı kūyuŋa luţf ile bir nazār eyle
Ki oldu mihrünġile zerrevār bī-ser ü pā
- 17 Tefakġud eyle ġatı haste-dil olupdururım
Devā-yı derdüme aç ġikmetile dār-ı şifā
- Nezāretüm gideli kimse itmez oldu nazār
‘Anā vü ġam müterākım yitişdi mevc-i belā
- 19 Meded mededler irişdür ki šakāt oldu šak
Ne fikre var mecālüm ne kuvvetile kuvā
- Ėoma firāk ü elemde bu pīre tez yetiş
Ki Mışr’a irişe ‘adlün du‘āmuz ola revā
- 21 **Murāda irdi Yemen Mışr hem bula tārīħ (983)**
Olalı maġşadum oldur ki ‘an-ġarīb ola
- Ĥudā vire iki ‘ālemde cümle maġşūduŋ
Şefī’ün ola Resül-i Ĥudā be-ħakġ-ı Ĥudā (22)

[284]

Pīrī Beg ‘İd-ı Ruħı İçün Olupdur Bu Edā

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 ‘İd-ı rüyūŋdan ider kesb senün nūr u ziyā
Ruħuŋı göster eyā māħ ki keşf ola liġā

- Maṭlab-ı ḥalk-ı cihān oldı sa‘ādetle hilāl
Tā ki ebrūṅa ṣebīh olmağı kılmuşdur rā
- 3 Cüst u cū eylemede ḥalk hilāl-i ‘īdi
Ben ḥayāl-i ḥam-ı ebrūṅla engüşt-nümā
Kıldı ḥam ḳadlerini ḥasretile çarḥ u hilāl
Tā rikābuṅ ayağuş öpmekiçün oldı dü-tā
- 5 Kār-fermāy-ı kerem vāye-dih-i seyf ü ḳalem
Māh-ı burc-ı şeref ü mihr-i vefā necm-i hüdü
Mīr-i erbāb-ı ‘aṭā vü ‘azamet Pīrī Beg
Pīr-i ehl-i kerem ü luṭf u cevān-baḥş-ı seḥā
- [381^b]
- 7 Mazḥar-ı dād ü ‘aṭāhā-yı Mesīḥ-i ‘ādil
Rūḥ-baḥş-ı dil-i aşḥāb-ı ḳulüb u şuleḥā
‘Ulemā tā ki meşāyılıḡ gibi oldı dā‘ī
Ehl-i dilveş ider evşāfuṅı dāyım fuṣalā
- 9 Şöhre-i şehir ideli mihr-i ḥayāl-i ebrūṅ
Arayup bula beni ḥalk yirüm olsa semā
Ḳaşuṅa nāzır olan görse ne var ruḥlaruṅı
Ki hilālī görene lāzım olur ‘īd seḥā
- 11 Ruḥuṅıla ḳaşuṅ ey māh olalı ‘īd ü hilāl
Bildürüpdür bize tev‘em idüğü zevḳ u şafā
Dāyım ağıyāra ḳılursın kerem ü mihr ü vefā
Baṅa ey şāh-ı kerem cevr ü cefā derd ü belā
- 13 Baḳmağā māni‘ olur nāzır-ı nuzḫār raḳīb
Çünkü ‘uşşāḳa cemālinden olur keşf-i ‘aṭā
‘Āzim olduḡuṅ o dergāh-ı Ḥaḳ’ı luṭf eyle
Ḳıla her yirde kerāmetle ‘aṭā tā ki Ḥudā
- 15 Tā meh ü mihr gibi ‘āyid ola ‘īd ü semā
Merci‘-i ḥalk olasın vire ruḥuṅ nūr u ziyā (15)

Tegazzülî Be-Mu‘ammâ vü Medh-i Üst Muḥarrer¹⁶⁶⁴

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilātün

- 1 Şabā be-nükhet-i ‘anber-sirişt-i ğāliye-perver
Çü dād müjde-i nev-rüz şüd dimāğ mu‘aṭṭar¹⁶⁶⁵
Demīd ez-dem-i ü sebze çün zi-şūr-ı Sirāfil
Birün künend ser ez-ḥāk merdümān dem-i maḥşer¹⁶⁶⁶
- 3 Şikest kıymet-i nāfe ‘arūs-ı nāmiye çün dād
Be-dest-i bād-ı şabā zülf-i müşk-bār-ı mu‘anber¹⁶⁶⁷
Zi-mehd-i ḥāk benāt-ı nebāt cümle be-yek-bār
Derīdeend niḳāb ü keşīdeend birün ser¹⁶⁶⁸
- 5 Ki tā be-maḳdem-i nev-rüz ser nühend ü be-güyend
Ki ey Mesīḥ-dem-i rūḥ-baḥş-ı cān-dih-i dil-ber¹⁶⁶⁹
Tüyī ki ez-ḳadem-i tü’st tāze gülşen-i ‘ālem
Tüyī ki ez-nefes-i tü’st zinde tūde-i ağber¹⁶⁷⁰
- 7 Tüyī ki ez-tü küned Nīl feyz-i ‘ālem ü ādem
Tüyī ki ez-tü fezāyed be-Mışr zīnet ü zīver¹⁶⁷¹
- [382^a] Tüyī ki ez-tü zidāyed ğubār-ı āyīne-i dil
Tüyī ki ez-tü güşāyed neşāṭ-ı cān mükerrer¹⁶⁷²
- 9 Tüyī ki berg ü nevā ez-tü yäfte gül u bülbül
Tüyī ki nūr¹⁶⁷³ u şafā ez-tü dīde serv ü şanevber¹⁶⁷⁴
Tüyī ki bāğ-ı cihān ez-tü geşt tāze vü ser-sebz
Tüyī ki şāḥ-ı şecer ez-tü būde şāḥib-i miğfer¹⁶⁷⁵

¹⁶⁶⁴ Onun Methi ve Muamma ile Yazılmış Bir Tegazzül

¹⁶⁶⁵ Sabah yeli, misk macunu gibi anber huylu güzel kokusuyla nevrüz müjdesini verdiğinde dimağ hoş kokularla doldu.

¹⁶⁶⁶ İnsanlar, onun nefesinden bir az olsun kokladıklarında İsrail sura üflüyorcasına başlarını topraktan çıkarırlar.

¹⁶⁶⁷ Yeni yetişmiş gelin, sabah yelinin eline anber kokulu misk yüklü saçını verdiğinde nafenin değeri düştü.

¹⁶⁶⁸ Bütün bitki kızları, toprak beşikten örtülerini parçalayarak tek defada başlarını çıkardılar.

¹⁶⁶⁹ Nevruzun gelişine başlarını koyup ‘Ey gönül çalan güzellere can veren ve ruh bağışlayan İsa nefesli...’
Sonraki 11 beyit, bu beyitteki hitabı tamamlar.

¹⁶⁷⁰ Âlem gül bahçesinin gelişiyile tazelendiği, toprak kümelerinin nefesiyle canlandığı kişi sensin.

¹⁶⁷¹ Nıl’in, âlemi ve insanları bereketlendirmesi; Mısır’ın parlaklık ve ihtişamının artması sendendir.

¹⁶⁷² Gönül aynasının tozunun temizlenmesi, canın mutluluğunun kat kat olması sendendir.

¹⁶⁷³ Mısrada ‘reng’ şeklidir. Satır arasında ‘nūr’ olarak düzeltilmiştir.

¹⁶⁷⁴ Gül ve bülbül maişet kaynağını sende buldu; servi ve çam huzur ve ışığı sende gördü.

- 11 Tüyî ki nâr-ı Hâlîl ez-tü geşt süsen ü nesrîn
Tüyî ki ez-eşer-i tü demîde lâle zi-âzer¹⁶⁷⁶
- Tüyî ki ez-şecer âteş ‘ayân küni çü gül-i sürh
Tüyî ki şem‘-i şükûfe be-nüretest münevver¹⁶⁷⁷
- 13 Tüyî ki ebr-i bahâr ez-tü yâft in heme idrâd
Tüyî ki müşk-i Tatar ez-tü bürd ân heme ezfer¹⁶⁷⁸
- Tüyî ki sakf-ı zamân ez-tü geşt rüşen ü zibâ
Tüyî ki kişt¹⁶⁷⁹-i zemîn ez-tü geşt hurrem ü ahđar¹⁶⁸⁰
- 15 Tüyî ki ez-tü demîd in şükûfehâ-yı mülemma‘
Tüyî ki ez-tü resîd in şahnehâ-yı muharrer¹⁶⁸¹
- Tüyî ki ez-tü şümâred hisâb-ı rûz muhâsib
Tüyî ki nâm-ı meh ü sâl ez-tü mî-şevved eşher¹⁶⁸²
- 17 Bedîn leţâfet ü hübî tü-râ nazîr ne-bâşed
Meger ki rüy nihâdî be-dergeh-i meh-i enver¹⁶⁸³
- Mehî ki yâbed ez-envâr-ı ‘ilm ü cûd u i‘ţâyî
Çü Mışr-ı câmi‘-i ‘âlem-i dil-faķîr ü tevânger¹⁶⁸⁴
- 19 Gül-i hadîka-i devlet nihâl-i gülşen-i ‘izzet
Ki bâğ-ı mışr-ı cihân-râ ez-üst zînet ü zîver¹⁶⁸⁵
- Bülend-mertebe mihrî ki murğ-ı fikr ne-y-âred
Resîd der-şifateş ger hezâr sâl zened per¹⁶⁸⁶
- 21 Meger be-remz ü be-îmâ be-güyed ism-i şerîfeş
Ki şüd vücûd-ı laţîfeş çü rûh-ı pāk muţahhar¹⁶⁸⁷
- [382b] Ümidem ân ki çü Yûsuf şevî be-şüret ü sîret
Tü-râ ki taht-ı sa‘âdât-ı Mışr geşte müyesser¹⁶⁸⁸

¹⁶⁷⁵ Dünya bahçesinin tazelik ve yeşillik bulduğu sensin. Ağaç dalı senin sayende miğfer sahibi oldu.

¹⁶⁷⁶ Hz. İbrâhîm’in ateşinin süsen ve nesrin olmasının sebebi sensin. Lale, senin tesirinle ateşten bitmiştir.

¹⁶⁷⁷ Ağaçtan kırmızı gül gibi ateş çıkararak sensin. Çiçek mumu, senin ışığın sayesinde aydınlıktır.

¹⁶⁷⁸ Bahar bulutu senden yağmur bulmuştur. Tatar miski güzel kokusunu senden almıştır.

¹⁶⁷⁹ Yazmada ‘ferş’ şeklindedir. Satır altında ‘kişt’ şeklinde düzeltilmiştir.

¹⁶⁸⁰ Zamanın çatısı senin sayende aydınlık ve güzeldir. Yeryüzü tarlası seninle gönül açıcı ve yemyeşildir.

¹⁶⁸¹ Bu renk renk çiçekler hep senden açıldı. Bu yazılmış olan sahneler hep senden ulaştı.

¹⁶⁸² Muhasebeci, günlerin hesabını senden yapar. Ay ve yılın isimleri senin sayende meşhurdur.

¹⁶⁸³ Böyle güzellik ve hoşlukta sana benzer yoktur. Yoksa sen parlak ayın dergâhına yüz mü sürdün!

¹⁶⁸⁴ Zengin ve gönlü fakirlerin âlemi olan Mısır dahi bağış, cömertlik ve ilim ışığını ondan alır.

¹⁶⁸⁵ Dünya ülkesinin başına güzellik ve süs veren yücelik gül bahçesinin fidanı, devlet bahçesinin gülü...

¹⁶⁸⁶ O, fikir kuşunun bin yıl boyunca kanat çırpırsa dahi vasıflarına ulaşamayacağı, yüksek mertebeli bir güneştir.

¹⁶⁸⁷ Onun nazik vücudu mübarek ruhu gibi temizlenmiş olduğundan şerefli ismini üstü kapalı şekilde söylesin.

- 23 Murād-ı dā'ī-i devlet hemīn ki dāyim gerded
Be-evliyā-yı kirām ān ki münkerest be-tü münker¹⁶⁸⁹
Ki evliyā-yı 'izāmend hâkimān-ı 'avālim
Tü ey velī-i ma'ārif büved ki bāşī muẓaffer¹⁶⁹⁰
- 25 Dilem be-mihr-i tü hū kerde būd u luṭf-ı tü bisyār
Tü mī-revī be-sefer bende mī-şevem zi-ğam efkar¹⁶⁹¹
Zi-fırkat-i tü ne şabrem büved be-dil ne qarārī
Ne ṭākatī ki be-mānem der-īn diyār-ı muḥaḳḳar¹⁶⁹²
- 27 Ne pāy-ı ān ki be-y-āyem der-īn sefer men-i dervīş
Ne rüy-ı ān ki be-mānem cüdā ez-tü men-i muẓtar¹⁶⁹³
Be-māndenem ne-büved ārzū Hudāy güvāhest
Be-āmeden diger ey baḥr-i cüd nīst müyesser¹⁶⁹⁴
- 29 Ez-īn sefer şüde muẓtar bī-kesī ki verā hest
Derūn-ı hāne zi-rū-māl-i esb ü üştür ü ester¹⁶⁹⁵
Men-i faḳīr zi-merkebe be-cüz dü pāy ne-dārem
Berāy-ı ḥarc büved sīm-i eşk ü 'arız-ı çün zer¹⁶⁹⁶
- 31 Şüdest hāl-i Mışr ez-sitem ḥarāb ü ümīdest
Ki Nīl-i 'adl-i tü ābād sāzed ey şeh-i dāver¹⁶⁹⁷
Huşāşe-i ramaḳ-ı dīn ki Mışr dāşt za'īfest
Be-ḥikmetī be-resāneş devā vü sāz mu'ammer¹⁶⁹⁸
- 33 Menem ki ez-şeref-i medḥ-i tü ferīd-i zamānem
'Aceb müdārā kerem geşt mülk-i medḥ muşahḥar¹⁶⁹⁹

¹⁶⁸⁸ Mısır'ın bahtiyarlık tahtı sana nasip olduğundan görünüşte ve ahlakta Hz. Yusuf gibi olmanı umuyorum.

¹⁶⁸⁹ Senin bahtının duacısı olanın isteği, ulu evliyaları inkar edenleri senin de inkar etmemdir.

¹⁶⁹⁰ Âlemlerin hâkimleri yüce evliyalardır. Eğer irfanı korursan muzaffer olursun.

¹⁶⁹¹ Gönlüm, senin sevgine alışmıştı ve senin lütfün pek çoktu. Sen sefere gidiyorsun ben köle gam sebebiyle daha da fakirleşeceğim.

¹⁶⁹² Senden ayrı ne sabredebiliyorum ne yerimde durabiliyorum ne de bu aşağılık diyara güç yetirebiliyorum.

¹⁶⁹³ Ben dervişin, sefere gelmeye gücü; ben muhtacın senden ayrı kalmaya yüzü yok.

¹⁶⁹⁴ Bu beyit der-kenârdır. '[Geride] kalmayı istemediğime de [sefere] gelmemin mümkün olmadığına da Allâh şahittir.'

¹⁶⁹⁵ Bu beyit der-kenârdır. 'Bu sefer sebebiyle çaresiz ve kimsesiz kaldı. Evde kalan at, deve katır da ahile yere yüz sürmekte.''

¹⁶⁹⁶ Bu beyit der-kenârdır. Ben fakir, iki ayaktan başka bir bineğe sahip değilim. Harçlığım, göz yaşı ve sararmış yüz oldu.

¹⁶⁹⁷ Ey adaletli şah, Mısır'ın hali zulümden haraboldu. Ümit, senin adalet Nil'inin onu bayındır kılmasıdır.

¹⁶⁹⁸ Mısır'daki, dinin azıcık kalan hayatı zayıftır. Hikmetinle ona deva ulaştır ve ömrünü uzat.

¹⁶⁹⁹ Seni övmek şerefiyle zamanın biricigi olan benim. Övgü ülkesi güler yüzle değil, keremle fethedildi.

- Be-her ʔaraf ki nühem gūş zıkr-i hayr-ı tü gūyend
Ez-ān hemīşe semā‘est kār-ı bende-i aḥḩar¹⁷⁰⁰
- 35 Belī zi-luʔf-ı tü ḩvāhem ki nā-ümīd ne-gerdem
Zi-ʔavf-ı Mekke vü Baḩḩā vü āstān-ı Peyam-ber
Ki hest devlet-i dīnī vü dünyevī heme ḩāşıl
Ez-ān menāzil-i a‘lā vü z‘ān merāḩıl-i aḩḩar¹⁷⁰¹
- 37 Be-‘ilm ü ḩilm ü seḩāvet çü ḩaydarī vü sezed ger
Be-pīş-i Düldül-‘azamet şevem çü çāker ü Kanber¹⁷⁰²
Çünān lezīz büved medḩ-i tü be-şı‘r-i men imrüz
Ki pīş-i her ki be-ḩvāndem zi-bende ḩvāst mükerrer¹⁷⁰³
- 39 Der-ān diyār ki mişl-i tü hest şāh-ı sūḩan-dān
Çi şüd eger ki teraḩḩı küned gedā-yı sūḩanver¹⁷⁰⁴
Zi-şı‘r zinde be-māned revān-ı mādiḩ u memdūḩ
Ki yādgār büved şı‘r der-serāçe-i aḩber¹⁷⁰⁵
- 41 Zahīr ü Enverī vü Rūdekī ne-mānd velī mānd
Be-yādgār ez-īşān kelām-ı rüşen aḩher¹⁷⁰⁶
- [383^a] Zi-nazm-ı dil-keş-i īşān büved ki Fātiḩe ḩvānend
Be-rūḩ-ı pāk-i Kızıl Arslan u TuḒrul u Sencer¹⁷⁰⁷
- 43 Tüyī be-‘ilm ü ḩikem ‘ālī ez-heme men-i miskīn
Be-yümn-i luʔf-ı tü ḩvāhem ki bāşem ez-heme bihter¹⁷⁰⁸
Menem ki ḩıdmet-i dergāḩ-ı ‘arīfān şüde faḩrem
Zi-herçi hest güzeştem künün men ü seg-i īn der¹⁷⁰⁹
- 45 Be-y-ā vü ḩatm-i sūḩan ber-du‘ā-yı ü kün[ī] Muḩyī
Ki nīst biḩ zi-du‘ā ḩıç ez-aḩall v‘ez-ekşer¹⁷¹⁰

¹⁷⁰⁰ Kulak verdiğim her yerde seni hayırla andıklarımı duyunca bu değersiz kölenin işi sürekli sema etmek oldu.

¹⁷⁰¹ Önceki beyitle birlikte: Evet, senin lütfun sayesinde Mekke, Medine ile Hz. Peygamber’in eşliğini, (dinî ve dünyevî her şeyin elde edildiği o yüce menzilleri ve temiz konakları) dolaşırken ümitsiz kalmak istemiyorum.

¹⁷⁰² Sen; cömertlik, yumuşaklık ve ilimde Hz. Alî gibisin. Ben de büyüklük Düldül’ü önünde köle ve Kanber olurum.

¹⁷⁰³ Bugün benim şiirim senin övgünle lezzet kazandı. Onu kimin önünde okuduysam tekrarını istedi.

¹⁷⁰⁴ Bu düzgün söz söyleyen köle, senin gibi söz bilen şahların olduğu diyarda yükselse ne olur!

¹⁷⁰⁵ Övülen ve övenin ruhu, şiir bu toprak camda [kalp] bir hatıra olduğundan, onunla diri kalır.

¹⁷⁰⁶ Zahîr, Enverî ve Rūdekî öldüler ama ortada onlardan yadigar olarak parlak sözler kaldı.

¹⁷⁰⁷ Onların gönül çeken şiirleri için Kızıl Arslan, TuḒrul ve Sencer’e Fatiha okunsa yaraşır.

¹⁷⁰⁸ Sen ilim ve hikmette herkesten üstünsün. Ben miskin de senin lütfunun uğuruyla herkesten daha iyi olmak istiyorum.

¹⁷⁰⁹ Övücü ariflerin dergâhının hizmetinde bulunmak olan ben, şimdi var olan her şeyden geçtim ve bu kapının köpeği oldum.

Hemîşe ez-kerem-i hüd vücūd-ı hâzret-i ū-râ
Zi-her belâ tü nigeḥ dâr ey Müheymin-i ekber¹⁷¹¹

[286]

Bu Medḥ Hâzrete Dindi Çün Oldı Sūr u Sūrūr

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Çü mıṣr-ı luṭfda mihr-i sa'âdet itdi zuhūr
Şerefle cümle-i âfâka şaldı ṭal'atı nūr
Nişâr kıldı anuḡ maḡdemine ḥâzin-i çarḡ
Ḥisâbsuz dūr ü gevher çü lü'lü-yi menşūr
- 3 Didüm bu çihre-i zîbâ ki böyle rüşendür
Ne nūra oldı muḡârin ki kıldı böyle zuhūr
Didi ki bir dere sürdi yüzün bugün k'oldı
Ġubârı zerresi rüşen-çerâġ-ı dîde-i hūr
- 5 Cihân-ı luṭf u kerem 'ârif-i fünün ü ḡikem
Emîr-i tiġ u ḡalem melce'-i cemî'-i umūr
Vezîr-i şâh-ı cihân hâzret-i Sinân Paşa
Hemîşe 'izz ü keremle muḡaffer ü manşūr
- 7 Çü Mıṣr memleketin Ḥaḡ aḡa 'aṭâ kıldı
Gönül ki Ḥaḡ evidür itdi anı da ma'mūr
Zamâne görmedi anuḡ zamânı gibi feraḡ
Ki 'adli ile cihân ḡalḡına odur meşkūr
- 9 Nesîm-i 'adli hemîşe meşâm-ı dehre irüp
Dimâġ-ı 'âlemi ide mu'aṭṭar u mesrūr
Şemâylinden ider bâġ isti'âre-i bûy
Leṭâfet-i şiyeminden alur nesîmi zühūr
- 11 'Ulüm mecma'idur ḡâṭırını ne var olsa
Fünün maḡzenine ḡalb-i pâki hem gencūr¹⁷¹²

¹⁷¹⁰ Ey Muhyi, gel ve sözü onun duasında bitir. Çünkü az veya çok, duadan iyi bir şey yoktur.

¹⁷¹¹ Ey yüce koruyucu [Allâh], her zaman o saygın kişinin vücudunu kendi cömertliğiyle her beladan koru.

¹⁷¹² Bu beyit der-kenârdir.

- [383^b] Hemîşe zıkr u şalât ü zekâtdur kârı
Müdâm ‘ilmle ‘ırfân ider diline huṭūr
- 13 Şalâh-ı şânla ârâste o şân-ı şerîf
Felâhla ola pîrâste be-ḥaḳḳ-ı Ğafūr
Şalâhı ile kıılır iftiḥâr Mışr ehli
Cihân memâlikine k’oldur eşlah-ı maḳdūr
- 15 Eger cefâ irişe ḥâk-i râhı bir mūra
O mūra luṭfla eyler niçe umûrı mürür
Melek-şıfât ü felek ḳadr ü şân-ı bî-mânend
Muḥîṭ-i merkez-i ‘adl âftâb-ı çarḥ-ı zuhūr
- 17 Ḥudâ o mihre ‘aṭâ kııldı bir ḳamer-ṭal‘at
Ki ruḥları leme‘âtından irdi ‘âleme nūr
Çün oldı ol gül-i şâh-ı murâd ber-maḳşūd
Murâd idindi ki ide sūrûrla bir sūr
- 19 Ki sūr-ı ‘âleme ol sūr şevḳı k’ide ‘ubūr
O sūrula ola cümle cihâniyân mesrūr
Ḥazîneler kılıp ol sūr-ı pür-sūrûra nişâr
Götürdi bay u gedâ sîm ü zer kürür kürür
- 21 Bu mecma‘a çü cemî‘-i meşâyıḥ u a‘yân
Du‘â vü ḥıdmetile geldiler olup me‘mūr
Şu deḡlü micmerede yandı ‘ūd u ‘anber-i ḥâm
Ki âsmâna şu‘ūd eyledi buḥâr-ı buḥūr
- 23 Cemî‘-i ḥalka nişâr itdiler o dem ḥvânu
Götürdiler niçe gün tâ ki oldı cümle şekūr
Şu deḡlü mâyideden mâyeler götürdiler
Pür oldı dehrüḡ içi ni‘metiyle niçe dühūr
- 25 İşıtdi zelzeleyi ḥalk-ı âsmân ü zemîn
Nefîre başladı çünkim naḳâre vü nâḳūr
Çü esdi nefḥa-i kūyı ḥayât buldı cihân
Sūrūr virdi ney ol sūra şanki nefḥa-i şūr
- 27 O şem‘e cümle-i ḥübân olalı pervâne
Didiler aldı güneş devresini niçe büdūr

- Çü geldi mevsim-i âteş cihân tutuşdı hemân
Kül oldı serv ü horûs oldı başı üzre şekür
- [384^a]
- 29 Tarāka kopdı semāda çü āsmāniyān
Nücūm gibi yayıldı cihāna lu‘bet-i nūr
- Çü mäh-tābla yandı hişārı eflākün
Yirinde kaldı duḡānı vü âteş oldı düşür
- 31 Çü oldı nevbet-i sünnet tamām hürmetle
Yetişdi mülhim-i فَاصْبِرْ¹⁷¹³ ki ola cümle şabūr
- Nihāl-i gül-bün-i ‘izzet güli hemân oldı
O demde ğonce-şifat hār-ı hacleden mesrūr
- 33 Bu meclis olmadı bir vechle ki vaşfa şığa
Ya haşrın eyleye hātır ya ḡod ḡayāle ḡuḡūr
- Hemān niyāzla Muḡyī du‘āya başla k’ola
Bu sūr şāḡibi dāyim muzaffer ü manşūr
- 35 Ola kalem-rev-i dünyāya ḡükmi hep cārī
Olup cemī‘-i cihān emri ile hem me’mūr
- Hemīşe şubḡ-ı sa‘adetde mihrveş ḡālī‘
‘Adāletiyle ola daḡı sāl ü meh meşhūr

[287]¹⁷¹⁴

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 Gördüm fişeklerini şordum kaçan yanar bu
Dindi cevāb tārīḡ **şehr-i recebde yanar**

¹⁷¹³ ‘... sabret.’, Müddesir 7, Mearic 5, Rûm 60, Kaf 39, Kelam 48, İnsan 24, Hûd 49, Taha 130, Mümin 55-77, Ahkaf 35.

¹⁷¹⁴ Bu beyit der-kenârdır.

Böyle Feth Oldı Nuşratuñ Sühanı

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ḥamdüli'llāh ki feth idüp Yemen'i
Yine teşrif eyledüñ vaṭanı
- N'ola mışr-ı dile nüzül itseñ
Mü'min olan sever şehā vaṭanı¹⁷¹⁵
- 3 Çünkü şāh-ı Yemen emān diledi
Boynına taqdı 'acze kefeni
- Kıldı ḥāk-i rehüñ Muṭahhar'ı pāk
Buldı ol baħrde dür-i 'Aden'i
- 5 Saña teslīm eyledi mülki
Gördi çün bu şalābetile seni
- Seyfüñe tābi' oldı çün Behrām
Aña ışmarladuñ yine Yemen'i
- 7 Hemçü şeh-bāz çünkü 'azm itdüñ
Kaçdı gizlendi zāğla zağanı
- [384^b] Senüñ encüm-şümār leşkerüñüñ
Kevkebān burcı oldı tā vaṭanı
- 9 Rüz u şeb ḥıdmet itdi mihrle māh
Oldı āsūde cümle merd ü zeni
- Ger taleb kılmasa şeh-i 'ādil
Aluridüñ Ḥıṭā'yile Ḥoten'i
- 11 Kūha laqm urdı çünkü 'āşıqlar
Kimse hıç anmaz oldı Kūh-ken'i
- Hind'e 'azm itse emrüñile eger
Kaṭudan aluridi çok Deken'i
- 13 Ey vezir-i mükerrem-i sultān
'Adlüñile pür eyledüñ zemini

¹⁷¹⁵ İsmail bin Muhammed el-Aclūnı, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, C 1, s. 345.

- Ḥabeş ü Mekke Mışr'la Yemen'i
Emrüne rām kıldı ŝāh-ı ğanī
- 15 Geldi eŝrāf-ı Mekke hıdmetüne
Cümle oldu bu hülkıla ḥaseni
- Sen emīr-i kelāmsın şimdi
Kimsenün yoğ bu nuğka hiç sühanı
- 17 Ğiv'e irişse rümhünün ta'nu
Teng eylerdi başına Peşen'i
- Ḥaberün Mışr'a geldi Ya'küb'a
Yūsuf'uñ irdi ŝanki pīreheni
- 19 Viridi Mışr-ı 'Atīķ'a 'ömr-i cedīd
Āb-ı luđfuñ pūr itdi çünki anı
- Pāyuña çünki kıldı istiķbāl
Nīl'i itdi ziyāde Rabb-i ğanī
- 21 Dīde ŝahnında dil serāyında
Kāhuña kıl çemān gül-i çemeni
- Mıŝr da buldı Yūsuf-ı ŝānī
Kim fedā itdi saña cān ü teni
- 23 Fetḥ idelden ŝehāvet enbārın
Bestedür ağzı bađlınuñ deheni
- [385^a] Bu kadar luğf u bu ŝecā'atle
N'ola lāyık severse ḥalk seni
- 25 Ğam u miḥnetle gel belāda koma
Muḥyī'yi ŝād kıl be-ḥaķķ-ı Ğanī
- Fetḥ ü nuşrat ola senün rāmuñ
İdesin ref' dāyimā fiteni

Ferr-i Ferverdīnle Müyīnedür Bu Ey Perī

fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

- 1 Çünki fer virdi cihān bāğına ferverdīn feri
Nīl-i çarḥ üzre hemān çıkdı gül-i nīlüferī
Dīv-i dey kaçdı çü 'azm itdi Süleymān-ı bahār
Dāyire çekdi bu bāğ-ı dehre çarḥ-ı çenberī
- 3 'Andelīb-i rüz-ı nev-rūza şarab-efzā olup
Ṭurra-i şebden açıldı yine ol verd-i şarī
Şemse-i şems āşkār oldu ḥamelde luṭfla
Bād-ı nev-rūz açdı çün dāmān-ı çetr-i 'anberi
- 5 Bu leṭāfet dehre āyā bildünüz mi kim nedür
Çarḥ-ı 'izde yine ṭālī' oldı bir mihr aḥteri
Ḥusrev-i çarḥ-āstān ü rāstīn-i rāstān
Āstīni gevher-efşān ü sūtün-ı dāverī
- 7 Ya'nī paşa ibni paşadur Süleymān bin Ḳubād
N'ola ol mihr-i 'aṭānuḡ çarḥ-ı luṭf olsa yiri
Tā şu'ūd itdi şa'īdi 'adlün ābād itdügi
Pādşāh elṭāfla ey 'ayn-ı şems-i ḥāverī
- 9 'Adl-güster olduḡın göstermek için 'āleme
Kıldı Paşa-yı Ḥabeş tā kim kılasın dāverī
Gördi cūduḡ Ḥātem'ün ṭümārını tay kıldı çarḥ
Sen cerī olalı ceng içre untdı Sencer'i
- 11 Nūr-ı 'adlün ref' idelden zūlmet-i zūlmi n'ola
İtse ger āb-ı ḥayāta Ḥızr-ı ma'nā reh-berī
Ḥavf idüp şemşīr-i bürrānuḡdan ey mihr-i münīr
Çarḥ kāt kāt gök demürden başına ḡor miḡferi
- [385^b]
- 13 Tā serānuḡ serleri rāhuḡda pā-māl oldılar
Yoluḡa ser virmeyen ḡaldı bu yolda serserī
Pertev-i mihrün çihāna nūr virsün her zamān
Zūlmet-i yemden çıkar āyīne-i İskender'i

- 15 Ey Süleymān-ı zamān mūr-ı za'ife vir emān
Tā ki ḥāk-i pāya 'arz ola derūnum cevheri
Dest-i luṭfuṅ dest-gīr olmazsa ey mālik-riḳāb
'Asker-i ḡam pāy-māl itdi hemān ben aḥḳarı
- 17 Ḡam dü-tā kılduḳça ḳaddüm muḥkem oldı miḥnetüm
N'eyleye ḳaşṣāb-ı dehri bilmezem bu lāḡeri
Ben umardum nūṣ idem cām-ı şarāb-ı 'āfiyet
Sākī-i devrān ḡamıla şundi bir pür sāḡarı
- 19 Yine ümmīd oldur ey paşa-yı gerdün-menzilet
Ref' olup miḥnet feraḥ-nāme ola ḡam defteri
Tīḡ-ı nuşrat ḥātem-i 'adlile destün̄de ne var
Sen Süleymān'sın saḡa lāyık durur engüşteri
- 21 Ey meh-i a'lā-neseb v'ey mihr-i vālā-mertebet
Virdüm olmuşdur bu maṭla' niçe demlerden beri
Mūya döndüm mūye-i hicr-i ruḥuṅla ey perī
Nār-ı ḡamda pīç ü tāba ḳoma luṭf it gel beri
- 23 Bir ser-i mū kendüme yokdur şu'urum dünyede
Her ser-i mūyuṅda tā kim niçe dil itdi yiri
Gice gündüz māh u mihr-i dehr ey zühre-cebīn
Şām-ı mūyuṅ şubḥ-ı rūyuṅdan bulur zīb ü feri
- 25 Sünbüle tā sünbül-i mūyuṅ hevāsın eyledi
Ser-firāz oldı ol i'zāzile ḳaldurdu seri
Rüşen itdi tā ki mūyuṅ 'āleme nūr-ı siyāh
Mihrveş ey māh anuṅ baş üzre olmuşdur yiri
- 27 Mūyuṅ altında ḥaṭ-ı la'lüṅ görenler didiler
Zulmet içre Hızır olur āb-ı ḥayātuṅ reh-beri
Mū-miyānuṅ ḥasretinden ḥiç bir dem yok durur
Kim 'adem ḥavfını virmez baḡa hicrān leşkeri
- [386^a]
- 29 Ḥalka-i 'uşşāḳı dün gice perīşān eyledi
Mūyuṅ sevdāsın itdi diyü misk-i ezferī
Sen perī-şān her ḳaçan ḳılsaṅ perīşān mūyuṅ
Olur anuṅla müşevveş ehl-i ḳalbün 'askeri

- 31 Mū-be-mū meclis-be-meclis ‘arż-ı hāle nāmeme
Rište-i cāndan kılayum z̄ir ü bemveş mıştarı
Her ser-i müyü teninde mār-ı Dahhāk olısar
Ger ‘adūya Muḥyiyā ire Ferīdūn’veş ferī
- 33 Faḥr-i ‘ālem luḫfla ola şefī‘üñ her zamān
Çünki olduñ ‘adlle paşalaruñ sen mefḥarı
Dāyimā tābān ola mihr-i münīr-i ḫal‘atuñ
Her zamān raḫşān ola başuñda devlet efseri
- 35 Ola rūzuñ rūz-ı nev-rūz u giceñ ḫadr ü berāt
Ḥaḫ ide iki cihānda her işuñde yāverī

[290]

‘İdiyyedür Ki Medḫle Olmuşdur İbtidā

mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Çün dergehüñe sa‘y idene irişür şafā
Merve ḫaḫı cihānda budur başa müdde‘ā
Ka‘be-şıfat çü merci‘-i erbāb-ı Mışr’sın
Dergāhuñı ḫavāf idene ire ihtidā
- 3 Ḳapıñdan oldı ḫācīlere fetḫ-i bāb kim
Bu dergehe irişmeyen işitmeye derā
Gel ey Mesīḫ-i ‘ādile ḫurbān olam diyen
Cān kebşini Minā’da münā için it fedā
- 5 Tā Ka‘be-i murāda irüp idesin ḫırān
Ehl-i şafāyla süre ‘ömre bu işḫifā
Oldur muḫīḫ-i dāyīre-i ‘adl ü dād kim
Her kimi kim ḫimāyet ide ḫuḫb-ı ‘adl ola
- 7 Ḥāk-i zelīle bir naḫar itse zer eyleye
Bir ḫarfede bu ḫurfe durur k’ide kīmyā
- [386^b] Bu ḫāk-i rāḫ daḫı umaram ki bir naḫar
‘Ayn-ı ‘ināyetini ḫıla bendeye ‘aḫā

- 9 Bir niçe dem durur ki idüp medh zâtını
Nazmum güherlerini kı lup rāhına fedā

Hem neşr dürleriyle yazup bir niçe kitāb
Kıldum kıyām-ı devletine dāyimā du‘ā
- 11 A‘dā sözin işitmeye ğıybet durur diyü
Meddāhıyam ne var umaram luţf ide bağa

Bir niçe yıl durur ki bilür ğazreti dağı
Bir niçe vechle çekilüpdür ğam u belā
- 13 Raĥm itmeyen bu bendenüğ aĥvāline ğaķıķ
Yoķdur dilinde zerre kaçar raĥm ü iĥtimā

Ol a‘del-i zamāneden ümmīd odur velī
Bildükde ğālūmi beni luţfı ile ağa
- 15 Çün bir nezāretile nigāh ide ğālūme
Bu bende ol bahāne ile bula çok bahā

Mışr ehli farkına ola zıllı zalīl anuğ
Erbāb-ı ‘ılme merĥameti ola dāyimā
- 17 Her dem irişe nuşratına Fetĥ süresi¹⁷¹⁶
İki cihānda vire ağa maţlabın Ğudā

[291]

Bu Feres-nāme Olupdur Zü’l-ķadem

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey seĥāvet şeh-süvārı muĥterem
V‘ey sa‘adet tācdārı pür-kerem

Ğink-i ‘izzüğ dāyimā mümtāz ola
Rākib-i luţf olasın ey muĥteşem
- 3 Bir şabā-reftār esbüm vardı
‘Aķl irişmezdi ağa ger kılsa rem

Nā-ğehān irişdi ağa ğaybdan
Bir belā-yı nā-ğehānī pür-niķam

¹⁷¹⁶ Fetih suresi, *Kur‘ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 510.

- 5 'Ayn-ı Hâk'dur haqq-ı 'ayna kııl nazâr
Bir nazârda göz diker Keyvân'a hem
- [387^a] Bir nefesde 'azm-i dergâh eyledi
Şolıyı kıaldum piyâde bā-elem
- 7 Çünkü bu pîr-i za'îf-i nâ-tüvân
Kaldum ayakda irüp bir pîr o dem
Didi var Pîrî Beg'ün dergâhına
K'anda irür cümleye luğf u kerem
- 9 Ol elün alur kıomaz pâ-mâl-i dehr
Kıo yolına cânla başdan kıadem
İmdi ey mîr-i 'alem ehl-i kerem
Mâlik-i hayl ü haşem şâhib-'alem
- 11 İre luğfunđan baña bir esb eger
Hem-'inânlardan o dem sebkıat idem
Şöyle ola 'azm ide ger yarına
Yarın ola dün gibi ursa kıadem
- 13 Bir ucından bir ucına 'âlemün
Kıoşsa yorılmaya çekmeye elem
Öñine şu gelse hemîn yilicek
Bir adımda adlaya ger ola yem
- 15 Bir avuç yir ola berr-i ğarb aña
Şarkđan gün gibi ger 'azm eylesem
Taşmaya bir kıatresi dökilmeye
Kıoşıcak üstine kıonsa cām-ı Cem¹⁷¹⁷
- 17 Kıuyruğı tāvüsveş çekse 'alem
Gözleri ola şan âhü-yı Harem
Muhyî-i dâ'î murâdâtı bu kim
Bir at i'tâ idesin ey zū-himem
- 19 Eyleyem tâ kim du'â ol kıazrete
Binsem aña seyr içün her şubħ-dem

¹⁷¹⁷ Bu beyit der-kenârdır.

- Rākib-i devletsin it cūd u ‘aṭā
Luṭf kıлмаğıla olğıl muğtenem
- 21 Esb-i iḥsāna süvār ol dāyimā
Her dem ol ‘izz ü keremle muḥterem

[292]¹⁷¹⁸

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Ey faḥr-i āl ü maḫhar-ı iḥsān-ı Kirdgār
Düldül-süvār-ı ‘adl ü cilā-baḫş-ı Zü’l-feḫār
‘Arz eylerüm rikābuḫa bu zerre ḫālümü
İrgürdi çeşm-i ḫalbe süm-i esb-i ḡam ḡubār
- 3 Bir esterüm varidi ki üstür-mişāldür
Hemçün Burāḫ-ı berḫ-revidi o rāhvār
Nā-geh fenāya gitdi baḫa ḫaldum ol zamān
Dutdı yükini līk beni ḫodı zīr-i bār
- 5 Maḫşüd iderdüm ala elüm bir kerīm-şān
Pā-māl kılmaya beni bu ḫink-i rüzgār
Bir münḫī-i sa‘adet ü bir muḫbir-i ‘aṭā
Didi ki bildi ḫālünji ol mefḫar-ı kibār
- 7 Rū-süde ol cenābına kim va‘de eyledi
Bir esb-i tīz-rev ki ola Aşḫar’ıla yār
Umaram anı ola cihān-gerd hemçü bād
Gerdine bād irmeye çün eyleye firār
- 9 Ya ester isterem ki kıla setr ḫālümü
Sert olmaya vü ürkmeğe çün olam süvār
Muḫyī du‘āyı Kātībī gibi gel eyle kim
Zātına oldı çünki muvāfiḫ kıl iḫtişār
- 11 Raḫş-ı murād ü eblaḫ-ı iḫbāl zīr-i rān
Pāy-ı tü der-rikāb ü niḡehdār Kirdgār¹⁷¹⁹

¹⁷¹⁸ Bu kaside der-kenārdir.

¹⁷¹⁹ İstek ve talih atı altında; ayağın üzengide olsun. Allāh seni gözet sin.

İn Dīdenest Rū'yet-i Ehl-i Sevād u Sūd¹⁷²⁰

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Mağşūd-ı men müşāhede-i ṭal'at-i tü būd
Şükr-i Ḥudā ki ṭal'at-i mağşūd rū nümūd¹⁷²¹
- [387^b] Ḥaqqā ki der-maḥabbet-i tü murğ-ı cān-ı men
Be'gşāde-bāl būd be-miḥnet-serāy-ı būd¹⁷²²
- 3 Minnet Ḥudāy-rā ki pes ez-miḥnet-i firāk
Dil ber-ruḥ-ı tü dīde-i ümmīd-rā güşüd¹⁷²³
- Vaşlet ki hest māye-i şādī-i cān ez-ū
Dil-rā revān nümūd zi-elṭāf-ı ḥod Vedūd¹⁷²⁴
- 5 Der-dīde ḥāk-i pāy-ı tü-rā tūtyā künem
Z'ān rū ki nūr-ı çeşm-i cihān-bīn ez-ū güşüd¹⁷²⁵
- Çeşmī ki ber-cemāl-i tü rüşen ne-şüd şevēd
Mismār-küb-ı ḥādişe çün dīde-i ḥasūd¹⁷²⁶
- 7 Lebbeyk-gūy ber-ser-i kūy-ı tü rüz u şeb
Ḥācī-şifat büved dil-i men gird-i ān ḥudūd¹⁷²⁷
- Erbāb-ı ma'rifet be-tü der-Ḳuds āşnāst
Āverdeī tü ülfet-i ḥod-rā ez-ān cünūd¹⁷²⁸
- 9 Ḳuds-āşyānī vü be-tü ervāḥ muṭlaqā
Gerdīd şayd-ı ma'rifet-i 'ışq-ı bī-ḳuyūd¹⁷²⁹
- Der-devr-i rūḥ¹⁷³⁰-ı ādem-i ma'nā tüyī ki şüd
Der-inḳıyād-ı cān ü dil-i cümle der-sücūd¹⁷³¹
- 11 Erbāb-ı ma'nevī heme būdend der-ḥumül
V'ez-bād-ı cehl şem'-i 'ilim yāfte ḥumūd¹⁷³²

¹⁷²⁰ Bu Büyük Şehrin [Mekke] Ve Kazanç Ehlinin Yüzünü Görmektedir

¹⁷²¹ Benim isteğim, senin güzelliğini görmektir. Allâh'a şükür, istediğim güzel yüz gösterdi.

¹⁷²² Gerçekten benim can kuşum senin sevginle kuyuya benzeyen eziyet sarayında kanat açmıştı.

¹⁷²³ Allâh'a şükür gönül, ümit gözünü ayrılık sıkıntısından sonra senin yanağında açtı.

¹⁷²⁴ Allâh gönle, canın mutluluk sebebi olan vuslatını kendi lütfundan hızlıca gösterdi.

¹⁷²⁵ Cihani gören gözün ışığı onun sayesinde açıldığından gözüme senin ayağının toprağını sürme edeyim.

¹⁷²⁶ Senin güzel yüzünle aydınlanmayan göz, kiskanç göz gibi olayların harab edeni olur.

¹⁷²⁷ Benim gönlüm, gece gündüz senin sokağının etrafında hacılar gibi 'lebbeyk' der.

¹⁷²⁸ Merifet sahipleri, sana Kudüs'ten aşınadır. Sen kendi yakınlığını o askerler üzerine getirdin.

¹⁷²⁹ Sen kutsal yuvalısın; ruhlar kayıtsız aşk marifetini seninle yakaladılar.

¹⁷³⁰ Yazmada 'mâh-ı' şeklindedir. Satır arasında 'rûḥ-ı' olarak düzeltilmiştir.

¹⁷³¹ Mana insanının ruhunun etrafında döndüğü sensin. Can [sana] boyun eğmede, bütün gönüller [sana] secde etmede.

- Ey bā'ış-i hücum-ı 'ulüm ü zühür-ı nūr
Şükr-i Hudā ki z'āmedenet cümle rû nümüd¹⁷³³
- 13 Muḥlak be-ḥazretet büved a'yān-ı şābite
Der-ğayb-ı 'ilm bā-tü şehādet küned şühüd¹⁷³⁴
- Muhyî ez-ān hemî küned irād-ı midḥatet
Zirā ki ğayr-ı in ne-küned ber-dileş vürüd¹⁷³⁵
- 15 Yā Rab ki bād aḥter-i ḥaşm-ı tü der-hübüt
Pey-veste düstān-ı tü çün mihr ber-şu'üd¹⁷³⁶

[294]

Eyle Şaṭranc-ı Kebîre İ'tibār

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Muhyiyā naṭ'-ı cihānda şāhvār
Himmet esbine olan çāpük-süvār
- Leşkerin şaṭranc gibi ta'biye
Eyleyüp her dem kıllur feth-i diyār
- [388^a]
- 3 Nicedür pes diñle şaṭranc-ı kebîr
Tā kıyās ola anuñla kārzār
- Cümle ufaķuñ bilesin seyrini
Belki āfāķuñ dañı ey şehr-yār
- 5 On bir oldı naṭ'ınuñ 'arzı velî
Tülü ondur çarb eylersen ne var
- Cümle yüz on ḥānedür ammā iki
Ḥāne kim zāyiddür anı kıll şümār
- 7 Sağ ruḥuñ yanındadır ol ḥāneler
Her birinde var durur ey yār-ı ğār

¹⁷³² Manevî kimseler şöhretlerini kaybetmekteydi. Cehalet rüzgarı sebebiyle ilim mumu sönmeye yüz tuttu.

¹⁷³³ Ey ilimlerin çoğalmasına ve ışığın ortaya çıkmasına sebep olan, Allâh'a şükür senin gelişinde hepsi yüz gösterdi.

¹⁷³⁴ Varlıkların vücut bulmadan önceki suretleri mutlaka senin katındaydı. Tanıklar, ilmin sırlarına sende ulaşırlar.

¹⁷³⁵ Muhyî, gönlüne senin övgünden başka bir şey doğmadığından daima senin methindedir.

¹⁷³⁶ Allâh'tan senin düşmanlarının yıldızının düşmesini; dostlarının güneşinin yükselmesini dilerim.

- Bü'l-‘aceb şehler ki vaqt-i za‘fda
Düşmeninün ħal‘asın eyler ħiṣār
- 9 Şehden ayruħ kimse girmez anda hem
Ruħ evinden ħayrıdan itmez güzār
- Beççe-i şeh çıkarur ancak anı
Başa varup ṣalına ger ṣāhvār
- 11 Yir yoħısa çıħmaħa ol ħal‘adan
Māt eyler beççe-i ‘ālī-tebār
- Ķanda kim şeh māt ola virür fedā
Bir ħulın yirinde olur rest-gār
- 13 Üç ṣaf olur ol iki leşker daħı
Öñlerinde üç ‘aded eyler ħarār
- Ortasında ard ṣaffuñ evvelā
Ķıldı keşşāfe ħarār ey merd-i kār
- 15 İki cānibde ayı gāv ü şütür
Daħı şīr ü fīl hem çizdi kenār
- Orta ṣafda orta yirde ṣāhdur
Rāst-rev ṣaħda vezīr-i kām-kār
- 17 Şol yanında ferz-i kec-rev hem iki
Cānibinde oldu zürrafe dü yār
- Hem ṭalī‘a ba‘d ez-ān esbile ruħ
Kim anuñ ṣaħ cānibinde ħāne var
- 19 Şaff-ı ṣālīḍde yemīnde ferze dek
Her biri öñinde oħlı rāhvār
- [388^b] Esb öñinde ħo velī şīr oħlını
Böyle lāyık gördi aşħāb-ı vaħār
- 21 Şolda ferzīn-beççe vü debbābe yeg
Üştürün esbün perende zü'l-‘ayār
- Ķo ṭalī‘a beççe öñinde daħı
Şaħda fīl-beççeyi der-şaff-ı çār
- 23 Şeh-beçe öñinde ħo keşşāfeñi
Üştürün öñinde gāvun ṣāhdār

- Sen ki şaṭranc-ı şağīrūṅ ehlinin
Anla nice oynadı bunu kibār
- 25 Naṭ‘da her biri nice ‘azm ider
Bu kibāruṅ oyunu nice şıḡār
Evvelā keşşāfe esb ü fīlveş
Bir ev atlar ḡars ‘azm itse ey yār
- 27 Gāv fīlden bir ev artuḡ ‘azm ider
Hem deve atdan ziyāde rāst-kār
Şīr esb ü ḡarsveş olur revān
Fīl ü ruḡla esbe ma‘lūm oldu bār
- 29 Hem ṭalī‘a mişl-i ferzīndür velī
Fīl-i Efrencī‘veş anuḡ ‘azmi var¹⁷³⁷
‘Azm-i zürrāfe bir ev artuḡ olur
Ol şütürden kim gezerdi bī-mehār
- 31 Açuḡ olursa gider ruḡveş velī
Andan ūlā yoḡ durur ehl-i demār
Laḡmdur şaḡda vezīr-i rāst-rev
Şāhveş ṭoḡrı bir evde rāhvār
- 33 Beççeler mişl-i piyāde yol gider
Tā kimi bākī ḡoya perverdgār
Çün çıka başa ḡaşımdan ḡurtılır
İdeler aḡa pederveş i‘tibār
- 35 Şāh-beççe çıksa oynar cümleñüṅ
Oynadıḡı gibi hep ey şeh-r-yār
Hem çıkarur ḡaşm şāhın ḡal‘adan
Kiş dir ol her yirden aḡa bī-şümār
- 37 Çün perende bü‘l-ḡasen başa vara
Her ne isterseṅ olur ey baḡt-yār
- [389^a] ḡaşm unutsa oynasa bir kerre līk
Cümleveş oynar o da şeh-beççevār

¹⁷³⁷ Bu beyit der-kenārdır.

- 39 Şāhı iḥrāc itmez ammā¹⁷³⁸ ḳal‘adan
Kim odur düzdāna kār u müste‘ār
Ḳıymet-i zürrāfe yeg keşşāfeden
Ruḥdan evlā oldı keşşāfe ey yār
- 41 Ba‘zılar keşşāfeden ruḥ yeg didi
Ba‘dehū şīr oldı ol şīrīn-kār
Pes ḫalī‘a ba‘d ez-ān esb ü şütür
Rāst-revdür ol vezīr-i nāmdār
- 43 Şoḡra kec-rev ferz kim baḫtek-mişāl
Nā-muvāfıḳ yārveş ya mişl-i mār
Şoḡra debbābe vü fīl ü gāvdu
Şeh-beçe perrendeyi ḳıl āşkār
- 45 Līk başa varsalar bu ikisi
Cümleñüñ ḳadrince bulurlar vaḳār
Şoḡra her bir beççe babası gibi
Bildüñise ḳıymet-i aşl u tebār
- 47 İḫtirā‘ itdüm faḳīrūñ bir niçe
Lu‘b kim keşf olur andan sırr-ı kār
Cümleden bu lu‘bda ḳaldum ziyād
Fīlinüñ fi‘lin ḫalī‘aveş firār
- 49 Hem ḫalī‘a ola ruḥla fīlvār
Açuḳ olursa gide tā ber-kenār
Tā ola Efrencī-bāzī hem tamām
Hem şütür atlar iki ev bī-ḳarār
- 51 Gāv hemçün fīl-i Rūmī‘dür bir ev
Açuḳ olursa gider bī-kār ü bār
Şoḡra şaḳın zāyī‘ olmasun biri
Bir bir eyle her birin ‘add ü şümār
- 53 Yetmiş ikidür anı cem‘ eyle hep
Gerçi kim zāhirde oldı kārzār

¹⁷³⁸ Mısra asılda ‘şāhı çıkarmaz velī ol ḳal‘adan’ şeklindedir. Satır arasında ‘şāhı iḥrāc itmez ammā ḳal‘adan’ olarak düzeltilmiştir.

Ḥaşr ü neşre ger şu‘uruḡ varsa
Nazm ü neşri bilmegi eyle şî‘ār

[389^b]

55

Tā ki şulḡ u ceng-bāzī-i cihān
Hem merātibde ḥıyārile şîrār

Nicedür kimden durur fehmi idesin
Muḥıyyā naṭ‘-ı cihānda şāhvār

[295]

Medḡ-i Ān Ehl-i Ḥaḡ Be-‘Ayn-ı ‘Ayān¹⁷³⁹

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1

Ey nümāyende-i mekīn ü mekān
V’ey rübāyende-i kemīn ü kemān

Īn heme nūr-ı mihr ü encüm ü meh
K’ez-‘aṭā-yı tü geşteest ‘ayān¹⁷⁴⁰

3

Şems-i ma‘nā ki nūr-ı Aḡmed būd
Reft lā-iḡşā şenā-gūyān¹⁷⁴¹

Be-ber-ā-ber kīyem ki āyem men
Ki ten-i ü bihest ez-heme cān¹⁷⁴²

5

Līk na‘teş be-medḡ-i tābi‘-i velī
Der-dilem her zamān girift mekān¹⁷⁴³

Çün şenā-yı Ḥudā be-dil ne-tevān
Kerd Īn hem ne-mī-tevān be-zebān¹⁷⁴⁴

7

Līk her k’ū şüdest tābi‘-i velī
Mī-firistem selām-rā ez-cān¹⁷⁴⁵

Z’ān miyān ḡazret-i efendi-i mā
K’üst rūḡ-ı cinān ü cān-ı cihān¹⁷⁴⁶

¹⁷³⁹ O Hak Dostunun Apaçık Övgüsünde

¹⁷⁴⁰ Önceki beyitle birlikte: Ey itibar ve şan gösteren; ey değersiz ve hakirleri çeken; ayın, yıldızların ve güneşin ışığı, tamamen senin başışın sayesinde ortaya çıkmıştır.

¹⁷⁴¹ Ahmed’in ışığından olan anlam güneşinin övücüleri sayısız raddeye ulaşmıştır.

¹⁷⁴² Ben kimim ki bedeni tüm canlardan daha üstün olanla karşılaşayım!

¹⁷⁴³ Ama onun övgüsü, velilere bağlı olanların methiyle her zaman gönlümde yer edinmiştir.

¹⁷⁴⁴ Allāh’ın övgüsü gönülle yapılamadığı gibi bu da [Ahmed’in övgüsü] dille gerçekleşmez.

¹⁷⁴⁵ Ancak velilere bağlı olan herkese candan selam gönderiyorum.

- 9 Şems der Һor ne-mī-şevēd tābed
Nūr-ı rüyeş be-kevn ez-‘unvān¹⁷⁴⁷
- Der-umūr-ı keşīre vaḥdet-fehm
Vāşıl-ı gevher ü güzeşte zi-kān¹⁷⁴⁸
- 11 Bā-hezārān ḥoşī vü luḫ u ḥıṭāb
Dī me-rā ruḫ nümüd ez-eyvān¹⁷⁴⁹
- Māndem ez-bī-ḥodī men-i nā-çiz
Der-miyān-ı telāṭum-ı heyemān¹⁷⁵⁰
- 13 Nā-gehān z’ān miyān-ı deryāyem
Şadefī hemçü mihr geşt ‘ayān¹⁷⁵¹
- Şüd be-nüreş cihān ü her çi der-üst
Zerre zerre be-men ‘ayān ānsān¹⁷⁵²
- [390^a]
- 15 Ki şübüt-ı ḥaḳāyık-ı eşyā
Şüd be-‘ilmem muḥaḳḳaḳ ey yārān¹⁷⁵³
- Ba’d ez-ān z’ān şadef dūrī ber cest
K’ez-nüreş nümüde her dü cihān¹⁷⁵⁴
- 17 Āmed ü men şüd u me-rā ber dāşt
Heme-rā kerd mużmaḥill ān ān¹⁷⁵⁵
- Çün be-ān nūr cümle-rā dīdem
Cins ü nev’eş be-ferd yāft kırān¹⁷⁵⁶
- 19 İctimā‘-ı naḳiz ü mümteni‘āt
Müşkilāt-ı heme der-ü āsān¹⁷⁵⁷
- Nūr-ı merdüm şüde der-ü pinhān
‘Aks-i ‘ayneş nümüde der-insān¹⁷⁵⁸

¹⁷⁴⁶ Onlardan biri, dünyanın canı ve cennetlerin ruhu olan bizim efendimiz hazretleridir.

¹⁷⁴⁷ Güneş, parlamazsa yaraşır. Çünkü onun yüzünün ışığı yaradılışa şan olmuştur.

¹⁷⁴⁸ Pek çok işin içinde vahdeti bilen kişi madenden geçerek cevhere ulaşır.

¹⁷⁴⁹ O, pek çok güzellik, iyilik ve hitapla dün gece kasrından yüz gösterdi.

¹⁷⁵⁰ Değersiz ben, kendimi kaybettiğimden şaşkınlık dalgalarının ortasında kaldım.

¹⁷⁵¹ Ansızın denizimin ortasından güneş gibi bir inci belirdi.

¹⁷⁵² Onun ışığıyla cihan ve ondaki her şey parça parça öylece bana görünmeye başladı.

¹⁷⁵³ Ey dostlar, böylece eşyanın hakikatlerinin kesin delili benim ilmimde dosdoğru yer edindi.

¹⁷⁵⁴ Sonra o sedeften, ışığıyla her iki cihanın görüldüğü bir inci belirdi.

¹⁷⁵⁵ Geldi, ben oldu ve beni [aradan] kaldırdı. O güzellik her şeyi yok etti.

¹⁷⁵⁶ Onun ışığıyla her şeyi gördüğümde her şeyin cinsi ve türü tekiyle birleşti.

¹⁷⁵⁷ İmkânsızlıklar ve zıtlıkların toplanması ile tüm zorluklar onun katında kolaydır.

¹⁷⁵⁸ İnsanın ışığı onda gizlidir. Onun kaynağı ise insanda görünür.

- 21 Muhtaşar kün zebân-dırâz me-şev
Muhyiyâ hiç me-gû ki كَلِّ لِسَانَ¹⁷⁵⁹

[296]

Bu Şi'r-i 'Arz-ı Hâli Eyledüm Bir 'İd Aña İzâh

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Ruhı 'îdine kırbân olmağa cânlar virür ervâh
O sa'yıla şafâ virdi olara فَالِقُ الْأَصْبَاحِ¹⁷⁶⁰
Der-i Ka'be-mişâlınden olur fetĥ-i reh-i kıble
Anuñçün bâb-ı 'ilmi açdı nuţkından anuñ Fettâh
- 3 Gülistân-ı ma'ârif şâhibi çün İbni Bostân'dur
Bu şi'r-i tâze vü ter 'arz olursa cân bula efrâh
Lisânuñ bülbül-i bâğ-ı ma'ânîdür senüñ gūyâ
Bedâyi' şerhine nuţk u beyânuñ olalı miftâh
- 5 Saña şâkird olan mollâ-yı Rûm'em diyü fahr ider
Şu kim ıslâh-ı fıkh ide ma'ânîde bulur İzâh
Cemâlün gibi bir şems-i münîri görmedi ey mâh
Gice gündüz meh ü mihr oldı gerçi 'âlemi seyyâh
- 7 Kuzât-ı erba'a hükmündeür luţf eyle hüccet vir
Nazarla idüp anları ĥanîf ü eyleyem ıslâh
Çün ikrâmuña bî-ibrâm in'âm olmadur ...¹⁷⁶¹
Kerem kıll ger zârüretten eger oldı ise ilĥâh
- 9 Ki ġâyet mużtarib-ĥâlem elemler oldı müstevlî
Ecânibden cevânibden meded kıll eylegil incâh
- [390^b] Teraqqî umariken niçe nâkışdan ziyân irdi
Kerem kıll anları men' eyle ĥâlüm eyleme ifzâh
- 11 Uşûlile fûrû'ı ĥaqqı için bâğ-ı 'irfânuñ
Beni müste'sal idüp ġamlarıla eyleme şayyâh

¹⁷⁵⁹ 'Ey Muhyî, sözü uzatma kısa tut. Hiç konuşma çünkü her şey dildir.' 'كل لسان' ifadesinin hadis olup olmadığı tespit edilemedi.

¹⁷⁶⁰ En'âm suresinin 'O, sabahı aydınlatandır. O, geceyi dinlenme zamanı, güneş ve ayı (vakitlerin tayini için) birer hesap ölçüsü kılmıştır. İşte bu, azîz olan (ve her şeyi) pek iyi bilen Allâh'ın takdiridir.' mealindeki 96. ayetinin 'O, sabahı aydınlatandır.' kısmı, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s. 139.

¹⁷⁶¹ Beyitin bu bölümü, silik olduğu için okunamadı.

Hudā maqşūduñı vire iki ‘ālemde ey Muhyī
Dem-ā-dem qalb-i pākine anuñ inzāl ide efrāḥ

[297]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Lillāhi'l-ḥamd ki maqşūd-ı dilem şüd ḥāşıl
Ki be-‘izz ü şeref ü şadr be-mā şüd vāşıl¹⁷⁶²
- Kerem ü luḫ u sa‘ādet be-siyādet cümle
Şerefeyn-i dü cihān geşt tamāmet kāmıl¹⁷⁶³
- 3 Mīr-i maḥdüm-ı cihān efḍal-i ehl-i devrān
‘Ulemā cümle be-taḫḍil-i vey āmed qā’il¹⁷⁶⁴
- Pādşeh nīz be-emr-i melik-i ‘allāmeş
Ber-heme kerd mufaḍḍal dehed ecreş Fā‘il¹⁷⁶⁵
- 5 Ṭāhir ez-ṭāhirī ey pāk-neseb tā Ādem
Ādem ānest ki zi-pākī-i tü ne’bved ḡāfil¹⁷⁶⁶
- Der-dü ‘ālem kerem ü ‘izz ü sa‘ādet cümle
‘Amel ü ‘ilm ü ḥaseb bā-nesebet şüd kāfil¹⁷⁶⁷
- 7 Cedd-i tü gerçi be-Cürçān ‘ilim tāḫt kümeyt
‘Ayn-ı ‘ilmī be-yakīn ḥaḫḫ tü dāned ‘āqıl¹⁷⁶⁸
- Pāy-rā tā ki nihādī tü be-Rüm ey serdār
Ser-şikestī-i Kızılbaş ez-ān şüd ḥāşıl¹⁷⁶⁹
- 9 Mekke-rā būd şeref çünki zi-ceddet evvel
Ḥvāstī bāz şeref tā şeved ū-rā şāmıl¹⁷⁷⁰
- Ez-şeh-i cümle cihān ḥan-ı murād-ı devrān
Ṭalebīdī ki be-Mekke revī güft ān ‘ādil¹⁷⁷¹

¹⁷⁶² Allāh’a hamd olsun gönül isteğim yerine geldi çünkü o, baş olarak, şeref ve izzetle bize ulaştı.

¹⁷⁶³ O kerem, iyilik, lütuf ve seytlikle tamamen kamil bir insan olarak iki cihanın şerefi oldu.

¹⁷⁶⁴ O, dünya efendilerinin başı, zamanının en faziletlisidir. Bütün âlimler onun faziletini kabul etmiştir.

¹⁷⁶⁵ Padişah da her şeyi bilen emriyle onu herkesten üstün kıldı. Allāh onun mükafatını versin.

¹⁷⁶⁶ Ey Ādem’den beri temizden de temiz olan mübarek soylu; insan, senin mübarekliğinden gafil olmayandır.

¹⁷⁶⁷ Cömertliğin, yüceliğin, saadetin; amelin, ilmin, asaletin ve soyun iki âlemde kefilin oldu.

¹⁷⁶⁸ Senin ceddin, Cürçan’a at sürerek ilim götürdü. Akli olan, senin ilim kaynağı olduğunu hakkıyla bilir.

¹⁷⁶⁹ Ey serdar, Kızılbaşların başlarının ezilmesi sen Rum’a ayak bastığında başladı.

¹⁷⁷⁰ Mekke’nin şerefi ilk olarak senin ceddinden gelmektedir. Sen, o şerefin tekrar Mekke’yi kaplamasını istedin.

- 11 Kaži-i ‘asker-i Rūmī vü naķībū’l-eşrāf
Behr-i çi mī-revī ān cā merem ez-mā bā-dil¹⁷⁷²
- Va‘de kerdī ki be-‘izz zūd be-y-āyī z’ān cā
Dād icāzet be-żarūret ki revī ey fāzil¹⁷⁷³
- [391^a]
- 13 Mī-revī çün be-sefer luţf-ı Hūdā yāret bād
Bāz be-‘izz ü şeref Hāķķ küned ān cā vāşıl¹⁷⁷⁴
- Hayr maķdem** şüde tārīh-i ķudūm-ı tü be-Mışr (994)
Hvāhem ez-maķdem-i tü hayr resed ber-sā’il¹⁷⁷⁵
- 15 Çünki teşrīf-i tü der-Mekke şerefhā dāred
Çi şeved ger şeved ān luţf be-Muhyī şāmil¹⁷⁷⁶
- Bende-zāde ki büved bende-i dīrīne-i tü
Ki büved ez-tü mülāzım çi büved ey kāmıl¹⁷⁷⁷
- 17 Hāķ te‘ālā dehed ender dü cihān maķşüdet
Der-miyān-ı tü vü Hāķ hīç ne-bāşed hāyıl¹⁷⁷⁸

[298]

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Ey sa‘adet-dih olan şāhib-vedād
V’ey kerāmet-baķş olan ehl-i reşād
- Kıble-i āmāl-i ehl-i Mışr’sın
Ka‘be rāhına ķapıñdandur güşād
- 3 Saņa ķurbān olmağa cānlar virür
Dā‘ī-i hālişleri kıl iftikād
- Mışr’a olduñ Yūsuf-ı şānī hemān
Luţfla ahlāķını eyle sedād
- 5 Kālb-i pākünj dāyimā hoş-hāl ola
Cümle aķrānuñdan olasın ziyād

¹⁷⁷¹ Sen, zamanın Murād’ından ve bütün cihanın şahından istedin. O da Mekke’ye gitmeni söyledi.

¹⁷⁷² Hem Rum kazaskeri hem nakibüleşrafsın ne için oraya gidiyorsun? Bizden gönülden bir ah!

¹⁷⁷³ Ey fazıl, gitmeye mecbur olduğun için gittin. Ancak oradan çabucak dönmeye söz verdin.

¹⁷⁷⁴ Sefere gidiyorsun, Allāh’ın yardımı seninle olsun. Allāh, seni yücelik ve şerefle oraya ulaştırsın.

¹⁷⁷⁵ Gelişin, dilencilerine hayırlar bahşetsin diye ‘hayr makdem’ Mısr’a ulaşmana tarih oldu.

¹⁷⁷⁶ Senin gelişin Mekke’de şerefler verdiği için o lütuf Muhyi’ye de ulaşsa ne olur!

¹⁷⁷⁷ Ey olgun kişi, senin eskiden beri kölen olan bu bendezāde, senden mülazım olursa ne olur!

¹⁷⁷⁸ Allāh her iki cihanda isteğini versin. Seninle onun arasında hiçbir engel olmasın.

- Dürr gibi bu sözlerüm mengüş kıl
Acıdur ammâ devâdur bî-şidâd
- 7 Hâliş olan dâ'îye göster hülüş
Ehl-i haqsın Haqq'a eyle inkıyâd
- Va'de-i evvel vefâsın eylegil
Cümleye çünkim olur maşser me'âd
- 9 Ehl-i 'ilm ü fakra ta'zîm eyle kim
Bes durur saña bu taqvâ hayr-zâd
- Hâlî olsa desti görme sen tehî
Çeşmi pür ise yiter aña sevâd
- 11 Zemm iden anları fışk ehli olur
Kizbine ol kavmüñ itme i'timâd

[391^b]

Tetimme-i Kaşide

- Çün güneş-kâr ide 'özü eyle kabül
İtmesen saña günehdür ol 'inâd
- 13 Bir müsâfir-hânedür dünyâ evi
Ġâfil olma burada kılma ruqâd
- Bu ribât içre neşâtile bisât
Yaymayup yüz yire urdı ehl-i dâd
- 15 Ger nebî vü hâkim ü maḥkûmdur
Olmadı ğam-hâne-i dünyâda şâd
- Hâşlı gerdünda her kim ögine
Kıştı kâr itmez anuñ rüz-ı haşâd
- 17 Haqq'a zilletde durur 'izzet hemân
Mâlik olur ol k'ola 'ayn-ı 'ibâd
- Dâ'iyâna re'fetile şefkat it
'Adlle ma'mûr olur cümle bilâd
- 19 Cümle bigâne irişdi kurbete
Muḥyî'yi gel yad bilme eyle yâd
- Zâtuñı evlâd ü ensâbuñla hep
İde dâyim Haq te'âlâ ber-murâd

21 Dāyimā ‘izz ü şerefle var olup
Zühd ü taqvāyile t̄a‘at ola zād

Her zamān bu beyt-i tārīhi du‘ā
Eyleyüp cān kıldı evrād-ı fuād

23 Hāq vire iki cihānda maṭlabuṅ
‘Adlile inşāfuṅı ide ziyād

[299]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Mīr-i mīrān-ı ‘aşır hākim-i iqlīm-i Mışır
Dehre bu ‘adlle şānı gibi nādir geldi

Yūsuf-ı mışır-ı ‘adl şimdi Sinān Paşa’dur
Ki ‘adāletle Mışır hālkına nāşır geldi

3 Mışır mālını çü maḥdümü ile gönderdi
Cümleden zabṭla işālde māhir geldi

[392^a] Evvelā gitmişidi gelmişidi ğamla elem
Ol elem gitmekiçün luṭfla āḥir geldi

5 Gözüñüz aydın ola ‘izzetle var olasız
Şükrler idelüm ol mīr-i mefāhir geldi

Ḥamdüli’llāḥ ki bugün oldu kırān-ı sa‘deyn
Şeref-i dehr idügi ‘āleme zāhir geldi

7 Pādşeh ‘adlle inşāfuṅı ışğā ideli
Ḥil‘at irsāli ile ‘izzet-i vāfir geldi

Muḥyiyā hātif-i ğaybı çün işitdi ol dem
Didi tārīhin anuṅ **cāme-i fāhir geldi** (994)

mef'ülü fā'ilätü mefā'ülü fā'ilün

- 1 Bāz ĩn menem ki devlet-i vaşlem müyesserest
Bāz ĩn menem ki çeşm-i ümīdem münevverest¹⁷⁷⁹
- Bāz ĩn menem ki hāk-nişīnem be-kūy-ı tü
Der-çeşmem ez-ğubār-ı rehet kuhl-i ağberest¹⁷⁸⁰
- 3 Bāz ĩn menem ki dīde be-rūyet güşādeem
Ya der-dü dīde naqş-ı cemālet muşavverest¹⁷⁸¹
- Bāz ĩn menem ki sākin-i ĩn āstāneem
Ya hod hayāl-i kūy-ı tüem der-ber-ā-berest¹⁷⁸²
- 5 Bāz ĩn menem ki cān be-kef-i dest āmedem
Behr-i nişār-ı kūy-ı tü ki hāk-i ũ zerest¹⁷⁸³
- ĩn āstāneīst ki ehl-i şafā be-ĩn
Ez-cān ũ dil çü mihr-i münevver musaḥḥarest¹⁷⁸⁴
- 7 Zīrā maḳarr u mesned-i 'ālī-i ḥazretīst
K'ü ber-serīr-i 'adl ü kerāmāt serverest¹⁷⁸⁵
- Der-mışr-ı 'ilm ü ma'rifet ān 'adl-i pür-hüner
Paşa-yı kām-baḥş u münā-dih-i hünerverest¹⁷⁸⁶
- 9 Paşa Üveys ḥākim-i Mışr'est gerçi līk
'Adleş tamām münteşir-i heft kişverest¹⁷⁸⁷
- Tā nūr-ı 'adl der-ruḥ-ı tü āmede 'ayān
Ḥurşīd pīş-i ḥal'ateş ez-zerre kemterest¹⁷⁸⁸
- 11
-¹⁷⁸⁹

¹⁷⁷⁹ Kavuşma mutluluğuna ulaşan ; ümit gözü aydınlık olan yine benim.

¹⁷⁸⁰ Senin sokağının düşkününü olup yolunun toprağını gözüne toz sürme eden yine benim.

¹⁷⁸¹ Güzel yüzünün görünüşünün iki gözünde resmedildiği ya da gözünü senin yüzünle açan yine benim.

¹⁷⁸² Eşiğinin sakini olmakla, sokağının hayalini kurmak arasında fark görmeyen yine benim.

¹⁷⁸³ Senin toprağı altın olan sokağına saçmak için canını eline alarak gelen yine benim.

¹⁷⁸⁴ Bu, safa ehlinin can u gönülden aydınlık güneş gibi boyun eğdiği bir eşiktir.

¹⁷⁸⁵ Adalet ve kerametler tahtında baş olan hazretlerinizin yüce dayanağı ve makamıdır.

¹⁷⁸⁶ O hünerli adalet, marifet ve ilim ülkesinde murat bağışlayıcı ve istekleri yerine getiren yetenekli bir paşadır.

¹⁷⁸⁷ Üveys Paşa Mısır'ın hâkimidir ama onun adaleti yedi kıtaya yayılmıştır.

¹⁷⁸⁸ Adalet ışığı senin yanağında parladığından beri güneş senin güzelliğın önünde zerreden daha aşağıdır.

¹⁷⁸⁹ Bu beyit der-kenârdır. Ancak büyük bir kısmı silindiği için okunamamıştır.

- [392^b] Kerd iktibās-ı nūr zi-rāy-ı münīr-i tū
Mihr-i cihān ki sākīn-i ĩn heft çāderest¹⁷⁹⁰
- 13 Ber-her ki tāft lem‘aī ez-nūr-ı ‘adl-i tū
‘Ālem zi-mihr-i ma‘delet-i vey mūnevverest¹⁷⁹¹
- Dem zed zi-mihr-i ma‘deletet şubh-ı rāstīn
Z‘ān rū şafā-yı ũ be-heme halk azherest¹⁷⁹²
- 15 Ba‘d ez-revāh-ı zulm ki çün Rūh āmedī
Güftend ‘ādil āmede ‘Īsī peyāmerest¹⁷⁹³
- Tā neşr-i ‘adl-i tū be-cihān munteşir şüde
Cem‘end der-şenā-yı tū gūyā ki maşherest¹⁷⁹⁴
- 17 Tā Nīl-i ‘adl-i tū şüd[e] feyyāz-ı mışr-ı dil
Şüd cāmi‘-i zühūr v‘ez-ezhār ezherest¹⁷⁹⁵
- Lerzed çü bīd pīş-i tū ebdān-ı zālīmān
Ser tā-be-pā hılāf-ı tū her dem be-ħançerest¹⁷⁹⁶
- 19 Hūsn ũ bahā zi-luţf-ı tū ġired ‘arūs-ı mülk
‘Adl-i tū zīnet āmede ‘ilm-i tū zīverest¹⁷⁹⁷
- Çün ba‘d-i ‘usr seyr-i münāhā muğarrerest
Ey dil zi-düst her çı be-ħvāhī müyesserest¹⁷⁹⁸
- 21 Ey ‘ādil-i zamāne be-baht-ı cevān be-sāz
Īn mışr-ı pīr-rā ki besī zār ũ ebterest¹⁷⁹⁹
- Ez-‘ayn-ı ‘adl sūy-ı fağīrān nigāh kün
K‘ez-sūziş-i zamāne derūnşān ber-āzerest¹⁸⁰⁰
- 23 Zīrā sinān-ħorde-i gürgān zālīmēnd
Çün Yūsuf ez-çi her yekī hemçün birāderest¹⁸⁰¹

¹⁷⁹⁰ Bu yedi çadırın [gökyüzü] sakini olan dünyanın güneşi, ışığı senin aydınlık fikrinden ödünç aldı.

¹⁷⁹¹ Ālem, senin adalet ışığından kendisine bir parça yansıyan kimsenin adaletinin güneşiyle aydınlıktır.

¹⁷⁹² Subh-ı sadık, senin adaletinin güneşinden söz ettiği için onun verdiği huzur bütün insanların üzerinde parlak.

¹⁷⁹³ Sen, zulüm akşamından sonra Rūh [Cebrail] gibi gelince ‘Ādil kişi geldi, bu İsa peygamberdir.’ dediler.

¹⁷⁹⁴ Senin adaletin dünyaya yayıldığında mahşer gibi [bir kalabalık] seni övmek için toplandı.

¹⁷⁹⁵ Senin adalet Nil’in gönül ülkesine bereket verdiği için beri [orada] çiçekler ortaya çıkmış ve [orası] çiçeklerin toplandığı yer olmuştur.

¹⁷⁹⁶ Sana muhalefette baştan ayağa hançer kesilen zalimlerin vücutları, senin önünde söğüt ağacı gibi titrer.

¹⁷⁹⁷ Ülke gelini, senin lütfünle güzellik ve değer buldu. Senin adaletin ve ilmin onun süsü oldu.

¹⁷⁹⁸ Ey gönül, sıkıntıdan sonra şüphesiz isteklere kavuşulacaktır. O halde dosttan istediğin her şey gerçekleşecektir.

¹⁷⁹⁹ Ey zamanın adili, yeterince ağlayıp inleyen bu yaşlılık diyarına gençlik mutluluğu ver.

¹⁸⁰⁰ Ey adalet menbaı, gönülleri zamanın yakıcılığıyla ateş üzerinde olan fakirlerin tarafına bir bak.

¹⁸⁰¹ Görmüş geçirmiş kurtlar zalimdir ama neden her biri Yusuf’ta olduğu gibi kardeşlerdir.

- ‘Adlī kün ey ‘azīz-i Mıṣr¹⁸⁰² z’ān ki ehl-i Mıṣr
Dīrest tā zi-zulm ki muḥtāc-ı dāverest¹⁸⁰³
- 25 ‘Adlī-i ehl-i ‘adl be-mīzān-ı ‘adl-i Ḥaḳ
Bā-evliyā-yı Ḥaḳ ü şehīdān ber-ā-berest¹⁸⁰⁴
Ḥvāhī eger sürür-i cihān ey ser-i serān
‘Ādil be-dehr ber-heme dād-ār sürürest¹⁸⁰⁵
- 27 Bā-şer‘ her ki kār küned üst muḳtedā
Fī’l-i şerī‘atī-i heme kā peyām-berest¹⁸⁰⁶
- [393^a] Behr-i ‘adālet-i tü felek hemçü mā müdām
Pīrist ḳad-ḥamīde ki çün ḥalka-ber-derest¹⁸⁰⁷
- 29 Dīd istikāmetet be-Mıṣr çarḥ-ı keḳ-nihād
İn dem mu‘addeş be-‘adālet ber-ā-berest¹⁸⁰⁸
Ta’līm gīred ehl-i cihān ba’d ez-īn zi-dād
Der-defter-i zamāne ki ‘adleş muḥarrerest¹⁸⁰⁹
- 31 Mevrūş geşteest tü-rā ‘adl ü dād ü mülk
Zīrā peder be-‘adl-i tü hemçün birāderest¹⁸¹⁰
Der-rāy-ı enver-i tü ki izhār-ı mużmerest
Her ḥarf-i mübhemī ki büved cümle mazḥarest¹⁸¹¹
- 33 Būdīm muntazır be-cemāl-i tü sālḥā
İmrüz mıṣr-ı dehr ez-ū mihr enverest¹⁸¹²
Ye’cüc-ı fitne tā ne-küned raḥne der-cihān
Tīğ-ı tü der-miyāne çü sedd-i Sikender’est¹⁸¹³
- 35 Bālā-bülend dil-ber-i a’lāst nīzeet
K’ez-ḥāsīdān-ı cāh-ı tü pey-veste dil-berest¹⁸¹⁴

¹⁸⁰² Mısrada ‘aşr’ yazmaktadır. Satır arasında ‘Mısr’ şeklinde düzeltilmiştir.

¹⁸⁰³ Ey Mısr’ın azizi, Mısr ehli çok uzun zamandan beri zulüm sebebiyle adaletli yöneticiye muhtaçtır, sen [onlara] adil ol.

¹⁸⁰⁴ Adalet sahiplerinin adaleti, Allâh’ın adalet tartısında onun evliyalrı ve şehitleriyle beraberdir.

¹⁸⁰⁵ Ey başlar başı, eğer dünyanın mutluluğunu istiyorsan, adil olarak herkese adalet götürmek bir mutluluktur bil.

¹⁸⁰⁶ Şeriata göre iş yapan kişi, zamanının lideridir. [Onun] şeriata dönük bütün işleri peygamberlerinkine benzer.

¹⁸⁰⁷ Felek, bizim gibi senin adaletine kavuşmak için kapı halkasına benzer beli bükük bir Pîrdir.

¹⁸⁰⁸ Yamuk yürüyüşlü felek, Mısr’da senin doğruluğunu görüce şu zamanda adaletle beraber bulunur.

¹⁸⁰⁹ Dünya ehli, adaleti bundan sonra onun adaletinin yazılı olduğu zamane defterinden öğrensin.

¹⁸¹⁰ Mülk, doğruluk ve adalet sana miras olmuştur. Çünkü baba[nın adaleti] senin adaletinle kardeş gibidir.

¹⁸¹¹ Senin gizli şeyleri ortaya çıkaran aydınlık fikrinde belirsiz tüm sözler görünür hale gelir.

¹⁸¹² Yıllardır senin güzel yüzünü bekliyordum. Bugün dünya ülkesi o güneşle aydınlıktır.

¹⁸¹³ Fitne Yecüc’ünün dünyada delik açmaması için senin kılıcın arada İskender’in seddi gibidir.

- Çün yār-ı āhenīn-dil ü rû-şāf dil-berest
Tīġet ki hūş ez-ser-i düşmen be-der berest¹⁸¹⁵
- 37 Der-rüz-ı rezm bāz rehet her ki dīd güft
Kūhīst āhenīn ki be-pūşt-i tekāverest¹⁸¹⁶
- Pāy-ı melaḥ be-nisbet-i mūrān būd ‘azīm
Līkin be-zāt ü şān-ı Süleymān muḥaḳḳarest¹⁸¹⁷
- 39 Nisbet be-tü bizā‘at-i müzcāt bāşed īn
Līkin be-nisbet-i şadaġātet çü cevherest¹⁸¹⁸
- Yā Rab ki tā medār-ı zemīnest ü devr-i çarḥ
Yā Rab ki tā şu‘ā‘-ı meh ü şem‘-i ḥāverest
- 41 İġbāl ü devlet ü şerefet müstedām bād
Zīrā ki dehr-rā be-ḥayāt-ı tü zīverest¹⁸¹⁹

[393^b]

[301]

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Be-ḥamd-i Vāhib-i āmāl ü Mu‘ṭī-i iġdār
Ki üst nāşır-ı a‘māl ü muzḥir-i āşār¹⁸²⁰
- Cihān zi-bāġ-ı cemāleş gülest u şad gülzār
Der-ü şüküfte hezārān hezār der-vey zār¹⁸²¹
- 3 Müheymin-i ezeli Müste‘ān-ı lem-yezeli
Kerīm-i bī-sebeb ü nūr-ı cümle-i envār¹⁸²²
- Muḥīṭ-i her çı büved raḥmet-i vesī‘-i veyest
Şüdest ber-heme ‘ālem Resül-i ü muḥtār¹⁸²³

¹⁸¹⁴ Seni muzraġın, yüce mertebeni kiskanalara gönül götüren uzun boylu ve güzel bir dilberdir.

¹⁸¹⁵ Senin kılıcın, merhametsiz ve temiz yüzlü sevgili gibi düşmanın aklını başından alır.

¹⁸¹⁶ Savaş günü senin yolunu gören herkes ‘O, hızlı giden atın sırtında demirden bir daġdır.’ dedi.

¹⁸¹⁷ Çekirgenin ayaġı karıncaya göre büyüktür ama Süleyman’ın katında aşaġıdır.

¹⁸¹⁸ Bu sana göre az bir sermayedir. Ama senin sadakatinde değerli bir taştır.

¹⁸¹⁹ Önceki beyitle birlikte: Ey Allāh’ım! Hayatı cihana süs olan kişi, dünyanın dönmesine ve ay ile güneşin parlamasına sebep olduġu sürece onun ikbalini ve mutluluġunu sürekli kıl.

¹⁸²⁰ İstekleri veren, kudretlendiren; amellerin gerçeşmesine yardım eden; eserleri görünür kılan Allāh’ın hamdıyla...

¹⁸²¹ Cihan, yüzlerce gül bahçesinin onda çiçeklendiġi ve binlerce bülbülün orada inlediġi onun yüzünün bağından bir güldür.

¹⁸²² Ezelden var olan koruyucu, sonu olmayan yardımcı; cömertliġine sebep olmayan, tüm ışıkların ışığı...

¹⁸²³ Onun geniş rahmeti, her şeyi kapsar. Onun resulü, tüm âlem üzerinde seçilmiş kişidir.

- 5 İmām ü faḥr-i rüsül pīş-vāy-ı ehl-i sübül
Muḥīn ü raḥmet-i küll ber-ilāhiyān sālār¹⁸²⁴
- Muhācirān be-viṣāleṣ resīdeend be-Ḥaḳḳ
Be-‘avn-i üst muḥīn-i cihāniyān enṣār¹⁸²⁵
- 7 Çehār yār ki seccāde-i şerī‘at-rā
Çehār rükn çü evtād geşteend medār
- Be-şıdḳ u ‘adl ü ḥayā vü ‘ilm ‘alem şüdeend
Be-çār ḥadd-i cihān geşteend z’ān mi‘mār¹⁸²⁶
- 9 Şüde nücüm-ı hidāyet çü āl ü aṣḥābeṣ
Resed şalāt ü selām ḥod iṣān her bār¹⁸²⁷
- Diger kesī ki büved ḳāyim-i maḳām-ı Resül
Ki mışr-ı dehr ez-ü yāfte be-‘adl ḳarār¹⁸²⁸
- 11 Be-nām-ı Aḥmed-i muḥtār der-cihān meşhūr
Çü cedd-i ḥazret-i ü bûde Cābir-i enṣār¹⁸²⁹
- Melek-şıfāt ü felek-ḳadr ü zāt-ı bī-hem-tā
Muḥīṭ-i merkez-i ‘adl āftāb-ı zü’l-miḳdār¹⁸³⁰
- 13 Be-nūr-ı ‘ilm ü ‘amel kerde def‘-i cehl ü sitem
Ḥaḳīḳat-i heme ber-vey ḥakīm kerd izḥār¹⁸³¹
- Libās-ı taḳvā-yı ü şemsvār rüşen şüd
Ki kerde pīrehen-i māh-ı ‘ilm hemçü dişār¹⁸³²
- [394^a]
- 15 Be-Mışr tā ki büved ḳāzī-i şerī‘at vey
Maşūn büved zi-şer-i ākī vü baḥr u bür-i bevār¹⁸³³
- Muḥīṭ-i ‘izz ü şeref ma‘den-i seḥā vü kerem
Mekān-ı luṭf u mürüvvet naşīr-i devlet-yār¹⁸³⁴

¹⁸²⁴ İmam ve resullerin övüncü, yol ehlinin rehberi; yardımcı ve rahmeti her şeyi kaplayan, ilahî güçlerin öncüsü.

¹⁸²⁵ Muhacirler, ona kavuşmakla Allâh’a ulaştılar. İnsanların yardımcısı, onun desteğiyle ensardır.

¹⁸²⁶ Önceki beyitle birlikte: Şeriat seccadesine dört rükünlü direk gibi dayanak olan dört dost, sadakat, adalet, haya ve ilimle birer sancak oldular. O sebeple dünyanın dört bir yanının mimarlarıdır.

¹⁸²⁷ Hidayet yıldızı olan ailesi ve ashabının her birine daima salat ü selam ulaştın.

¹⁸²⁸ Diğeri, dünya ülkesinin kendisiyle adalette karar kıldığı, Hz. Muhammed’in kaymakamıdır.

¹⁸²⁹ O, seçilmiş Ahmed ismiyle dünyada meşhur olmuştur. O saygın kişinin soyu, ensardan Cābir’dir.

¹⁸³⁰ Melek görünüşlü, felek mertebeli, benzersiz kişi; adalet merkezini kuşatıcı, pek kıymetli güneş...

¹⁸³¹ İlim ve ibadetle eziyet ve cehaleti kovdu. Tüm hakikatler, o hakim üzerinde ortaya çıktı.

¹⁸³² O, ilim ayının gömleğini kaftan yaptığından beri onun takva elbisesi güneş gibi parladı.

¹⁸³³ O, Mısır’a şeriat kadısı olduğundan beri [Mısır], nefret sahiplerinden, bataklıklardan ve yok oluş berzahından korunmuştur.

¹⁸³⁴ Şeref ve izzet okyanusu, cömertlik ve kerem madeni; insanlık ve lütuf mekânı, devletli yardımcı.

- 17 Şehâb-ı rahmet-i ü her kücâ ki mî-bâred
Nevâl-i hâlk-ı cihân ser ber âvered ğubâr¹⁸³⁵
- Penâh-ı cümle ümem melce' vü melâz-ı enâm
Meh-i sipihr-mekân âftâb-ı çarh-vaķâr¹⁸³⁶
- 19 Tü ey hülâşa-i imkân ü zübde-i erkân
Ki luţf u hulk u kerem der-tü yâftest qarâr¹⁸³⁷
- Tüyî ki güm-şüdegân-ı tarîķ-i vâdî-i şek
Zi-nür-ı tü be-yaķın yâfte reh-i ahyâr¹⁸³⁸
- 21 Âyâ huceste-şifâtî ki zât-ı pāk-i tü dād
Şerî'at-i nebevî-râ zi-nev revâc-ı bahâr¹⁸³⁹
- Şerî'atet şüde 'âdet tarîķatet âyîn
Hâķîķatet musahhîr ki ma'rifet şüd kâr¹⁸⁴⁰
- 23 Tü efşah-ı fuşahâyî tü eblağ-ı büleğâ
Ma'ânî-i tü beyân kerde ez-bedî' aşâr¹⁸⁴¹
- Be-ders-i 'âmm-ı tü nev'-havâş-râ şüde fazl
Ki ferd-i câmi'-i ecnâs 'ilmî ez-ğüftâr¹⁸⁴²
- 25 Zi-ķavl-i şârih-i tü nâķışân çi hadd dârend
Ki resm-i tām be-ğirend ü ber künend izhâr¹⁸⁴³
- Çü ķavl-i şıdk-ı tü mücib be-vaşl maħmülest
Be-şarţ-ı sâlibe vey munfaşıl büved her bâr¹⁸⁴⁴
- 27 Pes ĩn ķaziiyye ki mevzû'-ı vey büved taşdıķ
Ķıyâs-ı 'aks-i taşavvur be-naķş gerded yâr¹⁸⁴⁵
- Müşâhedât-ı tü bürhân-ı hâds-râ şâhid
Yaķın şüde be-tevâtür mücerrebet tekrâr¹⁸⁴⁶

¹⁸³⁵ Onun rahmet bulutları nereye yağarsa orada dünya halkının nasibi baş gösterir.

¹⁸³⁶ İnsanların sığınağı, tüm ümmetin barınağı; göğü mekân edinmiş ay, felek vakarlı güneş...

¹⁸³⁷ Ey imkânın özeti ve erkânın en değerli parçası, kerem, iyi huy ve lütuf sende karar kılmıştır.

¹⁸³⁸ Şüphe vadisinin karanlığında kaybolanlar, mutlaka senin ışığından faziletli kimselerin yolunu bulmuştur.

¹⁸³⁹ Sen, mübarek kişiliğinin peygamberin şeriatına yeniden bahar kıymeti veren ne kadar uğurlu birisin!

¹⁸⁴⁰ Senin şeriatın âdet, tarikatın ayın oldu; marifeti iş edindiğinden hakikat sana boyun eğdi.

¹⁸⁴¹ Düzgün konuşanların en fasihi, etkili söz söyleyenlerin en belişisin. Eserlerin güzelliğini senin manaların ortaya çıkardı.

¹⁸⁴² Senin herkesi kapsayan dersin, yeni yetmelere kıymet verdi. Cinslerin çoğul kişisi [senin] sözünden bir ilimdir.

¹⁸⁴³ Eksiklerin, senin şarihinin sözünden tam bir resim bulup onu ortaya koymaya ne hakları vardır.

¹⁸⁴⁴ Senin sadakat sözün, reddeden dışında, kavuşmayı gerektirmekle yükümlüdür. O ise her zaman ayrı kalır.

¹⁸⁴⁵ Konusu tasdik olan bu önermeden sonra düşüncenin tersine bir kıyas eksiklikle dost oldu.

- 29 Çü 'ilm-i māzī vü müstaḳbel āmede ḫālet
Tü maşdar-ı heme ḫayrī be-ḫıdmetet aḫyār¹⁸⁴⁷
- Şüdest emr-i tü tā fi'l-i ḫayr-rā maşdar
Aşālet-i tü be-teblīg-i faẓl şüd nuşşār¹⁸⁴⁸
- [394^b]
- 31 Zi-intihā-yı niseb cümle behr-i ma'rifetet
Be-mübtedī ki şevved mesnedet künend iḫbār¹⁸⁴⁹
- Nizām-ı silk-i ahālī-i nazm ü cevher-i ferd
Dür-i fünün ü ma'ārif be-'ilm ü luḫf biḫār¹⁸⁵⁰
- 33 Yem-i yemīn-i tü-rā nisbetī be-baḫr şüdü
Be-küçehā-yı cihān-baḫr ger şüdü dür-bār¹⁸⁵¹
- Meger be-ḫvāb nümāyed heves tü-rā mānend
Felek der-āb be-bīned meger be-zāt-ı tü yār¹⁸⁵²
- 35 Nesīm-i 'adl-i tü tā der-meşām-ı dehr vezīd
Zi-bād-ı zulm ne-ḫīzed gubār-ı gam tekrār¹⁸⁵³
- Nufūs-ı nāḫka-rā zinde kerd īn enfās
Revān çü 'ālem-i ervāḫ-rā fütād güzār¹⁸⁵⁴
- 37 Be-ḫulḳ-ı nīk-i tü ez-emr-i ḡayb-ı Ḥaḳ geşte
Şehādet-i heme ḫalk ez-şıḡār u kibār¹⁸⁵⁵
- Şübüt-ı 'ilm-i tü der-'ālem-i 'ayān a'yān
Çü ḡayb-ı muḫlaḳ-ı Ḥazret be-kerde istiḫzār¹⁸⁵⁶
- 39 Zi-nūr-ı ḫal'at-ı tü serverān heme mesrūr
Zi-ḫüsn-i ḫilḳat-i tü geşte cümle nīkū kār¹⁸⁵⁷

¹⁸⁴⁶ Senin gözle görülmen, dilden dile dolaşarak tekrar denenerek kesinleşip tahminin deliline şahit oldu.

¹⁸⁴⁷ Senin halin, geçmiş ve gelecek bilgileri olmuştur. Sen tüm hayırların kaynağısın, hayırlı kişiler hizmetindedir.

¹⁸⁴⁸ Senin emrin hayırlı işlere kaynaklık ettiğinden beri asaletin faziletlerin tebliğine yardımcı olmuştur.

¹⁸⁴⁹ Nispetlerin sonundan her şeyin marifetin için olduğunu sana dayanan mübtediye bildirsinler.

¹⁸⁵⁰ Nazm topluluğunun ipinin düzeni ve benzersiz cevher; fenler ve ilimler incisi, ilim ve lütufta deniz...

¹⁸⁵¹ Eğer dünya denizinin sokaklarına inci saçarsan senin sağ yanının denizi benzerlikte deniz gibi olur.

¹⁸⁵² Felek, rüyasında senin benzerini görmeye heves etmiş. O, senin zatına benzeri ancak suda hayal olarak görür.

¹⁸⁵³ Senin adaletinin rüzgarı dünyanın burnuna estiğinden beri zulüm esintisi gam tozunu kaldırmaz oldu.

¹⁸⁵⁴ Bu nefesler, ruh gibi ruhlar âlemine yolları düştüğünden beri nefis-i natıkayı canlandırdı.

¹⁸⁵⁵ Büyükten küçüğe tüm insanların şehadeti, senin güzel yaratılışının Allâh'ın bilinmeyen emrinden geldiğinedir.

¹⁸⁵⁶ Senin ilminin kesin olarak varlığı olan, görünen âlemde Allah'ın kesin bilinmezliği gibi nesnelere hazır kıldı.

¹⁸⁵⁷ Serverler, senin güzel yüzünün ışığından sevinçlidir. Bütün iyi işler, senin yaradılışının güzelliğinden ortaya çıkmıştır.

- Refî^c-qadr cenâbî ki hâk-i dergeh-i tü
Büved zi-rüy-ı şeref kuhl-i çeşm-i zi'l-ebşâr¹⁸⁵⁸
- 41 Cevâhir-i sühanet der-ma'ânî-i ibdâ'^c
Büved be-gâh-ı beyân zîb ü zînet-i efkâr¹⁸⁵⁹
- Tüyî ki revnağ-ı şer^c-i Muhammedî ez-etest
Derûn-ı maḥkeme-i dîn çü bâğ-ı pür-ezhâr¹⁸⁶⁰
- 43 Be-her kücâ ki revî ez-rev-â-rev-i a'yân
Revâ büved ki revân gerded ez-verâ züvvâr¹⁸⁶¹
- Zihî be-mertebe vâlâ-terâz felek-ḳadret
Ki tekyegâh-ı tü mihrest ü mâh cây-ı ḳarâr¹⁸⁶²
- 45 Her ân girih ki be-tefsîr-i 'ilmhâ kerdend
Aşâbi^c-i ḳalemet şüd girih-güşâ her bâr¹⁸⁶³
- Yegân yegân be-tü ez-her taraf hemî güyend
Ki tü hülâşa-i penc ü şeş ü nühi vü çehâr¹⁸⁶⁴
- [395^a]
- 47 Şümâr-ı 'ilm-i tü-râ nîst ḥadd ü 'ad peydâ
Velî ki piş şühüdet ne-y-âmede be-şümâr¹⁸⁶⁵
- Kesâd-ı naḳd-i men ü cehl tâ-be-key râyic
Çü şâf u nâsere-i fazl-râ tüyî mi'yâr¹⁸⁶⁶
- 49 Zi-muşr-ı câmi^c-i fazlem ne-şüd cevî ḥâşıl
Güher-i keşîde baḥrvâr câhilân ḥarvâr¹⁸⁶⁷
- Kitâbhâ ki be-her 'ilm kerdeem te'lîf
Ḳabûl kerde nüvişte heme şığâr u kibâr¹⁸⁶⁸

¹⁸⁵⁸ Bakış sahiplerinin gözlerindeki sürmenin, senin toprağından şereflendiği yüce, saygın bir kişisin.

¹⁸⁵⁹ Senin sözünün değerli taşları, anlatma esnasında yeni ve güzel bir anlam yaratırken düşüncelerin süsü olur.

¹⁸⁶⁰ Muhammedî şeriatın parlaklığının, din mahkemesinin içini çiçeklerle dolu bir bahçe haline getirmesi sendendir.

¹⁸⁶¹ Gittiğin her yer, seçkin kimselerin sık sık gidip gelmesiyle öteden ziyaretçilerin akın ettiği yer olsa yaraşır.

¹⁸⁶² Senin tekken olan güneş ve mekân edindiğin yer olan ay, mertebe olarak yüceleri süsleyen ve felek kudretlidir. Ne hoş!

¹⁸⁶³ Senin kalem gibi parmakların, ilimlerle tefsir edilen her sorun için bir halledici olmuştur.

¹⁸⁶⁴ Sana her taraftan tek tek 'Beş, altı, dokuz ve dördün özüsün.' diyorlar.

¹⁸⁶⁵ Senin ilminin sayısının sınır yoktur. Gel gör ki senin şehadetin önceden de sayıya gelmemiştii.

¹⁸⁶⁶ Faziletin sahtesini ve gerçeğini ayırabilen sensin. Benim paramın kıtlığı ve cehaletin değer bulması ne zamana kadar sürecek.

¹⁸⁶⁷ Faziletin toplandığı ülkemden bir arpa bile elde edilmedi. Çünkü değerli taş çok fazla ancak cahiller eşek gibi.

¹⁸⁶⁸ Hangi ilme dair kitap yazdıysam büyük küçük herkes kabul edip [tekrar] yazdı.

- 51 Egerçi ez-şad u pencāh bīşter bāşed
Velīk penceş āmede pençe-i ahyār¹⁸⁶⁹
- Lisān-ı hāş ki te'līf kerdeem bī-ketm
Berāy-ı şāhib-i sırrest ketm-i ān esrār¹⁸⁷⁰
- 53 Ne-kerde hīç hakīmī çünān be-tenhā rāst
Meger şevend cihānī berāy-ı ū nuşşār¹⁸⁷¹
- Zi-Fārisī vü zi-Türkī vü der-lisān-ı 'Arab
'Ulūm-ı 'āliye vü ğāmıza der-ū der-kār¹⁸⁷²
- 55 Zi-naḥv u şarf u luġat evvelā zebān şüde tām
Dīġer cevāhir-i her 'ilm-rā der-ū bāzār¹⁸⁷³
- Ve līk t̄alib-i dūrhāş-rā büved lāzım
Şināverī küned ender yem-i zebān her bār¹⁸⁷⁴
- 57 Ğaraż ez-īn ne mübāhāt ü iftiḥār büved
Velī zi-zikr künem şükr-i Vāhib-i āşār¹⁸⁷⁵
- 'Ulūm-ı bī-ḥadem āmed zi-ḥıdmet-i 'ulemā
Şühūd-ı bī-'adem āverd ez-meşāyıl̄ bār¹⁸⁷⁶
- 59 Egerçi merdüm-ı 'ālem çü dīde mī-bīnend
Me-rā ne-mānd münā ğayr-ı rü'yet-i dīdār¹⁸⁷⁷
- Be-ġayr-ı Ḥaqq çü ne-bīned 'ayn-ı a'yān hīç
Hezār āyīne-rā gerçi geşte çeşm dūçār¹⁸⁷⁸
- 61 Bes ey güzīde-i insān ü dīde-i a'yān
Be-bīn be-nūr-ı Ḥudā nūr-ı cümle-i envār¹⁸⁷⁹
- Başiretī ki seriret ez-ū şevend pür-nūr
Revān çü rūḥ be-bīn bī-cihet 'ayān her bār¹⁸⁸⁰

1869 [Eserlerim] her ne kadar yüz elliden fazlaysa da hayırlı kimselere beş tanesi pençe olur.

1870 Sırlarının gizlenmesi, sır sahipleri için olan özel bir lisanı gizlemeden hazırladım.

1871 Hiçbir hakīm tek başına onun gibisini yapmadı. Eğer tüm cihan onun için yardımcı olursa yeridir.

1872 Farsçadan, Türkçeden ve Arapçadan yüce ve anlaşılması zor ilimler onda derkenârdır.

1873 Nahiv, sarf ve lugatte tam olarak hazırlanmış ilk sözlüktür. Her ilmin diġer cevherleri onda pazara çıkmıştır.

1874 Ancak dil denizi içinde her zaman onun incilerine dalgıçlık yapacak bir talip lazımdır.

1875 Bununla niyetim övünme ve kendini beğenmişlik değildir. Sadece eserleri ilham edeni [Allāh] anarak şükretmek istiyorum.

1876 Sınırsız ilmin, âlimlerin hizmetindedir. Meyve olarak, şeyhlerden yok olmayan bir şahitlik getirdim.

1877 Âlem halkı her ne kadar gözleriyle görüyorlarsa da bizde sevgilinin yüzünden başkasını görmek arzusu kalmamıştır.

1878 Göz, binlerce aynaya maruz kalmışsa da seçkinlerin gözü Allāh'tan başkasını görmez.

1879 Ey insanların seçkini ve seçkinlerin gözü, yeter! Allāh'ın ışığıyla ışıkların hepsinin ışığını gör.

1880 Tahtının kendisiyle ışık dolduġu kalp gözünü ruh gibi akarak her zaman, sınırsız ve apaçık gör.

[395^b]

- 63 Be-çeşm-i ‘adl be-bīnī çü cümle-rā ey nūr
Şevēd zi-mihr-i tü zerrāt-ı mışr-ı dehr akmār¹⁸⁸¹

Kesī ki kerde be-zer pīş ez-īn meżālim cem‘
Be-kārzār-ı ğameş rüzgār sāzed zār¹⁸⁸²
- 65 Velī berāy-ı kifāf-ı ma‘āş-ı ehl ü ‘ıyāl
Zarūretest ki bāşım t̄alib-i evt̄ār¹⁸⁸³

Egerçi bende zi-bend-i cihān cebān būdem
Ki kayd-ı dehr me-rā muṭlaḳā ne-kerdī zār¹⁸⁸⁴
- 67 Pes ey mürebbī-i erbāb-ı hācet ü ‘ırfān
Tü pādşāh-ı ‘aṭāyī murād-ı bende ber ār¹⁸⁸⁵

Ki heft sāl nümüdem be-vaḳf-ı Ḳayıtbāy
Be-‘adl sa‘y-ı belīġi ki kes ne-kerd izhār¹⁸⁸⁶
- 69 Be-‘adl mu‘terifend cümle müstaḥaḳḳāneş
Be-‘acz mu‘terifend īn zamān heme nuzẓār¹⁸⁸⁷

Diger zi-ba‘d-i men āmed ḥarābī ender vaḳf
Be-deyn ü ‘acz giriftār der-belā vü bevār¹⁸⁸⁸
- 71 Eger zi-luṭf u kerem bāz ḥıdmet-i ān vaḳf
Be-men künid müfevvaż be-vey şevem mi‘mār¹⁸⁸⁹

‘İmāreti ki resed vaḳf u müstaḥıḳḳīn-rā
Fevāyidī ki be-‘adlem küned cihān iḳrār¹⁸⁹⁰
- 73 Velīkin īn heme ez-luṭf-ı tü büved v’ernī
Be-aḥḳar-ı heme ‘ālem çi ḳadr ān miḳdār¹⁸⁹¹

İlāhī ez-kerem-i zātet īn kerīmü’ş-şān
Resed be-ḥvāhiş-i ḥod der-dü ġitī ez-evt̄ār¹⁸⁹²

¹⁸⁸¹ Ey ışık, eğer sen herkese adalet gözüyle bakarsan dünya ülkesinin zerreleri senin güneşinle birer ay olur.

¹⁸⁸² Zaman, bundan önce altınla zulüm biriktirmiş olanları keder savaş meydanında inletti.

¹⁸⁸³ Ancak ailemin geçimini sağlamak için ihtiyaçların giderilmesine talip olmak zorundayım.

¹⁸⁸⁴ Bu köle eğer cihanın engellerinden korkarsam dünyanın bağları beni mutlaka inletmeyecektir.

¹⁸⁸⁵ İrfan ve ihtiyaç sahiplerinin terbiye edicisi olan sen iyiliklerin padişahısın, bu kölenin isteğini yerine getir.

¹⁸⁸⁶ Kayıtbay’ın vakfında yedi yıl boyunca adaletle kimsenin benzerini yapamadığı bir çaba gösterdim.

¹⁸⁸⁷ Herkes onun hakettiklerini adaletle, bakanlar ise acizlik içinde itiraf eder.

¹⁸⁸⁸ Benden sonra gelen diğerleri, vakfı harap edip borç ve acz içinde kalıp bela ve yokluğa tutuldular.

¹⁸⁸⁹ Eğer beni lütuf ve iyilik ederek o vakfın hizmetinde tekrar görevli kılarsanız ona mimar olurum.

¹⁸⁹⁰ [Onu], tüm dünyanın kabul ettiği adaletimle vakıflara ve hak edenlere faydaların ulaştığı bir imaret haline getireceğim.

¹⁸⁹¹ Ama tüm bunlar senin lütfunla olsun yoksa tüm âlemin en acizine o değer ne kıymet verir?

- 75 Diger be-nahl-i sa‘ādāt-ı devḥa-i ifdāl
Büved hezār du‘ā behr-i midḥateş ĩşār¹⁸⁹³
- Ki üst Nūḥ Efendi zi-baḥr-i Ḥaḫ ḥvāhīm
Resed füyüz-ı ḥaḫāyık hemīşe vü tekrār¹⁸⁹⁴
- 77 Ḥudā be-aşl u be-fer‘eş dehed murād-ı dü kevn
Şeved medāyihışān ḥaḫ-ı dehr-rā tezkār¹⁸⁹⁵
- Be-cāy-ı vey resed evlād-ı ũ be-‘izzet-i vey
Be-ḥaḫḫ-ı Ḥaḫḫ-ı Ḥudāvend ü Aḫmed-i muḫtār¹⁸⁹⁶ (‘aded 78)

[396^a]

[302]¹⁸⁹⁷

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Çü tēc-ı nuḫre be-ser ber nihād kūḥ zi-sīm
Şitā be-best kemer der-miyān-ı dıraḫtān-rā¹⁸⁹⁸
- Bahār-ı berf çü berg-i ḥazān hemī bāşed
Ki dīd berg-i ḥazān bā-bahār vaḫt-i şitā¹⁸⁹⁹
- 3 Miyān-ı mihr ü zemīn ḫāf-ı berf çün peydāst
Ne-māndeest cüz ismī zi-mihr çün ‘anḫā¹⁹⁰⁰
- Çü mār zīr-i zemīn reft ü zīr-i yaḫ be-gürīḫt
Çü dīd ez-sermā v’ān mī-şeved sermā¹⁹⁰¹
- 5 Be-rüy-ı zerd çü ‘uşşāḫ mī-fitend be-berf
Büved çü nuḫre ki ũ-rā nişāndeend tılā¹⁹⁰²
- Hevā-yı serd ki dād ez-dem-i raḫīb nişān
Rehānden ez-veyem āḫir nişān resānd şabā¹⁹⁰³

¹⁸⁹² İlāhî, bu şanı yüce kimse senin kereminle her iki dünyada ihtiyaçlarından [kurtulup] isteğine kavuşsun.

¹⁸⁹³ Bundan başka, lütuf ağacının devletlerinin fidanına onun övgüsü için binlerce dua saçılın.

¹⁸⁹⁴ Nūḥ Efendi, kendisine daima ve tekrar tekrar Allāh’ın denizinden hakikatlerin bereketi ulaşsın istediğimiz kişidir.

¹⁸⁹⁵ Allāh, onun kendine ve çocuklarına iki cihanın dileğini versin. Onların övgüsünü dünya halkına sürekli hatırlatsın.

¹⁸⁹⁶ Allāh ve seçilmiş Muhammed hakkı için onun çocukları onun yerine onun izzetiyle gelsin.

¹⁸⁹⁷ Bu şiir der-kenârdır.

¹⁸⁹⁸ Dağ, başına simli bir taç taktı. Kış, ağaçların belinde kemer bağladı.

¹⁸⁹⁹ Sonbahar yaprağı kış vaktini baharla gördüğünden kar baharı sonbahar yaprağı gibi olsun.

¹⁹⁰⁰ Yer ve güneşin ortasında karın Kaf dağı ortaya çıktığında Anka gibi güneşten de isimden başka bir şey kalmamıştı.

¹⁹⁰¹ Soğuktan yılan gibi yer altına gitti, buzun altına kaçtı ve orada dondu.

¹⁹⁰² Kendisi altın tahta yerleştirilen gümüş olup âşıklar gibi sarı bir yüzle kara düşer.

7 Be-y-ā be-y-ā be-der-i ḥazret-i sa‘adet-baḥş¹⁹⁰⁴

.....
Müşerrefest be-nevrüz-ı ʔal‘ateş ḥurşid
Münevverest be-mihr-i sa‘adeteş dünyā¹⁹⁰⁵

[303]¹⁹⁰⁶

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1 Her ān ki bende-i ‘ışkest dāyim āzādest
Dilī ki ḡam zi-tü dāred hemīşe dil-şādest¹⁹⁰⁷

Türāb-ı ehl-i şafā āb-rüy-ı her dü serāst
Be-nār-ı ‘ışk be-süzān cihān ki ber-bādest¹⁹⁰⁸

3 Tü dād kün be-cihān ān ḡadr ki be’tvānī
Ki māl u manşib u devlet tü-rā Ḥudā dādest¹⁹⁰⁹

Zi-nuşḥ-ı pīr-i ḥired yāftem ez-şākirdī
Tü yād ḡir hemīn-rā ki yād ez-üstādest¹⁹¹⁰

5 Me-ḥusb ḡāfil ez-aḥvāl-i zīr-destānyān
Ki Ḥākim-i ezeli ber-ser-i tü üstādest¹⁹¹¹

Be-naḡmehā-yı şabūḥī tü ḡuş-ı cān me-ḥırāş
Be-ters ez-āh-ı yetimī ki şeb be-feryādest¹⁹¹²

7 Me-bend ‘ıkd-ı maḡabbet be-zīver-i dünyā
Ki in ‘acūze ‘arūs-ı hezār dāmādest¹⁹¹³ (tazmīn)

Tü evḡadī be-cihān-ı ‘adālet ey yek-tā
Zi-evḡadī şinev in şir k’ez-veyem yādest¹⁹¹⁴

1903 Rakibin nefesine benzeyen soğuk havadan kurtuluşum sabah yelinden bir işaretle olacak.

1904 Beytin ikinci mısraı eksiktir. Mutluluk bağışlayan saygın kişinin kapısına gel, gel.

1905 Güneş, onun güzel yüzünün nevruzuyla şerefli dir. Dünya onun saadetinin güneşiyle aydınlıktır.

1906 Bu şiir Hâfız-ı Şirâzî’nin bir gazeline naziredir. Bkz.: Mehmed İstilâmî, *Ders-i Hâfız: Nakd ü Şerh-i Gazelâ-yı Hâfız*, C 1, s. 166.

1907 Aşkın kölesi olan her kişi özgürdür. Senden bir gamı olan gönül daima mutludur.

1908 Safa ehlinin toprağı, her iki dünyanın yüzü suyudur. Aşk ateşine yananlara dünya virandır.

1909 Sen dünyada olabildiğin kadar âdil ol. Çünkü mal, mevki ve devlet sana Allâh vergisidir.

1910 Bu beyit der-kenârdır. ‘Ben öğrenciliği akıl ihtiyarının nasihatlarından öğrendim. Sen de üstattan kalan bu yadigârı öğren.’

1911 Ezelî hâkim [Allâh], senin başında bir üstattır sen de elinin altındakilerin hâlinden gafil olarak uyuma.

1912 Sabah içkisinin nağmeleriyle can kulağını zedeleme. Geceleri inleyen yetimin ahundan kork.

1913 Dünya süsüyle sevgi gerdanlığını takma. Çünkü bu kocakarı, binlerce damadın gelinidir.

1914 Ey tek olan, sen adalet dünyasında biriciksin. [Bir başka] biricikten ona hatıra olan bu şiiri dinle.

- 9 Me-bāş bende-i ān k'ez-ġam-ı tü āzādest
Ġameş me-ħor ki be-ġam-ħorden-i tü dil-şādest¹⁹¹⁵
- Cemā'atī ki be-dādend dād-ı zībāyī
Eger ne dād-ı dilī mī-dihend bī-dādest¹⁹¹⁶
- 11 Tü kār-ı denī-i dūn-rā be-kār-sāz sipār
Şalāħ-ı kār be-ānest ġayreş ifsādest¹⁹¹⁷
- Her ān kesī ki be-aħlāķ-ı Ĥaķķ taħalluķ kerd
Be-emr-i ũ heme ħalk-ı Ĥudāy münķādest¹⁹¹⁸
- 13 Eger tü nīz hemī ħ^vāhī ĩn maķām-ı bülend
Binā-yı ũ tü be-bīn tā ki ber-çi bünyādest¹⁹¹⁹
- Heme şifāt-ı ħamīde şüde be-zātī cem'
Ki ũ yegāne-i 'aşrest ũ hem zi-efrādest¹⁹²⁰
- 15 Be-zāt-ı ħ^vīş şerīfest hem zi-eşrāfest
Ebu'l-mekārim-i dehrest ũ hem zi-evlādest¹⁹²¹
- [396^b] Şüdest tā ki semiyi-yi Muħammed-i 'Arabī
Şalāt ber-vey ũ āleş mühim çü ecdādest¹⁹²²
- 17 Veyest ħākim-i mışr-ı cihān be-isti'dād
Ki her ħarāb ki büved ez-vey ĩn dem ābādest¹⁹²³
- Zi-cümle her dil-i vīrān ki münhedim şüde būd
Be-luţfhāş feraħ-baħş kaşr-ı dil-şādest¹⁹²⁴
- 19 Eger kesī talebed rāh-ı fetħ u nuşrat-rā
Meded zi-vey talebed z'ān ki şāħib-imdādest¹⁹²⁵
- Çü vāridīst hedāyāt-ı 'adl ũ 'inşāfeş
Du'ā-yı ũ be-zebān-ı heme çü evrādest¹⁹²⁶

¹⁹¹⁵ Senin gamından uzak durana köle olma. Senin derdini çekerek mutlu olanın gamını çekme.

¹⁹¹⁶ Güzelliğin hakkını veren cemaat eğer bir gönlün hakkını vermezse o zalimdir.

¹⁹¹⁷ Sen aşağılık şeyler yapanların işini onu bilene ver. İşin doğrusu odur gerisi kargaşadır.

¹⁹¹⁸ Allāh'ın tüm kulları, O'nun ahlakıyla ahlaklanan kişinin emrine boyun eğer.

¹⁹¹⁹ Eğer sen de bu yüksek makamı istiyorsan hangi temelden yapıldığını görmek için onun binasına bir bak.

¹⁹²⁰ Bütün övülmüş sıfatlar, asrın ve insanların biriciği olan bir kişide toplandı.

¹⁹²¹ O kendi zatında şeriftir ve seçkinlerdendir. Hem zamanın Ebü'l-mekārim'i hem de onun evlatlarındandır.

¹⁹²² Arap olan Hz. Muhammed'in adaşı olduğundan atalar gibi onun ailesine ve kendisine dua etmek gerekir.

¹⁹²³ Yeteneğiyle harap olan her şeyi tekrar canlandıran o kişi dünya ülkesinin hâkimidir.

¹⁹²⁴ Örnek olarak, yıkılmış her dertli gönle lütfuyla ferah verip o gönülleri mutlu birer kasr yaptı.

¹⁹²⁵ Eğer bir kimse yardım ve baht açıklığı isterse yardım sahibi olan ondan medet dilesin.

¹⁹²⁶ Adaletin ve insafının hediyeleri ulaştığından onun duası her dile virt olmuştur.

- 21 Zi-cümle Muhyî-i dâî ki ğâyib ü hâzır
Küned hemîşe du‘āyeş ez-ân be-is‘ādest¹⁹²⁷
- Ĥudā dehād murād-ı dileş be-her dü cihān
Ki devlet-i dü cihānî ū-rā Ĥudā-dādest¹⁹²⁸

[304]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Müjde-i şubh-ı sa‘ādet tā resîd ez-süy-ı Şām
Şüd be-mā vācib du‘ā-yı hāzreteş her şubh u şām¹⁹²⁹
- Ĥazret-i Seyyid Mehemmed bā-vezāret āmede
Ez-süy-ı sultān-ı ‘ādil behr-i paşayî-i Şām¹⁹³⁰
- 3 Dürr-i pāk-i kân-ı imkân gevher-i şandûk-ı şıdk
Menba‘-ı ‘ayn-ı ‘ulüm ü ma‘den-i fazl-ı kirām¹⁹³¹
- Mısr der-eyyām-ı tü deh mertebe ma‘mūr büd
Şām-ı rüz-ı ‘adl ü mihret yäfte şad ihtişām¹⁹³²
- 5 Rây-ı tü geşte cihān-ārāyî v’ez-yārā-yı ū
Rüy ber-dergāhet āred yār u aġyār u enām¹⁹³³
- Der-kelāmet mantık-āmūz-ı ma‘ānî ders-ĥvān
Tā hadîşet şarf-ı hikmet geşt ey şāhib-keām¹⁹³⁴
- 7 Tāhiren ‘an-tāhirin ez-Ādem āmed tā be-tü
Ādem-i tāhir küned idmān-ı medĥet ber-devām¹⁹³⁵
- Hātır-ı vaĥkād-ı tü ez-nūr-ı mışbāh-ı ezel
Kevkeb-i derriveş āmed rüşen ey bedr-i tamām¹⁹³⁶

¹⁹²⁷ Örnek olarak, duacı Muhyî yanındayken ya da değilken her zaman mutlulukla ona dua eder.

¹⁹²⁸ İki cihanın saadeti ona Allâh vergisi olduğundan Allâh, her iki dünyada gönül isteklerini versin.

¹⁹²⁹ Saadet sabahının müjdesi Şām’dan geldiğine göre o saygın kişiye gece gündüz dua etmek bize vacip oldu.

¹⁹³⁰ Seyyid Mehemmed hazretleri, âdil sultan tarafından Şam Paşası görevi verilerek vezir oldu.

¹⁹³¹ İmkân kaynağının temiz incisi, sadakat sandığının değerli taşı; ilimlerin kaynağının kaynağı ve soylu fazilet madeni.

¹⁹³² Mısır, senin zamanında on kat mamur oldu. Senin adalet ve sevgi gününün akşamı, yüz ihtişam buldu.

¹⁹³³ Senin fikrin, cihanı süsleyendir. Dostlar, yabancılar ve insanlar, onun cüretiyle yüzlerini senin dergâhına getirdiler.

¹⁹³⁴ Ey söz sahibi, senin sözlerin hikmetin sarfı olduğundan beri mantık öğrenen maani, senin kelimandan ders okur.

¹⁹³⁵ [Saflık], Ādem’den sana kadar temizden de temiz geldiğinden senin övgünün tekrarını, her zaman temiz insanlar yapsın.

¹⁹³⁶ Ey dolunay, senin ateşli gönlün, ezel kandilinin ışığıyla parlak yıldız gibi aydınlıktır.

[397a]

- 9 Şeh-süvārā tā ki esb-i ma‘delet rāndī be-dehr
Zīr-i zīn-i hüküm-i ‘adlet geşt hink-i çarh rām¹⁹³⁷

Mecma‘-ı nūr-ı hidāyet şüd cemālet zāhirest
Maḥla‘-ı mihr-i sa‘ādet ez-ruḥ-ı tü bī-zalām¹⁹³⁸
- 11 İbtidā-yı devletet ¹⁹³⁹نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ āmede
Feth-i kırbet-rā işāret yāftī der-iḥtitām¹⁹⁴⁰

Zāyirān-ı Ka‘be-rā şüd ez-der-i tü feth-i bāb
Āstānet rāstān-rā kıble çün Beytü’l-ḥarām¹⁹⁴¹
- 13 Luḫfet ez-iḥsān-ı Ḥaḫ şāmil şüde ber-ehl-i dil
Her ki gerded nā-murād ü yābed ez-luḫf-ı tü kām¹⁹⁴²

Der-ḥaḫ-ı bende kerem hem ḥaḫ-rā ni‘met deḥī
Büved ān ikrām-ı tām ü geşt in in‘ām-ı ‘ām¹⁹⁴³
- 15 Āteş-endāz-ı belā sāzed çü ḥākister me-rā
Ger berid-i tü ne-mī-āred be-mā bered selām¹⁹⁴⁴

Muḫyiyā ber ḥiz ü ez-ser der-du‘ā destī ber ār
Der-şenāyeş bāş ber-pā tā kıyāmet kün kıyām¹⁹⁴⁵
- 17 Tā fezāyil ber-dilet cārī büved ez-feyz-i nūr
Zıll-ı nūr-ı ‘adl-i tü her dem küned def‘-i zalām¹⁹⁴⁶

Cümle a‘yān muḫlaḫā der-ḥazretet şābit şevend
Vāhib-i luḫf ez-seḫāyet kām baḫşed ber-enām¹⁹⁴⁷

¹⁹³⁷ Ey usta binici, dünyada adalet atını sürdüğünden beri çarh atı, senin adalet hükümünün eyerinin altında boyun eğmiştir.

¹⁹³⁸ Senin güzel yüzünün doğru yolun ışığının toplandığı yer olduğu açıktır. Şüphesiz, saadet güneşinin doğuş yeri senin yanağındır.

¹⁹³⁹ Saf suresinin ‘Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allāh’tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.’ mealindeki 13. ayetinin ‘...Allāh’tan yardım...’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 551.

¹⁹⁴⁰ Senin devletinin başlangıcı, ‘Allāh’tan bir yardım’la oldu. Yakın bir fethi sonunda bir işaret buldun.

¹⁹⁴¹ Kabe’nin ziyaretçilerine senin kapından bir kapı açılmıştır. Senin eşiğin, doğru kimselere Beytü’l-haram gibidir.

¹⁹⁴² Senin lütfün, Allāh’ın ihsanı sayesinde gönül sahipleri üzerine yayılmıştır. Dileğine kavuşamayan herkes, senin lütfünle isteğine ulaşır.

¹⁹⁴³ Bu kölene kerem eddiyorsun halkı nimetlendiriyorsun. O keremin tam bir ikram bu nimetin halka bir hayır oldu.

¹⁹⁴⁴ Eğer senin ulaşım yetişip bize [senden] selam getirmezse belanın saçtığı ateşler bizi kül edecektir.

¹⁹⁴⁵ Muhyî kalk duaya el kaldır, ayak üstünde kıyamete kadar onun övgüsünde ol.

¹⁹⁴⁶ Nurun feyziyle tüm faziletler senin gönlünde sürüp gittiği sürece adaletinin gölgesi, her zaman karanlığı kovsun.

¹⁹⁴⁷ Tüm seçkinler daima senin huzurunda bulunsunlar. Lütf sahibi Allāh, insanlara senin cömertliğinden murat bağışlasın.

mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün

- 1 Bi-ḥamdi'llāh ki irdi pādşehden
Sa'ādet ḥil'atiyle 'izz ü ihsān

'Adālet ḥil'atüñdür dād cāme
Ne var olursa taḳvā aña ḳaftān
- 3 Olup mihr-i sa'ādet rüy-ı pür-nür
Hidāyet maṭla'idur ol girībān

Ruḥuñ gibi cihānda bir güneş yok
Be-ḥaḳḳ-ı mihr-i enver māh-ı tībān
- 5 Şecā'atle seḫāvetle 'Alī'sin
Seni anuñçün a'lā itdi sulṭān
- [397^b] Ola her dem ziyāde 'adl [ü] dāduñ
Be-ḥaḳḳ-ı sūre-i Yāsīn ü Raḥmān¹⁹⁴⁸
- 7 İrişdi pādşehden çün bu şerīf
Bu beyt oldı aña tārīḫ ol ān

Mübārek ḳaddüñe key lāyık ey māh (626)
Ḳabā-yı dād-ı sulṭān-ı cihān-bān (324: 1010)
- 9 Ola gerdün ğulām ü cāme-keş mihr
'Uṭārid tīrūñ ola māh peykān

'Adālet şeh-süvārı mīrler hep
Hemīşe ḫıdmetüñde ola rükbān
- 11 'Acem'den 'azm iderler bu diyāra
Olalı zīr-i destüñ cümle 'Urbān

Bilüp Ervām A'rābuñ nikātın
'Arablar Fārsīde oldı fürsān
- 13 Ḥalīlüm ḫvān-ı ihsānuñ cihānda
Taḥallül ḳıldı cāna mişl-i ḫalcān

Ümīdüm bu ki luṭfuñ Nīl'i ire
Mışr vādīlerini ide bostān

¹⁹⁴⁸ Yāsīn suresi, *Kur'ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 439; Raḥmān suresi, *Kur'ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meâli*, s. 530.

- 15 Hükümetde cihānda cān gibisin
Diger hākimler oldu mişl-i ebdān
‘İmāret olalı Mısr’uñ harābı
Şanasın yine geldi İbni ‘İmrān
- 17 Tapuña gelse ta‘līm almağ için
Kaçan Kisrā bula ‘adliyle rüçhān
Cihāna i‘tibār olmaz cihānda
Anuñçün ber-çarār olmaz bu devrān
- 19 Hemān iylikle hayrı cem‘ eyle
Ki iylik kılmayan olur perişān
Ri‘āyet kıl re‘āyāyı ğanemvār
Ki yoluñda olalar cümle ğurbān
- 21 Kerem kıl dā‘iyānuñ ğadrini bil
Münāfıķ ğamzı ile olma ğazbān
- [398^a] Sühūletle şu‘ūbet def’in eyle
Ki ola müşkilātuñ cümle āsān
- 23 Göz açınca yumılur çeşm ammā
Ki biñ yaşar iderse ‘adl insān
Gel itme fevt-i fetvā-yı fütüvvet
Ki devrān fitne-cūdur çarḥ fettān
- 25 Vücūduñ Mısr’a evvelden ‘aḫādur
Ki oldı ¹⁹⁴⁹أَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ
Mizāc-ı Mısr’ı bir hikmetle hoş kıl
Ki aḫkāmile sensin aña Loḳmān
- 27 Huşūşā ol senā-cūyān k’olalar
Süḫan-dān ü ğalem-rān ü du‘ā-ḫvān
Ķuluñdur Muḫyī de şāhum kerem kıl
Buyur emrüñe oldı bende-fermān
- 29 Bu kemter eksügin ger kılsañ itmām
Senüñ ey meh kemālünje ne noḳşān

¹⁹⁴⁹ Enfāl suresinin ‘Halbuki sen onların içinde iken Allāh, onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfired dilerlerken de Allāh onlara azap edici değildir.’ mealindeki 33. ayetinin ‘...sen onların içinde iken ... değildir...’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 179.

- Çü hîl'at geldi sultân-ı cihândan
Didiler cümle evlâdumla yârân
- 31 Ki varup 'arz kıl ahvâlümüz hep
Beyân eyle bunu geldi zemistân
- Ola kim kalmayavuz cümle 'uryân
Pes ümîd ol durur kim ola ihsân
- 33 Alup her biri bir kaftân kıllalar
Kılıç gibi kışa hiftân ü kalkan
- Bu hâke ey kerem kânı nazar kıl
Ki hâki zer kıılır hâşşiyet-i kân
- 35 Teni micmer ciger 'üd-ı siyâhî
Derûnında ğam-ı dil nâr-ı süzân
- Egerçi itse his hüsni edâsın
Niçe ihsân ideydi aña Hâssân
- 37 Koyup tenbelligini Hâtifî hem
İdeydi Câmî'veş terk-i Horâsân
- [398^b] Ne var bu dergehün bir bendesidür
Anuñ 'abdi olursa ehl-i 'irfân
- 39 Bu kapudan bize bir fetḥ-i bâb it
Ki açâ bâĝ-ı huldı saña Rızvân
- Ola 'adlün günü dîn mihri rüşen
Bula ârâm millet mülk sāmân
- 41 Hudâyâ ol 'Alî'nün ḥaḳḳı için
Ki oldur şâh-ı merdân şîr-i Yezdân
- 'Alî Paşa'yı kıl iki cihânda
Sa'âdetlerle 'izzetle 'Alî-şân

Kıldı 'Adāletile 'Alī Mısr'a Feth-i Bāb

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Çāk itdi çün felek zırhın tığ-ı āftāb
Hün-ı şafaqla dāmen-i çarḥ oldı çün hizāb
Dem urdı kerenāyına hem mehter-i felek
Tā şarşarıyla 'asker-i şeb oldı çün zübāb
- 3 Çün Rüm leşkeri 'alemi oldı ser-firāz
Altında ceş-i ğarb boğazlandı çün ğurāb
Şāh-ı felek şebe çü şebihün eyledi
Kırdı karavulın komayup zerre denlü h'vāb
- 5 Meh halkasını nīze-i mihrile aldı şubḥ
Meydān-ı dehre itdi çü tevsenveş ol şitāb
Şakb-efgen oldı mihrle dehr-i hazīne-ber
Tā şeb çerāğ-ı encümi kim kıla bī-hisāb
- 7 Çün dīde-bān-ı bām-ı felek çıkdı řākına
Şeb-revlere kümüne girüp düşdi inqılāb
Ğırbāl-bīz olur giceler çarḥ çenberi
Tā mihr gevherini bula çün der-ḥoş-āb
- 9 Şarrāf-ı dehr yaymışıdi şeb-çerāğlar
Çün gördi mihr gevherini itdi iḥticāb
- [399^a] Ğisī-deminden irdi nişān dehre mihrle
Zulmetde ḥaste-dil yatup eylerken ıztırāb
- 11 Murğ-ı seḥer ki nāme-ber-i 'adl ü dāddur
Mınķārla luḥfla açup ol nāmeden niķāb
Başladı dehre oķumağa 'adl āyetin
Diyüp ki ol münevvir-i 'ālem çü āftāb
- 13 Ol necm-i evc-i şevket ü ol māh-ı burc-ı 'izz
Ol aḥter-i sa'adet ü ol mihr-i bī-seḥāb
Ol nokḫa-i medār-ı kerem kuḫb-ı 'adl ü dād
Ol zulm ü ğadruḫ idici bünyādını ḥarāb

- 15 Ya'nī 'Alī-i 'ālī-i a'lā-yı zü'l-'ulā
Paşa-yı luṭf-baḥş [ü] kerem-kār-ı kām-yāb

'Adliyle rüşen eyledi çün 'ayn-ı 'ālemi
Rāy-ı şerīfi oldı anuḡ dāyimā şavāb
- 17 'Ankā-yı 'adli şeh-peri zıllında luṭf u dād
Zāğān-ı zılmı almağa şankim iki 'uḡāb

Hem būy-ı hūyını bulamaz ğonce bāğda
Hem gird-i gerdine iremez bād-ı bā-şitāb
- 19 Ḥasretle ḡadlerin ḡam idüp çarḡıla hilāl
Ser-geşteler durur öpeli ayağın rikāb¹⁹⁵⁰

İmkān kānı dürri vü 'ayn-ı 'ulūm-ı 'adl
Şandūḡ-ı şıdḡ gevheri maḡbūl-i şeyḡ ü şāb
- 21 Nūruḡla müntefī ola ey şems-i şīr-ğīr
Nār-ı 'adū çü Bū Leheb iderken iltihāb

Tabor'a tā bu rādan irişdi du'ā revān
Küffāra virdi ol 'aḡabe niçe biḡ 'iḡāb
- 23 Esbūḡ öḡine geldi o dem 'asker-i 'adū
Pā-māl itdi anı o ḡink-i felek-şitāb

Destüḡdedür kemān-ı keyān tīḡ-ı pādşāh
Ur boyını muḡālifūḡ ey mālīk-i rikāb
- 25 Sultān Meḡemmed ol dem idüp ḡayrıla du'ā
Envā'-ı va'delerle saḡa eyledi ḡıṭāb¹⁹⁵¹

K'ey sādile 'asker-i İslām-müsā'idi
Küffāra tīḡla ḡılıcı niçe biḡ 'iḡāb¹⁹⁵²
- 27 Virdüm saḡa vilāyet-i Mışr'ı var eyle dād
Āsān ola saḡa ol işler k'ola şī'āb¹⁹⁵³

Çün Mışr'ı 'adl ü luṭfla ma'mūr eyledūḡ
Luṭf eyle ḡāne-i dili daḡı keremle yap¹⁹⁵⁴

¹⁹⁵⁰ Bu beyit takdim tehir yapılarak önceki beyitle yer deḡiştirmiştir.

¹⁹⁵¹ Bu beyit der-kenārdır.

¹⁹⁵² Bu beyit der-kenārdır.

¹⁹⁵³ Bu beyit der-kenārdır.

¹⁹⁵⁴ Bu beyit der-kenārdır.

[399^b]

- 29 Destān olalı Rüstem-i Destān gibi n'ola
Destün kılsa kıvırsı Keyānī'yi incizāb

Meydānda esb-i qāhrla cevlan eyleseñ
Ey şeh-süvār kimsede qalmaz tüvān ü tāb
- 31 Cāndan cerīde ola cirīdün yiyen kişi
Ger heybetün irişe hemān bulur inqılāb

Sen vālī-i vilāyet-i 'adlün 'adāleti
Feth itdi zulm zulmetini hemçü āftāb
- 33 Sen şān-ı meh-nişāna kul olam diyü olur
Māh-ı neville halka-be-güşuñ bu nüh kıbāb

Sen māh-ı mihr-pertevün envārı itdi keşf
Ma'nā cemāli giymişiken niçe biñ niqāb
- 35 Mısr'ı çü Nīl-i luṭfla ābād eyledün
Umaram ire dehre de ol luṭf u ol şavāb

Mısr-ı 'Atīq'a luṭfla virdün cedīd rūḥ
Ābād olursa n'ola eger dünyī-i ḥarāb
- 37 Erbāb-ı faqrı Mısr'uñ ider dāyimā du'ā
Aşḥāb-ı 'ilmi medḥ ü şenāhā-yı müstecāb¹⁹⁵⁵

Mısr'ı 'adāletünle çü ābād eyledün
Deryā-yı luṭf kaṭreleri irdi bī-ḥisāb
- 39 Feyyāz-ı 'ālem oldı taşuñ cūşa geldi Nīl
Dönmüşdi ol ḥayāle egerçi olup serāb

Medḥünde dil dilerdi ki niçe kütüb yaza
Tā biñde birini ide vaşfuñuñ intiḥāb
- 41 Lākin lisān-ı nāṭıkasān lāl olup qalem
Didi ki ey mübelliğ-i evşāf-ı kām-yāb

Ol nevr-i bāğ-ı ma'rifet ol nūr-ı ma'delet
Ol feyz-baḥş-ı ḥuşk-lebān-ı kerem çü āb
- 43 Ol ḥaṭ-şinās-ı nükte-i nüh çarḥ ü şeş cihāt
Ol nükte-dān-ı çār ü sebağ-ḥvān-ı her kitāb

¹⁹⁵⁵ Bu beyit takdim tehir yapılarak önceki beyitle yer değıştirmiştir.

- Medhūñ ihāṭa idüp ola mı muḥāṭ kim
Elṭāfı kaṭresi ola deryā-yı bī-ḥisāb
- [400^a]
45 Hāḫkā ki luṭf u mihrünje ġāyāt yok durur
Kim ‘adl ü dād şānuña iderler intisāb
- Hāl-i meh olurise n’ola zıllı çetrünjün
Tāc-ı zer itdi ḥāk-i rehün başdan āftāb
- 47 Pāy-ı zülāl ḥāk-i rehün ġayretiyle gil
Feyz-i seḥāñı göreliden ġarḳ-ı ḥüy seḥāb
- Feyz-i seḥāb cūduña nisbet olurdı ger
Dürler dökerdi küçe vü bāzāra bī-ḥisāb
- 49 Ḳahruñla buldı āteş-i Mirriḥ tāb ü fer
Luṭfuñdan itdi şems senünj mihr-i iktisāb
- İrdükce rāh-ı küyuña her dem nesīm-i şubḥ
Dir n’olayidi ola idi burada türāb
- 51 Muḥyī de āstānuña yüz sürdügi bu kim
Bu derdedür dir ehl-i himem aña fetḥ-i bāb
- Luṭf eyle al elin ki kaṭı pāy-māldür
Dest urdı sīnesine anuñ [dehr-i] pür-‘itāb
- 53 Gerçi kelāmın işide idi anuñ Kemāl
Dirdi Nizāmī nazmı buña olmaya cevāb
- İdeydi ḳalbine bu ḳaşıde eger zuhūr
Dirdi Zāḥir kim ne durur bu dür-i ḥoş-āb
- 55 Mu‘ciz-nümā mı yohsa ki siḥr-i ḥelāl mi
Ya āyet-i medāyih-i paşa-yı müsteṭāb
- Medhūñle ey netice-i elṭāf buldı bu
Bir imtizāc kim bulamaz verdle gül-āb
- 57 Luṭfuñ ki ma‘den-i kerem ü kân-ı cūddur
Ola hemişe cümlemüze merci‘ ü me‘āb
- Dāyim irişe nuşratuña Fetḥ süresi¹⁹⁵⁶
Ḥaşmuña her dem ine senünj āyet-i iḳāb¹⁹⁵⁷

¹⁹⁵⁶ Fetih suresi, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 510.

- 59 Burc-ı sa‘adet üzre kı lup her zamān karar
Dīv-i ‘adūya tırūn ola dāyimā ŧihāb
- Çün ŧubḥ-ı kāzib ola ‘adū ‘ömri bestedür
Dāyim çü ŧubḥ-ı ŧādık olup sen güŧāde-bāb

[400^b]

[307]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ḥamdüli’llāḥ zuhūr idüp envār
Kıldı Ḥaḳ fazl ü raḥmetin izhār
- Ya‘nī Yaḥyā Efendi ḥazretini
‘İlm ü fazlıyla kıldı Ḥaḳ muḥtār
- 3 Rüm’da kāzī-i ‘asākir iken
Mekke kāzīliğında kıldı karar
- Ḳuṭb-ı devrāndur ol muḥīṭ-i ‘ulūm
Ḥızr’ıla lāzım oldu kim ola yār
- 5 ‘Arafāt üzre cem‘ olduḳda
Umaram olmaya ferāmuŧ-kār
- Evvelā Ḥızr’a ṭālib idi velī
ŧimdi [Ḥızr] anı ider istifsār
- 7 ¹⁹⁵⁸ نَحْنُ فِي جِيرَتِكَ dir ehlu’llāḥ
Olalı beyt-i Ḥaḳ ile ol cār
- Vāŧıl oldu murādına ol līk
Bizi Mıŧır içre ḳodı ‘aŧıḳ-ı zār
- 9 Maḫzar-ı küll olalı dir dāyim
¹⁹⁵⁹ أَلَيْسَ فِي الدَّارِ غَيْرُ يَا دَيَّار

¹⁹⁵⁷ ‘ikāb’ ifadesi Kur’ān’da 19 yerde geçmektedir: Bakara suresi 211-196. ayetler, Âl-i İmrân suresi 11. ayet, Fussilet suresi 43. ayet, A rāf suresi 167. ayet, Mü’mîn suresi 3-5-22. ayetler, Enfâl suresi 25-52-48. ayetler, Sād suresi 14. ayet, Mâide suresi 2-98. ayetler, Ra’d suresi 6-32. ayetler, Haŧr suresi 4-7. ayetler, En’ām suresi 165. ayet.

¹⁹⁵⁸ ‘Biz sana komŧuyuz.’ Bu ifadenin hadis olup olmadığı tespit edilemedi.

¹⁹⁵⁹ ‘Evde Deyyar’dan başkası yok.’ Bayezid-i Bistamî’ye ait olduğu söylenen bu sözün ‘Cübbemin altında Allāḥ’tan başkası yok.’ gibi farklı biçimleri de vardır: Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 186.

Kenz-i Hâk maḥzeni durur albi
Dāyimā ehline ider iār

11 Oldı dergāhı Ka‘be-i uleḥā
Secdegāh eyledi anı züvvār

‘İlm-i ḥazretde muṭlakā ābit
Ġayb-ı a‘yāndan ol ider iḥbār

13 Nuṭk-ı ḥaqla ider ü men‘-i hevā
Servere vaḥyi ol ider izḥār

رَجَمَ اللهُ امْرَأً عَرَفَ
قَدْرَهُ فِي الْعُلُوِّ بِالْأَنْوَارِ¹⁹⁶⁰

15 ‘Amel ü ‘ilmini ziyād ide Hâk
Feyz-i fazlın niār ide Ġaffār

[401^a] ünkü Yaḥyā Efendi luṭf kı lup
Muḥyī‘ye oldı himmeti naār

17 Ol kemāl ü cemāl kefi ile
Aḥa gösterdi vech-i Hâk dīdār

Dü cihānda mu‘īni ola Hūdā
urbine rek ideler ebrār

[416^b]

[308]

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ül
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fe‘ül

Ey ān ki ma‘ānī-i cemī‘-i eyā
Der-‘ilm-i tü mevcūd ü zāt-ı esmā
Hem mazḥar ü muḥzir-i Hūdāyī be-yaın
Hem ez-heme pāk ü der-heme rüy-nümā¹⁹⁶¹

¹⁹⁶⁰ Nurlarda, üstünlükte kendi kıymetini bilene Allāh rahmet etsin.

¹⁹⁶¹ Ey tüm varlığın anlamı, isimlerin kendisi senin ilminde var olduğundan şüphesiz sen Allāh’ın kendisinde tecelli ettiği kii hem de yersin. Hem her şeyden uzak hem de her şeyde yüz gösterensin.

[309]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Ey āyīne-i zāt şifâtet be-nümā
V'ey zāt-ı 'uyūn 'uyūn-ı insān be-güşā
Her zerre zi-mihr-i tü şüde ser-gerdān
Âhîr dilem ez-şulmet-i ğayret be-zidā¹⁹⁶²

[310]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül

Ey āyīne-i Ĥudā-nümā rüy nümā
V'ey kâşif-i sırr-ı Ĥaqq zamîret be-güşā
Der-şüret-i kevn ğayb geştî ĥaqqā
Z'ân rü be-tevân dîd tü-rā der-heme cā¹⁹⁶³

[311]

Der-risāleī Āverde Şüd¹⁹⁶⁴

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül
mef'ülün mef'ülün mef'ülü fe'ül
mef'ülü mefā'īlün mef'ülü fe'ül

Ey ān ki be-kıble-i Ĥudā rüst tü-rā
Rüyet be-dān be-her bihest tü-rā
Bed-bîn me-şev ey dil ki ne-nîküst tü-rā
Bisyār me-gū besest yek düst tü-rā¹⁹⁶⁵

¹⁹⁶² Ey Allâh'ın aynası, kendini göster ve insanın gözüne özünü aç. Tüm zerreler senin güneşinle şaşkındır. Senin dışındakilerin karanlığını gönlümden artık temizle.

¹⁹⁶³ Ey Allâh'ı gösteren ayna, yüz göster. Muhakkak yaradılışın suretinde gizlisin. O sebeple her yerde görülebilirsin.

¹⁹⁶⁴ Bir Risalede Getirildi

¹⁹⁶⁵ Ey yüzü Allâh'ın kiblesi olan, sana iyi olan her şeyi Allâh'ın tecellisi bil. Ey gönül, (kimse) sana iyi değilse karamsar olma. Çok söyleme sana bir dost yeter.

[312]

Be-Sultān Süleymān Nüvişte Şüd Der-şikār¹⁹⁶⁶

mef'ülü mefā'ılün mefā'ılı fe'ül
mef'ülü mefā'ılı mefā'ılün fa'

Ey pādşeh-i memālik-i 'adl ü seḫā
Vehhāb dehed murād u maḫşūd-ı tü-rā
Mūrī zi-reh-i 'acz be-rāhet āmed
Ez-luṭf-ı Süleymānī-i ḫod rū be-nümā¹⁹⁶⁷

[313]

Be-Ḥazreteş Be-Ṭaleb-i Ḥükm-i Şānī¹⁹⁶⁸

mef'ülü mefā'ılün mefā'ılı fe'ül

Ey ez-tü resīde luṭf-ı bisyār me-rā
Hest ez-keremet güşāyiş-i kār-ı me-rā
Ey ḫusrev-i ser-firāz ez-himmet-i tü
Ḥvāhem ki resed ḫükm-i diğēr-bār me-rā¹⁹⁶⁹

[314]

Der-Rāh Be-Sultān Ḥvānde Şüd¹⁹⁷⁰

mef'ülü mefā'ılı mefā'ılün fa'
mef'ülü mefā'ılün mefā'ılı fa'

Ey ḫaşr-ı tü ez-künbed-i vālā bālā
V'ey ḫadr-i tü ez-çarḫ-ı mu'allā a'lā
Zīr-i ḫademet be-devr z'ān şüd çarḫ
Ḥvāhed ki resed be-ḫāk-i pāyet z'ān-rā¹⁹⁷¹

¹⁹⁶⁶ Avda Sultan Süleyman'a Yazıldı.

¹⁹⁶⁷ Ey cömertlik ve adalet ülkesinin padişahı, çok bağışlayan [Allâh] istek ve dileğini versin. Bir karınca aciz olarak yoluna geldi. Kendi Süleymanlığının lütfuyla yüz göster.

¹⁹⁶⁸ Saygın kişiye, ikinci hüküm talebiyle...

¹⁹⁶⁹ Ey kendisinden bize pek çok iyilik ulaşan, bizim işimiz senin cömertliğine açıldı. Ey şerefli yönetici, senin himmetinden bize bir başka hüküm gelsin isterim.

¹⁹⁷⁰ Yolda Sultana Okundu.

¹⁹⁷¹ Ey kasrı yüksek felekten yüce olan; ey değeri yüce felekten daha yukarıda olan, çarh, senin ayağının toprağına ulaşmak istediği için ayağının altında dönüp durur.

[315]

Be-Mollā Mehemmed Emīn Der-ṭaleb-i İnkās-ı Eşi'atü'l-leme'ât¹⁹⁷²

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Şerh-i Leme'ât eger firistî yārā
Z'ān lem'a be-ğayr 'aks āyed yārā
Çün tābedem ez-eşi'aeş envārī
Gerdem çü münādī vü ne-güyem yārā¹⁹⁷³

[316]

Der-Merşiye-i Birāder¹⁹⁷⁴

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Yā Rab çi künem bā-ki ḥorem ĩn ğam-rā
V'ez-dil be-çi bīrün künem ĩn mātem-rā
Mihnet-zedeem cüz ĩn ne-dānem ki fütād
Cān-süz muşibetī heme 'ālem-rā¹⁹⁷⁵

[317]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülün fā'ilün mefā'ilü fe'ül

İmrüz be-seyr-i bāğ cevelān fermā
Ez-berre vü terre ber be-ḥor behr-i şafā
Def-i ğam-ı hicr mī-şevēd bā-yārān
Behr-i def'eş be-piş-i mā zūd be-y-ā¹⁹⁷⁶

¹⁹⁷² Molla Mehemmed Emin'e, *Eşi'atü'l-Leme'ât* adlı Eserin Parlaması Talebiyle

¹⁹⁷³ Ey dost, eğer *Leme'ât* şerhini gönderirsen onun parıltılarından başkalarına da yansımalar düşer. Onun ışığından nurlar gibi parlamdım. Çağırılır gibi dolaşırım ama [hiçbir şey] söylemem.

¹⁹⁷⁴ Biraderin Mersiyesi İçin

¹⁹⁷⁵ Ya Rab, ne yapayım, bu gamu kimle geçireyim. Bu matemi gönlümden neyle çıkarayım? Sıkıntıya düşmüşüm, tüm dünyaya düşmüş olan gönül yakıcı musibetten başka bir şey bilmiyorum.

¹⁹⁷⁶ Bugün bağı dolaşmak için buyurun. Karışıklıktan [kurtulup] gönül huzuru bulmak için mutlu olun. Ayrılık üzüntüsünün uzaklaşması dostlarıdır. Onu kovmak için çabucak yanımıza gelin.

[318]

mef'ülü mefā'îlün mef'ülü fe'ül
mef'ülün fā'îlün mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülün fā'îlün mefā'îlü fe'ül

Reftem be-ḳalenderān-ı erbāb-ı şafā
Tā cā yābem berāy-ı yārān ān cā
İmşeb şeb-i 'aşrest taleb kerdendem
Z'ān men reftem be-ḥıdmet ez-behr-i şümā¹⁹⁷⁷

[319]

mef'ülü mefā'îlün mefā'îlü fe'ül
mef'ülü fe'ül

Mî-kerd hemişe Muştafā yād-ı 'Alī
Der-şubḥ u mesā
Z'ān rüy be-yāft fırsat-ı eznād-ı 'Alī
Der-rüz-ı ğazā
Ger mü'min-i yek-dilī be-bend ez-ser-i şıdḳ
Ey merd-i Ḥudā
Dil ber-kerem-i 'Alī vü evlād-ı 'Alī
Çün Muḥyī-i mā¹⁹⁷⁸

[320]¹⁹⁷⁹

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlü fa'

Ez-vaḥdet-i zāt-ı tü vücūd-ı eşyā
Her dem be-şifātist be-'aynī eclā
Nī 'ayn tü-rā nokṭa-i ğaynest 'arz
Ne 'arz ğaraz be-zāt-ı tü rüy-nümā¹⁹⁸⁰

¹⁹⁷⁷ Dostlara yer bulmak için huzur sahibi olan kalenderlere gittim. Bu gece aşır okuma gecesi olduğundan çağırıldım. Bu sebeple, sizin [verceğiniz] nasipten ayrılp, hizmet etmeye gittim.

¹⁹⁷⁸ Mustafa gece gündüz, sürekli Ali'yi andığı için savaş gününde Ali'nin yardımına ulaştı. Ey Allāh adamı, eğer gönlü bir isen sadakat yolunu tut. Bizim Muḥyî'miz gibi Ali'nin çocuklarına ve cömertliğine gönül ver.

¹⁹⁷⁹ Bu şiir der-kenârdır.

[321]¹⁹⁸¹

Ḳable İslām Meḥemmed ‘Alī Çāvūş Güfte Şüde¹⁹⁸²

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fe‘ül
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘

Ey la‘l-i Mesihā-dem-i tü rüh-efzā
V‘ey nuḡk-ı tü çün peyam-berest cān-dih-i mā
Her dem zi-gamet tü zindegī-baḡş-ı me-rā
Tü muḡyī-i Muḡyī‘yī be-ḡaḡḡ-ı ‘İsā¹⁹⁸³

[322]¹⁹⁸⁴

Der-Merdümeḡ-i Dīde-i Seyfī Efendi Güfte Şüd¹⁹⁸⁵

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fa‘
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘

Der-Mer[dü]meḡ-i dīde çü düş imşeb mā
Bīdār ne-şevīm ez-kerem zūd be-y-ā
Mā muntazırīm ez-naḡar dūr me-kün
Mā-şadaḡa çeşmet be-firist ān meh-zā¹⁹⁸⁶

[417^a]

[323]

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘

Her kes ki büved be-mezheb-i Ḥaḡḡ zāhib
Bāşed heme ḡulḡ-ı vey çü ḡulḡ-ı Vāhib
Der-sīret-i ū heme şuver maḡv şevend

¹⁹⁸⁰ Ey zatının birliḡi varlıkların vücudu olan, bir kaynaktan tecelli eden her zaman bir sıfattır. Yer yüzü senin kaynaḡın deḡil, örtününün bir noktasıdır. Bundan garaz dünya deḡil, senin zatınla yüz göstermendir.

¹⁹⁸¹ Bu şiir der-kenârdır.

¹⁹⁸² Müslüman olmadan önce Mehemmed Ali Çavuş’a söylendi.

¹⁹⁸³ Ey Mesih nefesli laliyle [dudak] ruh artıran, ey sözü peygamber gibi bize can veren; sen gamınla her zaman bize canlılık baḡışlarsın. İsa hakkı için, sen Muḡyī‘ye can verensin.

¹⁹⁸⁴ Bu şiir der-kenârdır.

¹⁹⁸⁵ Seyfī Efendi’nin Gözbebeḡine Söylendi

¹⁹⁸⁶ Biz, gözbebeḡinde, dün gece gibi keremden uyanmayalım, çabuk gel. Biz bekliyoruz, gözden uzak tutma. Tıpkı o ayın oḡlu gibi bakış at.

Ger Dürzî-i zâhidî büved v'er rāhib¹⁹⁸⁷

[324]

mef'ülü mefā'îlün mefā'îlü fe'ül
mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlün fa'

Māyīm fütāde der-teh¹⁹⁸⁸-i humm-ı şarāb
Dürdî-keş-i rindān-ı harābāt-ı yebāb
Deryūze-i cür'a-i kerīmān Muhyî
Gerdīm ü resid kaçreî z'an der yāb¹⁹⁸⁹

[325]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlü fe'ül

Ey maẓhar-ı āyāt-ı Hudāyî zātet
V'ey muzhir-i āyāt-ı hüdāyî zātet
Ey āyîne-i Hudā-nümā 'ayn-ı yakîn
Ber-dīde-i haq-bîn be-nümāyî zātet¹⁹⁹⁰

[326]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlün fa'

Ey z'evvel ü āhir şüde sermed zātet
Z'ıtlāk u kuyūd muṭlak āmed zātet
Der-hāmid ü maḥmūd çü geştî Aḥmed
Çün ḥamd-i tü be-nümüd Muhammed-zātet¹⁹⁹¹

¹⁹⁸⁷ Kişi, ister Dürzî ister rahip olsun eğer Allâh'ın mezhebine giderse, onun tüm tabiatı Allâh'inkine benzer. Onun içinde tüm suretler yok olur.

¹⁹⁸⁸ Mısrada 'reh-i' şeklindedir. Satır arasında 'teh-i' olarak düzeltilmiştir.

¹⁹⁸⁹ Şarap küpünün dibine düşen, yıkık meyhanenin rindlerinin tortu çekeni biziz. Ey Muhyî, cömertlerin bir yudumunun dilencisi olduk ve ondan bir damla ulaştı, [onu] al.

¹⁹⁹⁰ Ey zati doğru yolun ayetlerine nail olan, ey Allâh'ın ayetlerini ortaya çıkararak, ey Allâh'ı gösteren ayna, kesin bir gözle doğruyu görene zatını göster.

¹⁹⁹¹ Ey zati başta ve sonda ebedî, kayıttan ve serbestlikten uzak olan, şükredenlerde ve edilenlerde Ahmed oldun. Muhammed zatında senin şükürün göründü.

[327]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'

Cān ez-leb-i tü hayāt-ı cāvīdān yāft
Dil ez-ğam-ı zülf-i tü perişan-şān yāft
Der-zindegīyī ki Muhyī-i bī-dil dāşt
Cānān geşte ne mürde şüd ne cān yāft¹⁹⁹²

[328]

Der-Şafāyih Āverde¹⁹⁹³

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Der-tefriķa cem'-i mā çü küfr āmed rāst
Der-cem' zi-tefriķa dil-i mā yek-tāst
Çün rüy-ı tecellī-i şühūd-ı tevḥīd
Der-tefriķa rü nümūd cem'eş ber ḥāst¹⁹⁹⁴

[329]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Derdā ki be-dürī-i tü hicrānem geşt
Ḥayfā ki be-hicrān-ı tü devrānem geşt
Her ān be-dīgerān be-şānī gerdī
Z'ān şān çı künem ki her zamān ānem geşt¹⁹⁹⁵

¹⁹⁹² Can, senin dudağından sonsuz bir hayat buldu. Gönül, senin saçının gamundan perişanlıkla ünlendi. Muhyī'nin hayatından bir sevgili geçti, ne öldü ne can buldu.

¹⁹⁹³ Levhalardan Getirildi

¹⁹⁹⁴ Bizim ayrışmada toplanmamız tam bir küfürdür. Bizim gönlümüz ayrılıktan ziyade toplanmada biriciktir. Birliğin varlığının tecelli yüzü ayrılıkta ortaya çıktığında onun topluluğu görünür oldu.

¹⁹⁹⁵ Eyvah! Senin uzaklığınla yine hicrandayım. Yazık ki senin hicranın benim bahtım oldu. Her an başkalarına büyüklük gösterirsin. Ben, her anımı dolduran o büyüklüğü ne yapayım.

[330]

mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mef'ülü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fa'

İsm-i a'zam ki ¹⁹⁹⁶ لَيْلَةَ الْقَدْرِ hayy est
Esmā'-i hezār-gāne der-taht-ı vey est
Z'ān rū-siyehesht ki reng-i ü bī-rengest
Bālāst zi-cümle der-maḳāmāt k'est¹⁹⁹⁷

[331]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'

Hvāhīm zi-luṭf u kerem-i ān ḥazret
Ferdā bāṣīm behr-i vey der-ḥıdmet
Ez-ṣām be-bām hem-niṣnīm imṣeb
Çün şubḥ şevved künīm 'azm-i şoḥbet¹⁹⁹⁸

[332]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mef'ülü fe'ül

Taḳvīm-i cihān ki cümle 'ālem dercest
Der-her varaḳeş hvān ki cihānī ḥarcest
Der-gülşen-i dehr Muḥyiyā mihr-i cihān
Ez-bāğ-ı bihişt āmede yek nārencest¹⁹⁹⁹

¹⁹⁹⁶ Kadr suresi 1. ayet, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 598.

¹⁹⁹⁷ Binlerce isim, Kadir gecesinde yaşayan Allâh'ın en büyük isminin altındadır. Rengi renksizlik olduğundan siyah yüzlüdür. Var olan her şeyden makam olarak yüksektir.

¹⁹⁹⁸ O saygın kişinin kerem ve lütfundan yarın onun için hizmet etmek istiyorum. Bu gece geceden sabaha dek bir oturalım. Sabah olunca da sohbe gidelim.

¹⁹⁹⁹ Ey Muhyî tüm âlemin içerisinde bulunduğu, her sayfasının kainatı temellendirdiği cihan takvimini oku. Kainat güneşi, dünya gül bahçesinde cennetten gelmiş bir narençtir.

[333]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mef'ülü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül

Mā-rā şafed-i 'ışk şalāh-ı erīst
Ez-nüşhaem ıslāh-ı cihān bī-ḥaṭīst
Tīrem ki nüfūz dāred ez-lām-ı liyām
Ez-nuşrat-ı yārān-ı 'Acem geşte celīst²⁰⁰⁰

[334]

mef'ülü mefā'īlün mef'ülü fe'ül
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'

Ez-ḳāzī-i şehri behr-i ıslāh-ı şalāh
Yābed eger ān kitāb-ı ma'hūd necāh
Meşrūḥ şevded her ān çı bāşed 'ucme
Ez-şafd rehīm bā-şafedhā-yı milāh²⁰⁰¹

[335]

mef'ülün fā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Güftem yārā ki çün cedel bāyed kerd
İşkāl-i men ez-'ulüm ḥall bāyed kerd
Her müşkil-i ber-cāy ki dārem der-'ilm
Ḥalleş be-tamām der-maḥall bāyed kerd²⁰⁰²

²⁰⁰⁰ Bizim için aşka bağlanmak bağlardan kurtulmak gibidir. Cihanın ıslahı benim nüshamdan yazısız bir şekilde olmuştur. Ben, alçakların hilelerine işleyen bir okum. Bunun, Acem dostların yardımıyla olduğu apaçık bellidir.

²⁰⁰¹ Eğer o sözü geçen kitap, şehrin kadısından huzuru sağlamak için izin alırsa noksan kalan her yeri şerheder ve biz, güzellerin bağışlamasıyla bentlerden kurtuluruz.

²⁰⁰² Dedim ki ey sevgili, münakaşa etmek gerektiğinde benim anlaşılma güçlüğümlerle çözümlenmeli. İlimde sahip olduğum her zorluk, tamamen yerinde halledilmeli.

[336]

mef'ülün fā'ilün mefā'ülün fa'
mef'ülü mefā'ülün mefā'ülü fe'ül

Güftā yārem ki ey be-müşkilhā bend
Ez-çāh-ı ṭabī'atet ber ā tü be-kemend
Ḥallāl zi-müşkilet şalāḥ-ı şafedīst
Remzī güftem eger heyī ḥācetmend²⁰⁰³

[337]²⁰⁰⁴

Ber-Kitābī Nüvişte Şüd Ki Ez-ḥadd Bīrūn Medḥ Kerde Būd²⁰⁰⁵

mef'ülü mefā'ilün mefā'ülün fa'
mef'ülü mefā'ülü mefā'ülün fa'
mef'ülün fā'ilün mefā'ülün fa'

Der-medḥ-i imām ḥiç kes māhir nīst
Cüz ān ki Ḥudā güfte kesī ḳādir nīst
Līkin Muḥyī me-kün be-medḥeş ifrāṭ
Çün şāḥib-i īn kitāb k'ū hem berīst²⁰⁰⁶

[338]²⁰⁰⁷

mef'ülü mefā'ülün mefā'ülü fe'ül

Ey teng-terāz-ı piste-ḥandān dehenet
V'ey āfet-i 'aql ü dīn ü īmān dehenet
Dergāḥ-ı sūḥan gerdenet ey kişver-i ḥüsn
Kerdest çü men hezār ḳurbān dehenet²⁰⁰⁸

²⁰⁰³ Yarım dedi ki ey zorluklara bent olan, yaradılışının kuyusundan kementle çık. Sorununun çözücüsü, bendin düzelmesindedir. Eğer ihtiyacın varsa bir ima söyledim.

²⁰⁰⁴ Bu şiir der-kenârdır.

²⁰⁰⁵ Çok Fazla Övülmüş Olan Bir Kitapta Yazılmıştı

²⁰⁰⁶ İmamın övgüsünde hiç kimse mahir değildir. Allâh'ın söylediğine kimse kadir değildir. Lakin ey Muhyî, bu kitabın sahibi her şeyden temizlenmiş olduğundan sen onun övgüsünde ileri gitme.

²⁰⁰⁷ Bu şiir der-kenârdır.

²⁰⁰⁸ Ey dudağı sevgilinin ağzı gibi inceliği süsleyen; iman, din ve aklın afeti olan; ey güzellik ülkesi, sözün dergâhı oldun. Dudağın benim gibi bin kişi kurban etti.

[417^b]

[339]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül

Muhyî ki hayât-ı cāvidānî dāred
Çün Rûh-ı ẓuds zi-cān feşānî dāred
İsî-nefesān ü zinde-sāzān-ı nüfūs
Yābend beḳā be-ān ki ānî dāred²⁰⁰⁹

[340]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Muhyî ki imām-ı cümle esmā āmed
Bā-'ayn be-ḡayrişān müsem mā āmed
Ez-vey heme çiz zindeḡānî yābend
Ū zinde be-ḡod ki 'ayn-ı ihyā āmed²⁰¹⁰

[341]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Şān-ı ḡam-ı 'ışḳ cān-feşānî āmed
Der-'ışḳ nişān zi-bî-nişānî āmed
Ān 'ayn-ı 'ayān me-rā nihānî āmed
Güftā ki tü ber ḡiz fülānî āmed²⁰¹¹

[342]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Āyîne-i dil maẓhar-ı küllî āmed
Tā kerd zi-ḡvîş zeng-i cüzî-rā red
Dāyir be-cemî'-i kāyinātest imrüz

²⁰⁰⁹ Ebedî bir hayatı olan Muhyî, Cebrail gibi can saçır. İsâ nefesliler ve nefisleri hayat verenler, güzelliği olanla sonsuzluk bulsun.

²⁰¹⁰ Bütün isimlerin imamı olan Muhyî, bir kaynaktan [çıkıp] kendi dışındaki her şeyle anıldı. Her şey ondan hayat bulur. O, kendiliğinden canlı olan, hayat vermenin kaynağı oldu.

²⁰¹¹ Aşk derdinin şanı, can saçmaktır. Aşkın alameti, tanınmazlıktır. O apaçık kaynak bize gizlice geldi ve 'Sen kalk filan kişi geldi.' dedi.

Tā nokṭa-i pergār-ı Hudā ḥod āmed²⁰¹²

[343]

İn Rubā'î Ez-ân Necm Rāzîst Be-galaṭ Nüvişte Şüde

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'

Uşşāk-ı tü ez-elest mest āmedeend
Ser-mest zi-bāde-i elest āmedeend
Mey mî-nüşend ü pend-i mey nî-nüşend
K'îşân zi-elest mey-perest āmedeend²⁰¹³

[344]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Gül güyed eger murād rüy-ı tü büved
V'ez-sünbül-i ter merām müy-ı tü büved
Der-zāhir eger be-süyî āred rüyî
Va'llāhi zamîr-i Muhyî süy-ı tü büved²⁰¹⁴

[345]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Tā ez-ruḥet āftāb gül-gün bāşed
Dil der-ṭaleb-i cemāl-i tü ḥün bāşed
Tā rüy-ı tü her zamān diger-gün bāşed
Dil der-heves-i rüy-ı diger-gün bāşed²⁰¹⁵

²⁰¹² Gönül aynası, kendinden parçaların pasını sildiğinden beri her şeyin tecelligâhı oldu. Şimdi Allâh'ın pergelinin noktası olup bütün kainatı dolaşmaktadır.

²⁰¹³ Senin âşıkların elest meclisinden mest olarak geldiler. Elest şarabıyla sarhoş geldiler. Elest meclisinden, şarap düşkünü olarak döndüklerinden şarap içiyorlar ama nasihat şarabını içmiyorlar.

²⁰¹⁴ Muhyî eğer 'gül' derse, muradı senin yüzündür. Taze sünbül den kastı ise senin saçındır. Onun yüzü görünürde başka tarafa baksa da vallâhi içi sana dönüktür.

²⁰¹⁵ Güneş, senin yanağın sebebiyle gül renkli olduğundan beri gönül, senin güzelliğinin isteğiyle kanla dolar. Senin yüzün ne zaman bir başka renk alsın gönül de [ona] bir başka şekilde heveslenir.

[346]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Der-vādī-i 'ışk her ki 'akıl gerded
Der-meslek-i haq be-Haq ki bātl gerded
Ān bī-kes eger be-'ışk kāmīl gerded
Merdūd şevēd bāz u mükemmil gerded²⁰¹⁶

[347]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Mā-rā be-kesī ceng ü cidālī ne-büved
Der-dīden-i naqş-ı kes kemālī ne-büved
Der-medrese-i 'ışk me-rā şüd ma'lüm
Der-tekye-i hāl kıl ü kālī ne-büved²⁰¹⁷

[348]

mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Ez-evvel kār çün tü būdī maqşūd
Āhir tü şüdī be-bende-i hod ma'būd
Çün der-dü cihān cüz tü ne-bāşed mevcūd
Āhir mā-rā hayāl-i nā-būd çī būd²⁰¹⁸

²⁰¹⁶ Allāh şahit ki aşk vadisinde akıllı geçinen kimse, doğruluk yolunda boş yere dolaşmaktadır. O kimsesiz kimse aşkla olgunlaşırsa dışlanır ve sonra mükemmil [olarak] gelir.

²⁰¹⁷ Bizim kimseyle kavgamız olmaz. Bir başkasının kusurunu görmek olgunluk olmaz. Aşk medresesinde malüm oldu ki hāl tekkesinde dedikodu olmaz.

²⁰¹⁸ Başlangıçta istenilen sendin. Ancak sonunda kendi kölene ilah oldun. Her iki cihanda senden başka varlık olmadığından sonunda bize yokluk hayal olursa ne olur!

[349]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül

Derdī ki zi-düst ber-kih ü mih bāşed
Ber-pîrehen-i cān-ı men ān zih bāşed
Ez-devlet-i derdeş şüdeem şöhre-i şeh
Der-derd eger şabr künem bih bāşed²⁰¹⁹

[350]

mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Ferdā yārān ki meyl-i şohbet dārend
Ez-ḥazret-i ḥazret-i tü 'izzet dārend
Teşrîf kün ez-luḫf be-seyrān ferdā
K'ez-āmeden-i tü cümle minnet dārend²⁰²⁰

[351]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'

İmrüz hevā ne germ ü nî serd büved
Nî gil bāşed be-rāh u nî gerd büved
Der-vaḫt-i çünin nişesten ender ḥāne
İnşāf be-dih tü lāyık-ı merd büved²⁰²¹

²⁰¹⁹ Sevgilinin küçük büyük herkesin başında olan derdi, benim can gömleğimin üzerinde kaytan olur. Onun derdinin verdiği talihle şehrin meşhuru oldum. Eğer derde sabredersem iyi olur.

²⁰²⁰ Senin saygın katından itibar sahibi olan dostlar yarın sohbet etmek istiyorlar. Lütfedip yarın gezintiye katıl. Çünkü herkes senin gelmeni bekliyor.

²⁰²¹ Hava bugün ne sıcak ne soğuktur. Yolda ne çamur ne de toz vardır. İnsaf et, öyle bir zamanda evde oturmak adama yaraşır mı?

[352]

Der-Vākı'a Güfte Şüd²⁰²²

mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mef'ülü fe'ül

Rūzī rāhem be-Mıṣr-ı cāmi' üftād
Der-ḥānḳah-ı Gülşenī-i pāk-nihād
Dīdem pīrī çü nūr-ı rüyeş feyyāz
Sārī çü vücūd der-maḳāmāt-ı cevād²⁰²³

[418^a]

[353]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül

Huş dār ki 'ālem-i sütürget ne-bered
Bīrūn zi-kef ḥord u büzürget ne-bered
Ger berre-i dīl-rā ne-çerānī be-heves
Ez-reh ne-revī birūn u gürget ne-bered²⁰²⁴

[354]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Dil-rā zi-şafā vü pākī-i Nīl ü Reşīd
Keş ü galebāt-ı neyl-i ma'şūḳ resīd
Ervāḥ-ı meşāyīḥ nigerānend āncā
Her kes ki resīd geşt bī-şübhe reşīd²⁰²⁵

²⁰²² Rüyada Söylenmişti

²⁰²³ Yolum bir gün, temiz yaradılışlı Gülşenî'nin dergâhının bulunduğu Mısır'a düştü. [Orada] yüzünün nuru feyiz veren, cömertlik makamlarını yayan bir ihtiyar gördüm.

²⁰²⁴ Dikkat et, yüce âlemini götürmesin. Büyük ve küçük [şeyleri] elinden çıkarmasın. Eğer gönül kuzusunu hevesle olatmazsan yoldan çıkmazsın ve kurdun [onu] götürmez.

²⁰²⁵ Gönle, safadan ve Nil ile Reşid kasabasının temizliğinden, sevgiliye ulaşmanın üstünlüğü ve keşfi geldi. Şeyhlerin ruhlarının beklediği o yerden gelip geçen şüphesiz doğru yoldadır.

[355]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fa'

Cān-rā be-kenār-ı Nīl der-şehir-i Reşid
Ervāh-ı meşāyih be-reşidī be-resid
Her kaçre-i ü baħr-i muħiṭi āmed
Her zerre-i ü hezār ħurşid keşid²⁰²⁶

[356]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'

İmşeb ki şeb-i seyr-i cevānān bāşed
Pīrān hem ez-ān behrever-i cān bāşed
Ger ħvāb küni vü ez-temāşā māni
Der-ākıbet-i kār-ı tü ħüsrān bāşed²⁰²⁷

[357]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül

Ey geşte zi-a'lā vü zi-ednā berter
Hem zākir ü mezkūrī vü hem zıkr u ħaber
Ger bī-ħaberān yāfti ez-tü ħaberī
Ĥod ez-ħaber-i ħviş güzeştī yek-ser²⁰²⁸

²⁰²⁶ Şeyhlerin ruhları ve canları, Nil'in kenarındaki Reşid kasabasında her damlası bir okyanus, her zerresi bir güneş olan bir yol erine ulaştırdılar.

²⁰²⁷ Gençlerin seyredildiği bu geceden Pīrlere de nasibini alsın. Eğer uyur da seyredemezseniz sizin işinizin sonunda hüsrana olacaktır.

²⁰²⁸ Ey yüceden ve aşağıdan daha yüksek olan, sen hem zikreden hem zikredilen hem zikir hem de habersin. Eğer habersizler senden bir haber alırlarsa, kendin, baştan ayağa habersin.

[358]

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ül
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fe'ül

Her fi'l ki ez-emr-i Hudā yāft zuhūr
H'vāhī ger İrem rām şev u hem me'mūr
Çün 'abd şüdem bida' zi-men ba'de ki reft
Z'ān rüst me-rā rām çü mārān heme mūr²⁰²⁹

[359]

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilün fa'
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fa'
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fe'ül

Ey mazhar-ı āyāt-ı ilāhī hoş bāş
V'ey cān-ı cihān-ı cān ü dil dil-keş bāş
Der-meykede-i muğān ü der-deyr-i cihān
Bā-dürd-keşān şāf-dil ü bī-ğış bāş²⁰³⁰

[360]

mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fa'
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fe'ül

Eşyā ki büved be-'ilm-i ü der-iķnā'
Bā-hem heme muhteliķ çü cem'-i eşyā'
Der-cins-i fuşul çün nümüdend envā'
Her çiz be-nuķķ āmed her şey be-simā'²⁰³¹

²⁰²⁹ Eğer İrem cennetini istiyorsan Allāh'ın emrinden zuhur eden her fiile boyun eđ ve memur ol. Kul olduktan sonra benden bidatler gittiği için her karınca yılanlar gibi bize boyun eğer.

²⁰³⁰ Ey ilahî ayetlere erişen kişi, hoş ol. Ey can ve gönül dünyasının canı, gönül çeken ol. Dünya kilisesinde ve meyhanecinin meyhanesinde şarap tortusu içenlerle saf gönüllü ve dertsiz ol.

²⁰³¹ O'nun ilmiyle ispatta olan varlık, tüm topluluklar gibi birbirine karışmıştır. Her bölüm cinsten bir çeşit bulunduğu için her şey dile gelir ve duymaya başlar.

[361]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'

Ey geşte zi-ıtlāk ü taqayyüd-i muṭlak
Pāyende zi-āḥir ü zi-evvel esbak
Gerç'ez-tü şüdest cümle eşyā müştak
Likin heme nezd-i tü büved hiç el-ḥak²⁰³²

[362]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Ez-tābiş-i nūr-ı ḥod vücūd-ı muṭlak
Der-āyīne-i kevn nihān şüd bī-dak
Be'nmūd be-her çiz cemāl-i ḥod-rā
Şaḥşī be-nümā ki bined ü nūr-ı Ḥak²⁰³³

[363]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Pāk āmedeī ez-heme kayd u ıtlāk
Z'ān bā-şıfatī kayd ne-dārend 'uşşāk
Ger zāt-ı tü-rā āyīneī bāyed men
Ez-dil be-bürem āyīne-i bes müştak²⁰³⁴

[418^b]

[364]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülün fā'īlün mefā'īlü fe'ül

²⁰³² Ey bağ ve bentlerden kurtulmuş, sonrada ve öncede ebedi olan, her ne kadar tüm varlıklar senden türemişse de doğrusu hepsi senin katında bir hiçtir.

²⁰³³ Kendi nurunun parıltısından olan mutlak varlık, parçalanmaksızın yaratılış aynasında gizlendi. Kendi güzelliğini her şeyde göster. Hak'ın nurunu gösterebilecek bir kişi göster.

²⁰³⁴ Sen tüm bağ ve bentlerden arındığın için âşıklar senin sıfatınla arada bir engel görmezler. Eğer seninle aramda bir ayna olursa, ben gönülden iştıyakla o aynayı kırayım.

Dil pāk kün ez-ğayr-ı Hūdā ey bī-bāk
Tā nār-ı hevāş mā resāned ber-hāk
Ez-her cānib der-ān zamān mī-şinevī
يَا مَنْ سَجَدَ لَهُ كِرَامُ الْأَمْلَاكِ²⁰³⁵

[365]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'

Ey bā'ış-i îşāl-i cemī'-i āmāl
Ez-luţf me-rā eger be-pürsī aĥvāl
Pā-māl şüdem zi-dest-i her bī-ser ü pā
Destem ġir ü çünin me-mānem pā-māl²⁰³⁶

[366]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül

İmrüz ki dehr sebz-püşest ey dil
Mey nüş ki vaĥt-i îş u nüşest ey dil
Kes-rā çı vuĥûf-ı ān ki in ĥum-ı şarāb
Ez-hāk-i kudām mey-fürüşest ey dil²⁰³⁷

[367]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

1

Mā dāğ be-dil zi-lāle-ĥaddī dārīm
Mā ser be-hevā-yı serv-ĥaddī dārīm²⁰³⁸

²⁰³⁵ Ey korkusuz, hevesin ateşi toprağa su getirsin istersen Allāh'tan başka her şeyi gönlünden temizle. O zaman her yandan 'Ona secde eden çok değerli krallar' sözünü duyacaksın.

²⁰³⁶ Ey amellerin hepsinin ulaştırılmasının sebebi, eğer lütfunla ahvalimizi soracak olursan, serseriler sebebiyle ayaklara düştüm. Ayak altında kalmamam için elimden tut.

²⁰³⁷ Ey gönül, yeryüzünün yemyeşil örtündüğü bu gün eğlence zamanıdır, şarap iç. Kimse, bu şarap küpünün hangi topraktan şarap sattığını bilmez.

²⁰³⁸ Bizim gönlümüzde lale yanaklılardan bir yanık; başımızda servi boylulardan bir arzu vardır.

[368]

mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fa'
mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilün fa'

Derdâ ki esîr-i miḥnet ü derd şüdem
Ḥayfâ ki be-hicr-i ruḥ-ı vey zerd şüdem
Der-nîstî-i ğayr nümüdem evşâf
Der-hestî-i vaḥdetiş velî ferd şüdem²⁰³⁹

[369]

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ül
mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü fe'ül
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fe'ül

Ey mazḥar-ı elṭâf-ı ilâhî çi künem
Ez-hicr u ğam-ı nâ-mütenâhî çi künem
Ez-çeşm-i raḳîb mî-resed niş-i belâ
Ger tü ne-künî me-râ nigâhî çi künem²⁰⁴⁰

[370]

mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fa'
mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü fe'ül

Gâhî be-zebân-ı Ḥaḳ²⁰⁴¹ süḥan mî-güyem
Ya'nî ki ne ez-nev ü kühen mî-güyem
İn ḥâdişe îst ṭurfe k'ez-zât-ı ḳadîm
Remzî ne zi-ḥod bel zi-ledün mî-güyem²⁰⁴²

[371]

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ül
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fa'

²⁰³⁹ Sıkıntı ve derdin esiri oldum, yazık! Onun yanağının ayrılığıyla sarardım yazık! Başkalarının yokluğunda vasıflarımı gösterdim, onun birliğinin varlığında tek oldum.

²⁰⁴⁰ Ey İlahî iyiliklere kavuşan, [bu] sonsuz gam ve ayrılıktan ne yapayım? Rakibin gözünden bela dikenleri geliyor. Eğer sen bana bakmazsan ne yapayım?

²⁰⁴¹ Yazmada 'be-zebân-ı ḥod' şeklindedir. Satır arasında 'be-zebân-ı ḥaḳ' şeklinde değiştirilmiştir.

²⁰⁴² Bazen, Allâh'ın diliyle yani yeni ve eskiden konuşuyorum. Bu kadim kişiden [gelen] görülmemiş bir hadisedir. Bunda bir sır yoktur, belki de [sadece] ledün [ilminden] konuşuyorum.

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Çün mazhar-ı ân yār-ı sebük-seyr şevem
Bā-ḥod zi-ḥodem 'ārī vü der-ğayr şevem
Nüreş çü şerār-ı nār-ı men sūzāned
Reste zi-şirār u cümleten ḥayr şevem²⁰⁴³

[372]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül

Tā çend be-kıble-i bütān rü ārem
Der-dil heves-i naqş-ı bütān be-nigārem
Ḥīzem be-nişinem be-der-i şavma'ahā
Belk'ez-der-i şavma'a ber āyed yārem²⁰⁴⁴

[373]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Üftād be-ehl-i rāz rüzī rāhem
Güfem ki zi-sırr-ı Ḥaḳ künid āgāhem
Güftend ki tefsir küned ḥal güfem
Tefsir-i Ebi's-su'ūd-rā mī-ḥvāhem²⁰⁴⁵

[374]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Ānī ki tü-rā cā be-felek mī-ḥvāhem
Ḥükmet zi-semā tā be-semek mī-ḥvāhem
Men ez-tü ne şūf u kepenek mī-ḥvāhem
Ez-güşe-i çeşmet nazarek mī-ḥvāhem²⁰⁴⁶

²⁰⁴³ Eğer o hızlı giden sevgiliye kavuşursam, kendimle kendimden soyunup başka olacağım. Onun nuru, benim ateşimin kıvılcıklarını yaktığından beri kötülüklerden tamamen kurtulup hayır oldum.

²⁰⁴⁴ Daha ne kadar yüzümü putların [sevgililerin] kiblesine çevireyim; daha ne kadar putların resimlerinin hevesini gönle işleyeyim. Kalkıp manastırların kapısında oturayım. Belki sevgilim, manastırın kapısından ortaya çıkar.

²⁰⁴⁵ Yolum bir gün sır ehline düştü. 'Bana Allâh'ın sırrını öğretir misiniz?' dedim. 'Tefsir, [meseleni] halleder.' dediler. 'Ebussu'ûd'un tefsirini istiyorum.' dedim.

[375]

mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Pîş ez-pîşîn faķîr-i tü mî-āyem
Ber mî-gerdem hemān ki rû be'nmāyem
Bāyed ki sefer kerde gürisne güşne
Yābem ṭabhî vü ez-ta'ab āsāyem²⁰⁴⁷

[376]

Der-Bāğ-ı Merdümek-Dīde-i Seyfî Efendi²⁰⁴⁸

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül

Ez-āmedenet eger ḥaberdār şevem
Ez-eşk be-rāhet güher işārem
Der-şubḥ-ı şafā be-rüyet üfted nazari
Der-merdümeķ-i dīde çü peydā şevem²⁰⁴⁹

[377]

Müstezād

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fa'
mef'ülün fa'
mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'

Māh-ı ramazān āmed ü dilhā mî-tāft
Ez-nūr-ı şıyām
Ve'z-mihr-i cemāl-i ü heme ķadr be-yāft

²⁰⁴⁶ Yazmada 'Behr-i yārān yek bergî mî-ḥvāhem' yazılıdır. Satır arasında 'Ez-güşe-i çeşmet nazarek mî-ḥvāhem' olarak düzeltilmiştir. 'Sana [bu] güzellikle felekte yer istiyorum. Hükmün yerden göğ'e kadar [geçsin] istiyorum. Ben senden yün ve kepenek değil, göz ucuyla bir bakış istiyorum.'

²⁰⁴⁷ Ben çok önceden beri senin fakirinim. Yüzünü görmek için geri dönüyorum. Aç aç sefer yapmış olduğumdan bir mutfak bulayım ve sıkıntıdan kurtulayım.

²⁰⁴⁸ Seyfî Efendi'nin Gözbebeği Bahçesinde Söylendi

²⁰⁴⁹ Eğer senin gelişinden haberdar olursam, yoluna göz yaşından inciler saçarım. Göz bebeğinde [seni] bulmak için huzur sabahında gözüm yüzüne çarptı.

[419^a] Bā-şad ikrām
V'ez-şems-i cemāl-i lāmi'et kerd zuhūr
Nūrī ber-nūr
Dil-rā ve'z-ğayr-ı tü ez-ān rü ber tāft
Ey mäh-ı tamām²⁰⁵⁰

[378]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Der-feyz-i ezel ki aqdes āmed be-beyān
A'yān heme būdend nihān ez-ḥadeşān
Çün ez-ḳadem ü 'adem ḳadem bīrūn zed
Der-feyz-i muḳaddes āmed a'yān beyān²⁰⁵¹

[379]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Ger dest-i zuhūr-ı ḥod vücūd-ı Raḥmān
Der-levḥ-i tü maḥfūz çü 'ilm-i a'yān
Çün bedr 'ayān be-şadr-ı ḳadret taḳdīr
Hem mażhar-ı muzhirī vü hem şān be-ān²⁰⁵²

[380]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Ey geşte be-'ayn-ı 'ilm-i Ḥaḳ ser-gerdān
Der-'ilm-i ḥaḳāyık-ı 'ayān bī-sāmān
Ḥvāhī ki resī yaḳīn be-ḥaḳḳ-ı a'yān
Ez-ḥaḳḳ-ı yaḳīn Muḥyī çizi ber ḥvān²⁰⁵³

²⁰⁵⁰ Ramazan ayı geldi ve gönüller oruç nuruyla parlıyor. Herkes, onun güzelliğinin güneşinden yüzlerce ikramla kıymet bulur. Senin parlak yüzünün güneşinden nur üstüne nur doğdu. Ey dolunay, gönül, senden başkasından o sebeple yüz çevirdi.

²⁰⁵¹ Varlıklar, beyanla en kutsal olan ezel feyzinde olaylardan gizlendiler. Onlar, varlık ve yokluktan sıyrıldıklarında mukaddes feyzde görünür oldular.

²⁰⁵² Allāh'ın, kendi belirişinin elinden olan varlığı, varlık ilmi gibi senin levhanda gizlidir. Kader, senin değerinin en yüce mertebesinde dolunay gibi aşıkardır. Sen hem tecellinin sahibinin ortaya çıktığı yer hem de onun şanıdır.

[381]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Ey kuṭb-ı medār-ı kāyināt-ı dil ü cān
V'ey aṣl-ı mebānī-i vücūd-ı insān
Çün devr-i felek ḥalka-i mā ḥātem şüd
Çün naqş ne-künī tü nümā faşş-ı nişān²⁰⁵⁴

[382]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Rūḥī ki küned be-müsta'idī sereyān
Yābed 'amel-i Rūḥ zi-ḥayy-ı Raḥmān
Z'ān rū be-girift Sāmīrī müştī ḥāk
Ez-reh-güzer-i Rūḥ-ı emīn-i Sübhān²⁰⁵⁵

[383]

mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Tā key bāšem zi-hicr-i tü ser-gerdān
V'ez-derd ü ğam-ı cefā-yı tü bī-dermān
Luṭfī kün ü ez-ḥodem be-ḥod rāhī deh
Tā zinde şevem çü Muḥyī ez-vaşl revān²⁰⁵⁶

²⁰⁵³ Ey Allāh'ın ilim pınarında, apaçık hakikatler ilminde avare ve şaşkın dolaşan, varlıkların hakikatine hakkıyla erişmek istiyorsun. Ey Muhyî, [o halde] apaçık bilme hakkında bir şeyler söyle.

²⁰⁵⁴ Ey can ve gönül kâinatının etrafında döndüğü merkez; insanın vücut binalarının temeli, feleğin çemberi bizim halkamıza yüzük taşı olduğundan beri [onu] resmetmiyorsun [hiç olmazsa] alamet taşını göster.

²⁰⁵⁵ Zekice yayılmayı bilen bir ruh, Allāh'tan Cebrail'in amelini kazanır. Samirî o sebeple Cebrail'in geçtiği yoldan bir avuç toprak aldı.

²⁰⁵⁶ Daha ne zamana kadar senin ayrılığınla perişan; senin cefanın gamı ve derdiyle dermansız olayım. Muhyî gibi kavuşma ruhuyla hayat bulmam için lütfet ve benden sana bir yol aç.

[384]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül

Ey hāzret-i tü 'ayn-ı cemī'-i a'yān
Ber-rüy-ı mekşūf 'uyūn-ı insān
Girift hāṭāyī be-peṣīrem ki zi-men
Cürm āyed ü ez-tüem 'afüv ey Raḥmān²⁰⁵⁷

[385]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'

Her geh ki be-rānī ez-derem çün digeṛān
Hergiz ne-şevem be-dīgerān men nigerān
Key kem şeved ez-serem ḥumārī ki me-rāst
Taḥmīr-i me-rā çü ḥamr-ı 'ışket şüd şān²⁰⁵⁸

[386]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül

Ey sırr u 'alen tü-rā 'ayān u rüşen
Çün rü ne-nümāyī çı künem bā-dil-i men
Der-zāhir ü bāṭınem nümūdār şüdest
Bī-tü be-yaḫīn ne-mī-resem mānde be-ṣan²⁰⁵⁹

[387]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül

Ey āyīne-i cemī'-i a'yān dil-i tü

²⁰⁵⁷ Ey varlığı varlıkların tamamının kaynağı olan, insanın gözleri senin apaçık yüzündedir. Ben hatamı itiraf edeyim. Allāh'ım, günah işlemek benden, beni affetmek sendendir.

²⁰⁵⁸ Sen başkalarıyla kapımdan her geçtiğinde ben asla diğerlerine bakmam. Bize şarap olan senin aşkının şanının verdiği başımdaki bu ağrı nasıl azalacak?

²⁰⁵⁹ Ey gizli ve açık her şeyin kendisine görünür olduğu, sen yüz göstermezsen ben bu gönlümle ne yapayım? İçimde ve dışımda, sensiz zanda kalıp gerçek bilgiye ulaşamayacağım belli oldu.

Her būd u ne-būd āmede ḥāşıl-ı tü
Ma‘dūm çı ger mümteni‘ ü ger mümkün
Ma‘lūm şüde bîş dil-i kāmīl-i tü²⁰⁶⁰

[388]

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fe‘ül

Ān çist ki şad sinān büved ber-ser-i ü
Ez-zümrüd ü güher bā-büved peyker-i ü
Der-zîr-i heme sinān-ı ḥuşk u ter-i ü
Şad beçe büved be-sān māder ber-i ü²⁰⁶¹

[389]

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘
mef‘ülün fā‘ilün mefā‘ilün fa‘

Hū güyem ü hū mî-şinevem ez-her sū
Z‘ān rū ki be-büy-ı üst cānhā dil-cū
Ger mî-püyî be-küy-ı ü hoş-ḥüyî
Der-tū-yı tüyî be-yābî ān nîkū-rū²⁰⁶²

[390]

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘
mef‘ülün fā‘ilün mefā‘ilün fa‘

Ey mazhar-ı ‘ışk u muzhir-i ‘ilmü’llāh
Ma‘lūmem şüd ki ‘ālemî ez-her rāh
Der-cehl-i me-rā be-ḥaḥḥ-ı ‘ilmet me’gzār
Çün ez-heme ‘ilm geşteî tü āgāh²⁰⁶³

²⁰⁶⁰ Ey gönlü tüm varlıkların aynası olan sen, her varlık ve yokluk senden ortaya çıkmıştır. Münkün olsun ya da olmasın ‘yok’un ne olduğu çok önceden senin kāmīl kalbine malum olmuştur.

²⁰⁶¹ O, başında yüz mızrak olan, yüzü zümrüt ve inciden olan, her şeyin altında onun taze ve kuru mızrağı olan, göğsünde, anne gibi yüz çocuk olan şey nedir?

²⁰⁶² ‘Hû’ diyorum ve her yandan ‘hû’ işittiğimden canlara gönül çeken onun kokusu gelir. Eğer iyi huyla onun sokağına koşuyorsan o güzel yüzlüyü kendi içinde bulursun.

²⁰⁶³ Ey aşka kavuşmuş olan ve Allāh ilmini aşikar eden, her şekilde, senin tüm âlem olduğunu anladım. Sen tüm ilimlere vakıf olduğundan ilminin hakkı için benim cehaletimi gider.

[391]²⁰⁶⁴

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fe‘ül
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘

Şühüd şüdem Hudā büved şāhid-i men
Mevcüd ez-ān vücüd şüd vācid-i men
Der-Ka‘be-i dil çü hıvîş-rā güm kerdem
Sücüd-ı men āmede der-ān sācid-i men²⁰⁶⁵

[419^b]

[392]

الْحَمْدُ لِمَنْ هَدَانِي فِي يَدِهِ
وَالشُّكْرُ لِمَنْ عَنَانِي فِي يَدِهِ
2066 إِنَّ قَلْبَ لُهُ بَعَانِي فِي يَدِهِ
2067 لُطْفُ الْأَرْزَلِي بَعَانِي فِي يَدِهِ

[393]

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘

Bî-perde nihānī vü ‘ayān bā-perde
Hod perde hodī vü perde-rā hod kerde
Der-nūr-ı tecelliyāt-ı mihret her ān
Şad şems-i vücüd şad cihān perverde²⁰⁶⁸

[394]

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fa‘

Ervāh-ı mücerredān ki pākend heme
Der-‘ālem-i ‘ışık derd-nākend heme

²⁰⁶⁴ Bu şiir der-kenârdır.

²⁰⁶⁵ Allâh şahidim olsun, ilahî tecellileri seyrettim. O sebeple tüm varlıklar benimle kendinden geçti. Kendimi gönül kabesinde kaybettiğimden beri, orada benim secde ettiğim bana secde eden oldu.

²⁰⁶⁶ Yazmada ‘لو قلت’ yazmaktadır. Satır arasında ‘ان قلب’ şeklinde düzeltilmiştir.

²⁰⁶⁷ Onun elinde olan hidayetime hamd olsun. Onun elinde olan inayetime şükürler olsun. Kalbimdeki isteğim onun elindedir. Sonsuz lütfuyla benim isteğim onun elindedir.

²⁰⁶⁸ Perdesiz gizlisin ve perdeyle aşikarsın. Perdenin kedisi sensin ve perdeyi kendin yaptın. Senin güneşinin tecellilerinin nurunda her an yüzlerce güneş yüzlerce dünyayı beslemekte.

Ber-her çi resend zinde-sāzend be-ıışk
Zīrā ki cüz īşān be-helākend heme²⁰⁶⁹

[395]

mef'ülü mefā'ılün mefā'ılü fe'ül
mef'ülü mefā'ılün mefā'ılün fa'

Ān şey ki büved be-zāt-ı hod k̄āyim ü hay
Ber-her çi resed vücūd mī-bahşed vey
Çün ğayr-ı vücūd-ı vaḥdetēş nīst büved
Cüz ğayr-ı 'adem vücūd-ı kī bāşed key²⁰⁷⁰

[396]

mef'ülü mefā'ılü mefā'ılün fa'
mef'ülü mefā'ılün mefā'ılün fa'

Ez-ġāyet-i vaḥdet-i ḥodī maṭlūbī
Ez-vaḥdet-i bī-ḥodī be-ġāyet ḥübī
Bā-keşret ü vaḥdet ü mü'eyyed muṭlaḳ
Maḥbūb u muḥibb ü ṭālib ü maṭlūbī²⁰⁷¹

[397]

mef'ülü mefā'ılün mefā'ılün fa'
mef'ülün fā'ılün mefā'ılün fa'

Mā-rā be-cüz ān yār ne-bāşed yārī
Bārī ğüftem meded küned ger Bārī
Ez-baḥr-i kerem be-ebr-i luṭf u iḥsān
Nārī şevēd īn ḥāk ger ābī n'ārī²⁰⁷²

²⁰⁶⁹ Hepsi tertemiz, aşk âleminde dertli olan saf ruhlar, kendileri olmadan her şey helak olacağından neye uğrarlarsa ona hayat verirler.

²⁰⁷⁰ Kendi zatında var ve canlı olan şey, neye erişirse ona vücut bağışlar. Onun birliğinin varlığının yokluğunda yokluk ortaya çıkar. Yokluk dışında kimin varlığı saf olur?

²⁰⁷¹ Kendi varlığının birliğinin nihayetinden [bu yana] talep edilensin. Yokluğunun birliğinden son derece güzelsin. Çokluk, teklik ve sağlamlıkta mutlaka sevilen, seven; talep eden ve talep edilensin.

²⁰⁷² Bize o sevgiliden başkası yar olmaz. 'Bari Allâh yardım etsin.' dedim. Cömertlik denizinden bağış ve iyilikle bir su getirmezsün bu toprak ateş olacaktır.

[398]

mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fe'ül
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fa'

'Âlem heme vehmest ü hayâl-i fânî
În sâl ü meh-i zamâne ne-büved ânî
Û Bâķî-i muṭlaķest ü bâķî fânî
Û-râ ki ne-dîdeî tü fânî zi-ânî²⁰⁷³

[399]

mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fa'

Der-'âlem-i 'ıŝķ 'aķl-ı cüz'î dârî
Ey 'âķıl ez-ân ne-mî-künî settârî
Bî-kâr şevî eger be-kâr-ı Settâr
Ân gâh be-dânî ki ne-dârî kârî²⁰⁷⁴

[400]

Su'âl

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilün fa'
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fe'ül
mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fa'

'Oşmân Paşa çün zi-sefer mî-âyî
Bâyed ki ziyâde ķudretî be-nümâyî
Nî ân ki çünân ki her ki bîned güyed
Rosvâyî-i keyf u keyf-i in rosvâyî²⁰⁷⁵

²⁰⁷³ Âlem tamamen bir kuruntudur ve fani bir hayaldir. Bu zamanın yılı ve ayı bir an değildir. O, mutlak bakidir ve kalanlar ölümlüdür. Sen, görmediğin onun faniliğinden fanisin.

²⁰⁷⁴ Ey âķıl, aşķ âleminde sınırlı bir aķlın vardır. O sebeple [sırları] örtemiyorsun. Eğer Allâh'ın işinden habersiz olursan o zaman işsiz olacağını bil.

²⁰⁷⁵ Osman Paşa yolculuktan geldiğinde, gören herkesin 'Keyfin rezilliği ve bu rezilliğin keyfi!' demesi için pek fazla kudret göstermelisin.

[401]

Cevāb

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Mî-būd me-rā her ānçi mî-fermāyî
Ya'nî ki nümāyem be-tü şaf-ārāyî
Lîkin çi tevān kerd ne-büdem yārā
Ez-ķuvvet-i keyf u za'f-ı ĩn yārāyî²⁰⁷⁶

[402]²⁰⁷⁷

Su'al

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Rencide me-şev z'ın sühan ez-ra'nāyî
Her çend besî nāzükî vü bes zībāyî
Zirā ki be-tü ĩn heme nikbet ki resid
Ez-şümü-i keyf büved u bî-pervāyî²⁰⁷⁸

[403]

Cevāb

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Ger dîd yaķın ki muħıbb-i māyî
Çün ehl-i zamāne tü ne-her-cāyî
Yek nükte zi-ħāl-i men şinev tā dānî
Keyfiyyet-i aħvāl-i dil-i şeydāyî²⁰⁷⁹

²⁰⁷⁶ Ey dost, bize her ne buyurduysan oldu, yani sana gelmek istedim. Lakin ne yapılabilir keyfin kuvvetinden ve zayıflıktan başka gelen dost yoktu.

²⁰⁷⁷ Bu rubâî der-kenârdır.

²⁰⁷⁸ Her ne kadar güzel ve nazik olsan da güzelliğin sebebiyle bu sözden rencide olma. Çünkü sana gelen tüm bu talihsizlikler keyfin uğursuzluğu ve pervasızlıktandır.

²⁰⁷⁹ Eğer gerçekten gördüysen sen bizim sevdiğimizizsin. Sen zamane insanları gibi sözünde durmaz değilsin. Divane gönlün halini bilmen için sana bir nükte söyledim, dinle.

[404]

Tetimme-i Cevāb ve İşāret-i Sinān Paşa

mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Evvel bûdem be-devlet ü garrāyî
Ber-çarḥ-ı felek nümüdî bālāyî
Çün zaḥm-ı sinān-ı dehr ḥordem küştem
Bî-tāb zi-'azl ü miḥnet-i tenhāyî²⁰⁸⁰

[405]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Ey ān ki be-zerre-i cihān mî-tābî
Der-mihr-i ḳulüb şems-i cān mî-yābî
Ez-ġaflet-i bî-ḥodî çü bā-ḥod āyî
Bîdār şevî eger keşî bî-ḥvābî²⁰⁸¹

[406]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül

Ey ān ki tü ber-güzide-i Yezdānî
Aḥvāl-i bed-i me-rā nikū mî-dānî
Luḫfî kün u kār-ı men be-sāmān be-resān
Z'ān pîş ki cān dehem zi-bî-sāmānî²⁰⁸²

[420^a]

[407]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül

²⁰⁸⁰ Önceden, feleğin çemberinin üstünde yüceliği gösterdiğin için devletli ve gösterişliydim. Dünya mızrağının yarasını aldım, azledilmenin yorgunluğu ve yalnızlığın eziyetinden öldüm.

²⁰⁸¹ Ey cihan zerrelere ışık veren, kalplerin sevgisinde can güneşi buluyorsun. Kendinden geçmenin gafletinden kendine geliyorsun. Eğer uykusuzluk çekiyorsan uyanık ol.

²⁰⁸² Ey Allāh'ın seçkin olan [kulu], benim kötü hâlimi çok iyi biliyorsun. Bu fakirlikten can vermeden önce lütfet ve benim işimi düzene ulaştır.

Tā nāvek-i ğamze ber-dilem be'ğşādī
Dādī zi-kemend-i miḥnetem āzādī
Tā der-reh-i 'ışk-ı tü nihādem ser-i ḥvīŝ
Pāyem be-zemīn ne-mī-resed ez-şādī²⁰⁸³

[408]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Ey nefs eger tü-rā vücūdī būdī
Ya der-reh-i ma'būd sücūdī būdī
Der-hestī-i muṭlaķıŝ būdī būdī
Der-muzḥir-i maḥzarī nümūdī būdī²⁰⁸⁴

[409]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Bā-ān ki çün ān-ı ḥod ne-dārī şānī
Ḥod-rā be-beķā-yı Muḥyī āver fānī
Ger maḥv ne be-noķta-i merkez-i mā
Der-dā'ire-i vücūd ser-gerdānī²⁰⁸⁵

[410]

Muvaşşah Be-İsm-i Muḥyī

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Merdāne ḳadem der-reh-i maķşad çü nihī
Ḥayfest ki ḥvīŝ-rā tü ez-dest dehi
Ya pāy me-nih der-īn reh-i pür-endūh
Ya ez-ser ü pā güzer ki ez-rāh rehī²⁰⁸⁶

²⁰⁸³ Bakış oklarını gönlüme attığında eziyetimin kemendini serbest bıraktın. Başımı senin aşk yoluna koyduğumdan beri sevinçten ayaklarımı yere basmıyor.

²⁰⁸⁴ Ey nefs, eğer senin bir varlığın olsaydı ya da Allâh'ın yolunda secde ediyor olsaydın, O'nun mutlak varlığında varlık bulur, tecelligâhta görünür olurdu.

²⁰⁸⁵ Kendi güzelliğinin ikincisi olmayan güzellikle, kendini fanilikten Muḥyî'nin bakiliğine getir. Yoksa yok oluş bizim merkezimizin noktasında, sen de şaşkın bir hâlde vücut dairesindesin.

[411]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü fe'ül

Ey ān ki zi-rāh-yābī-i āgāhī
Ez-emr-i nuşuş
Taḥkīk be-dān eger tü merd-i rāhī
Bā-zevk-i ḥulūş
Men tāb-ı nikūnī çü ne-dārem hergiz
Güyem heme 'ömr
مَنْ تَابَ يَكُونْ خَالِصًا لِلَّهِ²⁰⁸⁷
مِنْ بَابِ خُصُوصِ²⁰⁸⁸

[420^b]

Rubā'ıyyāt-ı Türkī Li-kātibiḥī

[412]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül

Meksür ide ger kulübı her bār Ḥudā
Cebriyle kıılır muqābele luḫfı aḫa
Taḫsīm-i ḍurüb-ı ğam idicek ammā
Taz'ifle virdi cümle tefrīki baḫa

[413]

mef'ülün fā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Va'de buydı ki berre ola i'ḫā

²⁰⁸⁶ Maksudının yoluna yiğitçe ayak koyduğunda ne yazık ki sen kendini elden bırakıyorsun. Ya bu keder dolu yola ayak koyma ya da bu yoldan kurtulmak için baştan ve ayaktan geç.

²⁰⁸⁷ Kasas suresinin 'Fakat tevbe eden, iman edip iyi işler yapan kimseye gelince, onun kurtuluşa erenler arasında olması umulur.' mealindeki 67. ayetinin '...tevbe eden ... olması...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 392.

²⁰⁸⁸ Ey kişi, eğer yol eriyen uyanış yolundan kesin hükümlerle ve saflık zevkiyle tam anlamıyla bil. Ben senin iyiliğine sahip değilim. Kim hususiyet kapısından tövbe ederse o Allâh'ın halisidir.

İgmâz kılup kılduñuz ihmâl-i icrâ
Biz muntazırız ki Mehdî'ye kapudan
Siz kapuyı bağlamışsınız idüp ihfâ

[414]

mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
mef'ülü mefâ'îlün mefâ'îlü fa'

Eltâfuñıla hânemüzi teşrîf it
Ma'rûf olup 'âriflikle ta'rîf it
Ta'cîl ile tevîkle tevķîfi koyup
Bu naħve begüm himmetünj taşrîf it

[415]

mef'ülü mefâ'îlün mefâ'îlün fa'
mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'

Tâ buldı kemâl-i 'izzle fer Ferruħ
Olsa n'ola haşmetle Sikender Ferruħ
N'ola dir isem devlet-i sultândur ol
Her gün çü kılur ħüsni münevver Ferruħ

[416]

mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ül
mef'ülü mefâ'îlün mefâ'îlün fa'

Bu ħaymeye kim kuṭb sûtün olmışdur
Evtâd kıyâmiyla maşün olmışdur
Pürdür içi envâr-ı ma'ânîyle²⁰⁸⁹ velî
Zâhirde zuhûrı ser-nigün olmışdur

²⁰⁸⁹ Yazmada 'İlâhîyle' şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. Satır üzerinde 'ma'ânîyle' şeklinde değiştirilmiştir.

[417]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Fānūs-ı hayāl-i 'ālem içre bu şuver
Hurşid çerāğından olurlar enver
Bir gün ki doğa pertev-i envār-ı vücūd
Bu kevni hemān maḥvda işbāt eyler

[418]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Yārān-ı şafā şafā-yı yārānı diler
Anı ki muḥibb isteye yār ānı diler
Yārā kerem it yārlara mektübī
Luṭf eyle hemān ki kâşıdı anı diler

[419]

mef'ülün fā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül

Üç gün oldu bugün ki ten bī-ferdür
Derd ü ğam-ı za'fıla yatur muzṭardur
Bu ḥaste-dilün devāsını didi ṭabīb
Ya şerbet-i līmün ya nīlüferdür

[420]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Teklīfsüz olursa eger şoḥbetünüz
Bī-minnet olur ehl-i dile minnetünüz
'Örf ehli ile 'ārifiseñ yār olma
Maḥv ola hümüm çün ire himmetünüz

[421]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ül
mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'

‘Uşşāka şalādur yine ey ehl-i bükā'
Kim şaldı ruḥı nūrı dil ü cāna şu'ā'
Bu devrde her dāyireye kuṭb oldı
Çarḥ üzre iden noḳta-i ma'nāda simā'

[422]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ül
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlü fe'ül

‘Işḳuñ gibi yoḳ bî-ḥaber olana metā'
Mihr-i ruḥuñ eyler zulemi cümle şu'ā'
Çün Muḥyî-i cān revān ola rūḥuñda
Ḳalb ehli olup ḥayāt-ı nefis ola ṭbā'

[423]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ül

Ölüp dirilüp zinde-i ıṣḳ ol 'āşık
Muḥyî-i cihānı cānla bul 'āşık
Mevlā'sı rızāsında kıılır maḥv özini
Sultān-ı cihāniyān olur ḳul 'āşık

[424]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ül
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlü fe'ül
mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'

Bir nesneye 'azm eyleyicek ehl-i sülük
Dil leşkerini revān ider hemçü mülük
'Aynında bulur Ḥaḳḳ'ı yaḳın bî-şeyn ol

‘İlmu’llāha iriřür omaz Muyī řükūk

[425]

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘

[421^a]

Ger kesb-i merātib itmeseydi sālİK
Olurdı azīz-i āh-ı ğamda hālİK
V’er keşf-i meālİb olmasaydı zāhir
Olmazdı memālİK-i řİfāta mālİK

[426]

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ül
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fe‘ül

Berg-i gülüñe müre rāh itse gerek
Lāleñde benefşe tekyegāh itse gerek
Ruhsāre-i āteřİnüñe irse gerek
Ol dūd ki her batı siyāh itse gerek

[427]

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ül
mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilün fa‘

Ey menba‘-ı ‘İlm ü bar-i ‘İrfān zātıñ
V’ey ma‘den-i İlm ü kān-ı İhsān zātıñ
V’ey mazar-ı āyāt-ı kerem muzir-i cūd
Dāyim ola elāfla her ān zātıñ

[428]

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilün fa‘

Muyī mey-i mest-i ‘İş ile gel mest ol
Ser-bāzlara hem-ser olup bİ-dest ol
İbāyı oma gerı beāyı bulduñ

Her kim kıra cāmı olur bed-mest ol

[429]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül

Ey beyt-i Hāk'ıñ zāyiri şān-ı kāmīl
Ey maḥrem-i iḥrām-ı ḥarem v'ey fāzıl
Her sa'yıñ ola 'ibādet-i 'ömre 'adīl
Her gāmuñ ola kām-ı dü kevine şāmīl

[430]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'

Dirgürdi beni muḥyī-i 'İsī- nefesüm
Nūr itdi cihānı ser-be-ser bir ḳabesüm
Sālār-ı revendgān-ı 'ıışḳ oldum ben
Her şey'e irişse n'ola bāng-i ceresüm

[431]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül

Zātuñda şifāt-ı Hāk'ı ayāndur her ān
Şānuñda zevāt-ı cümle şey buldı beyān
Keşşāf-ı cemī'-i müşkilāt oldı ruḥuñ
Zülfüñ giderüp 'ayān ḳıl ol nūrı hemān

[432]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Evvelde ki rūḥ pāk idi cisminden
Olmamışdı nām-zed ol isminden
Āḥirde ki noḳşānla kāmīl oldı

Cem'iyete irdi tefriqa kısmından

[433]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülün fā'īlün mefā'īlün fa'

Yārānla ger eylerisej 'azm-i cinān
Mihrüğe ola Müşterī ey meh Keyvān
Her kim ki ola 'örfle ma'ruf velī
Hem-rāh olma ki bulmadı ol 'irfān

[434]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'
mef'ülü mefā'īlün mefā'īlün fa'

Yā Rab n'icedüp n'eyleyeyüm ğamlardan
Ya nice ħalāş olam bu mātemlerden
Miḥnet-zedeye 'aceb belālar geldi
Cān-süz muşībet irdi hem hemlerden

[435]

mef'ülü mefā'īlün mefā'īlü fe'ül
mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Muḥyī dil ü cān nişār kııl maḳdemine
Ḥürmetler idüp ḥarīm-i cān-maḥremine
Ger tıyn-i vücūd içre olursa zāhir
Vaḳt ola mı hiç fenāda 'ışḳ ādemine

[436]

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlün fa'

Çün kodı bizi miḥnet ü mātemlerle
Feryād ü fiğān eyleyelüm ğamlarla
Ḥayfā vü dirīğā ki o mihr-i enver

Zulmetde kodı zerreleri hemlerle

[437]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Virmek varise cüvāliyi ihsānda
Eflāk havālīsın giçem bir ānda
Kehf-i ramazānda oluram āsūde
Ger luṭf olurise şib-i şabānda

[438]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

Bir gice ki zūlmāt-ı 'adem maḥv oldu
Envār-ı vücūd-ı Hakk'la dil ṭoldı
Maḥv oldu fenā şahv-ı beḳāda Muḥyī
Emvāta ḥayāt virdi ḡayrı şoldı

[421^b]

[439]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül
mef'ülü fe'ül
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fa'

Leşm-i Hicir-i kerīm ile buldı şifāh
Teşrīf ü şafā
Hem gerd-i Haṭīm ile münir oldu cibāh
Dil buldı ziyā
Bu sa'yla çün 'ömre şafālar irdi
Maḥv oldu vücūd
Sen daḡı eger istersen beytine rāh
Terk eyle sivā

[440]

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü fe'ül

Seyr oldı tamām sen yatarsın nāyim
Gel ğafleti қо
'Ārifseñ eger gel eyle seyr-i dāyim
'İrfāna budur hū
Bir seyr durur ki olmaya ta'bīri
Bir vechle hīç
Düşde dahı görmez anı seyre 'āzim
عَجْلُ بَعْلُو²⁰⁹⁰

[441]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül
mef'ülü fe'ül
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'

Dün hıdmete irsāl olınan şî'r-i maşūn
Bî-fikr ü mu'în
Tārîhden ebyâtı anuñ oldı füzūn
'Ayb itme şakın
Ger şā'ir iki baħrde dirse şî'ri
'Ayb olmaz aña
'Ayb olur aña olsa velī nā-mevzūn
Ey yār-ı güzīn

[442]

.....

أَلْحَمْدُ لِمَنْ عَلَّمَ خَابَا صِهْسوك²⁰⁹¹
Bildürdi baña teberkuṭı çün şeylūk
Her kim ki cevāş-ı lebinî nūş itdi
İde çü şakır çakır eger olsa cevlūk?

²⁰⁹⁰ Çok fazla acele et.

²⁰⁹¹ 'Hâben sehûk' ilmini öğretene hamd olsun.

[443]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün
mef'ülü fe'ülün

- 1 Tesbîhîni eşyānuñ idüp cān kulağı gūş
İşķ²⁰⁹² itdi hurūş²⁰⁹³
Cām-ı felegi işķla çün itdüm o dem nūş
İtdi dili bî-hūş
- 2 Çün kapladı dünyāyı göñül vüs'at-i Hāk'la²⁰⁹⁴
Yā Rab anı şaķla
Çün aңdum anı oldı hemān ğayr ferāmūş
Kıldı götüri cūş

[444]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ül

Tersā-beçe dīnine giren bî-dīndür
Zīrā ki aña cümleyi terk āyīndür
İmānla İslām'la kim görse özin
Olmaz o Hudā-bīn o hod hod-bīndür

[445]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ül

Taşdıķ-i rūsül çünki ilmle ola yār
İmānla İslām'la bulur āşār
İhsānla kim görse ibādetde Hāk'ı
İmānla İslām'la olmaz dīndār

²⁰⁹² Yazmada 'Dil' şeklindedir ancak üzeri çizilerek 'İşķ' şeklinde düzeltilmiştir.

²⁰⁹³ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

²⁰⁹⁴ Şiirin bu mısraı ve sonrası der-kenārdır.

[446]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlün fa'
mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ül
mef'ülü mefā'îlün mefā'îlün fa'

İhsāna ki irdüñ yüri terk-i dīn it
Tersā-beçeyi görmegi gel āyīn it
Ger virmezise bunda saña şüret o yār
Dīdār-ı Hudā'yı yevm-i dīn²⁰⁹⁵ ta'rīf it²⁰⁹⁶

[422^a]

[447]

**İzhār-ı Muẓmir-i Muḥyī ki Gūşvāresi Ḥasan İsmine Mu'ammā
ve Velāyet-i Vilāyet-i Mıṣr İçün Tārīḥ Vāqı' Olmuşdur**

**Gūşvāre ve Tārīḥ-i Mu'ammā Bā-Vech-i Ḥasen Rūy-ı Sa'ādet Be-nümūd²⁰⁹⁷
(988)**

fā'îlātün fā'îlātün fā'îlātün fā'îlün

- 1 'Adl-i şānuñdan ḥacel bil ḥāl-i cellād-ı felek
Seyr ü ḥayruñ zevk u şevkuñ çün dili kıldı vaṭan
Mālik-i mülk-i Ḥasan'sın emrūñe rām ehl-i Mıṣr
Gitse n'ola ḥüsn-i zannuñla senüñ bunca fiten

[448]

Mīzān

fe'îlātün mefā'îlün fe'îlün

İd-i mā şüd ruḥet be-vech-i ḥasen

²⁰⁹⁵ Fatıha suresinin 'Ceza gününün mâlikidir' anlamındaki 3. ayetinin 'Ceza günü' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. VIII.

²⁰⁹⁶ Bu mısra, yazmada 'Dīdār-ı ḥudāya yevm-i dīn telkīn it' şeklindedir. Satır arasında 'Dīdār-ı ḥudāya yevm-i dīn ta'rīf it' şeklinde düzeltilmiştir.

²⁰⁹⁷ Küpe ve Tarih Güzel Bir Surette Mutluluk Yüzünü Gösterdi.

Ba'z-ı Tevārīḥ Ba'd Ez-Çār Deh Sālegī Ber-Mūcib-i Ḥavādiş Vāki' Şūd²⁰⁹⁸

[449]

İn Tārīḥ Be-Mevt-i Ḥayrū'd-dīn Paşa'st Ki Müjehā ve Ebrūhāş Sefid Būd²⁰⁹⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Gāzī-i dīn-i nebevī ḥayr-ı dīn
Ān ki cihān-rā be-ümīdī girift²¹⁰⁰
- Şu'le-i şemşir-i vey ez-her taraf
Hışn-ı ḥaşin milk-i sedīdī girift²¹⁰¹
- 3 Ez-pey-i tārīḥ-i vefāteş resīd
Dām-ı ecel bāz-ı sefidī girift²¹⁰² (953)

[450]

Tārīḥ Be-Mevt-i Mollā Riyāzī²¹⁰³

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Fāzıl-ı Rūm ān muvaḥḥidān ki ū
Der-riyāzet şūd Riyāzī nām-zed²¹⁰⁴
- Ebcēd-i taḥkīk-rā dāniste reft
Cānib-i mülk-i beḳā çün āb u ced²¹⁰⁵
- 3 Reft der-rāh-ı Ḥaḳ ü tārīḥ şūd
Cān süpürd ez-şevḳ-ı Ḥaḳ ü dem ne-zed²¹⁰⁶ (954)

[451]

Tārīḥ Be-Velādet-i Püser-i 'Abdu'r-Raḥmān Efendi²¹⁰⁷

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

²⁰⁹⁸ On Dört Yaşından Sonra Yaşanan Olaylar Üzerine Söylenen Bazı Tarihler

²⁰⁹⁹ Bu Tarih Kaşları ve Kirpikleri Beyaz Olan Hayreddin Paşa'nın Ölümüne

²¹⁰⁰ Dinin hayrı, Hz. Peygamber'in dinin gazisi, cihanı ümitle alan...

²¹⁰¹ Onun kılıcının parıltısı her taraftan dosdoğru memleketin sağlam kalesini aldı.

²¹⁰² 'Ecel kaparı, beyaz doğanı kaptı', onun vefat tarihinin peşinden geldi.

²¹⁰³ Molla Riyazî'nin Ölümüne Tarih

²¹⁰⁴ Güzelliği [kendinde] toplamış olan o Rum fazılı, riyazette Riyazî ismini almıştır.

²¹⁰⁵ Cediti gibi, muhakkak ebcedi bilerek beka ülkesine doğru gitti.

²¹⁰⁶ Allâh yoluna gitti ve 'Gecikmeden Allâh'ın şevkiyle canını teslim etti.' tarih oldu.

²¹⁰⁷ Abdurrahman Efendi'nin Oğlunun Doğumuna Tarih

- 1 Māhī ez-burc-ı ‘ilm zāhir şüd
Ki büved āftābeş ender zıl²¹⁰⁸
- Ser zed ez-āsmān-ı fażl mehī
Geşt tārīḥ-i ū meh-i fāzıl²¹⁰⁹ (956)
- 3 Dārem ümmīd k’īn ḥuceste-hilāl
Ber-sipīhr-i fūnūn şevēd kāmīl²¹¹⁰

[452]

Tārīḥ-i Kāzī-‘asker Şüden-i ‘Abdu’r-Raḥmān Efendi²¹¹¹

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Be-nişestī çü be-şadr-ı ‘izzet
Cümle ervāḥ ber āmed be-du‘ā²¹¹²
- Z’ān yekī güft be-gūşem tārīḥ
Şadr şüd a‘lem-i cümle ‘ulemā²¹¹³ (958)

[453]²¹¹⁴

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Kōduḳda ḳabre Muḥyī hātīf-i ḡayb
Didi yārān riyāzı ḳaldı sızız (1021-67: 954)

[422^b]

[454]

Tārīḥ-i Sūr-ı Şems Efendi Ḥvāce-i Sulṫān Selīm Ḥan²¹¹⁵

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Çü ‘azm-i bezm ḳılduḡ ey bedir-ḳadr

²¹⁰⁸ İlim burcundan, onun güneşi gölgesinde kalsın diye bir ay doğdu.

²¹⁰⁹ Fazilet göğünden bir ay baş gösterdi. Onun tarihi ‘Faziletli ay’ oldu.

²¹¹⁰ Bu kutlu hilalin fenler göğünde olgunlaşması ümidindeyim.

²¹¹¹ Abdurrahman Efendi’nin Kazasker Olmasına Tarih

²¹¹² Sen izzet makamına oturduğunda bütün ruhlar dua etmek için ayağa kalktı.

²¹¹³ Onlardan biri kulağıma ‘Tüm âlimlerin âlimi en yüksek mertebeye ulaştı.’ tarihini söyledi.

²¹¹⁴ Bu şiir der-kenârdır.

²¹¹⁵ Sultan Selim Han’ın Hocası Şems Efendi’nin Düğünü

Qılup mihrün ʔulū' ey cān Revān'da
Eyitdi sırr-ı Muhyī aḡa tāriḡ
Sūrūr-encām ola sūruḡ cihānda (957)

[455]

Tāriḡ-i Velādet-i Püser-i 'Abdu'r-Raḡmān Efendi²¹¹⁶

müstef'ilātün müstef'ilātün

- 1 Çün oldı zāhir rūy-ı Meḡemmed
Bā-ḡālī'-i ḡoş bā-rūy-ı zībā²¹¹⁷
Ervāḡ-ı ḡudsi cümle didiler
Tāriḡini مِنْ أَحْيَارِ آبْنَا²¹¹⁸ (956)

[456]

İn Niz²¹¹⁹

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Luḡf-ı Laḡif cūşid ber-müsteḡaḡḡu'l-elḡāf
Zāhir şüd ez-ma'ānī yek genc-i ter leḡāyif²¹²⁰
Māned çü Hızır tāze serv u güleş der-ın bāḡ
Tābed zi-ḡaḡ hemişe der-cān-ı vey refārif²¹²¹
3 Güftend 'ārifān çün didend rūş tāriḡ
Ez-ma'den-i fūnūn āmed menba'-ı ma'ārif²¹²² (956)

²¹¹⁶ Abdurrahman Efendi'nin Oḡlunun Doḡumuna Tarih

²¹¹⁷ Yazmada 'Bā-ḡālī'-i ḡūbeş' şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir. Ancak vezin gereḡi yukarıdaki şekilde okunmuştur. Mehemmed'in yüzü, güzel talihi ve yüzüyle ortaya çıktı.

²¹¹⁸ Oḡlu, hayırlı insanlardan olsun.

²¹¹⁹ Bu da

²¹²⁰ Allāh'ın lütfu, iyilekleri hak edenin üzerinde coştı. Latifeler, manalardan bir taze hazine gibi ortaya çıktı.

²¹²¹ Onun servi ve gülü bu baḡda Hızır gibi taze kalsın. Onun canı için her zaman Allāh'tan çimenlikler ortaya çıksın.

²¹²² 'Ārifler, onun yüzünü gördüklerinde 'Fenler madeninden marifet kaynaḡı ortaya çıktı.' dediler.

[457]

İn Hem²¹²³

fā'īlātün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Çün Mehemmed zāhir oldı çü meh-tābī²¹²⁴
Şaqlaya Hāfız anı çarḥ rencinden
Didi tārīḥin anuḡ Muḫyī-i dā'ī
Geldi 'irfān ma'deni 'ilm gencinden (956)

[458]

İn Hem²¹²⁵

müfte'īlün fā'īlün müfte'īlün fā'īlün

- 1 Geşt çü zāhir be-dehr rüy-ı Mehemmed çü bedr
Āmede ervāḥ-ı ḳuds behr-i du'āyeş be-pīş²¹²⁶
Nevk-i ḳalem rāndend cümle be-tārīḥ-i ū
Cism-i Mehemmed be-deyr zinde be-māned be-īş²¹²⁷ (956)

[459]

İn Hem²¹²⁸

- 1 جَاءَ مِنْ غَيْبِ الْمُطَلَّقِ الرَّحْمَانِ²¹²⁹
Şāḫib-i i'zāz-ı Vāḫib-i āgāḥ
Müşteri bā-mihr çün ki vāşıl şüd
Şüd Mehemmed zāhir çü rüy-ı māḥ²¹³⁰
3 Muḫyī-i dā'ī güft tārīḥeş
قَدْ بَدَتْ نُورٌ مِنْ جَلَاءِ اللَّهِ²¹³¹

²¹²³ Bu da

²¹²⁴ Bu mısradā vezin aksamaktadır.

²¹²⁵ Bu da

²¹²⁶ Mehemmed'in yüzü, ay gibi dünyaya doğduğundan beri kutsal ruhlar onun duası için huzuruna geldiler.

²¹²⁷ Herkes, onun tarihi için kalem ucunu oynattı. Mehemmed'in vücudu dünya kilisesinde neşeyle diri olsun.

²¹²⁸ Bu da

²¹²⁹ Allāh'ın mutlak gaybından geldi.

²¹³⁰ Müşteri, güneşe ulaştığında Mehemmed, ay yüzlü olarak ortaya çıktı.

[460]

Berāy-ı Kāt-i Sulṭān Muṣṭafā İbni Sulṭān Süleymān²¹³²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Dîd lâyıķ bü'l-‘aceb kārî be-ḥod sulṭān-ı Rûm
K’în-çün-în fi‘lî ne-bîned hiç kes ber-ḥod revā²¹³³
Bîḥ-i naḥl-i ‘ömr-i ḥod ber kened ez-rûy-ı zemîn
Zed be-dest-i ḥod teber ber-pā nihāl-i ḥvîş-rā²¹³⁴
- 3 Kavl-i bed-gû-rā şinîd u küşt ferzendî ki bûd
Ez-fürûğ-ı rûy-ı ü âfāk pür-nûr u ziyā²¹³⁵
Bâ-çünîn kâr ez-‘adâlet îñ zamân dem mî-zenend
İñ çi efkârest ez-în ef‘âl²¹³⁶ ثوبو hemçü mâ²¹³⁷
- 5 Şûrişî der-‘âlem üftâd ez-çünîn zûlm-i şarîḥ
Her taraf âh u fiğân ber ḥâst ez-şâh u gedā²¹³⁸
Şûd ez-în bî-dâd der-her gûşe mâtem-ḥâneî
Mü’mîn ü kâfir der-în ḥasret be-endûh u ‘anā²¹³⁹
- 7 Çün ki Muḥyî îñ haber beş’nîd der-târîḥ güft
Ḥayf Sulṭān Muṣṭafā vü ḥayf Sulṭān Muṣṭafā²¹⁴⁰ (960)

[461]

Berāy-ı ‘Azl-i Rüstem Paşa Ki Sebeb-i Kāt-i Sulṭān Muṣṭafā²¹⁴¹

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 Çün Rüstem-i bed-endîş merdûd u ḥvâr gerded

²¹³¹ Allâh’ın parılısından bir nur göründü.

²¹³² Sultan Süleyman Oğlu Sultan Mustafa’nın Katli İçin

²¹³³ Rum sultanı, kimsenin böyle bir şeyi kendisine yaraştırmayacağı, şaşkınlık verici bir işi kendisine layık gördü.

²¹³⁴ Kendi ömür fidanının kökünü yeryüzünden söktü. Kendi eliyle fidanının köklerini baltaladı.

²¹³⁵ Kötü konuşanları dinleyip yüzünün parılısından ufukların ışıkla dolduğu çocuğunu öldürdü.

²¹³⁶ ‘...tevbe edin...’ Bakara suresi 54. ayet, Hûd suresi 3-52-61-90. ayetler, Nûr suresi 31. ayet, Tahrîm suresi 8. Ayet.

²¹³⁷ Bu zamanda böyle bir işle adaletten dem vuruyorlar. Bu nasıl bir düşüncedir. Bu işten bizim gibi tövbe edin.

²¹³⁸ Böyle apaçık bir zulüm sebebiyle âleme fitne düştü. Fakir zengin herkesten ve her yandan ah ve figan yükseldi.

²¹³⁹ Bu eziyet sebebiyle her köşe bir matem evidir. Müminler ve kafirler keder ve eziyetle hasrettedir.

²¹⁴⁰ Muḥyî, bu haberi işittiğinde tarih olarak ‘Yazık Sultan Mustafa ve yazık Sultan Mustafa’ (mısramı) söyledi.

²¹⁴¹ Sultan Mustafa’nın Öldürülmesine Sebep Olan Rüstem Paşa’nın Azli İçin

Her kes ki bed revā dāšt ber-üm̄met-i Muḥammed²¹⁴²

Çünān kesī bedī kerd ber-cāy-ı nīk-merdī

Güf̄tem revān be-tārīḥ **merdūd Rüst̄em-i bed**²¹⁴³ (960)

[462]

Dīger

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Çün 'azl-i vezn mergest der-pīş-i ehl-i 'ālem
Ez-rūy-ı ḥāl güf̄tem tārīḥ **merg-i Rüst̄em**²¹⁴⁴ (960)

[463]

Tārīḥ-i İbtidā-yı İrşād-ı Pīr-i Ma'nā Ḥazret-i Aḥmed Bin Gülşenī Raziya'llāhu
'Anhā²¹⁴⁵

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Niçe dem 'andelīb-i gülşen-i 'ışk
Ḥazānda nağmeden kıldı ibālar
Yine çün gülşeni geldi cihānuḡ
Hezār elḥānla itdi edālar
- 3 Ḥicāz'a velvele düşdi hemān-dem
Şıfāhān ü 'Irāk'irdi şafālar
Uşūl-i kār ḍarb-ı zıkr-i hūdan
Maḳām ehline keşf itdi hevālar
- 5 Çü dem-sāz oldı söz ehline sāzı
Büzürg ü Kūçek'e itdi şalālar
Didi Muḡyī aḡa 'ışkıla tārīḥ
Yine 'uşşāka kesb oldı nevālar (961)

²¹⁴² Hz. Muhammed'in ümmetine kötülüğü reva gören herkes, kötü düşünceli Rüstem gibi kovulmuş ve aşağılanmış olur.

²¹⁴³ İyi bir insan olmak yerine kötülük yapan öyle birisi için alelacele 'Kovulmuş kötü Rüstem' tarihini söyledim.

²¹⁴⁴ Âlem ehline göre akla uygun olan azil, ölümdür. Bu hal sebebiyle 'Rüstem'in ölümü' tarihini söyledim.

²¹⁴⁵ Mana Üstadı Olan Allâh Ondan Razı Olsun Gülşenî Oğlu Ahmed Hazretlerinin İrşada Başlama Tarihi

[464]²¹⁴⁶

Be-Mevt-i Piri²¹⁴⁷

Åh Şeyh-i mÅ

[465]²¹⁴⁸

Diger

Őeyhümüz

[423^a]

[466]

İn Hem Der-Ån Ma'na²¹⁴⁹

mefÅ'ılün mefÅ'ılün fe'ülün

- 1 Yine ervÅha fetħ olup ma'ani
RevÅn idüp ma'arifde revÅnı
O olup mihr ü maħabbet nürü zÅhir
MezÅhirde görindi vechi Ånı
- 3 Ki ya'ni ħazret-i pır-i ħaķıķat
Tecellı ile pür itdi cenÅnı
Yine *MiŐkÅt-ı MeŐÅbilı* ŐafÅdan
Kılup irŐÅd cÅnla cihÅnı
- 5 Didi keşfile Muħyı Åna tÅriħ
Fütüh-ı lem'a-i envÅr-ı cÅni²¹⁵⁰ (961)

²¹⁴⁶ Bu tarih der-kenÅrdır.

²¹⁴⁷ Bir Pırın Ölüme

²¹⁴⁸ Bu tarih der-kenÅrdır.

²¹⁴⁹ Bu da O Anlamda

²¹⁵⁰ Can ıŐıklarının parıltılarının fethisin.

[467]

İn Hem²¹⁵¹

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Çü 'ışk ehline didiler şalāyı
Kılındı ins ü cinnī da'vet ünse
Didi Muhyī çü Rūhü'l-ğuds tārīh
Şalādur kanda varsa ehl-i kudse (961)

[468]

İn Niz²¹⁵²

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Dil ü cānı çün idüp pīr irşād
Eyledi zāhir ü bāğında hayāl
Noğta-i evvel ü āhir bir olup
Didi tārīhini kim feyz-i me'al (961)

[469]

Be-Velādet-i Duğter-i Birāder²¹⁵³

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Buldı vücūd-ārā çü 'adem dīn yine zuhūr
Bir rūh kim şuver-ārā çün cān şafā bula
Tārīh bitidiler aña cāndın ehl-i sır
'Ömr-i dırāz ide müyesser İlāh aña (960)

²¹⁵¹ Bu da

²¹⁵² Bu da

²¹⁵³ Kardeşin Kızının Doğumuna

[470]

Be-Velâdet-i Duĥter-i Efendi²¹⁵⁴

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Burc-ı sa'âdet üzre tülü' eyledi yine
Bir nür-ı mihr-rü ki ruĥına kıl ola mâh
Târîĥ didiler aña ervâĥ cümleten
'Ömr-i dırâzı ide muĥadder aña İlâh (958)

[471]

Maĥmüd Paşa'nun Begligine Târîĥ

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Ey 'atâ vü seĥâ vü luĥfiyla
Cümle begler içinde olan yeg
Ĥazretün begligine bu beyti
Didi târîĥ Rûĥ-ı kudsîteg
3 **Ĥamdüli'llâh livâ vü ceş ile (519)**
Yine 'âlem içinde beğsin beg (443 yekün 962)

[472]

Berây-ı Püser-i Şeyĥ Ahmed Bin Gülşeni²¹⁵⁵

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Didi Muĥyî tülü'²¹⁵⁶ itdükde târîĥ
Ber âmed mihr-i burc-ı evc-i çârüm²¹⁵⁷ (959)

²¹⁵⁴ Efendinin Kızının Doğumuna

²¹⁵⁵ Gülşeni Oĥlu Şeyh Ahmed'in Oĥlu İçin

²¹⁵⁶ Yazmada 'zühür' olarak yazılmıştır. Satır arasında 'tülü' olarak düzeltilmiştir.

²¹⁵⁷ Dördüncü kat feleĥin burcunun güneşi doğdu.

[473]

Fak̄iri Hazret-i Seyh Ziyāfet İtdükde

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Çün hırāmīd sūy-ı bāğ ān serv
Şüd şafā-baḥş ü cān-fezā-yı cenān²¹⁵⁸
2159 جَاءَ بِالْغَيْرِ وَالْخَيْرِ (961)
Āmed ez-hātifem be-gūş-ı cenān²¹⁶⁰

[474]

Mollā Fenāyī’ nūḡ Hilāfetine Tārīḡ

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Çün emvāc-ı ḥaḡāyık itdi tuḡyān
Daḡāyık ehli buldılar hüdāyı
İrişüp reşḡa-i baḡr-i ma‘ānī
Niçe müstaḡraḡa virdi şafāyı
- 3 Çün ibḡādan beḡaya ḡābil oldı
İrişdi pīrden Mollā Fenāyī
Didi Muḡyī aḡa pīrāne tārīḡ
Fenāyı terk idüp olduḡ beḡāyī (968)

[475]

Ḳāzī-i ‘Asker Edirne’ye Geldükde

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ḳāzī-i ‘Asker çü nūr-ı ‘ilmle
Şaldı māh-ı çār dehveş şehre zıl
Muḡyī-i zerre didi tārīḡhini
Oldı mihr-i ‘ilmle pūr-nūr dil (963)

²¹⁵⁸ O servi, baḡa doḡru yürüyünce gönüllerin canını artıran ve onlara safa veren oldu.

²¹⁵⁹ Hayır ve izzetle geldi.

²¹⁶⁰ ‘İzzet ve hayırla geldi.’ gaybımdan yüreḡin kulaḡına tarih oldu.

[476]²¹⁶¹

Dīger

müstef'ilün fā'ilün

Dī 'āşıkān şüd şalā²¹⁶² (961)

[477]²¹⁶³

Dīger

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Evvel-i irşād-ı rūḥ-ı kudsi²¹⁶⁴ (961)

[478]²¹⁶⁵

Bāğçeye Maṭardan Işlanmış Vardukda Buyurdu Tārīḥ

Reşş-i mā'-ı ḥayāt (961)

[479]²¹⁶⁶

Yine Pür-keder

mefā'ilün mefā'ilün

Tekellüf olmasun direm (961)

[480]²¹⁶⁷

Münkir 'Alī Çelebi Öldükde

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḥamdüli'llāh oldı pāk ḥānḳāh içi²¹⁶⁸ (972)

²¹⁶¹ Bu şiir der-kenârdır.

²¹⁶² Dün gece âşıklara sala oldu

²¹⁶³ Bu şiir der-kenârdır.

²¹⁶⁴ Kutsal ruhun ilk irşadı.

²¹⁶⁵ Bu tarih der-kenârdır.

²¹⁶⁶ Bu mısra der-kenârdır.

²¹⁶⁷ Bu tarih der-kenârdır.

[481]²¹⁶⁹

Sihri'nün Şi'rine

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Bî-ḥayā Sihri 'aceb boqlar yidün şıçduḡ yine (960)²¹⁷⁰
Mühmel itdün bir niçe ebyātı tārīḡ eyledün

[482]²¹⁷¹

Sihri Başına Çömlek Urduḡda

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Başına giçdi çömlegi ḡo semek (965)

[483]

Be-Āmeden-i 'Alī Paşa Be-Edirne²¹⁷²

mefā'ilātün mefā'ilātün

- 1 Vezir-i dānā 'Alī-i a'lā
Be-şehir āmed çü mäh ez-seyr²¹⁷³
Zelil-i ān rāh Muhyi-i zār
[423^b] Be-güft tārīḡ ḡudüm-i bā-ḡayr²¹⁷⁴ (963)

[484]

Birāder-zāde Velādetine

müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

- 1 Toḡdı çün ol mäh-ı nev virdi cihāna ziyā
Gitdi küdüret olup cānla dil pür-şafā

²¹⁶⁸ Bu tarih mısrandā "oldı" ve "pāk" sözcükleri arasında takdim tehir yapılmıştır.

²¹⁶⁹ Bu şiir der-kenārdır.

²¹⁷⁰ Bu beyitte, "Tarih veren mısraın yalnız noktasız harflerinin hesaplanmasıyla ortaya çıkan tarihler" anlamındaki mühmel tarih kullanılmıştır. Bkz.: İsmail Yakıt, *Türk-İslām Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, s. 329. 960 sayısı, noktasız harflerin ebced değerleri toplandığında elde edilmektedir.

²¹⁷¹ Bu şiir der-kenārdır.

²¹⁷² Alī Paşa'nın Edirne'ye Gelişine

²¹⁷³ Bilgin vezir yüce Ali, ay gibi gezinerek şehre geldi.

²¹⁷⁴ O yolun düşkünü zayıf Muhyî, 'Hayırlı geliş' tarihini söyledi.

Rābi‘-i ‘aşrīnde hem māh-ı şıyām içre ol
‘İd-i cemāli ile virdi cihāna cilā

3 Eyle du‘ā Muḥyiyā cānla tārīḥini
‘Ömr-i dırāzı anuḡ ‘ilm ü ‘amelle ola (962)

[485]

Uḡuvvet-me‘āb ‘Alī Çelebi’nün Neẓāretine

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1 İrdi ‘Alī Çelebi’ye çün luḡf-ı Müste‘ān
Evḡāf-ı Mısr’a nāzır olup ḡalka kıldı dād
Muḡyī bu şevḡla didi tārīḥini anuḡ
Manşıb mübārek ola vü devlet ziyāde bād (967)

[486]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 İtdi Seydī Muşḡafā’ya Ḥaḡ ‘aḡā
Bir oḡul k’oldur sa‘īd ādābla
Evliyā vü şālihīn cem‘ oldılar
Kıldılar aḡa du‘ā aşḡābla
3 Didi Muḡyī ol zamān tārīḥini
‘Ömr ü ‘izzet rām ola iḡnābla (74)

[487]

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1 Çün Mısr efendisi kıllur aḡbāba luḡf u cūd
Mısr ehli cümle bende durur imtişālle
Mıhr-i felek o mehden ider nūrı iḡtibās
Şühūr-ı şehr olalı kemāl ü cemālle
3 Tā virdi Ḥaḡ tebāreke ol māha bir oḡul
Mısr içi ḡoldı zevḡ u şafā vü nevāl ile

- Māh-ı şıyāmdı Ramazān kōdı adını
Ya'nī ki kadr ehli durur hoş-ıuşālle
- 5 Çün evliyā gürūhına yārıdı dāyimā
Hıdmet kılurdı anlara cānile mälle
- Bir ehl-i hāl 'ışkla tārīhini didi
'Ömrin dırāz eyleye Hāk 'ilm ü hāl ile (967)

[488]

Hāzret-i Pīr Ba'de'l-'Azl Faķire Maḥabbetle Nümāyişlerine

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Niçe dem sırr-ı maḥfī-dān-ı 'irfān
Kılup aḥbābdan şüretde 'uzlet
- Kümūndaydı velī ber-vech-i izhār
Diledi ḥalvetinden ide celvet
- 3 Dilile cānı irşād itdi ol dem
Virüp 'ālemlere 'ışk u maḥabbet
- Çomadı gayretinden gayrı mevcūd
Toğup mir'āt-ı merrāta çü vaḥdet
- 5 Maḥabbet ehli didi cümle tārīḥ
Ziyād ola maḥabbet bā-meveddet (963)

[489]

'Alī Paşa Vezīr-i A'zam Olduğına

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çün 'Alī Paşa 'adāletle cihāna kıldı dād
Hāk-ı 'ālem bildi kim dūnyāya iḥsāndur 'Alī
- Havfdan kaçsa 'adem şaḥrāsına n'ola 'adū
Merd-i meydān mīr-i merdān şīr-i Yezdān'dur 'Alī
- 3 Çün vezīr-i a'zam oldı Muḥyiyā tārīḥdür
Ḥamdüli'llāh k'āşaf-ı Sulṭān Süleymān'dur 'Alī (968)

[490]

Bu Dağı Tārīhdür

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Vezīr-i a'zam-ı şeh hazret-i 'Alī Paşa
Çü kıldı taht-ı 'adāletde 'izz ü luṭfla cāy
Sürüş-ı ğayb didi Muḥyiyā aḡa tārīḡ
Emīn-i mühr-i Süleymān ü āşaf-ı Cem-rāy (968)

[491]

Bu Dağı

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Vezīr-i a'zam olup hazret-i 'Alī Paşa
Pür oldı şıyt u şadā-yı 'adāletiylen şehir
İrişdi ḡatm-i sa'ādet beşirle şehden
'Adū ğürühna irdi nizāretilen ḡahr
3 O dem şafāyla Muḥyī didi aḡa tārīḡ
Emīn-i mühr-i Süleymān āşafān-ı dehr (968)

[492]

Bu dağı

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ḥātemin Sulṭān Süleymān-ı zamān
Viridi Āşaf-rāya behr-i dār ü ğir
Didi Muḥyī ol zamān tārīḡhini
Mührle oldı 'Alī Paşa vezīr (968)

[493]²¹⁷⁵

fā'ilatün fā'ilatün

Naql itdi kuṭb-ı devrân (967)

[494]

Bu Dağı

fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

[424^a]²¹⁷⁶

1

Çün 'Alî Paşa vezîr-i a'zam oldı kadrle
Didiler kim taht-ı 'adl-i dehr irdi kadrine

Hâtif-i ğaybî didi Muhyî anuṣ tārîḫini
Âşaf-ı Sulṭân Süleymân geldi göçdi şadrına (968)

[495]

Bu Dağı

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1

Cihânı kaplamışdı zulmet-i zulm
İderdi meyli cevre hâşla 'ām

Velî nūr-ı 'adâlet oldı lâmi'
Ḥudâ bir mihri itdi halka in'ām

3

Sürüş-ı ğayb Muhyî didi tārîḫ
Sitem def' oldı geldi 'adl-encâm (968)

²¹⁷⁵ Bu tarih der-kenârdır.

²¹⁷⁶ Muhyî, tarih manzumelerinin bulunduğu bu kısma 'Ḥurûf-ı 'Âliyât-ı Muhyî i'd-dîn' ismini vermiştir. Başlık bu sayfada 'İsm-i Kitâb Ḥurûf-ı 'Âliyât-ı Muhyî'd-dîn 969' şeklinde der-kenâr olarak bulunmaktadır. Bazı eserlerinin ismini, yazılış tarihlerine göre ebcedle belirleyen Muhyî, bu tarihleri de 969 tarihinde yazmaya başlamış veya tamamlamış olmalı. Ayrıca sayfanın altında der-kenâr olarak "Aded-i tevâriḫ güzeşt 60' kaydı bulunmaktadır. Bu bölüm, divanın devamı niteliğinde olduğundan ve tarih manzumeleri önceki sayfalarda başladığından manzumeleri ayırmamak için başlık metinde verilmedi.

[496]

Bu Dahı Tārīhdür

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Çü Rüstem öldi helvālar yidiler
Sitem-dil gitdi tārīhin didiler (968)

[497]

Birāder Rümili Defterdārı Olıcağ

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Şükür Hakk'a ki idüp luğf u ihsān
Meded kıldı cihāna nuşrat ile
Ehibbā haste-dil bī-çāre iken
Şifā virdi olara hikmet ile
- 3 Cihān halkı tamāmet oldı mesrūr
Şafālar sürdi 'ālem gāyet ile
Birāder hāzretine bu beşāret
İrişdi luğf u 'izz ü şevket ile
- 5 Ki defterdār olduñ Rümili'ne
Sa'ādet-bağş oluban 'izzet ile
Didi Muhyī-i dā'ī aña tārīh
Ola manşıb mübārek devlet ile (969)

[498]

Be-Mevt-i Birāder-zāde Tārīh²¹⁷⁷

fe'ilātün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Cümle ervāh didiler tārīh
Rahmetu'llāh be-rūh-ı pāk-i vey²¹⁷⁸ (969)

²¹⁷⁷ Kardeş Çocuğunun Ölümüne Tarih

²¹⁷⁸ Onun temiz ruhuna Allāh rahmet etsin.

[499]

Yār-ı Kadīm Kavlaḫ Hasan Beg Sancağına

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Çün du‘ā-güy-ı kadīmün Muḫyī
Dāyimā oldı ūnāña zāmin
Cevr-i hicrānla ey luḫfı ‘amīm
Ḳılma bābuñdan anı red lākin
- 3 Eyle iḫsānla ūermende-i luḫf
Tā du‘āsında ola ol mūḫin
Kīmyā-yı naḫaruñla zer ḳıl
K’oldı tārīḫi ‘ulūma ma‘din
- 5 Didi tārīḫ bu beyti çünkim
Ūānuña indi livā-yı muḫsin
‘Alem ü ‘ilmle olduñ nāmī (483)
Yine ‘ālemde Hasan Beg begsın (487 yekün 970)

[500]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Dindi tārīḫ Muḫyiyā bu beyt
Oldı çün bir püser o ūāha ‘aḫā
‘Amel ü ‘ilmle bula kāmı (431)
Luḫf u ‘izzetle ber-devām ola (538 yekün 969)

[501]

**Berāy-ı Cemālī-zāde Meḫemmed Çelebi Efendi Ki Ḳāzī-i Manṫüre vü
Menzile Ūüd Ma‘an²¹⁷⁹**

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Çü buldı ‘izz ü devlet iḫtirānı
Kevākib itdi luḫfıla seḫāsın

²¹⁷⁹ Aynı Anda Mansure ve Menzile Kadısı Olan Cemalizāde Mehemmed Çelebi Efendi İçin

K'olup Manşüre'ye qāzī efendi
İrişdüirdi vilāyete 'aṭāsın

- 3 Çü geldi Menzile pür-nür oldu
Kamer şan menzile şaldı ziyāsın
- Didi Muḥyī o dem şevkıla tāriḥ
Çü irdüñ menzile manşūr olasın (970)

[502]

İn Niz²¹⁸⁰

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Didi hātif dilinden Muḥyī tāriḥ
Bu manşıb ola devletle mübārek (970)

[503]

Ḥayāl-i Zılcı Ateş-bāz Usta 'Alī Yandığına

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 İsterdi Nıl'i ide ğarq-ı nār
İrmedi maqşūdına ḥayfā 'Alī
- Dehr ḥayālını idüp naqş-ı zıl
Eylerdi 'āleme ifşā 'Alī
- 3 Şüretini āḥir idüp ḥāke naqş
Urdı yüzün yire didi yā 'Alī
- Muḥyī-i dā'ī didi tāriḥini
Yandı hevā nārına usta 'Alī (970)

²¹⁸⁰ Bu da

[504]²¹⁸¹

Tārīḥ Berāy-ı Ba'z-ı Münāfıķın²¹⁸²

mef'ulü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Celīs-i şādıķın re'īs-i münāfıķın (969)

[505]²¹⁸³

Tārīḥ

'Abd-i raḥmān Efendi ḥākim-i Mışr oldı (969)

[506]²¹⁸⁴

Tārīḥ

mefā'ilün fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

Emīn-i mühr-i Süleymān u āşaf-ı Cem-rāy (968)

[507]²¹⁸⁵

Tārīḥ

fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

Ḥākim-i mışr-ı sünnet-i nebevī (977)

[508]²¹⁸⁶

Tārīḥ

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Mübārek sünnet-i Aḥmed Efendi (971)

²¹⁸¹ Bu tarih der-kenârdır.

²¹⁸² Bazı Münafıklar İçin Tarih

²¹⁸³ Bu tarih der-kenârdır.

²¹⁸⁴ Bu tarih der-kenârdır.

²¹⁸⁵ Bu tarih der-kenârdır.

²¹⁸⁶ Bu tarih der-kenârdır.

[509]²¹⁸⁷

Tārīḥ²¹⁸⁸

²¹⁸⁹ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ (975)

[510]

Tārīḥ²¹⁹⁰

Be-reft Fevrî²¹⁹¹ (978)

[424^b]

[511]

Hānḳāh-ı Gülşenî'de Gül ile Mevlūd İçün

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Zīnet-i ḥānḳāhı gördükde
Rūy-ı a'dā ḥazān gibi şoldı
Ehl-i 'ıŝıuŝ fiğān u āhından
Gülşen-i Mışır ser-be-ser şoldı
- 3 Hātif-i ğayb didi tārīḥin
Gülle ḥānḳāh zeyn oldı (960)

²¹⁸⁷ Bu tarih der-kenârdır.

²¹⁸⁸ Bu tarih der-kenârdır.

²¹⁸⁹ Bakara suresinin 'Allâh, O'ndan başka tanrı yoktur; O hayydir, kayyûmdur. Kendisine ne uyku gelir ne de uyuklama. Göklerde ve yerdekilerin hepsi O'nundur. İzni olmadan O'nun katında kim şefaât edebilir? O, kullarının yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.) O'nun bildiklerinin dışında insanlar O'nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır, onları koruyup gözetmek kendisine zor gelmez. O, yücedir, büyüktür.' mealindeki 255. ayetinin 'O, kullarının yaptıklarını ve yapacaklarını...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 41.

²¹⁹⁰ Bu şiir der-kenârdır.

²¹⁹¹ Fevrî gitti.

[512]

Birāder Defterdār-ı MıŖr İken Oğlı Velādetine

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Çünki Ađmed Çelebi kıldı zuhūr
Ma‘rifet dürleri ibrāz olsun
- Dāyimā münkire ‘ilm ü ‘alemi
Bu velādetde çü i‘cāz olsun
- 3 Didi Muhyī aña bu tārīhi
‘Amel ü ilmle mümtāz olsun (972)

[513]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Çü Ŗordum Muhyiyā tārīhin anuğ
Bir eksükli didi kim **Malta fethi** (973)

[514]

**MıŖr’da Mağmüdiyye Vakfı’nda Bir Cildde Ğüccetü’l-İslām’uđ İhyā’ sını
TaŖhīh ü Termīme**

أَحْيَىٰ مُحْيِي أَحْيَا عُلُومَ الدِّينِ لِحُجَّةِ الْإِسْلَامِنَا²¹⁹² tārīh vāқи’ oldı²¹⁹³

[515]

Sulṭān Süleymān Mevtine NeŖre Tārīh

مَاتَ سُلْطَانُ سُلَيْمَانَ بْنِ سَلِيمٍ²¹⁹⁴ (974)

²¹⁹² Muhyî, bizim hüccetülislamımızın *İhyâu Ulûmi’ d-dîn*’ini yeniden canlandırdı.

²¹⁹³ ‘tārīh vāқи’ oldı’ kısmı der-kenârdır.

²¹⁹⁴ Selim oğlu Sultan Süleyman öldü.

[516]

İn Nîz²¹⁹⁵

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَي سُلْطَان²¹⁹⁶ (974)

[517]

Bu Tārīḥler Ne İçün Vāḳi' Olduđı Ma'lūmdur

Cülūs-ı Sulṭān Selīm ibni Sulṭān Süleymen bin Selīm (974)

[518]

Bu Dağı

سَلِيمٌ تَوَلَّى الْمَلِكُ بَعْدَ سُلَيْمَانَ²¹⁹⁷ (974)

[519]

Bu Dađı Ma'lūm Ola

إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ²¹⁹⁸ (974)

[520]

Bu Dağı

Sulṭān Selīm salṭanat kıla

[521]

Geldüginde Sinān Paşa'ya

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Hākīm āmed vezīr-i şāh be-Mışr²¹⁹⁹ (975)

²¹⁹⁵ Bu da

²¹⁹⁶ Allāh'ın rahmeti sultanın üzerine olsun.

²¹⁹⁷ Süleyman'dan sonra Selim padişah oldu.

²¹⁹⁸ Şuara suresinin 'Ancak Allāh'a kalb-i selīm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur).' mealindeki 89. ayeti, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 370.

[522]

fe'ilatün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Ey vezîr-i kerîm-i şâh Selîm
Mısr-ı 'izzetde her dem ol maqbûl
- Şeref-i Mısr olduĝuñ haberi
Çünkü 'adlile şâha buldı vuşûl
- 3 Şanuñ itdi vezârete ta'yîn
Ki münâsib ol idi hem ma'qûl
- Çünkü virdi Hudâ murâdātuñ
Luţf kıl sen de hayr it mebzûl
- 5 Bu durur dâyimâ murâdum kim
Haq te'âlâ murâduñ ide kabûl
- Bu sebebden dinildi târihi
Dâyimâ nuşrat ile fâyiz ol (977)

[523]

Birâderüñ Sancaĝına Târîhdür

fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

- 1 Havletüñ sancaķı çün oldı bülend
İrdi 'ayyûka nevâ-yı ceyşüñ
- Didi Muhyî o dem aña târih
Ser-firâz ola livâ-yı ceyşüñ (976)

[524]

Bu Târîhler Birâderüñ Hâtunı Fevtinedür Ki İmâmü'ş-şehîdedür

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Aça cinân kapusını merhûmeye şehîd (974)

²¹⁹⁹ Padişahın veziri Mısır'ın hâkimi oldu.

[525]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

Hürilerile menzilini nür ide habīb (974)

[526]

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

Ebvāb-ı cinān fetḥ ide merḥūmeye İlāh (974)

[527]

fe'ilātün mefā'îlün fe'ülün

Derecāt-ı cinān ola yiri (974)

[528]

رَحْمُ اللَّهِ بِطُفِّ الْحَشْرِ²²⁰⁰ (974)

[529]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ülün

Mirşad-ı Fāṭıma binti Aḥmed²²⁰¹ (974)

[530]

mefā'îlün fe'ilātün mefā'îlün fe'ülün

Cinānda rūḥını ḥürile nür ide Bāṭın (974)

²²⁰⁰ Allāh, ona haşır lütfuyla rahmet eylesin.

²²⁰¹ Hz. Muhammed'in kızı Fatıma'nın bakış yeri.

[531]

نُورَ اللَّهِ قُرْبَ مَرَقَدَهَا²²⁰² (974)

[532]

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Medfeni cennet içre ola bülend (974)

[533]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Merhūmeye ebvāb-ı cinān fetḥ ola yā hū (974)

[534]

müstef'ilātün fā'ilün

Hūrī-i bihişt ola (974)

[535]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Dem-i rahmet be-revān-ı vey bād²²⁰³ (974)

[536]

طَيِّبَ اللَّهُ رُوحَهَا بِالْخُلْدِ²²⁰⁴ (974)

[537]

Dīger

هِيَ فِي جَنَّةٍ جَابِيَةٍ²²⁰⁵ (974)

²²⁰² Allâh, onun yattığı yeri nur etsin.

²²⁰³ Rahmet nefesi onun ruhuyla olsun.

²²⁰⁴ Allâh, onun ruhunu cennetle güzelleştirsın.

[538]

Dīger

Ve derecāt-ı refī²²⁰⁶ (974)

[539]

Dīger

وَ عِنْدَ مَلِكٍ مُقْتَدِرٍ²²⁰⁷ (974)

[540]²²⁰⁸

**Bir Kāzī-i Zālīmüñ Cezāsına Bir Vefk Kõndum Ol Sā'at Te'sīr İtdügi H̄aberi
Geldi Pes Bu Tārīh Dinildi**

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Gerçi ṭabī'ī büved in vefk-ı mā
Nūr-ı ilāhī be-riyāzet resān²²⁰⁹
Kerd çü te'sīr be-kāzī-i ḥar
Kaṭ'-ı ḥar ey yār tü tārīh ḥvān²²¹⁰ (979)

[425^a]

[541]

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Şevkıla Muḥyī didi cem'iyetine tārīh
Merḥūm Ḥamza Beg'e şıhr oldı Muştafā Beg (978)

²²⁰⁵ O, toplanılan cennettedir.

²²⁰⁶ Ve yüksek derece...

²²⁰⁷ Güçlü bir melikin indinde...

²²⁰⁸ Bu tarih der-kenârdır.

²²⁰⁹ Bizim bu vefkimiz ne kadar doğal olsa da Allâh'ın nuru [onu] riyazete ulaştırırsın.

²²¹⁰ Ey dost, [vefkimiz] eşek kadiya tesir ettiğinden 'Eşeğin kesimi'ni tarih olarak oku.

[542]

Bile Otururken Haber Gelüp Bedīhe Vāki' Oldı

fe'ılātün fe'ılātün fe'ılün

- 1 Lillāhi'l-ḥamd yine Şāh Selīm
Eyleyüp luṭf u 'aṭā-yı bī-ḥad
Mısr'a gönderdi beşāret haberin
Tā ola ḥalk feraḥ-nāk ebed
- 3 Ya'nī maḥdūm-ı Sikender Paşa
Ḥabeş'e irgüre 'adliyle meded
Bendesı Muḥyī didi tāriḥin
Oldı paşa-yı Ḥabeş Mīr Aḥmed (978)

[543]

Mekke'de Şu Yolu Ḥıdmetin Tamām İdüp Fevt Olduḡda Tāriḥ

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Birāder fevtine Muḥyī di tāriḥ
Muḥammed meclisine dāḥil oldı (976)

[544]

Mısr Kāzisi Ramazān Efendi Oḡına

fā'ılātün fā'ılātün fā'ılātün fā'ılün

- 1 Ān ki der-mısr-ı ḥüküm kāzī-i şer'-i Muştafāst
Der-'adālet nīst mişleş ki güzīn ü emselest²²¹¹
Der-hidāyet çün 'ināyet yāft tā ḡāyet beyān
Ez-nihāyet çün tevān güften k'ez-evvel ekmelest²²¹²
- 3 Üst müftī z'ān ki her müşkil ber-ū teshīl yāft
Tā zi-naḥv-i 'ilm-i ü şerḥ-i *Mufaşşal* müḥmelest²²¹³

²²¹¹ Hüküm ülkesinde Hz. Muhammed'in şetiatinin kadısı olan kişinin adalette benzeri yoktur. O, seçkin ve en faziletlidir.

²²¹² Beyan, hidayette son derece iyilikler buldu. [Onun] öncekilerden ve sonrakilerden daha olgun olduğu söylenebilir.

Güftem ān kebūd ki nūreş her zamān gerded ziyād
Güft hātif ān geh ismeş mużmir-i ĩn cedvelest²²¹⁴

Mu‘ammā Be-İsm-i Ramazān Efendi²²¹⁵

- 5 Dil be-ḥod güftā ki ya ān mihr-rā tābiş resīd
Ya [be]-ḥumm-ı çarḥ nūşīd ez-mey-i devr-i elest²²¹⁶
Bā-şefā‘at cümle etbā‘eş büved mağfūr-ı Hāḡ
Z‘ān ki nesl-i ū zi-evlād-ı Nebiyy-i mürselest²²¹⁷
- 7 Hāḡ te‘ālā dād der-Mışr‘eş yekī ferzend-i ḥüb
Ḳurretü‘l-‘aynest z‘ān k‘ez-Rabb-i ‘izzet ekḡeles²²¹⁸
Behr-i sāl ü māh u rüzeş Muḡhiyā tāriḡ şüd
Mevlid-i ū evvel-i māh-ı rebī‘ü‘l-evvelest²²¹⁹ (980)

[545]

İn Hem²²²⁰

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Mışr buldı ‘adāletile şeref
İrdi çün feyż-i fażl-ı Rabbānī
Ya‘nī ḡāzī-i şer‘-i Muştafavī
Ki odur ‘adle bā‘iş ü bānī
- 3 Bu ta‘affüfle bu ‘adāletle
N’ola olsa Şüreḡ’e ol şānī
Ḳıldı Hāḡ aḡa bir ḡalef iḡsān
K’ola mihriyle dehr nūrānī

²²¹³ O, her zorluğun kendisiyle kolaylık bulduğu bir müftüdür. Bu sebeple onun ilminin nahvi yanında *Mufassal* şerhi anlamsız [bir parçadır].

²²¹⁴ ‘O maviliğin nuru her zaman artsın.’ dedim. O zaman gayptan bir ses ‘Onun ismi bu cetvelde gizlidir.’ dedi.

²²¹⁵ Ramazan Efendi’nin İsmiyle Muamma

²²¹⁶ Gönül kendi kendine ‘Ya o güneşe bir parıltı ulaştı ya da gökyüzü küpüyle elest meclisinin şarabından içti.’ dedi.

²²¹⁷ Onun evlatları Hz. Peygamber’in soyundan geldiklerinden ona tabi olan herkes şefaitle Allāh tarafından affedildi.

²²¹⁸ Allāh, onun Mısır ülkesinde ona güzel bir oğul verdi. O [oğul], Allāh tarafından sürmelendiğinden göz nurudur.

²²¹⁹ Ey Muḡyī, onun günü, ayı ve yılı için ‘Onun doğumu Rebiyyülevvel’in başındadır.’ tarih oldu.

²²²⁰ Bu da

5 Didi Muhyî du‘â idüp târîh
Ḥayr evlād ide Mecîd anı (980)

[546]

Bu daḥı

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1 Ḥaḫ te‘ālā Efendi ḥazretine
Luṭf u iḥsānla virüp ni‘amı

Bir püser kıldı Mısr’da i‘tā
Ki ḥuceste ola anuḡ ḫademi

3 Ḥulḫını vaşf için didüm târîh
‘İlm ü ‘irfānla ola şiyemi (980)

[547]

Yār-ı Ḳadīm Meḥemmed Çelebi Ođlı Nūru’llāh’a

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1 Tođdı Nūru’llāh oldı bu târîh
عَمَّرَ اللَّهُ عَمْرَهُ بِالنُّورِ²²²¹ (980)

[548]

Ḳāzî Bedrū’d-dīn Bin Yaḫyā Ođlı Yaḫyā’ya Tārîhdür

يُحْيِي الْحَيَّ الْعَلِيمَ سَيِّدِي يَحْيَى ابْنِ مَوْلَانَا بَدْرُ الدِّينِ²²²² (980)

²²²¹ Allāh ona nurla uzun ömür versin.

²²²² Allāh, Mevlânâ Bedreddīn oğlu Seydî Yaḫyā’yı yaşatsın.

[549]

Sinān Paşa'nun Mısr'da Dügüninde

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Gördüm fişeklerini şordum kaçan yanar bu
Dindi cevāb tārīḥ **şehir-i recebde yanar** (980)

[550]

Mısr Defterdārı Aḥmed Paşa Cem'iyetine

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Bu ziyāfet tamāmına tārīḥ
Aşlla fer'le berümend ol (980)

[551]

Şıhrumuz Olan Naşūḥ Beg Oğlına

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Muḥyī-i dil-dāde didi keşfle tārīḥini
Rabb-i 'izzet Seydī Yaḥyā'yı ide dāyim 'aziz (981)

[552]

**Aḥmed Paşa'nun Oğullarının Feraḥına Tārīḥdür Ki Biri Dervīş Beg ve Biri
Nūḥ Beg'dür**

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 'Ömr-i Nūḥ'ile feraḥlar ola** (980)

[553]

Dīger

fā'ilātün fā'ilün

Mıŝriyān-rā 'id ŝüd²²²³

[554]

Dīger

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Nāz-ferah-ı Nūh Beg ü Dervīŝ Beg (980)

[555]²²²⁴

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 N'ola çarhını bozsa bu devrān
Ki yirinden ırıldı kuṭb-ı zamān

Cesed-i dehri Muḥyiyā terk it
Çünkü gitdi o rūḥ-ı pāk-revān

3 Gülŝenī-zāde fevtine tāriḥ
şeb-i cum'ada sādis-i şa'bān (977)

[556]²²²⁵

Naql itdi devrān-ı (977)

[425^b]

[557]

Mışr Defterdārılığında Van Paşası Olduğda

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

²²²³ Mısrılılara bayram oldu.

²²²⁴ Bu tarih der-kenârdır.

²²²⁵ Bu tarih der-kenârdır. Mısraın kalan kısmı, sayfa kenarı yırtıldığı için okunamadı.

- 1 Şāhib-i ʿizzet ü saʿadet ü cūd
Hāzret-i Aḥmed-i meḥāmid-şān
Oldı dergāh-ı şehde defterdār
Şevket ü ʿizzetile niçe zamān
- 3 Baʿd ez-ān oldı Mısr’a defterdār
Kıldı mīr-i livā anı sulṭān
Buldı mihriyle çünki Mısr ziyā
Oldı nūr-ı ʿadāleti lemeʿān
- 5 Pādşāha irişdi çün bu haber
İstedi ʿadli ola Van’a revān
Kıldı Paşa-yı Van anı ḥünkār
Cümle dehr ehli oldılar şādān
- 7 Muḥyī-i dāʿī didi tāriḥin
Buldı paşasını vilāyet-i Van (980)

[558]

Ḥasan Paşa Duḥteri Fevtine Tāriḥ

mefʿülü mefāʿilü mefāʿilün faʿ

- 1 Ol tütī-i ḥuld āyīne-i dehr içre
Setr itdi ḥayāli gibi ol ruḥsārı
Hicrānı ğamın çekdi anuḥ çün paşa²²²⁶
Mısr ehline ol ğamla irişdi ḥvārī
- 3 Şoldı güli çün bād-ı ḥazāndan anuḥ
Bülbülleri eylerse n’ola ger zārī
Ol verd-i terüḥ fevtine oldı tāriḥ
Firdevs’e revān oldı gül-i gülzārı (981)

²²²⁶ Metinde ‘Muḥyī’ yazmaktadır. Satır yanında ‘paşa’ olarak değiştirilmiştir.

[559]

Bāb-zāde Ḥaydar Çelebi Fevtine

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Pīnekī ururiken Bāboğlı
Şıçradı çünki o demde hūdan

Didüm idi aña bu tārīhi
Didi yārān velī her sūdan
- 3 Bu olur mevtine tārīh āhir
Kurtılır bu senede kayğudan

Vākı‘ā mevte de tārīh oldu
Geçdi Ḥaydar Çelebi uyğudan (981)

[560]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Sinān Beg sancağına Muḥyiyā tārīh olmuşdur
Ola ‘ālī sa‘ādetle livā-yı dīn ü İslām’ı (982)

[561]

İbni Şeyḥ Meḥammed-i Bekrī Fevtine

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘

- 1 Çün kuṭb-ı zamān şeyḥ-i cemī‘-i dünyā
Üstād-ı cihān ‘āleme ‘ilmiyle zeyn

Dünyāya feraḥ çünki vücūdı oldu
A‘yān feraḥına geldi anuḡ bī-meyn
- 3 Ol neyyir-i a‘zamdur anuḡ bir māhı
Bir mihrle çün kıldı kırān-ı bī-ğayn

Bu mecma‘a Muḥyī didi hātif tārīh
Kuṭba feraḥ-ı bāl kırān-ı sa‘deyn (982)

[562]

fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Çünki beg oldu oldu bu tārīh
Ḥaḳ te'ālā mübārek ide saḡa (983)

[563]

fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

- 1 Keşf-i ism-i Şamed'e olmuşdur
Sādis-i 'aşr-i muḡarrem tārīh (983)

[564]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Tārīh dindi Muḡyī çü cem' oldu 'ārifān
Dergāh-ı Gülşenī gülilen oldu çün cinān (984)

[565]

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Sinān Beg için oldu Muḡyī tārīh
Livā-yı ḡükm ü devlet geldi şehden (984)

[566]

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

- 1 Muḡyiyā hātifden irdi Yūsuf'a tārīh olup
Sancaḡ-ı İslām geldi şānuḡa begsın yine (984)

[567]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Muḥyiyā Yūsuf-ı Mıŝır’a tārīḥ²²²⁷
Devlet ü sancaḩuḩ mübārek ola (984)

[568]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Muḥyī ol ŝāh-bāza bu tārīḩdür
Mışır’a ḩondı sābi‘-i ŝevvālde (984)

[569]²²²⁸

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Cāme-i Sulṫān Meḩemmed key yaraşdı ḩaddüpe (980)

[570]²²²⁹

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Gizledi Yūsuf’umu ḩāh-ı ecelde iḩvān (977)

[426^a]

[571]

Vezīr-i A‘zam Meḩemmed Paşa Oĝlına

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Şeref ü ‘izzet ü kerāmetle
İrdi ḩün feyż-i fażl-ı Yezdānī
Vüzerā a‘zamı vü ekrem-i nās

²²²⁷ Bu mısradā vezin aksamaktadır.

²²²⁸ Bu tarih der-kenārdir.

²²²⁹ Bu tarih der-kenārdir.

- Ki odur ‘adle bā‘iṣ ü bānī
- 3 Kıldı Hāḡ aḡa bir ḡalef iḡsān
K’ola mihriyle dehr nūrānī
- Didi Muḡyī du‘ā idüp tārīḡ
Hāyḡ evlād ide Hāmīd anı (985)

[572]

Hüseyn Paşa Duḡteri Fevtine

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bir ‘aceb feryād peydā oldı nā-geh Mıṣṡ’da
Gūṣ-ı çarḡ iṣitmedi anuḡ gibi ṣavt-ı mehīb
- Ṣordum anuḡ bā‘iṣin a‘yān-ı Mıṣṡ’a didiler
Kim iriṣdi ḡazret-i paṣaya bir emr-i ‘acīb
- 3 Bir güli ṣoldı anuḡ bāḡ-ı cihānda Muḡyiyā
Ol güle ḡürī vü ḡilmān oldı ṣimdi ‘andelīb
- Gūra çünkim Mıṣṡ’da defn itdiler anı hemān
Ṣanki yidi Yūsuf-ı Ya‘ḡüb’ı Ken‘ān içre zīb
- 5 Cümle ‘ālem ṣiḡḡatine anuḡ iderdi du‘ā
Çün ecel ire müfīd olur mı tedbīr-i ṡabīb
- N’ola oldıysa o gül pejmürde bāḡ-ı dehrde
Gül-bün-i mıṣṡ-ı kerem ṣaḡ ola ey ṣān-ı lebīb
- 7 Ol fenā buldıysa bāḡīler beḡāda olalar
Hāzretün pāyende ola luṡf-ı Hāḡ olup naṣīb
- Çünki ol gülzār-ı cennet bülbüli ‘azm eyledi
Ḳodı bu bāḡ-ı fenāda ṣad hezārānı ḡarīb
- 9 Murḡ-ı cennet didi Muḡyī ḡulddan tārīḡini
‘Azm-i Firdevs eyledüḡ ey ṡāyir-i ḡuds-i Mücīb (982)

[573]

Sulţān Murād Pādşāh Olduğda Dindi Bu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Pādşāh-ı heft-kişver hazret-i Sulţān Murād
Āb-ı rüy-ı āl-i ‘Osmān zıll-ı Hāq şāh-ı kerīm²²³⁰
Āftābāsā çü ber-taht-ı zümürüd cāy kerd
Şüd tamām-ı dehr-rā envār-ı rüy-ı ü ‘amīm²²³¹
- 3 Muhyiyā hātif ez-ān rü güft der-tārīh-i ü
Neyyir-i dünyā vü dīn Sulţān Murād ibni Selīm²²³² (982)

[574]

Bu Dağı

مُرَادُ خَانَ أَبَدَهُ اللهُ²²³³

[575]

Bu dağı

جُلُسُ السُّلْطَانِ مُرَادِ ابْنِ السُّلْطَانِ سَلِيمِ أَبَدَ اللهُ بِأَبِهِ²²³⁴ (982)

[576]

Bu dağı

Kūs-ı Murād Hān²²³⁵ (982)

²²³⁰ Yedi iklimin padişahı, Osmanlı ailesinin yüzü suyu, Allāh’ın [yeryüzündeki] gölgesi ve ulu şah Sultan Murad hazretleri...

²²³¹ O, güneş gibi zümrüt tahtına oturduğundan beri, dünyanın tamamına onun yüzünün ışığı yayıldı.

²²³² Ey Muhyî, hatif bu sebeple ‘Dünya ve dini aydınlatan Selim oğlu Sultan Murad’ mısramını onun tarihi olarak söyledi.

²²³³ Allāh, Murad Han’ı ebedi kılsın.

²²³⁴ Sultan Selim oğlu Sultan Murad(Allāh onun kapısını ebedî kılsın)’ın cülusu.

²²³⁵ Murad Han’ın [saltanat] davulu...

[577]

Bu Dağı

دَامَ جُلُوسِ سُلْطَانِ مُرَادِ ابْنِ سُلْطَانِ سَلِيمِ ²²³⁶ (982)

[578]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Devlet ü 'izzile tahta giçdügün tārīhidür
'Adlle Sulṭān Murād olduḡ cihāna pādşāh (982)

[579]

Emīn-i Şevne-i Mışır'a Dinildi Bu Tārīḡ

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Emīn itdi seni çün şāh-ı 'ādil
'Adille rızq-ı nāsa ol mühendis

Burāq-ı 'izzete olur süvāre
Ola 'adl esbine her kim ki fāris
- 3 Şafā geldüḡ Mışır oldı müşerref
Şafālar sürdi cümle ehl-i meclis

Didi 'ilm ehli Muḡyī aḡa tārīḡ
Mu'in-i rızq-ı erbāb-ı medāris (988)

[580]

**'Abdī Efendi Mañşüre'de Yapduğı Maḡkemedede Muḡābelesine Yazılan
Tārīhdür**

فَكَّرَ وَفُوقَكَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ الْحَاكِمِ الْعَادِلِ الدَّائِمِ ²²³⁷

Başı Üzre

Maḡfilü'ş-şer' meclisü'l-ḡelāl

²²³⁶ Sultan Selim oğlu Sultan Murad'ın cülusu sürdü.

²²³⁷ Dayim, adil, hâkim olan Allâh'ın ellerinde durduğunu düşün.

Yanında

Zikru'llāh

Ve Muḳābil

فَكَرُّ وَفُوقَكَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ الْعَادِلِ الدَّافِعِ 2238

Ḳapuda

تَعْمِيرُهُ لِعَبْدِي أَقْنَدِي 2239

[581]

Medīne'ye İrsāl Olan Ḳandīle

- 1 أَهْدَا بِقَنْدِيلِ إِلَيَّ قَبْرِ النَّبِيِّ الْمُصْطَفِيِّ
يَاشَا مَسِيحٍ زَدَّهُ يَا رَبِّ مِنْ نُورِ الْهُدَى 2240
- مُسْتَعْفِرٌ أَعْمَا مَضَى مُسْتَبْرِيًّا مِنْكَ الرِّضَا
مُسْتَنْشِعًا مِنْكَ الْعَطَا فَاشْفَعْهُ يَا خَيْرَ الْوَرَى 2241
- 3 تَارِيخُهُ قَنْدِيلُ سُلْطَانِ الرَّسْلِ نُورِ الْجَلَا
إِنْ شِئْتَ تَرِيحًا لَهُ قَدْ قَالَ هَاتِفٌ فِي الْجَوَى 2242

[582]²²⁴³

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Yapdı cāmi' çü vālide sulṭān
Aḡa tāriḡ oldı Ḳalemiyye (985)

[583]²²⁴⁴

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Ziyāde ide 'ömrin Allāhu te'ālā (984)

2238 Âdil ve Dâfi ola Allâh'ın ellerinde olduğunu düşün.

2239 Abdî Efendi tarafından düzeltildi.

2240 Bu kandili Hz Muhammed'in kabrine hediye ediyorum. Allâh, Mesih Paşa'nın hidayet nurunu artırsın.

2241 Ey dünyanın en iyisi, geçmişte olanları bağışlamayı, ve rızanı istiyorum. Bana iyilikle şefa'at et, senden şefa'at istiyorum.

2242 İstiyorsan onun kandilinin tarihi [için] 'peygamberlerin sultanı, parlaklığının nuru' tarihi söylenmiştir.

2243 Bu tarih der-kenârdır.

2244 Bu tarih der-kenârdır.

[584]

Pîrî Beg'ün Sancığına Tārîhdür

[426^b]

müstef'ilün müstef'ilün

I

Ey mazhar-ı nūr-ı İlāh
Ey rüşenā-yı mihr ü māh
Ey nām-bahş-ı kām-h^vāh
Ey hādī-i süllāk-i rāh

II

Ey şāhib-i tuğ u 'alem
V'ey mālîk-i tîğ u qalem
Nūruyla def olsun zulem
'İlm ü 'amelle kıl nigāh

III

Ağalığında pādşeh
Kıldı seni mîr-i sipeh
Tekrār idüp şimdi nigeş
Viridi livā vü 'izz ü cāh

IV

Şāfî mücevherdür şehā
Bu tîğ-ı tārîhüm saja
A'dāyı tağıt her yaşa
Emr eyle zabt itsün sipāh

V

Her mışra'ında noktalı
Hem noktasuz harf-i celī
Her biri başka ey velī
Tārîhdür bî-iştibāh

VI

Pes bu cihetle cümle tā
Rîh oldı dört ey ehl-i rā

Evtādveş olsun saña
Her cānibünden bir penāh

VII

Şüd Pīri Beg şāhib-livā (986)
Devrān dāde ḥayr-rā (986)
Her dem resed kām ez-Ḥudā (986)
Bā-‘adlī naşr āyed zi-şāh²²⁴⁵ (986)

[585]

Be-Mīri-i Pīri Beg Īn Nīz Tārīḥ²²⁴⁶

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ey ‘ulūm u şafā-yı ḥāṭırla
Cümle begler içinde olan yeg

Ḥazretün begliğine bu beyti
Didi tārīḥ Rūḥ-ı kudsīteg
- 3 **Ḥamdüli’llāh livā-yı ceşşünle**
Yine ‘ālem içinde begsin beg (986)

[586]

Oldı Ol Ḥazrete Bu Da Tārīḥ

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Pādşeh çün livā ‘aṭā kıldı
Mīr-i mīrān rehine meslek ola

Didi Muḥyī bu devlete tārīḥ
Devlet ü sancaḫ mübārek ola (986)

²²⁴⁵ Bu bendin 1. ve 3. mısralarının altında ‘bā-nükaṭ 986’; 2. ve 4. mısralarında ise ‘bī-nükaṭ 986’ kaydı bulunmaktadır. Buna göre söz konusu tarih, bu mısralardaki noktalı veya noktasız harflerin ebced karşılıklarıyla tespit edilir. ‘Pīri Beg liva sahibi oldu. Devran, ona hayırlar verdi. O, her zaman Allāh’ın izniyle isteklerine kavuşsun. Padişah’tan ona adaletle yardım ulaşsın.’

²²⁴⁶ Bu da Pīri Beg’in Mīr Olmasına Tarihtir

[587]

Bu Dağı Hazrete Ola Tārīḥ

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Oldı sancağına tārīḥ bu beyt
Dağı dā‘ilere oldı evrād
‘Alemün ola mübārek dāyim (520)
‘Amel ü ‘ilmüni Ḥaḳ ide ziyād (466)

[588]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 **Muḥammed sünneti ola mübārek** Muḥyiyā tārīḥ (986)
Dinildi ğaybdan maḥmūd ola cem‘iyyet-i Maḥmūd

[589]

Mesīḥ Paşa’ya Ḥil‘at ü Tīğ Geldükde

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Paşa Mesīḥ ‘adlle çün buldı şöreti
Şāh-ı cihān da ḥil‘at ü tīğıla virdi ḳadr
Budur du‘ā ki Mıṣr’da ola vezīr ol
Dāyim ‘adāletile olup ide def-i ğadr
3 İḳbāl-i pādşāhīye tārīhdür tamām
Seyf ü ḳabā mübārek ola ey Mesīḥ-i şadr (977)

[590]

İbni Binti Şeyḥ Aḥmed İbni İbrāhīm-i Gülşenī

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Taḥt-ı ‘izzetde cihān şadrına olan sulṭān
‘Āḳıbet taḥta-i tābūtuda olur pinhān

- Evvvelā kim ki feraḥla ola ḥandān āḥir
Beyt-i aḥzānda Ya‘ḳūb’veṣ olur giryān
- 3 Mālik-i kuvvet iken ḥayf ki Seydī Yūsuf
Zīnet ü zībini zīb-i ecel itdi talan
- Muḥyiyā gürg-i fenā ḳahrına didüm tārīḥ
Gizledi Yūsuf’umu ḳāh-ı ecelde iḥvān (987)

[591]

Āḥ-ı İlähī Birāder-i Şāhī ‘Alī Çelebi Maḥdūmları

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 ‘Alī Çelebi kim cem‘iyyet itdi
Cemī‘-i ‘ālem içre cūd idüpdür
- [427^a] Cemī‘-i ḥalḳ-ı Mısr’ı cem‘den hep
Maḥabbet mecma‘ın meşhūd idüpdür
- 3 Olup sünnet Meḥemmed Şāh u Maḥmūd
Bu cem‘iyyetde kim maḳşūd idüpdür
- Didi ervāḥ-ı ḳudsī aḳa tārīḥ
Muḥemmed sünnetin Maḥmūd idüpdür (987)

[592]

Vezīr Meḥemmed Paşa Kātib-i Sırlığına

mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fa‘
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilü fe‘ül
mef‘ülü mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘
mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ül

- 1 Manşıbıla gidüp kātib-i sır paşa
Bir ehl ola diyü eyledüḡ cümle recā
- Bir kimse gelüp dimişidi tārīḥin
Muḥyī Çelebi kātib-i sır olsa n’ola (985)
- 3 Ben daḥı teveccüh eyleyüp Vehhāb’a
Didüm ‘acabā kime ola bu i‘tā

Oldı gibi ferruḥ beg olup tārīḥi (985)
Hātif didi kim var yūri di müjde ola

[593]

Bedīhede Yārān Mā-beyninde Düşdi

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 ‘Abdī Efendi için hātif başa didi kim
Ḳāzī-i Cize oldı tārīḥdür ḥisāb it (987)

[594]

Maḥmūd Efendi İçündür

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 Benī-ḥarem’ile Bevālbīs’e ḥākim oldı
Hātifden irdi āvā cān ü dil oldı mekşūf
Oldı ḥaberden evvel Muḥyī aḡa bu tārīḥ
‘Adl ü sa‘ādetile Maḥmūd ola me’lūf (987)

[595]

Nihāyet-i Sülūk-i Faḡīr Bu Leyletü’l-ḳadrde Oldı

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 **Bu keşf ü naḳşa Muḥyī oldı**²²⁴⁷ tārīḥ (988)
Yigirmi altısı māh-ı şıyāmuḡ (988)
Bu mezc-i zevḳa Muḥyī oldı tārīḥ (988)
Yigirmi altısı māh-ı şıyāmuḡ (988)

²²⁴⁷ Yazmada ‘Bu keşf ü naḳşa Muḥyī oldı tārīḥ’ şeklindedir. Der-kenār olarak ‘çün bu tā’ düzeltmesi yapılmıştır. Beyitler arasındaki uyum gereği ‘oldı’ şekli tercih edildi.

[596]

Bedihede Oldı

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Bir püser viridi Hudā pîr olıcağ Pîrî Beg'e
İlmle 'ömr-i dırāzı dāyimā ta'mîr ola
- Manţıkı naḥv-i kelām-ı fıkha şarf ola tamām
Hem ḥadîşinde ma'ânî-i ḥikem tefsîr ola
- 3 Muḥyiyā pîr-i ḥakāyıkdan aḡa târiḥdür
Pîr ola 'ālemde vü 'ilm ü 'amelle²²⁴⁸ pîr ola (988)

[597]

Bu Dağı

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ḥayr evlād ide Deyyān anı (988)

[598]

Sābıkan Defterdār-ı Mışr Olan Meḥemmed Paşa'ya

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Sulţān Murād 'adlün ma'lūm idindüğü dem
Paşa-yı Başra kıldı andan virile Bağdād
- Yā Rab müşerref ide Mışr'ı dağı oradan
Çün evliyā-yı Bağdād ideler aḡa imdād
- 3 Taqlîd ü kaşdla hem olmadı çün bu taḡmîn
Umaram ola yā Rab bu cümle behr-i irşād
- Ervāḥ-ı quds Muḥyî didi bu ḡāle târiḥ
Paşa-yı Başra olduḡ 'adlile olasin yād (988)

²²⁴⁸ Yazmada 'amel ile' şeklindedir. Vezin gereği 'amelle' olarak okundu.

[599]

Ma'ānī-i Lā-maḳṭū'a ve Lā-memnū'a Olduğuyçün

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Çünkim kitāb-hānem ta'mīr kıldum ol dem
Mānend-i ḳaşr-ı cennet tāriḥ didüm aḡa (988)

[600]

Pīri Beg Veledine

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Virdi Pīri Beg'e Raḥmān-ı raḥīm
Rūḥveş bir veled-i Raḥmānī
Didi Muḥyī bu zuhūra tāriḥ
Ḥayr evlād ide Deyyān anı (988)

[601]

Mesīḥ Paşa'ya

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey sa'ādet-dih olan şāḥib-vedād
V'ey kerāmet-baḡş olan ehl-i reşād
Dāyimā 'izz ü şerefle var olup
Zühd ü taḳvāyile 'irfān ola zād
3 Ḥil'at ü seyf eyledi irsāl çün
'Adl ü inşāfuḡ bilüp Sulṭān Murād
Seyf-i ḳāṭı' ola ol a'dāya hep
Ḥil'at-i 'adlünle aḡbāb ola şād
5 Cümle dā'iler irişdi 'izzete
Muḥyī'yi de yad bilme eyle yād
Dāyimā bu beyt-i tāriḥi du'ā
Eyleyüp cān kıldı evrād-ı fuād

- 7 **Ḥaḫ vire iki cihānda maṭlabuḡ** (539)
‘Adlile inṣāfuḡı ide ziyād (449 yekūn 988)

[602]²²⁴⁹

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 **Cemālūḡ defter-i mıṣr-ı maḥabbetdür celālūḡ kıl** (988)
Cemālāsā celālūḡ baḡa olur faḫr sırrum ṣād (988)²²⁵⁰

[603]

Ḳara Çelebi-zāde’nüḡ Oḡlı Geldükde

[427^b]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Geldi maḥdūmı çün efendinüḡ
Buldı Mıṣr ehli cümle ‘izzle cāh

Ki odur ‘ārif-i fūnūn ü ḫikem
Ḥıfz-ı Ḥaḫ’da emīn olan her gāh
- 3 Maḡzar-ı ‘ilm ü muḡzir-i ‘irfān
Fāzıl ü sālīk-i ṭarīḫ-i İläh

Vaṣlda çün olur du‘ā maḡbūl
Cümle Mıṣr ehli cem‘ olup nā-gāh
- 5 Muḡyī didi du‘ā idüp tāriḫ
Ḥayr evlād ide anı Allāh (989)

²²⁴⁹ Bu tarih der-kenārdır.

²²⁵⁰ Beytin sadr ve ibtidāsı altında ‘bā-nüḡaṭ 988’; aruz ve acuzu altında ‘bī-nüḡaṭ 988’ kaydı vardır. Buna göre 988 tarihi bahsedilen bölümlerdeki noktalı veya noktasız harflerin ebceṭ karşılıklarının toplamına göre bulunur.

[604]

Bu Dağı

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Çü geldi 'izzle ibni efendi
Şafā geldüğü MıŖ'a oldu ma'lüm
Fezāyil cem'in itdi MıŖ'da ol
Ne var olursa varup fāzıl-ı Rüm
- 3 Sa'adet-bağş olaldan 'izzetiyle
Kerāmet ehl-i MıŖ'a oldu mefhüm
Efendi şād oldu geldüğinden
Ferağ MıŖ'a olursa n'ola mağsüm
- 5 Di Muğyī bir ziyāde ħüb tārīğ
Gözün aydın ola kim geldi mağdüm (990)²²⁵¹

[605]

Gülle Ĥānğāğ Zīnetine

fe'ilātün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Zīnet-i gülde Muğyī di tārīğ
Gülşenī Dergehi cinān gibidür (989)

[606]

mef'ülü mefā'ılün fe'ülün

Ağşamda tılundı bedr-i Bedrī (988)

[607]

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Çü sünnet oldu Ağmed Beg ağa Muğyī 'acebdür bu
Mübārek olsun Ağmed sünneti tārīğ olmuşdur

²²⁵¹ Burada tamiyeli tarih bulunmaktadır. Mısradaki harflerin ebced toplamı '986' etmektedir. Şair 'bir ziyāde' diyerek '990' tarihinin ekleme yapılarak elde edilebileceğini belirtmektedir.

[608]

Hasan Paşa'ya Hil'at Geldi Dindi

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey hasen-hulk ol hemîşe mısr-ı devletde 'azîz
Lem'a-i nür-ı Hudāvend ola tábân haddüñe
Pādşehden çünkü hil'at geldi giy târîhdür
Key kabâ-yı 'adl lâyıkdur mübârek kıddüñe (991)

[609]

Defterdâr Hasan Beg Kapudan İken

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Hağ te'âlâ iki 'âlemde murâduñ sa'dile
Vire vü el'âfla dâyim olasın va'dile
Özdemir Paşa evine girmege târîhdür
Bu kapudan kabudan paşa olasın sa'dile (959)

[610]

Hasan Paşa Hazretlerine

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Pādşâh-ı heft-kışver Şeh Murâd
Kıldı Mısr ehline luğf u 'izzeti
Hil'at ü şemşîr irsâl eyledi
Tâ Hasan Paşa'ya ire şevketi
3 Oldı tecdîd ü mağabbetler ziyâd
Buldı yine Mısr hüsñ ü behceti
Çün vezîr ola sa'âdetler bulup
Şâmil ola dehre 'izz ü devleti
5 Ehl-i Mısr'a bu durur şimdi du'â
'Adl ü inşâfuñ ziyâd ola kıatı

- Dāyimā ‘adlünden olup behremend
Zıkr-i hayruḡla bulalar Őoġbeti
- 7 Muġyī-i dā‘īye de luġ eyleyüp
Ehl ü evlādı bulalar ħürmeti
- Oldı çün teŕrīf tārīġi anuġ (990)
Giy münāsibdür ħabā-yı tā‘ati (990)

[611]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Toġuz yüz toġsanında sünnet oldı

[612]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 **Cemālün defter-i mıŕ-ı maġabbetdür celālün kı1 (988)**
Cemālāsā celālün baġa olur faġr sırrum Őād²²⁵² (988)

[613]

**Sābıġan Rüm’da Vāġı’a Görüp Cidde’ye Beg Olursız Diyü Kāġız Yazılmıŕ
İdi Zuhūr Bulıcaġ Zuhūr Buldı²²⁵³**

[428^a]

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 Ol demde maġŕadına irdi re‘īs efendi
K’itdi tazarru‘ı ol bī-yār ü ħand u nidde
- Muġyī’ye keŕf olıcaġ bu ħāl didi tārīġ
Oldı Ĥüseyn Efendi bā-keŕf mīr-i Cidde (989)

²²⁵² Beytin sadr ve ibtidāsı altında ‘bā-nüġaġ 988’; aruz ve acuzu altında ‘bī-nüġaġ 988’ kaydı vardır. Buna göre 988 tarihi bahsedilen bölümlerdeki noktalı veya noktasız harflerin ebceġ karŕılıklarının toplamına göre bulunur.

²²⁵³ ‘Cidde’ye Beg Olursız Diyü Kāġız Yazılmıŕ İdi Zuhūr Bulıcaġ Zuhūr Buldı’ kısmı satıra sıġmadıġından der-kenār olarak yazılmıŕtır.

[614]

Bostān-zāde Mışr'a Kāzī Olıcaķ Bedīhedür

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Gülşeni bāğında nā-geh seyrde
Mışr'da bir ehl-i dil şordı baņa
- Kim bize ĥākim kim oldu kıl beyān
Tā güle dil gülşeni hem Muĥyiyā
- 3 Virdüm aņa pāsuĥī tārīĥle
Oldı Bostān-zāde ĥākim Mıŝriyā (991)

[615]

İbrāhīm Paşa Mışr'a Gelüp Gıtdügi

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey vezīr-i kām-baĥŝ ü kām-kār
Saņa İbrāhīm-i 'ādil oldu nām
- Ey cihān-ı 'adl ü dünyā-yı seĥā
Māh-ı inŝāf āftāb-ı bī-ġamām
- 3 Nūr-ı rüyuy dāyimā rüŝen olup
Mıhr ü meh der-bānuġ ola bām ü ŝām
- Çün sa'ādetle müşerref oldu Mışr
Didi Muĥyī aņa tārīĥi **nizām (991)**
- 5 Virdi Mıŝr'a çünki nūrile ziyā
İki yıl ey mihr-i rüyı māh-ı tām
- Didi Muĥyī ba'dehū tārīĥini
Nār-ı Mışr'ı eyledüġ بردا سلام²²⁵⁴ (993)

²²⁵⁴ Enbiyâ suresinin 'Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol! dedik.' anlamındaki 69. ayetinin 'serinlik ve esenlik' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 326.

[616]

Cemālī-zāde Bākī Efendi Ehlice'den? Alınup Şāniyen Maḥalleye Kāzī Olıcak

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün

- 1 Cihān halkı Bākī Efendi için hep
İderlerdi luṭf-ı Hāḳ'a iştiyākı
Niçe ehlice kimse varidi lākin
Ol ehle kemāl oldu çünkim mülākī
- 3 Gehī ğayra ki ḫāzretine tereddüd
Kılurlardı āḫir ḳodılar nifākı
Maḫal diyü çünkim virildi maḫalle
Bu beyt oldu tārīḫ aḡa ittifākī
- 5 **Maḫallinde geldi maḫalle maḫalle** (367)
Ḳıla ḫākimīn bākī ḫilmile Bākī (623 yekūn 990)

[617]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Yūsuf-ı mıṣr-ı 'adālet tārīḫ (991)

[618]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Sābi'-i 'aşr-i muḫarrem tārīḫ (991)

[619]

**Evvelā Mıṣr'da Defterdār Olup Şoḡra Paşa Olan Sinān Paşa Oĝlı Aḫmed Beg
Sünnetine**

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Mıṣr-ı 'izzetde Sinān Beg olalı defterdār
Ḳıldı erbāb-ı ḳalem ehl-i 'ilim gibi du'ā

Çünkü Aḥmed Beg'i sünnet kılop oldu ferḥān
‘Ulemā vü umerā geldi du‘ālarla aḡa

- 3 Muḡyiyā ‘adl ü sa‘ādetle kerāmetle tamām
Sünnet-i Aḥmed'i devrinde çü kıldı iḡyā
Hātif-i ḡayb lisānından iriḡdi tāriḡ
Aḡmed'ün sünnetini eyledi ‘Ahdī icrā (992)

[620]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Münāya vāḡıl oldum Muḡyiyā çün
Didi hātif murādātuḡı bulduḡ
Bu keḡfe didi hātif yine tāriḡ
Muḡammed meclisine dāḡil olduḡ (992)

[621]

Kāfiristānda Du‘ā İstid‘ā İtdüklerinde

fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül

- 1 Esīrān-ı küffār nāliḡ idüp
ḡalāḡ olmaḡa istediler du‘ā
Mu‘īn olup anlara her vechle
ḡalāḡ oldılar ḡükr-i Rabb-i ‘alā
3 Çü bu luḡf-ı ḡaḡ zāhir oldu tamām
ḡalāḡ-ı esīr oldu tāriḡ aḡa (992)

[622]²²⁵⁵

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Eve girdükde Dervīḡ Beg di tāriḡ
Mübārek ola bu beyt-i pür-iclāl (992)

²²⁵⁵ Bu tarih der-kenârdır.

[623]

Bu Tārīhüm Cihānda Oldı Tārīh

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Çü Maḥmūd-ı şerīf ez-dār-ı dünyā
Be-‘uqbā sūy-ı cennet reft ferḥān²²⁵⁶
- [428^b] Çü şarrāf-ı cihān büved ü der-evvel
Be-āḥir kerd şarf-ı cān be-cānān²²⁵⁷
- 3 Be-Şemmūel Yahūdī çün ğazā kerd
Be-evlād u tevābi‘ kerd nālān²²⁵⁸
- Maḳāmeş Hānḳāh-ı Gülşenī geşt
Derī şūd ez-cinān Muḥyī nümāyān²²⁵⁹
- 5 Be-fāl ez-gülşen-i rāzeş güşüdem
Ki āḥir-muşra‘-ı ü dīdem ān ān²²⁶⁰
- Zi-behr-i intikāleş geşt tārīh
İlāhī ‘ākıbet maḥmūd gerdān²²⁶¹ (992)

[624]

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Sinān Paşa olalı Mışır’a ḥākim
‘Adil bünyādı içün kıldı āġāz
- İşidüp pādşāhile vezīrān
Kılup aqrānı içinde ser-efrāz
- 3 ‘Adālet cāmesin itdiler irsāl
İde Ḥaḳ cümlesin ‘ālemde mümtāz
- Sinān Paşa-yı evvelveş olasın
Vezīr-i pādşāh-ı şāḥib-i‘zāz

²²⁵⁶ Şerefli Mahmud, huzurlu bir şekilde dünya evinden cennete doğru öteki dünyaya gitti.

²²⁵⁷ O, önceden dünya sarrafıydı, sonunda canını canan için tüketti.

²²⁵⁸ Yahudi Savaştı, kendisine bağlı olanları ve evlatlarını ağlattı.

²²⁵⁹ Muhyî, onun mezarı, Gülşenî hankahına yapıldı, [orada] cennetten bir kapı göründü.

²²⁶⁰ Onun sırlar gül bahçesinden bir fal açtım. O an onun son musramı gördüm.

²²⁶¹ ‘İlahî, sonunda övülmüş olarak çevir.’ ölümü için tarih oldu.

- 5 Vire H̄aḡ iki ‘ālemde murāduḡ
Hümāy-ı ‘adl ide başuḡda pervāz

Egerçi Yūsuf-ı şānīsın ammā
Seni H̄aḡ evveliyle ide dem-sāz
- 7 Ümīdüm ey ‘azīz-i Mıṣr bu kim
Ola sābıḡda olan va‘de incāz

Sa‘ādet yār ü devlet yāver olsun
Hemīşe evliyā hem ola hem-rāz
- 9 Bu beyt olalı tāriḡ-i münāsib
Didiler cümle aşḡāb aḡa i‘cāz

Mübārek ḡaddüḡe key lāyık oldu (614)
Ḳabā-yı dād-ı sultān cāme-i nāz (379 yekün 993)

[625]

Bu Muṣībət Bir Belā Virdi ki Vaṣf Olmaz Aḡa

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Muṣlī Şāh’um kim benüm hem bülbülümdi hem gülüm
Olmuşıdi kārı ‘ilmile ‘amel taḡşilde

Şimdi ḡāmūş olup ol ‘ālemde ‘ālemler ider
Ḳalk-ı ‘ālem sözleri medḡinde ḡāl ü ḡilde
- 3 Çün ḡarīḡ-i āb-ı cennet oldu ol dem ol ḡarīb
Ehl-i arzile semā itdi du‘ā tehlilde

Muḡyiyā seyrümde hātif didi tāriḡin anuḡ
Āh meded ḡayf oldu Muṣlī Şāh’a baḡr-i Nīl’de (993)

[626]

Ḥabībüm Ođlum Maḥmūd Beg'üm İçün

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül

- 1 Çü feth-i Kıızılbaş ez-dest-i üst
Fütühāt-ı Maḥmūd tāriḥ şüd²²⁶² (994)

[627]²²⁶³

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

Allāh te'ālā 'ömrini ziyāde ide (994)

[628]

mef'ülü mefā'ilün fe'ülün

- 1 Bir niçe demidi Mışır ehli
Bu ma'nāya cümle 'āzım oldu
Kim kāzī ola efendi Mışır'a
Şükr ile bu ma'nā kâyım oldu
- 3 Çün Mışır'da oldu kāzī-'asker
Dergāhına hep mülāzım oldu
Ervāḥ-ı meşāyih oldu zāyir
Ol rūḥ çü Mışır'a kādım oldu
- 5 Derkinde 'ulūmın ehl-i 'irfān
Çün ehl-i 'uḫül hāyım oldu
Nīl-i keremiyle Mışır tıldı
Ḥükmi cereyānı tā kim oldu
- 7 Ḥalk içre mükerrem oldu ḫulḳı
Çün kārı anuḫ mekārım oldu
Maḥdüm-ı mükerrem oldu her kim
Ḥıdmet idüp aḫa ḫādım oldu

²²⁶² Kıızılbaş'ın fethi onun elinden olduğu için 'Mahmud'un fetihleri' tarih oldu.

²²⁶³ Bu mısra der-kenādır.

9 Şer'ile çü 'adli kıldı bîdâr
Havf itdi vü fitne nâyim oldı

Çânûnı muvâfık itdi şer'e
Çün cümle 'ulûma 'âlim oldı

11 Tâbi'dür aña Mesîh Paşa
Çün şer'le 'adli dâyim oldı

Ah̄bāba çü cān mülâyim oldı
A'dāya çü tîğ-i şārim oldı

13 H̄atm oldı aña fūnūn-ı İslām
Tārīhi bu beyt-i h̄ātem oldı

[429^a]

Ah̄med Çelebi Efendi Mısr'a (578)
Dīnile 'ilmle h̄ākim oldı (404 yekūn 982)

[629]

Yine h̄azret-i mālīk-i 'izz ü cāh

[630]

Vezīr-i A'zam 'Alī Paşa-zāde Fevtine

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Gülşen-i dünyā çü külhan gibidür
Degmez iqbāli anuñ idbārına

Zār olur gülzārına meyl eyleyen
Nār irür çün āhiri gül-nārına

3 Verd-i dehre virmedi ākıl gönül
Bildim kim irür cefā-yı hārına

Gör 'Alī Paşa vezīr-i a'zamuñ
Bir gülünüñ irdi ğam ruhsārına

5 Gülmedi bu bāğda ser-sebz olup
Hayf kim irdi h̄azān ezhārına

- Bu kafesden uçdı murğ-ı cānı çün
Bāğ-ı dehrün̄ konmadı eşcārına
- 7 Didi Muhyī fevtine tārīh̄ anuḡ
Kaçdı cennet bülbüli gülzārına (968)

[631]

Berāy-ı İbrāhīm Çelebi ve Hüseyñ Çelebi²²⁶⁴

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Her ne murād eyleriseḡ iki cihānda tamām
Luḡfla itmām anı Ḥaḡḡ tebarek kıla
- Ehl-i Ḥaḡḡ'a ḡıdmet içün Muhyī bu tārīh̄dür
Şevne nüvīsendeliḡi saḡa mübārek ola (993)

[632]

Muşlī Şāh'um Geldüḡi Tārīh̄dür

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Muşlī Şāh'um gelicek bendesine
Şan gedā salḡanat-ı dil buldı
- Zulmet-i hicrde dil-ḡaste iken
Beyt-i dil nūr-ı ruḡıyla ḡoldı
- 3 Bu 'aceb luḡf zuhūr eyleyicek
Geldi zī'l-ka'dede tārīh̄ oldu (993)

[633]

Bu Daḡı Ol Devlete Tārīh̄dür

mef'ülü mefā'ilün fe'ülün

- 1 Çün geldi o mäh-ı bā-sa'adet
Zī'l-ka'de içinde oldu tārīh̄ (993)

²²⁶⁴ İbrahim Çelebi ve Hüseyñ Çelebi İçin

[634]

fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül

- 1 Cihān-rā mī-resend maḥdūm-ı dehr
Şecī‘ be-‘adil ü be-ḥikmet ‘afif²²⁶⁵
- Çü der-mezheb-i Bū Ḥanīfe nümūd
Hezārān mesāyil be-dīn-i Ḥanīf²²⁶⁶
- 3 Be-Mekke çü kâzī-i bā-‘adl büved
Be-luṭfeş taleb kerde şāh-ı laṭif²²⁶⁷
- Ki bāşed be-Rūm ü naḳīb-i cihān
Şeref yābed eşrāf ü gerded münif²²⁶⁸
- 5 Be-güftīm ez-behr-i tāriḥ-i ü
Naḳīb-i Seyid ibni Seyyid Şerif²²⁶⁹ (993)

[635]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 İbni Seyyid Şerif-i Cürcānī
Ya‘nī ‘allāme-i cihān ü ḥasīb
- Mīr-i maḥdūm-ı cümle-i ‘ālem
Belki maḥbūb-ı ḥalk u Ḥaḳḳ’a ḥabīb
- 3 Mekke kâzīsı iken ol şeh-i dīn
Pādşeh kıldı çünki anı naḳīb
- Muḥyī-i dā‘ī didi tāriḥin
Ol şerif-i naḳīb oldı naḳīb (993)

²²⁶⁵ Dünya çocuğu, adaletle, hikmetle; cesur ve iffetli olarak dünyaya ulaştı.

²²⁶⁶ Hz. İbrahim’in diniyle Ebû Hanīfe mezhebinde binlerce mesele açıkladı.

²²⁶⁷ Latif sultan, onun adaletle Mekke kadısı olmasını lütfuyla istedi.

²²⁶⁸ O, Rum’a dünyanın velisi olursa ileri gelenler şeref bulacak ve pek yüce olacak.

²²⁶⁹ Onun tarihi için ‘Seyyid Şerif oğlu Seyyid’in Nakibi’ dedim.

[636]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Şeref ü ‘izzet ü kerāmet ile
İrdi çün feyz-i fazl-ı Yezdānī
Veled-i ḥazret-i Veyis Paşa
Ki odur ‘adle bā‘iş ü bānī
- 3 Kabudan-ı Süveys’dür ḥalā
Maṭlabın vire luṭf-ı Raḥmānī
Nāmı gibi Muḥammedī-meşreb
N’ola kārı olursa ḥaḳḳānī
- 5 Ḥayrla bir ḥalef virüp Ḥaḳ aṅa
Oldı mihriyle dehr nūrānī
Ceddi yirinde Ḥaḳ vire kāmın
‘Adlle ol da ola Rabbānī²²⁷⁰
- 7 Didi Muḥyī du‘ā idüp tārīḥ
Ḥayr evlād ide Celīl anı (996)

[637]²²⁷¹

Tārīḥ

Ġavġā-yı bāġ-ı zāġān u murgān (5376)

[638]²²⁷²

يا أرحم الراحمين ارحمه بلطفك²²⁷³ (995)

²²⁷⁰ Bu mısra ile sonraki beyit der-kenârdır.

²²⁷¹ Bu tarih der-kenârdır.

²²⁷² Bu tarih der-kenârdır.

²²⁷³ Ey rahimlerin rahimi, onu lütfunla bağışla.

[429^b]

[639]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Hâkim-i mısr-ı ‘iz Veyis Paşa
Dehr-râ kerd hemçü cennet heş²²⁷⁴
- Pādşeh çün şinîd ‘adleş dād
Hil‘at-i hûb u cāme-i zer-keş²²⁷⁵
- 3 Çünki bā-hil‘ateş şeref āmed
Geşt **teşrif bād** târiheş²²⁷⁶ (997)
- Der-dü ‘ālem şeved be-evlādeş
Ber-murād ez-Ĥudā Süleymān’veş²²⁷⁷

[640]

Murād Paşa Hâzretleri Kızılbaş’dan Hālâşına Bedîhe Târîhdür

fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül

- 1 Necâtına hâtif didi Muhyiyā
Hālâşü’l-Murād oldı târih aña (997)

[641]

**Târîh-i Emîrû’l-Ĥac Şüden-i Kâzî Maĥmūd Beg Ki Evvel Be-Muştafâ Kâşif
Dāde Būdend**²²⁷⁸

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ĥamdüli’llāh ki şüd emîrû’l-ĥac
Mîr Maĥmūd bā-‘aṭā-yı Vedūd²²⁷⁹
- Īn ‘aṭā ez-Ĥudā resîd ū-rā
Ki ĥodeş bûdeest şāĥib-cūd²²⁸⁰

²²⁷⁴ Yücelik ülkesinin hâkimi Veyis Paşa, dünyayı cennet gibi güzel bir yer yaptı.

²²⁷⁵ Padişah onun adaletini duyup, ona güzel bir hilat ve altın işlemeli elbise gönderdi.

²²⁷⁶ Onun hilatıyla şeref geldiğinden ‘Şerefli olsun’ [sözü] tarih oldu.

²²⁷⁷ Allâh sayesinde her iki âlemde evlatlarıyla Süleyman gibi isteklerine kavuşsun.

²²⁷⁸ Daha Önce Kaşif Mustafa’ya Verilmiş Olan Hac Emirliğinin Kadı Mahmud’a Verilmesinin Tarihi

²²⁷⁹ Allâh’a hamd olsun, Mir Mahmud, Allâh’ın ihsanıyla hac emiri oldu.

²²⁸⁰ Kendisi cömert olduğundan bu iyilik ona Allâh’tan geldi.

- 3 Cür'etī kerde būd pīş ez-vey
Cāhilī k'ū kabīh būd u ceḥūd²²⁸¹
Būd der-Mışr şöhreteş bā-zulm
Kār-ı ü qatl-i ḥalk-ı 'ālem būd²²⁸²
- 5 Kaṭ'ı eşcār vaḳf mī-kerd ü
Būd ḥammāl ü zi-behr-i vaḳūd²²⁸³
Ḥvāst tā zulm-ı ü şevēd şāmil
Mīr-i ḥüccāc şüd ki yābed sūd²²⁸⁴
- 7 Müctemi' geşte cümle ehlu'llāh
Be-du'ā ḥvāstend ez-Ma'būd²²⁸⁵
Tā ki in zulm mürtefi' gerded
Müttefik şüd sipāhiyān-ı vufūd²²⁸⁶
- 9 Ref' kerdend ez-ser-i ḥüccāc
Ān belā-rā ki çün cehennem būd²²⁸⁷
Naşb kerdend behr-i ḥıdmet-i vey
Mīr Maḥmūd-rā ki şüd mes'ūd²²⁸⁸
- 11 Ez-ezel üst yār-ı 'ilm ü 'amel
Cümle-i ḥalk-rā şüde mevdūd²²⁸⁹
Kaşd-ı ü būd dāyimā ḥayrāt
Kāşıd-ı Ka'be geşt ü şüd maḳşūd²²⁹⁰
- 13 Muḥyiyā geşt behr-i tāriḥeş
Mīr-i ḥüccāc-ı Mışr şüd Maḥmūd²²⁹¹ (997)

²²⁸¹ Ondan önce bir Yahudi, çirkin ve cahil, cüret etmişti.

²²⁸² O, Mısır'da zulümle şöhret bulmuş; onun her işi halkı katletmek olmuştu.

²²⁸³ Yakacak odun için hamal olup, kendini ağaç kesmeye adanmıştı.

²²⁸⁴ Hac emiri olup kendine fayda sağlamak böylece zulmünü yaymak istiyordu.

²²⁸⁵ Allāh'ı bilen herkes toplandı ve Allāh'a dua etti.

²²⁸⁶ Bu zulmün ortadan kalkması için sipahî temsilcileri de müttefik oldu.

²²⁸⁷ Cehennem gibi olan bu belayı hacıların başından kaldırdılar.

²²⁸⁸ Onların hizmeti için saadetli Mir Mahmud'u atadılar.

²²⁸⁹ O ezelden beri amel ve ilim dostudur. Bütün halk kendisine sevgi besler.

²²⁹⁰ Onun isteği her zaman hayırlı iş yapmaktır. Kabe'ye gitmek istemiş, maksadına ulaşmıştır.

²²⁹¹ Ey Muhyî, onun için 'Mahmud, Mısır hacılarının miri oldu.' [musrai] tarih oldu.

[642]

Dīger

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Mīr-i hüccāc oldu çün Maḥmūd Beg
Cümleye 'izzet virüp oldu mu'iz
Mekke halkı Muḥyiyā iqbāl idüp
Didiler tārīhini **hoş geldünüz** (997)

[643]

Dīger

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Çü mīr-i ḥac olup Maḥmūd Beg ḥac eyleyüp geldi
Kılup iqbāl Mıṣr ehli du'āya oldılar meşğül
'Ināyet kıldı halka rāh-ı ḥacda itdi iḥsānı
Himāyet eyleyüp hüccāca kıldı ni'metin mebzül
- 3 Bi-ḥamdi'llāh 'ayān oldu o mihrüñ nūr-ı dīdārı
Gözün aydın ki ḥāk-i rāhı itdi çeşmüñi mekḥül
Çü Mıṣr'ı yine teşrīf eyledi Muḥyī didi tārīh
Safā geldüğ mübārek ḥaccuñ ola birrile maḥbül (998)

[644]

Dīger

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Mīr-i hüccāc oldu çün Maḥmūd Beg kıldı 'aṭā
Cümle hüccāc ister anı kim kıla taḥlīd ile
Mıṣr halkı didi iqbāl eyleyüp tārīhini
Ḥacc-ı Maḥmūd ola mebrūr ü mübārek 'id ile (998)

[645]

İki Tārīḥ Durur ‘Ārifüñ Kıl Manzūr

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Sāl-i nev virdi yine mışr-ı cihāna revnaḳ
Kıldı paşa kerem ü ḥulḳla ḥalḳı mesrūr
Ey vezīr-i şeh-i ‘ādil saña lāyık i‘zāz
‘Amel ü ‘ilmle sensin çü cihānda meşhūr
- 3 Şevketüñ sāl-be-sāl ola ziyāde tārīḥ²²⁹² (999)
‘Ālemi mecdüñ ide ‘adl ü keremle ma‘mūr (999)

[646]²²⁹³

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Sefer bize saḳar itdi n’ola ola tārīḥ
Eşek seferde bize buñlayup cefā kıldı (988)

[647]²²⁹⁴

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Oldı Şa‘bān-zāde ḥākim Mısr’ da (989)

[648]²²⁹⁵

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 ‘Adl ü inşāfla geldükde bu oldı tārīḥ
Mısr’ı elṯāfla emn eyledi Aḥmed Paşa (999)

²²⁹² ‘tārīḥ’ der-kenârdır.

²²⁹³ Bu beyit der-kenârdır.

²²⁹⁴ Bu mısra der-kenârdır.

²²⁹⁵ Bu beyit der-kenârdır.

[649]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1 Āmīn didi ervāḥ aḡa oldı çü tārīḥ
[430^a] Ma'mūr ide 'adlle Maṣṣūre'yi Muḡyī (999)

[650]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey muṭī'-i şer'-i server v'ey muḡibb-i 'ālimān
 Ḥākīm-i mışr-ı 'adālet tābi'-i رَبِّ الْفَلَقِ²²⁹⁶

 Dāyimā 'izzetle devletle sa'adet-baḡş olup
 Mışr'a 'adlün her zamān dād eyleye ber-yek-nesaḡ

3 Vāhibü'l-erzāka her dem ola iḡsānuḡ vekīl
 Baḡa da ol rızqdan irişe teftiş-i rezaḡ

 Eyle iḡyā bir dem ey 'İsī-nefes fermānla
 Muḡyī-i bi-dilde ḡalmamış durur hergiz ramaḡ

5 Ehl-i Ḥaḡ ḡaḡkuḡda nāşır ola kim tārīḡdür
 Biḡ başı ḡaḡkuḡ mübārek meclis-i aḡbāb-ı Ḥaḡ (elf)

[651]

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Bi-ḡamdi'llāḡ ki irdi pādşehden
 Veyis Paşa'ya ḡil'at 'izz ü temkīn

 Sa'adet maṭla'ı olup girībān
 Kerāmet mecma'ına virdi tezyīn

3 Ḥudā bāḡī ḡıla Mışr içre anı
 Diyelüm bu du'āya cümle āmīn

 Çü teşrīf irdi tārīḡ için aḡa
 Bu beyti Muḡyī ḡātif ḡıldı ta'yīn

²²⁹⁶ Felak suresi 1. ayet, *Kur'ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meālī*, s. 604.

- 5 Mübârek kıaddüñe key lâyıķ oldu (614)
Kābā-yı dād-ı sulţān cāme-i dīn (385 yekün 999)

[652]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey 'azīz-i mışr-ı devlet şevketün ola ziyād
Luţfla Mışr'ı cihān içinde elţāf eyledün
Meclis-i aŝhābı teŝrīf itmege tārīhdür
Mecma'-ı aħbābı 'izzünle müşerref eyledün [652]

[653]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Luţfla cem'iyet-i aŝhāba bu tārīhdür
Biñ yılun başı mübârek ola üns ü ŝulhıla [1000]

[654]

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Niçe yüz yıl giçüp bu ĥasret ile
K'ola 'ālem ŝafā vü zevķ-pezīr
Nūħ 'ömrin bula cihān ĥalkı
Her biri biñ yaşaya bā-tevķīr
3 İrdük ol demlere bi-ĥamdi'llāh
Her demi oldu anuñ Nīl'e tanzīr
Kıldı Maħmūd Beg ĥavāŝı cem'
'Āmme daħı buldı luţf-ı ĥaţīr
5 Nüzl-i ĥvānından irdi Mışr'a tamām
İtdi aħbāb ü ĝarībi teshīr
Didi Muħyī o mecma'a tārīħ
Biñ yılun baŝıdur bu meclis-i mīr [1000]

[655]

müstef'îlâtün müstef'îlâtün

- 1 Ey ehl-i 'irfân eyleñ semâ'ı
Olmaz kıyâsı şüretle ma'nây
- Dergâh-ı Hâk' da 'izz ü şerefle
Buldı vaqârı 'ışkıla rüsvây
- 3 Olmuşdı Mevlânâ 'abd-i hâliş
Dirsem münâsib mevlâ-yı Mevlây
- Her yirde Hâk' a eyle nazâr kim
Oldı münevver nûriyla her-cây
- 5 Çün zevk u şevk ü vecd oldı bî-had
Kıldı semâ'ı pîrile bernây
- Pes oldı Muhyî biñ başı târih
Olsun mübârek cem'iyet-i nây (1000)

[656]²²⁹⁷

fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün

- 1 Oldı 'Osmân Efendi kâzî-i Mısr
Luţf-ı Hâk irdi çün 'inâyet ile
- Mısr paşası hâzret-i pederi
Evvel itmişdi 'adli ğâyet ile
- 3 Oldı mîrâş aña da 'adl ü kerem
Her birin eyledi kifâyet ile
- Hâkimü'ş-şer' be-Mısr târihi (1002)**
Oldı ol hâzrete ri'âyet ile
- 5 Cümle 'âlemde buldı 'adli şüyü'
'Alem oldı 'adilde râyet ile

²²⁹⁷ Bu tarih der-kenârdır.

[657]²²⁹⁸

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 **Oldı 'Osmān Efendi hākim-i Mısr** (1002)
Aḡa tārīhdür dirāyet ile
Çün cihān ḡalkı kıldılar taqlīd
‘Adl ü inşāfına viķāyet ile
- 3 Hāşşa evvelde şeyḡ-i ‘ālem aḡa
Kıldı idi du‘ā ḡimāyet ile
Şonra cezb itdi anı cezb-e-i hū
Oldı cümle işi ḡimāyet ile
- 5 Muḡyī-i dā‘ī didi tārīḡin
Hākim-i Mısr’sın velāyet ile (1002)

[658]²²⁹⁹

Keşf-i esrārü'l-esmā (995)

[659]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Hāmdü'lillāḡ 'adlile inşāfıla
Fazlıla elṡāfiladur şevketün
Mısr'a paşa olalı ḡıfz eyledün
Hāfız Aḡmed'dür anuḡçün şöhretün
- 3 Çün rebī' olur şeref şemse ne var
Her dem olursa ziyāde nuşratuḡ
Pādşeh virdi 'adālet cāmesin
Dāldür k'ola ziyāde devletün
- 5 Hāḡ vezāretle mu'azzam eyleye
Dāyimā taḡvā ola hem ḡil'atün

²²⁹⁸ Bu tarih der-kenârdır.

²²⁹⁹ Bu tarih der-kenârdır.

- [430^b] Mağşaduñ iki cihānda H̄ağ vire
Rağmet-i H̄ağ'dan iriše h̄ürmetüñ
- 7 Muhyī'ye eyle kerem²³⁰⁰ a'ṭāfla
Çünkü var elṭāfa dāyim kudretüñ
- Oldı tārīh-i cihān her mıṣra'ı
Her dem artarsa münāsib 'izzetüñ
- 9 **Biñ başı hağğı mübārekdür sağa** (1000)
Key münāsibdür kabā-yı ṭā'atüñ (1000)

[660]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 H̄amdüli'llāh devlet ü iğbālle
Pādşeh kıldı seni Mıṣr'a 'aṭā
- Olalı devletle sen paşa-yı Mıṣr
Viridi 'adlūñ 'āleme şıyt u şadā
- 3 H̄āfız Aḥmed nām olalı şānuḡa
Hıfzla Mıṣr'a irişdi ihtimā
- Çün emīn-i h̄ulğ²³⁰¹ emān-ı h̄alğsın
Zātuñı me'mün ide emn-i H̄udā
- 5 'Adl ü inşāfuñ işidüp pādşeh
Kıldı i'zāzile ikrām-ı sezā
- Hil'at-i fāhirle tiğ irsāl idüp
Viridi 'adlūñ cāmesi Mıṣr'a cilā
- 7 Oldı cībi maṭla'ı envār-ı 'adl
Āstīni gevher-efşān-ı sehā
- Hem huşūşā bir kerīmü'ş-şāndan
İrişe bu luṭf u 'izz ü irtikā
- 9 Gözüñ aydın buldı çeşm-i ehl-i Mıṣr
Kurretü'l-'ayn-ı cihāndan incilā

²³⁰⁰ Yazmada 'luṭf' şeklindedir ancak üzeri çizilmiş, altına 'kerem' yazılmıştır.

²³⁰¹ Yazmada 'mülk' şeklindedir ancak üzeri çizilmiş, yanına 'hulğ' yazılmıştır.

- Ḥasretini ḥasrete vāşıl iden
Müşil-i âmâlden budur recâ
- 11 Her zamân ehl-i ḥaḫa iḥsân idüp
Dâyimâ ‘adlünle Mışır âbâd ola
- Ḥaḫ vezâretle mu‘azzam eyleye
Ḥil‘atün taḫvâ ola hem dâyimâ
- 13 Olasın iki cihânda ber-murâd
Maḫlabuḫ üzre döne çarḫ-ı dü-tâ
- Ehl-i Mışır’a bu durur her dem recâ
Ol hümâ zıllında olmaḫ Muḫyiyâ
- 15 Oldı târîḫ-i cihân her mışırâı
Dehr evin zeyn itse bu beytüm n’ola
- Key münâsibdür ḫabâ-yı tã‘atün (1000)**
Bin başı ḫaḫḫuḫ mübârekdür saḫa (1000)

[661]

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ülün

- 1 Çü defterdâr-ı ‘âlî Seyyid Aḫmed
Işdı Mışır’a def’ oldı âşüb
- Çü luḫfın gördi sevdi Mışır ḫalkı
Anuḫçün ḫalk-ı dehre oldı maḫbüb
- 3 Çü geldi ba‘dehü âli ‘ıyâli
Şafâ buldı efendi oldı mergüb
- Çü Mışır oldı müşerref oldı târîḫ (1001)
Gözün rüşen mübârek ola maḫlûb (1001)

[662]

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ülün

- 1 Çü paşa oldı Mışır’a Ḥâfız Aḫmed
Meḫâmidle müşerref oldı her şey

- Kitāb ü sünnetile idüp inşāf
Çü kıldı nāmesini Hātem'ün şay
- 3 İştidi 'adlin irsāl itdi hūnkār
Ḳabā-yı luṭfi tā 'adl ide çün key
Çü yā Hāfız aṅa tāriḥ oldı (1000)
Emān-ı Hāḳ'da ola ol Hızır-pey
- 5 Didi Muḥyī o luṭf u 'izze tāriḥ
Münāsibdür ḳabā-yı ṭā'atün key (1000)

[663]²³⁰²

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Mesīḥ-i 'ādilün devrinde Pīri Beg gidüp ḥacca
Niçe ḥayr ile olmuşıdı ol maḳşūdına vāşıl
Yine ḥüccāca mīr olup varup ḥac itdürüp geldi
Nevā-yı bī-'ad ile ecr-i bī-ḥad eyledi ḥāşıl
- 3 Yine elṭāf-ı Rab'dan ṭālib-i a'ṭāf-ı Hāḳ oldı
Aṅa tefvīz olındı emr-i ḥüccāc-ı Mışır kāmıl
Hemīşe çün şalāḥ ü zühd ü iḥsānāta māyildür
Anuḅün vech-i pür-nūrı olur her gāḥ müstaḳbil
- 5 Şafā kesb itdi ḥüccāc irdi hātifden çü bu tāriḥ
Yine Pīri Beg oldı mīr-i ḥüccāc-ı Mışır bu yıl (1003)

[664]²³⁰³

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Key yaraşur cāme-i 'iz ḳaddüje (1002)

²³⁰² Bu tarih der-kenârdır.

²³⁰³ Bu tarih der-kenârdır.

[665]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Bir püser virdi Mehemmed Beg’e Hâk
Devrün ol oldı meh-i tãbãnı

Nãmla oldı Süleymãn-ı zamãn
Çanda mãnendini yazar Mãnî

3 Ceddi paşa pederi mîr-i livã
Bu ašãletle alur meydãnı
‘Ömrini devletini ide ziyãd
Her zamãn Hãk’uñ ire ihsãnı

[431^a]

5 Umaram kim ola mîr-i mîrãn
Pederi gibi bula rüçhãnı
Didi ervãh-ı kuds târihın
Hãyr evlãd ide Muhyî anı

[666]

fã‘ilātün fã‘ilātün fã‘ilātün fã‘ilün

1 Kerd ïn köşk-i berin-rã reşk-i cennet çünki mîr
Ãb-ı rahmet gešt cãrî yãft ‘izzet imtidãd²³⁰⁴

Meclis-i hûb u mekãn-ı dil-güşã cãy-ı lañif
Bã-sa‘adet dãyimã bãsed der-i devlet güşãd²³⁰⁵

3 Havz-ı Kevser’veş zi-šãdurvãn-ı ü ãb-ı hayãt
Feyz-bağş ü cãn-fezã k’ez-vey ferağ gired fuãd²³⁰⁶

Bãnıyeş-rã Hãk dehed ‘ömr-i dırãz ü ‘iş-i hoş
Ehl-i menzil her zamãn bãsend bã-ikrãm šãd²³⁰⁷

5 Güft hãtif Muhyiyã ïn şuffa-rã bã-ïn şafã
Kaşr-ı ‘ãl-i Mîr İbrãhîm târiheş fütãd²³⁰⁸

²³⁰⁴ Mîr, cennetin kıskandığı bu yüce köşkü yaptığından beri rahmet suyu oradan akmaya başladı ve izzet süreklilik kazandı.

²³⁰⁵ Güzel bir meclis, gönül açıcı bir mekãn, tatlı bir yer... Mutluluk kapısı her zaman saadetle açık olsun.

²³⁰⁶ Gönüllerin ondan ferahlaması için Kevser havuzu gibi olan şadırvanı feyiz bağışlar, can artırır.

²³⁰⁷ Allãh, onu yapan kişiye uzun ömür ve hoş bir hayat versin. Oraya gelenler her zaman ikramla mutlu olsun.

[667]

mef'ülü mefā'ilün fe'ülün

- 1 Ey mazhar-ı muzmir-i mezāhir
Ve'y manzar-ı mazhar-ı menāzır
Nāmuḡ gibi çün Hudāy virdi
Tedbīrile şıdḡ u 'adl-i vāfir
- 3 Görindi velāyetün Habeş'de
Mışr ehline cümle oldu bāhir²³⁰⁹
Üç yüz biḡ iken 'adū yüzini
Ḳılduḡ niçe yüzle zīr-i ḡāfir
- 5 Çün fetḡ-i ḡarīb²³¹⁰ Ḥaḡ'dan oldu
Mü'minlere bişrūḡ oldu nāşır
Çün virdi Hudā saḡa bu nāmı
Kāmuḡ daḡı vire Rabb-i Ḳādir
- 7 Yine çü müşerref oldu evṡān
Mışr ehli tamāmet oldu fāḡir
Mışr oldu müşerref oldu tāriḡ (1001)
Çün şān-ı şerīfūḡ oldu zāḡir

[668]

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül

- 1 'Adāletle Aḡmed'veş olan kerīm
Ḡubār-ı rehi tāc-ı tārek ola
Semiyyūḡ ḡafīzūḡ ola pes senūḡ
Mu'īnūḡ daḡı Ḥaḡ tebārek ola
- 3 Didi Muḡyī bu 'izze tāriḡle
Vezāretle cāme mübārek ola (1003)

²³⁰⁸ Ey Muḡyī, hatif, 'Bu sofaya bu huzurla 'Mir İbrahim'in yüce kasrı' tarihini söyle.' dedi.

²³⁰⁹ Bu beyit takdim tehir yapılarak önceki beyitle yer deḡiştirmiştir.

²³¹⁰ Saf suresinin 'Seveceḡiniz başka bir şey daha var: Allāh'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.' mealindeki 13. ayetinin '...yakın bir fetih...' kısmı, *Kur'ân-ı Kerīm ve Açıklamalı Meāli*, s. 551.

[669]

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Der-evvel rüz güftem geşt tārīḥ
Kūçek Mollā Süleymān ḥürr-i pākest (1002)

[670]

müftef'ilātün müstef'ilātün

- 1 Bilün ey evlād Allāhu Allāh
Tedbīr-i Revān li'llāhi li'llāh (1003)

[671]

Be-Paşa-yı Mışır-ı Ŝerīf Meḥemmed Paşa

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Çend geh būd Mıŝır teŝne-i 'adl ü be-resīd
Feyz-i inŝāf be-iḳsāṭ-ı vey dād ŝafā²³¹¹
Ez-riyāzāt resīdeŝ zi-Ḥudā teŝrīfāt
Ey teŝrīf-i neseb ü fi'l ü ḥaseb kün icrā^{2312?}
- 3 **Be-Meḥemmed şeref-i Mışır** şüde tārīḥeŝ (1004)
Şüd ez-ān Mışır müşerref be-Meḥemmed Paşa²³¹³
İmdi çün **ḥıfz-ı ebedde** ola tārīḥi anuḡ
Dāyimā ḥıfz-ı Ḥaḳ'ıla idesin 'adl ü 'aṭā

²³¹¹ Mışır, ne zamandır adalete susamıŝtı. O geldi insafın bereketi onun adaletiyle huzur verdi.

²³¹² Bu beytın ikinci mısraında vezin aksamaktadır. 'Nefis terbiyesiyle Allāh'tan teŝrifler ulaştı. Asaletinle, davranıŝınla ve soyunla şerefli olduḡunu göster.'

²³¹³ 'Mışır'ın şerefi Mehemmed'e' tarih olduḡundan Mışır Mehemmed Paşa'yla müşerref oldu.

[672]

İn Niz²³¹⁴

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 MıŖ-ı ma'müre olmuŖıdı harāb
Umaruz kim fesādı bula Ŗalāḥ

Bir gice yatmadumdı ğamlardan
Ğaybdan müjde irdi baḡa Ŗabāḥ
- 3 Didi kim bir Ŗerif paŖadan
İre MıŖ ehline felāḥ ü necāḥ

Yapa yap yap harābı 'adl ile
Didi tārīḡini anuḡ ervāḥ

[673]

İn Niz²³¹⁵

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Meḡemmed cümle paŖalar Ŗerifi
Çü MıŖ'a ḡākim oldı 'izzetile

Belī buldı Ŗeref MıŖ oldı tārīḡ
Umaruz luṡf u 'adlin devletile

[674]²³¹⁶

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Didi kim Fārisi tārīḡ söyleḡ
Didüm **Mollā Süleymān geŖti āzād**²³¹⁷ (1005)

²³¹⁴ Bu da

²³¹⁵ Bu da

²³¹⁶ Bu tarih der-kenārdır.

²³¹⁷ Molla Süleyman azat oldu.

[675]²³¹⁸

mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün

- 1 Çü mālumdan Revān'ı kıldum āzād
Bu ḥālî cümle-i 'ālem begendi
Didüm târiḥini çün şeyḥ sordı
Revān āzāde olmuşdur efendi (1001)

[676]²³¹⁹

müstef'ilātün müstef'ilātün

- 1 Bilüḡ ey evlād Allāhu Allāh
Tedbîr-i Revān li'llāhi li'llāh (1003)

[677]²³²⁰

Mışr'ı müşerref eyledi (1005)

[678]²³²¹

fe'îlātün fe'îlātün fe'îlün

Hâkim-i mışr-ı 'adālet Maḥmūd (1002)

[679]²³²²

fe'îlātün fe'îlātün

Şeref-i Mışr Meḥemmed (1002)

²³¹⁸ Bu tarih der-kenârdır.

²³¹⁹ Bu beyit der-kenârdır.

²³²⁰ Bu tarih der-kenârdır.

²³²¹ Bu tarih der-kenârdır.

²³²² Bu tarih der-kenârdır.

[680]²³²³

Geşt rebī' (1002)

[681]²³²⁴

Bedīhe

fe'ılātün fe'ılün

Feth şüden-i Yanık (1003)

[682]²³²⁵

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Manşıb mübārek ola vü 'izzet ziyāde bād (1004)

[683]²³²⁶

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Murād āzāddur maqşüd Maħmūd (1004)

[431^b]

[684]

Tārīh

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Muħyiyā egriyi ıoğrı eyledi tārīhdür
Aldı Egri Kal'ası'n Sultān Meħemmed 'avnile (1005)

[685]

Beşāret be-şubh²³²⁷ (1005)

²³²³ Bu tarih der-kenârdır.

²³²⁴ Bu tarih der-kenârdır.

²³²⁵ Bu tarih der-kenârdır.

²³²⁶ Bu tarih der-kenârdır.

[686]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Be-güşāden-i Egri be-Ḳamerān²³²⁸ (1005)

[687]

Dīger

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1

Rāstī biḡ beṣ oldı tārīḡi (1005)

Ṭoğrıdan egri diller oldı cüdā²³²⁹

[688]

Dīger

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Ḳamerān’ile Egri biḡ beṣde (1005)

[689]

Seyyid Meḡemmed Paṣa Luṭfından İki Biḡ Pāre Gönderdükde Tārīḡdür

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

İki biḡ biḡ beṣde geldi biḡ ide ṣāni’ birin (1005)

[690]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1

Kerāmetle ‘adālet kıldı sulṭān

Sa‘ādetle siyādet oldı rāyı

Ḥarāb-ı Mıṣr’ı ta‘mīr itmekiçün

Tetebbu’ eyledi ehl nihāyī

²³²⁷ Sabaha müjde

²³²⁸ Ay ve güneşle Egri’nin fethi.

²³²⁹ ‘toğrı’ sözcüğünün altında ‘1225’ ‘egri’ sözcüğünün altında ‘25’ sayıları vardır.

- 3 Bu rāyı eyledi ārā içinde
Bulup bir şānı arayı arayı
- Olup Fettāh-ı ‘ādilden hidayet
İrişüp nā-gehān feyz-i Hūdāyī
- 5 Didi Seyyid Meḥammed Mıṣr’a paşa
Olursa bulısar ğamdan rehāyı
- Siyādetle ‘adālet eyledüñ çün
Bilüp keşfile şeh kıldı du‘āyı
- 7 Görüp sen şāna lāyık ilini
Saņa virdi sa‘ādetle burayı
- Umaram Mıṣr’ı ‘adlün ide ma‘mūr
Küdüretler gidüp bula şafāyı
- 9 Çü sulṭān hil‘at itdi saņa irsāl
Tamām erbāb-ı Mıṣr itdi şenāyı
- Dinildi Mūhyiyā bu iki tārīḥ
Yaraşur giy revān fāḥir kabāyı (1004)

[691]

Du‘ā-yı Ḥayr-ı ‘Alī (1005)

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 ‘Alī Efendi cināna ‘azīmet eyledi çün (1005)
Cenāb-ı Ḥaḳ’dan aņa niçe biñ beşīr olsun (1005)
- Ḳıla ḥisābını āsān Laṭīf-i bī-minnet (1005)
Nüvīd-i kātib-i elṭāf aņa debīr olsun (1005)
- 3 Sa‘ādet-i ebedīde çü vāşıl oldı revān (1005)
Cināna seyrle Allāh aņa naşīr olsun (1005)
- Burada cem‘ olan aşḥāba nūr baş olsun (1005)
Cinān gibi bu kehf her zamān münīr olsun (1005)
- 5 Hümā gibi ola uçmaḳda rūḥı zīnetle (1005)
Mekānı menzil-i a‘lā yiri ‘abīr olsun (1005)

[692]

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

Rūh-ı 'Alī Efendi kıldı cinānı merhal

[693]

Beşāret be-şubh²³³⁰

[694]

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Rūh-ı 'Alī Efendi'ye olsun du'ā-yı fecr

[695]

Şeyho 'Ömerī Vakfında Şeyh-i Ekmel Hānķāhı Havzı 'İmāretinde Bu Dört
Tāriḥ Vāқи' Oldı

أَخِي هَذَا السَّقْفُ²³³¹ (1006)

[696]

Muḥyī ḥalāşü'l-vakf (1006)

[697]

شَيْخِهِ أَكْمَلُ²³³² (1006)

[698]

عَمَّرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِنَبِيِّ الْحَبِيبِ²³³³ (1006)

²³³⁰ Sabaha müjde

²³³¹ Bu çatıyı canlandırıyorum.

²³³² Şeyh tamamlandı.

²³³³ Allāh azze ve celle ona sevgili Peygamber'le ömür versin.

[699]²³³⁴

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Mevsim-i Hān Meḥemmed-i ‘Adlī (1003)

[700]²³³⁵

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Zaḥm-ı Sulṭān Meḥemmed-i ‘Adlī (1003)

[701]²³³⁶

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1 **Ḳurd Paşa çü Mıṣır’dan bıḳdı**
Oldı tārīḫi mürteṣī yıldı (1004)

[702]²³³⁷

‘Azl-i ...²³³⁸ (1004)

[703]²³³⁹

Berāt gicesidür mevlidi (1005)

[704]²³⁴⁰

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحُزْنَ صِدْق²³⁴¹ (2008)

²³³⁴ Bu tarih der-kenârdır.

²³³⁵ Bu tarih der-kenârdır.

²³³⁶ Bu beyit der-kenârdır.

²³³⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²³³⁸ İfadenin devamı sayfa kenarında kaldığından silinmiştir. Bu sebeple okunamadı.

²³³⁹ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁴⁰ Bu tarih der-kenârdır.

²³⁴¹ Hüznümüzü gideren Allâh’a hamd olsun.

[705]²³⁴²

Feyz-i mülhem (1005)

[706]²³⁴³

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Zeynī Efendi hākim-i şer'ī-i Ka'be ol (1007)

[707]²³⁴⁴

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Zeynī Efendi Ka'be'yi zeyn itdi sa'y ile (1007)

[708]²³⁴⁵

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Hasībī Hasan Aḥmedī'ye vāşıl ol be-ketm (1005)

[709]²³⁴⁶

²³⁴⁷....ü'l-kevşer

[710]²³⁴⁸

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيَّ لِأُمِّ عَلِيٍّ²³⁴⁹ (1005)

²³⁴² Bu mısra der-kenârdır.

²³⁴³ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁴⁴ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁴⁵ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁴⁶ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁴⁷ İfadenin başı, sayfa kenarında kaldığından silinmiştir. Bu sebeple okunamadı.

²³⁴⁸ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁴⁹ Allâh, anneye rahmet eylesin.

[711]²³⁵⁰

...²³⁵¹ Mehemmed Paşa (10...)

[712]²³⁵²

fa'ülün fa'ülün fa'ülün fa'ülün

Sa'adetlü efendiye vâşıl olsun (1005)

[713]²³⁵³

Bu Dâ'î Mışır'da Çayıra Enbâbe'ye Evâsıt-ı Cemâziye'l-âhire Sene 1005'de
Evlâdla Çıkmıŝdum Bir Gice Vâkı'amda Bu Mıŝrâ'ı İlhâm İtdiler ve Didiler
ki Târîh Hısâb İtdüm İki Ziyâde Geldi Bilmezem Ol Vaqt Ne Zuhûr İde Ol
Mıŝrâ' Budur

Târîh

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

İskenderiyye kavmini manŝûr eyledüñ (1007)²³⁵⁴

[714]²³⁵⁵

اللَّهُ تَعَالَى بِالدُّعَا وَاللُّطْفِ ²³⁵⁶... (1005)

[715]²³⁵⁷

اللَّهُ تَعَالَى بِالْعِزِّ وَاللُّطْفِ ²³⁵⁸... (1007)

²³⁵⁰ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁵¹ İfadenin başı ve tarihin bir kısmı, sayfa kenarında kaldığından silinmiştir. Bu sebeple okunamadı.

²³⁵² Bu mısra der-kenârdır.

²³⁵³ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁵⁴ Mısraın altında şu kayıt vardır: 'Taħrîrâ fî-18 cemâziye'l-âhîrî sene 1005'

²³⁵⁵ Bu tarih der-kenârdır.

²³⁵⁶ İfadenin başı, sayfa kenarında kaldığından silinmiştir. Bu sebeple okunamadı.

²³⁵⁷ Bu tarih der-kenârdır.

²³⁵⁸ İfadenin başı, sayfa kenarında kaldığından silinmiştir. Bu sebeple okunamadı.

[716]²³⁵⁹

اللهُ الْقَادِرُ الْمَنَّانُ بِالْعِزِّ وَالْإِحْسَانِ ²³⁶⁰... (1005)

[717]²³⁶¹

²³⁶²... devlet ü müddet (1005)

[718]²³⁶³

²³⁶⁴... be-mānī bā-şevket-i kām ²³⁶⁵ (1006)

[719]²³⁶⁶

Bevālbīs efendisi Mehemmed Efendi'ye Vāşıl ola bā-kerem
(1006)

[720]²³⁶⁷

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Der-beyān-ı daķāyık-ı hadīş ²³⁶⁸ (1004)

²³⁵⁹ Bu tarih der-kenârdır.

²³⁶⁰ İfadenin başı, sayfa kenarında kaldığından silinmiştir. Bu sebeple okunamadı.

²³⁶¹ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁶² İfadenin başı, sayfa kenarında kaldığından silinmiştir. Bu sebeple okunamadı.

²³⁶³ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁶⁴ İfadenin başı, sayfa kenarında kaldığından silinmiştir. Bu sebeple okunamadı.

²³⁶⁵ İsteklerine ulaşmış olmanın yüceliğiyle yaşa.

²³⁶⁶ Bu tarih der-kenârdır.

²³⁶⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁶⁸ Hadislerin inceliklerinin beyanı hakkında.

[432^a]

[721]

Tārīḥ-i Ez-ḥac Āmeden-i Pīrī Beg Der-def‘a-i Rābi‘a²³⁶⁹

Nazm

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Mīr-i ḥac oldu yine Pīrī Beg
İrdi tekrār ehl-i ḥacca sürür
Çünkü bu def‘a Ka‘be‘ye vardı
Şām ḥüccācı daḥı itdi ‘ubūr
- 3 Virdi eşrāfa ḡayrılar zaḥmet
Cümlesinden zuhūr kıldı şürür
Mīr-i ḥüccāc-ı Mıṣr Pīrī Beg
Ki odur cümle begler içre ḡayūr
- 5 Cümleden def‘ kıldı fitneyi hep
İtmeseydi bulurdu ‘ālem şür
Ḥaḡ te‘ālā murādını virsün
Muşliḡ-i dehrdür o şān-ı şabūr
- 7 Mıṣr‘a geldükde cümle-i ‘ālem
Kıldı ḥüccācveş du‘ā menşür
Hātif-i ḡaybdan irüp ilhām
Didi ḥüccāc buldı çünkü ḡuzūr
- 9 Var beşāretle Muḡyī di tāriḡ
Sa‘y-ı ḡaccuḡ mübārek ü meşkūr (1006)

[722]

Tevārīḡ

كِتَابُ الْأَلْفِ لِلْمُحْيِيِّ مِنَ الْفَوْقِ²³⁷⁰ (1000)

²³⁶⁹ Pīrī Beg’in Dördüncü Defa Haccdan Gelişinin Tarihi

²³⁷⁰ Yukarıdan Muḡyī’nin bin kitabıdır.

[723]

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Bedīn 'arūs [be-ḥacle] be-piṣ ez-īn şeş sāl
Velī çü maḥrem-i ḥod did āmed ān be-zuhūr²³⁷¹
- Berāy-ı 'arż-ı ruḥeş Muḥyî īn se tārīḥeş
Zi-ğayr-ı maḥrem-i ḥod der-nihān be-ḥaḳ ruḥ-ı nūr²³⁷²(1006)

[724]

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Çünki paşa-yı Mısr o zāt-ı şerīf
Ḥalka eylerdi her zamān ta'tif
İdden evvel oldı bir miḳdār
Ḥıdmet-i ḥalkdan mizācı za'if
- 3 Kesb-i şoḥbetiçün ol kerīmü'ş-şān
Birketü'n-Nīl'i eyledi teşrif
Dāyimā luḫ ider çü aḥbāba
Dāyim itsün maḥabbetle Laṫif
- 5 Fuḳarāya tenezzül itdügiçün
Ḳanda varsa mekānı ola münif
Zabṫ-ı teşrifine didüm tārīḫ
Birke oldı Meḥemmed ile şerif

[725]

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Şüd çü Yaḥyā Efendi ḳāzī-i Mısr
'Ālem ez-'adl ü dād iḫyā şüd²³⁷³

²³⁷¹ Beş sene öncesinden şimdiye kadar bu gelin odasında bulunan gelin, kendi mahremini bulunca ortaya çıktı.

²³⁷² Muḥyî, onun yanağını sunması için bu üç tarihi yazdı: Yanağının nurunu kendi mahreminden başkasından hakkıyla sakla. Bu musraın altında şu kayıt vardır: 'ğayr'dan der-nihān olıcaḳ biḫ altı ḳalur ve maḥrem ḥod ki sekiz yüz toḳsan sekizdür ḫaḳ ki yüz sekizdür bile olıcaḳ biḫ altı ḳalur ve ruḥ-ı nūr ki biḫ elli altıdır ḥod der-nihān dimekle ruḥ-ı nūr isḳāṫ olıcaḳ ruḥ-ı nūr ḳalur ki biḫ altıdır.'

²³⁷³ Yaḥyâ Efendi Mısır kadısı olduğundan beri âlem onun adaletinden ve doğruluğundan hayat buldu.

Güft hâtif zi-behr-i vey târiḥ
Ḥâkim-i şer'î MıŖr Yahyâ Ŗüd²³⁷⁴ (1007)

[726]²³⁷⁵

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

ManŖıb mübârek ola di 'izzet ziyâde bād (1007)

[727]²³⁷⁶

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Hümâ-yı rûhı kıla uçmak içre pervâzı (1010)

[728]²³⁷⁷

MıŖr'ı müŖerref eyledün (1025)

[729]²³⁷⁸

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Der-beyân-ı ḥakâyık-ı ḥadîŖ²³⁷⁹ (1008)

[730]²³⁸⁰

KeŖf-i sırr-ı esmâu'llâhi'l-ḥüsnâ (1019)

²³⁷⁴ Hatif onun için 'MıŖr'ın Ŗeriatının hâkimi Yahyâ oldu.' tarihini söyledi.

²³⁷⁵ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁷⁶ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁷⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁷⁸ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁷⁹ Hadislerin hakikatleri beyanında[dır].

²³⁸⁰ Bu mısra der-kenârdır.

[731]²³⁸¹

Sāmī Efendi

إِبْقَاكُمْ اللَّهُ تَعَالَى بِأَنْوَارٍ²³⁸² (1006)

[732]²³⁸³

Dīger

Cennet-i Firdevs mekân-ı Meḥmed

[733]²³⁸⁴

Doruḡ Kuzı? İntikāl İtdükde Kātibi Olan Sinān Beg Ki Sinān Paşa
Tevābi'indendür Qur'an-ı 'Azīmi Açduḡda Bu Āyet Geldi Yine Kendi Ḥisāb
İtmek Ḥātırāsın Gelmegin Ḥisāb İder Tā Vāḡı' Olur Āyet-i Kerīme Budur

وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ²³⁸⁵ (1006)

[734]²³⁸⁶

Ḥaccuḡ mübārek ide Muḡyī tebārek (1005)

[735]²³⁸⁷

Geşt rebī²³⁸⁸(1007)

[736]²³⁸⁹

Ḥoş geldünüz (sene 1007)

²³⁸¹ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁸² Allâh, onu nurlarıyla baki kılsın.

²³⁸³ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁸⁴ Bu tarih der-kenârdır.

²³⁸⁵ A'râf suresinin 'İki taraf (cennetlikler ve cehennemlikler) arasında bir perde ve A'râf üzerinde de herkesi simalarından tanıyan adamlar vardır ki, bunlar henüz cennete giremedikleri halde (girmeyi) umarak cennet ehline "Selam size!" diye seslenirler.' mealindeki 46. ayetinin '...cennet ehline: 'Selâm size!' diye seslenirler.' kısmı, *Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 155.

²³⁸⁶ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁸⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁸⁸ Bahar geçti.

²³⁸⁹ Bu mısra der-kenârdır.

[737]²³⁹⁰

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

Mübârek eyleye Allâh tebârek (1008)

[738]²³⁹¹

Mışır'ı müşerref eyledüñ (1025)

[739]²³⁹²

Gitdi mâtem Meħemmed (1007)

[740]

fe'ilâtün mefā'îlün fe'îlün

- 1 Hızır Beg oldu çünki defterdâr
Ni'met-i Hâķ'çün şekür oldu
Kalb-i pâkine²³⁹³ cânib-i Hâķ'dan
Çün ferahlarla meyl-i sūr oldu
- 3 Hızır Paşa çü geldi virdi şeref
Ol 'ubürile çok ħubür oldu
Birke kandîlile çü zeyn oldu
[432^b] Nîl'üñ içi vü ŝaŝı nür oldu
- 5 Böyle zînetli mecma'ı hergiz
Görmedi dehr çok dühür oldu
Çünki sūr-nâ nefîre baŝladı
ŝanki dünyâda nefĥ-i ŝūr oldu
- 7 Serverâ bu sūrûruña târîĥ
Sūr-ı beg oldu pür-sürür oldu (1007)

²³⁹⁰ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁹¹ Bu mısra der-kenârdır.

²³⁹² Bu mısra der-kenârdır.

²³⁹³ Yazmada 'Çün kalb-i pâkine' şeklinde dir ancak 'çün'ün üzeri çizilmiştir.

[741]

Be-Hızır Paşa²³⁹⁴

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çün vezîr-i hazret-i Sultân Mehemmed Rûm'dan
Mısr'a geldi halkı cümle irdi ihsân didiler
- Hâzır oluñ Hızır Paşa geldi 'adl ü dâdla
Ehl-i Mısr'ıñ müşkili hep ola âsân didiler
- 3 Hıdmetine cem' olup idüp du'â târihle
'**Adlünile Mısr'ı ma'mûr ide Sübhân** didiler (1007)

[742]

Dîger

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Mısr'a paşa olıcañ Hızır-ı vezîr-i 'âdil
Şehre şan virdi hayât-ı ebedî mâ'-ı ma'în
- Cümle Mısr ehli du'âyile didiler târih
Qademüñ Mısr'a mübârek ide Ma'bûd-ı mübîn (1007)

[743]

Dîger

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Pādşeh Mısr'a revân itdi Hızır Paşa'yı
Tâ şu'ûd ide şa'ide niçe hurât u su'ûd
- Dâ'i-i devlet olanlar didiler târihin
Qademüñ Mısr'a mübârek ide 'avn-i Maḥmûd (1007)

²³⁹⁴ Hızır Paşa'ya

[744]

Be-Yahyâ Efendi²³⁹⁵

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

- 1 Çü şüd Yahyâ Efendi kâzî-i Mısr
Resîd ez-vey be-âlem luţf-ı bî-ad²³⁹⁶
Haber şüd ki kemâlet kerd ma'zül
Şüd ehl-i Mısr-râ teşvîş-i müştred²³⁹⁷
- 3 Mükerrer geştin-i sükker çü evlâst
Du'â kerd ehl-i dil كَالْعُودِ أَحْمَدُ²³⁹⁸
Kim ez-yek meh çü bâz ü geşt manşüb
Be-dil şüd pertev-i mihreş mücedded²³⁹⁹
- 5 Bedîhe Muhyiyâ ez-hâtif-i gayb
بَدِيهَةٌ مُكْرَّرٌ تَارِيحٌ أَمَدٌ²⁴⁰⁰ (1007)

[745]

fa'ülün fa'ülün fa'ülün fa'ül

- 1 Vezîr-i mükerrem-i Hızr-nâm ü qadr
Ki oldı ziyâde kudümiyle Nîl
Umûr-ı Mısr oldı tefvîz aña
Anuñ râyına sebep oldı kalîl
- 3 Şeh-i 'âdil irsâl-i hil'at kılup²⁴⁰¹
Anı itdi²⁴⁰² aqrânı içre halîl
Didi Muhyî ol demde târih aña
Saña key yaraşur kabâ-yı vekîl (1007)
- 5 Kıla âşaf-ı a'zam anı 'azîm
İrişe Hudâ'dan 'atâ-yı cezîl

²³⁹⁵ Yahyâ Efendi'ye

²³⁹⁶ Yahyâ Efendi Mısır kadısı olduğunda âlema ondan sayısız iyilikler ulaştı.

²³⁹⁷ Azledildiği haberi gelince Mısır ehlinde şiddetli bir karamaşa oldu.

²³⁹⁸ Şekerin iki kat olması daha iyi olduğundan gönül sahipleri daha çok hamdettiler.

²³⁹⁹ İki aydan sonra o atanınca onun güneşinin ışıkları gönülde tekrar parladı.

²⁴⁰⁰ Ey Muhyî, gaybdan irticalen 'Tekrar atandı.' tarihi geldi.

²⁴⁰¹ Yazmada 'kırup aña' şeklindedir ancak 'aña'nın üzeri çizilmiştir.

²⁴⁰² Yazmada 'kıldı' şeklindedir ancak üzeri çizilmiş, satır üstüne 'itdi' yazılmıştır.

[746]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Çünkü Maḥmūd Beg ol maẓhar-ı elṭāf-ı Ḥudā
Sünnet-i Nūḥ Beg’e kıldı şürü‘ı nā-gāh
Ḥızır Paşa ki odur şimdi vezīr-i kāmīl
Ḥıdmetinde feraḥile gelüp a‘yān ü sipāh
- 3 Oldı bir mecma‘-ı ‘ālī ki dinilmez vaşfı
Cümlesine irişe luṭf-ı Ḥudā ‘avn-i İläḥ
Didi ol şādī-i Muḥyī-i dā‘ī tāriḥ
‘Ömr-i Nūḥ ola ziyāde feraḥile her gāh (1007)

[747]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Vezīr-i şāh-ı ‘ādil Ḥızır Paşa
Ṭarīḳ-ı pādşāhı kıldı meslek
Gelüp ḥayr-ı ḥaber dergehden aḡa
Feraḥ-nāk oldılar ehl-i Mışır pek
- 3 Bu aḡbāra olupdur Muḥyī tāriḥ
Mübārek eyleye Allāḥ tebārek (1008)

[748]²⁴⁰³

Ḥac mübārek ez-Ḥaḳ tebārek²⁴⁰⁴ (1013)

[749]²⁴⁰⁵

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Key yaraşur ḳabā-yı ḥükm saḡa (1009)

²⁴⁰³ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁰⁴ Allāḥ, haccını mübarek kılsın.

²⁴⁰⁵ Bu mısra der-kenârdır.

[750]²⁴⁰⁶

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Sana key yaraşur kabā-yı vekīl (1007)

[751]²⁴⁰⁷

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Mübârek eyleye Allâh tebârek (1008)

[752]²⁴⁰⁸

Ķâzî Maĥmûd (1009)

[753]²⁴⁰⁹

Be-Kâmi-zâde²⁴¹⁰

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Oldı bu Ķahve-ĥâne menzil-i bezm (1007)

[754]²⁴¹¹

Ĥoş geldünüz (1007)

[755]²⁴¹²

Tuĥfetü’l-Ĥalîm (1007)

²⁴⁰⁶ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁰⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁰⁸ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁰⁹ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴¹⁰ Kamîzâde’ye

²⁴¹¹ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴¹² Bu mısra der-kenârdır.

[756]²⁴¹³

Cuğd (1007)

[757]²⁴¹⁴

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Sābıkan Kıbrıs’a paşa Seyid Ahmed’üme (1007)

[758]²⁴¹⁵

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Feraḥ mübārek ola dāyimā şabırda oluḡ (1007)

[759]²⁴¹⁶

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sāl-i mevzi‘ nām-ı mevzi‘-i mekân ḫuld-ı berīn (1007)

[760]²⁴¹⁷

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Mübārek eyleye Allāh tebārek (1008)

[761]²⁴¹⁸

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Key yaraşur cāme-i ‘iz ḳaddüje (1009)

²⁴¹³ Bu tarih der-kenârdır.

²⁴¹⁴ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴¹⁵ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴¹⁶ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴¹⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴¹⁸ Bu mısra der-kenârdır.

[762]²⁴¹⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Key yaraşur cāme-i 'iz addüñe (1008)

[763]²⁴²⁰

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Cāme-i 'iz addüñe key yaraşur (1008)

[764]²⁴²¹

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

Buldı maām-ı Mamüd yine fera keremden

[765]²⁴²²

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Geldi çü devletle şāhuñ cāmesi

il'atini giy yaraşur addüñe

Muyī-i dā'ī didi tāriini

Cāme-i 'iz key yaraşur addüñe (1008)

[433^a]

[766]

Merm Baş Defterdār Baş Hasan Beg'ün Olı ile Dört Tāridür

Tevāri 4

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Zāyir olan eyleye çün bunda keşf ile du'ā (1008)

Muyiyā lāyık dilerse ire Ha isānına (1008)

²⁴¹⁹ Bu mısra der-kenārdır.

²⁴²⁰ Bu mısra der-kenārdır.

²⁴²¹ Bu mısra der-kenārdır.

²⁴²² Bu kıta der-kenārdır.

Ḥaḫ te‘ālā raḫmla i‘zāz ide tāriḫdür (1008)
Fātiḫā oḫı şabī ile Ḥasan Beg cānına (1008)

[767]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Oldı Pīri Beg niçe yıl mīr-i ḫüccāc-ı Mışır
Eyledi ‘adliyle ‘Urbān ü sipāhı hep muṭī‘
Her yıl eylerdi du‘ā ḫalka vü ḫalk aña du‘ā
Bu sene çün mīr-i ḫüccāc oldı yine ol şeci‘
- 3 Ḥaḫḫ’a nāliş kıldı ehl-i ḫaḫ didi tāriḫini
Ḥacc-ı mebrūruḫ mübārek ide Allāh-ı Semī‘ (1008)

[768]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Cihānı Gülşeni itmişdi gülzār
Olup bülbüllere dergāhı maḫşad
Kılup hem Rüşeni’ veş dehri pür-nūr
Ziyā virmişdi dünyāya mücedded
- 3 Tamāmet ‘ālemün meşhūrı oldı
Niçe yüz biḫ mürīdiyle ol evḫad
Çü künd ḫaldı pīrinde Ḥayālī
Anuḫçün didiler²⁴²³ العوذ أحمد
- 5 ‘Alī-i Şafveti’ye geldi nevbet
Şifāt-ı nīkine ḫiç yoḫdı ‘ad
Çü geldi şeyḫden Seydī Meḫammed
Anuḫ dīvānı oldı ḫilḫate mesned
- 7 Gelüp andan Züleyḫā-yı zamāne
Cihānda ‘iffeti kıldı mücedded
Anı ‘aḫd itdiler bir mīre āḫir
Odur begler arasında mümecced

²⁴²³ Daha çok hamdeden.

- 9 Beg oğlı beg varur Şimdi NaŐuđ Beg
Ola evlādına beglik mūcellēd
- Umaram luğf u izz ü devletile
Sa‘adetler irişe ağa sermed
- 11 Zuhūr itdi yine andan da bir nūr
Ümīd olur ziyāsı ola mūmtēd
- İki mıŐrā‘ olup durur tārīđ
Umaram Muđyī ola kāyim-i cedd
- 13 **MūŐerref kıldı a‘đā-yı Đađ’ıla**
Mūbārek nıŐf-ı Őa‘bānı Međemmed (1008)

[769]

Der-‘İtk-ı Memālīk-i Đod Gūyem²⁴²⁴

mūstef‘ilün mūstef‘ilün mūstef‘ilün mūstef‘ilün

- 1 Dāyim çü Sübhān iledür ‘İtkına tārīđi budur
Dīvāne Muşlı Őāh’umuz āzāddur Sübhān için (1007)

[770]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Olupdu[r] đađ için ‘İtkına tārīđ
Murād āzādedür mađŐūd Rađmān (1006)

[771]

mūstef‘ilātün mūstef‘ilātün

- 1 Bilün ey evlād Allāhu Allāh
Tedbīr-i Revān li’İllāhi li’İllāh (1003)

²⁴²⁴ Kendi Kölelerimin Azat Edilmesi İçin Söyleyeyim

[772]

Küçük Mollâ Süleymân Hakkında Bu Tarihler Dinilmiştir

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Be-ıtkeş evvelâ güftim tarih
Küçük Mollâ Süleymân hürri-pâkest²⁴²⁵ (1002)

[773]

Bu Tarih Bizden Ma'tuk Olup 'Abdu'llâh Olduğuna İşaretdür

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Dinilmiştir anuñ itkına tarih
Küçük Mollâ Süleymân 'abd-i ma'tuk (1003)

[774]

Diger

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Berây-ı itk-ı tü ez-ğayb tarih
Şüde Mollâ Süleymân geşti âzâd²⁴²⁶ (1005)

[775]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Oğlum oldu itkına tarihdür
Yüsuf âzâd oldu ihvânum bugün (1007)

[776]²⁴²⁷

يَا وَكَيْلَ الْمُشْتَاقِينَ ²⁴²⁸ (1009)

²⁴²⁵ Azat edilmesine ilk defa 'Küçük Molla Süleyman tertemiz özgürdür.' tarihini söyledik.

²⁴²⁶ Senin azat edilmen için 'Molla Süleyman azat oldu.' tarih olmuştur.

²⁴²⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴²⁸ Ey isteklilerin vekili...

[777]²⁴²⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Cāme-i 'iz key yaraşur addüqe (1009)

[778]²⁴³⁰

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

Buldı maām-ı Mamüd yine fera keremden (1008)

[779]²⁴³¹

Bed-bat (1008)

[780]²⁴³²

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Cāme-i 'iz key yaraşur addüqe (1014)

[781]²⁴³³

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Key yaraşur abā-yı hkm saa (1009)

[782]²⁴³⁴

يَا سَيِّدَ الْمُشَاقِقِينَ ²⁴³⁵ (1017)

²⁴²⁹ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴³⁰ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴³¹ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴³² Bu mısra der-kenârdır.

²⁴³³ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴³⁴ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴³⁵ Ey isteklilerin efendisi...

[783]²⁴³⁶

يَا دَلِيلَ الْمُشْتَاقِينَ ²⁴³⁷ (1017)

[784]²⁴³⁸

Murād āzāddur maḵṣūd ...²⁴³⁹ (1014)

[785]²⁴⁴⁰

fe'īlātün mefā'ilün fe'īlün

Ḥacc u sa'yuy mübārek ü meṣkūr (1012)

[786]²⁴⁴¹

Murād āzāddur maḵṣūd ...²⁴⁴² (1004)

[787]²⁴⁴³

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Yūsuf āzād oldı ihvānum bugün (1002)

[788]²⁴⁴⁴

Ḥaḵ içün āzāddur İḥsān ...²⁴⁴⁵ (1006)

²⁴³⁶ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴³⁷ Ey isteklilerin delili...

²⁴³⁸ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴³⁹ Bu tarih, sayfa kenarından taşıdığı için okunamadı.

²⁴⁴⁰ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁴¹ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁴² Bu tarih, sayfa kenarından taşıdığı için okunamadı.

²⁴⁴³ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁴⁴ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁴⁵ Bu tarih, sayfa kenarından taşıdığı için okunamadı.

[789]²⁴⁴⁶

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1 Didi kim Fārisî tārîḥ söyleḡ
Didüm Mollā Süleymān geṣṡî āzād²⁴⁴⁷ (1005)

[790]²⁴⁴⁸

müstef'ilātün müstef'ilātün

- 1 Bilün ey evlād Allāhu Allāh
Tedbîr-i Revān li'llāhi li'llāh (1003)

[791]²⁴⁴⁹

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1 Der-evvel rüz güftem geṣṡ tārîḥ
Küçek Mollā Süleymān ḡürr-i pākest²⁴⁵⁰ (1002)

[792]²⁴⁵¹

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Dāyim çü Sübhān'iledür 'ıtkına tārîḡi didüm
Dīvāne Muṣṡlî ṣāhum āzāddur Sübhān için (1007)

[793]²⁴⁵²

Mıṣr'ı müṣerref eyledün (1015)

²⁴⁴⁶ Bu beyit der-kenârdır.

²⁴⁴⁷ Molla Süleyman azat oldu.

²⁴⁴⁸ Bu beyit der-kenârdır.

²⁴⁴⁹ Bu beyit der-kenârdır.

²⁴⁵⁰ 'Küçük Molla Süleyman tertemiz özgürdür.' tarih oldu. Önceki gün söylemişim.

²⁴⁵¹ Bu beyit der-kenârdır.

²⁴⁵² Bu mısra der-kenârdır.

[433^b]

[794]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Oldı āzād olmağa tārīḥ
Qıldum İḥsān’ı Ḥay için ma‘tūk (1008)

[795]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Sābıqā bu daḥı tārīḥi durur
Ḥaḫ için āzāddur İḥsān tamām (1001)

[796]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 ‘Abd-i Vehhāb Efendi Mıṣr’a
Qāzī olup gelicek ol fāzıl
Cümleten ehl idüp istiḳbāl
Ḥayr maḳdem adı vird-i kāmil (1009)
- 3 Hātif-i ḡayb didi tārīḥin
Ḥākim-i mıṣr-ı ‘adālet ‘ādil

[797]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ey vezīr-i mūkerrem-i sulṭān
Ḥızır Paṣa muḥıbb-i ehl-i du‘ā
Ḥākim-i Mıṣr-ı ‘izzet ü devlet
Ṣaldı ‘adlün cihāna ṣıyt u ṣadā
- 3 Pādṣeh çünki istimā‘ itdi
Ḥil‘at-i ‘izzi gördi saḡa revā
Oldı teṣrīf-i ḥil‘ate tārīḥ
Key yaraṣur ḳabā-yı ḥükm saḡa (1009)

[798]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Çünki ‘izz ü ‘aṭā Hudā’nuḡdur
İde ‘izzetile Hāḡ’a sücüd
Mıṣr’a ḡākim olup ‘Alī Paṣa
Maḡdemiyle iriṣdi ṣehre su‘üd
- 3 Hūḡ-ı Hāllāḡ’la ḡükümet idüp
Umaram cümle ḡalk ola ḡoṣnüd
Pādṣeh gerḡi intiḡāb ḡılup
Mıṣr’ı virdi vü ḡıldı niḡe ‘uhüd
- 5 Gerḡi zāhir pādṣeh virdi
Bildi Hāḡ’dan bunu bir ehl-i ṣühüd
Muḡyiyā dindi aḡa bu tāriḡ
‘Alī Paṣa’ya Mıṣr’ı virdi Vedūd (1010)

[799]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ket-ḡudā ma‘rekede ḡatl oldı
Çünki hem-nām idi aḡa Mirriḡ
Didi hātif yemenüz ḡam k’oldı
مَاتَ بَهْرَامَ شَهِيداً²⁴⁵³ tāriḡ (1009)

[800]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Ṣalāḡhile olup beglerde mümtāz
Ṣeb ü rüz olmiṣidi ol mücāhid
Hıṣım Maḡmūd Beg uçmaḡda ḡāzır (1009)
İki tāriḡ olur iki ṣāhid

²⁴⁵³ Behram, ṣehit olarak öldü.

[801]

fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

- 1 Çün Necāşī kişverine lāzım oldu bir emīr
Pes peyām-ı Hızır ol iqlīmi kıldı Rūh'veş
Şonra bir paşa-yı 'ādil dahı oldu hākimi
Didiler tedbīrine tārīh anuḡ **'adl-i hoş** (1010)
- 3 Didüm āyā kim durur ol a'del-i devr-i zamān
Baḡr-i 'adlinden ola Nūşīn-revān bir āb-keş
Mihān-ı ġayb ilhām eyleyüp tārīhini
Didiler **Maḡmūd** oldu **mīr-i mīrān-ı Ḥabeş** (1010)

[802]

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Baḡa tārīh-i **ġab**da oldu ilhām (1002)
İrem beyt-i iremde bulam encām
Çü anda ġıçdüm ġıçdükde āndan
İki tārīh irişdi baḡa cāndan
- 3 **Şühüd**ı seyr-i **Ḥaḡ**'la kıldı **hāşıl** (1011)
Şehīd-i 'ışḡ-ı Ḥaḡ Muḡyī-i bī-dil (1011)

[803]²⁴⁵⁴

Emīr Beg şehīd-i Ḥaḡ şüde²⁴⁵⁵ (1009)

[804]²⁴⁵⁶

²⁴⁵⁷ **يَا شَافِي اِشْفِنِي بِالْحَيِّ** (1010)

²⁴⁵⁴ Bu tarih der-kenârdır.

²⁴⁵⁵ Emīr Beg, Hakk'ın şedihi oldu.

²⁴⁵⁶ Bu tarih der-kenârdır.

²⁴⁵⁷ Ey şifa veren Allāh'ım, bana hayatla şifa ver.

[805]²⁴⁵⁸

fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün

Şehīd-i şehīd-i şehīd-i mü’ebbed (1009)

[806]²⁴⁵⁹

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Şafā geldüñ elem ile keder gitdi (1010)

[807]²⁴⁶⁰

‘Osmān Efendi (1010)

[808]²⁴⁶¹

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Şafā geldüñ keder gitdi elemle (1019)

[809]²⁴⁶²

Geldüñ (1009)

[810]²⁴⁶³

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

‘Alī Paşa’ya Mıŝr’ı virdi Vedūd (1009)

²⁴⁵⁸ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁵⁹ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁶⁰ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁶¹ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁶² Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁶³ Bu mısra der-kenârdır.

[811]²⁴⁶⁴

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1 Şühûdî seyr-i Hâk'la kıldı hâşıl (1011)
Şehîd-i 'ışk-ı Hâk Muhyî-i bî-dil (1011)

[812]²⁴⁶⁵

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1 Mübârek kıddüñe key lâyıķ oldu (614)
Kâbâ-yı 'izz-i sultân câme-i dâd (398 - 1012)

[813]²⁴⁶⁶

Çünkü Tâ'undan İntikâl İtdi Neşrile Dindi aña Bu târih
Şehîd-i ta'n Kıpucıbaşı Hüseyñ (1010)

[434^a]

[814]

fe'ilâtün mefā'îlün fe'ülün

- 1 Çünkü 'izz ü 'atâ Hudâ'nundur
İdelüm 'izzetile Hâķķ'a sücüd
Mısr'a hâķim olup 'Alî Paşa
Maķdemiyle irişdi şehre su'üd
- 3 Hülķ-ı Hallâķ'la hükümet idüp
Umaram cümle halk ola hoşnüd
Pâdşeh gerçi intiḥâb kılup
Mısr'ı virdi vü kıldı niçe 'uhüd
- 5 Gerçi zâhir pâdşeh virdi
Bildî Hâķ'dan bunu bir ehl-i şühüd

²⁴⁶⁴ Bu beyit der-kenârdır.

²⁴⁶⁵ Bu beyit der-kenârdır.

²⁴⁶⁶ Bu tarih der-kenârdır.

Muḥyiyā dindi aḡa bu tāriḡ
'Alī Paṣa'ya Mıṣr'ı virdi Vedūd (1009)

[815]

müstef'ilātün müstef'ilātün

- 1 Meḡemmed'ibni Ḥüsām Efendi
Ki Ṣām'a 'adl eylemişdi bī-şek
Çü Mıṣr'a kâzî olup irişdi
Du'â-yı ḡalkı ḡayır-la yek yek
- 3 Cemî'-i Mıṣr'a irişe 'adli
Mizâcı evvelden ola ḡoşrek
Çü geldi Mıṣr'a dinildi tāriḡ
Mübârek ide 'Âdil tebârek (1011)

[816]

fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün

- 1 Ey vezîr-i 'âdil-i Sulṡân Meḡemmed sensin ol
K'eyledün âbâd Mıṣr'ı 'adlünjile ḡâliyâ
Ey 'Alī Paşa-yı 'âdil Mıṣr'ı ma'mûr ideli
Nûr-ı mihrün ḡalk-ı 'âlem ḡalbine virdi ziyâ
- 3 Şıdḡıla inşâfuḡı bildükde sulṡân-ı cihân
Püstîn ü câme vü seyf eyledi ihdâ saḡa
Görmege sulṡânımı sulṡân da'vet eylemiş
İmtişâl-i emrde gerçi ki vardur irtikâ
- 5 Ḳoma Mıṣr ehlini hicrânda fütâde luṡf ḡıl
Cân ü dille her birisi saḡa iderler şenâ
Medḡ ḡılsunlar süvâr olduḡda esb-i devlete
Rûyuḡı gördükde çeşm-i ḡalka irişsün cilâ
- 7 Nitekim dîvânda zînet olduḡı tāriḡdür
Key yaraşdı ḡaddüḡe seyfile câme bâ-du'â (1011)

[817]

müstef'îlâtün müstef'îlâtün

- 1 Mehemmed'ibni Hüsâm Efendi
Ki şâm-ı 'adli irişdi bî-şek
Çün Mısr'a kâzî oldu keremle
Halk oldu dâ'î hayırla yek yek
- 3 Geldükde Mısr'a dinildi târih
'**Âdil tebârek ide mübârek** (1011)

[818]

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Mısr'a defterdâr kıldı çün 'Alî Paşa seni
Sen de bul anuñ gibi 'adl ü keremlerle su'ud
Saña dâ'î oldu Muhyî vü didi târihini
Manşibuñ ola mübârek maqşaduñ vire Vedüd

[819]

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Çünkü defterdâr oldu ey Süleymân-ı zamân
Luţf u ihsân-ı Hudâ vü 'adl-i mevfûrile ol
İki 'âlemde murâduñ vire Raḥmân-ı Raḥîm
Dünyeler durduqça dur cennetde hem ḥûrile ol
- 3 Kıldı bu târih envâr-ı meşâyıhdan tülû'
Manşibuñ olsun mübârek dâyimâ nûrile ol (1012)

[820]

mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün

- 1 'Adille oldu çü meşhûr-ı dehr 'Alî Paşa
Keremle eyledi irsâl ḥil'atini şeh

Çü MıŖır'a virdi ziyā luṭfı ben daḡı umaram
Münevver eyleye mihrile ḡalbümi ol meh

3 Çü niçe kez aḡa luṭf irdi oldu bu târiḡ
Mübârek ola ḡabâ-yı Ŗeh-i cihân her geh (1012)

[821]

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

1 Virdi Ḥaḡ PaŖa Meḡemmed ḡazretine bir veled
Umaram Ḥaḡ'dan sa'âdetle ola 'ömri mezîd

Ey emîr-i bâ-kerâmet devletün dâyim ola
Ŗâkir olup ni'metu'llâha ire luṭf-ı Ḥamîd

3 Didi târiḡini Muḡyî çün o meh itdi ṭulû'
Gözün aydın 'ömrin uzun ide sultân-ı Ferîd (1012)

[822]²⁴⁶⁷

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün

Mübârek ide dühül Allâh tebârek (1011)

[823]²⁴⁶⁸

Be-paŖa-yı ḤabeŖ Ŗâḡib-i maḡâm-ı maḡmüd (1011)

[824]²⁴⁶⁹

mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün

Mübârek ola ḡabâ-yı Ŗeh-i cihân her geh (1012)

²⁴⁶⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁶⁸ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁶⁹ Bu mısra der-kenârdır.

[825]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Re‘y-i şāyible Sinān Paşa çün
Mihreveş oldu bu ‘ālemde ‘alem
Şāyi‘ oldu çü ‘adāletle tamām
Pādşeh kıldı vezīr-i a‘zam
- 3 Zabt-ı deryā için itdi kapudan
[434^b] Tā ki deryāda da ‘adl eyleye hem
Geçüp andan çü kerāmetler ile
Mışır’a virdi ol kân-ı kerem²⁴⁷⁰
- 5 **Şerefin buldı Mışır tārīhi (1012)**
Ġaybdan oldu bu qalbe mülhem
Haq vire iki cihānda kāmın
Harem-i hürmete ola maḥrem

[826]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Şübhe itdiler didüm tārīhile
Seydī²⁴⁷¹ İbrāhīm Paşa’muz şehīd (1013)
Şordı çün tārīhile virdüm cevāb
Oldı İbrāhīm Paşa’ḡ dün şehīd

[827]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Aşl ü fer‘ile Mışır’a ḥākim-i ‘iz (1013)

²⁴⁷⁰ Bu mısradā vezin aksamaktadır.

²⁴⁷¹ Satır altında ‘girdi’ sözcüğü yazılmıştır.

[828]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Şorduğda MıŖr halkına tārīh̄le hemān
Vechī Efendi vechini gördük Ŗükür didüm (1013)

[829]

mef'ülü fā'ilätün mef'ülü fā'ilätün

- 1 Z'ehl-i HabeŖ muhibbeŖ tārīh̄-rā çünin güft
Vechī Efendi āmed ez-yār bā-Ŗafāvet²⁴⁷² (1013)

[830]²⁴⁷³

HoŖ geldünüz (1003)

[831]²⁴⁷⁴

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

Yūsuf-ı Ŗānī gelüp viridi bahā (1013)

[832]²⁴⁷⁵

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

Yūsuf-ı Ŗānī gelüp viridi edeb (1012)

[833]²⁴⁷⁶

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Ƙadem ile Ŗafā geldüy āyā Yūsuf-cemāl MıŖr'a (1012)

²⁴⁷² HabeŖ ehlinden bir seveni tarihini Ŗöyle Ŗöyledi: Vechī Efendi, dosttan tertemiz geldi.

²⁴⁷³ Bu mısra der-kenārdır.

²⁴⁷⁴ Bu mısra der-kenārdır.

²⁴⁷⁵ Bu mısra der-kenārdır.

²⁴⁷⁶ Bu mısra der-kenārdır.

[834]²⁴⁷⁷

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Mıŝr'ı ey Yūsuf-likā kadr eyledün (1017)

[835]²⁴⁷⁸

Mışr'ı müşerref eyledün (1015)

[435^b]

MUKATTA'ĀT

[836]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Bu isimlerdür uŝūli ħalvetün
Bunları muzhir kılar ħalka 'amem
Lā-ilāhe illā'llāh va'llāh u hū
Ĥağ u Ĥayy Ĥayyüm u Ĥahhār oldı hem
- 3 Dağı Vehhāb'ile Fettāğ ey püser
Vāğid ü Ağad Şamed'dür biş ü kem
'Ārif olan bunların te'ŝirine
Dāyimā eyler kerāmetle kerem²⁴⁷⁹

[837]

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Kesī ki vāğıf-ı esrār-ı kibriyā bāŝed
Hemīŝe zīr-i kıbāb-ı ma'ārifeŝ mağfīst²⁴⁸⁰
Şübüt-ı Vāğid-i muğlak küned der-a'yāneŝ
Be-'ilm-i ħazret-i 'İzzet ki ĝayr-rā nāfīst²⁴⁸¹

²⁴⁷⁷ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁷⁸ Bu mısra der-kenârdır.

²⁴⁷⁹ Bu beyit der-kenârdır.

²⁴⁸⁰ Büyüklerin sırlarına vakıf olan kişi, daima onun marifetinin kubbesi altında gizlidir.

- 3 Kūdūret-i dü cihān-rā secencel-i vaḥdet
Zidūde keşret-i ü z'ān vech dileş şāfist²⁴⁸²

[838]

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Eşer kıoyam diyü āşār-ı mevti terk itme²⁴⁸³
Mışır'da bānī-i ehrām kıanı ya Şeddād²⁴⁸⁴
Bu baḥn-ı māder-i dünyāda²⁴⁸⁵ gel sa'īd ola gör²⁴⁸⁶
Çü āḫiretde toğasın naşīb ola is'ād
- 3 Niyāmdur çü cihān ḫalkı bu şeb-i ğamda
Hemīşe vākı'adur gördüğü rızā vü 'inād
Çü rüz-ı vākı'a²⁴⁸⁷ oyana ḫvāb-ı ğafletden
Mu'abbir-i ebede²⁴⁸⁸ 'arz ide anı emcād
- 5 Ne gördi²⁴⁸⁹ ise bu ḫvāb içre bula anda cezā
Ki fazl u 'adlle Muḫyī ire şalāḫ ü fesād

[839]

Der-takallübāt²⁴⁹⁰

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Kerem ez-mekr-i rüzgār meger
Kerd rüzī be-bāğ-ı kerm güzār²⁴⁹¹
Nā-gehān kırmegī be-cüst ü be-ḫord
Ba'd ez-ān tü kerem be-ķalb me-y-ār²⁴⁹²

²⁴⁸¹ Kesin tek olan Allāh, Kendi dışında her şeyi yok eden ilmiyle onun varlığında ortaya çıksın.

²⁴⁸² Onun çokluğu, iki cihanın tozlarını birlik aynasından temizledi o sebeple gönlü saftır.

²⁴⁸³ Yazmada 'Eşer kıoyam diyü āşār-ı mevti terk itme' şeklindedir. Satır arasında 'Eşer kıoyam diyü āşār-ı mevti gel kııl yād' şeklinde düzeltilmiştir.

²⁴⁸⁴ Bu mısra der-kenārdır.

²⁴⁸⁵ Yazmada 'dehr içre' şeklindedir. Satır arasında 'dünyāda' şeklinde düzeltilmiştir.

²⁴⁸⁶ Yazmada 'ol kıim' şeklindedir. Satır arasında 'olagör' şeklinde düzeltilmiştir.

²⁴⁸⁷ Yazmada 'āḫiret' şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. Satır arasında 'vākı'a' şeklinde düzeltilmiştir.

²⁴⁸⁸ Yazmada 'ezele' şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. Satır üstünde 'ebede' şeklinde değiştirilmiştir.

²⁴⁸⁹ Yazmada 'kııldı' şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. Satır arasında 'gördi' şeklinde değiştirilmiştir.

²⁴⁹⁰ Değişimler Hakkında

²⁴⁹¹ Kerem, zamanın hilesiyle bir gün üzüm bağından geçti.

²⁴⁹² Aniden bir kıurt peyda oldu ve üzüm bağını yedi. Bu vakitten sonra sen kalbine kerem gelmesini bekleme.

- 3 Germ āyed zi-mergeş engārī
Nīst hergiz me-rā bedīn engār²⁴⁹³
- Ki be-bendī eger be-būhl kemer
Mī-şevī ez-ḥayāt ber-ḥordārī²⁴⁹⁴
- 5 Muḥyiyā tü der-īn cihān-ı ḥasīs
Kerem-i germ-rā ümīd me-dār²⁴⁹⁵

[840]

Der-burūc-ı İsnā ‘Aşer

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ḥamel ü şevrle cevzā sereṭān
Esed ü sünbüle ile mīzān
- ‘Akreb ü kavsla cedī oldı raqam
Delvle ḥüt durur burc-ı cihān

[841]

Ḥvāce Çelebi Takrīr İtdüğüm Kütübi Şorduğda Cevāben Yazıldı

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Ey ma‘den-i ma‘ārif ü ey menba‘-ı ‘ulūm
Fazluḡ füyüzi cāna ğıdā oldı rūḥa cān
- Sen āftāb-ı ‘ilmden olmağa müstenīr
Her ay eksügin dileyü meh olur ‘ayān
- 3 Tefsīr ider ḥadīş-i kelāmuḡı manṭıqum
Zirā ma‘ānī-i ḥikemi ol ider beyān

²⁴⁹³ Onun ölümünde sanki bir sevinç vardır. Bizim için asla böyle bir şüphe yoktur.

²⁴⁹⁴ Eğer cimriliği kemer gibi kuşanmışsan hayattan isteklerini almış olursun.

²⁴⁹⁵ Ey Muhyî, sen bu cimri dünyada dostluk cömertliği için ümitlenme.

[842]

Duĥakinoĝlı Meĥammed Paşa Ŗeyĥe Bir ‘ĀŖıden Ŗikāyet İtdi ...²⁴⁹⁶

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 ‘Ulüm u fażl u hüner Ŗānuĥa müsellemdür
 ‘Aĥā vü luĥf u kerem bendeĝ oldılar Ŗāhā
- Senüĝ kerāmetüĝe Ŗübhe yok yaĥınümde
 Saĥa virildi velāyet saĥa virildi seĥā
- 3 Bir ānda himmetle ‘āŖıyi velī kılduĝ
 Budur kerāmet-i ‘uzmā vü ĝāyet-i a‘ĥā

[843]

Der-Füyüzāt²⁴⁹⁷

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ĥāmdüli’llāh ki cihān-ı cāna
 Cān yitiŖdi yine Muĥyī ĥaĥĥā
- İriŖüp rüĥ-ı ma‘ānī nefĥi
 Zinde oldı ten-i mürde cānā

[844]

Be-Aĥmed Paŝa²⁴⁹⁸

fā‘ilün fa‘lün fā‘ilün fa‘lün

- 1 Ĥāne-i bendeĝ bende-ĥāneĝdür
 Luĥf idüp teŖrīf eyle ey nīkū
- Niĥe demdür kim muntazırlardur
 Gözlerüm ‘aynum eyle cüst u cū
- 3 ĀteŖ-i hicrān Muĥyī’yi yaĥdı
 Ŗanki düŖdi nār iĥine bir mū

²⁴⁹⁶ Başlıkta ‘Duĥakinoĝlı’ sözcüğü ve ‘itdi’den sonraki kısım der-kenārdır. Başlığın bu kısmı sayfa kenarına geldiğinden okunamamıştır.

²⁴⁹⁷ Feyizler Hakkında

²⁴⁹⁸ Ahmed Paşa’ya

[845]²⁴⁹⁹

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 İşitdüm laħm-ı insāndan lezīz olmazımış hergiz
Anuñçün ħalk biribirini yir şanasın ...?
Ziyāfet eyledüm ben daħı bir şırın şa'amile
Dem ü laħmum fedādur cümle yirler hep ħelālāsā
- 3 Ħelāl olsun eger kızb ü eger bühtāndur ey Muħyī
Hemān ben bī-ħod olsam yār kılsa ħānede tenhā

[846]

Tārīħ

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

Hemān ben bī-ħod olup ol ola evde ²⁵⁰⁰بلا أعبا (1013)

[436^a]

[847]

**Be-Şāh Efendi Der-ān Vaqt ki Evķāf-ı Zimāmiyye-rā Ħādīmī Ez-men Be-
Ħükm Girift²⁵⁰¹**

mef'ülü fā'ilätü mefā'ılı fā'ilün

- 1 Dergāh-ı 'ālī-i şeref-efzāya nisbetüm
Ma'lüm olalı dehr bülend itdi nāmumu
Mışr-ı sa'ādete çü 'adāletle geldünüz
'İzz ü şerefle niçe dem aldumdı kāmumu
- 3 Lāyık mıdur ki şimdi hücum eyleyüp ğumüm
Ālūde ide zehr-i ğamıla řa'amumu
Ben vüs'at isteriken o dergāhdan benüm
Derd ü miħenle tengter idüp maķāmumu

²⁴⁹⁹ Bu şiir der-kenārdır.

²⁵⁰⁰ Zahmetsizce.

²⁵⁰¹ Bir Hizmetlinin Zimamiye Vakfını Hükümle Benden Alması Sebebiyle Şāh Efendi'ye

- 5 Meydānuñuzda hükme bir hādīm-i ‘aķīm
Lāyık mıdur ki ala elümden zimāmumu

[848]

‘Abdu’r-Raħmān Efendi’ye Tazmīnen Cevāb

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Dī cemāl-i cemīl-i hıvış halīl
Kerd zāhir be-īn zelīl-i ḳalīl²⁵⁰²
قَالَ لِي كَيْفَ أَنْتَ قُلْتُ عَلِيلٌ²⁵⁰³
Güft ne-büved eřaḥ delīl-i ‘alīl²⁵⁰⁴

[849]

Çün Be-Cemī‘-i Eřyā Tenezzül Üftād²⁵⁰⁵

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Her dem be-kisvetī be-nümāyed cemāl-i hıvış
Maḳşüdeř ān ki ‘ıřḳ be-bāzī be-her libās²⁵⁰⁶
Ānest cümle līk zi-nürī ki zāhirest
Çeřm-i tü kūr geřte ez-ān nīst iḳtibās²⁵⁰⁷

[850]

Be-Vezīr ‘Alī Paşa Der-Mıř²⁵⁰⁸

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ḳıluḫ ḳalem-rev-i dūnyāya hükümüñüz cārī
Olup cemī‘-i cihān emrüñüzle hem me‘mūr
Hemīře řubḫ-ı sa‘ādetde mihrveş ṭalī‘
‘Adāletile olup²⁵⁰⁹ daḫı sāl ü meh meřḫūr

²⁵⁰² Geçen gün Halil, kendi güzel yüzünü bu hakir değersize gösterdi.

²⁵⁰³ Bana nasılsın dedi hastayım dedim.

²⁵⁰⁴ ‘Sakat bir delil doğru olamaz.’ dedi.

²⁵⁰⁵ Bütün Varlık Tenezzül Ettiğinde

²⁵⁰⁶ Her zaman bir görünüşle kendi güzelliğini gösterir. Onun maksadı, her surette aşk oyunu oynamaktır.

²⁵⁰⁷ Her şey odur ama bir nurdan ortaya çıkmıştır. Ondandır ışık alamadığından senin gözün kör oldu.

²⁵⁰⁸ Mısır’da Vezir Alī Paşa’ya

[851]

Be-Ḳāzī Ḥasan Beg²⁵¹⁰

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Gel ey ḥālüm şoran derd ü elemden
İşit ḥālümü anla derdümi hem
Ḡarīb ü ḥaste vü bī-yār ü bī-kār
Enīs-i derd ü 'ışk u miḥnet ü ğam
- 3 Belāyile 'anāda zār ü giryān
Miḥende za'f ü ālāmile der-hem
Ne bir müşfik ki şora ḥāl-i zārüm
Ne diñler kimse derdüm söylerisem
- 5 Baḳabilmez bu fānīde yüzüme
Şiddīḳum za'fdan kim olmuşam ḥam
İlāhī kimse uḡramaya buña
Ki ğāyet müşkil imiş ğurbet ü hem
- 7 Olur bāzār bāzārı anuñ kim
Belāsı zāyid ola ṭālī'ı kem
Budur ḥāl-i perīşānum şorarsañ
Eger dermān varise eyle bir dem
- 9 Bilürsin kimsesi yok senden özge
Bu Muḥyī-i ḥaḳīrünj ey mu'azzam

[852]

Cevāb-ı Ṭalebīden Ez-'Alī Paşa²⁵¹¹

mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün

- 1 Z'an la'l-i şifā-baḥş cevābī be-su'ālem
'İsī-dem-i men dih ki dil-i ḥaste ne-mīred²⁵¹²

²⁵⁰⁹ Yazmada 'olasız' şeklindedir. Satır arasında 'olup' şeklinde düzeltilmiştir.

²⁵¹⁰ Kadı Hasan Beg'e

²⁵¹¹ Alī Paşa'dan Talebin Cevabı

Merhem hem ü hem-dem ğam ü ğuşşa şüde yârem
Mürdem yedem âr dest-i ‘aṭâ-yı tû ne-ġîred²⁵¹³

3 Muhyî tû teḳâzâ me-kün erbâb-ı kerem-râ
Zîrâ ki keremdâr teḳâzâ ne-pezi-red²⁵¹⁴

[853]

Berây-ı Zülmetü’ d-dîn-zâde²⁵¹⁵

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1 Ta‘n-ı münkir vire mi âyîne-i ḳalbüme jeng
‘Av‘av-ı seg ola mı bülbül-i ‘arşa âheng
Ḳanda ḳandile olur semm-i helâhil hem-ṭa‘m
Ḳanda yâḳûtla şammâ olısdur hem-seng
3 Ehl-i taḫḳîke münâfık ki ḳılır taḳlîdi
Şanki püzînedür insânla olur hem-reng

[854]

Be-Ḥaydar Paşa Der-ân Zamân Ki Kapuâğası Bûd²⁵¹⁶

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1 Düş ğüftem be-ḥired k‘ez-tü su‘âlî dârem
Ger cevâbem be-şafâ bâz dehî imkânest²⁵¹⁷
Keşti-i ‘işret-i men ber-ser-i deryâ-yı feraḥ
Bûd çün mâh ki ber-çarḥ-ı berîn gerdânest²⁵¹⁸
3 Dâştem ḥâṭır-ı şâd u zi-ġam âzâd velî
Geşt pâ-bend-i ġam u ğuşşa vü der-ḥırmânest²⁵¹⁹

²⁵¹² Benim o İsa nefeslim, şifa veren dudağından, hasta gönül ölmesin diye isteğime bir cevap verdi.

²⁵¹³ Merhemim sıkıntı, dostum gam ve yarım keder oldu. Senin iyilik elin [beni] tutmazsa öldüm, elimden tut.

²⁵¹⁴ Ey Muhyî, sen kerem ehlini zorla isteyerek [bunaltma] çünkü kerem sahipleri zorlamayı kabul etmezler.

²⁵¹⁵ Zülmetüddînzâde İçin

²⁵¹⁶ Kapı Ağası Olduğu Zamanlarda Haydar Paşa’ya

²⁵¹⁷ Dün aklıma ‘Sana bir sorum var. Bana huzurlu bir cevap vermen mümkün mü?’ dedim.

²⁵¹⁸ Benim hayat gemim ferahlık denizinde, yüce gökyüzündeki ay gibi dolanırdı.

²⁵¹⁹ Mutlu ve gamdan kurtulmuş bir gönlüm vardı ama mahrumiyette gam ve keder bağına tutuldu.

Ḥāst ṭūfān-ı ğam u zevraḳ-ı ümīd me-rā
Bürd cāyī ki der-ü çeşm-i ḥıred ḥayrānest²⁵²⁰

[436^b]

5 Çāreem çīst be-gū güft cevābem der-dem
Biş'nev īn beyt ki Muḥyī be-ġamet dermānest²⁵²¹

Dest der-dāmen-i Ḥaydar zen endīşe me-kün
Her ki bā-Nūḥ nişīned çı ğam ez-ṭūfānest²⁵²²

[855]

‘Abdu’r-Raḥmān Efendi’ye Ki Yolda Ḥayr Ḥaber Geldükde

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Yoluñ iziñ açığı olsun dāyimā
İrişe rāḥuñda sulṭāndan nūvīd
Her murāduñ ḥāşıl ola luṭfla
İki ‘ālemde sa‘ādet ber-mezīd

[856]

Der-du‘ā²⁵²³

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1 Hemīşe bendegān-rā mī-nevāzed
Ḥudāyā her zamān kāmeş ber āver²⁵²⁴
Zi-ġayr-ı vey ne-ḥvāhem hīç maḳşūd
Şeved her dem be-vey Allāh yāver²⁵²⁵
3 Ümīd-i bendegāneş her dem īnest
Ümīdeş-rā dehed Raḥmān-ı Dāver²⁵²⁶

²⁵²⁰ Bir gam tufanı ortaya çıktı ve benim ümit sandalımı akıl gözünün şaşkınlığa uğradığı bir yere götürdü.

²⁵²¹ ‘Çarem nedir, söyle?’ [dedim], o anda cevap verdi: ‘Muhyî, derdine derman olan bu beyti dinle.’

²⁵²² Haydar’ın eteğine yapış ve endişe etme. Nûh’la oturan kişinin tufanla ne derdi olur.

²⁵²³ Bu başlık der-kenârdır.

²⁵²⁴ O devamlı kölelerine iltifat eder. Allâh’ım onun isteklerini her zaman ver.

²⁵²⁵ Allâh’ın onun yardımcısı olmasından başka hiçbir isteğim yoktur.

²⁵²⁶ Kölelerinin her zaman ümidi, Allâh’ın onun ümitlerini yerine getirmesidir.

[857]

Be-Sultān Süleymān Der-‘unvān-ı Kaşīde²⁵²⁷

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Pādşāhā bārgāhet ez-felek ma‘mūr bād
Dād-ı ‘adlet der-serāy-ı āhīret pür-nūr bād²⁵²⁸
Ey Ferīdün-himmet ü Rüstem-dil ü Cemşīd-fer
Tīğ-ı tü ber-farḳ-ı düşmen nāşır u manşūr bād²⁵²⁹

[858]

Be-Cemālī-zāde Bākī Efendi²⁵³⁰

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ey beḳā-yı sa‘ādetile ‘azīz
V’ey liḳā-yı kerāmetile kerīm
‘İzz ü ikrāmla olup bākī
Olasın raḥmet-i Ḥaḳ’ıla nedīm
3 Ḥaḳ cemālī ile cemīl olasın²⁵³¹
İsm-i a‘zamla bulasın ta‘zīm

[859]

Be-Mollā Meḥemmed Emīn ü Ma‘rūf Çelebi²⁵³²

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Luṭf kerde be-ḥāne-i bende
Ḳademī çend rence fermāyīd²⁵³³
Z’ān ki yārān nişeste muntazırend
Bī-tevaḳḳuf be-īn ṭaraf āyīd²⁵³⁴

²⁵²⁷ Kaside Olarak Sultan Süleymān’a

²⁵²⁸ Ey padişah, senin makamın feleğinkinden daha mamur olsun. Adaletinin doğruluğu ahiret sarayında nurla dolsun.

²⁵²⁹ Ey Feridun himmetli, Rüstem gönüllü ve Cemşid şöhretli, senin kılıcın düşmanın başının üzerinde [Allāh’ın] yardımını görmüş ve muzaffer olsun.

²⁵³⁰ Cemalîzâde Bîkî Efendi’ye

²⁵³¹ Yazmada ‘haḳ cemālī ile olup cemīl’ şeklindedir ancak ‘olup’un üzeri çizilmiştir.

²⁵³² Molla Mehemmed Emin ve Maruf Çelebi’ye

²⁵³³ Lütfederek kölenin evine yürüyün.

3 Be-cemāl-i Hūdā-yı Rabb-i Cemāl
Rū nümāyīd ü rüy ne-nümāyīd²⁵³⁵

[860]

Be-İşān ü Kelārī

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'

1 Meşğül be-ṭabhīm ü kerāndīm ālav
Māhīçe resīde vü qarībest pelāv
Bī-māh-ı ruḥet nīst ḳabūlī mā-rā
Be'ṣtāb be-zūd u ebruvān hīç me-tāv²⁵³⁶

[861]

Be-Mollā vü Kelārī vü Bī-Ma'rūf²⁵³⁷

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1 Ne-y-āmed ḫazret-i Ma'rūf Efendi
Şümā ez-luṭf u iḥsān-ı ḫod āyīd²⁵³⁸

Hilāf-ı va'de-i ḫod kerd işān
Şümā āyīd çün 'abd-i Hūdā'yīd²⁵³⁹

3 Ümīd ānest işān hem der āyend
Velī der-rā şümā evvel güşāyīd²⁵⁴⁰

[862]

Mollā Meḫmed Emīn Be-fakīr Novişte²⁵⁴¹

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

²⁵³⁴ Çünkü dostlar oturmuş sizi bekliyorlar. Durmaksızın bu tarafa gelin.

²⁵³⁵ Güzellik sahibi Allāh'ın cemali için yüzünüzü gösterin, hatırmızdan geçirmeyin.

²⁵³⁶ Yemekle meşgulüz ve ateş yaktık. Balık geldi, pilav da yakındır. Senin yanağının ayı olmadan kabul etmeyiz. Kaşınızı çatmayın acele edin.

²⁵³⁷ Molla ve Kelarî ve Maruf'suz

²⁵³⁸ Maruf Efendi hazretleri gelmedi. Siz iyilik ve ihsan edip gelin.

²⁵³⁹ Onlar, kendi sözlerini tutmadılar. Siz Allāh eri olduğunuz için gelin.

²⁵⁴⁰ Ümit, onların da içeri girmesidir. Ancak kapıyı önce siz açın.

²⁵⁴¹ Molla Mehemmed Emin, Fakir'e Yazmış

- 1 Çend çün cuğd der-ḥarābīhā
Be-niṣīnīm ü terk-i āz künīm²⁵⁴²
- Ḥīz tā yek demī kebūtervār
Īn per ü bāl-i ḥvīṣ bāz künīm²⁵⁴³
- 3 Vaqt-i meşmeş güzāşt ḳum ne-miṣī?
Berre ger nīst ḳaşd-ı ḳaz künīm²⁵⁴⁴

[863]

Faḳīr Der-Cevābeş Firistādem²⁵⁴⁵

fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ey ki her rüz meyl-i rāz küni
Bih ki ez-aşl terk-i āz küni²⁵⁴⁶
- Çün kebūter me-per berāy-ı hevā
Bih ki ḥavf ez-şikār-ı bāz küni²⁵⁴⁷
- 3 Çünki muż'ıf büved tü-rā ān bih
Terk-i ĩn ḳız u ḳoz u ḳaz küni²⁵⁴⁸

[864]

Cevāb-ı iṣān²⁵⁴⁹

fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ne cevān ü ne merdī ḥvānend
Ān ki ü terk-i ḳız u ḳaz küned²⁵⁵⁰
- Tuz bāşed 'ilāc-ı derd-i püşt
Nīst lāyık ki iḥtirāz küned²⁵⁵¹

²⁵⁴² Ne zamana kadar baykuş gibi harabelerde oturup hırsları edeceğiz!

²⁵⁴³ Kanatlarımızı açmak için güvercin gibi bir anda yüksel.

²⁵⁴⁴ Kayısı zamanı geçti, Eğer kuzu yoksa kaz yapalım.

²⁵⁴⁵ Fakir Ona Cevap Olarak Yolladım

²⁵⁴⁶ Ey her gün sıra meyleden, aslında istekleri bırakırsan iyi edersin.

²⁵⁴⁷ İsteklerin için güvercin gibi uçma. Atmacanın avı olmaktan korkarsan iyi edersin.

²⁵⁴⁸ Kız, koz ve kaz sana zararlı olduğundan bunları terk etmek iyi olur.

²⁵⁴⁹ Onların Cevabı

²⁵⁵⁰ Kız ve kazı terk edene ne genç ne de adam derler.

²⁵⁵¹ Sırt ağrısının ilacı tuzdur. Ondandır kaçınmak uygun değildir.

- 3 Uḡdehāyī ki der-şikem bāşed
Rūġan-ı az cümle bāz küned²⁵⁵²
- Ān kebūter ki şüd refī-i Emīn
Şüd emīn ü şikār-ı bāz küned²⁵⁵³

[437^a]

[865]

Be-Mollā Mehemmed Emīn Nüvişte²⁵⁵⁴

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Zamānī şüd ki mā der-yek mekānī
Ne-geştīm ez-zamān fāriġ-zamānī²⁵⁵⁵
- Eger mümkün büved imşeb be-y-āyīd
Ki der-pīrī resīd imşeb cevānī²⁵⁵⁶
- 3 Eger ‘özr-i şümā dersesst u fikreş
Me-rā nīz ān taayyüd hest dānī²⁵⁵⁷
- Kerem kerde bilā-‘özür be-y-āyīd
Ki ġirīm ez-zamān kām-ı zamānī²⁵⁵⁸
- 5 Ki Muhyī mürde-dil būd ez-ġam-ı yād
Resīd ez-la‘l-i cān-başeş be-cānī²⁵⁵⁹

[866]

Çün Mihmān-rā ‘illet Kerd Bāz Nüviştīm²⁵⁶⁰

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Hall-i mihmān u mühimātet-rā
Züdā ā tā şevīm der-şobet²⁵⁶¹

²⁵⁵² Midede bir düġüm olursa, kaz yaġı onu tamamen açar.

²⁵⁵³ Emin’in dostu olan güvercin, doġanın avı olmaktan korunur.

²⁵⁵⁴ Molla Mehemmed Emin’e Yazılmış

²⁵⁵⁵ Ne zamandır bir mekāndayız. Zamanın elinden kurtulup huzur bulamadık.

²⁵⁵⁶ Eġer mümkünse bu akşam gelin. Çünkü bu gece ihtiyarlıkta gençlik ulaştı.

²⁵⁵⁷ Eġer sizin özrünüz ders ve fikirse o baġın bizde de var olduğunu bilin.

²⁵⁵⁸ Zamandan isteklerimizi almak için lütfederek, mazeretsiz gelin.

²⁵⁵⁹ Muhyī, hatıraların gamıyla ölü gönüllüydü. Onun can baġıslayan lal dudaġından bir can geldi.

²⁵⁶⁰ Misafirliġe Bahane Bulduġunda Tekrar Yazıldı

²⁵⁶¹ Önemli işlerini ve müsafirleri halledip çabucak gel sohbette olalım.

Her çi hâzır bûd kanâ'at-râ
Cû'-râ sed künim bî-minnet²⁵⁶²

[867]

Der-vedâ'-ı Kınalı-zâde 'Alî Be-Mollâ Nüviştem²⁵⁶³

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 'Acabâ mî-revîd sūy-ı Bulâķ
Yoĥsa dir misiz aņa dūr u ırâķ²⁵⁶⁴
- Hest enseb eger be-fermāyend
Ki büved el-vedâ' u rüz-ı firâķ²⁵⁶⁵

[868]

Be-Mollâ Nüviştim Berāy-ı Kāzî-'Alî Çelebi²⁵⁶⁶

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Şābitem men be-ķavl-i dîrūzî
Ki ne-dānem zi-reften-i ķāzî²⁵⁶⁷
- Hāl-i men nîst behr-i istikbāl
Ki revem behr-i ķāzî-i māzî²⁵⁶⁸
- 3 Kerdemî ez-revāheş istifsār
Büdemî kej büdenes rāzî²⁵⁶⁹
- Ger be-dānîd ü mî-revîd şümā
Men be-în ķizhā ne-y-em-rāzî²⁵⁷⁰

²⁵⁶² Kanaat etmek için her şey hazırdır. Minnet etmeden açlığa set çekelim.

²⁵⁶³ Kınalızâde Alî'nin Vedası İçin Molla'ya Yazdım

²⁵⁶⁴ Bulak'a gidecek misiniz yoksa ona uzak mı dersiniz?

²⁵⁶⁵ Eğer elveda ve ayrılık gününde gelirlerse çok uygun olur.

²⁵⁶⁶ Kadı Ali Çelebi İçin Molla'ya Yazdık

²⁵⁶⁷ Kadıya gitmekte kararsızım, ben önceki sözümde sabitim.

²⁵⁶⁸ Geçmiş kadıyı gidip karşılamak için halim yoktur.

²⁵⁶⁹ Onun kavuşma huzurunu sordum, eğri olmasına razı oldum.

²⁵⁷⁰ Eğer bilip de giderseniz ben bu şeylere razı değilim.

[869]

Be-Mollā Meḥemmed Emin²⁵⁷¹

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Hemçü āb-ı ḥayāt-ı şîr ü ḥaṭî
Süy-ı Muḥyî revāne sâḥteid²⁵⁷²
Cüy kahve‘st ki şabūhî-rā
Neş‘e-i beng-i nîk tâḥteid²⁵⁷³

[870]

Mollā Der-cevāb-ı Esb ḥvāsten Nüvişte²⁵⁷⁴

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Be-Ḳāsım esb-rā dāden be-Bulāk
Çünānest ki be-gîred nā-geh ü lāk²⁵⁷⁵
Ki çün āyed ne-māned der-pes ü piş
Zi-ḳuyruk müyî vü çîzî zi-ḳulak²⁵⁷⁶

[871]

Be-Mollā Meḥemmed Emin²⁵⁷⁷

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Müstahikḳîn-i Ḳaytibay be-mā
‘Azm-i gül-geşt mî-künend tamām²⁵⁷⁸
Mütevakkı‘ zi-luṭf-ı ān ḥazret
Ān büved k‘ez-kerāmet ü in‘ām
3 Çün şevēd şubḥ-ı şādıḳ-ı ferdā
Mütevceciḥ şevîd bā-ikrām²⁵⁷⁹

²⁵⁷¹ Molla Mehmed Emin’e

²⁵⁷² Hayat suyuna benzeyen bir şiir ve yazıyı Muhyî’ye gönderdiniz.

²⁵⁷³ Geceden kalma, kahve arayan birine güzel afyon neşesi verdiniz.

²⁵⁷⁴ Molla At İstemenin Cevabı Olarak Yazdı

²⁵⁷⁵ Kasım’a Bulak için at vermek, onun ansızın değer kazanmasına sebep olur.

²⁵⁷⁶ Geldiğinde ne kuyruğunda bir kıl ne de kulaklarında bir şey kalır.

²⁵⁷⁷ Molla Mehmed Emin’e

²⁵⁷⁸ Kayıtbay’ın müstehakları bize gül bahçesine gitmeyi teklif ediyorlar.

Z'ân ki der-bâğ-ı tût tâ tân-râ
Hest teştîr behr-i ekl müdâm²⁵⁸⁰

5 Mâ hem ez-behr-i murmur-ı merhâr?
Bâ-tü bâşîm çün niyâm enâm²⁵⁸¹

[872]

'Ömer Beg ile Gitdükde Aḥmed Paşa'ya

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün

1 Sa'âdet-cenâba leṭâfet-me'âba
Budur 'arz-ı ḥâk-i reh-i âstâne
Ki ağa faḳîr ile va'de idüpdür
Ki yüz süre ol dergehe ḥusrevâne
3 Velî ba'zî fevt olıcaḳ nesne zâhir
Olup begle Bulâḳ'a olduḳ revâne

[873]

Ḥasan Paşa-yı Ḥasenü'l-veche

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1 Ey sa'âdet güneşi başumuza eyle ṭulü'
Zulmet-i ğamda ḳoma zerre-i ḥâki pâ-mâl
Bende-i ḥalka-be-güşuḳ ola mihr-i 'âlem
Luṭf ḳıl luṭf ki 'âlem bula mihrünle nevâl
3 İki 'âlem ḥaremeyninde sa'âdetler ile
Eşrefiyye bula ol kimse k'ola vâḳıf-ı ḥâl
Mihrünji rüşen ide Ḥâlîḳ-ı şems-i 'âlem
'Âliyyü'l-ḳadr ḳıla şânuḳı Rabb-i müte'âl
5 Dâyimâ Muḥyî'ye mihrile ki yüz gösteresin
Burc-ı ḥüsn üzre ruḳuḳ ṭâlî' ide Ḥaḳ meh ü sâl

²⁵⁷⁹ Keramet ve ihsan etmede, o hazretin lütfundan beklenen yarın sabahın fecrinde ikramla gelmesidir.

²⁵⁸⁰ Çünkü dut bahçesinde onlar için daima yemeklik dallar vardır.

²⁵⁸¹ ... İnsanlar uykudayken seninle olalım.

[437^b]

[874]

Cümle Halkun Cerāyesi Mevķūf iken Cārī Olmağa Bu Kıt'a Sebeb Oldı

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Hāk-i pāy-ı şerīfe 'arz-ı faķır
Bu durur ey kerīm-i zū'l-iclāl

Ki cerāye cerāye olmayalı
Dil harāba varupdur ey meh-i 'āl
- 3 Ger cezāya varise istiħķāk
Bir cerāba olaydı bārī vişāl

Şavm eger rüz u şeb yemekden ise
Bize evvel recebden oldı o hāl
- 5 Ramazān-ı mübārekün haķķı
Fuķarā haķķın eylegil irsāl

Anı²⁵⁸² kim bā'is-i vücūd oldı
Cümle ebnā-yı Ādem'e meh ü sāl
- 7 Muhyiyā Haķ bülend ide şanın
Dāyimā ola Vāhib-i āmāl

[875]

Be-Nihālī Çelebi²⁵⁸³

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Hāzrete 'arz-ı dā'ī-i efķar
Budur ey şāhib-i cemāl ü celāl

Çün cüvālī havāle olındı
Kıldı cilve havālī-i āmāl
- 3 Ger irişürse bu müzāyaķada
Bize vüs'atle ķa'de vü şevvāl

²⁵⁸² Satır altında 'Gendüm' yazmaktadır. Herhalde 'Anı' sözcüğünden kastedilen olarak verilmiştir.

²⁵⁸³ Bu kıtanın ilk beytinin üzeri çizilmiştir. 'Nihālī Çelebi'ye'

- Ola meydān-ı ʿidgeh meclā
Eyleye ʔalbe vüsʿat istiḳbāl
- 5 Daḫı yārānla idüp ʔırbān
Ola bu ʿidde baʿīd melāl
- Gel beri kʻoldı dōne dōne ciger
Āteş-i hicrden kebāb-mişāl
- 7 Zātıñ ola uşul-i ʿilme muḫīṭ
Ferʿüñ ola nihāl-i bāğ-ı kemāl

[876]

Be-Mollā Meḫemmed Emin²⁵⁸⁴

feʿülün feʿülün feʿülün feʿül

- 1 Umardum ki ʔızıla ʔaz ola bāz
Ne ʔuzı ele girdi ne ʔız u ʔaz
- Meger ʔoz ele gire ʔımız ile
Ki ʔaz variken gitdi ey ehl-i rāz

[877]

Der-ṭaleb-i Şarāb-ı Uşul²⁵⁸⁵

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

- 1 Ey şifā-baḫş-ı Muḫyī-i bī-tāb
Şıḫḫat uman dili ʔoma maʿlül
- Tā berūmend ola bīḫ-i murād
Ḥaste-i derde vir şarāb-ı uşul

²⁵⁸⁴ Molla Mehemmed Emin'e

²⁵⁸⁵ Usul Şarabı İstemek İçin

[878]

Be-Mollā Meḥemmed Emīn²⁵⁸⁶

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Egerçi Yūsuf'end ihvān-ı Mısrī
Velī çün gürg der-bend-i cefā-y-end²⁵⁸⁷
Zi-rūbeh-bāzī-i īn çarḥ-ı kej-rev
Heme bī-mihr ü bī-'ahd ü vefāyend²⁵⁸⁸
- 3 Delīl-i īn süḥanhāyī ki güftem
Būd deh rüz süy-ı mā ne-y-āyend²⁵⁸⁹

[879]

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül

- 1 Çünīnest āyīn īn şubḥ u şām
Be-şiddet būd gāh u gāhī be-rıfḳ²⁵⁹⁰
Ez-īn būd der-furşatī pīş-ez-īn
Çünān қаḥḫ sālī şüd ender Dımışḳ²⁵⁹¹
- 3 Be-Mısr āmede nevbeteş nīst 'ayb
Ki yārān ferāmūş kerdend 'ıḣḳ²⁵⁹²

[880]

Ḥvāher-zāde Maḥmūd Çelebi'ye

fe'ilātün mefā'īlün fe'īlün

- 1 Muḥyī Maḥmūd Efendi'nün yaşıl
Bir zıbunun giyüp meleklendi
Seyre anuḥla çün қanat бүkdi
Didi rızvān aḡa yeleklendi

²⁵⁸⁶ Molla Mehemmed Emin'e

²⁵⁸⁷ Mısırlı kardeşler her ne kadar Yusuf'a benzeseler de cefa tuzağında kurt gibidirler.

²⁵⁸⁸ Bu yamuk gidişli dünyanın hilelerinden hepsi sevgisizdir, söz bozan ve vefasızdır.

²⁵⁸⁹ Söylediğim bu sözlerin delili, on gün olmasına rağmen yanıma gelmemeleridir.

²⁵⁹⁰ Bazen şiddet göstermek bazen yumuşak olmak: Bu zamanın geleneği budur.

²⁵⁹¹ Bu sebeple bundan önce bir fırsatta Şam'da böyle bir kıtlık oldu.

²⁵⁹² Bu mısra der-kenârdır. 'Dostlar aşkı unuttuklarından sıranın Mısır'a gelmesi ayıp değildir.'

[881]

Be-Hilālī Nüviştīm ki Cüvālī Ez-Nihālī Gired²⁵⁹³

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Çün ez-ehvāl-i aḥvāl-i ahālī
Ḥavālī-i cüvālī gešte ḥālī²⁵⁹⁴
- Ne-mī-ḥvāhem ki Nürī-rā firistem
Ki bī-ebrūş bāşem çün hilālī²⁵⁹⁵
- 3 Be-nūr-ı māh-ı rüyeş gerçi bedrem
Velī mihreş me-rā kerde ḥayālī²⁵⁹⁶
- Ne-mī dānem ki-rā sāzem ḥavāle
Meger gired Hilālī ez-Nihālī²⁵⁹⁷

[882]²⁵⁹⁸

Nihālī Efendi Nāzır-ı Cüvāl-i Ḥūrān

fe'ilātün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Ḥazrete 'arz-ı bende-i aḥkar
Bu durur ey kerīm-i zü'l-iclāl
- Çün cüvālī ḥavāle olındı
Oldı zāhir ḥavālī-i āmāl
- 3 Ger irişürse bu müzāyaçada
Bize vüs'atle қа'de vü şevvāl
- Ola meydān-ı 'idgeh meclā
Eyleye ḳalbe vüs'at istikbāl
- 5 Aḳrabāyıla²⁵⁹⁹ eyleyüp ḳırbān
Ola bu 'idde ba'id melāl

²⁵⁹³ Nihālī'den Bir Çuval Alması İçin Hilālī'ye Yazdık

²⁵⁹⁴ Ahalinin halinin korkusundan çuvalın çevresi boş kaldı.

²⁵⁹⁵ Onun kaşlarının yokluğunda hilal gibi olmamak için Nurı'yi göndermek istemiyorum.

²⁵⁹⁶ Ben, onun yüzünün ayının nuruyla dolunayım ama o, güneşini bize hayal etmiştir

²⁵⁹⁷ Kimi göndereyim bilmiyorum. Peki, Nihālī'den Hilālī alsın.

²⁵⁹⁸ Bu kıta der-kenârdir.

²⁵⁹⁹ Yazmada 'Daḥı yārānla' şeklindedir ancak üzeri çizilmiştir. 'Aḳrabāyıla' satır üstünde yazılıdır.

Hem be-īn sū be-y-ā ki küşte-dilem
Z'āteş-i ıŝk-ı tū kebāb-mişāl²⁶⁰⁰

7 Zātuñ ola uşūl-i ıilme muḥiṭ
Fer'üñ ola nihāl-i bāğ-ı kemāl

[438^a]

[883]

**Aḥmed Paşa Beg iken Mevlid İçün Bende-ḥāneye Talebde Ki Merḥūm Pīrle
Cem' Olalar**

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1 Ḥāzret-i ıizzete ıarz-ı bende
Bu durur kim ide luḫ u iḥsān

Bu gice ḥānesin ide teşrīf
Ten-i mürde bula ol luḫla cān

3 Gerçi kim Pīr daḫı ḥāzırdu
Līk pīrānla birdür o cevān

Bu durur ḥāzret-i begden maḫşūd
Ki bu gice gele elbette hemān

5 Gerçi kim bi'l-ıacele şoḫbetdür
Līk ma'zūr ḫutısar yārān

Maḫşad-ı Muḫyī-i dil-dāde bu kim
İrişe zevḫ u şafāya iḫvān

[884]

Be-Mollā Meḫemmed Emin²⁶⁰¹

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Ger be-bālā ne-mī-revīd imrūz
Be-nişīm ü ḫabḫegī sāzīm²⁶⁰²

²⁶⁰⁰ Bu tarafa gel çünkü gönlüm senin aşkının ateşinden kebab olup öldü.

²⁶⁰¹ Molla Mehemmed Emin'e

²⁶⁰² Eğer bugün yukarı çıkmayacaksanız oturalım ve yemek yapalım.

Meyl-i buğra çü hest yārān-rā
Behr-i aşhāb ʔarhī endāzīm²⁶⁰³

3 Līk bāyed ki der-şabāhīhā
Ez-ğam u guşsa dil be-perdāzīm²⁶⁰⁴

[885]

Be-Vezīr-i A'zam Sinān Paşa²⁶⁰⁵

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün

1 O şān-ı şerīfün ola hayr uğurı
Sa'adet-ķarīni kerāmet-rehīni
Ola feth ü nuşrat cenāheyni dāyım
Bula ķalbi Hāķ'dan hemīşe yaķīni

[886]

Naķībū'l-Eşrāf'ı Evde Bulmaduķda

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1 Sa'adet-hāneye geldük müşerref olduķ ammā kim
Şerīf olmaması ile şerefde var idi noķşān
Hasan Hüsni ile lākin bir ān olduķ münevver līk
Hayālāsā yine ol ān içinde oldu ol pinhān

[887]

Be-Mollā Mehemmed Emin²⁶⁰⁶

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Geşt ma'lūm-ı cemī'i ehl-i rec
Şām sūy-ı Mekke refte behr-i hac²⁶⁰⁷

²⁶⁰³ Dostlar buğra istiyorlar. Onlar için hazırlayalım.

²⁶⁰⁴ Ama [önce] sabah vakitlerinde gönlü gam ve kederden kurtaralım.

²⁶⁰⁵ Vezir-i azam Sinan Paşa'ya

²⁶⁰⁶ Molla Mehemmed Emin'e

²⁶⁰⁷ Onun hac için gece Mekke tarafına gittiği tüm kafilenin malumu oldu.

Verne elvâz ü ecâvis? behr-i çîst
K'âmede ez-süy-ı Mekke çün sebec²⁶⁰⁸

[888]

Ķāzî Ħasan Beg Şihhat BulıcaĶ

mef'ülü mefâ'ılün mef'ülü mefâ'ılün

- 1 Ey eltaf-ı bā-şevket v'ey eşref-i pür-izzet
Luţfıla Ħırām it kim teşrif bula dīvān
Ey Ķāzî-i mışr-ı dil nāmuĶ çü Ħasan Beg'dür
Ħassānlara muĦsin ol aĦsenlere Ķıl iĦsān
- 3 Sen Ħızr peyam-berveş olsaĶ n'ola Eflāţün
Eşyā sözin aĶlarsın ey cān ü dile LoĶmān
Cān-baĦş Mesihā'dan nuţkuĶ bulalı ihyā
Mışr olmuşiken Ħaste i'cāzla buldı cān
- 5 Şihhat gibi eşyāya sārî olalı sevgüĶ
MihrüĶden olur şalı' nür-ı dil ü cān her ān
Dil-Ħasteligüm cānā bu demde revādaydı
Kim faşd idicek Leylā Mecnün'dan aĶarmış Ķan
- 7 Ŷa'f-ı dil ü cān cānā olmuşdı muzā'af līk
İllet gidüben irdi şihhatle şifā-yı cān
Ālemde şafālar sür luţfıla vefālar gör
Şābit ola Ħıdmetde muţlaĶ ne ise a'yān
- 9 Virdükce Ħayāt-ı NūĦi-i ezeli dehre
Şihhatle sa'adetle şaĶlaya tenüĶ RaĦmān
MuĦyî-i du'a-güyuĶ dāyim çü senā-cüdur
ĦaĶ dāyim ide luţfuĶ her dem vire iţmīnān

²⁶⁰⁸ Gece gibi Mekke'den geldi yoksa bu ne içindir?

[889]

Ḳāzī Ḥasan Efendi'ye

fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Gerçi ey muḥsin-i reh-i ḥüccāc
Tuḥfe-i Mekke çok durur ammā

Hîç *Fütūḥāt*-ı Şeyḥ-i Ekber'veş
Ḳılmadı kimse bir daḥı imlā
- 3 Ḳıldum irsāl ḥazrete anı
Feth ide Ḥaḳ cemī'ci-mā-fihā

Ola Mekkiyye her fütūḥātuḡ
Ḳalbüḡe tuḥfe nefḥa-i Ḥaḳ ola

[890]²⁶⁰⁹

Be-Emīn-i Şevne

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey emīn-i rızḳ-ı erbāb-ı 'ulūm
V'ey mu'īn-i rızḳ-ı aşḫāb-ı şafā

Bürr-i şāf olursa Ḥaḳ'dan umaram
Şevne-i birrin aça Rabb-i 'alā
- 3 Ni'met-i dīdārı Ḥaḳ in'ām ide
İki 'ālemde münāḡ ola revā

[891]

Be-Altıbarmaq Nüvişte Şüd Be-Sükker²⁶¹⁰

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Ḥavass-ı zāhir ü bāḫın diliyle
Çü ḥıdmetde durur ey ferd-i dünyā

²⁶⁰⁹ Bu kıta der-kenârdır.

²⁶¹⁰ Altıparmaq'a Yazılmıştı...

Çü beş barmaqla altı barmaqla
Yenürse sükkeri bişdükde helvā

- 3 Umaram zıkr ola Muhyī-i dāī
K'odur beş vaqtdē dāī-i Mevlā
- Olasın şeş cihet ehline maḥbūb
Kılasın cennet-i ḥuld içre me'vā

[892]

Ḳāzī Ḥasan-ı Sānī'ye

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Tuḥfe-i Mıṣr çünki sükkerdür
Ḥāk-i pāya revāne ola n'ola
- 'Aşra çün mübeşşir olur hep
Bu beşāret size yiter imā

[438^b]

- 3 K'oldı tāriḥ ²⁶¹¹ بِشَارَتْ أَلْهَكْ (989)
Ġaybdan bu beşāret oldı edā
- Ḥaḳ kıla 'ömr ü devletün dāyım
İki 'ālemde ide luḫf u 'aḫā

[893]

'Abdu'r-Raḥmān Mekke'den Geldükde

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Mekke'den Mıṣr'ı eyledün teşrīf
Farzdur cümle ḫalka iḳbālün²⁶¹²
- Devr-i 'āşirde devr idüp on baş
Sükker oldı rehünde pā-mālün
- 3 Umaram kim ḳabül-i dergeḫ ola
Ki toḳuz çarḫa sa'd ola ḫālün

²⁶¹¹ Allāh'ınızın size müjdesidir.

²⁶¹² Bu mısradā 'cümle' ve 'ḫalka' kelimeleri arasında mukaddem muahhar yapılmıştır.

- Ṭül-i 'ömrile kıyım olasın
Ḥāşıl ola yakında âmālün
- 5 Bende Muhyî du'adadur her dem
İrişe halka tâ ki âmālün

[894]

Ba'z-ı Aḥbāba

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Bî-vefālar re'îsisiz çünkim
Bî-vefā gibidür size yārān
- Çünki 'anķâyıla vefā birdür
Siz de 'anķāveş olduñuz pinhān

[895]

Der-tehniye-i Manşıb-ı Ba'z-ı Eḥibbā²⁶¹³

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Cenāb-ı ḥāzrete 'arz-ı fakîr-i bî-ser ü pā
Budur ki dāyım ola 'izzetün sa'adetle
- Hemîşe devletün olup ziyāde 'ālemde
Cemî'-i emrde Ḥaķ kārūñ ide nuşratla
- 3 Daḥı bu manşıbuñ ola mübārek ü meymün
Zuhūr ide sa'adet hemîşe şevketle

[896]

Der-ta'ziye²⁶¹⁴

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çünki āfil oldı mihri ol mehün
Kıpladı āfāķı zulmet şāmveş

²⁶¹³ Bazı Dostların Mansıplarını Tebrikte

²⁶¹⁴ Taziye İçin

Kāfīyiken dilde ğam-ı ‘ayn-ı ‘anā
Ḳaddümi dāl eylemişdür lāmveş

[897]

Der-Derd-i Pāy-ı Yārān²⁶¹⁵

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ḳalb-i mā-rā cerāḫat-i pāyet
 Kerd mecrūḫ Ḥaḳ ‘ilāc dehād²⁶¹⁶
- Hest ümmīd dil-i şikeste-i men
 Ki resed kār-ı besteem be-ğüşād²⁶¹⁷

[898]

Be-Mollā Meḫemmed Emīn²⁶¹⁸

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Taḫiyyātī ki ez-ġam-ḫāne-i dil
 Reved her laḫza sūy-ı bām-ı lāḫūt²⁶¹⁹
- Resed ġāḫī be-ḫākī-zerre hem nīz
 Ki z’ān ervāḫ ġired ḳuvvet ü ḳūt²⁶²⁰
- 3 Pes īn nāsūtī-i pūr-‘acz u taḫşīr
 Resed ta‘zīm ü ‘izzet z’ān ‘aḫamūt²⁶²¹
- Ki dil-rā behr-i vey işkeste dārem
 Çi şüd cebrī resed ger z’ān ceberūt²⁶²²

²⁶¹⁵ Dostların Ayak Ağrısına

²⁶¹⁶ Senin ayağının yarası, bizim kalbimizi yaraladı. Allāh şifa versin.

²⁶¹⁷ Benim kırık gönlümün ümidi, düğümlemiş işlerimin açılmasıdır.

²⁶¹⁸ Molla Mehemmed Emin’e

²⁶¹⁹ Gönlün gam evinden yüce âlemin çatısına her an taḫiyyat gitsin.

²⁶²⁰ Ondan ruhların kuvvet ve gıda bulacağı bir toz parçası ulaşır.

²⁶²¹ Bu pek kusurlu ve aciz insanlığa o yücelerden izzet ve büyüklük gelsin.

²⁶²² Gönülde onun için düşkünlük var, eğer o yüce [Allāh]’den bir zorluk gelirse ne olur!

[899]

Der-‘Arz-ı Hāl²⁶²³

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün

- 1 Medh eyle kām-kārı ol şāh-ı nāmdārı
Bu şi‘r-i ābdārı yaz nūrdan kalemle
Maşşūduyı alasın her kāmuyı bulasın
Mīr-i cihān olasın ‘ālemde sen ‘alemle
- 3 Var ol sa‘ādetile yār ol kerāmetile
Evvel çü devletile virdün minen selemler
Halk-ı cihān her aḥşam zevkıla şāhib-i kām
Miḥnet-ḥor u ğam-aşām her gice ben elemle
- 5 Aşhāb pür-ġam oldı evlād verdi şoldı
Feryād Muḥyī ṭoldı beytü’l-ḥazen zalamla

[900]

Be-Mollā Meḥemmed Emin²⁶²⁴

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Māhii hemçü māh-ı nev ṭālī‘
Geşte ez-Nīl-i neyl-i ehl-i şafā²⁶²⁵
Behr-i mihr ü maḥabbet-i ān māh
Ger şevend ehl-i cem‘ cem‘ incā
- 3 Şeved engüşt-nümā ez-ān ān māh
Çün hılālest gerçi ü ḥālā²⁶²⁶

²⁶²³ Hali Arz Etmek İçin

²⁶²⁴ Molla Mehemmed Emin’e

²⁶²⁵ Yeni ay gibi, safa ehlinin isteklerinin Nil’inden doğmuş bir aysın.

²⁶²⁶ Önceki beyitle birlikte: O ayın muhabbet ve sevgisi için topluluk ehli burada toplandıklarından, şimdi orada olmasada o ay parmakla gösterilir.

[901]

Be-Mollā Meḥemmed Emīn²⁶²⁷

mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fa'
mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ül
mef'ülü mefā'ilün mef'ülü fe'ül

- 1 Reftīm be-ceşn-i ḥazret-i Bū Bekrī
Bāz āmedeīm ü muntazır behr-i şümā²⁶²⁸
Talṭīf künīd behr-i teşrīf²⁶²⁹-i ḳulüb
Teşrīf künīd ḥāne-rā behr-i Ḥudā²⁶³⁰

[902]²⁶³¹

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Beşerde çün beşāret var anuḳün
Olur beş vaḳtde eller güşāde
Mübārek ola ḥamse tuḥfe iḳün
Ḳabül it Muḥyī'den k'oldı du'āda

[903]²⁶³²

Beşāret-i Esmā (1005)

²⁶²⁷ Molla Mehemmed Emin'e

²⁶²⁸ Ebubekir hazretlerinin düğününe gittik. Geri döndük ve sizi bekliyoruz.

²⁶²⁹ Satırın üzerinde 'teşnīf' yazmaktadır.

²⁶³⁰ Lütfedin, kalpleri şereflendirmek için Allâh aşkına buyurun gelin.

²⁶³¹ Bu kıta der-kenârdır.

²⁶³² Bu tarih der-kenârdır.

[439^a]

[904]

Be-Şeyhü'l-Harem²⁶³³

fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Gelesiz luṭf idüp sa'âdetle
İntizârile itmeyüp mağmûm
Kimse yok ḥazretüñden özge hemân
Bu durur ehl-i vaḥdete mefhûm
- 3 'Äleme 'ilmle 'alem olduḡ
'Amel-i Ḥaḡ'la olalı ma'lûm

[905]

Şefā'at İçün İrsāl-i Hediyye

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Ricl-i cerādı mürçeden eylegil ḡabûl
Tā ḥazretüñe mülk-i Süleymân muṭî' ola
Eyle şefā'atin fuḡarānuḡ ḡabûl kim
Âḡir nefesde ḥazret-i Server şefî' ola
- 3 Muḡyî fütāde ḡāk-i rehüñdür keremler it
Luṭf eyle al elin ki maḡāmı refî' ola

[906]

في قَبْضِ حَمْرَةِ الْوَجْهِ و بَيَاضِهَا²⁶³⁴

fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ḡabz u başt-ı ḡurûfdan maḡşûd
Ḡabz u başt-ı cevân durur dirler
Başt-ı evrāk ḡıl ki dāḡil ola
'Atebeḡ ḡabzına senüñ dil-ber

²⁶³³ Şeyhülharem'e

²⁶³⁴ Kırmızı ve Beyaz Yüzün Kabzında

[907]

İn Elfāz-rā Der-Kitbet Be-Şi'r? Mī-nüvişt Hemān Lafz-ı Zā'f-rā Be-Ḳavī Ta'bīr
Kerem²⁶³⁵

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ḥaṭṭ-ı Sulṭān Meḥemmed-i nāyī
 Dermend-i müzehhib-i Hirevī²⁶³⁶
- Peder-i Ḳāsım 'Alī-i merḥūm
 Müstemend-i ğarīb pīr-i ḳavī²⁶³⁷

[908]

Be-Sulṭān Murād²⁶³⁸

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Şükr-i Ḥudā ki 'adl ü kerem şüd şī'ār-ı tü
 Şad cān be-gerd-i rāh-ı tü bāşed nişār-ı tü²⁶³⁹
- Muḫyī du'ā-yı tü be-ḥayālī hemī küned
 Nuşrat ḳarīn-i tü vü sa'ādāt yār-ı tü²⁶⁴⁰

[909]

Bir Nazarla Kīmyā İtdügidür

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 حُجَّةُ الْحَقِّ عَلَيِ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ²⁶⁴¹
 Ḥazret-i Şeyḫ Aḫmed bin Gülşenī
- Nā-gehān tecrīd vechiyle bakup
 Kesdi ser-cümle 'alāyıḳdan beni

²⁶³⁵ Bu Lafızlar Kitapta ... Yazılmıştı Hemen Zayıf Lafzı Güçlü Bir Şekilde Tabir Ettim

²⁶³⁶ Hireli dertli süslemeci, övünmeyi seven Sultan Mehemed'in hattı...

²⁶³⁷ Merhum Kasım Ali'nin babası, gariplerin dertlisi, güçlü ihtiyar

²⁶³⁸ Sultan Murād'a

²⁶³⁹ Allāh'a şükürler olsun, senin yolun kerem ve adalet oldu. Senin yolunun tozuna bin can feda olsun.

²⁶⁴⁰ Muḫyī, her zaman senin için hayalle duadadır. (Allāh'ın) yardımı sana yakın, saadet yarin olsun.

²⁶⁴¹ Allāh'ın bütün insanlar üzerindeki hücceti Şeyh Ahmed bin Gülşenî hazretleri...

[910]

Der-Ṭaleb-i Cevānān²⁶⁴²

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 ‘Abd-i dīrīne kemīne Muḥyī
Bende-i ḥazret-i Seydī Ramazān

Umar ol ḥazretüñ elṭāfından
K’Aḥmed’ile ola bizde miḥmān

[911]

İbrāhīm Paşa’dan Cild-i Cāmūs Ṭalebinde

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Çün mesāmiḥ olasin mesmūḥ için
Çarḥı meṣḥ idiserem ey ser-firāz

Püst-püş itseñ eger dervīşüñi
Ola Settār-ı ilāhī çāre-sāz

3 Eyleye luṭf u kerem i‘zāzla
Ḥalk-ı ‘ālemden ḳala hem bī-niyāz

[912]

Muṣlī Şāhum Ğarḳ Olup Süleymān Şāhum Gelüp Ḥaste Olduḳda

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Sa‘ādet-ḥāk-i pāyına budur ‘arz-ı du‘ā-gūyı
Ki cümle ehl-i ‘irfān ol der-i iḥsānadur rāci‘

Birin deryāya virdük baḥr-i ḡam ḳıldı telāṭumlar
Biri deryādan oldı dürveş ey mihr-i cihān ṭālī‘

3 Velī mihr-i dıraḥşān gibi lertzān oldı ḥummādan
Aña ḥummāzdan olur devā dimek durur şāyi‘

Ya nīlūfer ya ḥummāya münāsib her ne olursa
Keremdür ḥāşılı sizden umaruz kim ola nāfi‘

²⁶⁴² Gençlerin Talebinde

5 Hüdā iki cihānda vire maqşūduñ murāduñ hem
Ola emrūñe cümle ehl-i ‘ālem dāyimā ḥāşî‘

[913]

Be-Emīrū’l-ḥāc ü Pīrī²⁶⁴³

müstef‘ilātün müstef‘ilātün

1 Bersīm’e birsīm yoqdur ki alam
Kimden biterse Ḥaḡ irgüre kām
Ger ḥāşıl ola yonca keremden
Onca ide Ḥaḡ luḡfindan in‘ām
3 Behtīm’den kıl otlakı ıḡlāḡ
Bir dānesin çün olmaz bu ibrām²⁶⁴⁴
Bir dānesin çün luḡ u keremde
Olmaz bilürem bu cüz’ī ibrām
5 Ḥaḡ ḥırmen-i luḡfindan idiser
Envā‘-ı ‘izzet eşnāf-ı ikrām
Muḥyī du‘ācuñ dāyim du‘āda
Her dem merāmuñ saña ola rām

[439^b]

[914]

Be-Defterdār Ḥasan Beg²⁶⁴⁵

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1 Ḥāk-i pāy-ı şerīfe ‘arzū’l-ḥāl
Bu durur ey kerīm-i zū’l-celāl
Atları bu du‘ācınuñ ḥālā
Çemen içre çemān iken ḥoş-ḥāl
3 Şimdi birsīm olmağın kem-yāb
Kāh bulmadılar degül ki nuḡāl

²⁶⁴³ Hac Emiri ve Pīrī’ye

²⁶⁴⁴ Bu beyit der-kenārdir.

²⁶⁴⁵ Defterdār Ḥasan Beg’e

- Ḥāşılı bitse ḥācet-i birsīm
Yük yük irürdi raḥmet-i Müte‘āl
- 5 Ekdiler ḥayrı ğayrılar ammā
Sen de ḥayr ek ki bitüre āmāl
- Atlarum gerçi kim hilāl oldı
Ḥırmen-i luṭfdan irişse ḥılāl
- 7 Her biri ola ḥırmen-i mehvār
Nūr-baḥş ü müdevver ü işbāl
- Ḥaḳ murādātuḡı vire ḥāşıl
Ġille-i luṭf u ğarkla işāl
- 9 Bunca yonca ki virile anca
İrişe belki bī-ḥad ey ḥoş-ḥāl
- Muḥyī dāyim du‘ādatur luṭf it
Raḥmet-i Ḥaḳ saḡa kıla iḳbāl
- 11 Şevne vü Ḥaḳ’dan ire nevder ele²⁶⁴⁶
Çünki ibn olduḡ eyle bütün irsāl²⁶⁴⁷

[915]

Be-‘Oşmān Beg ü Piri²⁶⁴⁸

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Bi-ḥamdi’llāh ki cūduḡ ḥırmeninden ḥāşılıum vardur
Cihānuḡ erzenine meyl kılmaz bir dilüm vardur
- Öğünmem kendüm ammā şimdi gerdün āsyāsında
Benem bir dāne bī-noḡşān ki mäh-ı kāmilüm vardur
- 3 Eger Bersīm’e birsīm olayıdı ḥāşılı dirdüm
Ki dünyā yoncasınca belki onca ḥāşılıum vardur
- Dirisem ger derīsüm yoḡ durur ḥavfum bu kim toyar
Benüm bu kıştār-ı dehrde bir fāzilum vardur

²⁶⁴⁶ Mısraın aslı, ‘Şevne vü Ḥaḳ’dan ire tā ki nevādir ele’ şeklindedir. ‘tā ki’nin üzeri çizilmiştir.

²⁶⁴⁷ Bu mısra der-kenārdır.

²⁶⁴⁸ Osman Beg ve Piri’ye

5 Ululansam ne var şāhā ki burc-ı sa'dda dāyim
Segānuḡ ḡıdmetinde kūyuḡ içre menzilüm vardur

[916]

Be-Ḥasan Beg²⁶⁴⁹

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
1 Ey ḡırmēn-i luṭf u kerem bir dāne cūduḡdan senüḡ
V'ey kiştzār-ı muḡterem mezzrū'-ı in'āmuḡ senüḡ
Bersīm ḡalmıḡssa ḡüneh tersīme ḡoma luṭf ḡıl
Baḡa baḡıḡsla anı kim muḡsin durur nāmuḡ senüḡ
3 Luṭf eyle baḡa ḡāşılı çünkim eken āḡır biçer
Her yoncaya onca vire luṭf-ı Ḥudā kāmuḡ senüḡ

[917]

İn Hem²⁶⁵⁰

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
1 Yonca iḡsān olsa elṭāfindan ey şāh-ı kerīm
Onca a'ṭāf-ı ilāhī ola ḡaybından 'ıvaz
Celb-i ḡayr oldı murādum gerçi 'arzumdan benüm
Līk celb-i ḡayr-ı Ḥaḡ'dur saḡa 'arzumdan ḡaraz

[918]

Kitāb Zahrında Yazıla

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün
1 Bu mecmū'a gerçi leṭāyifile pürdür
Recā ol durur k'olmaya isti'āre
Ki maḡbūbı kim gördi kim 'āriyetçün
İde ḡayrılar 'āşıkından icāre

²⁶⁴⁹ Başlıḡın yanında 'Osmān' ismi yazmaktadır.

²⁶⁵⁰ Başlık der-kenārdır. 'Bu da'

3 Kitābum benüm çünki maḥbūbum oldı
Dile yār hicrānıyl'urma yāre

[919]

Seyre Talebde

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Ey kerem-kār-ı cümle ehl-i vefā
Kām-dih-i kām-baḥş-ı her kāmıl
Cān ü dilden şafā diler gönüm
Ya'nî luḫ eyleyüp müşerref kııl

3 Yarın ey māh şalma ferdāya
Eyle yārāna luḫfuḫı vāşıl
Gelmede eyleme tevaḫḫuf kim
Gide ğam olmaya belā şāmıl

5 Muntaẓır maḫdemüñe nergis-i bāğ
Ḥayr maḫdem kerem kııl ey fāzıl (994)
Ḥaḫ te'alā murāduḫ ide ḫabül
Kılasın cümle maḫşadı ḫāşıl

[920]

Be-Mollā Meḥemmed Emīn²⁶⁵¹

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Sünnet-i der zeden ki būd se bār
Mā şabūḫī be-penc bār zedim²⁶⁵²
Hest lāyık ki beste gerded hīç
Der-fütūḫ-ı şabāḫ bāb-ı kerim²⁶⁵³

²⁶⁵¹ Molla Mehemmed Emin'e

²⁶⁵² Kapı çalma sünneti üç olmasına rağmen biz bu sabah beş defa çaldık.

²⁶⁵³ Manevi keşifler sabahında yüce kişinin kapısının kapalı olması layık mıdır?

[921]²⁶⁵⁴

İn Hem²⁶⁵⁵

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1 Du'acıdır qadîmî esb-i dâ'î
Umar luţfuđdan ihsân ola yonca
- Niçe demdür ki cû' oldı ğidâsı
Yememişdür anı dahı ıoyınca
- 3 Hemîşe rākib-i 'izzet olasın
Keremle ıurasın dūnyā ıurınca

[922]²⁶⁵⁶

müstef'iün müstef'iün müstef'iün müstef'iün

- 1 Bersîm'e birsîm hem bulunmadı ter kim idem
Tersîme ıomışlar şehâ luţf eyle ııl anı rehâ
- Ger yoncadan ihsân ola anca sa'adetler ola
İre deründen senün dersümde bir niçe du'â
- 3 Hâşıl eger feddânla ölçilse elıafuğ senün
Olmaya in'âmıuğ gibi haddile 'ad hergiz anı
- Muhyî du'â-güyüğdur virsün Hudâ maışsüduğı
Ola mu'înün Hıak senün yāruđ ola hem evliyā²⁶⁵⁷

[923]²⁶⁵⁸

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1 N'ola Bersîm'e birsîm yoğısa
Anı tersîme ıoma eyle āzād
- Ola her yoncaıa onca 'aıııyyāt
Diriseğ ğam ıerisin ide ber-bād

²⁶⁵⁴ Bu kıta der-kenârdır.

²⁶⁵⁵ Bu da

²⁶⁵⁶ Bu kıta der-kenârdır.

²⁶⁵⁷ Bu beytin altında 'Be-Meĥemmed Paşa İbni İbrâhîm Beg' başlığı bulunmaktadır. Ancak başlığın altı boş bırakılmıştır.

²⁶⁵⁸ Bu kıta der-kenârdır.

[924]²⁶⁵⁹

Be-Hıŝım Maĥmūd Beg²⁶⁶⁰

fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

- 1 Hāk-i pāya 'arz-ı dā'ī-i ĥaķīr
Bu durur ey vāhib-i luţf u 'aţā
- Sābıķan her yıl faķīre luţfdan
Bir niķe yük yonca olurdu seĥā
- 3 Bir niķe yıldur yine şabr eyledük
Tā ki cümle ola bir yıldan edā
- Luţf u iĥsān ü keremden umaram
İrişe in'āmuĥ ey ŝeĥ ĥāliyā
- 5 Yoķ durur Bersīm'e birsīmüm bentüm
Ķoma tersīme keremden ķıl 'aţā
- Hāŝılı her dem diriseĥ irişe
Eyleye dersinde Muĥyī hem du'a

[925]

Be-Ķāzī 'Abdī Efendi vü Ŝāĥ Efendi²⁶⁶¹

[440^a]

- müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
- 1 'Abdī Efendi ĥazret-i 'izzet-me'ābum luţf ķıl
'Arz eyle 'arz-ı ĥālümi ol ĥazrete ikrāmla
- Vāķi' olan pāsuĥ ne ise luţf idüp irsāl ķıl
Kim vaķt teng olmuş durur gitmelikle iķdām ile
- 3 Bir ĥaymede olmaķ muķarrer olıcaķ sa'y eyleĥüz
Tā ŝevķla varup gelüp zevķ idevüz ĥuddāmıla

²⁶⁵⁹ Bu kıta der-kenârdır.

²⁶⁶⁰ Akriba Mahmud Beg'e

²⁶⁶¹ Kadı Abdî Efendi ve Ŝâĥ Efendi'ye

[926]

Be-Ba‘z-ı Yārān²⁶⁶²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Niçe demdür eşk-i çeşm oldı revān
Baħr-i ğamda ğarkā oldı dil revān
Kimseler hiç āşnālķ itmedi
Beñzer oldı mihr deryāda nihān

[927]

Be-Hüseyn Paşa²⁶⁶³

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ba‘de ħamd-i Ĥudā vü na‘t-i Resül
Diñle nuṭķ-ı ħaķı vü ‘ibret al
‘Arz-ı ħāl-i faķīr-i raħmet-i Ĥaķ
Bu durur ey muħibb-i ehl-i kemāl
- 3 Munķalibdür çü ma‘nī-i eflāk
Zāhiri daħı eyledür fi’l-ħāl
‘Ārif olan cefāya şabr eyler
Bilür anı vefādur aña me’āl
- 5 Līk her ħālde olup bīdār
Ĥaķķ’ı bilür muħavvelü’l-aħvāl
Ġayr anuñ emri ile ħākimdür
عَمَّ إِحْسَانُهُ وَ جَلَّ جَلَالُ ²⁶⁶⁴
- 7 Ġaybdan niçe luṭflar vardur
Eyle ķalbün o cānibe meyyāl
Fuķarāyı unutma her işde
Vardur anlarda ħāl-i Ĥaķķ bī-ķāl
- 9 Kimse zemmiyle dime bed şaķın
Ne bilürsin ki ola cümle ricāl

²⁶⁶² Bazı Dostlara

²⁶⁶³ Hüseyn Paşa’ya

²⁶⁶⁴ Onun ihsanı her şeyi kapladı.

- Sen hemān nef̄s-i ūmı q̄adh̄ eyle
Ki ider rūḫ fi'lini ibtāl
- 11 Hāşılı H̄aḫḫ'a ḫıl teveccūhi hep
Emr-i H̄aḫḫ'ıla eylegil a'māl
- Ger ūorarsaḫ faḫīrūḫ aḫvālīn
Kūnc-i 'uzlet-niṣīn ü fāriḡ-bāl
- 13 Dāyimā H̄aḫ' dan umar ol iḫsān
K'ol durur mu'tī-i nevā vü nevāl
- Sebebe daḫı lāzım oldı du'ā
وَعَلَيْكُمْ سَلَامٌ ذِي الْأَفْضَالِ²⁶⁶⁵
- 15 'Acabā ḫāḫıra gelür mi ḫiç
Bendenüḫ çekdüḡi belā vü nekāl
- Bunı bil bī-şek ü tereddüd kim
ḫāḫır-ı bendede ḫalursa melāl
- 17 İtseḫüz ḫaḫḫ-ı 'ālemi mecbūr
Daḫı cem' ola ger cemī'-i ricāl
- Pīr-i ma'nā ḫaḫı ki biḫ zaḫmuḫ
İrgürimez olur birine zevāl
- 19 Ol ḫavāş-ı kelām-ı Rabb-i ḫadīm
Ki yazılmışdı sābıḫan ol fāl
- Dāldür ḫudret-i meşāyıḫa ol
ḫiṣṣeḫi sen de 'ārifeseḫ al
- 21 Verne maḡrüriseḫ bu dūnyāya
Kimse tenbīhe ḫiç bulur mı mecāl
- İde işlāḫ zātuḫı Raḫmān
Maḫlabuḫ vire ḫāḫim-i müte'al
- 23 Muḫyī'yi şanma ḫālib-i dūnyā
'Āḫıl iseḫ bil anı fāriḡ-bāl

²⁶⁶⁵ Selam, faziletlerin sahibi olanın üzerine olsun.

Tārīḥ Der-feth-i Ḥalku'l-vād Ez-Dest-i Sinān Paşa²⁶⁶⁶

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

- 1 Niçe yıl idi küffāruñ çerisi
Cihān ḥalkına virmişdi zelāzil
- Olup deryāda zāhir ḥaylī tuğyān
Ḳatı ḥavf üzere olmuşdı sevāḥil
- 3 Kemāl-i ḥavfa düşmişdi bu ğamdan
Ḳıyāmet geldi diyü niçe kāmīl
- Şehin-şāh-ı cihāna ḥikmetile
Olup bir şubḥ bu ilhām vāşıl
- 5 Ki küffāruñ ḳılā'ı ḳal'ı için
[440^b] Sinān Paşa ola serdār-ı 'ādīl
- Ki dāyim ol muzafferdür 'adūya
Uğurı ḥayrdur maḳşūdı ḥāşıl
- 7 Vezīr-i a'zam-ı Sulṭān Selīm Ḥan
Meḥemmed-nām u hem Aḥmed-şemāyil
- Bu fikri ḥoş görüp ol daḥı didi
Birāder sensin elyaḳ daḥı ḳābil
- 9 İtā'at eyledi çün emr-i şāha
Ṭonanma ile²⁶⁶⁷ ḳaṭ' itdi merāḥil
- Varup küffāra ḥaylī işler itdi
Olup mālile cānile muḳātil
- 11 Bi-ḥamdi'llāh ki Ḥalku'l-vād u Tūnus
Alındı vü yıḳıldı dīn-i bāṭıl
- Ḥisāb-ı kesr-i Ḥalku'l-vād u Tūnus (982)**
Olur tārīḥ ey nīkū-şemāyil
- 13 Eger kāfir elinde ḳalsa bu yıl
İrürdi Mısr'a kāfirden belā bil

²⁶⁶⁶ Tunus'un Sinan Paşa Tarafından Fethine Tarih²⁶⁶⁷ Yazmada 'Binüp keştiye' şeklindedir. Satır arasında 'Ṭonanma ile' şeklinde düzeltilmiştir.

- Bi-ḥamdi'llāh ki Ken'ān illerinden²⁶⁶⁸
Beşāret geldi Mısr'a oldı dāḥil
- 15 Umardum ben de bir maḥşūş mektüb
Mufaşşal nazm idem aḡa muḡābil
- Velī ümmīd budur ḥāzretünden
Ki min-ba'd ola luḡfuḡ cāna şāmil
- 17 Ki Mısr'ıḡ cümle erbāb-ı ḡulūbı
Saḡa dā'īdür ey mīr-i efāzıl
- Ḥuşūşā şimdi bu fetḡ ü zaferden
Cihān ḡalkına çok luḡf oldı vāşıl
- 19 Niçe mü'min rehā oldı elemden
Ne var itse ri'āyet şāh-ı 'ādil
- Ḥalāşına bularuḡ didi Muḡyī
Ḥalāşü'l-Müslimīn tāriḡ-i kāmil (982)

[929]

Yārānı Yārān Şoḡbetine Da'vet

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Muḡyī-i üftāde āmed dergehüḡe 'acze
Luḡf idüp meksūr ḡılma eyle iḡsān cebrle
- Umaram ḡelvā ola ḡüre vü şīrīn-zevḡ ola
Kim ḡoruk ḡelvā olur dirler efendi şabrla
- 3 Ḥāk-i pāya ḡıl nazār yarınki ḡün k'oldı bugün
Şoḡbet²⁶⁶⁹-i şāfa delīl ey māh bārān ebrle

²⁶⁶⁸ Satırın üstünde 'İşāret be-Ken'ān Çavuş müjde-rā be-Mısr ü āverd' yazılıdır.

²⁶⁶⁹ Önce 'devlet-i' yazılmış sonra üzeri karalanmıştır.

[930]

Du‘ā

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Muḥyiyā ḥācetün revā kıla
Ne kılurduḡ didüm didi dā‘ī
Neye mālİK durur du‘ādan ġayr
Oluridüm du‘āsına sā‘ī

[931]

Ṭaleb-i Ƙahve

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ey ŧeh-i luṭf u kerem mālİK-i a‘ṭāf u ‘aṭā
Dāyimā nuṣrat ü ‘izzetle kılasın iḥsān
Cūd u elṭāf u keremler idüp eyleḡ in‘ām
Va‘de buyurduḡuḡuz Ƙahveye olduḡ ‘aṭṣān

[932]

Çivi-zāde’den ‘Arz Ṭalebi

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 ‘İzz-i ḥuzūra ‘arz-ı ŧenā-cūy-ı bī-riyā
Budur ki dāyimā bulasız ‘izzle beḡā
Her dem murādını viresiz ehl-i ḥācetün
Ḥalk-ı cihāna luṭfuḡuz iriŧe dāyimā
3 Yevm-i aḡadda fevt olıcaḡ kıлмаḡuz beyān
‘Arzıla ŧimdi luṭf idüp anı kıluḡ edā
Paŧa muḥibbūḡuz dileridi k’ola beyān
Ƙalmadı ŧimdi ‘arzdān özge aḡa devā
5 Ger müŧkil olurise ŧehā ‘arz-ı Ƙaytbay
Eyleḡ mürüvvetile Ḥaremeyn’e ḡoŧ ŧalā

Muhyî'ye eyle mihr ü vefâ ey kerîm-i dehr
Dâyim kerîm olan çün ider va'deye vefâ

[933]

Îlâ-Seydî Zeyn Seydî Hüseyn

- 1 صَارَ وَعْدِي وَعْدُهُ چاوش حُسَيْنِ
رَاحَ مَا جَا جَالِي مِنْ مِينِ شَيْنِ²⁶⁷⁰
- أَيِّ شَيْءٍ تَقْبِصُوا آمِنَ خَيْرِ دِينِ
إِحْسِبُوا مِمَّا عَلَى سَيِّدِي حُسَيْنِ²⁶⁷¹
- 3 كَيْ يَكُونَ نَافِعًا لِي وَ لَهُ
بَعْدَهُ يَحْصُلُ لَكُمْ مِنْ خَيْرِ دِينِ²⁶⁷²
- [441a] أَنْتَ زَيْنُ الدِّينِ خَلَّصَ دِينَنَا
مَنْ يُخَلِّصُ غَيْرَكَ يَا سَيِّدِي زَيْنِ²⁶⁷³

[934]

Defterdâr 'Oşmân Beg'e 'İdde Geldükde

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Hamdüli'llâh dü 'îd şüd mârâ
Yekî 'îd-i cemâl ü diğeri 'îd²⁶⁷⁴
- Bâz nûr-ı sa'âdetet ber tâft
Tâ ki ân 'îdhâ şüdüdü sa'îd²⁶⁷⁵

²⁶⁷⁰ Benim sözüm, Çavuş Hüseyn'in sözü oldu. Gitti, gelmedi [sonra] bana yalan ve aybından döndü.

²⁶⁷¹ Seydi Hüseyn'in üzerinde neyin sevinçle, din hayrıyla alındığını sayıyorum.

²⁶⁷² Sonra hem bana hem ona faydalı olması için bu hayırlı dini kazanırsınız.

²⁶⁷³ Ey Seydî Zeyn, sen dinimizin süsüsün, senden başka kim dinimizi kurtaracak?

²⁶⁷⁴ Allâh'a hamd olsun bize iki bayram oldu. Biri yüzünü [görmenin] bayramı diğeri bayram.

²⁶⁷⁵ O iki bayramın mübarek olması için saadet nurunu tekrar parlat.

[935]

Enbār Emīni Sinān Çelebi'ye

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey emīn-i rızq-ı ehlu'llāh izzün var ola
Luṭfla yār olasıñ kim elṭaf-ı aṣḥābsın
- Şevne-i iḥsānı aç dā'iler[e] in'āmla
Çünki elṭāf-ı ezelden muzḥir ü vehhābsın
- 3 Sen ki ḳāyimsın maḳām-ı Yūsuf-ı şiddīḳde
Gerçi a'dāya sinānsın Yūsuf-ı aḥbābsın

[936]

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Kimse dünyāda olmadı ḥoş-ḥāl
Gel begüm nice ola dem sürelüm
- Geçdi māzī gelende n'olsa gerek
Ḥāşılı cümle ḥālī ḥoş görelüm

[937]

Be-Emīn-i Enbār²⁶⁷⁶

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ḥalk kim gendüm-nümā vü cev-fürüş olmuş durur
Umaram cevvi-ı cihānda kendüm olam pür-şu'ür
- Luṭf ḳıl aç şevne-i elṭāfuñı iḥsānla
Tā ki arz-ı 'arzda elṭāf-ı Ḥaḳ ide zuhūr

²⁶⁷⁶ Ambar Emīni'ne

[938]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Muhyî-i bî-ṭālî' âmed behr-i dîd-i rûy-ı tü
Yäfte der-ḥvâb-ı nâz u âstân bûsîd ü reft²⁶⁷⁷
- Bûd maḳşûdeş ki gûyed ḥâl-i derd-i ḥvîş-râ
Ehl-i derdî-râ ne-dîd u râygân gûşîd ü reft²⁶⁷⁸

[939]

fe'īlātün fe'īlātün fe'īlātün fe'īlün

- 1 Zîb ü zînetle çıkup ṭālî'-i ferruḥ ruḥuḡa
Zû-zevâyib oluban geldi saḡa necm-i hüdü
- Gerçi ṭayrânı anuḡ şüm durur a'dâya
Fâl ṭut ḡayrdur ey mihr-i sa'âdet o saḡa
- 3 Nâmdur bâḡî ḡalan Bâḡî'yi gör şî'ri ile
Selefüḡ rûḡını Yahyâ gibi kıldı iḡyâ
- Anlara ḡarc olana daḡl kılamaz kimse
Dâḡil-i cennet olur her kim ola ehl-i seḡâ
- 5 'Ulemâ vü şu'arâ şimdi be-ḡâyet çokdur
Emr ḡıl nâmuḡa te'lîfler olınsun peydâ

[940]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Ḥaḡ te'âlâ şevne-i luṭfından ire bürr-i bir
Bâb-ı ikrâmın açâ Rezzâḡ dâyim rûyuḡa
- Ber-ṭaraf olup elem 'âlemde 'ayn-ı 'izde ol
Her ṭarafdan ola rû-süde emîrân sûyuḡa
- 3 'Arz ḡıl elṭafuḡı ey vâhib-i erzâḡ-ı nâs
'Arz-ı ḡâcet eyleyü Muhyî gelüpdür kûyuḡa

²⁶⁷⁷ Bahtsız Muhyî, senin yüzünü görmek için geldi. Seni naz uykusunda buldu, eşğini öpüp gitti.

²⁶⁷⁸ Maksadı, kendi derdinin halini söylemekti. Bir dert ehli görmedi, boş yere çabaladı ve gitti.

[941]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 'İzz-i huzūr-ı hāzrete 'arzūm budur revān
Kim bende-zādelerçün ola elṭafuñuz 'ayān
Her birinüñ şühürü ile ey kerīm-şān
Cümle cerāye ile 'alīķı ola beyān
- 3 Dāyim du'āda nazmla Muḥyī-i dūr-feşān
İki cihānda vire murāduñı müste'ān

[942]

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Ey Ḥaydar-ı ḥay der zi-tü ḥay der cest erbāb-ı ḥay
Ḥvāhem şev ḥayy-ı ḥay tā ḥay şeved Muḥyī-i ḥay?

[943]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 'İzz-i huzūra 'arz-ı şenā-cüy-ı bī-riyā
Budur ki dāyimā bulasız 'izzle beķā
Her dem murādını viresiz ehl-i ḥācetüñ
Ḥalk-ı cihāna luṭfuñuz irişe dāyimā
- 3 Yevm-i aḥadda fevt olıcaķ kılmañuz 'ayān
'Arzıla şimdi luṭf idüp anı kılup edā
Paşa muḥibbünüz dileridi k'ola beyān
Kalmadı şimdi 'arzdān özge devā aña
- 5 Ger müşkil olurise şehā 'arz-ı Kaytbay
Eyleñ ḥükümetile kuzāta hemān şalā
Muḥyī'ye eyle mihr ü vefā ey kerīm-i dehr
Dāyim kerīm olan çün ider va'deye vefā

[944]²⁶⁷⁹

İleyh

fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

- 1 Hâk te'âlâ şevne-i luţfindan ire bürr-i bir
Bâb-ı ikrâmın açâ Rezzâk dâyim rûyuña
Ber-ţaraf olup elem 'âlemde 'ayn-ı 'izde ol
Her ʔarafdan ola rû-sûde emîrân sûyuña
- 3 'Arz kıl elţafuñı ey vâhib-i erzâk-ı nâs
'Arz-ı hâcet eyleyü Muhyî gelüpdür kûyuña

[441^b]

[945]

fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Şîr âb-ı hayât iken Muhyî
Zehr-i zemmile kılma âlûde
Zarar olur şifâyiken gâhî
Nâ-muvâfiķ mizâca maħmûde

[946]

Tekrâr²⁶⁸⁰

fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Kimse dünyâda olmadı hoş-ħâl
Nic'ola niçe olsa dem sürelüm
Geçdi mâzî gelende n'olsa gerek
Hâşılı cümle ħâli hoş görelüm

²⁶⁷⁹ Bu kıta der-kenârdır.

²⁶⁸⁰ Bu başlık der-kenârdır.

[947]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Ey ān ki tā şafā-yı dileş tāft şubḥ-rā
Bā-şıdk niyyet āmede berter zi-her şafāst²⁶⁸¹
'Āciz şüde zi-keşret-i i'tāş kātībān
Her rüz-nāme-i diger ez-deftereş güvāst²⁶⁸²
- 3 Defter be-nām-ı tü'st tü dārā-yı 'ālemī
Çün der-dilet şafāst ez-ān nām-ı Muştafāst²⁶⁸³
Ey muşhir-i ma'ārif v'ey maşhar-ı 'ulüm
Ez-feyz-i Nīl-i mevhibetet neyl mā-verāst
- 5 İtlāk yābed ez-kerem ü talāk mā eger
Gerded revā du'ā vü şenā z'ān ki bī-riyāst^{2684?}
Ey vākıf-ı kerāmet ü ey vāhib-i kerem
Ez-luţf kem me-kün ki be-rāyet kerem türāst²⁶⁸⁵
- 7 Hvāhem ḥadīş-i luţf-ı tü şābit şeved be-dehr
Tā āyet-i medāyiḥet evrād-ı cān-ı māst²⁶⁸⁶
Eymen be-māned ez-keder-i gerd-i ḥadīşāt
Mir'āt-ı ḥāṭıret zi-şafā çün Hudā-nümāst²⁶⁸⁷

[948]

fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ey 'adāletle mışr-ı dilde 'azīz
Şeref-i zāt ü 'izzetile şerīf
Olmasa ger tekellüf-i aşḥāb
İtmezidüm bu külfeyi teklīf

²⁶⁸¹ Ey gönlülün safası sabahu doğuran, sadakatle niyet her safanın üzerindedir.

²⁶⁸² Kâtipler, senin bağışlarının çokluğundan aciz kaldılar. Defterinden her bir ruz-nāme buna şahit oldu.

²⁶⁸³ Defter senin adıdır, sen âlemin sahibisin. Gönle safa olduğu için Mustafa adıdır.

²⁶⁸⁴ Bu beyitin ilk musranda vezin aksamaktadır. 'Eğer bizi kurtarırsa ?dua ve övgü, riyasız olduğundan ona layıktır.'

²⁶⁸⁵ Ey kerameti bilen, kerem bağışlayan, sen iyiliklerini azaltma çünkü kerem senin için bir alem olmuştur.

²⁶⁸⁶ Senin iyilik sözlerinin, övgünün ayeti candan tekrar ettiğimiz dua olduğu sürece, dünyada kalıcı olmasını isterim.

²⁶⁸⁷ Senin kalp aynan, huzurla Allâh'ı gösterdiği için olayların tozlarının kederinden emin olsun.

- 3 ‘Ārif-i ḥarc-ı ‘örf ü ‘ādetsiz
 Ḥācet olmaz bu ḥācete ta‘rīf

 İre erzākdan eger luṭfuṅ
 Dir aṅa ol keremle cān-ı za‘īf
- 5 Olasız dāyimā talaṭṭuf ıla
 Luṭfla vire maṭlabuṅı Laṭīf

[949]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Luṭflardan budur murād-ı fuād
 K’ola incāz-ı va‘de-i ikrām

 Behtümi def‘ iderdi ey Muḥyī
 Olsa Behtīm’den eger in‘ām

[950]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Çün giçen yıl melā vü hicret ile
 ²⁶⁸⁸

 Umaram luṭf idüp bu yıl ḥāzret
 Vire Behtīm’den baṅa āmāl
- 3 Çoḅ degüldür o daḅı beṣ feddān
 Baṅa küllī ‘aṭādur ol efzāl

 Bunca yonca ki ire onca durur
 Luṭf kıl eyle bendeyi ḥoṣ-ḅāl

[951]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 İn ḅaber āmede be-gūṣ-ı faḅīr
 Behr-i in bī-vücüd ber-a‘dām²⁶⁸⁹

²⁶⁸⁸ Bu kıtanın ilk beyitinin ikinci mısraı yoktur.

²⁶⁸⁹ Bu varlıksız için yoklukta bu haber fakirin kulağına geldi.

Pāsuḡ-ı nīk dādeī aḡsent
Tā şüde ān bedān bedān endām²⁶⁹⁰

[952]

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Ey şeh-süvār-ı ma'reke-i 'ilm ü ma'rifet
Dāyim semend-i devlet ola ḡazretüḡe rām
Kıldı helāk ester-i üştür-mişālümi
Bār-ı 'anā yıķıldıḡı dem beyt-i bī-nizām
- 3 Kaçdı kaçır fenāya vü bir ādem eyledi
Esb-i fenān Meḡemmed'ile oldı hem-licām
Çün yaķdı ḡāne-i dili bu ḡamla rüzḡār
Viridi fenā fenā-yı vücūda o inhidām
- 5 İrmezse himmetüḡ feresi bu fütādeye
Kaıdum piyāde luḡfuḡ umaram ide ḡırām
ḡaḡ ḡink-i devletüḡ ide her ḡāḡ zīr-i rān
Esb-i merāmuḡ umaram ola hemişe rām

[953]

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül

- 1 Be-tecdīd-i müddet ḡaber çün resīd
Be-tecdīd-i 'izzet resīdīm mā²⁶⁹¹
- [442^a] Be-tecdīd-i 'izzet hemişe be-luḡf
Mücedded küned 'izz ü cāhet ḡudā²⁶⁹²
- 3 Be-mā va'de kerdeī ḡüfteend
'İvāz-rā Burāķī dehed ḡaḡ tü-rā²⁶⁹³

²⁶⁹⁰ Aferin, o kötülerin onun gibi olması için güzel cevap verdin.

²⁶⁹¹ Uzun zaman sonra haber gelince, biz yeni bir izzete ulaştık.

²⁶⁹² Allāh, daima lütfederek izzetini yenilesin; makamını ve yüceliğini sürekli kılsın.

²⁶⁹³ Bize bir söz verdiğinizi söylediler, Allāh size buna karşılık bir Burak versin.

[954]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 ‘Āqıl oldur ki kendü denginüñ
Şoĥbetin ide Muĥyiyā muĥtār

Virmeye sıķlet ola līk ĥafīf
K’ol da ister ki ola āheste yār

[955]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Çü tāk otaka nüzül eyledüñ hep
O tāk biṭāka bu vechile oldı

Ki vechile Aĥmed olup her laṭīfe
Şürāĥile Muĥyī celālini buldı

[956]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Süleymān’ı müdebbir eyledüm ben
Müdebber bile Muĥyī cümle evlād

Ola mevtümden evvel kırķ gün ol
Li-vechi’llāh me’ālümdan hem āzād

[957]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Çünkü olduñ hemīşe Ĥaķ’la begüm
Arpa yoğısa bārī baķla begüm

Ger Meĥammed’sen eyle anı nişār
Ĥāfızisen velīk şaķla begüm

[958]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Za‘f-ı kuvvetde cism ise zāyib
Rūh ise cānile saḡa ṭālib
- Ṭākatüm ṭāk olalı yārā
Ṭāka bakmaḡa ḡalmadı yārā
- 3 Ey kerīm eyle ‘özrümi maḡbül
Himmet eyle müyesser ola vuşül

[959]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Efendüm luṭf u iḡsānuḡ recāsı
Budur k’ola müşerref bende-ḡāne
- Ola ger zāhr-ı penç-şenbe nümüdār
Zuhūruḡdan ḡayāt irişe cāna
- 3 Revān’ı sünnete niyyet olındı
Revādur luṭfuḡ olursa revāne

[960]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Eyledüm geşt bugün āfākı
Nā-gehān gördüm ol a‘lā ṭākı
- İstedi dil ki ‘urüc ide aḡa
Gördi bevvāb çü ben müştākı
- 3 Didi kim gitdi efendi seyre
Ġam-ı hicrānda ḡodı ‘uşşākı
- Ḡayd-ı hicrile yüri sen daḡı
Bulmaḡ istersenḡ eger ıṭlākı
- 5 Geldüginde diyesiz bunı didüm
Ölmezisek yine ḡıdmet bākı

[961]

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ebu's-su'ūd ki ey Muhyî fâzıl-ı dehrest
Güvâh-ı fazl-ı veyem in kaşide mevcüdest²⁶⁹⁴
- Le'ālî ki der-in nazm muntazam gerdest
Çü necm ü kevkeb-i derri zi-nür ma'kû[d]est²⁶⁹⁵
- 3 Medāyiheş ne-tevāned nüvişt meddāhān
'Ale'l-ħuşuş ki medh-i emîn-i maħmüdest²⁶⁹⁶

[962]

Be-Rüz-nâmeçi Hüseyin Efendi²⁶⁹⁷

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Rüz-nâme-nâmeçi 'arz ideler hayrâtla
Halk-ı 'âlem râzî devletün rızası yâr ola
- Hakk'a şükr it halkı râzî eyle maqbül-i Haq ol
Umaram meşkür-ı halk u Haq olasin dâyimâ

[963]²⁶⁹⁸

müstef'ilātün müstef'ilātün

- 1 Bilün ey evlād Allāhu Allāh
Tedbîr-i Revān li'llāhi li'llāh (1003)

²⁶⁹⁴ Ey Muhyî, Ebussu'ūd'un dünyanın en faziletli insanı olduğuna şahit olarak bu kaside vardır.

²⁶⁹⁵ Parlak yıldız ve diğer yıldızlar bu şiirde dizilen incilerin nurunun dilencisidir.

²⁶⁹⁶ Meddahlar, özellikle övülmüş eminin övgüsünü yazamazlar.

²⁶⁹⁷ Ruz-nâmeçi Hüseyin Efendi'ye

²⁶⁹⁸ Bu beyit der-kenârdır.

[964]

Be-Ḥazret-i Vezīr

[442^b]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Dergehe ‘arz-ı dā‘ī-i efkar
Bu ki geldi kılıç gibi kışlar

Geldi hil‘at diyü du‘ā-gūlar
Kış için her biri kabā ister
- 3 Umaram kim ‘ulūfemi cümle
Vire şāhib-sa‘adet ide nazār

Şānın ıslāh eyleye Raḥmān
‘Adl ü inşāfa meyl ide ekşer

[965]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ramazānuḡ mübārek ola şehā
Ḥürmet ü ‘izzetile var olasın

Dāyimā maṭlabuḡ vire Raḥmān
Her dem ehlu’llāh ile yār olasın
- 3 Kudret-i Ḥaḳḳ’la olup kāyim
Dehrde şāhib-iḳtidār olasın

Pādşāha vezīr-i a‘zam olup
Ḥalk-ı dünyāya iftiḥār olasın
- 5 Muḡyī’nüḡ her zamān du‘āsı budur
Bunda ḡaylīce ber-ḡarār olasın

[966]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Ḥidmete ‘arz-ı dā‘ī-i ḡazret
Bu durur ey kerīm-i zū’l-iclāl

- Müctemi' oldı cümle dā'iler
Didiler çayıra oluñ meyyāl
- 3 Didüm anlara n'ola līk bize
Lāzım olmuş durur niçe āmāl
- Biri bu bir kerīm sāyesine
İlticā ile idevüz iqbāl
- 5 Vire bir hayme-i laṭīf bize
Bulavuz tā ḥimāyetinde zılāl
- Biri daḥı bu kim rebī'e gelüp
'Arz-ı rüy anda ol bedī'-cemāl
- 7 Cümlemüz ittifāk idüp ḥālā
Eyledük ḥazret-i emīre su'āl
- Ol 'Alī-sīret ü Meḥemmed-nām
Şimdi oldur muḥibb-i ehl-i kemāl
- 9 Pes recā bu ki hayme vire daḥı
Gele bir gün irişe niçe nevāl
- Bile bir sāye-bān daḥı virse
Sāye-i Ḥaḳ'da ola bā-iclāl
- 11 Ḥüsn-i Yūsuf'la zeyn ola çayır
Kılavuz ḥazretine istiḳbāl
- Ḥaḳ vire maḳşadını Muḥyī hep
Hem mu'īn ola Vāhib-i müte'āl

[443^b]

[967]

Vāḳı'a-i Vāḳı'ī Ki Evvel Dūşa Duş Olmağla Ḥvāb-ı Ğafletden Bīdār Oldum

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ba'de ḥamd-i Ḥudā vü na't-ı Resül
Nuḳḳ-ı ḥaḳ böyledür gel eyle ḳabül
- Bir gice leyle-i ḳadirāsā
Zıkr ider diñledümdi heb eşyā

- 3 Beni medhūş kıldı ol tesbīh
Cismüme teng oldu cāy-ı fesīh

Dehr-i fānī hayāle döndi hemān
Cümle bir oldu şanki iki cihān
- 5 Mā-sivā çünkü oldu nā-ma'lūm
Hem vücūdından özgesi ma'dūm

Nā-gehān bir 'aceb cihān gördüm
Yok mekān anda çok zamān gördüm
- 7 Aldılar benligümi çün benden
Dil fenā buldı cümleten tenden

Oldı ervāh cümleten hāzır
Baña hep gördüm oldılar nāzır
- 9 Birisi didi gel berü gidelüm
Ne ise anda emr olan idelüm

Tabi' oldum niçe zamān gitdük
'Ākıbet bir 'aceb yire yitdük
- 11 Anda hāzırdı cümle ehlu'llāh
Cümlesi baña eyleridi nigāh

Şermden ben de nāzır olamadum
Ki özümü yirinde bulamadum
- 13 Gūşuma irdi bir nidā nā-gāh
Didi Muhyī gel olmağıl güm-rāh

K'oldı meftūh saña bābu'llāh
Hakq'ı gör her yaņaya eyle nigāh
- 15 Çünkü eṭrāf ber-ṭaraf oldu
Bī-cihet her cihet şeref buldı

Çün nüzūli yine qabūl itdüm
Anda bir meclise duḥūl itdüm
- 17 Gördüm anda ki baña pīr-i 'azīm
Didi kim şadra eylegil tekrīm

Şadrda gördüm oturur bir māh
Leme'āt-ı cemāli nūru'llāh

- 19 Nûrı ben zerreye tülû' itdi
Zulmet-i ğayr cümleten gitdi
Edebile yine rücû' itdüm
Geriye bir iki kadem gitdüm
- 21 Didi Şeyh Aḫmed ol güzide-i Hâk
Kaydı қо ol melik gibi muḫlaḫ
Oḫı al bunı diyüben o zamân
Elüme bir kitâb virdi hemân
- 23 Naẓar itdükde naẓm idi o kelâm
Evvelâ şanki Hâfız'idi tamâm
Bir niçe beyt oḫıdum andan
'Arabî idi şoḡra ol bî-ẓan
- 25 Kılup anuḡ ḫaḫâyıḫını beyân
Cümlesin eyledüm o dem iz'ân
Didi âḫir ki bu kitâbı saḡa
Kıldı mevlâ bilâ-sebeb i'tâ
- 27 Ya'nî buḡa yoḡiken isti'dâd
Kıldı bî-'illet ü 'arâz irşâd
Çünkü im'ânile naẓar kıldum
Ol kitâbuḡ ne idüḡin bildüm
- 29 *Meşnevî* bahrı *Ma'nevî* ḫavrı
Zâhir olmaz ğavâḫır?-ı ğavrı
Didüm âyâ nedür bunuḡ nâmı
Kaç mücelledde ola encâmı
- 31 Didi kim *Mevlêv* didi nâmın
Hâk bilür yine anuḡ encâmın
Çünkü def' oldı ḫâḫırumdan fikr
Geldi sem'üme bir 'acâyib zıkr
- [444^a]
- 33 Şordum anı Bilâl'dür didiler
Şavtı def'-i melâldür didiler
Bildüm ol dem re'îs-i meclisi ben
Heybet ü 'izzetile câlisi ben

- 35 Şermden yine hūş ref' oldı
Varlıgum müşkilâtı def' oldı
Çünkü kalmadı bende hiç darlık
Yine andan irişdi bir varlık
- 37 Ba'dehū maḥv olup yine tekrār
Vardum ol 'āleme ki yok diyār
Nūrdan ğayrı kalmadı mevcūd
Cümle sācid olana ol mescūd
- 39 Didi şonra o nūr-ı şadr-nişīn
Enbiyā serveri Resūl-i güzīn
Baḡa her kim maḡabbet eylese ol
Bulur anuḡla ḡazret-i Ḥaḡ'a yol
- 41 Beni gören görür Ḥudā'yı hemān
Didüġi dem o nūr oldı 'ayān
İmdi ey ḡalib-i cemālu'llāh
Nūr-ı ḡazretten olmadın āġāh
- 43 Şanma kim kimse vāşıl-ı Ḥaḡ ola
Kendi güm olmadın o varı bula
Çün oyandum bu vāḡı'ī rūyā
Beni ġarḡ itdi nūra ser-tā-pā
- 45 Pīr'e 'arz eyledüm şabāḡ tamām
Didi ta'bīrin eylemiş o hemān
Bundan özge nice ola ta'bīr
Ki anı eyledi Resūl-i ḡabīr
- 47 Şükr kim *Mevlāv* tamām oldı
'ilm ü 'irfānla içi ḡoldı
Hem maḡabbet risālesini tamām
Eyledüm virdüm anda ḡubba nizām
- 49 Ba'dehū rü'yetüḡ kitābın hem
Ḳıldum anda o nūrı daḡı zam
Pes gel ey ḡalib-i reh-i Raḡmān
Yüri eyle maḡabbeti iz'ān

- 51 Ba‘dehū gör kitāb-ı rü‘yetümi
Anla ol rü‘yetele kırbetümi
Mevlevî Meşne‘ sine nazār it
Ma‘ne‘ den şürü‘ına güzer it
- 53 Bul bularuñ haķıķatine vuşul
‘Ayn-ı ‘ilm-i Haķ’a olar gibi ol
Muhyî‘ye dāyimā du‘ā eyle
Sebeb olduğına şenā eyle

[968]

Şeyhu‘l-Harem Şeyh Sinān İbni Şeyh Ya‘kūb’a Mektūbdur

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Hıdmete ‘arz-ı faķır-i bî-dil
Budur ey ‘ādil-i fāzıl kāmil
Rūm’da çün gemiler oldı tamām
Daħı aħvāl-i sefer buldı niżām
- 3 Çün şavāb oldı şehüñ her rāyı
Kıldı serdār Sinān Paşa’yı
Habeşe’den gelüp Aħmed Paşa
Rūm’a ‘āzim durur ol ehl-i ‘aṭā
- 5 Gergedānı ki getürmişdi ol
Rūm’dan bir varaķa kıldı nüzül
Ki anı göndere ta‘cille tā
Pādşeh göre vü erbāb-ı şafā
- 7 ‘Azmini kıldı muķarrer Mollā
Bile gide giderise paşa
Çün Meħemmed Çelebi hażreti hem
Gitdi kâzılğa bundan aķdem
- 9 Gelmedi daħı haķer anlardan
Şağ u hoş-hāl durur bî-şek ü zan

- Hem Kelārī buluban zevka vuşul
İbni Bağdād'ı kılup teftiş ol
- 11 Geldi Mışır'a yine şevkıla o yār
Gel anı ğafleti h̄vābından oyar
- Hoş durur şihhatıla defterdār
Size müştāk durur her kim var²⁶⁹⁹
- 13 Kāzī vü şeyh ü du'ā-gūyān hep
Cümlesi h̄üb durur kılma 'aceb
- Der-miyān-ı heme nīkān bed mā
Tā çi be-nümāyed ez-ihsān-ı Hudā²⁷⁰⁰
- 15 Ey zi-elṭāf-ı Hudā dīde Hudā
'Arif ānest ki bīned heme cā²⁷⁰¹
- Der-bed ü nīk be-bīn nūreş-rā
Tā ki dīd-i tü büved nīk incā²⁷⁰²
- 17 Tā ki şey'yyete eşyāst be-cā
Hestī-i muṭlaq-ı Hāq dān haqqā²⁷⁰³
- Der-taḳayyüd çü be-bīnī muṭlaq
Muṭlaq ez-ḳayd be-bīnī heme Hāq²⁷⁰⁴
- 19 Bāz bārīk şüd aḳvāl ey cān
Levh-i maḥfūz be-tengest ez-ān²⁷⁰⁵
- Be-keş ez-keş-me-keş-i şübhe zebān
Tā ki der-şer' nümāyed āsān²⁷⁰⁶
- 21 Dāyimā bāş be-'ilm ü 'irfān
Ey şafā-baḥş-ı cemī'-i yārān²⁷⁰⁷

²⁶⁹⁹ Bu beyit ve sonraki beyitler der-kenârdır.

²⁷⁰⁰ Allâh'ın ihsanı ne gösterecek bilmek için tüm iyilerin içinde kötü biziz.

²⁷⁰¹ Ey Allâh'ın lütuflarını gören, ârif, Allâh'ı her yerde görendir.

²⁷⁰² Bakışının burada iyi olması için onun nurunu iyi ve kötüde gör.

²⁷⁰³ Varlığa yer varlıktır. Allâh'ın mutlak varlığını hakkıyla bil.

²⁷⁰⁴ Mutlakı kayıtlarda tasavvur ediyorsan, her şeyi mutlaka bağlardan gör.

²⁷⁰⁵ Ey can, sözler yine daraldı. Levh-i mahfuz, ondan dardır.

²⁷⁰⁶ Şeriatta kolaylık olması için şüphe kargaşasından dilini çek.

²⁷⁰⁷ Ey tüm dostlara huzur veren, her zaman ilim ve irfanla ol.

Mektüb-ı Du‘â-üslübla Mâ-fi‘l-bâlî ‘Arz-ı Hâldür

fe‘lâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Hâk-i pây-ı sa‘âdet-efzâya
Ya‘nî ol dergeh-i mu‘allâya

‘Arz-ı dâ‘î-i hażret-i ‘izzet
Ba‘de ta‘zîm-i ‘izzet-i hażret
- 3 Bu durur ey kerîm-i zü‘l-iclâl
Melce‘-i hayr u mu‘tî-i âmâl

Mażhar-ı ‘adl ü dâd-ı Rabb-i ‘alâ
Muzhir-i luţf u ‘izzet-i Mevlâ
- 5 ‘Âfî vü muḥsin ü kezîm ü ‘aẓîm
‘Âdil ü kâdir ü kerîm ü ḥalîm

Kâm-kâr-ı kibâr-ı cümle diyâr
Ya‘nî paşa-yı mısr-ı luţf u vaķâr
- 7 Hâķ te‘âlâ murâduḡ ide ķabûl
İki ‘âlemde olasın maķbûl

Gerçi dâ‘îye irdi ḡaylî miḡen
Kesmedüm lîk ümîdi luţfından
- 9 Çünki ma‘lûmuḡ oldu ḡâl-i faķîr
Umaram kim irişe luţf-ı keşîr

Tütyâ-baḡş ḡâk-i pâyundan
Kıla bir zerre çeşmümi rüşen
- 11 Çünki ol ‘aynla nazârlar idem
Mis degül seng-i râhı da zer idem

Gerçi sâbıķda faķr idi kârüm
‘Uzlet ü inzivâ idi yârüm
- 13 Ne ḡaşîr ü ne ķâlî vü ne libâs
Ne şuhun ne ṡabaķ ne dîk ü ne ṡâs

Olmuşidi ḡayâlveş dünyâ
Tâ yigirmi yıl itdüm istiġnâ

- 15 Hıdmet-i şeyh devlet olmuşidi
‘Uzlet-i halk ‘izzet olmuşidi
Murğ-ı zîrek gibiyken ey dānā
İki ayağdan oldu bend başa
- 17 Çünkü ehl ü ‘iyāl dām oldu
Cān ü dil cümle kayda rām oldu
Evvelā ‘ışk-ı yār idi kārüm
Kārzār-ı nigār idi yārüm
- 19 Şöhre-i şehri idüm maḥabbetle
Halk ḥürmet kıldı ‘izzetle
Şimdi dünyā ğamıyla zār oldum
Hem-i efkārla figār oldum
- 21 İmdi ey şāhib-i sa‘adet-i Mıṣr
Ya‘nī ey mālīk-i vilāyet-i Mıṣr
Hāne-i Mıṣr’ı eyledün ābād
Dil ki Ḥaḫ ḥānesidür it dil-şād
- 23 Fuḫarā çünkü hep du‘acıdır
Ġurebā-yı cihān şenācıdır
Bu ğarībün de bir faḫrūndür
Raḫm kıl kim senün ḫaḫrūndür
- 25 Āyīne gibi ḫalbini ele al
Tā ki luḫfuḫ ‘ayān ola fi’l-ḫāl
Ġāyetile şikeste-bāl oldum
Bir devā kıl ki ḫaste-ḫāl oldum
- 27 Cem‘ oldu başa perīşānlık
Ḫula luḫf eyle eyle sulṫānlık
Līk çün bād-ı luḫfuḫ ola menāş
Fülk-i dil mevc-i ğamdan ola ḫalāş
- 29 Ḥāşıl olan hemīşe kāmūḫ ola
Her zamān luḫf u ‘iz maḫāmūḫ ola
Ḥaḫ te‘ālā murādūḫ ide tamām
Bulasın ‘izz ü şevketile ḫıyām

- 31 Dāyimā şāhib-iḳtidār olasın
İzz ü luḫfıla kām-kār olasın
Dāī-i devletüñ durur Muḫyī
Sāī-i şevketüñ durur Muḫyī

[970]

Hem-sāyemüz Emīrū'l-ḫāc 'Alī Beg'e Meḫammed Şāhum İçün

[445^a]

mefāīlün mefāīlün fe'ülün

- 1 İlahā Pādşāhā Kirdgārā
Raḫīmā Ḳādirā Perverdgārā
Kerīme luḫf idici raḫmet ile
Dem-ā-dem ḫoylayıcı ni'met ile
- 3 Raḫīmüñ eyleyüp ḳalbine ilkā
Du'ā-gū olana luḫfıla i'tā
İlahī luḫf-ı şānuñ ḫaḳḳı içün
Hem ism-i Müste'an'ıñ ḫaḳḳı içün
- 5 Cemī'-i enbiyānuñ ḫürmetiyçün
Cemī'-i evliyānuñ 'izzetiyçün
Ḳılup luḫfı begüñ ḳalbine in'ām
Hemīşe ḳıl aña iḫsānı ikrām
- 7 Ki her ān mazḫar-ı a'tāfuñ olsun
Dem-ā-dem muzḫir-i elḫāfuñ olsun
Gel ey mīr-i sa'adet-baḫş-ı dünyā
İdici ehl-i Mısr'a luḫf u i'tā
- 9 Dilersen olasın ehl-i sa'adet
Kerem eyle saña olsun se 'adet
Biri oldur ki hem-sāyen faḳīrüñ
Du'āsın al ki olmaya nazīrüñ
- 11 Ki peygām-ber buyurdu cār içün pend
Meger māder ḫuḳūḳı ola peyvend

- Dağı didi ki vāriş olur idi
Eger hāric qarābet bulur idi
- 13 Biri dağı budur mazlūma raḥm it
Ahālī-i maḥabbet yolına git
- Şakın ‘uşşākuñ āhından hazer it
Cefā vü cevr rāhından güzer it
- 15 Kaçan bir nesneye t̄alib bulınsa
Anuñ evşāfına rāğib bulınsa
- Eger terki anuñ ğam virmezise
Dağı beyt-i dile hem girmezise
- 17 Aña ihsān iderseñ anı el-ḥaḳ
Ḥudā yüz biñ ‘ivaż virür muḥaḳḳaḳ
- Ḥuşūşā muḥliş ü üftādeñ ola
Du‘ā-yı devlete dil-dādeñ ola
- 19 Çü yok durur ihtiyācuñ ḥamdüli’llāh
Ne var luṭf eyleseñ ey mīr-i āgāh
- Bunu bil kim olup yoluñda sālī
Devām-ı devletüñcün ola dālī
- 21 Egerçi nefse müşkildür bu ḥālet
Rızā virmez dağı bu kāra ğayret
- Velī ‘uşşāḳ ḥālin bilen insān
Aña bunuñ gibiler olur āsān
- 23 Ki bilür girye vü efgān-ı şābir
İder te’sīr bī-şek aña āḥir
- Şakınur dāyimā tīr-i du‘ādan
Bilür kim ol giçer fevḳ-i semādan
- 25 Faḳīre dağı vāḳi‘ oldı bu ḥāl
Yine teslīm itdi anı fi’l-ḥāl
- K’anuñ çekdüm belāsın niçe müddet
Çü teslīm eyledüm buldum ifāḳat
- 27 Ḥuşūşā kim ta‘alluḳ itmişidüm
Reh-i ğamda temellük itmişidüm

- Velī gördüm ki ‘ışkı ğālib anuñ
Belāsın ihtiyār itdüm cihānuñ
- 29 Ğudā haqqı baña vāķi‘ olupdur
Velī dil şonra çok ‘ālem bulupdur
- Biri Mışr içre Yūsuf kışşasıdur
Ki ‘uşşākuñ hemīşe hişşesidür
- 31 Bilürler cümle Mışr ehli bu ħāli
Ki şonra ‘izzet olmışdur me’āli
- Ğudā luţfila vire her murāduñ
Añıla dāyimā ihsānla aduñ
- 33 Eger biñ kul dañı kılursañ āzād
Bu luţf-ı şāna mānend olmaya ad
- Buyurursañ ri‘āyet için ey şāh
Ümīd oldur ki çün olasın āġāh
- 35 Bilesin kul nice ħıdmet kılurmuş
[445^b] Kıla ta‘zīm cümle ehl-i dāniş
- Biri dañı budur ey kāmīl
Cihānda kimseyi hiç görme ġāfil
- 37 Ğuşūşā bir niçe ehl-i fenānuñ
Enīs ü mūnisi derd ü belānuñ
- Kılup mecma‘ların bī-şem‘ ü bī-nūr
Koyup zulmet içinde cümle mehcūr
- 39 Kılalar dāyimā feryād ü efġān
Hemīşe olalar giryān ü nālān
- Kimi zıkr eyleyüp ide tazarru‘
Kimi fikr eyleyüp kıla tevaġku‘
- 41 Kütüb yaza kimi ħālāt içinde
Ma‘ānī derc ide ebyāt içinde
- Ğuşūşā gitse hiç irmeye noġşān
Niçeye dañı kudret ola āsān
- 43 Benüm cānum benüm ħanum kerem kıl
Benüm devletlü sulţānum kerem kıl

- Cemī'-i Mısr'ı 'adlün kıldı ābād
Göñül kim Hāḡ evidür eyle dil-şād
- 45 Bilürsin kimseye ḡalmaz bu 'ālem
Mürüvvet eylegil va'llāhu a'lem
- Du'āda ola tā kim Muḡyī-i zār
Şenā-yı izzetünjı ide tekrār

[971]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Li'llāhi'l-ḡamd ki luḡfila Ḥudā
Mısr'a 'adlile seḡā itdi 'aḡā
- 'İzz ü luḡfila olup defterdār
Ḡıldı elḡāfın efendi izḡār
- 3 Mazḡhar-ı 'ilm ü ḡikem faẓl u himem
Muẓḡhir-i 'adl ü kerem seyf ü ḡalem
- Ḥaḡ-şinās-ı raḡam-ı nüh eflāk
Nükte-dān-ı ḡalem ü semk ü simāk
- 5 Ya'nī mihr-i 'azamet māh-ı kemāl
Aḡter-i burc-ı kerem nūr-ı cemāl
- ...²⁷⁰⁸-nām u şafā-baḡş-ı enām
Rām ola ḡazretine cümle merām
- 7 Ol sa'adet-dih-i erbāb-ı şafā
Ol vefādār-ı ahālī-i velā
- Bāb-ı Ka'be olalı dergāhı
Cümleden efẓal olupdur cāhı
- 9 Mısr-ı fıḡnatda 'azīz-i be-kemāl
Nīl-i feyẓiyle cihān māl-ā-māl
- Yūsuf-ı ḡüsn-i 'adālet şānı
Dil ü cān ḡanı cihānuḡ cānı
- 11 Gelmedin daḡı o nīkū-ḡaşlet
Şehr-i Mısr içine virdi şöhret

²⁷⁰⁸ Bu sözcük silik olduğu için okunamadı.

- Luṭf u ‘adl ü keremile iḥsān
Oldı şānında kemālile ‘ayān
- 13 Baḥr-i luṭfı ki anuḡ ola ‘ayān
‘Ayn-ı mihri çü sir-āb ide hemān
- Mıṣr’a baṣdı çü mübārek ḳademi
Ebr aḡa ḳıldı nişār diremi
- 15 Dāldür ḡayra mübārekler ola
Ḥaḳ ḳudūmiyle vire Mıṣr’a rehā
- Bende ḡāyetde za‘īf olmuşdı
Geldüginde çü şifā bulmuşdı
- 17 **Ḥayr maḳdem aḡa tārīḡ oldı** (994)
Ki ḳudūmiyle anuḡ cān buldı
- Yā Rab anuḡ işi hep ḡayr olsun
İki ‘ālemde murādın bulsun

[972]

Be-Emīn-i Enbār²⁷⁰⁹

fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün

- 1 Ḥudā şevne-i luṭfuḡ aḡa hemīşe
Kerem dānesin saḡa şaḡa hemīşe
- Gele ḡıfz-ı Ḥaḳ şaḳlaya ḡazretünḡi
Şeyāḡın-i cin cümle ḳaḡa hemīşe

[446^a]

[973]

Ez-çayır

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Luṭf idüp def‘-i intizār eyleḡ
Bir iki gün gelüp ḳarār eyleḡ

²⁷⁰⁹ Ambar Emīnī’ne

Muṭlaḳā kayd-ı dehrden bir ān
Ehl-i ‘iṣṣā gelüp firār eyleŋ

[974]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Çü seyr idüp irişe bu sefine
Sinān Beg-zāde ‘Oŝmān Beg iline
Uŝūliyle fūrū‘ı çün biline
Bu ahlāk üzre a‘māli kılına

[975]

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Hemīŝe zıll-ı ħimāyetde bu faḳīr-i ḳaḳīr
Du‘ā-yı devletünile bulur ‘aṭā-yı cezīl
Umar ki bir iki gün günlük idine ŝāhum
O ḳayme kim bege oldu hemīŝe zıll-ı zālīl
3 İki cihānda murāduŋ Ḥudā müyesser ide
Livā-yı ḳazret-i Server’de zātun ola nezīl

[976]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 İŝitdüm laḳm-ı insāndan lezīz olmazımış hergiz
Anuḳün ḳalk biri birini yir şanasın sekbā
Ziyāfet eyledüm ben daḳı bir ŝīrīn ṭa‘āmīle
Dem ü laḳmum fedādur şimdi yirler hep ḳelālāsā
3 Ḫelāl olsun eger kızb ü eger bühtān ola Muḳyī
Hemān ben maḳv olsam yār ḳalsa ḳānede yek-tā²⁷¹⁰

²⁷¹⁰ Bu mısra der-kenārdır. Mısrām aslı ‘Hemān ben bī-ḳod olup yār ḳalsa ḳānede yek-tā’ şeklindedir. Satır altında ‘Hemān ben maḳv olsam yār ḳalsa ḳānede yek-tā’ şeklinde deĝiŝtirilmiŝtir.

[977]

fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün

- 1 مُنْسِيًّا لِأَهْلِ الْأَوَارِفِ مَعَارِفِ
Ki her yek şüde mazhar-ı ‘ilm-i Vāhib²⁷¹¹
Gelün gāyib olmañ ki yarınki gice
Olur Gülşeni’de ğarāyib reğāyib

[978]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hāzret-i Pīrī Beg o merd-i Hūdā
Oldı çü hūccāca emīrū’l-livā
Cümlesine eyledi luṭf u ‘aṭā
Cānile hep şimdi iderler du‘ā
- 3 On yıl o hūccāca olup reh-nümā
Hıdmet-i hūccācla buldı şafā
Oldı münhā çünki maḳām-ı Minā
Buldı şafāyile hemān müdde‘ā
- 5 Mışır’da aḥbābına hem dāyimā
Niçe hediye virüp ider sehā
Bende de *Hedye’l-ḥaremeyn*’i aña
Lāyık u evlā bilüp itdüm fedā
- 7 Umaram ol zāt-ı ‘adālet-fezā?
Nāzır ola behr-i du‘ā dāyimā
Oldı çü ma’lūm k’odur ehl-i rā
Hākim-i Mışır oldı bulup irtikā
- 9 Oldı çü ‘adliyle kılup iḥtimā
Ehl-i Mışır eyledi hep iḳtidā
Kıldı du‘ā çünki aña etkıyā
Vire murādını keremden Hūdā

²⁷¹¹ Her biri Allāh ilmüne mazhar olan maarif ehli unutuldu.

11 Hâkķını her hıdmetüñ itdi edâ
Hâk da edâlar ide yevm-i cezâ

Cümle du‘â-gûlar iderler recâ
Tâ iriŖe hazretine biñ vefâ

13 İki cihânda bula luţf u ‘aţâ
‘İzz ü sa‘adet iriŖe Muħyiyâ

[979]

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1 Hâk-i pâ-y-ı Ŗerife ‘arz-ı faķır
Bu durur ey vezir-i zü‘l-iclâl

Çün Hudâ kıldı maķşaduñ yesir
Sen de yüsrile halka kıl ifzâl

3 Tâ ki fazl-ı Hâk iriŖe dâyim
Luţf u iħsânı ola saña me‘âl

[446^b] İki ‘âlemde Hâk vire kâmuñ
Her zamân luţfla iriŖe nevâl

[980]

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1 Çalış gel ‘ilme Seydî MuŖtafâ örĖen kitâbet hem
Namâzile niyâzı kâr idin tâ olasin Ėurrem

Kaçan kim vâlideynünle ola üstâduña ta‘zîm
MeŖâyıñ Ėâli keŖf olup olasin cümleden ekrem

[981]

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Aħmed‘üm luţf eyle ‘ilm örĖen ma‘ârif Ėâşıl it
Hem ‘ibâdetle yûri yoluñ Hudâ‘ya vâşıl it

Vālideyne tābi‘ ol üstādlar qavli işit
Hem meşāyih keşfini zevq eyle kendün fāzıl it

[982]

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Seydī Ḥasan ‘Alī kerem eyle oqı vü yaz
Fi‘ile ola edeb üzere qıl namāz
Hem vālideynile h‘vāceler sözlerin işit
Şonra meşāyih u ‘ulemā ile söyle rāz

[447^b]

[983]

**Gülşenī-zāde Fevt Olinca Hemān
Oldı Merşiyyesi Bu Veche ‘Ayān**

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

I

Gelün ey bülbülān idün efgān
Buldı gülzār-ı dehr çünki ḥazān
Ḳafes-i ‘ālemi yaqun k’itdi
Bülbül-i bāğ-ı Gülşenī ṭayarān
Cesed-i ḥālī-i cihānı qonuz
Çünki gıtdi o rüh-ı pāk-revān
Çünki ḳuds-āşyān-ı rühı
Eyledi āşyān-ı ḳudsi mekān
Nāyveş teng-nā-yı dehri yaqun
Nefesinden çü ḥālī ḳaldı cihān

N’ola çarḫını bozsa bu devrān
Ki yirinden ırıldı ḳuṭb-ı zamān

II

Nuṭḳı olmuşdı dāyimā Ḳur’ān
‘İlm-i Raḥmān’ı eyleridi beyān
Şābit olmuşdı ‘ilm ḥazret ile
Şimdi muṭlaḳ görür anı a‘yān

Nuṭḡ-ı Hāḡ'la iderdi men' hevesi
Mülhem olalı ma'nî-i Furḡān
Mey-i nuṭḡıyla pür idi meclis
Hālî ḡaldı dirîḡ bu meydān
Şāh-bāz-ı 'ulūmken itdi
Ḳāf-ı 'anḡā-yı ḡudret içre mekān

Çün müsemməya vāşıl oldu hemān
Sırrını lâ-mekānda ḡıldı nihan

III

[448^a]
Ḳanı ol la'l-i nāb-ı dūr-efşān
Ḳanı ol kün fe-kān²⁷¹² künüzına²⁷¹³ kān
Ḳanı ol 'İsî-i 'izām-ı ramim
Ḳanı ol rūḡ-baḡş-ı mürde-dilān²⁷¹⁴
Ḳanı ol mazḡar-ı ma'ārif-i Zāt
Ḳanı ol muḡḡir-i şıfāt olan
Ḳanı ol dürr-i pāk-i 'ayn-ı 'ulūm
Ḳanı ol baḡr-i 'ālem-i 'irfān
Ḳanı ol ḡilm ü ḡüsn-i ḡulḡ-ı 'azīm
Ḳanı ol her zamān 'azīmü's-şān
N'ola bî-cānveş olsalar ebdān
Süz-ı hicrān ḡomadı tāb ü tüvān

IV

Hātem-i evliyāyidi ol şān
Mişli gelmez muḡāldür aḡrān
Noḡḡa-i evvel āḡire irdi
Çün tamām itdi devrini devrān
Bulmuşidi kemāl o bedr-i tamām
İrdi ḡayfā vücūdına noḡşān
Bu ḡüzergāḡda ḡulūd olmaz
Olsa ḡalurdı ekmel-i insān
Nūr-ı māḡını encüm-i aşḡāb
Ḳısmet itdiler eyleyüp talan
Ḡarḡ ider her ne varsa bu ḡūfān
Nūḡ daḡı olursa keşti-bān (tazmīn)²⁷¹⁵

²⁷¹² Bakara 117, Enam 73, Nahl 40, Yasin 82, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, s. 17, 135, 270, 444.

²⁷¹³ Yazmada 'ulūmına' şeklindedir. Satır arasında 'künüzına' şeklinde değiştirilmiştir.

²⁷¹⁴ Yazmada 'Ḳanı ol her zamān 'azīmü's-şān' yazılmış sonra üzeri çizilmiştir. 'rūḡ-baḡş-ı mürde-dilān' satır altında yazılmıştır.

V

Çünkü teng oldu 'arşa-i imkân
 Lâ-mekân menziline oldu devân
 Çün hemîşe kazâyâ râzî idi
 Pâs-bân oldu kûyına Rızvân
 Buña benzer muşîbet olur mı
 Cân-ı 'âlem cihândan ola revân
 Mihrine çünkü dehrüñ irdi zevâl
 Çeşm-i encümden ağlasa n'ola kıan
 Şîve-i dehr şonra şîven olur
 'Âkıbet-bîn olur mı hîç ferhân
 Çün fenâ üzredür beķâ-yı cihân
 Aşşı umana fâyide hüsrân

VI

Ger şehâdetden isterse her ân
 Ğaybda hâzır oluridi hemân
 Ğayba 'azm itdi şimdi gerçi anı
 Zâhir olmuşdı âşkâr ü nihân
 Âh feryâd kim figânlardan
 Felek oldu melek gibi nâlân
 Nüzl-i rahmet iner mezârına
 Cennet ehline olalı mihmân
 Ölmeden evvel öldi çün oldu
 Hayy-ı Bâķî'den ol hayât ihsân
 Bî-nişândan nişân virürdi o şân
 Cân-feşân oldu vü kıomadı nişân

VII

Her şebân-rüz olup hevâya şubân
 Reme-i ehl-i fakrı oldu remân
 Hem mürîdine maķşad olmuşdı
 Hem murâdı irâdet-i Sübhân
 Enbiyâ da'vet eyledi dirdi
 Rü'yetine muvâfık oldu 'ayân
 Marazında didüm ki hoşçasunuz
 Didi ey beste-i kıuyüd-ı cihân

²⁷¹⁵ Bu mısra Sahr'iden tazmin edilmiştir: Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, (Hzl. İbrahim Kutluk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1978, C 1, s. 455.

Bu kadar fürce girdi çün elüme
Derdüme dağı istemem dermân

Zıkrını döne döne eyle beyân
Ki semâ'ından irişür tene cân

VIII

[449^a]

Ol güle irdi ise n'ola hazân
Dâyimâ ola goncesi handân
Ya'nî Seydî 'Alî Efendi'den
Tâze cân buldı yine dervîşân
Vârişi hem vaşî-i muhtârı
Dağı kayim-mağâm-ı kuşb-ı zamân
Çünkü oldı hidâyet aşhâba
Kıldılar anı muhtedâ yârân
Feyz-i fazlı hemîşe cârî ola
Vire her dem sekîne iştînân

Yirde yatduqça ol meh-i tâbân
Mihriñi Hâk bununı kıla leme'an

IX

'Âkıla çünki terkdür 'unvân
Ey ecel bu cesed elinden emân
Bağ-ı cennetde şimdi ey Muhyî
Çünkü tãvüsveş kılar cevalân
Olsa bu beyt n'ola târîhi
K'irdi aqdes mağâma ol sultân
Bülbül-i cân-ı Gülşenî-zâde
Câyını eyledi kudüsle cinân (977)
Ay u gün vaşfını iderken hem
Eyledi bu lisânuma cereyân

Gülşenî-zâde fevtine târîh
Şeb-i cum'ada sâdis-i şa'bân (979)

[984]

Tehniyeyle Ta'ziye Cem'i Durur Ey Muhteşem

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

[449^b]

Çarh-ı hūn-h'vāruñ işi kan dökmedür çün dem-be-dem
Nüş-i nış oldı vü gitdi zevk u şevk ü 'ışk u dem
Rāh-ı rāhat neş'esin kıldı humār-ı hemde ğark
Hem şafāyı dürd-i derd itdi bu ke's-i pür-elem
Naḥs-i ekber girdi sa'deynüñ arasına meger
Kim küsüf irgürdi mihr-i çarḥa dehr oldı zulem
Ya zarar irişdi ābādan mevālīd ehline
K'irdi ḥayvān ü nebāt ü ma'dene ālām ü ğam
Ḥāşılı bu ḥırmeni bād-ı fenā virdi yile
Eyledi kişt-i vücūdı hem hevā ehli 'adem

Ġāfil olma ḥvāb kılma gözün aç ey hūşyār
Bu güzergāh-ı fenāda kılmadı kimse qarār

II

İ'timād itme bu devr-i kec-reve ey şehryār
Muştafā'ya kalmadı kalmaz saña da rüzgār
Kārzār itmek dilerken düşmenile rüz u şeb
Rüzgār-ı zūr-kār itdi anuñ kārını zār
Pīr-zen dünyāya meyl itmezken erlik eyleyüp
Boğmak emr itdün aña merdānelik midür bu kār
Şāf-dil rüşen-zamīr olmuşken ol āyīneveş
Seng-i ceng-i cevr-i devr irgürdi aña inkisār
İtdi ol servüñ nihālin bāğ-bān-ı dehr kaṭ'
Bār-ver olmadı naḥli 'ālem oldı eşk-bār

Çün felek fülk-i vücūdın itdi gird-ābında ğark
Oldı māl-ā-māl hūn-ı giryeden ğarbile şark

III

Çok aradum pür-cefā dehrün vefāsın görmedüm
Bu fenāya ben bekā gördüm beķāsın görmedüm
'Ālemi devr eyledüm bir bī-zevāl ü bī-küsüf
Maṭla'-ı nūr-ı hüdā şems-i duḥāsın görmedüm
Çünkü çok zehrin içüp bu pür-belā dünyāda ben
Nış-i derd-ālüdsuz nüş u devāsın görmedüm

Cevr ü zulmın mihr ü ‘adl ü buğz u kahrın hubb u luṭf
Hemmini merhem demekden yeg şifāsın görmedüm
Bābür a‘lā-yı ‘ulā-rütbe ‘alī-şān bābınuṭ
Ḳanberi olmaḳdan özge intihāsın görmedüm

[450^a]

Gel vezīr-i ḥāzret-i Sulṭān Süleymān’a ḳul ol
Ger sa‘ādet isteriseṅ bu ulu şāna ḳul ol

IV

N’ola olsam Düldül-i devlet-süvārān mehteri
Kim ‘Alī Paşa-yı a‘lā-şānuṭ oldum Ḳanber’i
Ol kerīm ü ‘ādil ü ‘izzet-nümāy-yı cirm-baḥş
Ya‘nī erbāb-ı vezāret zümresinüṅ mefḥarı
Nīl-i ‘adliyle ser-ā-ser itdi Mışr’ı muḡtenem
İstedi kim Rüm’uṅ ehli daḫı iḫe kevşeri
‘Azm-i Rüm itdi vezīr-i ḥāzret-i ḥūnkār olup
Yolu izi açuḡ olsun olup āfetden berī
‘Adl ü iḫsānile dünyāyı tamāmet ḳıldı pür
Görmedüm ḥiç buncılayın bir sa‘ādet-güsteri

Kāzım u ‘āfī vü muḫsin sālik-i rāh-ı hüdā
Menba‘-ı ‘ayn-ı ‘ulūm u nūr-ı mışbāḥ-ı ‘ulā

V

Ḥamdüli’llāh k’eyledüṅ taḫt-ı vezāretde ḳarār
Sen ‘Alī’nüṅ heybetinden itdi şerr ehli firār
Eyleme ben Ḳanber’üṅ dergāh-ı ‘ālīden cüdā
Ḥāzretüṅ ḥaḳḳıyçün ey ‘ādil-dil-i Düldül-süvār
Lāyıḳ oldur ḥāk-i pāy-ı tūtyāāsāḫa kim
Ḳomayup Muḫyī’yi ḡurbetde ḡarīb a‘mā vü zār
Ya ḳabül eyle ola ol ḫıdmetüṅde rüz u şeb
Ya ḫod iḫsān eyle va‘de ḳalmadı ḥiç iḳtidār
Ḥāşılı budur murādı devr ḳıldıḳça felek
Ḥıdmetüṅde ola mihr ü meh senüṅ leyl ü nehār

Eyleyüp dāyım sa‘ādet burcını nūr u ziyā
Mekremet evcine luṭfuṅ irgüre her dem ‘aṭā

[451^b]

Mu‘ammāyāt

[985]

Mu‘ammā Be-İsm-i Su‘ūdī²⁷¹⁶

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Sūduñiçün halkı der-hem eyleme
Bende qalbin münqalib kııl zülfede

[986]

Mu‘ammā Be-İsm-i Pīrī Beg²⁷¹⁷

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 ‘Ādil ü kām-dih olan çıkarur
Bu mu‘ammā-yı dehrde eyi ad
Pīrler fikr ider öñdin şonın
Pīrveş gel şonın it sen dañı yād²⁷¹⁸

[987]

Be-İsm-i Ca‘fer Şāh’um²⁷¹⁹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Cevrüñi çekmekde ‘afv-ı bī-ħad umar göñlümüz
Dil anuñçün bī-ser ü pā ğam çeker Muħyī müdām

[988]

Be-İsm-i Sübütī²⁷²⁰

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Bulmadum sīb-i zenaħdānuñda

²⁷¹⁶ Su‘ūdī’nin İsmiyle Muamma

²⁷¹⁷ Pīrī Beg İsmiyle Muamma

²⁷¹⁸ Bu beyitte vezin aksamaktadır.

²⁷¹⁹ Cafer Şāhımın İsmiyle

²⁷²⁰ Sübütī’nin İsmiyle

Zülfde қоһusun aldum dilümün

[989]

Be-İsm-i İbrāhīm Paşa²⁷²¹

mefā'īlün fe'īlātün mefā'īlün fe'īlātün

- 1 Tü-rā mişāl şeved rüy-ı mihr hem be-dil-i mā
Mişāl-i rüy-ı tü bī-rüy-ı cān nümüde be-cānān²⁷²²

[990]

Be-İsm-i 'Abdu'r-raḥmān²⁷²³

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Bende kerd āḥir sūy-ı mihrret be-y-ār ü ez-yemīn
Rüz-ı peymān şüd be-men çün der-belā der sāḥtī²⁷²⁴

[991]

Be-İsm-i Ramazān Efendi²⁷²⁵

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

- 1 Dil be-ḥod güftā ki ya ān mihr-rā tābiş resīd
Ya be-ḥumm-ı çarḫ nūşīd ez-mey-i devr-i elest²⁷²⁶

²⁷²¹ İbrāhīm Paşa'nın İsmiyle

²⁷²² Bizim gönlümüze, güneşin yüzü sana benzer görünür. Senin yüzünün benzeri, canana canın yüzüzlüğü gibi göründü.

²⁷²³ Abdurrahman'ın İsmiyle

²⁷²⁴ Sen belalarla denk kıldıktan sonra bana söz günü geldi. Yeminine göre kölen olarak sevginin tarafına götür.

²⁷²⁵ Ramazan Efendi'nin İsmiyle

²⁷²⁶ Gönül kendi kendine 'Ya o güneşe bir parıltı ulaştı ya da gökyüzü küpüyle elest meclisinin şarabından içti.' dedi.

[992]

Be-İsm-i Aḥmed-i Fettān²⁷²⁷

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Dil-i bī-ḥod ki baḥr şüd bī-ḥad
Çeşm-i bī-māst mähī-i bī-āb²⁷²⁸

[993]

Be-İsm-i Pîrî²⁷²⁹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ehl-i ‘ilme dest-gîr olup şehā
Fikr ider öñdin şonın bil ehl-i rā

[994]

Be-İsm-i Ḥasan²⁷³⁰

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Der-dem-i mestî ki ḥāṭır ez-heme fāriğ şeved
Çün sūḥan der-hem be-güyem nām-ı ū perdāḥtem²⁷³¹

[995]

Be-İsm-i Muḥyî²⁷³²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ḥāl-rā pūşîd çün zülfeş perişān sāḥtem
Bāde ez-ser reft çün bā-la‘l-i ū perdāḥtem²⁷³³

²⁷²⁷ Ahmed-i Fettan'ın İsmiyle

²⁷²⁸ Kendinden geçmiş sonsuz deniz gibi olan gönlümüz, susuz bir göz; balıksız bir sudur.

²⁷²⁹ Pîrî'nin İsmiyle

²⁷³⁰ Hasan'ın İsmiyle

²⁷³¹ Sarhoşluk zamanında gönlüm her şeyden sıyrılmış söz söylerken onun adını okurum.

²⁷³² Muḥyî'nin İsmiyle

²⁷³³ Saçlarını dağıtarak benini örttüm. Şarabın etkisi geçince onun dudaklarıyla telafi ettim.

[996]

Be-İsm-i Yūsuf²⁷³⁴

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1 Çü bî-ḥad sūzı döndi baḥr-i nāra
Gönülde kapladı çekdi kenāre

[997]

Be-İsm-i Beksimāt u Nuḳl²⁷³⁵

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Çü pīş-i rüy-ı tü çarḥ ez-ser ṭaleb efgend
Ser-i niyāz u dil āḥir bürīd ez-azamet²⁷³⁶

[998]

Be-İsm-i Muşlī²⁷³⁷

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Çeşm der-mey dāştem bā-rüy-ı yār²⁷³⁸

[999]

Be-İsm-i Muşlī²⁷³⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Çeşm ü zülfeş yāftem der-baḥr-i dil²⁷⁴⁰

²⁷³⁴ Yusuf'un İsmiyle

²⁷³⁵ Peksimet ve Çerez İsmiyle

²⁷³⁶ Çarḥ, senin yüzünün önünde isteklerini başından attı ve büyüklükten gönlünü kopardı.

²⁷³⁷ Muşlī'nin İsmiyle

²⁷³⁸ Gözüm, sevgilinin yüzüyle şaraptadır.

²⁷³⁹ Muşlī'nin İsmiyle

²⁷⁴⁰ Gönül denizinde gözünü ve saçlarını buldum.

[1000]

Be-İsm-i ‘Abdu’l-bākī²⁷⁴¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bende kerd āhır sūy-ı mihret be-y-ā rüy-ı niyāz
Pīş-i tü ber-pā ne-büved ān ki āhır bī-ferest²⁷⁴²

[1001]

Be-İsm-i Cemālī²⁷⁴³

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Olsa bir yirde rüy-ı mihrāsāñ
Nūr-ı Hāğ ola bizde fikr-i cemīl

[1002]

Be-İsm-i Rāzī’ cügüm²⁷⁴⁴

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Ruḥuñdan mehde tāb ü zülf de dilde muzā‘afdur
Anuñçün rüz u şeb çekmek gerek tāb-ı teb-i ‘ışķı

[1003]

Be-İsm-i ‘Alī²⁷⁴⁵

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Eger bā-remz ü imā gūyem ismeş nīst pūşide
Ki meh der-mihr bī-pāyāneş dāred ‘ışķ-ı pinhānī²⁷⁴⁶

²⁷⁴¹ Abdūlbakī’nin İsmiyle

²⁷⁴² Köle yaparak istek yüzüyle sevginin tarafına gel. Uğursuz olan kişi, sonunda senin önünde ayakta kalamaz.

²⁷⁴³ Cemālī’nin İsmiyle

²⁷⁴⁴ Razīciğim’in İsmiyle

²⁷⁴⁵ Alī’nin İsmiyle

²⁷⁴⁶ İsmi gizli ya da ima ile söylesem de anlaşılmaz değildir. Çünkü ayın, güneşte sonsuz gizli bir aşkı vardır.

[1004]

Be-İsm-i Çelebi²⁷⁴⁷

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Çü şekk merdüm be-şüyed ez-dil-i 'âlem ğubâr-ı ...?
Çü Nîl-i 'ilm-i tü ber-hem zened emvâc-ı bürhânî²⁷⁴⁸

[1005]

Be-İsm-i Efendi²⁷⁴⁹

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Zi-mihret tâ ne-bâşed zerreî dîdâr key bînem
Ki ez-vey muḳtebes bâşed dâyim nûr-ı Sübhânî²⁷⁵⁰

[452^a]

[1006]²⁷⁵¹

Be-İsm-i Cemâlî Efendi²⁷⁵²

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Bu ten-i bî-cânı tîrûḡ âḡir itdi çün kemân
Senden evvel dâyimâ şûret bulurken bî-gümân

[1007]

Be-Meḡemmed Aġa²⁷⁵³

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Perdedâr-ı pādşeh-i muḡterem
Maḡhar-ı esrâr-ı şâḡ-ı muḡteşem

²⁷⁴⁷ Çelebi'nin İsmiyle

²⁷⁴⁸ Senin ilim Nîl'in, kanıt dalgalarını hareketlendirdiğinde, ... tozlarını âlemin gönlünden temizler.

²⁷⁴⁹ Efendi'nin İsmiyle

²⁷⁵⁰ Senin güneşinden yüz görünmezse bu zerre nasıl görür. Çünkü Allâh'ın nuru daima ondan alınır.

²⁷⁵¹ Bu muammanın çözümü der-kenâr olarak verilmiştir: Terâdüf-i kinâyet-i intikâd isḡâḡ, teşbîh-i ismiyye-i intikâd terâdüf, terâdüf-i ismiyye isḡâḡ, intikâd-ı telmîḡ terâdüf, taḡlîl-i terâdüf tebdîl-i muşḡaf, terâdüf-i terâdüf ḡisâbı isḡâḡ 22 evvel muşra'dan Cemâlî çıkar on bir şan'atla şâniden Efendi çıkar yine on bir şan'atla. Li-muharririhî.

²⁷⁵² Cemalî Efendi'nin İsmiyle

²⁷⁵³ Meḡemmed Aġa'ya

[1008]

Mu‘ammā Be-İsm-i Mehemmed Ağa²⁷⁵⁴

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bā‘ış-i erzāk-ı erbāb-ı ‘ulūm
Şāhib-i ahlāk-ı aşhāb-ı kerem

[1009]

Mu‘ammā Be-İsm-i Maḥmūd Beg Efendi²⁷⁵⁵

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Pīş-i men gired hemīşe der-kenār
Evvel āhir şuġl-i Ḥaḫ ber-yek raḫam²⁷⁵⁶

[1010]

Be-İsm-i ‘Oşmān Beg-i Ḥālidī²⁷⁵⁷

müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1 Dilden gibi olmak elem çekmekde bu bī-ser şehā
Āhir tamām olur begüm ol kişi kim der-hem ola

[1011]

Be-İsm-i Ḥasan Efendi²⁷⁵⁸

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Mā be-rūyet ey semen-sīmā dil āhir dādeīm
Her kücā şüret²⁷⁵⁹ nümāyī bes dilī ber-hem zenī²⁷⁶⁰

²⁷⁵⁴ Mehemmed Ağa'nın İsmiyle Muamma

²⁷⁵⁵ Mahmud Beg Efendi'nin İsmiyle Muamma

²⁷⁵⁶ Benim önümde her zaman der-kenār tutar. Allāh işi, başından sonuna tek harftir.

²⁷⁵⁷ Halidî Osman Beg'in İsmiyle

²⁷⁵⁸ Hasan Efendi'nin İsmiyle

²⁷⁵⁹ Yazmada 'şeklî' şeklindedir. Satır arasında 'şüret' şeklinde düzeltilmiştir.

²⁷⁶⁰ Ey Yasemin yüzlü, biz sonunda senin yüzüne gönül verdik. Her nerede yüz göstersen bir çok gönlü birbirine katıyorsun.

[1012]

Be-İsm-i Mollā Vechī²⁷⁶¹

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Demī k'ez-mihr-i ḥüsnet dil küned fetḥī zi-kenzü'l-'ayn
Zi-şekl-i zerd-i mā gerded revān fenhā-yı pāyāneş^{2762?}

[1013]

Be-İsm-i Hācī Efendi²⁷⁶³

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Kim elem virse bilā-vech saḡa bīm oldur
Bilmemekle o perişān ola baḡr-i dilde

[1014]

Beg-zāde Efendi

mefā'ılün fe'ilātün mefā'ılün fe'ilün

- 1 Seḡābdan gibi aḡsa yem-i kerem dile gel
Şafā-yı dil vire her dem aduḡ bilā-'illet

[1015]

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 N'ola biḡ kez mey-i ḡamda olursa
Çü mihrüḡe yine dil bādī oldı

²⁷⁶¹ Molla Vechī'nin İsmiyle

²⁷⁶² Gönül bir an olsun güzelliḡinin güneşinden kaynaḡının hazinesiyle bir fetih yapsın. Bizim sarı çehremizi son fenniyle ruha çevirsin.

²⁷⁶³ Hacı Efendi'nin İsmiyle

[1016]

Be-İsm-i Mollā Aḥmed Efendi Ḥazretleri²⁷⁶⁴

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Derd-i dilden gibi edāda fūnūn
Dün çü Ḥızr eyledi derī anı

[1017]

Be-İsm-i Ḥasan Şāh²⁷⁶⁵

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Rūy-ı ḥūbuḡ gibi bir mihr-i dil-efrūz²⁷⁶⁶ olmaz
Gün yüzün seyr idevüz ayda bir rūz olmaz

[1018]

Be-İsm-i Semen ü ‘Asel²⁷⁶⁷

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Tā ki der-tü şūd nümāyān rūy-ı mihr
Şūd mükerrer mihr bā-māh-ı sipihr²⁷⁶⁸

[453^a]

[1019]

Ḥastelikde Aḥmed Paşa’ya ‘Arz-ı Ḥāldür

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Āstān-ı sa‘adet-efzāya
Ol şifā-baḡş cā-yı a‘lāya
‘Arz-ı ḥāl-i marīz-i bī-‘illet
Ḥaste-i kürbet-i ġam-ı firḡat

²⁷⁶⁴ Molla Ahmed Efendi Hazretleri'nin İsmiyle

²⁷⁶⁵ Hasan Şāh'ın İsmiyle

²⁷⁶⁶ Yazmada 'dil-firūz' şeklindedir. Vezin gereği 'dil-efrūz' şeklinde okunmuştur.

²⁷⁶⁷ Semen ve Bal İsmiyle

²⁷⁶⁸ Sevginin yüzü sende ortaya çıktığından beri güneş, gökyüzünün ayıyla tekrarlandı.

- 3 Budur ey Ğsī-i zaĞf-dilān
Rūh-baĞş-ı Ğayāt-ı vā-keselān

Ol zamāndan beri ten-i bīmār
Kūnc-i Ğamda yatur olup nā-Ğār
- 5 Ğaldum üftāde pūr-ta‘ab ‘aciz
Ğareket kıлмаĞ olmadı herĞiz

Ğıldı Ğayy-i ebed Ğü luĞf u ‘aĞā
Geldi yine Ğayāt-ı refte be-cā
- 7 Līk Şimdi ‘aĞaÇ olup Ğālib
Dāyimā āba dil olur Ğālib

Ğükemā men‘ ider Őudan ammā
‘AĞaÇ ise varur belā vü ‘anā
- 9 Olsa līmūn Őarābı ger iĞsān
İrişe Ğaste derdine dermān

DāĞī-i devletūĞ durur MuĞyī
SāĞī-i ŐevketūĞ durur MuĞyī

[1020]

RaĞmī Ğelebi’ye Birāderden Berş İstid‘ası

fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn

- 1 Nā-tüvān olmadın dil-i bīmār
Eyle bir keyfle aĞa tīmār

MuĞyī’ye mu‘ciz-i MesīĞā’yı
Ğöster it luĞf berş-i Ğsā’yı

[1021]

Defterdār Ğasan Efendi’yi Nīl’e Da‘vet

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Dergehe ‘arz-ı esīr-i hicrān
Budur ey maĞlab u maĞŐud-ı cihān

- Ki hemîşe olasin ‘izzetde
Cân ü dil cümle ola hıdmetde
- 3 Ki bu gice eger ola teşrîf
Şübhesüz olsa gerek haylî laţîf
- Nîlî âteşle varup bâde revân
Yir kanâdîlle gök ola hemân
- 5 Āsmānı felege eyleye ‘azm
Çok tarāka kopara gökde bu rezm
- Felegün yağa hişārın meh-tāb
Kala yirinde duḡān hemçü serāb
- 7 Muḡyî’yi yakma ġam-ı hicrāna
Keşf kıll nūr-ı ruḡuḡ yārāna

[1022]

Be-Aḡmed Paşa Berāy-ı Taleb-i Kahve

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Ger hemî ḡvāhî ki bâşî z’ehl-i cüd
Kahve-i mev’üd-rā be’frist züd²⁷⁶⁹
- Z’ân ki mâ bisyār teşne geşteim
Z’ebr-i cüdet bār in bār ey kerim²⁷⁷⁰
- 3 Gerçi rüy-ı sâyilân bâşed siyāh
Kahve-i sâyil küned ammā çü mäh²⁷⁷¹
- Derd-i ser dādīm gerçi ‘afv kün
Derd-i ser dārīm z’ānest in süḡan²⁷⁷²
- 5 Derdhā-rā ez-ser-i mâ dūr dār
Muḡyî-i dil-ḡaste-rā ma’zūr dār²⁷⁷³

²⁷⁶⁹ Eğer cömertlik ehlinden olmak istiyorsan, vaat ettiğın kahveyi çabucak gönder.

²⁷⁷⁰ Ey kerem sahibi, biz çok susadık. Cömertlik bulutundan yağmur yağdır.

²⁷⁷¹ İsteyenin yüzü kara olsa da dilencinin kahvesi onu ay gibi yapar.

²⁷⁷² Başını ağrıttık, affet. Başımız ağrıyor bu sözler ondandır.

²⁷⁷³ Dertleri bizim başımızdan uzaklaştır. Gönlü yorgun Muḡyî’yi mazur gör.

[1023]

Dībāce-i ‘Arz

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Devletüm hem sa‘adetüm ḥanum
Şehr-i muşr-ı dil içre sultānum
Bu durur ḥāk-i pāya ‘arzü’l-ḥāl
K’olasın dāyimā müreffeh-bāl
- 3 Geldi ‘īd-ı şerīf ile maşrūf
Umaram luḫfuḫuz ola ma‘ṭūf²⁷⁷⁴
Olsa iḫrāc ğamları cāmi‘
Şeref-i ğulgüle olur dāfi‘ (3645)

[1024]

Be-Defterdār

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 ‘Acabā bir iki pāre ḥelvā
Artıcaḫ bişse yine Seydī n’ola
Bile binseydük eger seyrāna
Bār olmazduğısa biz yārāna
- 3 ‘Ārdan eyledüḫüz ise firār
‘Ārif olana firār olur ‘ār

[1025]²⁷⁷⁵

Der-Vāḫı‘a Güfte Be-ta‘bīr-i Vāḫı‘a²⁷⁷⁶

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Düş bir düş duş oldu bendeye
Düşdi hem bir vāḫı‘a efgendeye

²⁷⁷⁴ Bu beyit ve sonraki beyit der-kenârdır.

²⁷⁷⁵ Bu şiir, sonraki sayfası koştduğundan eksik kalmış olmalıdır.

²⁷⁷⁶ Rüyanın Tabiri Olarak Rüyada Söylendi

[453^b]

[1026]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ey sa‘adet-dih olan şāhib-ḥāl
V’ey kerem kânı olan ehl-i kemāl

Ger olursa bize iḥsān yonca
Ḥaḡ kıla luṭf u ‘aṭā onca
- 3 Olsa birsīm eger Bersīm’e
Sīme olurdu şiyemden nīme

Çünkü bir dānesin ey ḥürmen-i cūd
Vire maḡşūduḡı dāyim Ma‘būd
- 3 Ḥāşılı cev̄v-i felek cev̄rinden
Gendümāsā olasın pāk-beden

[1027]

Be-Maḡmūd Beg²⁷⁷⁷

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Atlara luṭf ola eger yonca
Ḥaḡ te‘ālā ider onı onca

Ḥāşılı kiş̄t-i āḡiret kār it
Mezra‘-ı dehri yūri hemvār it
- 3 Kendümüḡdür diyen bu dūnyāya
Binim? oldı degirmen-i a‘dāya

Oldı gerdūn-ı dūnda un gibi hep
Fehm kıl bu daḡıḡı itme ‘aceb
- 5 Ḥāşılı bitse ḡācet-i Bersīm
Yük yük irer ‘ivāz ‘aṭā-yı kerīm

Bu cezāya cerāye cārī ola
Luṭf-ı Ḥaḡ maṭlabuḡda sārī ola

²⁷⁷⁷ Mahmud Beg’e

7 Bende Muḥyī du‘ācıdur şāhā
Her ne olsa ‘ivāz virür Ḥaḳ aḡa

[1028]

Be-‘Osmān Beg²⁷⁷⁸

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Çün şamana şemen oldu nā-yāb
Tibnden ibnüme irişdi ‘itāb

Kāh gāhī bulunurdu ammā
Şimdi bī-gāh diyü buldı bahā

3 Atlarum çünki ider kāh taleb
Döndiler şimdi şaman çübına hep

Ḥāşılı ḡırmen-i luḡfunđan eger
İrişe berg ü nevā bula şemer

5 Kışzār-ı keremüñ ola ḡarī
Ola ser-sebz vücudun şemeri

[1029]

Be-Maḡmūd Beg²⁷⁷⁹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Dersümüz dāyim dirīs oldu şehā
Ne dirise disün aşḡāb-ı vefā

Kāha döndürdi ruḡ-ı zerdüm elem
Bulmazam Bersīm’e birsīmi alam

3 Ḥāşılı senden umaram ḡāşılı
İde birsīmüñ müşerref menzili

Dāyimā luḡfila mümtāz olasın
Ehl-i ‘irfānile hem-[rāz] olasın

²⁷⁷⁸ Osman Beg’e

²⁷⁷⁹ Mahmud Beg’e

[1030]²⁷⁸⁰

mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün

- 1 Bu yıl birsîme muhtâc oldu esbân
Beni cem' olup itdiler perişân
Ne Bersîm'e bulunur bende birsîm
Ne tersîmine var tedbîr-i terkîm?
- 3 Eger yonca olursa baña ihsân
İrişür saña onca luţf-ı Mennân
Ola ger atlarum anuñ dirisi
Şına a'dâ vü hüzn u ğam çerisi
- 5 Murāduñ hâşıl ide hâşılı Hâk
Olasın kayd-ı ğamdan dahı muţlak

[1031]

Ser-nâme-i Nâme-i Maḥabbet

mef'ûlü mefā'îlün fe'ûlün

- 1 Ey mäh-liķā-yı mihr-ţal'at
Gözden bu nücümü dökme [mihr it]
Luţf eyle cefâyı ķo kerem ķıl
Mihr eyle vü def'-i cevri ü ğam ķıl
- 3 Derdile gönül helâk oldu
Âhumla derün-ı çarḫ ṭoldı
Âh eylerise bu cān-ı ğam-nāk
Yanar gönül âteşinden eflāk
- 5 Derdile beni nizār ķılma
Cevrile dilüm figār ķılma
Nār-ı ğama yakma mülk-i cānı
Şehden n'ola umsa 'afv-ı cānı
- 7 Ben ķuluñı ğamdan eyle āzād
Gönlin ğamı ķılma eyle dil-şād

²⁷⁸⁰ Bu şiir der-kenârdır.

- Geç cev̄ ü cefāyı eylemekden
Külhanda koma gel eyle gülşen
- 9 Maqbül durur çü müstemendān
Te's̄ir ider āh-ı derdmendān
- Çün ūşe-i dil durur ūkeste
Gönlümi iñende kılma haste
- 11 Dervīşün olur çü āhı maqbül
Şāhum ko tazallumı kerīm ol
- [454^a] Şānuñda çü var vefā nişānı
Hüccet budur eyle hük̄m anı
- 13 Ey luṭf u vefāsı bī-nihāyet
Bu bendeñe eyle gel 'ināyet
- Bār-ı ğamla ūkeste oldum
Hem derd ü hemile haste oldum
- 15 'Işkıla nizār ü zār kılduñ
Hicrile figār ü h'vār kılduñ
- Şevkuñla ey meh-i dil-efrüz²⁷⁸¹
Her ūeb yanaram çü ūem' tā rüz
- 17 Muḥyī'yi kerem kıl eyle ihyā
Luṭfuñı cihāna eyle ifşā

[1032]

Du'ā-yı Hāzret-i Yār-ı VefāDār

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1 Hūdāyā zāt-ı bahtuñ vaḥdetiyçün
Şıfāt-ı bī-nihāyet kesretiyçün
- Hābībün vech-i pāki nūrı içün
Göñül vīrānesi ma'mūrı içün
- 3 O mihri evc-i ṭal'atde bülend it
Cihānuñ halkı içre ercümend it

²⁷⁸¹ Yazmada 'dil-firüz' şeklindedir. Vezin gereği 'dil-efrüz' okundu.

- Bülend it naḥl-ḳaddin bâğ-ı cihānda
Gül-i ruḥsārın it ter gülsitānda
- 5 Mehini mihrle pür-nür eyle
Rehini zerrelerden dūr eyle
- Sözini gūş-ı cāna gūşvār it
Özini cān-ı cān-ı cāna yār it
- 7 Ruḥını bezm-i cānda rüşen eyle
Mekānın her zamānda gülşen eyle
- Güzellik burcı üzre pādşāh it
Maḥabbet evcine mihrini māh it
- 9 İlahî ser-firāz-ı rūzgār it
İlahî cümle maḳşūdını yār it
- İlahî ḥüsnini dāyım ḥasen ḳıl
İlahî gülşen-i rüyını şen ḳıl
- 11 İlahî luḥfını bî-‘ad ḳıl anuḡ
İlahî raḥmini bî-ḥad ḳıl anuḡ
- İlahî ḥazretini şād-kām it
Sa‘adetde mehini ber-devām it
- 13 İlahî la‘lını ḳıl cāna şāfî
Vefāsın mihrle Muḥyî‘ye vāfî

[1033]

Şûret-i Mektûb-ı Ḥazretdür Tamām

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ḥamd-i Ḥaḳ‘da ḥaḳḳ-ı ḥamd idüp edā
Na‘t-i Aḥmed sa‘yıdur cāna şafā
- Ba‘dehū ey mazḥar-ı luḥf-ı Ḥudā
Kān-ı ‘ilm ü menba‘-ı ḥilm ü nevā
- 3 Kām-rān ü kām-baḥş ü kām-yāb
Mu‘ṭî-i ‘izz ü kerem devlet-me‘āb

- Ya'nī paşa ibni paşa kām-kār
Aḥmed-i Maḥmūd-sīret nāmdār
- 5 Olalı 'ilmiyle 'ālemde 'alem
Şimdi oldur şāhib-i seyf ü qalem
Ol cihān-ı faẓl ü dūnyā-yı kemāl
Āftāb-ı 'ilm ü māh-ı bī-zevāl
- 7 Luṭf u iḥsān eyleyüp ben bendeye
Dest-reslik kıldı çün efgendeye
Bu mis-i ḳalbi ḳılup zervār pāk
سُرَّةٌ لِلنَّاطِرِينَ²⁷⁸² oldı bu ḥāk
- 9 Līk göz yumup açınca ol perī
Bir nazarla oldı insāndan berī
Ḥālūme baḳ yine gel iḥsānla
Ya'nī kim eyle nazār im'ānla
- 11 Ol nazarla tā nezāretler gele
Ḳona bāz-ı refte anuḅla ele
Dört gün her haftada şimdi faḳīr
Altı ders itdüm muḳarrer ey emīr
- 13 *Meşneṽ* fıkḥ u meşārıḳla *Fuşūş*
Lem'a ile *Nefḥa* hem buldı ḥuşūş
Cümle cem'ıyyetde ey şāh-ı cihān
'İzzetüñ için du'ālardur revān
- 15 Umaram te'sīrini dergāhda
[454^b] Kim güzer vardur seḫergeh āhda
Ḥaḳ te'ālā luṭfıla ide nazār
Şānuḅ ıslāḥ ide vire 'izz ü fer
- 17 İki 'ālemde virüp maḳşūduḅı
Hep hidāyetle ide bihbūduḅı

²⁷⁸² Görenlere neşe veren.

[1034]

Dindi Paşaya Bu Ferīdūn'çün

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Ey beşir-i müşir-i şir-i zamān
V'ey nazir-i maşir-i mir-i cihān
Haḡ tebārek saḡa 'aḡa kılsun
Dāyimā ḡacetūḡ revā kılsun
- 3 Sen de bende ümīdin eyle revā
Her dem it dā'iyāna luḡ u 'aḡa
Çün Ferīdūn faḡirdür ḡāyet
Umaram luḡfuḡ eyleye nuşrat
- 5 Bir niçe ḡikemle kıl iḡsānı
Yine tekrār bende kıl anı
Ol daḡı ḡıdmet ide bī-pervā
Muḡyī'vār eyleye hemişe du'ā
- 7 Luḡf-ı Haḡḡ'ıla ola encāmuḡ
Dāyimā Haḡḡ'dan irişe kāmūḡ

[1035]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Varidi ḡaḡırda bu sāyir olam
Seyyid Aḡmed meşhedin zāyir olam
Şevḡıla idem semā' u vecd ü ḡāl
İrişe cān ü dile andan nevāl
- 3 Eyledüm ol dem Veyis Paşa'ya 'arz
Didüm olmuşdur ziyāret baḡa farz
Didi istizānda ol şāh-ı kerem
'Işkı Seydī Aḡmed'i ḡalkar didüm²⁷⁸³

²⁷⁸³ Metinde 'Işkı olan Seydī Aḡmed'i ḡalkar didüm' şeklindedir. Vezin gereḡi 'olan' kelimesi çıkarılmıştır.

- 1 Dergeh-i 'ālî-i nîk-encâma
Bârgâh-ı 'azamet-fercâma

'Arz-ı hâli bu durur dâ'înün
Râh-ı 'izz ü şerefe sâ'înün
- 3 Ey sa'âdet-dih-i erbâb-ı du'â
Vâye-bağş-ı dil-i aşhâb-ı senâ

Gerçi ²⁷⁸⁴ الرَّزْقُ عَلَى اللَّهِ oldu
Ġayrıdan t̄alibi güm-râh oldu
- 5 Lîk erzâka şu kim t̄alib ola
Ġayrıdan istemesi vâcib ola

Ey kerem-kâr-ı ahâlî-i kemâl
V'ey resânende-i luţf u âmâl
- 7 'Âdet-i sâbıkaveş n'ola başa
Olsa Ġarbiyye vü Mansûre 'aţâ

Ya'nî teftiş kılup evkâfı
Hem Menûfe'de kılâm inşâfı
- 9 Çünki hüküm ola 'aţâ ey server
Fuķarâ cümle du'â-gü olalar

İrişe Bâķî Efendi'ye murâd
Ola hem bâķî efendiler şâd
- 11 Muntazırlar durur elţâfuñuza
İreler ola a'ţâfuñuza

Hâķ murâdâtuñ ide cümle 'aţâ
Hâfızuñ Aħmed-i maħmûd ola
- 13 Muhyî-i mürde-dili kıl ihyâ
²⁷⁸⁵ يُحْيِي الْأَمْواتِ sevâbı ire tâ

²⁷⁸⁴ 'Rızık Allâh'ın üzerindedir.' Bu söz Zariyat suresinin 'Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allâh'tır.' mealindeki 58. ayetinden mülhemdir: *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 522.

²⁷⁸⁵ Şûrâ suresinin 'Onlar Allah'tan başka velîler edindiler öyle mi? Halbuki asıl dost ve koruyucu Allah'tır. Ölüleri de O diriltecektir ve O'nun gücü her şeye yeter.' mealindeki 9. Ayetinin 'Ölüleri de o diriltecektir' kısmının muharref şekli, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 482; Hac suresi 6. ayet, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 331.

[1037]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Hāk-i pāy-ı sa‘adet-efzāya
Āstān-ı der-i mu‘allāya
‘Arz-ı dā‘ī-i ḥazret-i ‘izzet
Ba‘de ta‘zīm-i ‘izzet-i ḥazret
- 3 Bu durur ey kerīm-i zü‘l-iclāl
Melce-i ḥayr u mu‘ṭī-i āmāl
Sābıkā niçe vaqfa nāzır idüm
Fuqarā ḥıdmetinde ḥāzır idüm
- 5 Şimdi evkāfdan ḥalāş oldum
‘Āmme içre şimdi ḥāş oldum
Gerçi maqşadumdur şehā erzāk
Ger olursa baña ‘aṭā erzāk
- [455^a]
- 7 ‘Ādet-i sābık üzre ḥıdmet idem
Vaqf-ı vırānını ‘imāret idem
Ola Manşüre çün Menūf ābād
İrişe hem maḥalleye imdād
- 9 Çünkü Muḥyī münāya vāşıl ola
Fuqarāya murād ḥāşıl ola
Ḥaḳ te‘ālā murād ide kabül
İki ‘ālemde olasın maqbül
- 11 Ḥāşıl olan hemişe kāmıñ ola
Her zamān luṭf u ‘iz maqāmıñ ola

[1038]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Cenāb-ı ḥazrete ‘arz-ı tazarru‘
Budur kim ola maqbülün tevākku‘

Ki rûz-ı penç-şenbe vaqt-i pişin
Müşerref ola beyt-i ‘abd-i dirin

[1039]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Revānumdan revān olur çü demler
Bu demler çün ne var ivse kademler
Eger vechi ola tevcih yek reh
Hudā bendiyle şāh olur müvecceh

[1040]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 İntihāb-ı *Mevleṽ* behr-i şümāst
İn haḳāyık-rā be-bīn tā ez-ki ḥāst²⁷⁸⁶
Gerçi in-rā mā der-evvel kerdeim
Līk in dem behr-i tü āverdeim²⁷⁸⁷
3 Çünki şüd Seyyid Meḥemmed nām-ı tü
Be’dhed ān Seyyid Meḥemmed kām-ı tü²⁷⁸⁸
Çün şüdi paşa-yı mısr-ı ma‘delet
Haḳ dehed maḳşūd-ı tü der-āḫiret²⁷⁸⁹

[1041]

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Gel imdi saḳa lāyık mıdur ey yār
Vücūdunḳa senün ḥükm ide aḳyār
Tekāsül idesin ḫıdmetde her gāh
Ḳanı şerm ü ḫayā vü ḫaşyetu’llāh

²⁷⁸⁶ *Mevlevi’*yi tercih sebebi, sizin bu hakikatlerin kimden zuhur ettiğini görmeyiz içindir.

²⁷⁸⁷ Gerçi biz bunu daha önce yaptık ama bu defa sizin için getirdik.

²⁷⁸⁸ Adın Seyyid Mehemmed olduğundan o Seyyid Mehemmed senin isteklerini versin.

²⁷⁸⁹ Mısır’a paşa olduğundan Allāh ahrette senin isteklerini versin.

3 Gel ehlu'llāha bārī inqıyād it
Şaķın inkār kıılma i'tikād it

Қılalar çünki anlar saña himmet
İki 'ālemde bulasın sa'ādet

[459^b]

[1042]

Na't-ı Cāmī-rā Zi-Nev Taħmīs ü İmlā Künem²⁷⁹⁰

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

Key büved yā Rab ki rū der-Yesrib ü Baḥḥā künem
Bā-ṭavāf-ı Ravza sa'y-ı kıible-i a'lā künem
Cān ü dil-rā der-Şafā' yeş ḥāne-i Mevlā künem
Be'gzerem ez- rāh u kaşd-ı maķşad-ı Akşā künem
Geh be-Mekke menzil ü geh der-Medīne cā künem²⁷⁹¹

II

Der-Minā yābem ḥalāşī ez-ḥodī²⁷⁹² vü ez-heme
Efgnem her dem zi-feryād-ı dil āncā demdeme
Ferd geşte nüşem in baḥr-i sivā-rā yek-deme
Ber-kenār-ı zemzem ez-dil ber keşem yek zemzeme
V'ez-dü çeşm-i ḥün-feşān ān çeşme-rā deryā künem²⁷⁹³

III

Rāh dūr u vaķt dīr ü der-beyābān bī-nevā
Ez-dalālet key rehem ger tü ne-baḥşī ihtidā
Māndem ḥayrān ü ser-gerdān ü nālān pür-belā
Yā Resūla'llāh be-sūy-ı ḥod me-rā rāhī nümā
Tā zi-farķ-ı ser ķadem sāzem zi-dīde pā künem²⁷⁹⁴

²⁷⁹⁰ Cami'nin Naatını Yeniden Tahmis Edip Yazayım

²⁷⁹¹ Ey Allāh'ım ne zaman yüzümü Yesrib ve Batha'ya çevireceğim; Ravza'yı tavaf edip yüce kibleye yöneleceğim; canı ve gönlü Safa'sında Allāh'ın evi yapacağım? Yoldan geçeyim ve Aksa'ya doğru gitmeye niyetleneyim. Bazen Mekke'de durayım, bazen Medine'ye yerleşeyim.

²⁷⁹² Yazmada 'ez-münā' yazılıdır. Satır arasında 'ez-ḥodī' şeklinde değiştirilmiştir.

²⁷⁹³ Mina'da kendimden ve her şeyden kurtulayım. Orada gönülden bir feryatla çığlık atayım. Tek olup, bu varlıklar denizinden bir yudum içeyim. Zemzem kenarında gönülden bir nağme söyleyeyim. Bu kan saçan iki gözümle o çeşmeyi derya yapayım.

IV

Ez-heme çün munfaşıl geştem be-‘ışket muttaşıl
 Behr-i kaṭ‘-ı vaşl-ı ğayr ez-ḥod şüdem peymân-kesel
 Şeh-per-i şeh-bâz-ı cân çün pâk geşt ez-âb ü gil
 Ârzü-yı cennetü’l-Me’vâ birün kerdem zi-dil
 Cennetem ĩn bes ki ber-ḥâk-i deret me’vâ künem²⁷⁹⁵

V

Dil zi-şevket reft cānâ cism ḥod pür-süz şüd
 Bâ-ḥayâl-i mihr-i rüyet cân cihân-efrüz şüd
 Bâz tîr-i hicr-i tü her dem zi-ġam dil-düz şüd
 Şad hezārān dî der-ĩn sevdâ me-râ imrüz şüd
 Nîst şabrem ba’d-ez-ĩn k’imrüz-râ ferdâ künem²⁷⁹⁶

VI

[460^a] Dâştem çeşmî ki bînem mihr-i rüy-ı tü ‘ayân
 Mî-ne-dâdem dest ü ḥâyil geşt lîkin ĩn zamân
 Çün zi-pâ üftâde vü ez-dest reftem hemçünân
 Ḥvâhem ez-sevdâ-yı pâ-büset nihem ser der-cihân
 Ya be-pâyet ser nihem ya ser der-ĩn sevdâ künem²⁷⁹⁷

VII

Der-rehet üftâde Muḥyî bî-ḥaber her laḥzâi
 Çün künem ez-iştiyâket mânde der-her laḥzâi
 Yâbem ez-tîr-i ġam-ı hicret eşer her laḥzâi
 Mürdem ez-şevḳ-ı tü ma’zûrem eger her laḥzâi
 Câmî’âsâ nâme-i şevḳ-ı diger inşâ künem²⁷⁹⁸

²⁷⁹⁴ Yol uzak, vakit geç ve çölde sessizlik... Sen doğru yola iletmezsen ben dalaletten nasıl kurtulurum. Hayran ve başı dönmüş olarak belalar içinde kaldım. Ya Resulallâh, başımı ve gözümü ayak yapıp [gelmem] için bana kendi tarafına doğru bir yol göster.

²⁷⁹⁵ Her zaman senin aşkınla her şeyden koptum. Başkalarından kopmak için kendi kendime söz bozdum. Meva cennetinin isteğini gönlümden çıkardığımda can doğanının tüyü, toz topraktan temizlendi. Bana cennet olarak kapının toprağında bir yer yeter.

²⁷⁹⁶ Ey can, gönül senin şevkinle kendini kaybetti, vücut yandı. Can, yüzünün güneşinin hayaliyle cihani aydınlattı. Ayrılığının oku her zaman gamla gönlü deldi. Yüz binlerce dün bu sevdada bize bugün oldu. Artık bu günden yarına çıkmaya sabrım kalmadı.

²⁷⁹⁷ Senin yüzünün güneşini apaçık görmeyi bekliyorum. Bu zaman engel olduğundan fırsat bulamadım. Elden ayaktan kesildim. Dünyada senin ayağını öpme sevdasına baş koydum. Ya ayağına baş koyarım ya da kendimi bu sevdaya adarım.

²⁷⁹⁸ Muhyî, her an [kendinden] habersiz senin yoluna düştü. Her lahza şevkinle bitkin düşeyim. Her an ayrılığının gam okuyla iz bırakayım. Eğer senin isteğinle her an ölürsem, mazurum. Camî gibi bir başka şevk mektubu yazayım.

[1043]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

Müjde ey dil ki Mesîhâ- nefesî mî-âyed
Be-dem-i cân-dih-i hod mültemesî mî-âyed
Gerçi der-mısr-ı beden rûh lebesî mî-âyed
Lîk piş-i sühaneş çün ceresî mî-âyed
Ki zi-enfâs-ı hoşuş büy-ı kesî mî-âyed²⁷⁹⁹

II

Hvâstem z‘ân şeh-i ‘âdil be-şeb ü rûz-ı mihen
Def‘-i bî-dādî-i erbâb-ı Mısr-râ me‘men
Ez-ğam-ı zulm me-kün nâle vü feryâd ki men
Bâ-dem-i hûb u be-baht-ı hoş u vaqt-i ahsen
Zedeem fâlî vü feryâd-resî mî-âyed²⁸⁰⁰

III

Gerçi ez-zaħm-ı raqîbân ten ü dil cümle şikest
Lîk peyvest çü bâ-luţf-ı vey ez-‘ahd-i elest
Be-ğidâ cüz ramağ-ı rûh ne-mânde der-dest
Düst-râ ger ser-i pürsiden-i bîmâr-ı gamest
Gü ber-ü hoş ki henûzeş nefesî mî-âyed²⁸⁰¹

IV

[460^b] Heme kes-râ be-ħarîm-i tü eger bârî nîst
Cüz hevâyet hevesî der-dil-i men bârî nîst
Çün zi-ğayr-ı tü kesî-râ meded u yârî nîst
Hiç kes nîst ki der-küy-ı tüeş kârî nîst
Her kes încâ be-ţarîķ-i hevesî mî-âyed²⁸⁰²

²⁷⁹⁹ Ey gönül, bir Mesiha nefesli geliyor, müjde! Kendi can veren nefesiyle istenen geliyor. Gerçi ruh, beden ülkesinde gizlidir ama sözünün arkasından çan sesi geliyor. Onun hoş nefesinden birinin kokusu geliyor.

²⁸⁰⁰ O adil şahtan mihnet gecesi ve gündüzünde Mısırlıların zulümlerini kaldırmasını istedim. Zulüm gamından feryat ü figan etme. Çünkü ben fal tuttum, güzel nefesi, hoş bahtıyla güzel bir zamanda imdada yetişen geliyor.

²⁸⁰¹ Beden ve gönül, rakiplerin [açtıkları] yaralar sebebiyle kırıldı. Ama elest yenininden onun lütfuyla birleşti. Elde gıda olarak bir parça ruhtan başka bir şey kalmadı. Eğer dostlar gam hastasını sorarlarsa, onlara ‘İyi, henüz nefes alıyor.’ de.

²⁸⁰² Hiçkimse de senin haremine bir keder yok. Benim gönlümde senin aşkından başka bir istek yoktur. Senden başka kimseden dostluk ve yardım gelmez. Herkes buraya aşkın için geldiğinden senin sokağında işi olmayan kimse kalmamıştır.

V

Muhyiyā güft zi-luṭf-ı hodeş ān rūḥ-ı revān
 Şayd-ı dām-ı tü şevem līk eger bāzī cān
 Be-şafā-yı dil ü bā-va‘de-i hoş bes āsān
 Yār ḥvāhed ki be-gīred dil-i Ḥāfız yārān
 Şāh-bāzī be-şikār-ı megesī mī-āyed²⁸⁰³

[1044]

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

I

Tenet be-nāz ṭabībān niyāzmend me-bād
 ‘Adū-yı şıḥhat-i zāt-ı tü ercümend me-bād
 Be-güş-ı ḥazret-i tü ğayr-ı nuşḥ u pend me-bād
 Be-zīr-i tü be-cüz esb-i kerem semend me-bād
 Vücüd-ı nāzuket āzürde-i gezend me-bād²⁸⁰⁴

II

Selāmet-i heme āfāk der-selāmet-i tüst
 Kirām-rā kerem u luṭf ez-kerāmet-i tüst
 Dürüst-kārī-i mā-rāst istikāmet-i tüst
 Nihāl-i bāğ-ı vefā vü cemāl-i kāmēt-i tüst
 Be-ḥiç ‘arıza şaḥş-ı tü derdmend me-bād²⁸⁰⁵

III

Der-īn çemen çü der āyed ḥazān be-yağmayī
 Ne verd-i bāğ güzāred ne berg-i şahrāyī
 Nesīm-i luṭf nigeḥdāret ber-‘anāyī
 Ki bād-ı serd ne-rīzed be-ḥüsn ü zībāyī
 Reheş be-serv-i sehī kāmēt-i bolend me-bād²⁸⁰⁶

²⁸⁰³ Ey Muhyî, o sevgili lütfederek ‘Eğer canınla oynarsan, gönül rahatlığıyla ve güzel ecele seni avlayacağım.’ dedi. Ey dostlar, sevgilim Hafız’ın gönlünü avlamak istiyor. Atmaca, sinek avlamak için geliyor.

²⁸⁰⁴ Bu bendde ikinci ve beşinci mısralar arasında sayı yoluyla takdim tehir yapılmıştır. ‘Vücudunu naza çekip taliplerini muhtaç etme. Senin sağlığının düşmanlarına itibar verme. Kulağına öğüt ve nasihatten başkasını getirme. Senin altında kerem atından başka at olmasın. Nazik bedeninin musibetlerle incinmesin.’

²⁸⁰⁵ Tüm ufukların selameti, senin esenliğindedir. Cömertlere kerem ve lütuf senin kerametindedir. Bizim güzel işlerimizin doğruluğu, senin istikametindir. Vefa bağının fidanı senin boyunun güzelliğidir. Senin şahsın, hiçbir sorunla dertlenmesin.

IV

Her ān ki mäh-ı cemālet be-çeşm-i bed bīned
 Zi-ğam be-‘ayn-ı ‘anā üfted ü remed bīned
 Belā vü miḥnet-i eyyām-ı bī-‘aded bīned
 Her ān ki ḥüsn ü cemāl-i tü ez-ḥased bīned
 [461^a] Be-cüz der-āteş-i ğam cān-ı vey sipend me-bād²⁸⁰⁷

V

Der-ān bisāṭ ki ḥüsn-i tü cilve āġāzed
 Be-düstān-ı şafā-güsteret be-perdāzed
 Be-‘izz ü nāz muḥibbān-ı ḥvīş be-nüvāzed
 Cemāl-i ḥod be-nümāyed u ‘işvehā sāzed
 Mecāl-i düşmen-i bed-bīn ü bed-pesend me-bād²⁸⁰⁸

VI

Cemāl-i şüret ü ma‘nā zi-yümn-i himmet-i tüst
 Du‘ā-yı cümle ‘azīzān berāy-ı ‘izzet-i tüst
 Be-y-ā be-cilve ber ā bā-vefā ki fırsat-ı tüst
 Şafā-yı ehl-i derün u birün zi-şafvet-i tüst
 Be-zāhıret dejem ü bāḥınet nejend me-bād²⁸⁰⁹

VII

Şifā zi-güfte-i şeker-feşān Ḥāfız cū
 Ki yāft Muḥyī-i dil-ḥaste şıḥḥat-i dil ez-ū
 Me-rev be-ḳavl-i raḳībān ber-īşān her sū
 Be-y-ā sūḥan şinev ey ṭūṭī-i ma‘ānī-gū
 Ki ḥācetet be-‘ilāc-ı gül-āb u ḳand me-bād²⁸¹⁰

²⁸⁰⁶ Hazan, bu bahçeye yağmaya gelince ne bahçede gül bırakır ne de sahrada yaprak. Soğuk rüzgarın güzellikleri dökmemesi için lütuf rüzgarın sıkıntılardan korusun. Yoluda uzun serviyile yüksek boy olmasın.

²⁸⁰⁷ Senin yüzünün ayını kötü gözle gören kimse, gamla göz hastalığına tutulur ve sancılı görür. Sayısız belalı ve sıkıntılı günler geçirir. Senin güzelliğine ve yüzüne haset edenin canını gam ateşinden başka bir yere atma.

²⁸⁰⁸ Senin güzelliğinin ortaya çıktığı o bahçede huzurlu dostların dolaşsın. İzzet ve nazla kendi sevgililerini okşasın. Kendi yüzünü göstere ve işve yapsın. Kötü bakışlı düşmana mecal vermesin.

²⁸⁰⁹ Suret ve mana yüzü senin himmetinin berketindedir. Tüm azizlerin duası senin izzetin içindir. Gel ve vefa getir çünkü bu senin fırsatındır. Gönül ve suret ehlinin huzuru senin temizliğindedir. Dışında keder ve içinde üzüntü olmasın.

²⁸¹⁰ Ey Hafız, şifa onun şeker saçan sözlerindedir, ara. Gönülü hasta Muhyî, sıhhatine onunla kavuştu. Rakiplerin sözlerine uyup onlarla her yere gitme. Gül suyu ilacına ve şekere ihtiyacın kalmaması için gel ve mana söyleyen papağandan sözler dinle.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

Cilve-i yārest der-ẓulmāt u nūr
 Der-nihān ü der-‘ayān nezdīk ü dūr
 Nūr-ber-nūrest²⁸¹¹ dāyim cilve-ger
 Tākat-i dīden ne-dāred çeşm-i kūr
 Pūşed ān kāfir zi-mihreş h̄vīş-rā
 Ū şeb ü rüzest der-‘ayn-ı zuhūr
 Nīst-rā ger haḫ be-bīnī nīst-i māst
 Ğayr-ı ḫod nā-çiz gerdest ān ğayūr
 Ū tecellī mī-küned der-her zamān
 Cümle ez-yārest ü yār ey ehl-i Tūr

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَهُوَ

Haḫ u Ḥayy Ḳayyūm u Zāhir cümle ü²⁸¹²

II

Ey fūrūğ-ı mihr-i tü şad āftāb
 Zāhir ez-nūret nücūm-ı bī-ḫisāb
 Nīst ğayret ey heme zāhir zi-tü
 Bā-vücūd-ı cümle geştī der-ḫicāb
 Çün tūyī zāhir zi-perdeyī heme
 Rūy bī-perde nümā ey bī-niḫāb
 Gerçi nāmet bī-nihāyet güfteend
 İntihābī kerdeend ez-şad kitāb
 Şad der ez-her ism ber-mā fetḫ şüd
 Geşte ez-her yek du‘āhā müstecāb

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَهُوَ

Haḫ u Ḥayy Ḳayyūm u Zāhir cümle ü²⁸¹³

²⁸¹¹ Nur suresinin ‘Allâh, göklerin ve yerin nûrudur. O’nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nūr üstüne nurdur. Allâh dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allâh insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allâh her şeyi bilir.’ anlamındaki 35. ayetinin ‘(Bu,) nūr üstüne nurdur.’ kısmı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 353.

²⁸¹² Zulmet ve nurdaki, gizli ve açıktaki, yakın ve uzaktaki, sevgilinin parılıtsıdır. O, daima dolaşıp duran nur üstüne nurdur, kör gözün onu görmeye takati yoktur. Kâfir, kendini onun güneşinden gizler. O, gece ve gündüz ortaya çıkış kaynağındadır. Eğer yokluğu doğru görürsen bizim yokluğumuzdur. O, kendisinden başkasını yok eder ve her zaman bizzat tecelli eder. Ey Tur ehli, her şey dosttandır ve dosttur. Vallâhi Allâh’tan başka ilah yoktur. Hak, Hay, Kayyûm, Zâhir her şey odur.

III

[462^b]
 Būdem ender ḥvīṣ muṭlaḳ ez-ḳuyūd
 Ğayr-ı zāt-ı vaḥdetem çizi ne-būd
 Cilve kerdem der-ḥod u vāḥid şüdem
 Geh tenezzül kerdem ü gāḥi şu'ūd
 Ez-ğazab her 'uḳde-rā şüd inḫilāl
 Beste der-her 'ahd raḥmet-rā 'uhūd
 Būde a'yān muṭlaḳā der-ḫazretem
 Ber-şübüt-ı ğayb-ı men geşte şühūd
 Ez-maḥabbet āferīdem cümle-rā
 Z'an heme gūyend dāyim yā Vedūd

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَهُوَ

Haḳ u Ḥayy Ḳayyūm u Zāhir cümle ü²⁸¹⁴

IV

Baḫrem u der-mevc-i eşyā ḳaṭreem
 Zerrehā der-mihr-i 'ilmem şüd 'alem
 Ḥükm-i ḫikmet muḫkem āmed der-dilem
 Kerdeem 'ilmem 'alemhā çün ḫikem
 Nāfiz āmed ḫalk-rā emrem tamām
 Der-ḫudūşeş çünki be'nmüdem ḳidem
 Çün ebed rüyeş nümüde ez-ezel
 Der-belāyem şüd ne'am şükr-i ni'am
 Çünki der-güşem²⁸¹⁵ dāyim est
 Gūyem ez-her cüz-i 'ālem dem-be-dem

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَهُوَ

Haḳ u Ḥayy Ḳayyūm u Zāhir cümle ü²⁸¹⁶

²⁸¹³ Ey yüz güneşin kendi parlıtısından ortaya çıktığı, senin nurunda sayısız yıldız görünür. Ey her şeyde zahir olan senden başka bir şey yoktur. Sen bütün varlıklarda gizlendin. Bir perdeden zahir olan sensin. Ey örtüsüz, yüzünü perdesiz göster. Gerçi sana, yüzlerce kitaptan seçip sonsuz isimler verdiler ama bize her isimden yüz kapı açıldı. Her birinden bir dua kabul edildi. Vallâhi Allâh'tan başka ilah yoktur. Hak, Hay, Kayyūm, Zâhir her şey odur.

²⁸¹⁴ Kendi içinde bağlardan kurtulmuştum. Birliğimin zatından başka bir şey yoktu. Kendi kendime tecelli ettim ve bir oldum. Bazen alçaldım bazen yükseldim. Gazaptan her düğüme bir çözüm bulundu. Rahmet, her sözde ahit bağladı. Varlıklar sadece benim katımda bulunuyordu. Benim gizliliğimin kanıtlanmasında her biri şahit oldu. Hepsini sevgiden yarattım bu sebeple hepsi 'ya Vedud' der. Vallâhi Allâh'tan başka ilah yoktur. Hak, Hay, Kayyūm, Zâhir her şey odur.

²⁸¹⁵ A'raf suresinin 'Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk olduk, dediler.' anlamındaki 172. Ayetinin 'Ben değil miyim' kısmı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, s. 172.

²⁸¹⁶ Denizim, eşyanın dalgalarında damlayım. Zerrelere, ilmimin güneşinde birer sancak oldular. Hikmet kanunları gönlümde sapasağlam ortaya çıktı. İlimle hikmet gibi sancaklar yaptım. Varlıkların yaratılmasında kıdem sahibi olduğumdan emirlerim halka tamamen nüfuz eder. Yüzünü ezelden

Çün zi-Ahmed tâft şemsi ve'd-đ-duhâ²⁸¹⁷
 Bî-dalâlet şüd hidâyet pîş-vâ
 Enbiyâ tâ reh-nümâ-yı mâ şüdüdü
 Ğayr-râ geştîm mâ hem reh-nümâ
 Mâ zi-meşkût be-nübüvvet yâftîm
 Kevkeb-i mâ dâde z'ân nür u ziyâ
 Erbâ'în ez-Ahmed'em be'nmüd ahad
 Geşt vâhid bâ-vücüd-ı mâ-sivâ
 [463^a] Hâtîm-i hâtîm şüdüdü men hem ez-ân
 Güfte Muhyî'd-dîn in-râ Muhyiyâ

 لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَهُوَ
 Hağ u Hayy Kayyüm u Zâhir cümle ü²⁸¹⁸

[464^a]

[1046]

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Hamdüli'llâh zuhür idüp envâr
 Kıldı Hağ fazl ü hikmetin izhâr
 Ya'nî Yahyâ Efendi hazretini
 'İlm ü fazlıyla kıldı Hağ muhtâr
- 3 Rüm'da kâzî-i 'asâkir iken
 Ka'be kâzîliğında kıldı qarâr
 Kuṭb-ı devrândur ol muḥîṭ-i 'ulüm
 Hızr'la lâzım oldu kim ola yâr
- 5 'Arafât üzre cem' olduğda
 Umaram olmaya ferâmuş-kâr

ebede kadar gösterir. Benim belamda nimetin şükrü 'evet' oldu. Benim kulağında daima 'elestü' olduğundan âlemin her parçasında onu söylüyorum. Vallâhi Allâh'tan başka ilah yoktur. Hak, Hay, Kayyum, Zahir her şey odur.

²⁸¹⁷ 'Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına yemin ederim...' Şems suresi 1. ayet, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, s. 594.

²⁸¹⁸ Şems suresinin ilk ayeti Ahmed'den zuhur ettiği için hiç yanlış yola girmeden hidayete öncü oldu. Peygamberler bizim rehberimiz olduklarından biz de başkalarına yol gösteririz. Biz, kandilden peygamberlik bulduk, bizim yıldızımız ondan ışık verir. Erbain, Ahmed'imden bir göründü. Allâh'tan gayrı, bizim vücudumuzla bir göründü. Ey Muhyî, ben sonlandırınların sonuncusu olduğumdan Muhyiddîn de bunu söylemiştir. Vallâhi Allâh'tan başka ilah yoktur. Hak, Hay, Kayyum, Zahir her şey odur.

- Evvelâ Hızır'a t̄alib idi velî
Şimdi Hızır anı ider istifsār
- 7 2819 فِي جِيرَتِكَ dir ehlu'llāh
Olalı beyt-i H̄aḫḫ'la ol cār
- Vāşıl oldu murādına ol l̄ik
Bizi Mışır içre ḫodı 'āşık-ı zār
- 9 Maḫzar-ı küll olalı dir dāyim
2820 لَيْسَ فِي الدَّارِ غَيْرُ نَا دِيَّارِ
- Kenz-i H̄aḫ maḫzeni durur ḫalbi
Dāyimā ehline ider iṣār
- 11 Oldı dergāhı Ka'be-i şuleḫā
Secdegāh eyledi anı züvvār
- 'İlm-i ḫazretde muṭlakā ṣābit
Ġayb-ı a'yāndan ol ider iḫbār
- 13 Nuṭḫ-ı H̄aḫ'la ider çü men'-i hevā
Serverüñ vaḫyin ol ider izḫār
- رَحْمَةُ اللَّهِ أَمْرَاءَ عَرَفَ
2821 قَدْرُهُ فِي الْعُلُوِّ بِالْأَنْوَارِ
- 15 'Amel ü 'ilmini ziyād ide H̄aḫ
Feyz-i fazlın nişār ide Ġaffār
- Çünkü Yaḫyā Efendi luṭf kılup
Muḫyī'ye oldu himmeti naşşār
- 17 Ol cemāl ü kemāl-i keşfi ile
Aḫa gösterdi vech-i H̄aḫ dīdār
- Dü cihānda mu'īni ola H̄udā
Ḫurbine reşḫ ideler ebrār

2819 Biz sana komşuyuz.

2820 'Evde Deyyar'dan başkası yok.' Bayezid-i Bistamî'ye ait olduğu söylenen bu sözün 'Cübbemin altında Allāh'tan başkası yok.' gibi farklı biçimleri de vardır: Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 186.

2821 Nurlarda, üstünlükte kendi kıymetini bilene Allāh rahmet etsin.

[465^a]

[1047]

**Bu Mes'ele Beyânında E'imme-i 'İrfândan Cevâb-ı Bâ-Şavâb Ne Vechledür ki
'Āşıkla Ma'sûkda Olan 'Işık 'Āşıkda mı Ziyâdedür Yoḥsa Ma'sûkda mı
Ziyâdedür Beyân Buyurup Mişâl Olına
el-Cevâb**

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

- 1 'Işkuñ zuhûrı evvel ma'sûkdan olupdur
'Āşık aña anuñçün mağlûb olur hemîşe
'Āşık olanuñ ola çünkim ziyâde 'ışkı
Ma'sûk olana bî-şek mağlûb olur hemîşe
- 3 'Āşıkda iki göz var ma'sûkda olur çâr
Muhyî bu sırrı bilen maḥbûb olur hemîşe
Bundan muḥibb ü maḥbûb aḥvâli oldı ma'lûm
Tâ rûḥ ölür tenile maḥcûb olur hemîşe

Elgâz

[1048]

**Luğaz-ı Çâder ki Muhyî Dilinde Câddur ve Ma'lûm ola ki Ed Bir Dimekdür
Ol Dilde**

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bârgâh-ı ḥazrete 'arz-ı faķır
Bu durur ey ḥayme-i luḫfi müdür
Ya'nî kim ey ḥazret-i 'izzet-me'âb
Kâm-baḫş u kâm-bîn ü kâm-yâb
- 3 Ol nedür kim üç durur ḥarfi tamâm
Biri gitse bir ḫalur ol ey ḫümâm
İkisi gitse biri ḫalur hemân
Üçi gitse yine biridür ḫalan
- 5 Dördi gitse yine bir ḫalur şehâ
Beş giderse bir ḫalur ey meh-liķâ

- Ger yidisi gitse bir durur alan
Hşılı birdür alan bk yalan
- 7 Vir cevbın luf ıl ben bendeye
Zll-1 ramet ola t efgendeye
- Muy-i uftde bir bende durur
Hkdan ref' eyle efgenden durur
- 9 Devr ide maşudu zre rzgr
Dşmeny yiri ola dr'l-bevr

[465^b]

[1049]

Luaz-1 Destr

f'iltn f'iltn f'iltn f'iln

- 1 Ol nedr kim badan ayaa teni srhdur
Hlk-1 dehry baına biner at ksthdur
- R-sefid oldu iun hem nizr u dehr-i gerd
Her kiiny baı zre yiri var ey h-1 ferd
- 3 Alnına tama uraldan oldu tezvri ziyd
Kimi grse arilup olandurur ey ho-nihd
- Nie demdr ızılı ıkmı durur anu tamm
Anı baıla keremler eyle baa ey hmm
- 5 Dyim Muy du'-gya budur Hk'dan murd
Hccu mabl idp Hk devlety ola ziyd

[1050]

Luaz-1 Seyf

f'iltn f'iltn f'iln

- 1 Ol nedr ey km-ba u km-kr
K'b-ry cnlara virr af
- Geri un zen b-vefdur herkese
Yr olur her merdle rz-1 ve

3 Ba‘z-ı albe geri virür jeng-i am
LİK anula ba‘z bulur incilā

Rüz-ı da‘vā na-ı āı‘dur dili
āzıyü‘l-ācāt‘dan ankim azā

5 Bir yalu yüzlü muaffā yārdur
Āyīneve her zamān virür cilā

Ger virürise cevābın Muyī‘ye
a murādātu ide cümle ‘aā

Murabba‘āt

[1051]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

Tā hevā-yı nār-ı ‘ııla ten oldı āk-i rāh
āhir oldı pertev-i üsnüde ün nūr-ı İlāh
‘Ar-ı rüyü üzre oldı peremü nūr-ı siyāh
ulmet-i hicrānda mav oldum yeti ey yüzi māh
āhir it mir‘āt-ı rüyü cān-ı cānum Mulī āh

II

Seng-i cevrüle cefā tıı olursa tızter
āneve anula baum ā ā itse eger
Neter-i amdan iridürse reg-i cāna eer
Dönmez[em] va‘llāhi a‘ā tek oma dilde keder
āhir it mir‘āt-ı rüyü cān-ı cānum Mulī āh

III

Viridi zīnet āsmānve kürsiler dükkānına
Yazdı āyāt-ı maabbet ‘arınu her yanına
Pāk-dāmānlılar ile girme Muyī anına
Tı-ı hicrānu anu kār eylemidür cānına
āhir it mir‘āt-ı rüyü cān-ı cānum Mulī āh

[1052]

Dīger

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
fā'ilātün fā'ilün

I

Her kaçan māyī giyüp 'arz-ı cemāl itse o māh
Āteş-i dilden göge sūzile²⁸²² irür dūd-ı āh
'Āķibet ben zerreyi mihri kıllur bir gün tebāh
Bu қad-i bā[lā]yıla
Қāmet-i a'lāyıla
Bunca istiğnāyıla
Serv-i nāzum ser-firāzum 'işve-bāzum Muşlī Şāh

II

Ne ğam-ı hicrāna tākāt ne vişāle iktidār
Қalmışam hayrān ü ser-gerdān ü nālān bī-қarār
Bendeye raħm olmazise nice olur hāl-i zār
Bu қad-i bālāyıla
Қāmet-i a'lāyıla
Bunca istiğnāyıla
Serv-i nāzum ser-firāzum 'işve-bāzum Muşlī Şāh

III

Āh-ı āteş-nāküm olaldan hevāyīveş düşer
Yir yir eflāküñ hişārına şihābāsā şerer
Mürde-dil Muhyī bula cān hākine itseñ güzer
Bu қad-i bālāyıla
Қāmet-i a'lāyıla
Bunca istiğnāyıla
Serv-i nāzum ser-firāzum 'işve-bāzum Muşlī Şāh²⁸²³

²⁸²² Yazmada 'mihri' şeklindedir. Satır arasında 'sūzile' şeklinde değiştirilmiştir.

²⁸²³ Bu bend der-kenārdır.

[466^a]

[1053]

Murabba‘-ı Dîger

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

I

Ey mäh-ı melek-manzar ü ey şäh-ı cihānum
‘Älemlere fāş oldı yine ‘ışk-ı nihānum
Raħm eyle meded yaqmaya tā dehri figānum
Mümtāz-ı cihān şūh-ı zamān rūh-ı revānum
Cān Muşlı‘cuğum ğonce-femüm ince miyānum

II

Sen mäh olalı mihr-i cemālile hüveydā
Cān gülşeni rüyunda olur rüşen ü peydā
Zülfün niçe şürîdeleri eyledi şeydā
Mümtāz-ı cihān şūh-ı zamān rūh-ı revānum
Cān Muşlı‘cuğum ğonce-femüm ince miyānum

III

Hağ bāğ-ı ruhuñ tāze kıla ey gül-i ra‘nā
Ruhsāruña karşı ide bülbülleri şeydā
Dāyim kıla mihr-i ruhuñ āfāka tecellā
Mümtāz-ı cihān şūh-ı zamān rūh-ı revānum
Cān Muşlı‘cuğum ğonce-femüm ince miyānum

[1054]

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1

Diyār-ı ğurbete düşdi niçe yıl hicrile rāhum
Bi-ħamdi‘llāh ki te‘şir eyledi āh-ı seħergāhum
Ruhuñ mihriyle çeşmüm rüşen itdi çünkü Allāh‘um
Kılalum ‘ālemün zevkın benüm māhum cihān şāhum

[1055]

müstef'ılün müstef'ılün müstef'ılün müstef'ılün

I

Çardaşcuğum ağıyār-ı bed-ḥvāha uyup şatma beni
Hicr-i zenaḥdānuḡla çāh-ı miḡnete atma beni
Gürg-i firākuḡ pençe-i ḡahrına uğratma beni
Bağ dīde-i giryānuma raḡm eyle girme ḡanuma
Yūsuf'cuğum Ya'ḡūb'veş ḡüznile ağılatma beni

II

Vezn eyledi çeşm-i güher-sencile her ehl-i nazār
ḡüsn ü behāda görmedi sence terāzūdan ağıar
Çüñkim olanca gevherin dökdi yolında çeşm-i ter
Bağ dīde-i giryānuma raḡm eyle girme ḡanuma
Yūsuf'cuğum Ya'ḡūb'veş ḡüznile ağılatma beni

MECMUALARDA MUHYÎ'YE AİT OLMASI MUHTEMEL ŞİİRLER

Bu başlık altında yer alan şiirler, yüksek lisans ve doktora tezi olarak hazırlanmış şiir mecmualarından derlenmiştir. Mecmualardaki Muhyî mahlaslı şiirlerin Muhyî-i Gülşenî'ye ya da başka bir Muhyî'ye ait olduğunu söylemek neredeyse imkânsızdır. Bu şüpheli durum sebebiyle söz konusu şiirler asıl metne dâhil edilmemiş, ayrı olarak kaydedilmiştir. Şiirler söz konusu tezlerden olduğu gibi alınmış, metinlerde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Önce şiirlerin yer aldığı tezlerin bibliyografya bilgisi verilmiş arkasından şiirler yazılmıştır. Şiirlerin sonunda, tezlerde yer aldıkları sayfa numaraları belirtilmiştir.

Yapılan taramada 11 gazel, 1 kıta, 1 müfred, 3 matla, 1 tahmis tespit edilmiştir. Söz konusu şiirler ve yer aldıkları tezler şunlardır:

Hasan Gültekin, *Mecmû'a-i Nezâ'ir (Transkripsiyonlu Metin)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2000.

Muhyî

Ne tende cāme-i ʿizzet ne serde tāc-ı devlet var
Ne elde pāye-i rifʿat ne dilde meyl-i şöhret var

Yanumda efser-i Dārā'yı añmañ derd-i ser virmeñ
Benüm sevda-yı zülf-i yār ile başumda hālet var

Sıyup şişesini yaşumı aqıtma rīgāsā
Hāzer eyle Hūdā'dan sâ'at-i rüz-ı kıyāmet var

Meyüñ keyfiyyet-i hālını benden sor sen ey zāhid
Mezāk ehli degülsin anda bilmezsin ne lezzet var

Gedā ol Muhyiyā olma esir-i lezzet ü devlet
Olur lezzetde zillet āhirinde devletüñ let var (s. 159)

Muhyî

Yoğise elde eyā h̄vāce ne var gevherümüz
Devletüñde töludur dāmen-i çeşm-i terümüz

Tāyir-i gülşen-i kudsilerüz açsağ per ü bāl
ʿArşa-i dehre şalar şıyt u şadā şehperümüz

Ṭaşdan ṭaşa çalar başını kûyuñda raķīb
Olalı ḥāk-i ḥarīm-i ḥaremüñ pisterümüz

Gökde istedüğümüz yirde bulurduk ey dil
Bir gice bezmümüze gelse o meh-peykerümüz

Oldı şūrīde vü meyyal yañılmaz hergiz
Muḥyiyā düşse nazardan nola eşk-i terümüz (s. 186)

Muḥyī

Seng-i belāña karşı virüp ser Ḳayacuğum
Oldum diyār-ı miḥnete server Ḳayacuğum

Elden çıkarduğına Yūsuf-ı ḥazīn
Nīrān başdı bağrına ṭaşlar Ḳayacuğum

Her ṭaş ki itdi urdu sere dest-i miḥnetüñ
Ṭutdum ben anı ṭaşa ber-ā-ber Ḳayacuğum

Sevdā-yı ḥaṭṭuñ alnuma yazuyimiş benüm
Ey Rümeline kātib-i defter Ḳayacuğum

Kūhsār-ı ğamda Muḥyī'nüñ eşkiyle āhına
Ağladı cūlar inledi ṭağlar Ḳayacuğum (s. 366-367)

Muḥyī

Göñlüm açmaz bāğ-ı dehrüñ süsen-i āzādesi
Bir ḳuloğlı āfetüñ oldum yine dil-dādesi

Sāde pehlū itmedi kimse meger pīrāheni
Ḳoçmadı göñlüñ çek ol ra'nāyı illa sādesi

Vālī-i mülk-i melāhatsin olupdur çākerüñ
Āstānuñda cihānuñ mīri vü şehzādesi

Ḥāk-i pāy-ı yara erbāb-ı şafā sürsün yüzün
Zāhide besdür yüzünüñ lāyıķı seccadesi

Neşvesi bākī ḥumārından eşer nā-büddur
Zāhidā ḥüm-ḥāne-i 'aşḳuñ 'acebdür bādesi

Baḡa medḥüñ hoş durur aġyāra zemm-i ehl-i 'aşḳ
Her kişiyē yeg gelür kendü ṭabī'at-zādesi

Düşdi dām-ı ‘aşkına pervaz iderken murğ-ı dil
Muhyiyā olsam ‘aceb mi ol şehūñ üftādesi (s. 510)

Emrah Gündüz, *Koyunoğlu Kütüphanesindeki 13461 Numaralı Mecmuanın
Transkripsiyonlu Metni*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans
Tezi, Konya 2010.

Muhyī Efendi

Dostı şetm ü kabīh ile maḥzūn idesin
Soñra izhār-ı maḥabbetle anı şanma gider
Riştayi kırsañ eger bağlanıcak muḥkem olur
Virür amma saña ol ‘uqde şığandıqça keder (s. 23)

[Muhyī]

Bilmeyen cān Yūsufuñ Ken‘ānı bilmez қandadır
Öz vücūdı Mısrīnūñ sulṭānı bilmez қandadır
İçmeyen vuslat şarabın yār elinden her zamān
Beñzer ol māḥīye kim ‘ummān bilmez қandadır
Bilmeyen ‘ilm-i ledünni dört kitāb okısa
Zāhiren ‘ālimdür ol Qur‘ānı bilmez қandadır
Cān kulağıyla işit Muhyī Muḥammed nuṭkıdur
Kendi nefsuñ bilmeyen Raḥmānı bilmez қandadır (s. 230)

[Mūhyī]

Ḥaqq cemālūñ isteyüp ḥayrān olan gelsün berü
Cān u nefsuñ zer‘ idüp qurbān olan gelsün berü
‘Aşk şarabın sāķiden içüp safa vü zevķ iden
Düşüben bī-hūş olup mestān olan gelsün berü
Rüz [u] şeb der-i vāhiddin āh u feryād eyleyen
Gözlerinden қan aқup giryān olan gelsün berü
Fānīye meyl itmeyüp bāķīye ḥıdmet eyleyen
Rabbine қulluқ idüp sulṭān olan gelsün berü

Muhyî meydân içre başın tövbe idüp cevân ider
Maḥv idüp meydan-ı ḥaḫda ḫan olan gelsün berü (247-248)

Doğan Evecen, *17. Yüzyıldan Üç Mecmua-i Eş'âr*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011.

Muhyî

Sen leb-i āb-ı ḫayâtı ḫuçan olmaz dirler
'Ahdum olsun seni cāna ḫuçanuñ olmaz isem (s. 127)

Mehmet Gürbüz, *Kâbilî'nin "Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr" Adlı Şiir Mecmuası*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2011.

Muhyî

Tiğ-ı fürḫatle olup ḫāk ile yek-sân olayın
Tek hemân sevdüğümüñ yolında ḫurbân olayın (s. 1003)

Muhyî Efendi

Olmazsın 'andelîbâ çün benümle hem-nefes
Ġonçenüñ başını ağırtduñ hemân ġavġâyı kes (s. 1397)

Hatice Akbulut, *18. Yüzyıla Ait Bir Tekke Şiiri Mecmuası Üzerine Tetkik*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011.

Muhyî

'Arz it cemâliñ göreyim ey mäh-ı tâb Muştafâ
Ref' it niḫâbiñ rüyını şems-i dıraḫşân Muştafâ

Ḥaḫḫ'ıñ sen olduñ muzahrisen sen ḫamûnuñ rehberi
Seni seven olur velî cümleden eykân Muştafâ

Seniñle oldı āfitâb gönderdi saña Ḥaḫ kitâb
'Aşḫla fetḫ oldı bâb ey derde dermân Muştafâ

Medḫ eylemen seni maḫal-i medâḫıñ oldı Zülcelâl
Muhyî ḫulna ḫıl vişâl ey Ḥaḫḫa miḫmân Muştafâ (s. 72)

Cemal Özyön, *Mecmua-i Gazeliyyat, Milli Kütüphane, 06 Hk. 319/1 (İnceleme-Çevriyazı)*, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2013.

Gazel-i Nizâmî Tahmîs-i Muhyî Çelebi

Sâkiyâ şâhid-i gül açdı yüzinden çün niķâb
Getüre bade-i gül rengi ki ref' oldu hicâb
Hâşa âhenk ide bu perdede ķânûn u rebâb
İtmedin meyl-i fena 'ömr binasını ħarâb
Ĥuz mine'l-'ayşu naşîben ve mine'l-'ömrî nişâb

Leb-i mey-gün ter-âbâde-i nâ-best-i laķab
Zân ki yekşâde be-dil hây-ı tu der-şâd u țarab
Düşdur dâr-ı nida pîr-i muġân râhuma şeb
Feth-i bâb-ı ħarem-i 'îş ze-mey-ĥâne taleb
Raĥima'llâhu limen 'allemenî fethu'l-bâb

İtdi gülşende naġam ķumrı hezâr ile yine
Raķş urur serv-i hevâ-yı ķad-i yâr ile yine
Cennete döndi çemen âb-ı kenâr ile yine
'İş it ey 'âşık-ı şeydâ ki bahar oldu yine
Züyyine'r-ravzatü ke'l-cenneti bi'l-vird ü țâb

Mâh-ı rüyuña raĥş-ı şem'-i şeb efrüz şüd
Dil-i rindân-ı zemî la'l-i tû-pîrüz şüd
Rüz-mâ ez-meded vasl-ı tû-nevrüz şüd
Serv-i nâzike-i ruĥsâre-i evrüz şüd
Lev tecellâ leke fi'z-ı zulmeti min ġayri hicâb

Sen peri-rüya raķîb olalı hem-râh u raķîb
Dâmenin itdi gözüm girye-i telĥ ile raķîb
Düşdi çâh-ı ġama dil ey gözi Hârût-ı ķarib
Baña senden ġam-ı endüh-ı bela oldu naşîb
Ķismetî minke belâ'ün ve 'inâ'ün ve 'azâb

Râstî serv-i revanı tû-be-cânı çün ülfet
Ey sera perde-i şefkat dil ü cân münkeşifet
Ey hevâ-yı tû-bâb u küllü min-mâ-telfeset
Künc-i sevda-yı tû-der-künc-i dilem mu'tekfiset
Meskenü'l-kenzü ve me'vâhü ħarâb u yebâb

Muhyî'nüñ girye vü zardan görelî aġladı ebr
Ey cefa-ĥü nice bir ide firâķuñ baña cebr

Gör nedür ol ki aña Huld civarı ola qabr
Miñnet ü hıcre Nizâmî nice bir eyleye şabr
Sa'detî ihtirâku'l-kalbi bi-şevku'l-eşhâb (s. 62-63)

Selim Gök, *Milli Kütüphane'ye Kayıtlı 06 Mil YZA 485 Nolu Mecmu'a-i Eş'âr (İnceleme-Metin)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.

Muhyî

Utan Hâkdan eyâ gâfil unutduñ 'ahdi sühânı
Uş uyduñ meğer şeytâna yaqdun odlara cânı

Şakın aldur seni şeytân şakın Hâkka di yâ Raḥmân
Çıkar senligi aradan hiçâbsız göre sen anı

Hicâbı tenlerdür zulmeti yaka gör nâr-ı Tavḥîde
Bugün envâr-ı kudsi-i tecelli eyle sulḥanı

Eyâ şüret-perest insân idegör özüñi insân
Hâkîkatde odur insân ki bula cânı cânânı

Bu sırrı bilmege Muhyî fenâ andır fenâ olsun
Gider bu kı̄l ü kâlî güzaf şanma bu meydanı (s. 340)

Sibel Ay, *Millet Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 Numarada Bulunan Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.

Gazel

Mecnûn-ı Hudâ olanı zincîre çekerler
Şol t̄alib-i Hâkḥ 'âşıkı bir pîre çekerler

Fer'ıyle bilinir yine ol 'âlemiñ aşı
Ma'nâ-yı belîgi luḥf ile taḥrîre çekerler

Dil derde düşüp istese didâr-ı Hudâyı
Pîrân-ı hâkîkat anı tedbîre çekerler

Kâne yekûn ile vâ'iz şu bu olmaz
Bu dersi gören 'âşıkı tefsîre çekerler

Muhyî bilürin dime şakın 'ilm-i ledünnî
Erbâb-ı taḥîkat seni ta'bîre çekerler (s. 379-380)

Cennet Sevilay Yazıcı, *Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Asl 551 (MC:9 SA 172-10) Numarada Kayıtlı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni*, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Rize 2016.

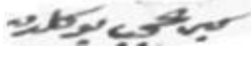
Der Nutk-ı Hazret-i Muhyî

Rûhu'l-ı kudse mazhar ol 'âlemde sulţânlık budur
Hağka kul it nefsiñi sırrımı sulţânlık budur

İsteriseñ dost cemâliñ kalb-i pâke kıl nazar
Yirde gökde isteriseñ bil ki nâdânlık budur

Ger hağikat mü'min iseñ gözle dîn erkânını
Cidd ile tut ağkâm-ı şer' bil MüSelmânlık budur

'Ağlına mağrur oluben dimegil benven hemân

 zîrâ şeytânlık budur

Bir 'amel kazanç ki Muhyî olma fânî tâ ebed
Hayrile yâd ola gör 'âlemde insânlık budur (s. 191-192)

Songül Ayaz, *Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları O.E. YZ 0119 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmuası (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2018.

Muhyî

Cümlenüñ mağbûbı sensin ey hağbîb-i ezeli
Cümle Yûsufklar içinde ey güzeller güzeli (s. 69)

Muhyî

Derd ehli libasını 'aşğ ile giyen gelsün
Zehrini sükker gibi zevk ile yiyen gelsün

Ol günlerini şâ'im hem giceleri kâ'im
Fağr âteşine dâ'im şabr ile yanan gelsün

Hağka iremez kimse ağlas ü dîbâ ile
Öz kendü eli ile cânına kıyan gelsün

Ğâl ü kâl ile hergiz menzile irişilmez
Kendülük ile olmaz mürşide uyan gelsün

Aldanma Őađın Muđyĭ her āline dĭnyānuđ
Öz varlığını bugĭn yoğluğa Őayan gelsĭn (s. 215)

SONUÇ

Bu çalışmayla 16. asrın âlim, şâir ve mutasavvıflarından olan Muhyî-i Gülşenî'nin *Divan*'ını ortaya koymak, edebî kişiliğini değerlendirmek ve edebiyat tarihine küçük de olsa bir katkı yapmak amaçlanmıştır. Tezi hazırlayanın gücü yettiği kadarıyla bu amaçlara ulaşılmıştır. Muhyî-i Gülşenî, *Divan*'ı ile, klasik Türk edebiyatının en olgun dönemini yaşadığı 16. asırda eser vermiş mutasavvıf bir şâir olarak edebiyat tarihine tanıtılmıştır.

Muhyî, medrese eğitimi almış, Türkçe, Farsça ve Arapçayı öğrenmiş bu dillerde şiirler yazmıştır. *Divan*'ı oluşturan şiirlerin yarısından fazlası Türkçe, yarıya yakını Farsçadır. *Divan*'da Arapça çok az şiir bulunmaktadır. Muhyî, şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla bu üç dili ortak bir kültürün, dinin dili olarak düşünmektedir. Türkçe şiirlerinde Farsça ve Arapça; Farsça şiirlerinde Türkçe ve Arapça yapılara yer verir. Muhyî, Farsçayı şiir dili olarak çok daha işlek şekilde kullanmıştır. Özellikle ele aldığı tasavvufî konulardaki düşüncelerini, Farsça ile çok daha rahat ifade edebilmiştir. Muhyî'nin Türkçe şiirleri, edebî ve sanatsal zevk vermekten uzaktadır. Onun şiirleri estetik bakımdan kuru olarak değerlendirilebilir. Tüm bunlardan Muhyî'nin, şiir dilini estetik bir bilinçle veya sanat yapmak amacıyla kullanmadığı, onu tasavvufî düşüncelerini aktarmak, yaşantısını nazma dökmek için bir araç olarak gördüğü sonucu çıkarılabilir.

Muhyî Divanı'nda 976 manzume, 84 manzume değeri taşımayan tarih ifadesi bulunmaktadır. Nazım biçimleri bakımından zengin olan *Divan*'da kaside, terci-bend, terki-bend, murabba, muhammes, mesnevî, kıta, gazel, rubâî, matla, müfred, mısra gibi biçimler yer alır. Bunlar arasında en çok kullanılan nazım biçimi, kıtadır (260 kıta), onu gazel (213 gazel) takip eder. Muhyî, bir kıta ve gazel şairi olarak değerlendirilebilir. Şair, bazı nazım biçimlerini müstezâd olarak ifade eder: bunlar arasında, klasik Türk edebiyatında benzerine rastlanmayan müstezâd murabba; çok az örneği bulunan müstezâd rubâî, müstezâd matla ve müstezâd nazım bulunmaktadır. Bu örnekler, Muhyî'nin biçim üzerinde oynadığını, belki de biçimde değişiklik ve yenilik aradığını göstermektedir.

Muhyî'nin *Divan*'ında tarih manzumelerinin önemli bir yeri vardır. Ebussuûd'un kendisine 'sâhib-i târîh' demesine sebep olan tarih düşürme merakı, *Divan*'a da yansımıştır. *Divan*'da 144 tarih kıtası bulunmaktadır. Şair kıta dışında kasidelerle, nazımlarla, müfredlerle, matlalarla ve mısralarla da tarih düşürmüştür. Söz konusu

tarihlerin bir diğeri işlevi, dönemin bazı tarihi olaylarına ışık tutmasıdır. Özellikle Mısır'a atanan paşalar, nakipler, kadılar, âlimler; ölümler ve doğumlar için düşünülen tarihler tarihi bir belge özelliği taşır.

Muhyî, hayatının her anını manzum şekilde aktarmaya gayret gösteren bir şairdir. Çevresinde yahut kendisinde şahit olduğu değişimleri, olayları şiire/nazma döker. Yağmur altında ıslanmak, dergâhın bahçesine gül dikmek, yemek pişirmek, dostlara buluşamadıkları için sitem etmek, yakınlarını dergâha davet etmek için şiirler yazar. Bunlardan anlaşıldığı kadarıyla Muhyî, mecmuasını sürekli yanında bulundurmuş, her fırsatta şiir yazmıştır. Bu durum, onun şiirle ne derece iç içe olduğunu, adeta onunla yaşadığını göstermesi bakımından önemlidir.

Tekrar, iştikak, kalb sanatları ve kelime oyunları Muhyî'nin üslup özellikleri arasında yer alır. Bu sanatlar sayesinde özellikle Farsça şiirlerinde bir akıcılık ve ses cümbüşü hissedilir.

Muhyî'nin şiirlerinde işlenen temel konu tasavvuftur. 16. asırda varlığını sürdüren pek çok tarikat temsilcisini tanımış, Kübrevî hilafeti almış, Gülşenî tarikatına mensup bir sufi olan Muhyî, İbni Arabî'nin vahdet-i vücud düşüncesine, Mevlânâ'nın tasavvufi fikirlerine şiirlerinde geniş yer vermiştir. Muhyî'nin mutasavvıf kimliğinin ortaya koyduğu bir diğeri başlık, nasihat üslubudur. Şâir, kasidelerinde ve diğeri bazı şiirlerinde devrin yöneticilerine öğütler vermiştir.

Muhyî Divan'ının şahıs kadrosu bir hayli kalabalıktır. Kasideler, tarih manzumeleri ve kıtalarda, pek çok devlet görevlisinin ve mutasavvıfın ismi geçer. Bunlar arasında sadrazamlar, vezirler, beyler, kapıkulları, ağalar, kadılar, kanaat önderleri, postnişinler bulunmaktadır. Onun şiirlerine bakıldığında Muhyî'nin bu kişilerle olan münasebetinin sadece övgü-lütuf mesabesinde olmadığı, onun bu görevlilerle yakın dostluklar kurduğu görülmektedir. Bunda babasının tanınmış bir kişi olması, kendisinin devrin önemli bir tarikatına mensup bulunması, âlim ve sanatkâr kişiliği etkili olmuştur. Şâirin çevresinin genişliği pek çok sınıftan insanı onu şiirlerine taşımıştır.

Bu çalışmanın klasik Türk edebiyatı alanına tarihî ve bibliyografik katkı sağlaması, Muhyî-i Gülşenî üzerine yapılacak diğeri çalışmalara yardımcı olması umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- AÇIL, Berat, *Klasik Türk Edebiyatında Alegori*, Küre Yayınları, İstanbul 2013.
- AÇIL, Berat, *Muhyî's Hüsn ü Dil: An Allegorical Work*, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2010.
- ADAK, Abdurrahman, "Gülşeniyye Tarikatı İle İrtibatı Olan Bazı Mevlevî Şairler", *Marife*, (2008), S 1, ss. 105-136.
- ADIGÜZEL, Niyazi, *Edirneli Ahmed Bâdî'nin "Riyâz-ı Belde-i Edirne" Adlı Eserinin Tezkire Kısmı*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Edirne 2008.
- AFYONCU, Erhan, "Rüstem Paşa", *DİA*, İstanbul 2008, C 35, ss. 288-290.
- AFYONCU, Erhan, "Semiz Ali Paşa", *DİA*, İstanbul 2009, C 36, ss. 495-496.
- AFYONCU, Erhan, "Sokullu Mehmed Paşa", *DİA*, İstanbul 2009, C 37, ss. 354-357.
- Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (İndeksli Tıpkıbasım)*, (Hzl. Süleyman Solmaz), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- Ahmed Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniyye*, (Hzl. Turgut Karabey, Mehmet Atalay), Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- AKAY, Mehmet, *İbrahim Gülşenî'nin Divânı*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1996.
- AKBULUT, Hatice, *18. Yüzyıla Ait Bir Tekke Şiiri Mecmuası Üzerine Tetkik*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011.
- AKPINAR, Hüseyin, *Gülşenilik'te Mûsikî Ve Mûsikîşinaslar*, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Şanlıurfa 2004.
- AKSAN, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara 2006.
- AKSOY, Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-I Atasözleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1988.
- AKÜN, Ömer Faruk, *Divan Edebiyatı*, İsam Yayınları, İstanbul 2013.

- AKYÜZ, Kenan vd., *Fuzûlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- ALGAR, Hamid, “Necmeddîn-i Kübrâ”, *DİA*, İstanbul 2006, C 32, ss. 498-506.
- ALGAR, Hamid, *Nakşibendîlik*, İnsan Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2013.
- Ali Hilmi Dağistanî, *Fihristü'l-Kütübi't-Türkiyye Li'l-vücûdet Bi'l-kütüphâneti'l-Hıdiviyye*, Matbaatü'l-Osmanî, Kahire 1307.
- ARI, Abdullah, “Muhyî-i Gülşenî'nin Sîret-i Murâd-ı Cihân İsimli Eseri”, *Sufî Araştırmaları*, (2011), C 2, S 3, ss. 51-76.
- ARI, Abdullah, *Muhyî-i Gülşenî, Eserleri ve Sîret-i Murâd-ı Cihân (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2010.
- AŞICI, Murat, *Bünyâd-ı Şi'r-i 'Ârif (Transkripsiyon-Gramer İncelemesi)*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989.
- Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, (3 cilt), (Hızl. Filiz Kılıç), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2010.
- AY, Sibel, *Millet Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 Numarada Bulunan Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.
- AYAZ, Songül, *Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları O.E. YZ 0119 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmuası (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2018.
- AYKUT, Nezihi, “Damad İbrâhim Paşa”, *DİA*, İstanbul 1993, C 8, ss. 440-441.
- BANARLI, Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1987, C I.
- BİLGEGİL, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgât)*, Enderun Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 1989.
- Bursalı Mehmed Tahir, “Muhyî Efendi”, *Kelime-i Tayyibe*, (1320), C 1, S 3, ss. 88-89.

- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, (Hzl. M. A. Yekta Saraç), (3 cilt), Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara 2016.
- CANIM, Rıdvan, *Başlangıçtan Günümüze Edirne Şairleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.
- COŞKUN, Menderes, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2010.
- ÇALKA, Mehmet Sait, *Divan Şiirinde Rubâî*, Kriter Yayınları, Ankara 2015.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, “Divan Şiiri”, *Türk Dili- Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, (1986), C LII, S 415, ss. 1-16.
- ÇELİK, Nülüfer, *Muhyî-i Gülşenî Şehd-i Ebrâr (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 2014.
- DEMİRSOY, Soner, “Yavuz Alî Paşa”, *DİA*, İstanbul 2013, C 43, ss. 352-353.
- DENİZ, Şefaattin, “Mesih Paşa, Hadım”, *DİA*, İstanbul 2016, C Ek-2, ss. 259-260.
- DERDİYOK, İ. Çetin, “Gül-i Sad-Berk”, *DİA*, İstanbul 1996, C 14, ss. 225-226.
- DİLÇİN, Cem, *Divan Şiiri Ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.
- DİLÇİN, Cem, *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.
- DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2016.
- Divân-ı Hakîm Ebu'l-Mecid Mecdûd bin Âdem Senâyî-i Gaznevî*, (Hzl. Müderris Razavî), İntişârât-ı Senâyî, Tahrân 1362.
- Edeb-i Farsî Der-Anadolu ve Balkan*, “Muhyî-i Gülşenî”, (Editör: Hasan Enûşe), Tahran 1383, C 6, ss. 774-775.
- EMECEN, Feridun, “Mehmed III”, *DİA*, İstanbul 2003, C 28, ss. 407-413.
- EMECEN, Feridun, “Selim II”, *DİA*, İstanbul 2009, C 36, ss. 414-418.
- EMECEN, Feridun, “Süleyman I”, *DİA*, İstanbul 2010, C 38, ss. 62-74.

- ERAVCI, H. Mustafa, *Özdemiroğlu Osman Paşa: Bir Osmanlı Asker ve Bürokrati (Ehl-i Örf)*, Akçağ Yayınları, Ankara 2018.
- ERDOĞAN, Meryem Kaçan; FERLİBAŞ, Meral Bayrak, “Hadım Hafız Ahmed Paşa’nın Mısır’daki Evkafı (XVII ve XVIII. Yüzyıldaki Durumu)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (2015), S 32, ss. 1-30.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, *Türk Musiki Antolojisi*, (2 cilt), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1942-1943.
- EVECEN, Doğan, *17. Yüzyıldan Üç Mecmua-i EŞ’âr*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011.
- FAZLIOĞLU, İhsan, “Her Şeye Yeniden Başlamak: Muhyî-i Gülşenî’nin Bâleybelen’inin Düşündürdükleri”, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, (2006), S 10, ss. 369-374.
- GÖK, Selim, *Milli Kütüphane’ye Kayıtlı 06 Mil YZA 485 Nolu Mecmu’a-i EŞ’âr (İnceleme-Metin)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.
- GÜLTEKİN, Hasan, *Mecmû’a-i Nezâyir (Transkripsiyonlu Metin)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2000.
- GÜMÜŞSOY, Emine, “Halep’te Dukakinzâde Mehmed Paşa Külliyesi”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S 24, ss. 1-22.
- GÜNDÜZ, Emrah, *Koyunoğlu Kütüphanesindeki 13461 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010.
- GÜRBÜZ, Mehmet, *Kâbilî’nin “Sultân-ı Hübâna Münâsib EŞ’âr” Adlı Şiir Mecmuası*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2011.
- HATİPOĞLU, Vecihe, *Türk Dilinde İkileme*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981.
- İNALCIK, Halil, *Devlet-i ‘Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, Klasik Dönem (1302-1606), Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009.

- İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 2009.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Bostanzâde Mehmed Efendi”, *DİA*, İstanbul 1992, C 6, ss. 311.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Çivizâde Mehmed Efendi”, *DİA*, İstanbul 1993, C 8, ss. 347-348.
- İSEN, Mustafa, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994.
- İSEN, Mustafa, “Kınalızâde Hasan Çelebi”, *DİA*, Ankara 2002, C 25, ss. 417-418.
- İSEN, Mustafa, “Dîvân Şâirlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri”, *Tezkireden Biyografiye*, Kapı Yayınları, İstanbul 2010.
- İsmail bin Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi ala Elsineti'n-Nâs*, (2 cilt), Mektebetu'l-Kudsi, Dîmeşk 1351.
- İŞBİLİR, Ömer, “Kuyucu Murad Paşa”, *DİA*, Ankara 2002, C 26, ss. 507-508.
- KALE, Zehra, *Muhyî'nin Şehd-i Ebrâr İsimli Manzum Dört Halife Menâkıbnâmesi (İnceleme-Metin)*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2016.
- KARA, Mustafa, “Gülşeniyye”, *DİA*, İstanbul 1996, C 14, ss. 256-259.
- KARA, Mustafa, “Gülşeniye ve Güldeste”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1998), C 7, S. 7, ss. 41-58.
- KARABEY, Turgut, *Türk Edebiyatında Tarih Düşürme*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015.
- KAYA, Bayram Ali, “Yahyâ Efendi, Zekeriyâyâde”, *DİA*, C 43, ss. 245-246.
- KELEŞ, Reyhan, *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları*, Kitabevi, İstanbul 2016.
- KILIÇ, Mahmut Erol, *Sûfî ve Şiir - Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2004.
- KILIÇ, Rüya, “Osmanlı Devleti'nde Gülşenî Tarikatı (Genel Bir Yaklaşım Denemesi)” *OTAM*, (2004), S 15, ss. 209-226.

- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, (2 cilt), (Hzl. İbrahim Kutluk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1978.
- KOÇ, Mustafa, “16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî-Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri”, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, İstanbul, (2005), S 7, ss. 213-254.
- KOÇ, Mustafa, “16. Yüzyıl’da Kaleme Alınmış Bir Aşk Metni: Muhyî-i Gülşenî’nin İhsânnâme Adlı Mesnevîsi”, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, (2005), S 8, ss. 185-237.
- KOÇ, Mustafa, “16. Yüzyılda Yazılmış İzhâr-ı İzmâr-ı Mâ-Tekaddem ve Keşf-i Estâr-ı Mercî’ün-İleyh-i Mübhem Adlı Zamir Kitabı”, *V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2004, C II, ss. 2005-2022.
- KOÇ, Mustafa, “16. yy’da Yapılmış Osmanlı Türkçesi Gramer Çalışması: Bünyâd-ı Şi’r-i Ârif”, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, (2006), S 9, ss. 209-234.
- KOÇ, Mustafa, “Ahlâk-ı Kirâm Yayımı: Akademik Rezalet!”, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, (2005), S 8, ss. 309-315.
- KOÇ, Mustafa, “Babilden Bâleybelene: İlk Yapma Dil, İlk Kutsal Dil”, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, (2004), S 5, ss. 211-240.
- KOÇ, Mustafa, “Bilim Tarihinin İlk Yapma Dili Bâleybelen”, *38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi: Yurtta Sulh Cihanda Sulh Bildirileri*, Ankara 2008, ss. 269-278.
- KOÇ, Mustafa, “Osmanlı’da Esperanto -İlk Yapma Dil Bâleybelen- İlk Yapma Dilin Kurucusu Muhyî-i Gülşenî”, *Yeni Türkiye*, (2000), C 34, S 6, ss. 179-183.
- KOÇ, Mustafa, “Osmanlı’da Esperanto -İlk Yapma Dil Bâleybelen- İlk Yapma Dilin Kurucusu Muhyî-i Gülşenî”, *Osmanlı: Kültür ve Sanat*, Ankara 1999, C 9, ss. 463-467.
- KONUĞÇU, Enver, “Bâbür”, *DİA*, İstanbul 1991, C 4, ss. 395-396.

- KONUR, Himmet, *İbrâhîm Gülşenî, Hayatı, Eserleri, Tarikatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000.
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, (Hzl. Hayrettin Karaman vd.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.
- KURNAZ Cemal; ÇELTİK Halil, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010.
- KÜTÜKOĞLU, Bekir, “Murad III”, *DİA*, İstanbul 2006, C 31, ss. 172-176.
- MACİT, Muhsin, *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1996.
- MACİT, Muhsin, “Osmanlı Kültür ve Sanatında İbrahim Gülşenî'nin İşlevi”, *Bilig* (2012), S 60, ss. 193-214.
- Mahmud Cemaleddîn el-Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye (Halvetî Büyüklarının Tatlı Halleri)*, (Hzl. Mehmet Serhan Tayşî), Semerkand Yayınları 2. Baskı İstanbul 2013.
- Mehammed İstilâmî, *Ders-i Hâfiz: Nakd ü Şerh-i Gazelhâ-yı Hâfiz*, (2 cilt), İntişârât-ı Sohan, 2. Baskı, Tahrân 1383.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (6 cilt), (Hzl. Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, (13 cilt), (Tercüme ve Şerh: A. Avni Konuk), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009.
- Muhyî, *Mecmûa-i Muhyî*, Darü'l-Kütübi'l-Kavmiyyeti'l-Hıdiviyye-Mecâmi-i Türkî, no. 23.
- Muhyî-i Gülşenî, *Ahlâk-ı Kirâm*, (Hzl. Abdullah Tümsek), İnsan Yayınları, İstanbul 2004.
- Muhyî-i Gülşenî: Bâleybelen, İlk Yapma Dil*, (Hzl. Mustafa Koç), Klasik Yayınları, İstanbul 2005.
- Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye*, (Yay. Tahsin Yazıcı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982.

- Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhim-i Gülşenî*, (Hzl. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014.
- Muhyî-i Gülşenî, *Reşehât-ı Muhyî (Reşehât-ı 'Aynü'l-Hayât Tercümesi)*, (Hzl. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014.
- Nev'îzâde Atayî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Nev'îzâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli)*, (2 cilt), (Hzl. Suat Donuk), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2017.
- Nûre'd-dîn Abdu'r-rahmân bin Ahmed-i Câmî, *Dîvân-ı Câmî - Fâtihatü's-Şebâb*, (2 cilt), (Hzl. A'lâ Han-ı Efsah-zâd), Defter-i Neşr-i Mirâs-ı Mektûb, Tahrân 1378.
- OKTAN ÖZER, Zahide Berrin, *Muhyî-i Gülşenî'nin Hüsn ü Dil'i ve İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.
- OKUYUCU, Cihan, *Divan Edebiyatı Estetiği*, L&M Yayınları, İstanbul 2004.
- OKUYUCU, Cihan; KARTAL, Ahmet; KÖKSAL, Fatih, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2011.
- ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Siyaseti: Habeş Eyaleti*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1974.
- Osmanlı Tıbbî Bilimler Literatürü Tarihi*, "Derviş Muhyî-i Gülşenî", (Hzl. Ekmeleddin İhsanoğlu ve diğerleri), İstanbul 2008, C I, ss. 217.
- Ömer Ferit Kam Ve *Âsâr-ı Edebiye Tedkikatı*, (Hzl. Hasan Çeltik), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 104.
- ÖNAL, Ahmet, *Koca Sinan Paşa'nın Hayatı ve Siyasî Faaliyetleri: 1520-1596*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2012.
- ÖNGÖREN, Reşat, "Muhyiddîn Karamânî", *DİA*, İstanbul 2006, C 31, ss. 82-83.
- ÖNGÖREN, Reşat, "Tasavvuf", *DİA*, İstanbul 2011, C 40, ss. 119-126.

- ÖZAYDIN, Abdülkerim, “Sencer”, *DİA*, İstanbul 2009, C 36, ss. 507-511.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Hadım Hasan Paşa”, *DİA*, İstanbul 1997, C 15, ss. 5.
- ÖZCAN, Tahsin, “Mehmed Efendi, Mâlûlzâde”, *DİA*, İstanbul 2006, C 28, ss. 456-457.
- ÖZTOPRAK, Nihat, *Cân u Cânân (İnceleme-Hüsn ü Aşk ile Karşılaştırma-Metin)*, Türk Gençlik Vakfı, İstanbul 2000.
- ÖZTÜRK, Ali, “Halvetiyye Tarikatına Mensup XVI. Yüzyıl Divan Şairleri Üzerine Bir İnceleme”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, (2005), S 15, ss. 225-252.
- ÖZTÜRK, Özkan, “Muhyî-i Gülşenî'nin Siret-i Murâd-ı Cihân'ında Medenî Hikmet Tasavvuru”, *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2015), C 1, S 2, ss. 72-105.
- ÖZYÖN, Cemal, *Mecmua-i Gazeliyyat, Milli Kütüphane, 06 Hk. 319/1 (İnceleme-Çevriyazı)*, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2013.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*, (3 cilt), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2004.
- SARAÇ, M. A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007.
- SERİN, Rahmi, *İslam Tasavvufunda Halvetilik Ve Halvetiler*, Petek Yayınları, İstanbul 1984.
- SERTOĞLU, Midhat, “İlk Milletlerarası Dili Bir Türk İcat Etmişti”, *Hayat Tarih Mecmuası*, (1966), C 1, S 1, ss. 66-68.
- Seyyid Mustafa Rasim Efendi, *Tasavvuf Sözlüğü, Istılâhât-ı İnsân-ı Kâmil*, İnsan Yayınları, İstanbul 2008.
- SOYTÜRK, Hünkâr, *Ubûdî'nin Menâkıb-ı Evliyâ-yı Mısr'ı*, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.
- SÜMER, Faruk, “Kızılarslan”, *DİA*, Ankara 2002, C 25, s. 544.

- ŞAKİROĞLU, Mahmut H., “Cigalazâde Sinan Paşa”, *DİA*, İstanbul 1993, C 7, ss. 525-526.
- ŞİMŞEK, Selami, *Osmanlı'nın İkinci Başkenti Edirne'de Tasavvuf Kültürü*, Buhara Yayınları, İstanbul 2008.
- TAŞ, Hakan, “Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 2008, S 19, ss. 143-156.
- TATÇI, Mustafa, *Yûnus Emre Divanı (Tenkitli Metin)*, (5 cilt), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.
- TATLI, Bekir, “Buhârî (v. 256) Öncesi Dönemde Cibrîl Hadîsi ve Metin Tahlilleri”, *Dinî Araştırmalar Dergisi*, (2005), C 8, S 22, ss. 205-237.
- TINAS, Samet, *Rıdvanpaşazâde Abdullah Çelebi, Târih-i Mısır (İnceleme ve Metin)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.
- TOSUN, Necdet, “Reşehât”, *DİA*, İstanbul 2008, C 35, ss. 8-9.
- TÖKEL, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Harf Simgeciliği*, Hece Yayınları, Ankara 2003.
- TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî-Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (2 cilt), Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- TURAN, Şerafettin, “Barbaros Hayreddin Paşa”, *DİA*, İstanbul 1992, C 5, ss. 65-67.
- TURAN, Şerafettin, “Mustafa Çelebi”, *DİA*, İstanbul 2006, C 31, ss. 290-292.
- TÜMSEK, Abdullah, *Muhyî-i Gülşenî ve Ahlâk-ı Kirâm İsimli Eseri*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1995.
- Türk Dünyası Ortak Edebiyatı: Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, “Muhyî”, Ankara 2005, C VI, ss. 420-421.
- ULUDAĞ, Süleyman, “Halvetiyye”, *DİA*, İstanbul 1997, C 15, ss. 393-395.
- ULUDAĞ, Süleyman, *Bâyezîd-i Bistâmî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

- ULUDAĞ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2012.
- ULUSOY, Ceren, *Muhyî-i Gülşenî “Şehd-i Ebrâr” Mesnevîsi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- UZUN, Oğuzhan, “Türk Edebiyatında Menakıpnâme Yazımı Geleneği ve Menakıbnâme-i İbrahim-i Gülşenî”, *V. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK)*, (2014), ss. 315-344.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1983, C II.
- ÜNVER, İsmail, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Fall (2008), Volume 3/6, ss. 1-46.
- WEISMANN, Itzhak, *Nakşibendilik*, (Çev. İlhan Kelkitli), Litera Yayınları, İstanbul 2015.
- YAKIT, İsmail, *Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992.
- YAPICI, Uğurtan, *Edirneli Mevlevî ve Gülşenî Şairler*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009.
- YAŞAR, Önder, “Bir Şairden Valilere Nasihat Kasideleri (Muhyî-i Gülşenî’den Yöneticilere Öğütler)”, *Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Motif Vakfı Yayınları, Çanakkale 2018, s. 558-565.
- YAŞAR, Önder, “Günlük Hayatını Şiire Aksettiren Bir Şair: Muhyî-i Gülşenî”, *Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, TOKÜAD Yayınları, Çanakkale 2019, s. 975-986.
- YAVUZ, Hulusi, “Rumûzî”, *DİA*, İstanbul 2008, C 35, ss. 244.
- YAZICI, Cennet Sevilay, *Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Asl 551 (MC:9 SA 172-10) Numarada Kayıtlı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni*, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Rize 2016.

YAZICI, Tahsin, “Gülsanî, Mohyî Mohammad”, *Encyclopaedia Iranica*, (2003),
Volume XI, ss. 113.

YAZICI, Tahsin, “Muhyî-i Gülşenî”, *DİA*, İstanbul 2006, C 31, ss. 79-81.

YETİŞ, Kazım, “Âhenk”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2001, C 1, ss. 62-63.

YİĞİT, İsmail, “Kayıtbay”, *DİA*, Ankara 2002, C 25, ss. 80-81.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

‘Abdî Efendi: 580; 593/1	10/3; 173/4; 227/12; 267/59; 301/11, 78; 326; 619/3; 668/1; 928/7; 1033/1; 1036/12	Ahmed Paşa: 550; 557/1
‘Abdî Efendi (Kâzî): 925/1		Ahmed Paşa: 872
‘Abd-i Vehhâb Efendi: 796/1	Ahmed Beg (Ahmed): 607/1	Ahmed Paşa (Ahmed) (Hadım Hâfız): 282/12; 552; 648/1; 659/2; 660/3; 662/1; 844; 883; 968/4; 1019; 1022; 1033/4
‘Abdu’l-bâkî: 1000	Ahmed Beg (Sinân Paşa’nın oğlu): 619/2, 4	Akşâ: 1042/I
‘Abdu’r-Rahmân Efendi (‘Abd-i rahmân Efendi): 451; 452; 455; 505; 848; 855; 893; 990	Ahmed bin Gülşenî (Ahmed Şâh, Ahmed, Gülşenî-zâde, Ahmed İbni Şeyh İbrâhîm, Ahmed bin İbrâhîm, İbni Gülşenî, Hayâlî, Şeyh Ahmed bin Gülşenî): 7; 135/5; 193/1, 2; 209/3; 218/5; 237/4; 260/10; 261; 263/6; 264/1; 295/3; 463; 472; 555/3; 590/; 768/4; 909/1; 955/2; 967/21; 983/IX; 1045/V	‘Alî: 1003
‘Acem (‘Acemî): 24/5; 271/8; 275/12; 276/8; 305/11; 333		‘Alî Beg: 970
Âdem (hz.): 145/1; 173/4; 227/11; 228/5; 271/27; 297/5		‘Alî (‘Alî-i Murtażâ) (hz.): 10/3; 142/4; 225/5; 268/39; 269/4; 276/42, 43; 305/5, 41, 42; 319; 966/8
‘Aden: 178/4; 288/4		‘Alî Çelebi: 480; 485/1; 591/1
‘Âdil (cc.): 267/1; 815/4		‘Alî Efendi (‘Alî): 691/1; 692; 694
Ahad (cc.): 264/10; 836/3	Ahmed Çelebi: 628/14	‘Alî Paşa (‘Alî) (Malkoç): 267/5; 268/10, 11; 276/4, 43; 305/42; 306/15; 483/1; 798/2, 6; 810; 814/2, 6; 816/2; 818/1; 820/1; 850; 852
‘Ahdî: 619/4	Ahmed Çelebi (Etmekçizâde Mehmed’in oğlu): 512/1	
Ahmed: 744/3		
Ahmed: 910/2		
Ahmed: 981/1	Ahmed Efendi: 508	‘Alî Paşa (‘Alî) (Semiz): 489/1, 2, 3; 490/1; 491/1; 492/2;
Ahmed (Ahmed-i muhtâr, Ahmed-i mahmûd) (hz.): 2/2;	Ahmed-i Fettân: 992	

494/1; 630/4; 984/IV,
V

‘Ālimü’l-ğayb
(‘Ālimü’l-esrār,
‘Allām, ‘Ālim-i ğayb)
(cc.): 269/48; 270/37;
273/2; 280/35; 281/18

Allāh (Allāh Te‘ālā)
(cc.): 10/3; 76/4;
135/1; 160/3; 213/4;
253/2; 269/16; 603/5;
627; 691/3; 737;
747/3; 751; 760;
767/3; 822; 856/2;
1054/2

Altıbarmaq (Mehmed
Efendi): 891

‘Arab (A‘rāb): 271/8;
275/13; 276/9;
301/54; 305/12

‘Arafāt: 307/5

Aras: 6/4

Āsaf: 208/12; 492/1

Aşkar: 292/7

‘Aţţār: 173/7; 238/4;
260/23

‘Azrā: 74/5; 173/9

Bāb-ı Selām (Dārü’s-
selām): 199/1; 280/2

Bāb-zāde Haydar
Çelebi (Bāboğlı):
559/1, 4

Bağdād: 598/1, 2

Bākī: 939/3

Bākī (cc.): 17/3; 398;
616/5; 983/VI

Bārī (cc.): 166/1;
253/2; 397

Başra: 598/1, 4

Baş Hasan Beg: 766/2

Baṭḥā: 3/1; 285/35;
1042/I

Bāṭın (cc.): 530

Bā Yezīd (Muaviye):
279/15

Bā Yezīd (Bistamī):
173/5

Bedaḥşān: 281/33

Bedre’-d-dīn bin
Yaḥyā (Kāzī): 548

Bedrī: 606

Beg-zāde Efendi: 1014

Behrām: 799/2

Behrām (Halhallı):
288/6

Behṭīm: 913/3; 949/2;
950/2

Benī-ḥarem: 594/1

Bennā-yı ezel: 261/8

Bersīm (Muhyī’nin
atı): 913/1; 915/3;
922/1; 923/1; 924/5;
1026/3; 1027/5;
1029/2; 1030/2

Bevālbīs: 594/1; 719

Beyt-i ḥarām (Beytü’l-
ḥarām, Harem,
Ḥaremeyn): 268/29;
280/26; 291/17;
304/12; 904; 932/5

Beytü’l-ḥazen (Beyt-i
aḥzan): 113/3; 190/1;
216/2

Bihzād: 265/23

Bilāl: 967/33

Bū Bekr: 901/1

Bū Bekr (hz.): 264/8

Bū Cehl: 188/6

Bū Derdā: 258/25

Bū Ḥanīfe: 634/2

Bulāk: 250/3; 867/1;
870/1; 872/3

Bū Leheb: 306/21

Burāk: 272/26; 292/3;
953/3

Cābillkā: 258/14

Cābilsā: 258/14

Cābir: 301/11

Ca’fer Şāh: 987

Cāmī: 275/38;
276/38; 277/19;
305/37; 1042/VII

Cebbār (cc.): 266/8,
42

Celîl (cc.): 636/7

Cem (Cemşîd): 17/2;
133/1; 140/5; 143/3;
291/16; 490/2; 506;
857/2

Cemâlî: 1001

Cemâlî-zâde Bâkî
Efendi: 616/1; 858;
1006; 1036/10

Cemâlî-zâde
Meḥemmed Çelebi
(Meḥemmed Çelebi):
501; 547

Cemîl (cc.): 859/3

Ceyḥûn: 6/4

Cibrîl: 278/30

Cidde: 613/2

Circîs: 206/2

Cîze: 593/1

Cüneyd: 173/5

Cürçân: 297/7

Çivi-zâde (Mehmed
Efendi): 932

Daḥḥâk: 289/32

Dârâ: 258/27

Dâver (cc.): 856/3

Dâvûd (hz.): 258/24

Deken: 288/12

Dervîş Beg (Hafız
Ahmed Paşa'nın
oğlu): 552; 554; 622/1

Dımeşq: 879/2

Deyyân (cc.): 597;
600/2

Düldül: 260/6;
285/37; 292/1;
984/IV, V

Dürzî: 323

Ebi's-su'ûd (Hvâce
Çelebi): 373; 841;
961/1

Ebu'n-nûr: 225/4

Edirne: 475; 483

Eflâṭûn: 888/3

Efrencî: 294/29, 50

Egri: 686; 688

Egri Kâlası: 684/1

Emîr Beg: 803

Enbâbe: 713

Enverî: 267/49;
285/41

Ervâm: 275/13; 276/9

Eşi'atü'l-leme'ât: 315

Eymen: 263/3

Eyyüb (hz.): 48/6

Faḥr: 260/25

Fâ'il (cc.): 297/4

Fârsî: 275/13; 276/9;
281/39; 301/54;
305/12; 674/1; 789/1

Fâṭıma binti Aḥmed
(hz.): 529

Fâtiḥe: 285/42

Ferhâd: 82/5; 179/2;
189/4; 200/3

Ferîd (cc.): 821/3

Ferîdün: 289/32;
857/2

Ferîdün (Muhyî'nin
kölesi): 30; 1034/4

Ferruḥ: 415

Feth (Feth süresi):
290/17; 306/58

Fettâḥ (cc.): 296/2;
836/3

Fevrî: 510

Feyyâz (cc.): 280/34;
306/39

Fir'avn: 258/23;
270/15

Firdevs: 200/2; 219/7;
558/4; 572/9; 732

Fuşuş: 16/5; 1033/13

Furkân: 91/1; 281/53;
983/II

Fütühât: 16/5; 173/6;
889/2

Ġaffār (Ġafūr) (cc.): 266/7; 267/1; 286/13; 307/15; 1046/15
Ġanī (cc.): 288/25
Ġarbiyye: 1036/7
Ġazālī (Ġüccetü'l-İslām): 173/11; 258/30; 514
Ġiv: 288/17
Ġülşenī (İbrahim-i Ġülşenî): 260/8; 263/6; 264/5, 9; 352; 614/1; 768/1; 983/I
Ġabeş: 282/12; 288/14; 289/9; 542/4; 667/3; 801/4; 823; 829/1; 968/4
Ġacī Efendi: 1013
Ġāfız: 967/23; 1043/V; 1044/VII
Ġāfız (cc.): 457/1; 662/4
Ġaḡ: 1/1; 21/6; 28/3; 30/5; 36/3, 5; 57/6; 59/1; 69/3; 88/5; 99/1; 102/5; 105/2; 109/3; 121/1; 121/7; 122/2; 125/2, 3; 132/3; 136/IV; 145/2; 151/3, 4; 156/4; 161/2; 167/3; 174/5; 206/5; 209/2; 218/2; 219/5; 222/13; 241/4; 254/4; 257/3; 258/1, 3, 14; 259/9; 260/29; 261/13; 262/10;

265/3, 4, 5, 15, 16; 266/36, 42; 267/13, 39, 59; 269/4, 26, 43; 270/12, 17, 18, 24, 29; 271/16; 272/1, 6, 10, 21, 22; 273/22, 24, 25, 26, 30; 274/1, 13, 22, 27; 277/1, 28; 278/15; 280/27; 281/29, 42, 43, 46, 59; 283/9; 284/14; 286/7; 289/35; 291/5; 297/13, 17; 298/7, 17, 20, 23; 300/25; 301/6, 37, 60, 76, 78; 303/12; 304/13; 307/2, 7, 10, 13, 15, 17; 310; 323; 346; 370; 373; 380; 424; 429; 431; 438; 443; 445; 450/3; 456/2; 486/1; 487/3, 6; 497/1; 522/5; 544/6; 545/4; 546/1; 571/3; 572/7; 573/1; 587/2; 603/2; 609/1; 616/1; 621/3; 624/3, 5, 6; 631/1, 2; 635/2; 636/5, 6; 650/5; 655/2; 655/4; 656/1; 659/6; 662/4; 663/3; 665/1, 4; 666/4; 667/5; 668/2; 671/4; 691/1; 721/6; 740/1, 2; 748; 766/1, 2; 767/3; 768/13; 788; 795/1; 798/5; 802/3; 811/1; 814/1, 5; 821/1; 821/1; 836/2; 858/2, 3; 873/5; 874/7; 885/2; 888/10; 889/3, 4; 890/2, 3; 895/2; 897/1; 904/3; 913/1, 2, 5; 914/8, 10,

11; 917/2; 922/4; 927/2, 5, 8, 11, 13; 937/2; 944/1; 953/3; 957/1; 962/2; 965/3; 966/10; 967/1, 21, 40, 43, 53; 968/17, 18; 969/22; 970/44; 972/2; 979/3, 4; 983/II, VIII; 1001/1; 1009/1; 1027/1, 6, 7; 1030/5; 1033/1, 16; 1034/2, 7; 1040/4; 1045/I, II, III, IV, V; 1046/1, 2, 7, 10, 13, 15, 17; 1049/5

Ġaḡani: 277/19

Ġākim (Ġākim-i ezeli) (cc.): 303/5

Ġālīḡ (Ġallāḡ) (cc.): 120/8; 265/26; 798/3; 814/3; 873/4

Ġalīl (hz.): 260/10; 280/30; 285/11

Ġalḡu'l-vād: 928/11, 12

Ġamīd (cc.): 571/4; 821/2

Ġamza Beg: 541/1

Ġanīf: 634/2

Ġānḡāh-ı Ġülşenī (Āstān-ı Ġülşenī, Ġülşenī Dergāhı, Ġülşenī): 135/3; 264/3; 511; 564/1; 605/1; 623/4; 605/1; 623/4; 977/2

Ḥasan: 994

Ḥasān (hz.): 264/5, 6

Ḥasān Beg
(Defterdār): 609; 914;
916; 1021

Ḥasān Beg (Ḳavlaḳ):
499/5

Ḥasān Beg (Ḳāzī
Ḥasan, Ḳāzī Ḥasan
Beg) (Kınalızâde):
278/4; 279/7; 280/11;
851; 888/2; 889; 892

Ḥasan Ḥüsni: 886/2

Ḥasan Paşa (Hadım):
275/5; 277; 447/2;
558; 608; 610/2; 873

Ḥasan Şāh: 1017

Ḥasībī Ḥasan Efendi:
708

Ḥassān: 215/5;
275/37; 276/37;
305/36

Ḥātem: 264/15;
268/19; 662/2

Ḥātem (hz.): 271/27

Ḥātifi: 275/38;
276/38; 305/37

Ḥaṭīm: 439

Ḥay (cc.): 94/3;
100/6; 273/52; 794/1;
836/2; 983/VI;
1019/6; 1045/I, II, III,
IV, V

Ḥaydar (Ḥaydar-ı
kerrār (hz.): 267/59;
285/37; 942/1

Ḥaydar Paşa
(Hadım): 854/6

Ḥayre'd-dīn Paşa
(Hızır Hayreddīn
Paşa): 449

Ḥazret (cc.): 301/38

Hedye'l-haremeyn:
978/6

Ḥıṭā (Ḥıṭāyī): 282/10;
288/10

Ḥızr: 16/1; 39/7;
164/4; 185/3; 199/5;
258/23; 259/12;
272/18; 273/45;
289/11, 27; 307/4, 6;
456/2; 662/4; 801/1;
888/3; 1016/1;
1046/4, 6

Ḥızr Paşa (Ḥızr Beg):
740/1, 3; 741/2;
742/1; 743/1; 745/1;
746/2; 747/1; 797/1

Ḥicāz: 463/3

Ḥicir: 439

Hilālī: 881/4

Hind (Hindū): 22/1;
230/4; 288/12

Hirevī: 907/1

Ḥorāsān: 275/38;
276/38; 305/37

Ḥoten: 176/4; 288/10

Ḥudā (Ḥudāy,
Ḥudāvend) (cc.): 2/4;
9/5; 10/1; 20/5;
25/11; 29/3; 43/3;
48/3; 52/1; 57/3;
73/1; 99/3; 109/2, 5;
117/4; 118/4; 121/9;
136/I; 198/4; 203/5;
219/1, 2, 7; 243/3;
258/29; 260/19;
262/8; 262/9, 10, 11;
263/16; 265/9, 17;
266/38; 267/21, 29,
39; 269/1, 15; 270/43;
273/7, 29, 37; 274/6,
17; 276/42; 277/3, 10,
11, 23; 279/17;
280/18, 29; 281/15,
18; 282/3; 283/1, 9,
22; 284/14; 285/28;
286/17; 290/17;
293/1, 3, 12; 295/6;
296/12; 297/13;
301/61, 77; 303/3, 12,
22; 305/41; 307/18;
308; 310; 311; 319; 325;
337; 342; 358; 364; 391;
412; 444; 446; 522/4;
584/VII; 596/1;
608/1; 639/4; 641/2;
660/4; 667/2, 7;
671/2; 690/4; 745/5;
746/1, 3; 798/1;
814/1; 819/1; 856/1;
859/3; 861/2; 901/2;
908/1; 912/5; 916/3;
922/4; 927/1; 953/2;
967/1, 41; 968/14, 15;
970/17, 29, 32; 971/1;
972/1; 975/3; 978/1,

10; 979/2; 981/1;
1033/2; 1046/18

Ḥusrev: 280/17

Ḥüseyn (hz.): 264/5, 6

Ḥüseyn Çelebi: 631

Ḥüseyn Efendi: 613/2

Ḥüseyn Efendi (Rüz-
nāmeçi): 962

Ḥüseyn Paşa: 572

Ḥüseyn Paşa: 927

‘Irāk: 463/3

İbni Bağdād: 968/10

İbni Bostānī (Ḳāzī
Meḥemmed İbn
Bostān): 281/8; 296/3;
614/3

İbni Edhem: 140/3

İbni Sīnā: 205/9

İbrāhīm (hz.): 74/2

İbrāhīm Çelebi: 631

İbrāhīm Paşa
(İbrāhīm) (Damad):
270/3; 271/; 272/2;
273/10; 615/1; 911;
989

İbrāhīm Paşa (Hacı):
826/1, 2

İḥsān (Muhyî'nin
kölesi): 788; 794/1;
795/1

İḥyā (İḥyāi ‘Ulūmi’d-d
ī ḡ: 173/11; 258/30;
514

İlāh (İlāhī) (cc.):
202/1; 203/1; 227/7;
301/74; 469/2; 526;
584/I; 603/3; 746/3;
911/2; 970/1; 1051/I

‘İmrān (İbni İmrān):
271/27; 275/17;
276/13; 305/16

İrān: 271/12

İrem: 358; 802/1

İsā (īsī) (hz.): 66/5;
76/6; 165/1; 199/5;
237/7; 259/12;
300/15; 306/10; 321;
339; 430; 650/4;
983/III; 1019/3;
1020/2

İskender (Sikender):
63/3; 258/27; 289/14;
300/34; 415

İskenderiyye: 713

İslām: 56/2; 271/8;
281/21; 306/26; 321;
444; 445; 560/1; 566/1

İsmā‘īl (hz.): 272/22

‘İzzet (cc.): 277/4;
837/2

Ka‘be (Ka‘betu’llāh):
10/4; 15/1; 47/3;
60/2; 74/3; 76/5;
90/3; 115/4; 147/1, 5;
150/4; 175/2; 183/1;

192/1; 199/2, 4;
202/1; 231/4; 247/4;
259/13; 262/2, 3;
265/31; 267/52;
268/1; 272/2; 273/9;
278/9, 22, 23; 280/1,
26; 290/2, 5; 296/2;
298/2; 304/12;
307/11; 391; 641/12;
706; 707; 721/2;
971/8; 1046/3, 11

Ḳādir (cc.): 260/29;
271/25; 272/26;
667/6; 970/1

Ḳāf: 100/3; 265/18;
281/15

Ḳahhār (cc.): 93/III;
836/2

Ḳahramān: 264/15;
267/3

Ḳahtarān: 264/15

Ḳamerān: 686; 688

Ḳāmī-zāde: 753

Ḳanber: 285/37;
984/IV, V

Ḳapucıbaşı Ḥüseyn:
813

Ḳara Çelebizāde
(Meḥemmed bin
Ḥüsām Efendi): 603;
815/1; 817/1

Ḳārūn: 270/15

Ḳāsım: 870/1

Ḳāsım ‘Alī: 907/2

Kātibī: 292/10
Kayıtbay: 301/68;
871/1; 932/5; 943/5
Kayyūm (cc.): 273/52;
278/33; 836/2;
1045/I, II, III, IV, V
Kāzī-i hācāt (cc.):
222/9; 1050/4
Kāzī Maḥmūd: 752
Kelārī: 860; 861;
968/10
Kemāl (Isfahanî):
268/34; 306/53
Kenʻān: 271/6; 572/4;
928/14
Kerbelā: 264/7
Kerīm (cc.): 301/3
Kevşer: 666/3
Keyvān: 120/1;
190/5; 208/16;
264/23; 271/13;
278/14; 291/5; 433
Kıbrıs: 757
Kınālī-zāde ʻAlī (Kāzī
ʻAlī Çelebi): 867; 868
Kızıl Arslan: 285/42
Kızılbaş: 297/8;
626/1; 640
Kirdgār: 292/1, 11;
970/1

Kisrā: 275/18; 276/14;
305/17
Kubād: 265/18
Kuds: 293/8
Kūh-ken: 134/1;
179/3; 189/4; 288/11
Kurʻān: 156/2; 208/3;
260/14; 264/8; 983/II
Kurd Paşa (Kurd):
219/2; 701/1
Lāt: 162/2; 228/9
Laṭīf (cc.): 724/4;
948/5
Lā-yezāl: 231/6
Lemeʻāt (Lemʻa): 16/5;
1033/13
Leylā (Leylī): 37/4;
62/3; 82/3; 88/1;
173/10; 189/8; 201/4;
217/4; 227/13; 888/6
Loḫmān: 275/29;
276/25; 305/26; 888/3
Maʻbūd (cc.): 641/7;
742/2; 1026/4
Maʻdī: 264/15
Maḥmūd: 588/1
Maḥmūd: 623/1
Maḥmūd: 678
Maḥmūd: 764
Maḥmūd: 801/4

Maḥmūd (Ali
Çelebi'nin oğlu):
591/3, 4
Maḥmūd (cc.): 683;
743/2
Maḥmūd (hz.): 2/2;
282/12; 1033/4
Maḥmūd Beg: 746/1
Maḥmūd Beg
(Hışım): 800/2; 924
Maḥmūd Beg
(Maḥmūd, Maḥmūd
Çelebi, Maḥmūd
Efendi) (Muhyî'nin
yeğeni): 626/1; 880/1;
1009
Maḥmūd Efendi (Mîr
Maḥmūd): 594/2;
641/10, 13; 642/1;
643/1; 644/1, 2;
654/4; 1027; 1029
Maḥmūd Paşa: 471
Maḥmüdiyye Vakfı:
514
Malta: 513
Maʻlül-zāde Efendi:
141
Maʻn: 264/15
Maʻneḫ :967/29, 52
Mānī: 665/2
Mañşür: 211/2
Mañşüre: 501/2; 580;
649/1; 1036/7; 1037/8

Mantıku't-tayr: 260/23

Ma'rûf Çelebi (Ma'rûf Efendi): 859; 861/1

Mecîd (cc.): 279/10; 545/5

Mecnûn: 37/4; 62/3; 82/3; 88/1; 173/10; 189/8; 200/3; 201/4; 212/1; 217/4; 223/6; 227/13; 888/6

Medîne: 581; 1042/I

Mehdî: 413

Meḥemmed: 679

Meḥemmed: 739

Meḥemmed: 952/3

Meḥemmed: 957/2

Meḥemmed: 966/8

Meḥemmed (Seyyid Meḥemmed) (Ali Safvetî'nin oğlu): 264/10; 768/6, 13

Meḥemmed (Abdurrahman Efendi'nin oğlu): 455/1; 457/1; 458/1, 2; 459/2

Meḥemmed Ağa: 1007; 1008

Meḥemmed 'Alî Çāvûş: 321

Meḥemmed Beg: 665/1

Meḥemmed-i Bekrî (Şeyḥ): 561

Meḥemmed Emîn (Mollâ Meḥemmed Emîn, Mollâ, Meḥemmed Çelebi): 315; 859; 862; 865; 867; 868; 869; 870; 871; 876; 878; 884; 887; 898; 900; 901; 920; 968/8

Meḥemmed Paşa: 598

Meḥemmed Paşa: 711

Meḥemmed Paşa (Duḡakinoğlu): 842

Meḥemmed Paşa (Seyyid Meḥemmed Paşa) (Emîr): 671/3; 673/1; 689; 690/5; 724/6; 1040/3

Meḥemmed Paşa (Vezîr): 592

Meḥemmed Paşa (Sokullu): 571; 928/7

Meḥemmed Şâh (Ali Çelebi'nin oğlu): 120/4; 591/3; 970

Meḥmed: 732

Mekke: 278; 285/35; 288/14, 15; 297/9, 10, 15; 307/3; 543; 634/3; 635/3; 642/2; 887/1, 2; 889/1; 893/1; 1042/I

Melik (cc.) 271/25

Menât: 228/9

Mennân (cc.): 1030/3

Menûfe (Menûf): 1036/8; 1037/8

Menzile: 501/3

Merve: 252/4; 290/1

Mesîḥ (Mesîḥâ) (hz.): 164/1, 5; 261/11; 263/9; 267/10; 273/52; 282/14; 284/7; 285/5; 321; 888/4; 1020/2; 1043/I

Mesîḥ Paşa (Paşa Mesîḥ) (Hadım): 30; 290/4; 581/1; 589/1, 3; 601; 628/11; 663/1

Meşne'v : 967/29, 52; 1033/13

Me'vâ: 1042/IV

Mevlâ (cc.): 116/12; 173/8; 273/38, 55; 423; 655/3; 891/3; 1042/I

Mevlânâ: 173/8; 655/3

Mevle'v : 967/31, 47; 1040/1

Mıṣr (Mıṣr-ı 'Atîk, Mıṣr-ı Cedîd): 60/2; 78/3; 141; 219/3, 7; 264/16; 267/43, 45; 268/10; 269/44; 270/2, 8, 9, 17, 55, 57; 272/5, 10, 11, 12, 15;

273/6, 12, 13; 274/3;
275/15, 17, 28, 29;
276/11, 13, 24, 25;
277/7; 278/22; 279/4;
280/20, 21; 281/22;
282/3; 283/3, 20, 21;
285/7, 18, 22, 31, 32;
286/7, 14; 288/14, 18,
19, 22; 290/2, 16;
297/14; 298/2, 4;
299/1, 2, 3; 300/9, 24,
29; 301/15; 305/14,
16, 25, 26; 306/27, 28,
35, 36, 37, 38; 307/8;
352; 447/2; 485/1;
487/1, 3; 505; 511/2;
512; 514; 521; 522/2;
542/2; 544/7; 545/1;
546/2; 549; 550;
557/3, 4; 5582; 567/1;
568/1; 572/1, 2, 4;
579/3; 589/2; 591/2;
598/2; 603/1, 4;
604/1, 2, 3, 4; 610/1,
3, 5; 614/1, 3; 615/4,
5, 6; 619/; 624/1, 7;
628/1, 2, 3, 4, 6, 14;
641/4, 13; 643/1, 4;
644/2; 647; 648/1;
650/2; 651/3; 652/1;
654/5; 656/1, 2, 4;
657/1, 5; 659/2;
660/1, 2, 3, 6, 9, 11,
14; 661/1, 2, 4; 662/1;
663/3, 5; 667/3, 7, 8;
671/1, 3; 672/1, 3;
673/1, 2; 677; 679;
690/2, 5, 8, 9; 701/1;
713; 721/4, 7; 724/1;
725/1, 2; 728; 738;
741/1, 2, 3; 742/1, 2;
743/1, 2; 744/1, 2;

745/2; 747/2; 767/1;
793; 796/1; 797/2;
798/2, 4, 6; 810;
814/2, 4, 6; 815/2, 3,
4; 816/1, 2, 5; 817/2,
3; 818/1; 820/2;
825/4, 5; 827; 828/1;
833; 834; 835; 838/1;
850; 878/1; 879/3;
888/4; 892/1; 893/1;
928/13, 14, 17;
968/11; 969/21, 22;
970/8, 30, 31, 44;
971/1, 11, 14, 15;
978/5, 8, 9; 984/IV;
1043/II; 1046/8

Mīnā: 1042/II

Mīr Aḥmed: 542/4

Mīr İbrāhīm: 666/5

Mirriḥ: 260/13;
268/18; 306/49; 799/1

Miṣkāṭ-ı Meṣābih:
466/4

Mollā Aḥmed Efendi:
1016

Mollā Fenāyī: 474/3

Mollā Riyāzī (Riyāzī):
450/1

Mollā Süleymān
(Küçek Mollā
Süleymān)
(Muhyî'nin kölesi):
669/1; 674/1; 772/1;
773/1; 774/1; 789/1;
791/1

Mücib (cc.): 572/9

Muḥammed
(Muḥammed-i 'Arabî)
(hz.): 2/2; 301/42;
303/16; 326; 461/1;
543/1; 588/1; 591/4;
620/2; 636/4

Muḥsin (cc.): 267/1

Muhyî (Muhyiyā,
Muhyî Çelebi): 1/5;
2/5; 3/5; 5/5; 6/5;
7/7; 8/5; 9/5; 10/5;
12/5; 13/5; 14/7;
15/5; 16/5; 17/5;
18/5; 19/5; 20/8;
22/5; 23/5; 24/5;
25/10; 26/5; 28/14;
29/5; 30/5; 31/5;
32/5; 33/5; 35/5;
36/5; 37/8; 38/5;
39/7; 40/5; 42/7;
43/7; 44/5; 45/5;
46/5; 47/6; 48/6;
51/5; 52/7; 53/14;
54/5; 55/5; 56/9;
57/5; 58/5; 59/5;
60/5; 61/7; 62/5;
63/5; 64/5; 65/5;
66/5; 67/7; 68/5;
69/5; 70/5; 71/6;
72/5; 73/6; 74/5;
75/5; 76/6; 77/5;
78/5; 79/5; 81/5;
82/5; 83/5; 85/4;
88/5; 89/5; 90/5;
93/VI; 94/3, 5; 95/5;
96/7; 99/5; 100/6;
101/5; 102/7; 103/5;
104/7; 106/5; 107/5;
109/5; 110/5; 112/5;
113/5; 114/5; 115/7;

116/17; 117/5; 11/5;	257/3;	258/30;	595/1, 2; 596/3;
119/5; 120/10; 121/5;	259/25;	260/23;	598/4; 600/2; 601/5;
122/10; 123/5; 124/5;	261/13;	262/14;	603/5; 604/5; 605/1;
125/5; 126/7; 128/4;	263/15, 18;	264/30;	607/1; 610/7; 613/2;
129/5; 132/5; 133/5;	265/35;	266/43;	614/2; 615/6; 619/3;
134/5; 135/5; 136/V;	267/52;	268/33;	620/1; 623/4; 625/4;
137/5; 138/7; 139/5;	269/43;	270/55;	630/7; 631/2; 635/4;
140/6; 141/6; 142/3,	271/19;	272/17;	636/7; 640/1; 641/13;
5; 143/5; 145/5;	273/52;	274/23;	642/2; 643/4; 649/1;
146/5; 147/5; 148/5;	275/31;	276/27;	650/4; 651/4; 654/6;
149/5; 150/6; 151/5;	277/21;	278/30;	655/6; 657/5; 659/7;
152/5; 153/7; 154/5;	280/33;	281/35;	660/14; 662/5; 665/6;
155/5; 156/5; 157/5;	283/15;	285/45;	666/5; 668/3; 684/1;
158/5; 160/5; 161/5;	286/34;	288/25;	690/10; 696/; 721/9;
162/5; 163/5; 164/5;	289/32;	291/18;	723/2; 744/5; 745/4;
165/5; 166/5; 167/5;	292/10;	293/14;	746/4; 747/3; 765/2;
168/5; 170/6; 171/5;	294/1, 56;	295/21;	766/1; 768/12; 798/6;
172/9; 174/5; 175/5;	296/12;	297/15;	802/3; 811/1; 814/6;
176/5; 177/7; 178/4;	298/19;	299/8;	818/2; 821/3; 838/5;
179/7; 180/5; 181/5;	303/21;	304/16;	839/5; 843/1; 844/3;
182/7; 183/8; 184/5;	305/28;	306/51;	845/3; 851/9; 852/3;
185/5; 186/5; 187/5;	307/16; 319; 321; 324;		854/5; 865/5; 869/1;
188/8; 189/8; 190/7;	327; 332; 337; 339; 344;		873/5; 874/7; 877/1;
191/6; 192/5; 193/6;	380; 383; 424; 428; 435;		880/1; 883/6; 888/10;
194/7; 195/5; 196/5;	438; 447; 453/1;		891/3; 893/5; 899/5;
197/6; 198/5; 199/5;	454/2; 457/2; 459/3;		902/2; 905/3; 908/2;
200/5; 201/7; 202/6;	460/7; 463/6; 466/5;		910/1; 913/6; 914/10;
203/7; 204/5; 205/10;	467/2; 472/1; 474/4;		922/4; 924/6; 927/23;
206/5; 208/17; 209/8;	475/2; 483/2; 484/3;		928/20; 929/1; 930/1;
210/6; 211/5; 212/5;	485/2; 486/3; 489/3;		932/6; 938/1; 940/3;
213/5; 214/5; 215/5;	490/2; 491/3; 492/2;		941/3; 943/6; 944/3;
216/5; 217/5; 219/17;	494/2; 495/3; 497/6;		945/1; 949/2; 954/1;
220/5; 222/14; 223/7;	499/1; 500/1; 502/1;		956/1; 961/1; 965/5;
225/6; 226/1; 227/14;	503/4; 512/3; 513/1;		966/12; 967/13, 54;
228/9; 230/6; 231/9;	523/2; 541/1; 542/4;		969/32; 970/46;
232/5; 233/7; 234/5;	543/1; 544/8; 545/5;		976/3; 978/13;
235/7; 236/6; 237/7;	555/2; 557/7; 560/1;		983/IX; 984/V; 987;
238/5; 239/5; 240/5;	561/4; 564/1; 565/1;		995; 1019/10; 1020/2;
241/6; 243/5; 244/5;	566/1; 567/1; 568/1;		1021/7; 1022/5;
245/5; 247/5; 248/5;	571/4; 572/3, 9;		1027/7; 1031/17;
249/5; 250/4; 252/4;	573/3; 579/4; 586/2;		1032/13; 1034/6;
253/5; 254/6; 256/2;	590/4; 592/2; 594/2;		1036/13; 1037/9;

1042/VII; 1043/V;
1044/VII; 1045/V;
1046/16; 1047/3;
1048/8; 1049/5;
1050/6; 1051/III;
1052/III

Muhyî (cc.): 340; 409;
410; 422; 423; 734;
942/1; 955/2

Muhyî'd-dîn (Şeyh-i
Ekber) (İbni Arabî):
173/6; 889/2

Murâd (Muhyî'nin
kölesi): 683; 770/1;
784; 786

Murâd Beg (Kuyucu):
283/2

Murâd Paşa
(Kuyucu): 640/1

Mūsā (Mūsî) (hz.):
20/5; 183/2; 258/23;
271/27; 273/11

Muşlî Şāh (Muşlî)
(Muhyî'nin kölesi):
51/1; 625/1, 4; 632/1;
769/1; 792/1; 912;
998; 999; 1051/I, II,
III; 1052/I, II, III;
1053/I, II, III

Muştafā (hz.): 2/2;
117/3; 118/3; 219/1;
268/38; 319; 544/1;
545/2; 947/3

Muştafā Beg: 541/1

Muştafā Kāşif: 641

Muṭahhar: 288/4

Mu'ṭî (cc.): 301/1

Müheymin (cc.):
271/25; 285/46; 301/3

Müntehā: 269/29

Müselmān: 281/15

Müste'an (cc.):
259/17; 261/2; 301/3;
485/1; 970/4

Müşterî: 260/2;
279/8; 433

Müte'al (cc.): 914/4

Nāşır (cc.): 30/4;
260/22

Naşūh Beg: 551;
768/9

Nebî (hz.): 544/6

Necāşî: 800/1

Nefehāt (Neflā): 16/5;
1033/13

Nihālî Çelebi (Nihālî
Efendi): 875; 881/4;
882

Nîl: 53/12; 260/7;
261/16; 273/13;
275/15; 276/11;
278/21; 285/7, 31;
288/20; 300/17;
305/14; 306/35, 39;
354; 355; 503/1;
625/4; 654/3; 724/3;
740/4; 745/1; 900/1;
947/4; 1004; 1021

Nizāmî: 260/25;
306/53

Nūh (hz.): 208/5;
227/11; 265/16; 552;
746/4; 854/6; 888/9;
983/IV

Nūh Beg (Hafız
Ahmed Paşa'nın
oğlu): 552; 554; 746/1

Nūh Efendi: 301/76

Nūr: 74/1

Nürî: 881/2

Nūru'llāh
(Cemalizâde
Mehemmed
Çelebi'nin oğlu):
547/1

Nūşîn-revân: 801/3

'Osmān (Āl-i
'Osmān): 573/1

'Osmān (hz.): 264/8

'Osmān Beg: 915

'Osmān Beg
(Defterdār): 934; 1028

'Osmān Beg
(Dukakinzâde):
656/1; 657/1

'Osmān Beg (Hālidî):
1010

'Osmān Beg (Sinān
Beg-zâde): 974/1

'Osmān Efendi: 807

‘Oṣmān Paşa
(Özdemiroğlu): 400;
609/2

‘Ömer Beg: 872

Pādşāh (cc.): 970/1

Paşa Meḥemmed:
821/1

Perverdgār: 970/1

Peşen: 288/17

Pīrī Beg: 284/6;
291/8; 584/VII; 585;
596/1; 600/1; 663/1,
5; 721/1, 4; 767/1;
913; 915; 978/1; 986;
993

Rab (Rabbān): 3/4;
53/13; 116/15;
121/10; 142/5; 188/4;
262/8; 268/38;
273/22, 46; 281/20,
22; 288/20; 293/15;
300/40; 316; 434;
544/7; 545/1; 551/1;
598/3; 621/2; 636/6;
650/1; 663/3; 667/6;
859/3; 873/4; 890/2;
927/19; 969/4;
971/18; 1042/I

Raḥīm (cc.): 20/7;
156/1; 819/2

Raḥmān: 275/9;
276/5; 305/6

Raḥmān (Raḥmānī)
(cc.): 149/1; 156/1;
164/5; 267/1; 281/22,
23, 29, 56; 379; 382;

384; 600/1; 636/3;
770/1; 819/2; 856/3;
888/9; 927/22; 964/4;
965/2; 967/50; 970/1;
983/II

Raḥmī Çelebi: 1020

Ramazān: 487/2

Ramazān Efendi
(Mısır Kadısı): 544;
991

Ravza: 1042/1

Rāzī: 1002

Resül (Server,
Resūla’llāh) (hz.):
260/7; 283/22; 301/4,
10; 905/2; 927/1;
967/1, 39, 46; 975/3;
1042/III

Reşīd: 354; 355

Revān: 454/1; 670/1;
676/1; 771/1; 790/1;
963/1

Revān (Muhyī’nin
kölesi): 675/1, 2;
959/3

Rezzāk (cc.): 940/1;
944/1

Rızvān: 185/6;
275/40; 276/40;
305/39; 983/V

Rūdekī: 285/41

Rūḥ-ı kıuds (Rūḥü’l-
kıuds, Rūḥ): 60/2;
66/5; 69/5; 135/2;

151/4; 177/3; 188/4;
261/11; 263/10;
278/23; 300/15; 339;
382; 467/2; 471/2

Rūm (Rūmili, Rūmī):
22/1; 37/8; 141;
280/21; 281/21;
294/51; 296/5; 297/8,
11; 306/3; 307/3;
460/1; 497/5; 604/2;
613; 634/4; 741/1;
968/4, 5; 984/IV;
1046/3

Rumūzī Muştafa
Çelebi: 53

Rūşenī: 94/5; 260/8;
264/3; 768/2

Rüstem (Rüstem-i
Destān): 268/19;
271/11; 306/29; 857/2

Rüstem Paşa: 461/1,
2; 462/1; 496/1

Sadrü’ d-dīn: 173/6

Şafā: 252/4; 1042/I

Şamed (cc.): 563/1;
836/3

Sāmīrī: 382

Selīm (I. Selim): 517

Selmān: 258; 260/25;
267/49

Semī‘ (cc.): 767/3

Senāyī: 173/7; 258

Sencer: 285/42;
289/10

Serendîl: 126/2

Settâr: 219/12; 267/1;
399; 911/2

Seydî Aḥmed:
1035/1, 4

Seydî ‘Alî (Ali-i
Safvetî): 264/3, 4, 9;
768/5; 983/VIII

Seydî Ḥasan ‘Alî:
982/1

Seydî Ḥüseyn: 933

Seydî Muştafâ: 486/1;
980/1

Seydî Ramazân:
910/1

Seydî Yahyâ: 551/1

Seydî Yûsuf (Ahmed
bin Gülşenî'nin
torunu): 590/3, 4

Seyfî Efendi: 322; 376

Seyḥûn: 6/4

Seyid Aḥmed: 757

Seyyid Aḥmed: 661/1

Seyyid Meḥemmed:
304/2

Seyyid Şerîf Cürçânî
(Seyyid Şerîf): 634/5;
635/1

Siddîk (hz.): 121/4

Şifahân: 281/28;
463/3

Sidre: 75/3; 197/3;
269/29; 278/30

Sihri: 481/1; 482

Sikender Paşa: 542/3

Sinân: 277/18

Sinân Beg: 560/1;
565/1

Sinân Beg: 733

Sinân Çelebi: 935

Sinân Paşa
(Cigalazâde): 825/1

Sinân Paşa (Sinân
Beg): 286/6; 299/2;
404; 549; 619/1

Sinân Paşa (Koca
Sinân Paşa): 521;
624/1, 4; 733; 885;
928/5; 968/3

Sirâfil: 285/2

Sultân Meḥemmed:
907/1

Sultân Meḥemmed
(Ḥan Meḥemmed-i
‘Adlî, Sultân
Meḥemmed-i ‘Adlî)
(III. Mehmed):
268/23; 306/25; 569;
684/1; 699; 700;
741/1; 816/1

Sultân Murâd (Ḥan
Murâd, Murâd Ḥan,

Şeh Murâd) (III.
Murâd): 270/2;
271/8; 272/3; 274/2;
573/1, 3; 574; 575;
576; 577; 578/1;
598/1; 601/3; 610/1;
908

Sultân Muştafâ
(Şehzâde Mustafa):
460/7; 461; 984/II

Sultân Selîm (Sultân
Selîm Ḥan, Şâh Selîm)
(II. Selîm): 454; 517;
518; 519; 520; 522/1;
542/1; 573/3; 575;
577; 928/7

Sultân Süleymân (I.
Süleymân): 312; 460;
489/3; 490/2; 491/3;
492/1; 494/2; 515;
517; 857; 984/III

Su‘udî: 985

Sübbüh (cc.): 258/21

Sübhân (cc.): 156/2;
281/59; 382; 741/3;
769/1; 792/1;
983/VII; 1005

Sübütî: 988

Sühâ: 109/1; 277/16;
282/23

Süheyl-i Yemânî:
283/12

Süleymân: 260/25

Süleymân: 264/10

Süleymān: 665/2

Süleymān (Muhyī'nin kölesi): 956/1

Süleymān (hz.): 126/5; 197/5; 265/18; 289/2, 15; 300/38; 312; 506; 639/4; 819/1; 905/1

Süleymān Bin Ẓubād: 289/7, 20

Süleymān Şāh: 912

Sünbüle: 268/21

Süveys: 636/3

Şa'bān-zāde: 647

Şāh Efendi: 847; 925

Şām: 280/21; 304/1, 2; 815/1

Şeddād: 838/1

Şems Efendi: 454

Şemsü'd-dīn: 173/7

Şerīh: 545/3

Şeyh-i Ekmel: 695

Şeyho Ömerī Vaqfı: 695

Şeyh Sinān: 968

Şeyh Veysi: 25/12

Şeyh Ya'qūb: 968

Şīrīn: 82/5; 179/2, 3; 189/4; 200/3

Şīs: 227/11

Tabor: 306/22

Ṭāhā (hz.): 2/2

Tatar: 285/13

Tāzīk (Tāzī): 24/5; 281/39

Ṭuğrul: 285/42

Tūnus: 928/11, 12

Tūr: 60/3; 126/2; 183/2; 258/23

Tūrān: 271/12

Türk (Türkī): 61/6; 281/39; 282/10; 301/54; s. 437

ʿUrbān: 275/12; 276/8; 305/11; 767/1

Usta ʿAlī (ʿAlī): 503/1, 2, 3, 4

ʿUṭārid: 275/10; 305/9

ʿUzzā: 162/2

Ümmü'l-kitāb: 259/22

Üveys Paşa (Veys, Veyis Paşa) (Hoca Paşa): 199/6; 300/9; 636/2; 639/1; 651/1; 1035/3

Vāhib (Vāhib-i āmāl, Vāhib-i āsar) (cc.): 301/1; 301/57; 323; 874/7; 966/12; 977/1

Vāhid (cc.): 1/3; 60/4; 836/3; 837/2

Vāmıq: 74/5; 173/9

Van: 557/5, 6, 7

Vechī Efendi (Mollā Vechī): 828/1; 829/1; 1012

Vedūd (cc.): 641/1; 798/6; 810; 814/6; 818/2; 1045/III

Vehhāb (cc.): 273/3; 312; 592/3; 836/3

Yahūdī: 623/3

Yaḥyā (Taşlıcalı): 939/3

Yaḥyā (Kadı Bedreddin'in oğlu): 548

Yaḥyā Efendi: 307/2, 16; 1046/2, 16

Yaḥyā Efendi (Zekeriyâzâde): 725/1, 2; 744/1

Ya'qūb (hz.): 247/2; 288/18; 572/4; 590/2; 1055/I, II

Yanıq: 254/2; 681

Yāsīn: 2/2; 275/9; 276/5; 305/6

Ye'cūc: 281/15; 300/34

Yelān: 267/22

Yemen: 283/2, 3, 21; 288/1, 3, 6, 14

Yeşrib: 3/1; 1042/I

Yezdān (cc.): 276/42;
281/16; 305/41; 406;
489/2; 571/1; 636/1

Yezīd: 279/15

Yūsuf: 566/1; 567/1

Yūsuf: 570

Yūsuf (Muhyī'nin
kölesi): 775/1; 787;
996

Yūsuf (hz.): 78/4;
188/2; 243/4; 247/2;
258/22; 260/7;
268/13; 271/6; 274/3;
275/24; 276/20;
278/24; 282/3;
285/22; 288/18;
298/4; 299/2; 300/23;
572/4; 617; 624/6;
831; 832; 833; 834;
878/1; 935/3; 966/11;
970/30; 971/10;
1055/I, II

Zahīr: 267/49;
268/35; 285/41;
306/54

Zāhir (cc.): 1045/I, II,
III, IV, V

Zāl: 268/19

Zālemiyye: 582/1

Zāt: 1/2; 15/4; 33/4;
228/1

Zebūr: 258/24

Zeynī Efendi
(Kātipzāde): 706; 707

Zimāmiyye (Evķāf):
847

Zühre: 260/2

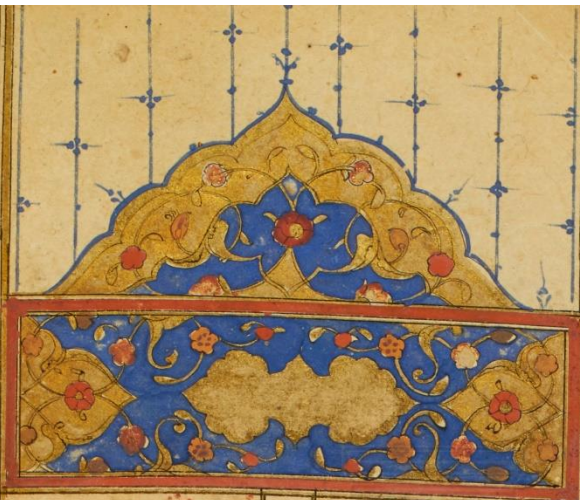
Züleyhā: 768/7

Zü'l-feķār: 292/1

Zulme'd-dīn-zāde:
853

YAZMA NÜSHADAN ÖRNEKLER

<p><i>ظهور حق سرخیش مانتب نیز اجماع</i></p> <p>و رای لامکان جایست عالی حاجت کشا تجلی صفا اوست جمله زشت گزینا که جز یک نیست در چندین کتب خواندم ولی در ذات خود با این همه بی غیرت به مرآت دل خود بین که اسماءش شده و کرد باطنش کوی بظلمت خود بغیر هون باشد منجلی در جمله اشیا و کرد را تو بدینی بود دید تو نیک انجا بهر چه از دوست و امانی شود زشت ظلام ظلم خیزد عدل کرد و فارغ از محیط جمله ای زاهد ندارد دشمنی از در و کرد خسر م جرمت بی عدد پیدا شود شود در آخرت اعمی که اینجا بود نا</p>	<p><i>نظیر و نوا به سلا ز اسامی را و سیرا</i></p> <p>گذر از ما سوا اوست غنی بیدین پیدا بدان در مر لباس او را به بین در کف و دریا تو خلق حق همه حق دان که عرفان خولین با ز نورش کشته ظاهر رنگ این جمله جهان ای مهر چو ظاهر نمود را ظهور از خود دهد اگر در ظاهر شرحی بر باطن می شود چنان چون اول بود و آخر بود و ظاهر بود و باطن بود همه نیکست نیک بد تو بدینی خود حکیم آنست مرش را بجای خود بگردد چون نفع و ضرر و لطف و قهر و عز و ذل چو عکس سیرد نار آمد مشور در جنگی بمخسر جمله او بینی چو فرد آیی ز خود امرو اگر در غلتش زاهد نبیند حس ظاهر</p>
---	---

ظلمت

<p>مربع دیگر</p>	<p>ای ماه ملک نظر و ای شاه جهانم</p>	<p>عالمه فاش اولدی غمش منام</p>
<p>رحم ایله مدد عیبه تا دهری غشام</p>	<p>ممتاز جهان شوخ زمان روح نام</p>	<p>جان مصلی خیم خیم خیم خیم خیم</p>
<p>سن ماه اولی مهر جباله هویدا</p>	<p>جان کشتی رویکده اولور و ای</p>	<p>زلفک نچه شوریده لر ای کدی</p>
<p>ممتاز جهان مصلی</p>	<p>حق باغ رشک از قله ای کلر</p>	<p>رضاکر تر شواید بلبلی</p>
<p>دایم قله مهر رشک آفاقه تحلی</p>	<p>ممتاز مصلی</p>	<p></p>
<p>دیار خسته دشتی نچه میل جمله</p>	<p>بجد لکنه تا نیر لیدی آه سوکام</p>	<p>رضاک مهر لیکه نیم روشن لکم</p>
<p>ملک عالمک و قون بزم نام جهان</p>	<p></p>	<p></p>

فرد شجعم اغیار بته اولور بتمه بنی
 کرک فراتک پنجه برینه او غرقه بنی
 بو پنجه یعقوب وش خزنیله اغلتمه بنی
 وزن ایله چیتم کدرنجیله اول نظر
 چونکم اولنجه کورن دوکدی لولکده چیتم
 بو پنجه یعقوب وش خزنیله اغلتمه بنی